

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

GEÇMİŞTEN GELECEĞE UZANAN

KÜLTÜREL MİRAS:

KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

UMUT C. KARADOĞAN

ANKARA

2020

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ

GEÇMİŞTEN GELECEĞE UZANAN
KÜLTÜREL MİRAS: KIRKPINAR
YAĞLI GÜREŞLERİ

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN
UMUT C. KARADOĞAN

DANIŞMAN
PROF. DR. HAKAN UZUN

ANKARA

2020

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

GEÇMİŞTEN GELECEĞE UZANAN KÜLTÜREL MİRAS:
KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ

Doktora Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hakan Uzun

Tez Jürisi Üyeleri

Adı –Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Yasemin DOĞANER (Başkan)

.....

Prof. Dr. Hakan UZUN (Tez Danışmanı)

.....

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

.....

Prof. Dr. Necdet HAYTA

.....

Doç. Dr. Sürhat MÜNİROĞLU

.....

Tez Sınavı Tarihi:03.07.2020

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

Dünya üzerinde yüzyıllar öncesinden yapılmaya başlanan faaliyetler için “geleneksel” kelimesi kullanılmaktadır. Buradaki geleneksellik bir faaliyetin yüzyıllar öncesinden, toplumun belleğinde oluşturduğu anlam ve işlevlerdeki değişimi ile bunların kuşaktan kuşağa aktarımını ifade etmektedir. Bu minvalde yağlı güreş, Türkler açısından bakıldığında geleneksel sporlardan güreşin, bilinen türlerinden en fazla takip edileni ve uygulananıdır. Fakat Türk toplumu açısından yağlı güreşler sadece bir mücadele sporu olmayıp, farklı anlamlar da taşımaktadır. Örneğin, savaşa hazırlık durumunda düşmana bilenme, ruhun tatmini noktasında gücün kutsanması, milli gücü anlatan mitlerin meydana gelmesi ve ahlak gibi manevi bir değer eğitimi hatta içgüdüsel olarak beslenmesi, kuvvet ile inancın yek vücut hale getirilmesi, hatta zaman zaman ibadetin sembolleşmesidir.

Bununla bağlantılı olarak bilimsel dille ifade edilen “kolektif bilinçaltı” başka bir değişle, içgüdüsel olarak Türklerin yerleştiği her yerde, takvimle de bağlantılı şekilde koyunlarla kuzuların katımında, toylarda, ocak tüttürmede, bayramlar ve sair törenlerde mutlak surette güreşin kendisine yer bulduğu ödüllerin dini motifler çerçevesinde üç, yedi, dokuz, kırk katları oranında verildiği de tespit edilmiştir.

Ayrıca yağlı güreşin icra edildiği mevkii olarak efsanelere dahi konu olan Kırkpınar’ın, günümüzde ilk defa Yunanistan sınırları içerisindeki Ammomonou (Simonia-Simavna) yöresinde başladığı, fakat Balkan Savaşlarından sonra şimdi yapıldığı yer olan Tavuk Ormanı mevkiine (Sarayıçi) taşınmıştır.

Bunu müteakiben Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin, dünya üzerinde müzik ile ibadeti, ibadet ile sporu, spor ile toplumun kültürel değerlerini, evrensel kavramlar olan saygı, sevgi, hoşgörü, nezaket gibi kıymetlerle bünyesinde harmanlayan, süreklilik açısından da altı asırdır yapıla gelen yegâne mücadele spordur.

Yağlı güreşin ana unsurları olan pehlivanlar, hakemler, ağalar, cazgırlar, peşkirciler, davulcular ile zurnacılar ile bu sporun alametleri olan kispet, zembil, kırmızı dipli mum gibi kavramlar ve bunların dışında Kırkpınar Yağlı Güreşleri UNESCO’nun Kültürel Mirası listesinin içindedir.

Türkler açısından yağlı güreşin harekete geçirdiği duygular durağan ve katı olmaktan çok uzaktır. Bu anlayışla sembol ve imgeleri farklılık gösterebilmektedir.

İşte bünyesinde taşıdığı bu özellikleri ile de Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yegâne oluşu, güreşleri Türk tarihinde oldukça seçkin bir yere taşımıştır.

Hemen tüm yağlı güreş pehlivanlarının Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyıla kadar dini ritüeller çerçevesinde tekkelerde yetişmesi, teolojik yapılanmayı da beraberinde getirdiği gibi onların saray tarafından da tercih edilmelerinde önemli bir etken olmuştur. Pehlivanların, sarayda vazifelendirilmek sureti ile padişahların yanında yer bulabilmelerinin şartları arasında, sadece tekke şeyhlerinin onları tavsiye etmesinin yeterli olmadığı, aynı zamanda onların Kırkpınar'da da güreşmiş olmasının tercihte önemli bir etken olduğu çalışmadaki dikkat çeken bulgular arasındadır.

Kırkpınar Yağlı Güreşlerine savaş zamanları dışında hiçbir zaman ara verilmediği ifade edilse de Osmanlı Devleti'nde bir dönem, temaşaların kısa süreliğine yasaklanmasının neticesinde, kendilerine müsabaka yapacak çayır bulamayan Osmanlı pehlivanları, yurtdışına çıkarak yaşam mücadelelerini uzak coğrafyalarda vermek zorunda kalmışlardır ki, bu durum Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar da devam etmiştir.

Kesintilere uğrasa da yüzyıllardır devam eden serüveninde Kırkpınar Yağlı Güreşleri, zaman zaman sıradanlaştırılma tehdidi ile de karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarında mevcut siyasal oluşumun ve onun politik kaygılarının sosyal değerler etrafında organize olarak Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yapılabilmesi adına dolaylı olarak sarf ettiği gayretin yanı sıra, yine tek parti hükümetlerinin alternatif Türkiye Başpehlivanlığı tertip etme çabaları da üzerinde durulması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmıştır.

Geleneksel Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yeniden eski ihtişamlı günlerine ulaşabilmesi maksadıyla, onun farkında olan ve değer veren, meydana geldiği kültüre karşı aidiyet hissi duyan şahıslar ve kurumların içten çabalarıyla tekrardan ayağa kalkabilmesi mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Kırkpınar, Yağlı Güreş, Tekke, Pehlivan, Kispet, Edirne, Er Meydanı, Hakem, Ağa

ABSTARCT

The word "traditional" is used for activities that started to be carried out centuries ago in the world. The tradition here refers to the change in the meaning and functions of an activity centuries ago, and its transfer from generation to generation. In this regard, oily wrestling, from the point of view of Turks, wrestling from traditional sports is the most followed and practiced among the known types. However, wrestling wrestling is not only a fighting sport for Turkish society, but it also has different meanings. For example, in preparation for war, it is the sharpening of the enemy, the blessing of power at the point of satisfaction of the soul, the formation of myths describing the national power and the training of a spiritual value such as morality, even instinctively nurturing, the embodiment of force and belief, and even symbolization of worship from time to time.

In connection with this, the "collective subconscious" expressed in scientific language, in other words, in places where the Turks settled instinctively, in connection with the calendar, in the course of sheep and lambs, in toys, stove smoking, holidays and other ceremonies, the wrestling in the absolute place, within the framework of religious motifs It was also determined that it was given at the rate of seven, nine, forty multiples.

In addition, Kırkpınar, which is the subject of legends even as the location where oil wrestling is performed, has been moved to the Tavuk Ormanı (Chicken Forest) location (Sarayıçi), which was first started in the Ammovonou (Simonia-Simavna) region within the borders of Greece for the first time, but is now done after the Balkan Wars due to historical obligations has been included in the subject.

Subsequently, it is the only struggle that has been carried out for six centuries in terms of blending the historical Kırkpınar Oil Wrestling with the values such as worship with world music, worship and sport, sports and the cultural values of the society with values such as respect, love, tolerance and kindness, which are universal concepts.

Concepts such as wrestlers, referees, aghas, jigglers, pukpers, drummers and zurnacers, who are the main elements of oil wrestling, and kispets, zembils, red bottom candles, and Kırkpınar Oil Wrestling are also on the UNESCO's Cultural Heritage list.

In terms of Turks, the emotions that oil wrestling activates are far from being static and rigid. With this understanding, symbols and images may differ. With these features it carries within its structure, Kırkpınar Oil Wrestling is the only one that has carried wrestling to a very distinguished place in Turkish history.

XIX in almost all of the fat wrestling wrestlers in the Ottoman Empire. Growing up in lodgings within the framework of religious rituals until the century, has been an important factor for them to be preferred by the palace as well as their theological structuring. Among the noteworthy findings in the study that the wrestlers were not only able to recommend them, but also that their wrestling in Kırkpınar was an important factor among the conditions that the sultans were able to find a place next to the sultans.

Although it was stated that Kırkpınar Oil Wrestling was never interrupted except in times of war, the Ottoman wrestlers who could not find a meadow to compete for a period of time as a result of the short banning of them, had to go abroad and give their life struggles in remote geographies. It continued until its first years.

In his adventure that continued for centuries, even though he was interrupted, Kırkpınar Oil Wrestling has also faced the threat of becoming ordinary from time to time. Especially Republic available in the first year of Turkey's political development and its political concerns as organized around social values behalf can be made of the Kırkpınar Oil Wrestling indirectly, as efforts exerted well, still single-party government of concocting alternate Turkey Baspehlivanlığı efforts to be an issue that needs to be addressed in it has increased.

It is possible for the people and institutions who are aware of and value it and have a sense of belonging to the culture where it has occurred, with the aim of enabling the traditional Kırkpınar Oil Wrestling to reach its former magnificent days again.

Key Words: Kırkpınar, Oil Wrestling, Dervish Lodge, Oil Wrestler, Kispet, Edirne, Er Meydanı (Mans Square) Referees, Ağa

ÖNSÖZ

İnsanlığın doğa ile mücadelesinden esinlenerek başlayan “güreş” aktivitesinin mitolojik çağlardan itibaren geçirdiği değişim, Türklerin eski güreş anlayışıyla da birleşerek farklı bir boyut kazanmış ve maddi-manevi motiflerle de süslenerek biçim değiştirmiştir. Anadolu coğrafyasına yerleşik olan Türklerin, Balkanlara doğru ilerlemesiyle başlayan yağlı güreşlerin bir yörede sabitlenmesi fikriyse, yine onların mücadele azminin sembolleşmesi ile doğru orantılıdır. Mevcut sembol, Kırkpınar’da ölümü göze alarak, mücadeleden vazgeçmeyen iki kardeşin hikâyesidir.

Sözü edilen menkıbeden yola çıkarak, mücadelecı bir pehlivanda olması gereken niteliklerde ortaya konulmuş, yağlı güreşin yazılı olmayan kuralları belirlenmiştir. Buna göre, Kırkpınar pehlivanlarının benliğinde, mücadele azmi, kazanma hırsı gibi üst egoya ait duygular olsa da rakibe karşı saygı duyma, yendiğinde büyük sevinçler göstermeme, küçüğünün sırtını sıvazlama, büyüğünün elini öpme, rakibini yerden kaldırarak teselli etme hali gibi davranışları sergilemesi esastır. Bir pehlivan, Kırkpınar kültürünün temeli olan erdem ve faziletlerin dışında hareket ederse, ne denli başarılı bir pehlivan olursa olsun, pehlivan kisvesinden sıyrılır ve Er Meydanının manevi sınırlarının dışına çıkarılır.

Burada ifade edilmek istenen, Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Türk milletinin kültürel motifinin en müstesna unsurlarından birisi olduğudur. Bununla beraber Kırkpınar Yağlı Güreşleri, çoğunlukla pehlivan efsanelerine sıkışmış, dini ritüellerin içerisine hapsedilmiş, menkıbelerle yoğurulmuş biçimde topluma aktarılmıştır. Bir kültürden gelen ve pek çok unsuru bünyesinde tutarak, geldiği kültürü de besleyen Kırkpınar Yağlı Güreş felsefesinin, bu kadar zaman içerisinde yazılı olmayan kurallarının gün yüzüne çıkarılması, sahibi olduğu değerlerin, bağrından çıktığı topluma mümkün olduğunca doğru ve eksiksiz bir şekilde ve tarihsel süreklilik içinde anlatılması bir ihtiyaç olmuştur.

Bu amaçla yapılan elinizdeki çalışma dört bölüm halinde hazırlanmıştır. Birinci bölümde Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin kavramsal boyutu, kültürel özellikleri, sosyolojik bakış açısı aktarılırken, ikinci bölümde tarihsel süreçte Kırkpınar genelinde, pehlivanlık müessesinin oluşumu, değişimi ve geçirdiği evreler incelenmiştir. Üçüncü bölüm yeniden kurulan bir devletin, sahibi olduğu değerleri yaşatma mücadelesi ve

bunun siyasal platformda da karşılık bulması ile yaşanan gelişmeler anlatılırken, dördüncü ve son bölüm ise üçüncü bölümün devamı niteliğinde olup, ülkenin çok partili hayata geçişi sürecinde, Kırkpınar geneline yaşanan gelişmeler, değişimler ve olayları ele almıştır.

Çalışmamda bana yoldaşlık yapan, değerli tecrübelerini aktarmakta hiç tereddüt etmeyen, kıymetli hocam Prof. Dr. Hakan UZUN başta olmak üzere yapılan tezin konu başlığının tespitinde ve çalışmamın yönlendirilmesinde değerli görüşlerini aldığım hocam Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN'a, bana akademik tecrübelerini aktaran, hocam Prof. Dr. Yasemin DOĞANER ve Doç Dr. Sürhat MÜNİROĞLU'na, beni güreşin ana kaynağına taşıyan, pehlivanların ustası Mustafa ULUÇAY'a, Kırkpınar'da bana mihmandarlık yapan, yağlı güreşlerle ilgili tüm tecrübelerini aktaran, pehlivanların ustası Şükrü KAZAN'a ve çıraklarına, tek motivasyon kaynağım olan öncelikle eşime, çocuklarıma ve ailemin tüm fertlerine sonsuz şükranlarımla...

Ankara, 2020

Umut C. KARADOĞAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	III
ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKLERDE GÜREŞİN RUHU KIRKPINAR

A. YAĞLI GÜREŞİN MİTOLOJİK KÖKLERİ VE DÜNYA TARİHİNDEKİ YERİ.....	23
B. TÜRKLERDE GÜREŞ KAVRAMININ TERMİNOLOJİSİ.....	28
B.1. Türklerde Pehlivanlık İmgesi.....	29
B.2. Kadim Türklerden İtibaren İnanç ve Toplum Değerlerinin Güreş Geleneğine Etkileri.....	32
B.3. Kırkpınar Güreşlerinin Panayır’a Dönüşmesi ve Güreşin Yapıldığı Esas Yerin Tespiti.....	43
B.4. Pehlivanların Piri Seyyid Ali Sultan ve Kırk Ritüeli.....	47
B.5. Yağlı Güreşlerin Kaynağı Olan Kırkpınar’da Adap ve Anlayışın Toplumsal Yaşama Katkısı.....	55
C. KIRKPINAR GÜREŞLERİNİN GELENEKSEL UYGULAMALARI VE DEĞİŞMEYEN RİTÜELLERİ.....	59
C.1. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Geleneksel Giysisi Olan Kispet.....	59
C.2. Kispetin Taşıldığı Zembil.....	67
C.3. Güreşin Değişmeyen Ritüeli Yağlanma.....	68
C.4. Halkın ve İleri Gelen Erkânın Güreşlere Davetiyesi “Kırmızı Dipli Mum”.....	71
C.5. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Asırlık Takdimcisi Cazgır ve Salavatlama Usulleri.....	78
C.6. Pehlivanların Manevi Muhafızı (Pazubent-Muska) Dua.....	89
C.7. Er Meydanında Pehlivanların Boy Gösterme Usulü Olan Peşrev.....	89

C.8. Ödüller ve Parsa Toplama Ritüeli.....	93
C.9. Başpehlivanlık Nişanesi Altın Kemer.....	95
C.10. Yağlı Güreşlerin Armonikası Olan Davul ve Zurna.....	100
C.11. Yağlı Güreşlerde Hakem ve Hakemlik Müessesesinin Güreşe Olan Tesiri.....	103
C.11.1. Kule Hakemleri.....	103
C.11.2. Cetvel Hakemi.....	103
C.11.3. Meydan Hakemi.....	104
C.12. Kırkpınar Güreşleri Sonrası Yapılan Hamam Alayı Ritüeli.....	109
C.13 Mevlit Töreni.....	110
C.13.1. Mevlitlerde Şekil Özellikleri.....	111
C.13.1.1. Nazım Şekli.....	111
C.13.1.2. Diğer Nazım Şekilleri.....	112
C.14. Kırkpınar Yağlı Güreş Müsabakalarına Başlamadan Önce İnanç Merkezlerinin ve Eski Pehlivan Mezarlarının Ziyareti	113
C.15. Kırkpınar Güreşleri Öncesi Yapılan Resmi Geçit Töreni.....	116
C.16. Kırkpınar Güreşleri Sonrası Yapılan Sünnet Merasimi.....	118
C.17. Kırkpınar ve Yağlı Güreş Karşılaşmalarında Bir Motivasyon Unsuru Olarak Müziğin Önemi.....	119
C.18. Kırkpınar Yağlı Güreş Kültüründe Usta-Çırak İlişkisi.....	127
C.19. Kırkpınar ve Yağlı Güreşlerde Ağalık Müessesesi.....	134
D. KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNDE YÜZYILLARDIR UYGULANAN GÜREŞ OYUNLARI.....	140
D.1. Ayakta Uygulanan Oyunların Bazıları:.....	141
D.2. Yerde Uygulanan Oyunların Bazıları:.....	144
E. YAĞLI GÜREŞLERİN KÜLTÜREL VE YAPISAL AÇIDAN MODERN GÜREŞLERLE FARKLILIKLARI.....	149
E.1. Yağlı Güreş Federasyonunun Kurulması Amacı ile Yapılan ve Yapılması Gereken Faaliyetler.....	156
E.2. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesine Alınması Süreci.....	159

İKİNCİ BÖLÜM

KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNİN TARİHSEL SÜRECİ VE OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ

A. TÜRKLERİN RUMELİ'YE AKINLARI, GEÇİŞLERİ VE KIRKPINAR GÜREŞLERİNİN BAŞLAMASI	164
B. OSMANLI DEVLETİ'NDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ	171
B.1. Osmanlı Devleti'nde Kırkpınar'ın Kaynağı Olan Tekkelerin Güreşe ve Pehlivanlara Etkileri.....	172
B.2. Türklerde Güreş Tekkelerinin Kuruluşu, Fiziki Durumları ve Çalışma Prensipleri.....	174
B.3. Tekkede Yetişen Pehlivanlarının Osmanlı Sarayında Himaye Edilmesi ve Ceyb-i Humayun Defterlerine Kaydedilmeleri.....	190
B.4. Tekke Kavramından Spor Kulübü Anlayışına Geçiş.....	212
B.5. Osmanlı Devleti'nde Panayır Güreşleri Kavramı	216
B.6. Osmanlı Devleti'nde Sporda Hami-Mahmi İlişkisi	224
B.6.1. Toplumun Hami-Mahmi İlişkisine Bakışı.....	224
B.6.1.1. Aile ve Komşu Yardımlaşması.....	227
B.6.1.2. Meslek Kurumları Arasında Yardımlaşma.....	228
B.6.1.3. Sosyal Yardımlaşma.....	229
B.7. Tanzimat Döneminde Osmanlı Devleti'nde Hami-Mahmi İlişkisi.....	232
B.8. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Sarayı'ne Taşınması ve Düzenlenme Biçimi	234
B.9. Yağlı Güreşlerin Yasaklanmasının Ardından Kırkpınar Pehlivanlarının Güreşmek Adına Bulduğu Çözüm Yolu.....	238

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEK PARTİ HİMAYESİNDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ

A. ATATÜRK DÖNEMİNDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ (1923-1938)	253
B. İSMET İNÖNÜ DÖNEMİNDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ (1938-1949)	302

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ÇOK PARTİLİ SİYASAL YAŞAMDA KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ

A. MENDERES HÜKÜMETLERİ DÖNEMİ KIRKPINAR YAĞLI	
GÜREŞLERİ (1950-1959).....	348
B. 1960 YILI SONRASI KURULAN HÜKÜMETLER DÖNEMİNDE	
KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ (1960-1975)	391
SONUÇ.....	471
KAYNAKLAR.....	481
EKLER.....	517
TABLolar.....	526

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.b.	adı geçen bildiri
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.t.	adı geçen tez
a.g.s.	adı geçen sözlük
A.B.D.	Amerika Birleşik Devletleri
ATAM	Atatürk Araştırma Merkezi
A.Ü.	Ankara Üniversitesi
A.Ü.S.B.F.	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
B.	Belge no
Br.	Birleşim
DABCA.	Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
B.K.	Belge Kodu
Bkz.	Bakınız
Bir.	Birleşim
Bir. Top.	Birleşik Toplantı
DABOA.	Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
B.E.O.	Bab-1 Evrak Odası
Bsk.	Baskı
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
C.H.F.(P)	Cumhuriyet Halk Fırkası
Cum. Sen.	Cumhuriyet Senatosu
D.	Dosya No
Der.	Derleyen
Dev.	Devre
DH.İD.	Dâhiliye Nezareti İdare Kalemî
DH.ŞFR.	Dâhiliye Şifre
D.P.	Demokrat Parti
D.T.C.F.	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Düz.	Düzenleyen

Dön.	Dönem
Ed.	Editör
F.	Fihrist No
FILA	Federation Internationale de Lutte Amateur
Fr.	Fransa/Fransız
HAT.	Hatt-ı Humayun
Haz.	Hazırlayan
G.	Gömlek No
Ksm.	Kısım
MF.MKT.	Maarif Nezareti Mektubi Kalemi
M.S.	Milattan Önce
M.Ö.	Milattan Sonra
MVL.	Meclis-i Vala Riyaset Belgeleri
İ.	İçtima
İç.Sen.	İçtima Senesi
O.	Oturum
T.B.M.M	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
T.T.K.	Türk Tarih Kurumu
T.İ.C.İ.	Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
T.S.K.	Türk Spor Kurumu
TS. M.A. d.	Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
T.T.K.	Türk Tarih Kurumu
s.	Sayfa
S.	Sayı
Yas.	Yasama
Yay.	Yayınevi
Yay. Haz.	Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Toplumların kendilerine ait bazı kültürel özellikleri, tutkunu oldukları alışkanlıkları vardır ve onlar bunlarla tanınır. Kültür seviyeleri, yaşadıkları coğrafi konum, maddi-manevi dünyaları ve tarih sahnesinde varlık gösterdikleri zaman boyunca edindikleri tecrübeler, toplumların çağdaşlaşma seviyesini de belirler. Bunun yanı sıra sahip olunan kültür düzeyi doğrultusunda da bazı konulara, davranışlara, yaklaşımlara karşı duyarlılıkları değişkenlik gösterir.

Bu düşünceden hareketle kültürel özelliklerin, tutkuların ve alışkanlıkların en değerlilerinden birisi de doğa ile olan mücadeledir. Bu mücadelenin insana yansıma biçimlerinden birisi ise güreştir. Güreş-Güleş-Küreş, Küraş, Küres olarak telaffuz edilen kelime, dünya üzerinde de hemen hemen aynı “sarsılmaz, kabadayı, eş, arkadaş, birbiri ile yarışmak” anlamlarda kullanılmaktadır.¹ Dünyanın ilk ve en eski sporlarından birisi olarak bilinen güreşin (M.Ö. 8. yüzyıl) ortaya çıkışı oldukça eski çağlara dayanmaktadır. İnsanların taş ve demir devirlerinden itibaren güreştiklerine ilişkin görsel kaynaklar mevcuttur. Ancak şu da bilinmelidir ki, güreşin bir savunma vasıtası olmaktan çıkıp, spor durumuna gelişi hakkında kesin bir zaman dilimi verebilmek de mümkün değildir.

Öte yandan Afrika coğrafyasına bakıldığında Mısır’daki Ben-i Hassan kalıntılarında, M.Ö. 3000’lerde işlenen 400 kişilik güreşçi ve güreş oyunu motiflerinin varlığı, kırmızı ve insan derisi rengi verilmiş vücut silüetlerinin resmedildiği, ayakta ve yerde güreş yapıldığını gösteren duvar resimleri, beraberinde hakem kurallarının anlatıldığı temsili çizimlere² rastlanması Anadolu çevresindeki sahalarda da güreş yapıldığının görülmesi, onun değerini ifade etmesi açısından oldukça önemlidir.

Ayrıca M.Ö. 2500’lü yıllarda Mezopotamya’da, 10 cm. büyüklüğündeki bir çift kuşak/kemer güreşçisi heykelinin bulunması, M.Ö. 1200’lü yıllara gelindiğinde, Homeros’un İlayda’sında, Akhilleus’un silah arkadaşı Patroklos’un, cenaze töreni

¹ Hikmet Koraş, “*Türk Lehçelerindeki Müsterekler Üzerine*”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 183, S. 183, Ankara, 2014, s. 202.

² Cengiz Arslan, “*Spor Arkeolojisi; Antik Dönem Olimpik Güreşler ve Tarihsel Gelişim Süreçleri*” **Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar-Sporlar Sempozyumu Kitabı**, Kahramanmaraş, 2017, s. 44; Alper Yazoğlu, **Balkanlarda Türk Yağlı Güreşleri (Kırkpınar)**, C. I, Öz Ofset, İstanbul, 1992, s.24.

sonrasında idman gösterilerinin düzenlenmesi ve üç ayaklı kazan ödülünün güreşlerde birinci olacak kişiye verilmesi, yapılacak törende de etkin sporun güreş olduğunu göstermektedir. Antik Roma cenaze törenlerinin yanında ziraat kutlamalarında da güreşin bir sevinci paylaşma aracı olarak kullanılması ve şair Georgia Virgilius'un dizelerine şu biçimde yansımıştır;

“...Çiftçi sürer tarlasını eğik sabanla!
...buradan besler sığır sürüsünü, minik yavrularını,
... çiftçi anar adını: Baccahus, yalımlara şarap serperek, bekçilerine sürünün,
... hedef koyar Karaağaç'ta hızlı mızrak, yarış için ve güçlü bedenlerini,
soydurur çayırda güreş tutturmak için...”³

Mevcut dizelerin hem Karaağaç'a hem güreşe yer vermesi adı geçen alanda bu mücadele sporunun antik zamanlardan beri yapıldığının bir kanıtı niteliğindedir.

Tarihi kaynaklar içerisinde Etrüsklerin, İtalya'nın Toskana yöresinde, M.Ö. 1000 yıllarında güreşe ait eserleri arasında, yenilemeyen pehlivanların zar atmak sureti ile güreşe devam ettikleri yazıtlar bulunmuştur. Ayrıca Anadolu'ya yerleşmeleriyle birlikte Adalar bölgesine de ilerleyen Etrüskler, buralarda zeytinyağını görmüş, kültür alışverişi ile güreşin Yunanlılardaki kumlu ve yağlı halini de tanıyarak kendi güreşlerine bunu uyarlamışlardır.⁴

Yunan, Sparta, Roma gibi uygarlıklarda, erkek müsabıkların elbisesiz olarak birbirleri ile boğuşur şekilde güreşmesi yaygın bir uygulamadır. Bu güreş biçimi Yunanlardan, Romalılara geçen ve İtalyanların “Collesium”⁵larında yaptıkları, “Pancrazia” adı verilen yağlanılarak ve kumun üzerinde tuttıkları bir güreş türüdür.

³ Türkan Uzel, **Bucolica'lar, Geogica'lar (Virgilius)**, Öteki Yayınevi, Ankara, 1998, s. 200-201.

⁴ Sema Sandalcı, “Mitolojide Güreşin İzleri: Peleus ve Atalante'nin Güreş Sahneleri”, **IV. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirileri**, Edirne, 2-3-4-Temmuz 2009, s. 66-67; Kal: Ayakta kalarak güreşe devam etmek, Hülth: Güreşe üste devam etmek, Alth: Güreşe altta devam etmek. Arslan, **a.g.m.**, s. 45; Kemal Temizoğlu, **Ata Sporü Yağlı Güreş ve Kırkpınar**, Mehmet Tunagür Yay., İstanbul, 1979, s.9. T.İ.C.İ. Güreş Federasyonu'nun 27 Ağustos 1933 tarihinde hazırladığı bir raporda yağlı güreşin öz Türk güreşi olmadığından bahsettikten sonra dünya üzerinde tatbik imkânın kalmadığı, kendine mahsus bir saha içi ve dışı idari yapısının olduğu ifade edilmiştir. **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu. 1095, Gömlek: 1, Sıra: 3/73.**

⁵ Roma İmparatorluğu döneminde yapılan ve gladyatör dövüşleri için kullanılan elips şeklinde üç katlı ve bir üst galeriden oluşan amfi tiyatrodur. Bunun en büyüğü M.Ö.72-80 yılları arasında İtalya'nın Roma şehrinde yapılanıdır. Collesium, 55 bin seyirci kapasiteli, dünya kültürel mirası listesinde olan yerlerinden birisidir. www.yeminlisozluk.com/kolezyum (Erişim Tarihi: 02.10.2018); Arslan, **a.g.m.**, s. 43.

Ancak Yunanlarda, Romalılarda olduğu biçimiyle uygulanmamıştır. Yunanlıların Antik Olimpiyatlarda yaptıkları iki güreş türünden birisi olan bu mezkûr güreş, “*Pancratiun Volutatorium*” adıyla bilinmektedir. Bunun yanı sıra Yunanlıların yaptıkları bir diğer güreş türü de “*Pentatlon*” usulüdür ki, güreşçinin rakibini üç defa kaldırma-yere vurma biçiminde uygulanır. Bu güreş türü mevcut tarzı ile hepsinden daha farklıdır.

Elbette dünyanın diğer noktalarında da güreşin yapıldığına dair bilgi ve belgelere rastlanılmaktadır. Kore’nin 197-226 yıllarına ait “Şirim”, “Ssileum”, “Ssirim” hanedanına ait duvar resimlerinde güreş ile güreşçi motiflerine sahip olması, Japonya’da VI. yüzyıldan itibaren yapılan ve XVII. yüzyıldan itibaren de profesyonelleşen “Sumo”nun varlığı, Hindistan’daki Pehlwanî” adıyla mezkûr sporu yapmaları, dünya milletlerinin kültürel ve sosyal yaşamlarında güreşi ne denli benimsediklerini göstermesi açısından önemli örneklerdir.⁶

Türk toplumunda ise barış zamanlarında oyun olarak yaptıkları güreş,⁷ okçuluk, çevgan, gökböri, avcılık, cirit benzeri faaliyetler aslında onların yaşamlarının bir parçası olup, çevre kavimlerin kendilerine yapacakları saldırılara karşı bir nevi hazırlık çalışması anlamını taşımıştır.

Türkistan coğrafyasının güçlüğü düşünülecek olursa, her faaliyetini savaşa hazırlık tarzında yapan Türklerin, beden gücüne ve zekâyâ dayanan bir idman olan güreşi, benzer bir anlayışla yapması şaşırtıcı bir durum değildir. Türkler için güreş; karakucak, aba, kuşak, şalvar gibi kuru tarzlarda icra edilmiştir. Ancak bilinmelidir ki Türkler, dünya üzerinde bilinen 479 güreş türü içerisinde 39 nun sahibidir.⁸ Greko-Romen denilen güreş ise Antik Yunan güreşinde bir çeşit yağlı güreş türüdür. Antik Yunan uygarlığının Antik Olimpiyat güreşlerinde, iki çeşit güreşi mevcuttur. Bu güreşlerden birincisi toz zemin üzerinde yapılan “*ayakta güreş*”, diğeri çamur zemin üzerinde yapılan “*yer güreşi*”dir.

⁶ Türklerin geleneksel yapılarından birisi olan kuşak güreşi günümüzde Eskişehir Kırım Folklor Derneğinin gayretleri ile son on dokuz yıldan beri her yıl Haziran ayının ilk haftasında “Tepiş” denilen mevkîde tertip edilmektedir. Murat Çavga-Özcan Aygün, **Edirne ve Kırkpınar**, Puslu Yay., Edirne, 2013, s. 64-68.

⁷ Kaşgarlı Mahmud; **Divan-ı Lügat-it Türk**, Çev: Besim Atalay, TTK Basımevi, Ankara, 1986, s.399; Çavga-Aygün, **a.g.e.**, s.63.

⁸ Mehmet Türkmen, “*Türklerde Geleneksel Güreşlerin Kültürel Pedagojisi*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., S.50, Temmuz 2019, s. 32.

Türklerin yaptığı geleneksel güreş türleri içerisinde en yaygın olanı yağlı güreştir ki, Yunan güreş türlerinden etkilenme olasılığı yüksektir. Çünkü Türklerin güreşlerinde örtünme kavramı olmasına karşın, vücuda bir şeyler sürerek mücadele etme özelliği yoktur. Bu anlamda pehlivanların kispet giymek, yağlanmak sureti ile çayır, mera gibi düz alanlarda yaptıkları bu mücadele türü karakucaktan yağlıya geçtiklerinin bir göstergesidir. Ancak yağlı güreşe geçiş, Türk güreşi için bir ilerleme demektir. Çünkü güreşin temel özelliği olan güç ve zekânın yanına birde denge unsuru buna dâhil olmuştur.⁹

Türkler, Anadolu coğrafyasına daha gelmeden güreşi, biniciliği, atıcılığı himaye etmiş ve saray sporu haline getirmişlerdir.¹⁰ Selçuklular saraylarında, Farisilerin de etkisiyle mevcut güreşe yeni anlayışlar da getirmişlerdir. Bu anlayışlarından bazıları, müsabakadan önce İslâm peygamberine salavat getirilmesi, pehlivanların piri olarak Hz. Hamza'nın kabul edilmesi, Anadolu'nun pek çok yerleşim yerinde pehlivan tekkelerinin kurulması, bazı ritüellerin ve oyun biçimlerinin adlarının Farsça olması bu etkilerden sadece bazılarıdır.

Türklerin, Anadolu coğrafyasına gelişleri itibariyle değerlendirildiğinde, yağlı güreşlerin beşerî haritası da ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda ilk olarak Tokat-Zile, Ordu-Aybastı (Perşembe Yaylası) ve ardından Antalya Elmalı Yeşil Yayla Güreşleri, Anadolu coğrafyasının en eski güreş şenlikleridir. Tokat yöresindeki rekabetin, 958 yıl önce yapıldığı düşünüldüğünde, Türklerin Anadolu'ya ayak basması ile başlayan bir kültür ritüelinden söz edilebilir.¹¹ Elmalı güreşleri de Sipahioğulları ile Subaşı Beylikleri arasındaki 667 yıllık rekabetten doğmuştur. Bu mücadele güreşten önce at

⁹ Yağlı güreş ile minder güreşi birbirinden oldukça farklıdır. Yağlı güreş maraton koşusuna benzer. Bunun en güzel örneği Yaşar Doğu ve Mustafa Dağıstanlı pehlivanların minderden sonra yağlı güreşi denemeleri ve birinci tecrübeden sonra bundan vazgeçmeleridir. Ama İrfan ve Adil Atan kardeşlerin, Servet Meriç ve Elmas Avcı'nın yağlı güreşlerden sonra mindere geçmesi ve başarılı olmaları bunun en doğru örnekleridir. Murat Köse, **Edirne-Kırkpınar ve Yağlı Güreş**, Polat Ofset, Edirne, 1990, s.43.

¹⁰ İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1996, s. 275.

¹¹ Çepni Türkmenleri, Dânişmendlilerin Orta Karadeniz Bölgesi ve çevresinin mirasçıları olup, yörede iki beylik kurmuştur. Bunlardan ilki, Niksar'da yerleşik Taceddinoğulları Beyliği'dir ki; bunlar topyekün Malazgirt Mesudiye Kale köyünde teşkilatlanan Hacıemiroğulları Beyliği'dir ki; bunlar topyekün Malazgirt Savaşı'ndan (1071) hemen önce tarih sahnesinde yer almış ve ilk fethettikleri yerlerde Tokat, Sivas, Amasya, Çorum, Yozgat, Kayseri, Malatya, Gümüşhane ve çevresi olmuştur. Çepnilerin, Ordu şehrinin topraklarına ilk girdikleri nokta, Aybastı Perşembe Yaylasıdır. Günümüzde de Danişmendlilere ait Perşembe Yaylası'nda şehitlik ayakta. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.I, TTK Basımevi, Ankara, 1994, s.1-2.; Necati Demir, "Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Çepni Türkmenleri ile Güvenç Abdal Ocağı'nın Kuruluşu" **Türk Kültürü ve Hacı Bektâşi Velî Araştırma Dergisi**, S.6, Ankara, 2012, s.79-80, 84-85.

koşuları ve cirit müsabakaları ile başlamış, ardından güreş mücadeleleri ile daha sistemli bir duruma gelmiş, hatta güreşi kaybeden beylik diğerine köy vermek mecburiyetinde dahi kalmıştır.¹²

Mevcut anlayış Selçukludan diğer beyliklere de sirayet etmiş, Osmanlı Beyliği'nin kurulmasının hemen ardından Orhan Gazi devrinde Bursa'da, devlet kurulduktan sonra da I. Murad devrinde Edirne'de¹³, pehlivan tekkeleri ile durum daha sistemli bir hale bürünmüştür.¹⁴ Osmanlı Devleti'nin Balkan coğrafyasındaki fetihlerinden itibaren yağlı güreşlerin en yüksek mertebesi Ahır Köy (Kırkpınar-Yunanistan) olurken, Balkan Savaşlarının kaybedilmesinin ardından Edirne'nin Sarayıçi mevkii Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yeni mekânı olmuştur.¹⁵

Yağlı güreşler, Osmanlı padişahları arasında da her zaman rağbet gören bir rekabet türüdür. Osmanlı padişahlarından I. Mehmed'in (Çelebi) "güreşçi" lakabıyla anıldığı, Şehzade Cem'in zamanının büyük bir bölümünü güreşe ayırdığı bilinmektedir.¹⁶ Pehlivanlar, sarayda o denli kıymet görmüşlerdir ki, II. Mehmed devrinde cemaat biçiminde teşkilatlanmaya dahi gitmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde her

¹² Güven, a.g.e., 1991, s.21; Zekeriyâ Uzun, "Kırkpınar Milli Markadır", **Destan-ı Kırkpınar**, S.17, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Kasım 2014, s.26; Ordu-Aybastı 913. sü, Elmalı Yeşil Yayla Yağlı Güreşlerinin bu yıl 666. sı tertip edilmiştir. Bu söylemle Anadolu'daki en eski ve istikrarlı yağlı güreş şenliği Aybastı Perşembe Yaylası müsabakalarıdır. Tokat-Zile günümüzde sürekli yapılan bir organizasyon değildir. Günay Özdemir -Vedat Çalışkan, *Geleneksel Bir Sporun Coğrafyası: Türkiye'de Yağlı Güreşler (Kırkpınar-Edirne ve Çardak-Çanakkale Güreşleri)* **TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu**, Ankara 3-6 Ekim 2018, s.509.

¹³ Edirne'nin eski halkı Traklar soyundan Odrislerdir. Odrisler, günümüz Meriç ve Tunca Nehirlerinin birleştiği yerde bir şehir inşa etmişlerdir. Bu sebeple şehrin ilk adının "Odrisa" ya da "Odrisia" olduğu düşünülmektedir. Makedonyalılar devrinde şehir "Orestia" ya da "Orestias" biçimine dönüşmüş, M.S. II. yüzyılda hâkim olan Romalılarla "Hadrianus" veya "Adrianapolis" adları ile anılmıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında "Edrinus", "Edrune", veya "Edriyabolü", I. Murad'dan itibaren de "Edrene", XVII. yüzyıldan başlamak üzere de "Edirne" adlarıyla anılmıştır. Köse, a.g.e., s.17.

¹⁴ Ahmet Yiğit, "III. Ahmed Dönemi Huzur Güreşleri ve Güreşler için Yapılan Ceyb-i Humayun Harcamaları" **History Studies International Journal Of History**, Volume 6, Issue 5, İstanbul, September 2014, s. 269-270.

¹⁵ II. Mehmed Edirne'de kendisine seferler sırasında konaklamak için bir köşk inşa ettirmişti. Fakat buranın konumundan memnun olmadığından, Karamanlı Hekim Beşir Çelebi'nin tavsiyesi üzerine Tunca Nehrinin yanına Saray-ı Cedid-i Amire denilen günümüz Edirne Sarayını yaptırınca günümüzün mesire yeri sarayın dış bahçesi oldu. Bu bahçe içerisinde bir cirit alanı mevcuttu ve padişah II. Mehmed otağını buraya kurdurarak, cirit oyunlarını seyredirdi. II. Ahmed'de Sarayıçi mevkiinde cirit oyunları tertip ettirmiştir. Atıf Kahraman, **Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi (1924-1951) Kırkpınar Güreşleri**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1997, s. 46; Özbay Güven, "Türklerde Güreş Geleneği", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, S. 55, Ankara, Temmuz 1991, s.20.

¹⁶ Özbay Güven, "Türklerde Pehlivanlık", **Türk Dünyası Araştırmaları**, S. 56, Ankara, Ekim 1988, s.3; Şehzadelerin eğitimi din âlimlerinin önderliğinde din öğretimi ile başlar, ardından pozitif ilimlerle sürer, ardından sportif faaliyetlere geçilir ve şehzadelerin eğilimine göre ok atma, ata binme, ava çıkma ve güreş tutma ile devam edilirdi. Atıf Kahraman, **Osmanlı Devleti'nde Spor**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., No: 1697, Ankara, 1995, s.125.

Yeniçeri odasında birer veya ikişer pehlivanın bulunması bir kanundur. II. Bayezid, padişah olmadan önce Amasya’da sancak görevini yürütürken, çevre memleketlerdeki sanatkâr, zanaatkâr ve sporcuları yüksek aylıklar vererek toplamış, padişahlığı döneminde de bunları İstanbul’a beraberinde getirmiştir.¹⁷ I. Süleyman, IV. Murad,¹⁸ III. Ahmed, I. Mahmud güreşe ve pehlivana düşkün hükümdarlardır. Sultan Abdülaziz devrinde pehlivanlar yurtdışına kadar açılmış hatta II. Abdülhamid devrinde dünyanın pek çok noktasında Türk pehlivanları tanınır olmuş, davet dahi almışlardır.¹⁹

Osmanlı Devleti’nde sporcular, devletin son dönemlerine kadar İslâm inancından olması tercih sebebiyken, yüzyılın sonunda İslâm dininden farklı inanç şekillerine mensup sporcularda işin içerisine girmişlerdir. Hatta bazen padişahlar yüksek ücretler vermek suretiyle, değişik memleketlerden farklı spor dalları ile meşgul sporcuları da ülkeye davet etmiştir. Bu sayede profesyonelliğin yanı sıra, dünya üzerinde yapılan sporları da tanıma fırsatı bulmuşlardır.²⁰ Türk kültürünün ana unsurlarından birisi olan yağlı güreş, Selçuklulardan, Osmanlılara ve oradan Türkiye Cumhuriyeti’ne kadar kültürel bir miras olarak yaşamış, bin yıldan daha uzun bir geleneğin devamı olarak günümüzde Anadolu’nun hemen her yerinde yaşatılmaya devam etmektedir.

Ancak bilinmelidir ki, Kırkpınar’ın haricinde de Anadolu’nun pek çok yerinde yüzyıllar boyunca Türkmen boyları yağlı güreş müsabakaları yapmışlar ve günümüzde de yapmaya devam etmektedirler. Bunlardan biri Ankara’nın Kızılcahamam ilçesinin Aluçdağı mevkiinde yapılan güreşlerdir ki, XX. yüzyılın başlarına kadar her yıl

¹⁷ Defter-i İhracat-ı Matbah-ı Hassa ve Sa’iran (8 Nisan 1504) tarihindeki ödemeler arasında Küştigir Ali Küçek’e 1000, pehlivan Kılıç’a 2000, Ahmed Beşir Türki’ye 3000, Küştigir Süleyman’a 1500 Osmanlı kuruşu verildiği ifade edilmiştir. Ömer Lütfi Barkan, “İstanbul Saraylarına Ait Muhasebe Defterleri”, **Belgeler Dergisi**, No: 228-291-377, C.IX, S. 13, TTK Basımevi, Ankara, 1979, s.330, 343, 377.

¹⁸ IV. Murad’ın sahip olduğu kas gücünü anlamak adına türlü efsanevi hikâyeler dile getirilmiştir. Bunlardan birisi de IV. Murad’ın tahrip edilmesini emrettiği “Core” kalesinin kapısının kırılmasına ilişkin olandır. Sultan IV. Murad, Core Kalesinin kapısını neferlerinden kimse kıramayınca sekiz erin güçlülükle taşıdığı bir koçbaşını tek başına kaldırıp, yarım hamle yaylanmayla kale kapısına vurmuş, kapı ortasından delinip, direk içeri girmiştir. Sultanın gücünü teyit etmek adına bugün Topkapı Sarayı Müzesinde 10412 kod numarasıyla tek parça bir idman taşı bulunmaktadır ve taşın kitabesinde 102.64 kg. ağırlığa denk geldiği ifade edilmiştir. “*Seksen Vutye bu taş çün sırça parmağı ile kaldırdığı kuvvet gösterüb; Sultan Murad’ı Cem Gulam Hak kuvvetün efzün edüp ömrün ziyade eyleye kaldırdı seksen okkayı parmakla..(Tarih-i Temam)*” Özbay, a.g.e., 1991, s. 17.

¹⁹ **DABOA.DH.MKT. 374.14.2.2** 17 Zilkade 1312 / (30 Nisan 1311-12 Mayıs 1895); Cevdet Küçük, “Abdülaziz”, **Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, Ankara, 1988, s.179-185; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devlet Teşkilatı’nda Kapıkulu Ocakları**, C.I, TTK Basımevi, Ankara, 1943, s.322.

²⁰ Kahraman, a.g.e., s. 628-629, 638-640.

Ağustos ayının sonlarında ya da Eylül ayının ilk haftasında başlayıp, üç gün devam etmiştir.²¹ Diğerleri, ise Çanakkale'nin Çardak ilçesinde (2020 yılı itibari ile 287 yıl) ve Batı Trakya'nın Evros (Meriç) ilinin Bulgaristan sınırları yakınlarındaki Seçek yöresindeki (2020 yılı itibari ile 657 yıl) geleneksel yağlı güreşlerdir. Ayrıca Alantepe ya da bilinen adı ile Seçek yağlı güreşlerine Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye'den pehlivanlar katıldığı için günümüzde uluslararası bir nitelik de kazanmıştır.²²

Bu çalışma ise Kırkpınar Yağlı Güreşleri üzerinedir. Amaç bahsi geçen konudaki eksik bilgilerin tamamlanması, yanlış bilgilerin düzeltilmesi, efsane ve menkıbelerin dışında, akademik anlamda bir araştırma yapabilmektir.

1. Araştırmada Takip Edilen Kaynaklar ve Bunların Tahlili

Konuyla ilgili eserler incelendiğinde, Cumhuriyet öncesi ve devamında konuya ilişkin yapılan çalışmaların genellikle destansı hikâye, anı, biyografi, spor almanağı ve derleme niteliğinde olduğu görülmüştür. Bilimsel boyutta yapılan çalışmalar ise arşiv vesikalarının fotokopilerinin ya da fotoğraflarının basımı şeklinde olup, çalışmalarda bunların tamamı da kullanılmamıştır. Ayrıca eserlerin çoğu birbirinin tekrarı olmuş ve bu türden yapılan çalışmalarda hem pehlivanlık hem de Kırkpınar Yağlı Güreşleri analitik bir bakış açısıyla değerlendirilmemiştir.

Bu bağlamda, yapılan çalışmalar irdelendiğinde, Halis Erdem, Alper Yazoğlu'nun eserlerinin diğerlerine kıyasla literatüre uygun, gerçekliği daha yüksek, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine yönelik hazırlanmış yönetmelik hükümlerini ve az sayıdaki Resmî Gazete hususlarını da kapsayan çalışmalar olduğu görülmüştür.²³

Yukarıda adı zikredilen yazarların haricinde, Türklerde spor kavramını bir bütünün parçası olarak değerlendiren yazarlar da olmuştur. Bunlar arasında bilimsel

²¹ Kırkpınar Panayırı'nın yapılış süresi hakkında belgelerde farklı ifadeler kullanılmaktadır. Edirne Gazetesi 3 gün ya da 4 gün devam ettiğini yazıyorken, bazen de Nisan'ın 20. Günü başlayıp, Ruz-ı Hızır günü bittiğini işaret ediyor. Buna göre Kırkpınar'ın yapılış süresi dört gündür. Halis Erdem, **Doğuştan Günümüze Kırkpınar**, Ceren Matbaacılık, Genişletilmiş 2. Bsk., Edirne, 2010, s.35; **Edirne Gazetesi**, (Vukuat-ı Vilayet Köşesi), 23 Şevval 1307 / (31 Mayıs 1306-12 Haziran 1890).

²² Murat İlter, *“Batı Trakya’da Yaşayan Gelenek Seçek”*, **Destan-ı Kırkpınar**, S.10, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Nisan 2014, s. 10-11; Ahmet Acar, *“Çardak Güreşlerinin Ardından”*, **Destan-ı Kırkpınar**, S.15, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Eylül 2014, s. 8.

²³ Halis Erdem, **Doğuştan Günümüze Kırkpınar**, Ceren Matbaacılık, Genişletilmiş 2. Bsk., Edirne, 2010; Yazoğlu, Alper, **Balkanlarda Türk Yağlı Güreşleri (Kırkpınar)**, C. I, Öz Ofset, İstanbul, 1993.

anlamda yetersiz olmasına karşın arşiv belgesi ve gazete kullananlar da mevcuttur. Sözü edilen çalışmaları yapanların en bilinenleri Mehmet Atıf Kahraman, Ali Ayağ, Halil Delice, İsmail Yılmaz ve Kemalettin Kaya'dır. Kahraman ile Yılmaz hariç diğerleri, Türklerde yağlı güreş, Kırkpınar kavramını bir bütün olarak ele alırken, çoğu zaman bilimsel hiçbir kaynağa yer vermemiş, bundan önce yazılan hikâye ve menkıbe tarzındaki eserlerin bir benzerini, bazı eklemeler yapmak suretiyle yayınlamayı tercih etmişlerdir.²⁴

Türkiye'de spor tarihçiliği açısından değerlendirildiğinde, ana belgelerden yararlanmak gibi bir uygulamaya da denk gelinmemiştir. Bu bağlamda, güreş tekkeleri pehlivanlığın beslendiği ana kaynaklar olmasına rağmen onlarla ilgili de bazı makaleler hariç, derinlemesine ya da tek tek geniş boyutu ile ele alınmış bir çalışma tespit edilememiştir. Sınırlı sayıda kaynaktan, birbiri ile bağlantısı olmayan aktarımlarla ve yalnız Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesini esas olarak kabul eden çalışmalar da tefrikacı ve toplama bir anlatımın ötesine geçememiştir.

Bilimsel anlamda Mehmet Atıf Kahraman'ın yaptığı çalışmalar yol gösterici olmasının yanında, yine de yazarların yaptığı çalışmalarında tüm resmi, gayr-i resmi, tüzel ve özel kaynaklar kullanılmamıştır. Bu anlamda yer yer konuya ilişkin boşluklar mevcuttur. Ancak Kahraman'ın iki cilt ve toplamda 6 bölümden oluşan "*Cumhuriyet'e Kadar Türk Güreşi*" adlı eseri bilimsel anlamda bu alanda yazılmış en kıymetli çalışmalardan biridir.

Konuyla ilgili olarak bilimsellik çerçevesinde Mehmet Atıf Kahraman'dan sonra kıymetli çalışmalardan birisini de Ender Bilar yapmıştır. Bilar'ın yaptığı çalışma daha çok eserin başlığından da anlaşılacağı üzere bir almanaktır. Yazar, eserini 3 cilt üzerine kurgulamış ve tarihlendirmesini de 1922-2017 yılları arasına göre düzenlemiştir. Bilar, eserini hazırlarken çoğunlukla gazete haberlerini de olduğu gibi vermiştir. Bu anlamda eser, Cumhuriyet Dönemi Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri

²⁴ Atıf Kahraman, **Osmanlı Devleti'nde Spor**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., No: 1697, Ankara, 1995; Ayağ, Ali, **Türklerde Spor Geleneği ve Kırkpınar Güreşleri**, Divan Yay., İstanbul, 1983; Atıf Kahraman, **Cumhuriyet'e Kadar Türk Güreşi**, C.I-II, Kültür ve Turizm Bakanlığı: 1029, Kültür eserleri Serisi: 133, Ankara, 1989; İsmail Yılmaz, **Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri, Dualı Çayır'ın 90 Yılı**, Dahi Yay., İstanbul, 2018; Halil Delice, "*Gerçek Efsane Kırkpınar*", **I. Edirne Kültür Araştırmaları Bildirileri** (23-25 Ekim 2003), Edirne Valiliği Yay., Edirne, 2003; Kemalettin Kaya, **Yaşayan Kırkpınar**, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1985.

üzerine araştırma yapmak isteyenlere kaynak gösterme açısından da son derece faydalı bir çalışma olmuştur.

Bilimsel çalışmalarda ise özellikle sempozyumlar, bildiriler ve konferanslar öne çıkmaktadır. Konuya ilişkin olarak Mehmet Türkmen, Bilal Demirhan, Serdar Geri, Onur Öztürk, Orhan İmamoğlu, Ahmet Yiğit, Mehmet Yavuz Erler, Selahattin Özyurt, Nejla Günay, Rifat Gürgendereli, Bülent Kirişoğlu, S. Tansu Altuğ, Rabia Uçkun, Fehim Üçışık, Sanem Yamak'ın çalışmaları oldukça dikkat çekicidir. Çünkü arşiv belgelerinden istifade edilmesinin yanı sıra Türk yağlı güreşine farklı bakış açısı ile yaklaşımları, bunun öncesinde değinilmemiş hususlarda kaleme almaları yapılan çalışmaları değerli kılmıştır.²⁵

Öte yandan 2013 yılında Edirne Belediyesi bünyesinde, ilk defa yapımı tamamlanan Kırkpınar Bilgi Belge ve Dokümantasyon Merkezi tarafından konu ile ilgili günümüze kadar yayınlanmış eksik olsa da kitap, makale, video, gazete haberi, afiş, film, kanun ve bilimsel çalışmaların bir kısmını içeren bir dijital platformda bu kaynaklar toplanmış ve istifade etmek isteyenlerin hizmetine sanal ortamda sunmuştur. Ayrıca Edirne Kent Belleği Müzesi, 5 Mayıs 2017 tarihi itibarıyla Tarihi Hafız Ağa Konağı'nda ziyarete açılarak, konu ile ilgilenenlere hizmet vermeye başlamıştır. Bu müzenin içerisinde Kırkpınar ile ilgili bir bölüm de bulunmaktadır ve

²⁵ Mehmet Türkmen-Bilal Demirhan, “*Osmanlı Güreş Tekkeleri ve Fonksiyonelliği*”, **Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Kongre Dizisi**, Bışkek-Kırgızistan, 20-22 Kasım 2015; Mehmet Türkmen-Bilal Demirhan-Serdar Geri-Onur Öztürk, “*I.Mahmud Dönemi (1730-1754). Huzur-u Humayun’da Güreşen Pehlivanlara ve Duacılar Verilen İhsan-ı Şahaneler*”, **III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı**, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016; Mehmet Türkmen-Orhan İmamoğlu-Onur Öztürk, “*Osmanlı Saraylarında Güreşçilerin İstihdamı ve Roller*”, **III. Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri Sempozyum ve Oyunları Bildiri Kitabı**, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016; Nejla Günay, “*Osmanlı Saray Hayatında Güreş*”, **II. Uluslararası Geleneksel ve Olimpik Güreşler Sempozyum Kitabı**, Kahramanmaraş, 14-15 Eylül 2012; Ahmet, Yiğit, “*III. Ahmed Dönemi Huzur Güreşleri ve Güreşler için Yapılan Ceyb-i Humayun Harcamaları*” **History Studies International Journal Of History**, Volume 6, Issue 5, September 2014; Rifat, Gürgendereli, “*Güreş Kavramının Tarihi Metinlerdeki Kullanılışı Üzerine Bir Değerlendirme*”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2005; Rabia Uçkun, “*Saltukname’de Sarı Saltuk Gazi’ye Atfedilen Kerametler*”, Türk Dünyası Bilgeleri Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması, **Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı**, Eskişehir, 26-28 Mayıs 2014; Fehim, Üçışık “*Türk Spor Yönetimindeki Gelişmeler ve Değerlendirilmesi*”, **Spor Bilimleri I. Ulusal Sempozyumu Bildirileri**, 15-16 Mart 1990 Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1990; Sanem Yamak, “*Meşrutiyet’in Bayramı: “10 Temmuz Id-ı Millisi”*”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, No:38, İstanbul, Mart 2008; Kirişoğlu Bülent-S. Tansu Altuğ, “*Kırkpınar Güreşlerinde Çalınan Güreş Müziklerinin Melodik ve Ritmik Yönden İncelenmesi ve Uygulamalı Açıklaması*”, **V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2009.

ilerleyen tarihlerde ayrıca bir Kırkpınar Müzesi tertip edilmesi Edirne Belediyesi tarafından planlanmıştır.²⁶

Küreselleşen dünyada kökleri çok eskilere giden geleneksel sporların, popüler sporlar karşısında törpülediği gerçeği ile karşı karşıya olunduğu düşünülecek olursa, Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin değerinin yeniden yükseltilmesi, yağlı güreşlere gönül veren kişilerde fark edilen bilgi kirlilikleri, eksiklikleri ve yanlışlarının düzeltilmesi ve spor tarihçiliği bağlamında ve akademik değerinde bir çalışmanın daha önce de yapılmamış olması bu türden bir çalışmanın yapılmasını gerekli kılmıştır.

Kırkpınar Yağlı Güreşlerine ilişkin olarak yapılan akademik çalışmalarda öncelikle akademik kaygıları karşılama, yapılan araştırmanın kaynak genişliği, literatüre olan katkıları hususunda incelenmiş ve ilk olarak doktora ardından yüksek lisans tezlerine bakılmış dokuz adet yüksek lisans tezi ve iki adet doktora çalışmasına rastlanılmıştır. Söz konusu çalışmalarda, genellikle Halk ve Spor Bilimleri açısından incelenmiş olup, Kırkpınar Yağlı Güreşleri tarihsel süreçte hiçbir değerlendirilmeye tabi tutulmamıştır. Yapılan mevcut tezlerin biri sosyoloji, biri coğrafya, biri işletme, biri grafik sanatı, biri güzel sanatların müzik alanı, ikisi halk bilimi ve kalan üç çalışma da beden eğitimi alanında yapılmıştır.

Sinem Atsürer, "Edirne'de Düzenlenen Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Etkinliklerinin, Görsel Kimlik Oluşumunda Sanatsal Çalışmalara Yansıması", adıyla bir çalışma yapmış ve Kırkpınar kültürel mirasının kurumsal bir kimlik olarak ortaya konulması, görsel iletişim aracı olan afiş, broşür, görsel ve sanatsal kimlik oluşturarak ve devamlılık ile kalıcılığı sağlamayı hedeflemiştir.²⁷

Mustafa Gümüş, "Geleneksel Yağlı Güreş Yapan Sporcuların Antropometrik Profillerinin Belirlenmesi", adlı araştırmada, sporcuyu başarıya taşıyan ve müsabakalarda göstereceği performansı etkileyen antropometrik²⁸ unsurunun, yağlı güreşler açısından da son derece önemli bir husus olduğunu ortaya koymuş ve

²⁶ **Edirne Gazetesi**, (Küpür Dosyası), "Kırkpınar Eski Kırkpınar Değil", 01.02.2016, s.1-2.

²⁷ Sinem Atsürer, **Edirne'de Düzenlenen Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Etkinliklerinin, Görsel Kimlik Oluşumunda Sanatsal Çalışmalara Yansıması**, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2016, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

²⁸ **Antropometrik**: İnsan vücudunun ölçüleri ile ilgilenen teknik. Mümtaz Mazıcıoğlu, "Büyüme Gelişme İzlniminde Kullanılan Antropometrik Ölçüm Yöntemleri: Büyüme Takibinin Metodolojisi", C.15, S.3, **Türk Aile Hekimleri Dergisi**, Ankara, 2011, s.101-108.

Kırkpınar Yağlı Güreşlerine katılan 52 sporcunun antropometrik özellikleri ile vücut kompozisyonları üzerinde Heath-Carter yöntemi kullanılarak bilimsel bir çalışma yapmıştır.²⁹

Ufuk Demirci, “Geleneksel Sporumuz Yağlı Güreş Temel Teknik Oyunları İle Türkiye’deki Serbest Temel Teknik Oyunların Karşılaştırmalı Analizi”, adlı araştırma, yağlı ve serbest güreş tekniklerinin karşılaştırmalı analizler yaparak, her iki güreş türünde oyunların teknikleri aynı olmasına rağmen uygulama biçimlerinin birbirinden farklı olduğunu ispat etmek istemiş, bu anlamda yağlı ve serbest güreşin yapılış şekillerini de aktararak, ortaya çıkan farkı tespit etmeye çalışmıştır.³⁰

Ali Bulut, “Kırkpınar’da Güreşen Yağlı Güreşçilerin Fiziksel ve Fizyolojik Parametrelerinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi”, adlı çalışmada, 1995 yılında Kırkpınar’da dereceye giren 30 pehlivanın fizyolojik ve fiziksel karakterlerini belirlemek, araştırma için; yaş, boy, ağırlık, vücut yağ oranı (%), kan basıncı, kalp atım sayımlarını sistolik, diastolik steteskop, tansiyon aleti kullanmak sureti ile pençe kuvveti, bel kuvveti, anaerobik güç testlerinin de yardımıyla, vücut parametrelerinin belirlenmesini hedeflemiştir.³¹

Mehmet Dervişoğlu, “Kırkpınar Güreşleri’nin Halk Bilimsel Açıdan İncelenmesi”, adlı çalışmada, bir milletin folklorik değerlerinin onların kimliğini de temsil ettiği düşüncesinden hareketle, Anadolu coğrafyasındaki en önemli etnik kimlik unsurlarında olan güreşin, alt başlıklar halinde türleri ve yapıldığı mekânlar, usuller irdelenmiş, özellikle de Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin soyut-somut tüm folklorik değeri üzerinde durulmuştur.³²

Osman Ekşi, “Tarihi Kırkpınar Güreş Musikisi İcracısının Yetiştirme Yetiştirme Sürecinin Değerlendirilmesi”, adlı araştırmasında, Kırkpınar güreş musikisinin

²⁹ Mustafa Gümüş, **Geleneksel Yağlı Güreş Yapan Sporcuların Antropometrik Profillerinin Belirlenmesi**, Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak, 2005, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

³⁰ Ufuk Demirci, **Geleneksel Sporumuz Yağlı Güreş Temel Teknik Oyunları İle Türkiye’deki Serbest Temel Teknik Oyunların Karşılaştırmalı Analizi**, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 1999, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

³¹ Ali Bulut, **Kırkpınar’da Güreşen Yağlı Güreşçilerin Fiziksel Ve Fizyolojik Parametrelerinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi**, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya, 1996, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

³² Mehmet Dervişoğlu, **Kırkpınar Güreşleri’nin Halk Bilimsel Açıdan İncelenmesi**, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2012, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

icrasında yetiştirme ve yetiştirme yöntem, teknik ve süreci tespit ederek, Kırkpınar güreş havalalarının icra kayıtları alınmış, icracılarla birebir görüşme yöntemi ile sanat icraları konusunda bilgiler edinilmiş, stüdyo kayıtları alınarak, nitel veriler elde edilmiştir.³³

Münire Bostancı, “645. Tarihi Kırkpınar Güreşlerine Katılan Güreşçilerin Vücut Yağ Oranlarının Belirlenmesi”, adlı bir çalışma yapmış ve bununla Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin 645. sine katılacak olan her boydaki pehlivanların vücut yağ yüzdeleri hakkında bilimsel bir faaliyette bulunarak, her boyun biyolojik yaşı, vücut kitle endeksleri, boy uzunlukları, vücut ağı yüzdeleri, bel, göğüs, sırt, kol bölgeleri ortamları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri üzerinden pehlivanların fiziksel özelliklerini incelemiştir.³⁴

Günay Özdemir, “Geleneksel Bir Sporun Coğrafyası: Edirne (Kırkpınar), Çanakkale (Çardak) Yağlı Güreşleri”, adıyla yaptığı çalışması sonucunda, Anadolu’da yağlı güreşler ve onunla bağlantılı olarak sürdürülen diğer geleneksel-kültürel özelliklerin coğrafi dağılışı özelliklerini ortaya koymuştur. Yağlı güreş geleneğinin yaşatılması ve geleceğe kültürel bir miras değeri olarak taşınması noktasında beliren kritik sorunlar ve bunların çözümü için öneriler de aynı çalışmanın içerisinde sunulmuştur.³⁵

Pınar Yürük, “Etkinlik Pazarlamasında Sosyal Etki Algılamasının Etkinliğe Katılım, Tatmin ve Sadakat Üzerine Etkisi: Kırkpınar Festivali Örneği”, adlı araştırmanın yapılmasının temel amacı etkinlik pazarlamasının sosyal etkilerini, etkinliğe katılım faktörünü de dikkate alarak, katılımcıların etkinlikten tatmin olup, olmadığının belirlenmesi ve eğer tatmin olma noktasına ulaşılmışsa, nasıl bir sadakat

³³ Osman Ekşi, **Tarihi Kırkpınar Güreş Musikisi İcracısının Yetiştirme Yetiştirme Sürecinin Değerlendirilmesi**, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2011, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

³⁴ Münire Bostancı, **645. Tarihi Kırkpınar Güreşlerine Katılan Güreşçilerin Vücut Yağ Oranlarının Belirlenmesi**, Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 2008, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

³⁵ Günay Özdemir, **Geleneksel Bir Sporun Coğrafyası: Edirne (Kırkpınar), Çanakkale (Çardak) Yağlı Güreşleri**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2017, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

sürecinin oluştuğunun ortaya çıkarılmasına ilişkin pazarlama sektörüne dair bir bilimsel veriler ortaya konmuştur.³⁶

İlknur Közleme Hacısöftaoğlu, “Burası Er Meydanı: Güreşte Erkekliğin İnşası”, adıyla yaptığı doktora çalışmasında, sosyolojik anlamda toplumsal bir kurum olarak kabul edilen sporun ve onun dallarından birisi olan güreşin, erkekliğin inşasında yaptığı katkıyı incelenmiş, toplumsal cinsiyetin farklı yapılarla var olan ilişkisi, bu anlamda erkekliğin ilişkisel ve çoklu deneyimlerini ortaya koyarak, bire bir yapılan gözlem, bireysel ve odak gruplu görüşmelere dayalı üçlü veri toplama sistemiyle de sonuca ulaşmıştır.³⁷

Erkan Kalaycı, “Kültürel Süreklilik Bağlamında Kırkpınar’ın Yansıttığı Dünya Görüşü Üzerine” Halk Bilimi alanında yapılmış doktora çalışmasında, altı asrı aşan kültürel bir etkinliğin süreklilik bakımından Kırkpınar’a yansımaları olan dünya görüşünü ele alınmıştır. Burada Edirne’nin tarihsel arka planı, yansıttığı dünya görüşü, ağaları, pehlivanları, cazgırları, Davulcu ile Zurnacıları ve seyircileriyle Kırkpınar’a dair pek çok tespite araştırmada yer verilmiştir.³⁸

On bir bilimsel araştırmanın dışında, yapılan çalışmanın temel amacı, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin sıralama, ödül ve ağa adlarının verilmesinin ötesinde, altı yüz yıldır yapılan tarihsel, ekonomik, kültürel ve sosyal boyutları da bulunan bir organizasyon olduğunu ortaya koymak ve konuyu tarihsel bir bütünlük içerisinde incelemektir.

Bu bağlamda, konunun esas muhatapları olan pehlivanlar, ustaları, ağalar ve cazgırlar ile Ankara’da daha sonra Edirne şehirlerinde iletişime geçilmiştir. Bu anlamda ilk olarak Ankara ASKİ Spor Kulübündeki baş antrenör Şükrü Kazan ve ekibi ile görüşülmüş, ardından güreşçilerden Ünal Karaman, Hamza Köseoğlu, Mehmet Yeşilyeşil ile temasa geçilmiş ve yağlı güreşlerin özellikleri, temel prensipleri hakkında bilgiler alınmıştır.

³⁶ Pınar Yürük, **Etkinlik Pazarlamasında Sosyal Etki Algılamasının Etkinliğe Katılım, Tatmin ve Sadakat Üzerine Etkisi: Kırkpınar Festivali Örneği**, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2015, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

³⁷ İlknur Közleme Hacısöftaoğlu, **Burası Er Meydanı: Güreşte Erkekliğin İnşası**, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2012, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

³⁸ Erkan Kalaycı, **Kültürel Süreklilik Bağlamında Kırkpınar’ın Yansıttığı Dünya Görüşü Üzerine**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Şükrü Kazan ve ekibi ile bu minvalde Ankara Pursaklar semtinde, Ayyıldız Özgürlük Parkında tertip edilen, 5. Yağlı Pehlivan Güreşlerine seyirci olarak iştirak edilmiş ve pehlivanların güreşlere hazırlanırken içerisinde girdikleri ruhsal ve fiziki koşullar yerinde tespit edilmiştir.

Ankara'daki yağlı güreşlerin ardından kısa süre içerisinde ilk olarak 657. ve ertesini yılda 658. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin atmosferini gözlemlemek adına, Türkiye'nin pek çok yöresinden gelen pehlivanlarla birlikte iki gün boyunca iştirak edilmiş, konunun mutfağı öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu arada, festival havası ve halkın izlenimleri, güreş yapılan tarihi mesire alanının keşfedilmesi, güreşçilerle sözlü yapılan mülakatlar aracılığıyla yağlı güreşlerin bugünü ve geleceği hakkında da izlenimler edinilmiştir.

Bunun yanı sıra Edirne'de “Yağlı Güreş Düzenleyen Kentler Birliği” nin komite ve organizasyon üyeleri ile temasa geçilmiş, yağlı güreşlerin ülke genelindeki ilgi, sevgi ve sporcu katılım düzeyleri hakkında bilgi alınmış, bazı dokümanların temini hususunda komite üyeleri ile temaslar da yürütülmüştür. Bu düşünce doğrultusunda, ülke içerisindeki farklı yağlı güreş organizasyonları hakkında da bilgi edinilmiştir.

Yukarıda da ifade edilen yağlı güreş organizasyonlarının haricinde, Anadolu'da yüzyıllar öncesinden yapılmaya başlanan ve Türk milletinin ata sporu olarak lanse edilen, yağlı güreş festivallerinden bir örnek daha görebilmek adına, Sinop ilinin Boyabat ilçesinin iki yüz yıllık geleneği olan “Boyabat Belediyesi Yağlı Güreşleri” ne de seyirci olarak iştirak edilmiştir.

Yapılan tüm bu faaliyetlerin haricinde, Milli Kütüphane, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Gazi Üniversitesi Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi ve TBMM Mikro Film Laboratuvarı, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndan, Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri³⁹, Kızılay Arşivi konuya ilişkin olarak duyulan ihtiyaç

³⁹ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri, Kızılay Teşkilatı'nın sınırlı da olsa temin edilen belgelerinden istifade yoluna gidilmiştir. Özellikle Devlet Arşivleri Başkanlığı'nın Sadaret Mektubi Kalemi Evrak, Sadaret Divanı Muhakemeler Defteri, Bab-ı Asaf-ı Divan-ı Humayun Sicillatı Mühimme Defterleri, Hümâyûn Mühimme Kalemi Defterleri, Nezaret ve Devair Evrakı, Mahmud I, Ali Emiri Defteri (III. Ahmed), Ali Emiri Defteri (Mehmed IV), Ali Emiri Tasnifi Sultan (II. Mustafa), Başbakanlık Osmanlı Arşivi Cevdet Evkaf, Cevdet Maarif, Cevdet Mâliye, Bab-ı Evrak Odası, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, Dâhiliye Nezareti İdare Kalemi, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiyye Müdüriyeti Tahrirat

üzerine, devamlı surette ziyaret edilerek, gereken envanterler toplanmış, kütüphanelerden temin edilemeyen yabancı kaynaklı eserlerin satın alınması yoluna gidilmiştir. Bunun yanı sıra konuyla alakalı olması sebebi ile Himaye-i Etfal Kurumu (Çocuk Esirgeme Kurumu) ile ilgili arşiv belgelerine ulaşmak için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na müracaat edildiye de resmi olarak belgelerinin Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığına devredildiğini belirtmişler ve faydalanılması maksadıyla kullanıma belge teslim etmemişlerdir. Kızılay Arşiv Müdüriyeti ise 1921 yılından sonraki arşiv tasniflerinin yapılmamış olmasını sebep göstererek, belgelerini bireysel kullanıcılara açmadıklarını sözlü olarak ifade etmiş, istenilen konuya ilişkin belgeleri kendi personeli vasıtasıyla bulup teslim etmişse de bazı belgeler konusunda da hukuki anlamda “bireysel haklara müdahale olacağını” sebep göstererek vermemişlerdir. Bu anlamda Kızılay Arşivi'nden verimli şekilde faydalanılamamıştır.

Ayrıca resmi yayınlardan da yararlanılmış ve bu maksatla ilk olarak, Resmî Gazete, TBMM Tutanak Dergisi⁴⁰, TBMM Zabıt Cerideleri, Yerel Meclis ve Parti Tutanakları ile Parti Nizamnamesine, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Raporuna, Merkez Bankası Bilanço Raporuna ulaşılmıştır.

Bununla birlikte araştırmada sanal ortamdan yararlanma yoluna da gidilmiş ve gazetelerden doğru ve tam bilgi alabilmek adına dönemin gazetelerinden Cumhuriyet'in konuya ilişkin tüm haber arşivi satın alınırken, Milliyet gazetesi için de benzer bir yol takip edilmiştir. Bu sayede Cumhuriyet ve Milliyet gibi başat gazetelerden ağırlıklı olarak faydalanılmıştır. Ulusal basın içerisinde yoğun olmamakla birlikte Milliyet Aktüalite, Takvim, Hürriyet, Fanatik Spor Gazetesi, Şalom, Türkiye, Yeni Şafak Gazetesi gibi diğer yazılı basından da yararlanılmaya çalışılmıştır. Ayrıca konuya ilişkin olarak yerel basından da istifade edilmiş ve Ceride-

Kalemi, Dâhiliye Şifre, Hatt-ı Humayun, Hariciye Nezareti Paris Sefareti, Hariciye Nezareti Tahrirat, Satın Alınan Evrak Sivaslı Ali Baba Zaviyesi Evrakı, Maarif Nezareti Mektubi Kalemi, Meclis-i Vela Riyaset Belgeleri, İbn'ül-Emin Vakıf, İbn'ül-Emin Tasnif-i Mâlîye, Mabeyn-i Humayun İradeler Defteri, İrade-Taltifat, Teftişat-ı Rumeli Evrakı Konsolosluk Evrak, Teftişat-ı Rumeli Evrakı Selanik Defteri, Rumeli Teftiş Komisyonu Manastır Vilayeti, Yıldız Hususi Maruzat, Yıldız Esas Kalemi, Yıldız Parakende Evrakı Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahriratı, Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı, Yıldız Parakende Evrakı Askeri Maruzat, Zabtiye Nezareti Kalemi, Başbakanlık ile siyasi partiler fonlarından istifade edilmiştir.

⁴⁰ Bu inceleme doğrultusunda Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu, Kurucular Meclisi, Temsilciler Meclisi, Milli Birlik Komitesi, Kapalı Oturum, Cumhuriyet Senatosu, TBMM Birleşik Toplantı, TBMM Zabıt Ceridesi, TBMM Tutanakları içerisindeki kanun önergeleri başlıklarına bakılmıştır.

i Edirne, Bursa Gazetesi, Vatandaş, Edirne Postası, Yeni Edirne, Paşaili, Buç, Edirne Millî Gazete, Edirne'nin Sesi, İpsala, Edirne Serhat, Edirne Hudut, Demokrat İzmir gibi gazeteler taranmıştır.

Tezin konusu kapsamında yer alması sebebi ile Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki güreş faaliyetlerine de bakılmış, bu minvalde Sabah, Tercüman-ı Hakikat, Servet (Fransızca), İzmir Ahenk, Hâkimiyet-i Milliye, Ulus, İkdâm, Vakit, Akşam, Kurun, Önce Vatan, Asır Gazetesi (Selanik), Tan, Son Posta, Milli Gazete, Haber (Akşam Postası), Tercüman-ı Hakikat, Vatan, Tasvir-i Efkâr, Son Telgraf, Yeni Sabah gazeteleri taranmış, ulaşılan haberler doğrultusunda konuya ilişkin olarak atfedilen yabancı gazetelerin (New York The World of Sport, Paris la Journal, San Francisco Call, The New York Times vb.) haberlerinin de temini sağlanmış, tercüme ve transkripsiyon işlemleri gerçekleştirilmiş ve sonuçta yerli, yabancı çok sayı da gazeteden istifade edilmiştir.

Öte yandan Servet-i Fünun Dergisi, Resimlerle Yakın Tarihimiz, Hayat Tarih Mecmuası, Resimli Gazete, Edirne ve Kırkpınar Dergisi, Türk Kültürü, Spor Âlemi, Belediyeler Dergisi, Yöre Dergisi, Destan-ı Kırkpınar, Türk Spor, İdman, Beden Terbiyesi ve Spor, Anadolu Ajansı, Konhaber gibi sanal portallar üzerinden yayın yapan süreli yayınlardan da yararlanma yoluna gidilmiştir.

Çalışma sırasında, Kırkpınar Yağlı Güreş ustası Şükrü Kazan ve bir diğer usta Ahmet Taşçı, Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin ilk altın kemerli ağası Alper Yazoğlu'nun Kırkpınar Yağlı yanı sıra Yağlı Güreş yürütme Kurulu Üyesi Fezair Tatlıdil ile de bir görüşme yapılmıştır.

2. Araştırmada İzlenen Yöntem

Araştırmamıza “Cumhuriyet Dönemi Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri” adının verilmesindeki temel sebep, önceki açıklamalarda da ifade edildiği üzere “güreş” gibi spor ve kültür tarihi açısından önemli bir konu üzerine araştırma yapılmasının zorunluluğu ve bu hususta tarih bilimi anlamında daha önce de bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Özelde Kırkpınar Yağlı Güreşleri üzerine tarih alanında yazılmış pek çok eser, katalog, dokümanter film hazırlanmış olsa da arşivler, dönemin gazeteleri, birinci elden kaynaklar, kanunlar, konu ile ilgili bilimsel çalışmalar

üzerinden bir okuma yapılmamış olması konunun çalışılması hususunda tetikleyici bir sebep olmuştur.

Bu düşünceden hareketle araştırmada eksikliği hissedilen, yapılmasında fayda görülen hususlarla ilgili olarak araştırma, dört bölümden oluşmuştur. Kırkpınar ile ilgili çalışmanın bölümlendirmesi yapılırken takip edilen usul, genelde dünya üzerinde güreşin yeri, özelde Türklerde güreşin ve dolayısıyla yağlı güreşin, pehlivanlığın yerinin tespiti olmuş, ardından kavramsal manada yağlı güreşin Türk kültür coğrafyasındaki değeri, ritüellerin sürekliliği ve toplumun kültürüne kattıklarının üzerinde durulmuştur. Ayrıca yapısal ve uygulama noktasında Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin, modern güreşlerle olan farklılıkları tespit edilmeye, bu husustaki gelişmelerin aktarılmasına dikkat edilmiştir. Bunu müteakip, Osmanlı Devleti'nde sürecin nasıl işlediği, Cumhuriyet Türkiye'sine intikali ve sonrasında geleneğin devamlılığı, dönemsel gelişmeler, iktisadi, sosyal hayat ve bunun Kırkpınar Yağlı Güreşlerine yansımaları irdelenmiştir.

Araştırmada tercih edilen yöntem; geçmişte yaşanmış olay veya olguların ortaya konulması, belirli bir hipotezin geçmiş ile olan bağlantısının irdelenmesi ve toplanan klasik arşiv belgeleriyle yapılan literatür taraması neticesinde elde edilen “*nitel/nice*” verileri de içine alan bir araştırma metodudur. Elbette bu noktada araştırmanın doğru amaca ulaşabilmesinin en önemli şartlarından birisi de doğru hipotezleri ortaya koyabilmek, doğru soruları yöneltebilmektir. Bunun için konuların başlıkları belirlenirken, Türklerin eski coğrafyasından başlayarak güreşi bir yaşam biçimi haline getirmesi, ardından göçler ile birlikte Anadolu'ya yerleşmeleri ve güreşin biçim değiştirmesi, sonrasında ortaya çıkan yağlı güreş türünün, bir düzen içerisinde, belirli bir zaman diliminde yapıldığının ifade edilmesi, buna müteakip Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin günümüze ulaşması, var olan devlet düzeninde ve tarihsel süreçte geçirdiği aşamaları ifade etmesine özen gösterilmiştir.

Yapılan araştırmada kavram karmaşasına yer vermemek, belirlenen tüm konu başlıklarına temas edebilmek için bölümlendirmenin ilk aşamasında terminolojik bilgilere ve yağlı güreşin insanlık tarihi ile başlayan serüvenine değinilmiş, bu güreş türünün mitolojik köklerinden bahsedilmiş, yağlı pehlivan güreşinin Türk güreşi olup olmadığı sorusuna cevap aranmış ve bu husus da yağlı güreşin Türk kültüründe

olmadığı, Türkistan coğrafyasından yapılan göçlerin ardından bu güreş tarzını benimsedikleri ve hatta oradan da yerleşimin tamamlanmasıyla birlikte, Trakya bölgesine ulaştığı savı ile bunun aksini savunanların görüşlerine müdâhil olunmuş, Antik Çağda yapılan Yunan güreşi ile eski Türk güreşinin de hiçbir benzerliğinin olmadığı, Türk güreş kültürünün bu coğrafyadaki güreş kültürüyle bir etkileşim içerisine girerek, kendisine has bir nitelik kazandığı fikri tartışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünün devamında, Türklerin genelde güreşlere ancak özelde yağlı güreşlere bakış açısı değerlendirilmiş, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin aslında bir sembol olduğu ama temelde de kültürel bir yaşam biçimine dönüştüğü fikri açıklanmaya çalışılmıştır.

Ardından Kırkpınar güreşlerinin panayıra dönüşüm serüveni ve ilk yapıldığı yerin tespiti noktasında düzenlenen faaliyetler anlatılmış, araştırmalar ve sonucunda elde edilen veriler aktarılmıştır. Tüm bunların yanı sıra, Türklerde yağlı güreş kavramının tam olarak anlaşılabilmesi adına çalışma boyunca sıklıkla kullanılacak terminolojik ifadelerin, yağlı güreşlerdeki oyunların açıklamaları da yine birinci bölümde yapılmıştır.

Bu hipotezler doğrultusunda özgün bir çalışma ortaya koyabilmek adına, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ve tüm pehlivanların piri kabul edilen Seyyid Ali Sultan (Demir Baba) nın türbesinin yeri, Türk tasavvuf ve güreş camiasındaki önemi hakkındaki arşiv kaynakları, basılı ve süreli eserlerin incelenmesi ile elde edilen bilgiler bu süreci takip etmiş, kırk rakamının İslâmi açıdan önemi tespit edilmeye gayret edildiği gibi diğer inanç sistemlerindeki yeri ve taşıdığı anlam da mümkün olduğunca ana kaynaklarından verilmeye çalışılmıştır. Yine aynı bölüm içerisinde, Türklerin toplumsal değer algısının, adap ve yaşam anlayışının ne denli yağlı güreşe ve oradan da Kırkpınar'a sirayet ettiği tespiti yapılmış, bununla birlikte yağlı güreşe ilişkin literatürde de dağınık halde bulunan, bilinmeyen, yanlış bilinen bazı bilgi, kavram ve öğretiler bir araya getirilerek, arşiv belgeleri yardımıyla unutulmaya yüz tutan kavramlar da eklenmek sureti ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Bunun ile bağlantılı olarak Kırkpınar Yağlı Güreşinin dünya üzerinde milli, dini kültürel anlamı olan, centilmenlik esaslarına dayanan ve musiki ile yapılan yegâne spor olduğu olgusu üzerinde durulmuş, bunun yanı sıra Kırkpınar'daki diğer törenler

ve taşıdığı anlamlar hakkında var olan bilgilere katkı sunulmaya çalışılmış, yağlı güreşlerin destekçisi ağalık müessesesi ile hakemlik kurumu hakkında resmî belgelerden de yararlanmak sureti ile açıklamalar yapılmıştır.

Yağlı güreşin çağımızın minder güreşleri olan kültürel ve yapısal farklılıkları hususunda bilgi verilirken, yağlı güreşlere emek verenlerin sürekli ifade ettikleri güreş federasyonundan farklı sadece yağlı güreşe hizmet edecek bir federasyonun gerekli olup olmadığı hususu tartışılmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Edirne'nin fethi⁴¹ ile başlayan Osmanlı tarihindeki süreci ayrıntılı verilmiş, pehlivanların kaynağı olan tekkelerin kuruluş sebepleri, sahibi olduğu koşullar, muhteviyatlarındaki usul, yöntem ve işleyiş özelliklerinin izahı yapılmış, Kırkpınar pehlivanlarının Osmanlı sarayında padişah tarafından himaye edilme sebepleri, kendilerine ayrılan ceyb-i humayun ihsanları hakkında bilgiler özgün arşiv kaynaklarından yararlanmak suretiyle kısmen de olsa verilmiştir.

Bu konuyu, Osmanlı sarayında Kırkpınar pehlivanlarının yaşayışları ve statü kazanabilmek adına nasıl bir uygulamadan geçtikleri, sporda, hami-mahmi ilişkisinin ne anlama geldiği, Kırkpınar Yağlı Güreşlerindeki karşılığı olan ağalık müessesesiyle ilişkisi, takip etmiş, bunu müteakiben, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Sarayı içi mevkiine

⁴¹ Burnov'a göre, Edirne Çirmen Muharebesinden hemen sonra 26 Eylül 1371 tarihinde fethedilmiş olmalıdır. A. Burmov, "Türkler Edirne'yi Ne Vakit Aldılar?" Yay. Haz. H. Eren, **Belleten**, No: 49, Ankara, 1949, s.97-106; Nurettin Ormanlı, "Edirne'nin Fethine Dair, Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemelerine Dair", **İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, Türk Sanat Tarihi Enstitüsü Yayınları** No: I, İstanbul, 1963, s. 435-438 adlı eserinde "...Edirne'nin bugün hangi tarihte fethedildiğini tayin edemiyoruz." şeklinde bir ifade kullanmıştır. Tarih kitaplarında 1354-1371 yıl aralıklarına kadar farklı rakamları görebilmek mümkündür. Fakat Kırkpınar'ın başlangıç tarihi resmi olarak 1361 yılı olarak kabul görmektedir. Burmov'dan önce C. Jirecek, Edirne'nin fethi ile genel olarak benimsenmiş olan 1361 tarihini reddederken, Orhan Gazi'nin 1362 de vefat ettiğine ilişkin Bizans'ın Kısa Kroniklerinde ifade edilen tarihi esas almış, Orhan Gazi yerine hükümdar olan I. Murad'ın, Edirne'yi, bu gelişmenin ardından 1363'de ancak fethetmiş olacağını ileri sürmüştür. Yaptığı daha sonraki çalışmalarda Jirecek, eserini XV. yüzyılda yazmış olan M. Panaretus'un kaydına dayanarak, şehrin 1362 Mart'ında hali hazırda Bizanslıların elinde olduğunu ve şehrin 1363'de Türklerin eline geçtiği hakkında tahmininin kuvvetlendiğini belirtmiştir. Uzunçarşılı'da, Edirne'nin fethini, Jirecek'te olduğu gibi, Orhan Gazi'nin vefatı üzerinden tayin etmeye çalışmış, I. Murad vefatını 1362 tarihine sabitlemiş ve yine I. Murad'ın tahta çıkışı, kardeşlerinin isyanı ile karşılaşması, kardeşlerini bertaraf etmesi ve Ankara'yı itaat altına almak adına Doğu'ya sefer yapması hadiselerinin ardından Edirne'nin fethiyle biten sefere I. Murad ancak 1363, hatta daha sonraları 1364 veya 1365 tarihlerinde başlamış olabileceği iddiasında bulunmuştur. Halil İnalcık, "Edirne'nin Fethi (1361)", **Belleten**, TTK Basımevi, Ankara, 1964, s.139; Murat Çavga- Özcan Aygün, Edirne ve Kırkpınar adlı eserlerinde, Edirne'nin asıl fethinin 5-6 Mayıs 1357 yılında gerçekleştiğini ifade etmektedirler. Çavga-Aygün, **a.g.e.**, s.126.

taşınmasının sebepleri ve nasıl taşındığının üzerinde durulmuş, ardından tüm yağlı güreş müsabakalarının Osmanlı'da kısa bir süre yapılmasının yasaklandığı dönemde, Kırkpınar pehlivanların güreşlerden uzak kalmamak adına buldukları çözüm yolu hakkında arşiv kaynaklarından ve yabancı eserlerden yararlanılarak açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Millî Mücadele süreci içerisinde toplumun yaşadığı olumsuzlukların getirisi olarak, halkın tüm spor dallarında neden uzak kaldıkları, mütareke sürecinden itibaren de Anadolu halkında görülen hayata hızlı adaptasyon ve devamında Kırkpınar Yağlı Güreşlerini yeniden canlandırma gayretleri, devletin yeniden inşasının ardından, resmi anlamda olmasa da gayr-i resmi olarak müsabakaların yapılması arzusundan söz edilmiştir. Bu anlayışla, 1923-1938 yılları arasında tek parti döneminin spora ve sporculara bakış açıları verilmeye çalışılmış, Türkiye İdman Cemiyeti İttifakının kuruluş aşamasından, amaçlarından, Türk sporu için yürüttüğü faaliyetlerden, Köy Kanunundan ve mezkûr kanunun çıkarılma amacından, Halkevlerinin Türk sporuna ve Kırkpınar Yağlı Güreşlerine yaptığı katkılardan, TBMM'de çıkarılan spor kanunlarından ve devrin yönetiminin kendi resmi Kırkpınar'ını tertip çabaları ve bu girişimin ana sebeplerinin neler olabileceğinden belgeler, nizamnameler, talimatnameler, cerideler kullanılmak suretiyle bahsedilmiştir.

Bu konuyu İnönü devri hükümetlerinin spora ve sporcuya bakış açılarının irdelenmesi ve mezkûr hükümet döneminde yapılan Kırkpınar Yağlı Güreşleri, verilen destekler, karşılaşılan sorunlar ve bulunan çözüm yolları hakkındaki bilgiler takip etmiştir. Aynı dönemde, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde değişen kaide ve usullere, yaşanan sosyal olaylara ve yine 1940'lı yıllar içerisinde Edirne şehrinde yapılan sair etkinliklere dair açıklamalar, Kırkpınar Güreşlerinin adının" Türkiye Kırkpınar Güreşleri" olarak değiştirilmesinin sonrasında yaşananlar ve ayrıca Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin kuralları üzerinde yapılması planlanan bazı değişiklikler hakkında bilgiler özgün kaynaklar kullanılarak aktarılmıştır.

Bu bağlamda 1946 yılı sadece Türk siyasetinde değil, sporundan, sanatına, sosyal yaşamından, eğitim hayatına kadar büyük, kalıcı, etkileyici değişimlerin görülmeye başlandığı bir yıl olmuştur. 1946 yılı itibari ile Mecliste yükselen muhalif

sesler, sporun içine siyasetin karıştığına dair ilk emareler, dönemin ulusal ve yerel basın-yayın unsurları kullanmak suretiyle gözler önüne serilmiştir.

Bu anlamda siyaset-spor arasındaki politik, mâli ilişkiler, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin zaman zaman siyasal çekişmelerin odağında olması ve alt yapı sorunları araştırmanın konusunun bir diğer ayağını teşkil etmiştir.

Bölümlendirmenin dördüncü ve son aşamasında ise Menderes Hükümetleri, 1960 askeri darbesi ve bunların sonrasında kurulan diğer hükümetlerin Kırkpınar Yağlı Güreşlerine ilişkin faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bölümün ilk aşamasında Menderes Hükümetlerinin Türk sporuna ve Kırkpınar Yağlı Güreşlerine bakışı üzerinde durulmuş, ardından Kırkpınar'ın tertibi için oluşturulacak komiteye her yıl belirli bir miktar ödeneğin ayrılması, hatta bizatihi başbakanın, pehlivanlara dağıtılacak ödüllere ilgili olarak devreye girdiği, siyasetin spora müdahalesi konusu işlenmiş, bunu Menderes Hükümetlerinin sporda tesisleşme çabaları hakkındaki bilgiler takip etmiş, tüm bunların yanında yine aynı hükümet döneminde Türkiye Spor Birliği'nin kurulması için verilen teklif ve bu teklifin hangi sebeple geri çekildiği sorusuna cevap aranmıştır.

Bu konuyu Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde sarsılan hakem otoritesi, kıymet yitiren ritüellerin yeniden eski değerlerine kavuşması maksadıyla yapılan faaliyetler, hazırlanmaya çalışılan nizamnameler izlemiştir. Ayrıca konu ile bağlantılı olarak 1959 yılı itibari ile Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde hazırlanan nizamname ile birlikte değişen kuralları hakkında da ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır. Çalışma içerisinde zamanla Türk halkının Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerine olan ilgi, alaka ve coşkusunun azalması, yabancıların ise yoğunlaşan ilgi ve alakasının sebepleri hakkında bilgiler verilmiştir. Tüm bunların yanında Kırkpınar Yağlı Güreşlerini uluslararası bir organizasyon haline getirmek adına yürütülen resmi ve yerel gayretlerin ve bunların sonuçlarının neler olduğu aktarılmıştır.

Çalışma içerisinde 1960 yılına ayrı bir bölüm açılmış ve bu süreçte yaşanan askeri darbe ile bağlantılı olarak Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, müsabakalara ara verilmeksizin takip edilen prosedür, tüm ritüellerin resmi statüde uygulanma biçimleri, askeri darbe sonrasında kurulan hükümetlerin programlarında genelde sporun, özelde Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yeri ile ilgili bilgiler verilmesine özen gösterilmiş,

konulan hedefler, gerçekleşen vaatler ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yapılırken, ilk defa kamuoyuna takdim edilen “altın kemer” sayesinde, kaybolmaya yüz tutan Kırkpınar’daki “Alplik” ruhunun yeniden canlandırılma çabalarına ilişkin, konu bütünlüğü içerisinde yerel ve ulusal basın-yayın unsurları kullanılarak açıklık getirilmiştir.

1970’li yıllara kadar Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde pek çok ilk yaşanmış ve bunlar sebepleri ile birlikte tez içerisinde aktarılmıştır. Bunu müteakiben, TBMM Genel Kurulu’nda, Kırkpınar Yağlı Güreşi özelinde pehlivanlık kurumunun kötüye gidişi üzerinde durulması hususu Meclis tutanakları, talimatnameler üzerinden irdelenmiş, Beden Terbiyesi Müdürlüğünce, pehlivanların sosyal haklarını düzenleme çabaları, yaşanan gelişmelerle bağlantılı olarak Kırkpınar Yağlı Güreşlerini uluslararası yapma çabaları üzerinde durulmuş, “Gürbüz Çocuk” müsabakalarının Er Meydanında taşınması ile birlikte bir geleneğin kendi içerisinde yeni bir geleneği nasıl canlandırdığından da bahsedilmiştir.

Yapılan çalışma, 1975 yılına kadar getirilmiştir. Tezin bu noktada sınırlandırılmasının ana sebebi, Türk yağlı güreşinin olimpiyatı olarak kabul edilen Kırkpınar’ın üzerinde, yaklaşık otuz yıla varan bir süredir devam eden yoğun erozyonun sonucunda, beliren verimsiz ortam sebebi ile tüm kültürel dokunun tahrif olmaya başlaması ve bu mevcut durumun önünün alınmaması neticesinde yaşanan ve Kırkpınar’ın manevi ruhuna, geçmişine, bu çayırdaki ter döken pehlivanların namına yakışmayan tavır ve davranışlara son verebilmek adına başlatılan girişimlerle, soruna çare olan çözümün bulunmuş olması, bunun ardından da düzenlenen organizasyonların rutin sürecinde, ufak değişikliklerle devam etmiş olmasıdır.

I. BÖLÜM

TÜRKLERDE GÜREŞİN RUHU KIRKPINAR

A. YAĞLI GÜREŞİN MİTOLOJİK KÖKLERİ VE DÜNYA TARİHİNDEKİ YERİ

Güreş, insanlığın yaşamını devam ettirmesinde, kendi vücudunu tabiatın zorluklarına adapte ettirebilmesinde, bu minvalde kendisini işlevsel hale getirebilmesinde bilinen en eski ve etkin idmanlardan birisidir. Türkistan coğrafyasından, Mezopotamya'ya, Mısır'dan Anadolu'ya, Yunanlardan Sümerlilere, oradan Türklere kadar güreş kültürü mitolojik bir unsur olarak da yiğitliğin harman yeri olup, tanrısal bir kaynaktan beslendiği düşünülen ve adına “güç” denen çabanın hilesiz yöntemle ortaya konulmasıdır.

Güreşin dünya üzerindeki en eski spor dallarından birisi olması, toplumların yapısındaki yerini de o denli kuvvetlendirmiştir ki, mitolojiye dahi konu olmuştur. Yunan mitolojisindeki güreşin tarihsel serüveni Heraklitos'a kadar uzanmaktadır. Örneğin, güreşçilerin birbirlerinin omuz başlarından tutmak sureti ile vücutlarını itip, çektikleri pozisyona “Herakles Düğümü” denildiği gibi Sparta'nın en güçlü ve güzel kızı yine onların kendi aralarında yaptıkları güreş müsabakası sonucunda belirlenirdi.⁴²

Bu minvalde ilk olarak M.Ö. 3000-2500 yılları arasında Hitit, Babil, Mısır uygarlığında güreşe yoğun ilgi gösterildiği yine kabartmalardan ve güç sembolü olan kartal, aslan, boğa gibi hayvanların boğuşma sahnelerinin, kuşak güreşi motiflerinin figürize edilmesinden anlaşılmaktadır. Ayrıca Gılgamış Destanı'nda da müzik eşliğinde ilk hakemli güreş müsabakaları yapıldığı da anlatılmaktadır.⁴³ Sümerlilerin, kemer ile yapılan güreşin örneklerini anlattıkları Gılgamış Destanında, Gılgamış ile Enkidu'nun ilk karşılaştıklarında birbirlerini kemerlerinden çekmek suretiyle

⁴² Z. Pehlivan-A Demir, “Türk Kültüründe “Güreş” ve “Pehlivanlık” İmgesi”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirisi**, 2005, s. 142; Gülgün Köroğlu, **Anadolu Uygarlıklarında** Takı, Türk Eskiçağ Bilimleri Yay., İstanbul, 2004, s. 31.

⁴³ Özlem Ağırgan, “Tarihsel ve Sosyolojik Açısından Kırkpınar'a Bakış”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyum Kitabı**, Edirne, 2005, s. 107; Arslan, **a.g.m.**, s. 44.

güreşmelerinden bahsedilmiştir.⁴⁴ Ayrıca Mezopotamya coğrafyasında güreş ve güreşçilere olan ilgi ve saygı onlara teolojik anlamlarda yüklenmeye varacak kadar ileri gitmiştir. Örneğin, Sümerlilerde dini büyülerin yapıldığı ayinlerinde, ritüel olarak birbirlerine bağlı, katrandan yapılmış güreşçilerin betimlemelerinin olduğu heykelcikler, evlerin kapı eşiklerinin önüne yerleştirilmiştir ki, kötü ruhlar bu sayede evlere girmeyecektir.⁴⁵

Anadolu topraklarında M.Ö. 1200-1100 yıllarında yıkılan Truva şehrinin kalıntılarında Girit etkisini ve dolayısıyla güreşin izlerini de görebilmek mümkündür. Doğu Akdeniz’de yerleşik Herakles soyundan olan Trakya’daki halklar arasında, güreş önemli bir kültürel vasıtaadır. Yunan mitolojisine göre, Heraklitos M.Ö. 1100 yıllarında iki Yunan halkından birisi olan ve kuzeyden güneye inen Dorları temsil etmektedir.⁴⁶ Heraklitos’un Karadeniz’in kuzeyinden gelen Dorlardan olması, Yunanistan’dan Trakya’ya kadar kabul görmesi, bu mezkûr kahramanın bölge coğrafyasına yabancı bir kişilik olmadığını da kanıtı niteliğindedir.

Yunan toplumunun yağlı güreşlerin atası sayılabilecek Kulisis ve Alindesis adında kapalı mekânlarda çamur zemin üzerinde yaptıkları bir güreş türleri vardır ki, bu zemin üzerinde mücadele veren güreşçilerin bedenleri kayganlaşır ve birbirlerini tutabilmeleri imkânsızlaşır.⁴⁷ İşte ilerleyen dönemlerde yapılacak güreş müsabakalarında bu kayganlığın verilmesini sağlayacak zeytinyağı, mitolojide de adı sıklıkla geçen, Yunan halkı için mutluluk, huzur, barış ve bereketin simgesi olan bir bitkidir. Bu bitkiyi Yunan halkına getiren miğferli ve mızraklı tanrıca Athena’dır ki, halk yaşadığı yere bu sebeple onun adını vermiştir. Sadece Attik yarımadasında

⁴⁴ Köroğlu, **a.g.e.**, s.31.

⁴⁵ Jeremy Black-Antony Green, **Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü**, Yay. Haz. Necdet Hasgöl, Aram Sözlük, İstanbul, 2003, s.94.

⁴⁶ “Heraklitos, tanrı babası Zeus’tan kendisine geçen fiziksel gücü, insanlığı yararına kullanan, yaşamını insanüstü hayvanları yenmeye, doğal engelleri aşmaya adanmış bir kahramandır. Bu sebeple insanlığın doğaya karşı sarsılmaz gücünü ve dayanma azmini sembolize eder. Tüm bunların dışında sorumluluğunu aldığı ve hakkıyla yerine getirdiği “on iki işin” büyük bir bölümü, Yunanistan’ın Megara ve Arkadia bölgelerinde bulunmaktadır. Efsaneye göre Herakles kuvvetini daha küçük yaşta gücünden istifade etmeye başlamıştır. Zeus’un eşi Hera, Herakles’in annesini Zeus’tan kıskandığından onu ortadan kaldırması için iki zehirli yılanı onun üzerine gönderir ve bebek daha beş yaşındayken hayat mücadelesine başlayarak, adeta onlarla güreşerek yener. Bu mücadele Herakles büyüyünce de devam eder. Trakya kralı atlarını insan eti ile besleyen Diomedes ile güreşmek, onu yenmek ve etini de atlara yedirmek zorunda kalan Heraklitos, en sonda Girit’teki boğa ile güreşir ve onu da yener.” Çiğdem Dürüşken, **Eskiçağ’da Spor**, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yay., İstanbul, 1995, s. 7-8; Nahit Bilgin, **Antik Yunan Dünyası**, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul, 2004, s. 73.

⁴⁷ Düşürgen, **a.g.m.**, 1995, s.7-8.

yaşayan Yunan halkı için değil, aynı zamanda Trakya topraklarındaki Troia halkı için de kutsal olan Athena'nın heykellerinin yapıldığı ve "Palladion" adının verildiği yine mitolojik kaynaklardan öğrenilmiştir. Efsaneye göre, Palladion, Troia şehrini muhafaza eden, var olduğu müddetçe şehrin düşmesini, düşman eline geçmesini engelleyecek olan bir tabudur. Ayrıca modern Yunan dilinde "Palevo" fiili güreş tutmak, mücadele etmek anlamına da gelmektedir.⁴⁸

M.Ö. 1200-1100'lü yıllarda Truvalıların güreşe ata sporu olarak bakması, hatta Trakya'ya özgü kanatlı zafer tanrıçası Nike'nin kumaştan, ince bel kuşağını alına takması, kemerin izlerinin çağlar ötesine kadar uzandığının da bir kanıtıdır. Ayrıca Troia şehrinin geleneklerinin verildiği Aeneas Destanında saygın ve zengin birinin vefatının ardından güreş haricindeki bazı spor dalları tören maksadı ile yapılırken, Heraklitos soyu ile bağlantılı Trakya'daki sadece ölünün defin işlemlerinin hemen ardından en yüksek ödülün verildiği güreş oyununa geçilmesi, güreşin Anadolu toprakları için ne denli önemli bir sosyal öge olduğunu gözler önüne koyduğu gibi Troialılar içinde güreşin bir ata sporu niteliği taşıdığı anlaşılmıştır. Troialıların nehir ve deniz tanrıları ile bağlantılarının olması halkın bulundukları coğrafyaya da su yolları ile geldiğini, su ile uğraştıklarını göstermektedir⁴⁹ Trakya'daki su kaynaklarının zenginliği, 3-4 bin yıldan beri tahıl, Ayçiçek ambarı olduğu düşünüldüğünde, "Kırkpınar"ın "pınar" ifadesi de su kaynakları anlamında böyle bir gerçekliği doğrulamaktadır.

M.Ö. 776 yılında Heraklitos'un babasının adına tertiplediği ve zeytinciliği başlattığı Yunanistan'ın Athena şehrindeki Olimpia Dağları, aynı zamanda olimpiyatların da yapıldığı yerdir. Heraklitos'un tertip ettiği bu olimpiyatların mücadele alanlarından birisi de güreş sporudur.⁵⁰

Anadolu coğrafyasının önemli medeniyetlerinden olan Fenike, Roma ve Bizans'ta her çeşit sporun yapıldığı bilinmekle birlikte, Fenike çevresinde yapılan kazılarda bulunan 2750 (M.Ö. 730) yıl öncesine ait kabartmalar, yağlı güreşin

⁴⁸ Pierre Grimal, **Mitoloji Sözlüğü (Yunan-Roma)**, Çev. Sevgi Tamgüç, Sosyal Yay., İstanbul, 1997, s. 596-597.

⁴⁹ Sandalcı, **a.g.m.**, 2005, s.103; Emrullah Güney, **Antik Çağ Türkiye Kentleri**, Dicle Üniversitesi, Bilgi Yayın ve Yapım, İstanbul, 2005, s.125.

⁵⁰ Pehlivan-Demir, **a.g.m.**, 2005, s. 142.

yapıldığı yerin aslında Rumeli değil, Anadolu coğrafyası olduğunu ortaya koymaktadır.⁵¹

Antik Yunan Olimpiyat Oyunlarının M.Ö. 704 yılında 18.sine ulaşıldığıdaysa güreşin biraz boyut değiştirdiği ve yumuşak bir zeminde, yağlı olarak iki kategoride yapıldığı da yine bu mitolojik anlatımlardan tespit edilmiştir. M.Ö. 520 yılına ulaşıldığında 32 yağlı güreş müsabakasını tuşla kazanan, Olimpiyat Oyunlarında 6 defa şampiyon olan Milolu Craton tarihe adı yazılan ilk yağlı güreşçidir. Ayrıca Türklerde ise savaş idmanı olarak yapılan güreşlerin, temelini teşkil eden Alplik müessesesinin, ilk defa M.Ö. VI. yüzyıldan itibaren örneklerinin görülmeye başladığı bilinmektedir.⁵²

İsinda (Belenkli) yöresinde yapılan bir diğer kazıda, M.Ö. VI. yüzyılın ikinci yarısında Likyalılara ait mezarlarda taşların üzerindeki kabartmalarda flüt ve lir çalan müzisyenlerin önünde güreş yapan erkek figürlerine rastlanılmıştır.⁵³ Aynı yüzyıldan itibaren Odryler ile Getalar'ın Likya bölgesinde yağlı güreş yapan kavimler olduğunu Romalı halk ozanı Ovidius'un eserlerinden öğrenilmiştir.⁵⁴

M.Ö. 250-200 yılları arasında Çinliler yıllıklarında, güreşi bir “Jiao Çu” (toslama) olarak iki karakter ile ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra yine Çinliler, bu sporu savaş tanrıları Cı-Yo ya adayarak, yaptıkları işe dini bir anlam yüklemiştir. Çin'in Şonglingten yöresinde Han sülalesi devrine ait, 140 numaralı mezarda bulunan kap ve heykellerin üzerine de giysileri olan güreşçi figürleri de bu anlatılanları teyit etmiştir.⁵⁵

M.Ö. I. yüzyıla yaşamış şair, edebiyatçı ve “Aeneas” Destanının yazarı Vergilius eserinde, “...Troia oyunları ile kıyıları kutsadıkları, kiminin de üzerini soyunup, yağlanarak geleneksel yurt güreşleri tertitlediklerinin; diğerlerinin Aeneas'ın ölümler köyünde huzursuz oldukları, arınmış suda yıkanabilenlerin yeşil

⁵¹ Cumhuriyet Gazetesi, “Ata Sporumuzu İlk Yapan Fenikeliler”, 13 Haziran 1975, s.8.

⁵² Aydın Sayılı (Önsöz), **Milli Kültür Unsurlarımız Üzerine Görüşler**, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 1999, s. 335; Sibel Turan, “Türk Güreş Tarihinde Kırkpınar'ın Yeri ve Önemi”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2005, s. 137; Yazoglu, a.g.e., s.24.

⁵³ Yazoglu, a.g.e., C.I, s.30-31.

⁵⁴ Sema Sandalcı, “Eski Yunan ve Roma Mitolojisinde Güreşin Köken İzleri”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2005, s.104.

⁵⁵ Yunus Tayga, **Türk Spor Kültürüne Genel Bakış**, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990, s.23.

kırlarda dinlendiğini, gövdesini eğittiğini, güreşler yaptığını, şarkılar söyleyip, oyunlar tertiplediğini...” anlattığı bölümleri mevcuttur.⁵⁶ Yine Vergilius’un şiirinin bazılarının dizelerinde, doğanın ve tarımın tanrısı Dionysos’un (Bacchus) kutlamalarında ve eskiçağlarda tertiplenen cenaze törenlerinde, güreşin yeri olduğunu görmekteyiz. Dünya üzerinde güreş adeta dinsel, sanatsal bir seremoni gibi algılanmış, teolojik anlamlar verilmiş, güreşçilerin sağlıklı, mücadeleci yapıları tanrılarla özdeşleştirilmiştir. Bunun bir örneği de uzak doğu ülkesi Japonya’da karşımıza çıkmıştır. Japon tarihi belgelerinden, yine M.Ö. I. yüzyılda, geleneksel güreş Sumo’nun, dini ritüellerle bağlantılı olduğu bilgisine ulaşılmıştır.⁵⁷

Anadolu coğrafyasının etrafında yaşayan Sümerlilerde, Nippur şehrinde yapılan kazılarda çıkarılan ve günümüzde Berlin Müzesinde sergilenen tabletlerde kuşak güreşinden söz edildiği, halk arasında güreşin yaygın olarak yılın belirli dönemlerinde tıpkı Hititlilerin tanrıları Teşup şerefine düzenledikleri güreş müsabakalarının benzerini tertipledikleri kanıtlanmıştır.⁵⁸

Antik Çağ’da Trakya’da yerleşik toplumların güreşi, iklim şartlarının uygunluğu göz önünde bulundurulmaksızın, devamlı surette çeşitli vesilelerle tertiplediği tarihi vesikalardan tespit edilmiştir. Özellikle Türklerin coğrafyada egemenlik kurmaları ile birlikte zaman ve iklim mefhumu da devreye girmiş ve genellikle Hıdırellez zamanında güreş tertiplerinin yapılması tercih edilmiştir. Buna sebep ise insanlığın doğaya desteği ya da doğanın insanlığın karşısına çıkardığı güçlükleri yenmesi şeklinde algılanmıştır.

Güreş bu tip toplumlarda, kıştan bahara geçmek, çetin bir toprağı inatla sürmek, eski yıldan yeni yıla girmek biçiminde algılanmış ve yüzyıllar boyunca kurdukları inanç sistemlerindeki iki denk rakibin birbiri ile mücadelesinin sonunda, iyi ve kuvvetli olanın diğerini alt etmesi tarzında tanrısal bir coşkuya dönüştürülmüştür.⁵⁹

⁵⁶ Vergilius, **Aeneas**, Çev: İsmet Zeki Eyüboğlu, Panel Yay., C.I, İstanbul, 1995, s.380-381; **a.g.e.**, C. II, s. 201-202; **a.g.e.**, C.III, s. 278-283; 369-370.

⁵⁷ Tayga, **a.g.e.**, s. 23.

⁵⁸ Cemal Alpman, **Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi**, Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim Genel Müdürlüğü Yay., İstanbul, 1972, s. 33-34.

⁵⁹ Düşürken, **a.g.e.**, 1995, s.7-8.

B. TÜRKLERDE GÜREŞ KAVRAMININ TERMİNOLOJİSİ

Güreş, Türk toplumunun sosyal hayatındaki multi-kültürel geleneklerin vazgeçilemeyen bir parçasıdır. Türkçe kelime olan “güreş” fiil ve isim olarak da kullanılabilmektedir. Ayrıca güreş; iki kişinin belirli oranda güç kullanarak ve türlü kol, el ayak oyunları ile rakiplerinin sırtlarını yere getirme esasına dayalı bir spordur. Bu minvalde tekrar kelime olarak “güreş”in, Türkçe’nin farklı seslerinde, nasıl dillendirildiğini değerlendirecek olursak;

a) Divan-ı Lügat-it Türk’te,

Yay kış bile karıştı. (Yaz Kış ile karşılaştı.)

Erdem yasın kurıştı. (Karşılıklı erdem yaylarını kurdular)

Çerig tutup küreşti (Saf tutup güreştiler-savaşma-)

Oktagalı utruşur. (Ok atmak için karşılıklı durdular.)

Kür-er: Yiğit, sarsılmaz, pek yürekli, savaşmak anlamlarında kullanılmıştır.⁶⁰

b) Yusuf Has Hacib’in Kutadgu Bilig’in de;

Bu kut kayda bolsa boyun bir yaraç, (Saadet nerede ise ona boyun eğ ve kendini beğendir,)

Kalı öznesi kutka kadgun küreş. (Devlete kafa tutarsan, üzüntü ile güreşirsin – boğuşursun-)

Küreşme= Boğuşma manası ifade edilmiştir.⁶¹

c) Çuvaş Türkçesi + Tatarca + Kırım = Küreş, Özbek + Başkırt= Kureş, Koraş, Saka + Tuva + Hakas= Küraş, Çağatay= Küreşmek, Küran, Yakut + Kırgız= Küres, Gagauzlar= Küreş, Kazan = Kırte, Küreşü, Uygur= Küraş, Küreş, Türkmen + Anadolu = Göreş, Güreş, Azerbaycan + Balkan Türkçesi = Gülaş, Güleş.⁶²

⁶⁰ Talat Tekin, **XI. yüzyıl Türk Şiiri**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1989, s.104.

⁶¹ Yusuf Has Hacib, **Kutadgu Bilig**, Çev: Raşit Rahmeti Arat, 7. Bsk. Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara, 1998, s. 60.

⁶² “Küres tartışa keldim” (Güreşmek için Geldim), “Kürestesen kör” (Boy ölçüşmeyi gör), Erdem, **a.g.e.**, s.9; Güven, **Türklerde...**, **a.g.e.**, s. 23; Rifat Gürgendereli, “*Güreş Kavramının Tarihi Metinlerdeki Kullanılışı Üzerine Bir Değerlendirme*”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2005, s.7.

Türk dilinde güreş kelimesi “kür” kökünden gelmektedir ki, “*sarsılmaz, kuvvetli, cömert, kabadayı, utanma duygusuna sahip, cesur*” anlamlarında “eş” eki ise isimden fiil durumunda olduğundan, “*yarış, rekabet, mücadele, yardımlaşma*” anlamında kullanıldığı dil kaynaklarından tespit edilmiştir.⁶³ İslâmiyet öncesi Türk toplumunda pehlivanlara “*toplum lideri, kötü ruhları uzaklaştıran, şans getiren insan*” olan “*Cıvı*” ya da “*arvak*” denmiştir.⁶⁴ Baş ya da Bas kelimesi ise İslâmiyet öncesi Türk toplumunda “*alt etmek, bastırmak, yıkmak, galip gelmek, çökmek, baskın*” anlamlarında kullanılmıştır.⁶⁵

Türk halklarında VI. yüzyıldan itibaren pehlivanlara pek güçlü, fedakâr, dayanıklı, yürekli anlamlarında, Baga-tır, Erk, Temur/Temir, Nart gibi kavramlar kullanılırken, XII. yüzyıldan itibaren Abdal, Ahi, Gazi, Şuca tarzında İslâmiyet’in de tesiri ile biraz daha uhrevi unvanlar tercih edilmiştir.⁶⁶ Osmanlı Devleti’nde pehlivanlara saygı değer, hürmetli anlamında “*vacib ’ül-ihiram*”, denildiği gibi öteden beri yapıla gelen “*ber-mu’tad-ı kadim ya da min-el kadim*” ifadeleri de kullanılmıştır.⁶⁷

B.1. Türklerde Pehlivanlık İmgesi

Türk kültüründe güreş; kişinin rüştünü ispat etmesi, kendini ortaya koyması, gençliğe geçişte ilk aşama ve çocukların yaşamın zorluklarını anlama ve algılamasındaki eğitim vasıtası olarak tercih edilmiştir. Güreş ve bu bağlamda pehlivanlık imgesi erkeğe özgü kabul edilmiş, kadınların güreşe tevessül etmeleri erkeklığe bir özenme olarak değerlendirilmişse de İslâm’ın kabulüne kadar karşı çıkılmamıştır.⁶⁸

⁶³ A. Von Gabain, **Türkçenin Grameri**, Çev: M. Akalın, 3.Bsk. TDK Yayınları: 532, Ankara: 2000, s.96, 242-243; Türkmen-Demirhan, “*Osmanlı Güreş...*”, **a.g.m.**, s. 162-164.

⁶⁴ Metin Ant, **Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay: 529, Sanat Eserleri Dizisi: 2, Ankara, 1982, s. 4; Hasan Basri Öngel, **Türk Kültür Tarihinde Spor**, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara, 2001, s.332.

⁶⁵ Türkmen-Demirhan, **a.g.m.**, s. 164.

⁶⁶ **a.g.m.**, s. 164-165.

⁶⁷ **DABOA.DH.MKT. 2247.27.1** Fi 9 Cemayezil-Evvel 1317 / (3 Eylül 1315-15 Eylül 1899); **DABOA.DH.MKT. 996.46.1** Fi 10 Cemayezil Ahir 1323 / (30 Temmuz 1323-12 Ağustos 1905).

⁶⁸ Mehmet Emin Bars, “*Ak Kağan Destanında Kadın Tipi*”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, S: 3/3, 2014, s. 98-105.

Yunan mitolojisinde Zenobia örneğinde olduğu gibi Türk mitolojisinde nam salmış bir kadın pehlivan çıkmamıştır. Türk kültüründe mitolojik anlamda Manas Destanında Koşay-Han'ın tanrının kendisine verdiği kuvvetle Yoloy Han'ı yenmesi, pehlivanlık imgesinin Türkler arasında kuvvetin, yetkinliğin, tanrısallığın, saygının ve korkunun simgesi olduğunun bir kanıtıdır.⁶⁹

Türklerin pehlivanlık imgesine bakışını Anadolu coğrafyasından bakarak değerlendirecek olursak, mevcut durumu şöyle bir örnekle ifade edebilmek mümkündür. Çankırı-Sungurlu, Kırşehir, Karaman yörelerinde gelinin yeni evine girmeden önce eşinin, anne ve babası kapı önünde ya da düğün esnasında beş dakika süren bir güreş yapmaları, ardından kayınpederin, kayınvalideye yenilmesi, eve gelen gelinine kayınvalidenin kendisi ile ilgili bir gözdağı niteliğinde ve onun sözüne itaati hususunda, mutlak surette dikkatli olması gerektiği duygusunu verilmeye çalışılmasıdır. Bir başka Türk kültürü örneğinde ise güreş, cesaret, adalet ve aşkın temsilcisi Köroğlu'nun betimlenmesinde görülür. Köroğlu, şiirinde Mennan Oğlu Ahmed Bey, *“aç kurt misali düşmanlarına saldırır; onun heybetinden aslanlar bile korkar. Ünü tüm dünyayı kaplamıştır. Pehlivanlar ancak karşısında tutunurlar.”* dizeleriyle adalet, cesaret ve heybet ifadelerini pehlivanlıkla özdeşleştirerek, Anadolu coğrafyasında pehlivanların sembolize ettiği kavramlara bir atıfta bulunmuş olur.⁷⁰

Anadolu'daki pehlivan kültürüne bir başka emsalde, Türklerin doğan bebeğe ad vermek adına düzenledikleri merasimleridir. Çünkü Türkler ilk etapta yeni doğan bebeğe, kısa süre içerisinde ad vermek yerine, bebeğin ergenlik dönemine girmesini, kahramanlık göstermesini, savaşa katılmasını ya da güreş alanında pehlivan/Alp olarak yer almasını beklemeyi tercih etmişlerdir.⁷¹

Bunun dışında ad verme ile pehlivanlığı bağdaştıran, bir başka örneğe, yine Anadolu'da, fakat bu kez Akdeniz bölgesinin Göller yöresinde rastlanılmıştır. Burdur ve Isparta çevrelerinde, ilk doğan erkek çocuklarına “kütük atma” denilen ve soyun devamının temini için uygulanan, davul-zurna eşliğinde tekerlemeler okunan bir ad

⁶⁹ Meruyert Kaygusuz-Habibe Kahvecioğlu Sarı-Fatoş Neslihan Arğun, *“Kültürel Mirasımız Yağlı Güreş Sporunun Geleneksel Giysisi Kışpet”*, **Akademik Bakış Dergisi**, S.72, Bışkek, 2019, s.149.

⁷⁰ Güven, **a.g.e.**, 1999, s.33.

⁷¹ **a.g.e.**, 1999, s.13.

verme töreni tertip edilirken, törende okunan tekerlemelerden birisinin son dörtlüğünde şu ifadelere rastlanılmıştır:

Derelerden sel gibi

Tepelerden yel gibi

Hamza pehlivan gibi

*Dere tepe düz geçsin*⁷²...

Burada İslâm inancına bir atıfta bulunarak, pehlivanların piri olarak görülen Hz. Hamza'nın kuvvet, zekâ ve becerisinin yeni doğan bir bebekte de olmasının arzu edildiği görülmektedir. Yine aynı yörede Burdur'un Yeşilova beldesinde, “*kispet giymeyene kız verilmeyeceğine*” dair söylenen sözle, yöre halkının genç erkeklerden beklentileri ortaya konmuş olmaktadır.⁷³ Ayrıca güreşin, Anadolu coğrafyasında taşıdığı değeri gösteren bir başka örneğe de Artvin yöresinde denk gelinmiştir. Artvin'de her Cuma günü namazdan sonra, bayramlarda, düğünlerde, yaylaya göç şenliklerinde ilk tertiplenen organizasyonun güreş olması, bölge coğrafyasında sıklıkla görülen bir uygulama olmamakla birlikte yöre adına güreşe ve pehlivanlara verilen kıymeti göstermesi açısından son derece önemlidir.⁷⁴

Türklerin pehlivan kültürünü hayatlarının her alanında yaşattıklarının bir diğer örneği de dillerinde kullanılan bazı terimlerin ve deyimlerin pehlivanlık kurumuna, güreş sporuna ve er meydana atıflar yapan, onları öven, öykünen ifadelerdir. “Pehlivanın bileği bükülmez”, “çetin ceviz”, “her işte pehlivanlık sökmez”, “paçayı kurtarmak”, “yenilen pehlivan güreşe doymaz”, “çalımından geçilmemek”, “yalancı pehlivan”, “parsayı başkasına kaptırmamak” ya da “parsayı toplamak”, “meydanın hakkını vermek” gibi kalıplarla, Türklerin yaşamına güreşin ne denli sirayet ettiğini anlayabilmek mümkündür. Ayrıca fiziksel görünümün ifade edilmesi noktasında da halk yine (Toy, çelimsiz, karayağız, hantal, koca, cılız, tosun, toroman) pehlivanlık ve güreş ile ilgili terimlerden destek almıştır. Türklerin güncel yaşamında sıklıkla

⁷² Umay Günay, “*Elazığ Masallarının Muhtevası*”, **Fırat Havzası Folklor ve Etnografya Sempozyumu**, **Elazığ**, 24-27 Ekim 1985, s.126.

⁷³ Taner Ezgü, **Burdur Folkloru** Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara, 1997, s. 48; Burdur'un Yeşilova ilçesinde “kız almanın yolu kispet giymeden geçer” ifadesi gençleri güreşe teşvik edebilmek adına sarf edilen bir sözdür. Pehlivan- Demir, **a.g.m.**, s. 146, 148-149;

⁷⁴ Hayrettin Tokdemir, **Artvin Destanı**, Fon Matbaası, Ankara, 1978, s. 215.

kullandıkları, “pes etmek” deyiminin kaynağı da yine güreştir ve rakibinin karşısında tutunamayan, üstünlüğünü kabul eden pehlivanın teslimiyetini ifade eder.⁷⁵

Türklerde güreş ve toplumsal hayat Türkistan coğrafyasından itibaren iç içe geçmiştir. Pehlivanların kullandığı aksesuarlar dahi (muska, pazuband, kırmızı mum), Anadolu haklının yaşam felsefesinde kendisine yer bulmuştur. Örneğin, muska halk arasında kötülüklerden, kaza ve musibetlerden korunmanın yolu olarak değerlendirilip, kullanılırken, kişinin cebinde kırmızı mühür mumu bulundurması hastalık kapmayacağına delalet sayılmıştır. Güreş ve pehlivanlığa ilişkin bu ifadeler, inanç ve geleneksellik noktasında görsel imgenin halkın belleğinde ne denli kuvvetli bir yer edindiğini göstermesi açısından da önemlidir.⁷⁶

Pehlivanlık imgeleri hali hazırda olumlu ve olumsuz çağrışımları ile çok yönlü ve çok boyutlu olarak kullanılmakta, değerini önemini muhafaza etmekte, toplumsal kültürde anlatımın, anlaşılabilmenin somut göstergesi olarak varlığını sürdürmektedir.

B.2. Kadim Türklerden İtibaren İnanç ve Toplum Değerlerinin Güreş Gelenegine Etkileri

Türkler diğer toplumlarda olduğu gibi din, savaş, felsefe, sanat, spor ile benzeri insani etki, tepki ve ihtiyaçları kendi kültürleri içerisinde çıkarmış, değiştirmiş, geliştirmiş ve gelenekselleştirerek sonunda kurumsallaştırmıştır.⁷⁷ Bu bağlamda, Türk kültürü kurumsallaşma anlamında yukarıda sözü edilen tüm unsurları bünyesinde barındıran güreş sporunu da kendi kimliğinin bir parçası haline getirerek zenginleştirmiştir.

Bu zenginliğin en önemli göstergesi erken devir Türk kültürü çevresinde oluşan Alplik kavramıdır. Alplik, fiziksel kabiliyetlerle ortaya çıkan şahısların, sosyal statülerindeki farklılıklarla birlikte, kuvvet, beceri, zekâ gibi özellikleri de bir bünyede sembolleştirdikleri haldir. Göktürklerde bilge ve alp olma; “erdem” sahibi olmayı gerektirirken, bu durum “er” olma ritüelinin de kurumsallaşmış bir ifadesidir.

⁷⁵ Hamit Çine, **Burdur’dan Damlalar**, Uyan Matbaası, İzmir, 1989, s. 41-43.

⁷⁶ Abdülaziz Bey, **Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri**, Yayına Haz: Kazım Arısan-Duygu Arısan Günay, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1995, s. 353.

⁷⁷ Dursun, Ayan, “*Spor Barışçı Olabilir mi? Bilim, Sanat, Felsefe Bağlamında Bir Varlık Alanı Olarak Spor*”, ed.: Yalçın Aköz, **Türkiye ve Olimpiyat Sempozyumu**, 17-18 Kasım 1994, İstanbul, İTÜ Yayınları, 1995, s. 296-300.

Göktürklerde Alpler, “er” oldukları vakit kılıç ve kemer kuşanmışlardır. Kemer, Göktürklerde dört kademe rütbe işaretidir. Bu ritüel çocukluktan, gençliğe geçişte bir tür eşik atlamak olarak değerlendirilmiş, Anadolu’da Ahilikte sürdürülmüş, Osmanlı’da güreş tekkelerinde öğrencilere sınıf atlatırken kullanılmıştır. Bu düşünceden hareketle Oğuzlarda Alplik, yiğitliğinde üzerinde bir unvandır. Bir Türk yiğidinin alp olabilmesi için öncelikle güçlü, çalışkan, bilge, gözü pek, iyi ata binen, ok atabilen, yay çekeabilen, güreş tutan, doğru sözlü ve kılıcı doğru kullanabilen birisi olması gerekmektedir. Alplerin ortaya çıkışı bu anlamda, M.Ö. VI. yüzyıldan itibaren Kafkasya’dan, Avrupa’ya kadar uzanan bir alana denk düşmektedir.⁷⁸

Aynı yüzyıl içerisinde Çin kaynaklarında, Türklerin Pi-Yung olarak bilinen kale biçimindeki karargâhta Alplik teşkilatını kurduklarından bahsedilmesi, teşkilat mensuplarının birlikte ava gitmeleri, savaşmaları ve spor faaliyetlerinde bulunmaları ne denli güçlü bir spor kültürünün sahibi olduklarını göstermiştir.⁷⁹ İslâmiyet öncesi Türklerde, sözü edilen teşkilat kültürünün en değerli örneklerinden birisi de Türklerin, sonbahar mevsiminde yalnız güreşlerin olduğu büyük şenlikler yapmalarıdır ki, bu şenlikler, halkın matemini dağıtabilmek adına düzenlenen, insan ve at yarışlarının dışında, güreş müsabakalarını da içeren tertiplerdir. M.Ö. XIII. yüzyıla gelindiğinde ise bu törenlerden birisini yine bir Türk topluluğu olan Hiyong-Nu’lar yapmıştır. Hiyong-Nu’larda vefat edenin sosyal konumuna göre düzenlenen bu törenlerde, muhteviyat dahi değiştiği gibi ölümün sene-i devriyesinde de aynı anlayışla merasim düzenlenmeye devam edilmiştir.⁸⁰

İskitlerde (Saka) ise Alp kavramı ile birlikte güreşi kimliklerinin bir parçası haline getirdiklerinin ispatı, kemikten avadanlıklar üzerine işledikleri yağlı güreş kispetleridir ki, Türklerin bulundukları her yerde, güreşleri orijinal yapısıyla muhafaza ettiklerinin de en önemli göstergelerinden birisidir.⁸¹ Bunun haricinde, M.Ö. VII.

⁷⁸ Durmuş, **a.g.e.**, s.119-122; Mehmet Özdem-Özden Taşağın-Ahmet Bozdam, “*Türk Spor Kulüplerinin Temeli Olan Alplik, Ahilik, Vakıf ve Tekke Teşkilatları*”, **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2007, s. 114; Mehmet Türkmen, “*Türklerde Spor ve Oyun Kültürü*”, **Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar, Sporlar Sempozyumu Kitabı**, Kahramanmaraş, 2017, s. 30.

⁷⁹ W. Eberhard, “*Çin Kaynaklarına Göre Türkler ve Komşularında Spor*”, **Ülkü Dergisi**, C. 15, No: 87, 1940, İstanbul, s. 210-211.

⁸⁰ Nevin Yurtsever Ateş, “*Tarihi Kırkpınar Güreşleri*”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2005, s.152; Erdem, **a.g.e.**, s. 10.

⁸¹ Atabeyoğlu eserinde Sümer ve Akat tarihi buluntularına göre güreşin ilk defa Türkler tarafından yapıldığının kesin kanıtı olduğuna işaret etmiştir. Cem Atabeyoğlu, **Geleneksel Türk Güreşi ve Kırkpınar**, TMOK Yay.:5, 5 Temmuz 2000, s. 26-30-33-34.

yüzyılda Saka (İskit) Devleti'ni kurmuş olan Alp Er-Tonga, ordusunu İran üzerine sürdüğünde, yol boyunca bir düzine pehlivan ile güreşmiş, bu durumda Kaşgarlı Mahmud'un, Divan-ı Lügat-it Türk adlı eserinde yer almıştır.⁸²

Türklerin ata yurdu olan Karakurum, Altay ve Tanrı Dağları eteklerinde rastlanılan atlı-göçebe ve yerleşik yaşam düzeninin izleri, bizlere onların hayatlarının her evresinde güreşin ne denli önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Bu ifadeden hareketle, Türklerin güreş ile olan yakınlığının tespit edilebilen en eski belge, M.Ö. 6. yüzyılda Ordus⁸³ kentinde bulunan iki Türk Alp'inin⁸⁴ güreş tuttuğu bir tunç levha üzerindeki konfigürasyondur.⁸⁵

M.Ö. 2. yüzyıla gelindiğinde, Türklerde güreşin “toslama” işaretiyle kaynaklarda ifade edilmesi, bölgesel bir etkileşimin olduğunu ve yine Yen-çi şehrinde yaşayan Türklerin, yılın ilk günlerinde zırh kuşanmış erkeklerinin savaşmaları, Kuçak şehirlerinde öküz, at ve deve güreştirdiklerinden bahsedilmesi, Türklerin güreş kavramına verdiği önemi göstermesi açısından oldukça önemlidir.⁸⁶

Türklerde bu anlamda da görülen “Alp” tipi ahlak anlayışı, Dede Korkut, Manas ve Köroğlu gibi pek çok destanda yüceltilmiştir. “Alp” ritüelini örnek alarak, Manas Destanında Yoloy ile Koşay Hanların savaşı ve güreşi şu şekilde ifade edilmiştir: “...Pehlivanlar pehlivanı Koşay Han, Manas'ın deri kispetini giyerek ihtiyar haliyle Yoloy Han ile güreşir. Tengri artık Koşay'a kuvvet vermiştir. Onun damarlarında tengrinin kuvveti dolaşmaya başlamıştır. Tuttuğu gibi Yoloy'u yere vurur⁸⁷...” Bu ifadeden de anlaşılmaktadır ki, Türkler Alplik geleneğini uzun zaman sürdürmüşlerdir. “Aynı destanda “Kanlı koca oğlu Kan Turalı'nın Tırabüzan

⁸² Öngel, a.g.e., s. 332-333.

⁸³ **Ordus**: İç Moğolistan'ın güneyinde bir yerleşim yeri, günümüzde Çin egemenliğinde kalmıştır. Bu yer çöl olup, aynı zamanda Türklerin Çin'e yaptığı akınlar sırasında, rahat bir güzergâh sağlaması bakımından önemli bir geçiş noktasıydı.

⁸⁴ **Alp**: Beylik duygusu + gerçekçilik + İnsan sevgisi biçiminde özetlenebilecek geçmişteki Türk düşüncesinin esaslarını ahlak prensibi yapmış, yaşamının düsturu haline getirmiş insanlara verilen bir san olup, “yiğit, cesur, kahraman er anlamına da gelmektedir. İlhami Durmuş, **Türk Kültürüne Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2016, s. 121.

⁸⁵ İbrahim Yıldırım, **Tarihi Kaynaklar Açısından Türk Spor Kültürü**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Master Tezi), Ankara, 1986, s. 36.

⁸⁶ W. Eberhard, “Çin Kaynaklarına Göre Türkler ve Komşularında Spor”, **Ülkü Dergisi**, C. 15, No: 87, 1940, İstanbul, s. 210-211; Güven, a.g.e., 1991, s.15.

⁸⁷ Baheaddin Ögel, **Türk Mitolojisi**, C. I, TTK Basımevi, No: 102, Ankara, 1989, s.525.

Tekürinin azim görklü mahbup (sevgili) kızını alabilmek için”meydan okuması şu sözlerle ifade edilmiştir.

*“Kafirün serhaddime irdileri, çadır tıkdiler.
Yügrük atın yügürtüp Kan Turalı gürzin göğe atar,
inüp yere tüşmedin kavrır tutar.
Hey kırk işüm, kırk yoldaşım,
Yügrük olsa yarışsam,
Güçlü olsa güreşsem.
Hak taala inayet eylese,
Üç canavarı öldürsem.
Güzeller serveri saru tonlu
Selcen Hatunu alsam.”⁸⁸*

Oğuz töresinin bir parçası olan bu Alp ve Alplik kavramı, kullanılmaya başlandığı zaman diliminden itibaren Türk toplumu içindeki değerini Anadolu’nun fethinin tamamlanmasına kadar devam ettirmiştir. İslâmiyet öncesi kaynaklarda Alp, Osmanlı kaynaklarında Gaziyan-ı Rum, denilen bu sosyal kuruma mensup olabilmenin 9 şartı vardır. Bunlar bir Alp’te bulunması gereken yukarıda bahsi geçen unsurlar ile aynıdır.⁸⁹

Türklerin yiğitlik, bahadırılık, kahramanlık duygusuna ve cihangirlik amacına uygun olması hasebiyle “Alp” kavramı, zamanla yerini İranlıların “pehlivan” kelimesine bırakmıştır. XV. yüzyıla ait olan Hacı Bektaş-ı Veli Velayetnamesinde, “Alp” olarak anılan kişinin aslında “pehlivan” demek olduğu da ifade edilmiştir: ...” *Uluların adına Ay doğmuş Alp derler, bunlar Oğuz Ata isimleridür ve hem Alp demek Oğuz denilince pehlevan dimektür.*⁹⁰” Yine Kaşgarlı Mahmud’un eseri Divan-ı Lügat-it Türk’te “Kısrak” kelimesini açıklarken, “*Kız birle küreşme, kısrak birle yarışma...*” ifadesi ile “*kız ile güreşme çünkü kızlar kuvvetli olur, seni alt eder; kısrak ile yarışma*

⁸⁸ Orhan Koloğlu, **Müthiş Türkler**, Yavuz Yay., İstanbul, 1972, s. 19; Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı I**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1997, s. 149; Gürgendereli, **a.g.m.**, 2006, s. 8.

⁸⁹ Mehmet Özdemir-Özden Taşğın-Ahmet Bozdam, “*Modern Güreşin Öncüleri: Cihan Pehlivanları*”, **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu, Bildiri Kitabı**, Edirne, 2007, s. 114.

⁹⁰ Baheaddin Ögel, **Türklerde Devlet Anlayışı (XIII. yüzyılın Sonuna Kadar)**, Ankara, 1982, s. 246; Recep Yaşa, “*Türk Kültüründe Alp*”, **Kocaeli Tarih Sempozyumu**, Kocaeli Belediyesi Yayınları, Kocaeli, 2018, s. 313

onlarda hızlı, çevik olduklarından seni mutlak surette geçer.⁹¹” diyerek Türkistan coğrafyasında kızların dahi erkeklerle güreş tuttuğundan bahsetmiştir.

Türk topluluklarından Hunlara gelindiğinde, kadınların fiziksel özellikleri dikkate alınmaksızın her türden askeri faaliyetlerin içerisinde olmasına özel bir önem verilmiş, Hun kadınları da erkekleri gibi ata binmiş, ok atmış, güreşmiş ve fiziğinin gelişimine katkı sağlayabilecek her uygulamanın içinde olmuştur. Hunların geleneksel olarak Nisan ve Mayıs ayı içerisinde tertip etmiş oldukları at yarışı, avcılık faaliyetleri ile güreş müsabakaları, erkekler kadar kadınlar arasında da rağbet gören bir faaliyet olmuştur.⁹²

Bu bağlamda Türk boylarının geleneğinin köklerinde kızlar, nişanlanabilmek için erkeklerle güreş tutmak zorundadırlar. Dede Korkut hikâyesinde Bamsı Beyrek ile Banı Çiçek’in nişan güreşlerinin anlatıldığı bilinmektedir.⁹³ Türkistan’da kadınlarda müstakbel kocalarına yiğitlik derecelerini gösterebilmek adına ok atar, at sürer, müstakbel eşiyle güreşir ve erkeğin kendisinden daha başarılı olduğunu görünce de onunla aile olmaya karar verirdi.⁹⁴

Eski Türk topluluklarında güreş, düğünlerde ve matem zamanlarında daha yoğun biçimde uygulana gelen bir ritüeldir. Matem zamanları ise 9 gün 9 gece güreşler yapılır, yıl dönümlerinde bu sayı 3 gün 3 gece olarak tertiplenirdi. Diğer bir ifade ile eski Türk topluluklarında güreş, sosyal yaşamın hemen her alanında önemli bir yer tutan faaliyettir.⁹⁵

⁹¹ Reşad Genç, “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. yüzyılda Türk Dünyası”, **Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.**, No: 147, Seri: A, S. IX, Ankara, 1997, s. 160-161.

⁹² Ayhan Dever-Ahmet İslâm, “Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.4, S. 5, Bişkek, 2015, s. 48; Lev Nikolayeviç Gumiliev, **Hunlar**, Çev: Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul, 2013, s.104-105.

⁹³ Aysel Ceyhun, “Dede Korkut Kitabında Türk Kadını”, **Milli Kültür Dergisi**, C. 5, S.44, Ankara, 1984, s. 60.

⁹⁴ Bamsı Beyrek ile Banı Çiçek’in temsili güreşleri Anadolu’nun çeşitli coğrafyalarında halen yapılmaktadır. Çankırı’nın Eldivan ilçesi Saray Köyü, Sungurlu’nun Yarımsöğüt Köyü ile Tatlı Köyü, Kırşehir Çiçekdağı Boğazevci Kasabası, Kaman, Çağırkan, Darıözü, Müderris, Hamit Köyü ve Akpınar’ın Çalıburnu gibi yerleşim yerlerinde kadınla erkeklerin güreş yapma geleneğinin yaşatıldığı tespit edilmiştir. Güven, **a.g.e.**, 1992, s.33; İslâmiyet öncesi bir Türk geleneğinin yaşatılması anlamına gelen ve 2012 yılında 19 Mayıs kutlamalarında bir kadın ile bir erkek sporcunun güreştirilmesi Cumhuriyet Türkiye’si içerisinde sorun olmuş hatta bu olay sebebi ile İçişleri Bakanlığı’na soru önergesi dahi verilmiştir. **TBMM Tutanak Dergisi 17. Dönem, 3. Yasama, Br: 5, C.19, 09.10.2012 (7/7855).**

⁹⁵ Sadi Yaver Ataman, **Eski Türk Düğünleri**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1992, s.4-60.

Manas Destanında kadın, alp tipinde erkeğin yanında fedakâr, iffetli, saygın ve sadık bir dost olarak gösterilmiş, bizzat savaşı, yarışan, güreşen, avcı, atıcı, akıncı bir kahraman olarak betimlenmiştir.⁹⁶

Bu düşünceden hareketle, atlı göçebe Türk boylarının savaş alanlarında oldukça başarılı bir kavim oldukları anlaşılabilmektedir. Çünkü göçebe olmaya bağlı olarak Türkler, hiçbir yerde sürekli olarak kalamamış, göçebe yaşam şekillerini sürdürebilmek maksadıyla Türkistan coğrafyasında her an karşılaşabilecekleri rakiplerine karşı üstünlük kurabilmek adına binicilik, okçuluk ve güreş hususunda oldukça mahir duruma gelmekle yükümlü oluyorlardı. Bu mana da tespit edilen belli başlı sportif faaliyetleri ata binme, ok atma, güreş benzeri aktivite alanlarıdır. Özellikle savaşçı, mücadeleyi seven bir toplum olarak tabir edilen Türkler, bu namlarını kadın ya da erkek olarak fark etmeksizin, sportif faaliyetlere olan ilgileri sayesinde elde etmişlerdir.⁹⁷

Türkistan coğrafyasından çıkıp, Horasan ve Anadolu'ya doğru yaklaştıkça kültürün farklı aşamalarında meydana gelen değişimin güreşe olan yansımaları da görülebilmektedir. Selçuklu Devleti'nin yöneticileri Türkistan coğrafyasının kültürünü Farisi ve İslâmi kültürle de harman ederek yeni bir sosyal anlayışın temsilcileri haline gelmişlerdir.

İslâmiyet'in Türkler arasında yaygın bir inanış biçimi haline gelmesi ile beraber, güreşle ilgili olarak Selçuklular, Şamanizm'den gelen bazı ritüelleri terk etmiş, XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Farisilere ait “*Zorhane*” denilen İranlı “küştigan”ların antrenman yaptıkları tekke anlayışları Anadolu'ya taşınmıştır.

“Yine eylemez keşmekeşten ferağ,

Yenildikçe etmez güleştten ferağ”⁹⁸

Selçukluların Anadolu coğrafyasına sadece kendilerine mahsus kurallarını değil, Farisilerin dil özelliklerini de getirdikleri bilinmektedir. Bunun en önemli göstergesi dilimizdeki “*Pehlivan*” kelimesidir ki, orijinali “*Pehlevan*”, “*Pehlevil*,

⁹⁶ Çiğdem Akyüz, “*Manas Destanında Alp Kadın Tipi*”, **Mukaddime Dergisi**, S: I, C. I, Mardin, 2010, s.172.

⁹⁷ Dever- İslâm, **a.g.m.**, 2015, s. 48, 51.

⁹⁸ Özbay, **a.g.e.**, s.24; Kahraman, “**Osmanlı...**”, **a.g.e.**, s.105.

“*pehleban*” biçiminde telaffuz edilmiştir. Anadolu’da, XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu sıfat kullanılmaya başlanmıştır.⁹⁹ Türkmenler arasında ayrı bir çadırın kurulması, doğum, düğün gibi şenliklerde tertiplenen güreşler, yarışmalar, at koşuları önemli sosyal etkinliklerdendir ve toplumun en yaşlı mensubu hakem sıfatıyla yarışmaları idare etmiştir. Hakemler güreşin galibine renkli ve mendil boyutunda kumaş parçası uzatır ki, pehlivan çadırına dönerken bunu yanına alır, kemerine ilişir. Bu mendillerin sayısı ne kadar çoksa, pehlivanın o kadar fazla güreş kazandığı anlamına gelir ki, müsabakaların sonunda tüm topluluğun önünde sayılır, “Hakem Heyeti” tarafından güreşçi “pehlevan” ilan edilir.¹⁰⁰

Eyüboğlu’nun, Burhan-ı Katı’dan aldığı bilgiye göre iri-yarı, cesur (seci), yiğit (dilir), güçlü kişi anlamına gelen kelimenin, İran topraklarındaki karşılığı vali, şehrin bekçiliğini yapan kimse olarak anlamlandırılmıştır.¹⁰¹ Selçuklularda sadece güreşenlere değil, ok atıp, cirit kullanabilen erlere de pehlivan denmiştir. Bunları yapmaya olan merakta pek çok defa dillendirilmiştir. Yunus Emre’de bunlardan birisidir;

*“Âşık oldum bugün meydan benimdir,
Benimdir pehlivan benimdir.
Topu kimse alamaz meydanlarımızdan,
Bugün meydan topu çevgan benimdir.”¹⁰²*

Selçuklularda savaş kahramanlarına da “pehlivan” denilmektedir. Bunun en müstesna örneklerinden birisi İbn-i Bibi’nin Kahta Kalesini Şamlılardan alan Mübarizzüddin Çavlı’nın başarısını Sultan I. Aleaddin Keykubat’a bildirirken “*Sultan, Kahta’nın muhafızlığını onu tekrar Selçuklu ülkesine katan pehlivana devretti*” cümlesidir.¹⁰³ Yine Selçuklularda pehlivanların boyunlarına taktıkları yenilmezlik ve

⁹⁹ Kahraman, “*Osmanlı...*”, a.g.e., 1995, s. 105.

¹⁰⁰ Özbay, a.g.e., 1991, s.16.

¹⁰¹ İsmet Zeki Eyüpoğlu, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, İstanbul, 1988, s. 263.

¹⁰² Kahraman, “*Osmanlı...*”, a.g.e., s. 115.

¹⁰³ İbn-i Bibi, *Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi*, Çev: M. Nuri Gençosman, Ankara, 1941, s.112; Selçuklu Devleti’nin başşehri Konya’da açtığı güreş tekkesinden bazı kalıntılar günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlardan bir tanesi Mesut Koman tarafından tespiti yapılan Gıdanlı Baba Tekkesidir ki, burada bulunan “U” biçimindeki ağırlığın bir parçası kırılmış olmasına rağmen orta haznesinde elin kavrayıp tutabilmesi için bir kalın bağlantı taşı mevcuttur. Taşın yüksekliği 45 cm., genişliği 61 cm., kalınlığı 19 cm., ağırlığı eksik parça sebebi ile 76 kg. olarak tespiti yapılmıştır. Kahraman, “*Osmanlı...*”, a.g.e., 1995, 105-106; Mesut Koman tarafından Konya’dan getirilerek Etnografya Müzesine (13065) yer numarası ile kayıt olunarak konan eserin üzerinde yazdığı sözlenen yazı: “*Cihan*

aynı zamanda manevi güçte verdiği inanan muskanın, Melik Gazi Destanı'nda kılıca işlenen “pehlivan-ı hamayil” kelimesi ile ifade edildiği görülmektedir.¹⁰⁴

Selçuklunun devamında Anadolu'da egemen olan Osmanlılarda da pehlivanlık daima ihtiramlı bir mevkii olmuş, padişahlara, bey ve paşalara hatta şehirlere¹⁰⁵ dahi bu unvan verilmiştir.¹⁰⁶ Buna örnek olarak Enveri, eserinde Ertuğrul Gazi için “pehlivan” sözcüğünü tercih etmiştir.

*“Ol ikisi çün rihleti,
Geldi Ertuğrul Bey'in pes növbeti,
Yaşadı on dört ata oldu süvar,
Kim göre anı sanur sam-u süvar
Ki muhabetlü ana geldi bir er,
Beline bağlar kılıç tekbir ider.
Anı bölür kimesne yok ol zaman
Pir dir gerçi bir ulu pehlivan
Geldi bunlar Bilecüğü fethi der.
Dönüben Sultan-öyüğü 'ne gider.”¹⁰⁷*

Şair Ahmedi'nin *Mülük-ü Ali Osman* adlı eserinde ise Osmanlı padişahlarından Murad Hüdavendigar'ın özelliklerini şu biçimde yazmıştır.

*“Padişah-ı Murad Bey Gazi
Vardı anda kuvvet ü tab ü tüvan
Nevcivan idi va hem nev pehlevan
Ol bahadurlıkta key maruf idi.
Hem gazaya himmeti masruf idi.”¹⁰⁸*

aferin beher hali başed hilafed güzin...” olduğu ifade edilirken, aynı taşı Konyalı şu şekilde okumuştur: “*Pahlivan-ra cihan aferin beher hali başer Hüdavendigar...*”dır. İbrahim Hakkı Konyalı, **Konya Tarihi**, Konya, 1964, s. 611; Kahraman, “**Osmanlı...**”, a.g.e., s. 106.

¹⁰⁴ Necati Demir, **Danışmend-namenin Dil Özellikleri**, Selçuk Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 1996, s. 340.

¹⁰⁵ Dar'ül-Pehlvaniye (Niğde), M. Zeki Oral, “*Sultan Hatun Senedi*”, **Belleten**, C. XIX., S. 75, TTK Basımevi, Ankara, 1955, s. 391.

¹⁰⁶ Özbay Güven, “*Türklerde Pehlivanlık*”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, No: 56, Ankara, 1988, s. 53.

¹⁰⁷ Kahraman, “**Osmanlı...**”, a.g.e., 1995, s. 117.

¹⁰⁸ a.g.e., 1995, s.125.

Osmanlı dönemi devlet adamlarından Kazasker Mustafa Efendi'nin Tashih'ül-Galatat adlı eserinde, "...pehl ile van kelimeleri mürekkebdır. *Pehl* "asker" ve "van" "ban"dan maklub olarak *muhafaza* anlamındadır ki; kadimen askeri komutanlarına"¹⁰⁹ denilir. Ayrıca Sultan Abdülaziz yayınladığı bir fermanla hâkimi olduğu coğrafyalardaki pehlivanları İstanbul'a davet etmiş, üstün meziyetlere haiz olanların beyler ve paşalar tarafından himaye edilmesini teşvik etmiştir.¹¹⁰ Sultan Abdülaziz'in Dolmabahçe, Çırağan ve Beylerbeyi saraylarında düzenlediği binişlerdeki güreşler devrin en meşhur olayları arasında yer alırdı ki, Sultan Aziz'in güreşe olan merakı babası II. Mahmud'un maiyetinde olan Yozgatlı Kel Hasan Pehlivan'a olan hayranlığından ileri gelmektedir.¹¹¹

Padişahların güreşe ve pehlivanlara karşı olan ilgi ve hürmeti oldukça kuvvetliydi ki, bunu yurtdışına elçi gönderdiklerinde yanlarına himayelerindeki pehlivanları da katmaları kendi milletin, ordusunun ve devletin ne denli kuvvetli olduğunu kanıtlama çabasından ileri geliyordu. Bu sebeple doğu ülkelerinde pehlivanlık denildiğinde bir nevi gücün, iktidarın sembolü anlaşılmaktaydı. Osmanlı Devleti'nde mezkûr anlayış XIX. yüzyılın sonu, XX. yüzyılın başına kadar da devam etmiş, Koca Yusuf, Adalı Halil, Filiz Nurullah, Kara Osman¹¹², Hergeleci İbrahim¹¹³ gibi pehlivanlar Paris, Londra, Moskova, Berlin New York ve benzeri yabancı

¹⁰⁹ Zuhâl Kültürâl, **Türkçe'de Galatat ve Galatat Sözlükleri**, İstanbul, 2000, s.191.

¹¹⁰ Uzunçarşılı, "**Osmanlı Devlet Teşkilatında...**", a.g.e., s.322.

¹¹¹ Yozgat'ın Sarıkaya ilçesi Hasbekler köyünde 1810-1814 yılları arasında dünyaya gelmiştir. Buna sebep II. Mahmud'un son 15 yılındaki son saray pehlivanı olmasıdır. 1827 yılında yapılan Navarin Deniz Savaşında kalyoncu olarak yer almış, Yeniçeri Ocağı'nın lağvedilmesinin ardından Kırkpınar'da güreşerek başpehlivan olmuştur. Sultan Abdülaziz'in güreş ustasıdır. Koloğlu, a.g.e., s. 22, 351; Özcan Başgöl, "*Kırkpınar'da Güreşen Bazı Ünlü Başpehlivanlar I*", **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.5, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Kasım 2013, s.22; M. Sami Karayel, **Yozgatlı Kel Hasan**, Muallim Ahmet Halit Kitapevi, No:7, İstanbul, 1943, s.32; Fuat Dursun-Şahin Doğan, **Yozgat Kent Tarihi Kitabı**, T.C. Yozgat İl Valiliği Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bozok Ofset, Yozgat, 2005, s.199.

¹¹² 1860 yılında Bulgaristan'ın Şumnu şehrinin Uzunlar köyünde dünyaya gelmiştir. 1894 yılında Fransız Doublier tarafından Avrupa'ya güreşmeye götürülmüştür. Burada pek başarı elde edemediği gibi yurda döndükten sonra da başarılı olmamıştır.

¹¹³ 1862 yılında Bulgaristan'ın Deliorman bölgesinde Razgrad ilinin Ezerce (İzlopol) nahiyesinde dünyaya gelmiştir. İlk ustası babası Mahmud pehlivandır. 1.85 cm. boyunda, 100 kg. üzerindedir. Hazergrad, Silistre, Şumnu'da baş güreşleri yapmıştır. At çobanlığı yaptığı için lakap olarak "Hergeleci" denmiştir. Torlak Hafız'ın çırağıdır. Kendisi de Madaralı Ahmed'in ustasıdır. Bu durumun sebebi birbirlerinin yakın köylüleri olmalarıdır. İstanbul'da Abbas Halim Paşa'nın himayesinde Kırkpınar ve çeşitli güreşlere iştirak etmiştir. Ender Bilar, **Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanacağı**, C.I, Edirne Belediye Başkanlığı Yay., No: 28, Edirne, 2017, s.79-80; Erdem, a.g.e., s. 344-345.

memleketlerde güreşmeleri sultanlar tarafından teşvik edilmiş, onlara nişan, berat, rütbe ve para ödülleri tevdi edilmiştir.¹¹⁴

Türklerde güreş ve özellikle yağlı güreşler, Ata sporu olmanın dışında erkeğin zekâsını, gücünü, fiziki görünümünü, efendiliğini simgelemektedir. Güreş seyreden seyirci taraf tutmaz, yalnız yiğitçe hareketler görmek ister. Ahlaklı, hızlı ve mertçe güreşen pehlivanı seyirci daha çok takdir eder, parsasını bol tutar. Yapılan güreşe uzak illerden gelen pehlivanlar onur konuğu kabul edilir ve el üstünde tutulur. Ata sporu geleneksel zeminli, tarihsel geçmişi ve toplum tarafından dini, milli, sosyal, ekonomik ritüellerin değişmez bir parçasıdır. Toplumsal sanatın, edebiyatın, âdetlerin teşekkülünde önemli bir yer teşkil eder. Toplumsal algı noktasında halk tarafından benimsenip, sosyal norm olarak kabul edilen bu spora ve sporu yapanlara onursal payeler verilmiş, fikri olarak dini, şekli yönden milli unsurlar pehlivanların yetişmesinde egemen olmuştur.¹¹⁵

Bu sadece Osmanlı Devleti zamanında değil, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllarında da uygulamada farklılıklar gösterse de yaşanmaya ve yaşatılmaya devam etmiştir. Kurtdereli Mehmet¹¹⁶ pehlivanın başarılarının sırrını

¹¹⁴ "...Kurtdereli Mehmet pehlivan ve Adalı Halil, Molla İbrahim, Madaralı Ahmed pehlivanlara bir rikkatli Sanayi Madalyası ihsan buyurulmasından muamelatına lazımından ifası şerefsur-u pehlivan irade-i seniyyen cenab-ı halid-i penahı canib-i aliyyen ---olmağla olbabda emr-u ferman hazreti veli'ül-emrindir." DABOA.DH.MKT. 374.14.3.2. Fi 17 Zilhicce 1312 / (17 Mayıs 1311-29 Mayıs 1895); DABOA.BEO.621.46504.5.1. Fi 3 Zilhicce 1312 / (16 Mayıs 1311-28 Mayıs 1895); DABOA.İ.TAL.268. 40.1-2 Fi 16 Ramazan 1321 / (23 Teşrin-i Sani 1319- 6 Aralık 1903); DABOA.İ.TAL. 266.50.3 22 Şaban 1319 / (21 Teşrin-i Sani 1317-4 Aralık 1901); DABOA. İ.TAL.227.81.3.1. Fi 01 Cemayezil-Ahir 1318 / (13 Eylül 1316-26 Eylül 1900); DABOA.C.SM.54.2720.1. Fi 4 Şaban 1257 / (9 Eylül 1257-21 Eylül 1841).

¹¹⁵ Hüseyin Kırımoğlu-Ali Tekin-Ayça Genç, "Milli Spor Kavramı Nedir? Ne Değildir?", *Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar-Sporlar Sempozyum Kitabı*, K. Maraş, 2017, s.324-226.

¹¹⁶ Bulgaristan'ın Tırnova (Tornovo) iline bağlı Selvi (Selliveo) kazasının Bukova köyünde 1872 yılında dünyaya gelmiştir. 93 Harbinde Türkiye'ye Balıkesir'e (Kurtdereli Köyü) göç etmiştir. İlk ustası bir cami hocası olan ve Adapazarı'nda vefat eden Molla Mehmed'dir. Kurtdereli'nin güreş yaşamı hiç beklendiği gibi gelişmemiştir. 1892 yılında Balıkesir'in Kepsut ilçesi, Kepenekler köyü kırsalında, Abdülaziz devrinin pehlivanlarından Katrancı Mehmed ile yaptığı müsabakada "ezilerek" yenilince 6 ay kadar güreş tutamamıştır. 1893 yılında At Köy'de 30 yaşındaki Cızlak pehlivanı yenmesi ile yeniden güreş yaşamı hız kazanmıştır. Çanakkale Çardak güreşlerinde 1894 yılında Koca Yusuf'a yenilmiştir. Ancak 1896 yılına gelindiğinde Cihan pehlivanı Kara Ahmed'i de ustası Hergeleci İbrahimi'de yenmiştir. 6 Kasım 1896'da Adalı Halil'i, 1897'de Küçük Yusuf'u yendikten sonra organizatör Dublier ile Paris'e gitti. Orada Daumas Pique Plangue, Bibi Poire, Callmet, Pitejenski, Petrof gibi namlı güreşçileri yendikten sonra ülkesinde 1899'da Kara Osman'ı yenerek başpehlivan oldu. 1900 yılında Fransa'ya gitse de orada güreştirmedikleri için geri döndü. 1901 yılında Berlin'e gitti ve Axe Zunder'i, Alman güreşçi Hans'ı, Bulgar Petrof'u yendi, Alman Pohl ile berabere kaldı. 4 Aralık 1901'de II. Abdülhamid tarafından kendisine Sanayi Madalyası, 1907'de Mecidiye Nişanı verildi. 20 Şubat 1908'de Bulgaristan'da güreşlere katıldı. 1909 yılında Amerikalı organizatör Pierri ile A.B.D.'ye giderek orada güreşler yaptı. Ancak 1910-1913 yılları arasında serbest ve Greko-Romen tarzda maddi kazanç

öğrenmek için, kendisiyle konuşanlara, “Ben her güreşte arkamda Türk Milletinin olduğunu ve millet şerefini düşünürüm.” dediğini ve Atatürk’ün bu sözü bundan sonra yetiyecek nesillerin meslek etiği olarak benimsemesini istediğini belgelerden tespit edebilmek mümkündür.¹¹⁷

Türk milleti güreş sever bir toplumdur. Elbette ki bu sevgi toplumun ruhundaki savaşıklık, inatçılık, kahramanlık duygularından ve sporu her yönüyle değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır. Pehlivana karşı duyduğu sevgi, saygı onların herkesten daha güçlü, gelişmiş, görünüşünün ihtişamlı ve sağlıklı olması, karakterinin düzgün, diline, eline, beline hâkim bir anlayışı benimsemiş olduğunun düşünülmelerinden ileri gelmektedir. Aslında bu durum güreşin örfi ve dini birtakım motifler taşıdığının da en mühim kanıtıdır. Türklerde pehlivanlık kültürel mirastır.¹¹⁸

Bu anlamda Kırkpınar’da yaşanan güreş geleneği sosyal bir norm olmanın yanında kültürel teamüllerle bezenmiş, toplumsal bir olgudur. İşte bu sebeple Kırkpınar’ı 1361 tarihiyle başlatmak, Türkistan’dan getirilen Aba, Kuşak, Karakucak güreşlerine ve hali hazırda İslâmiyet öncesindeki adları ile anılan güreş tekniklerine ilişkin bir haksızlık olur.

Yağlı güreşlerin olimpiyatı kabul edilen Kırkpınar’ın, düzenlenme tarihi bile toplumsal ritüelin yansımasıdır. Türkistan coğrafyasından itibaren kutlana gelen baharın gelişi, tabiatın can bulması, hayatın başlangıcı olarak kabul eden teolojik anlayışı (Hıdırellez/Ederlerzi), 1940’lı yılların sonuna kadar müsabakalarında başlangıcı saymış bir aktivitedir.¹¹⁹ İşte bu sebeptendir ki, Kırkpınar geçmişten gelen tüm inanç ve toplum değerlerini güreş geleneğinde birleşmiştir.

güreşlerine katılmaya devam etmiştir. Rus Baradarof’u, Leh Vaniak’ı, Avusturyalı Müller’i, Fransız Boucher’i, İngiliz Adams’ı, Macar Yannoş Chaiya’ı yenmiş ve V. Mehmed Reşad’dan 10 lira ve Sanayi Madalyası almıştır. 1913’ün sonunda yeniden ve 6. defa Paris’e giderek güreşler yapmıştır. 11 Nisan 1939 tarihinde köyünde vefat etmiştir. Özbay Güven, “Türkiye’de Pehlivanlık Kültürü ve Kurtdereli Mehmet Pehlivan”, **Türk Yurdu**, S. 330, Ankara, Şubat 2015, s. 36-43; Erdem, **a.g.e.**, s.294-312; Bilar, **a.g.e.**, s.112-114.

¹¹⁷ “Gazi’den Sporcularımıza Kıymetli Bir Meslek Düsturu”, **Türkspor Dergisi**, No: 7, 14 Teşrin-i Sani 1931, s.11-12,17; Afet İnan, **Atatürk’ten Hatıralar**, TTK Yay., Ankara, 1950, s.155-156.

¹¹⁸ Sadık Tural, **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler** 2. Bsk., Ecdad Yay., No: 7, Fikri Eserler Serisi, 2, Ankara, 1992, s. 67-69; Türklerde güreş ve güreşçilik bir aile geleneğidir ve bunun en bilinen örneği Bandırmalı Kara Ali (1930-31-32), oğlu Hasan Acar 1957, torunu Sabri Acar ise 1979 ve 1985 yıllarında Kırkpınar Başpehlivanı olmuşlardır.

¹¹⁹ Kırkpınar Panayırının bazı kaynaklarda dört gün sürdüğü ifade edilmiştir. Rumi takvime göre Nisan’ın 20. günü başlayıp, 23.Nisan akşamı (Ruz-ı Huzur günü) son bulmuştur. 1309 tarihli Edirne

B.3. Kırkpınar Güreşlerinin Panayır'a Dönüşmesi ve Güreşin Yapıldığı Esas Yerin Tespiti

Türkistan coğrafyasında İslâmiyet'ten önceki dönemlerde bahar mevsiminin gelişini kutlamak adına farklı merasimler yapan Türkler, yeryüzü yeşile büründüğünde Kök Tengri adına kurban kesip, daire oluşturup dua ederlerdi. 12 Hayvanlı Türk Takvimine göre, 6 Mayıs-8 Kasım (Bahar-Yaz), 9 Kasım-5 Mayıs (Kış-Bahar) yıl ikiye bölündüğünden, ikinci kısım olan baharın gelişi 6 Mayıs olarak belirlenmişti.¹²⁰ İslâmiyet'in kabulünün ardından Türk devletlerinde özellikle de Selçuklu ve Osmanlı'da benzer anlayışlar, ufak farklılıklar olsa da asgari müştereklerde birleşerek fayda ve kolaylık sağlanmaya çalışılmış, hatta bu iki devlet yapacakları seferlerine Hızır İlyas zamanından sonra çıkmışlar, böylece bu zaman dilimine verdikleri değeri gözler önüne sermişlerdir.¹²¹

Anadolu'da Türkler arasında bahar, tabiatla görüldüğü gibi insanlar arasında da canlılığın belirmesi için bir fırsat olarak değerlendirilmiş, mezkûr coğrafyada fetihle birlikte, savaşa hazırlık olarak değerlendirilen yağlı güreşlerin, açık havada yapılmaya başlaması, gelişmesi, XI. yüzyıla kadar uzanmıştır. Ayrıca toplanma yeri kökünden hareketle (Cem olma, Cemaat) dinsel bir alt yapının da zaman içerisinde mevcut organizasyona yüklenmesi, panayırın ticari tesirinden önce dini maksatlarla toplanan insanların faaliyet alanları haline gelmiştir.¹²²

Salnamesi'nde de yine panayırın Nisan'ın 20. Günü başlayıp, 23'ünde sona erdiği yazılmıştır. Ancak Hicri ayların değişmesi ve her yıl Ruz-ı Hızır gününün farklı bir zamana denk gelmesi sebebi ile aksaklıklarda yaşanmıştır. Hıdırellez'in Ramazan ayına rastladığında güreşler daha önce ya da daha sonra yapılmıştır. Bkz. Erdem, **a.g.e.**, 2010, s.35-36; ciddi güreşlere iki gün önceden başlandığı ve iki gün sürdüğü ifade edilmiştir. Hıdırellez'in arifesi akşamı günbatımında güreşlerin sona erdiği, son günün başaltı ve baş güreşlerinin yapıldığı belirtilmiştir. Bkz. M. Emin Cenker, "*Eski Kırkpınarlar*", **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2007, s.99.

¹²⁰ Kırkpınar güreşleri 1945'li yıllara kadar Hızır İlyas'dan 3 gün önce başlamış, 3 gün devam etmiştir. Bu tarihten sonra sistem değişmiş, Haziran ayına doğru geçmiştir. Özbay, **a.g.e.**, 1995, s. 63-64; örneğin, 5-6-7- Mayıs 1933, 11-12-13 Mayıs 1934, 9-10-11 Mayıs 1935, 8-9-10 Mayıs 1936, 22-23-24 Mayıs 1937, 6-7-8 Mayıs 1938, 5-6-7 Mayıs 1939, 10-11-12 Mayıs 1940; Ali Aksakal, "*Türk Kültüründe Hıdırellez*", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, S: 43, Temmuz 1993, s. 50.

¹²¹ Aksakal, **a.g.m.**, s.50; Kırkpınar güreşleri sadece bir idmandan ibaret değildir. Burada büyük bir panayır kurulumu ve 15 gün devam ederdi. Kırkpınar güreşleri bu panayırın açılış merasimi olarak yapıldı. Güreşler günümüzde tertiplendiği biçimde 3 gün olarak yapılmazdı. Köse, **a.g.e.**, 1990, s. 35; Hristiyanlar için Hızır İlyas zamanı "Saint George" günü olarak kutlanmaktadır. Erdem, **a.g.e.**, 2010, s. 35-36.

¹²² Uğur Durmaz, "*Türkiye'de Etimolojik Anlamını Koruyan İki Panayır: Bozacaada Aya Paraskevi ve Gökçeada Meryem Ana Panayırı*", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, C.10, S.20, 2017, s. 280.

Peçenek Türklerinin, Rumeli'ne yerleştikten hemen sonra Yunan toplumuyla da etkileşime girerek, pek çok kültürel ögeyi gündelik yaşamlarında dâhil edip, kullanılmaya başlamalarıyla birlikte, “*panaguris-panegyris*”¹²³ kavramı da Türklerin hayatına girmiştir. Türklerin panayırları yaşamlarına dâhil etmeleri ile birlikte eğlence anlayışlarını da buralara taşımaları sonucunda panayırlar, bir alışveriş alanları olmanın ötesine geçerek, at ve yaya koşularının yapıldığı, güreş müsabakalarının tertiplendiği alanlar halini almıştır.¹²⁴ İlerleyen dönemlerde de panayırlar, Türk pehlivanları için kuvvetlerini, becerilerini sergileyebildikleri yerler olmuştur.

İşte Anadolu'da yeni yetişen güreşçilerde, ustalarıyla birlikte bu panayırları takip edip, beceri, bilgi ve görgülerini artırmaya çabalamışlardır. Bu sebeple panayırlar, XI. yüzyıldan sonra genç güreşçiler için birer imtihan alanı halini almıştır. Panayırların Türkler arasında yaygınlaşmasının ardından halkta, güreş sporunun arenası olarak panayırları kabul eder olmuştur. Hatta o kadar ki; bir güreşçinin yıl içerisinde yaptığı çalışmaların karşılığı olarak halk gözünde, “pehlivan” olup olmayacağının kararının verildiği, “Er Meydanı” olarak görülmüş ve güreşçinin gösterdiği maharetine göre, “*Pehlivan*” ya da “*pehlivanlığı az*” olarak buralarda nitelendirilip, kategorize edilmiştir.¹²⁵

Bu anlamda Türkler açısından panayırların en önemlilerinden birisi de Kırkpınar panayıridir ki, başlangıç zamanı, 1900 yılına kadar 2 Mayıs, bitişi 5 Mayıs, 1900 yılından sonra uzun süre 3 Mayıs, müsabakaların bitişi 6 Mayıs (Ruz-ı Hızır/ Hızır İlyas) olarak belirlenmiştir.¹²⁶

Sosyo-politik olduğu kadar sosyo-ekonomik anlamda da Anadolu'daki panayırların en kıymetlilerinden birisi olarak bilinen Kırkpınar'ın esas yeri, günümüzdeki alan olmayıp, XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başında kadar

¹²³ Panayır sözcüğü Yunanca bir ifade olup, sene de bir ya da birden fazla tertip edilen büyük Pazar, toplanma yeri, birlik, dernek, bayram anlamlarına gelmektedir. Eyüboğlu, **a.g.s.**, s.259.

¹²⁴ Atıf Kahraman, **Cumhuriyet'e Kadar Türk Güreşi**, C. II, Kültür ve Turizm Bakanlığı: 1029, Kültür eserleri Serisi: 133, Ankara, 1989, s. 159-160.

¹²⁵ Güven, “**Türklerde...**”, **a.g.e.**, s.88; Mehmet Alpaslan Küçük-Cemal Ersin Silik, “*Hıdırellez Kültünden Dini Ritüelli Spora: Kırkpınar Yağlı Güreşleri*”, **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.4, S.1, 2018, s.88-89.

¹²⁶ “16 Mart Lüleburgaz Panayırı (8 gün), 13 Nisan Panayırı (10 gün), Kırkpınar Panayırı 2 Mayıs (4 gün), 5 Tikoş ve Manastır Panayırları (3 gün), 13 Mayıs Priştine Panayırı (15 Gün)” Kahraman, “**Osmanlı...**”, **a.g.e.**, 1995, s. 161; Kahraman, “**Cumhuriyet'e...**”, **a.g.e.**, C. I, 1989, s.156; Nevruz 21 Mart Ekinoks zamanıdır.

kullanıla gelen ve Edirne Karaağaç üzerinden Pazarkule sınır kapısına 12-17 km uzaklıkta olan ve bugün Yunanistan'nın sınırları içerisinde kalan, Dulcarız-Çerekköy-Seymenli ve Ortaköy (Keramos) kasabasına bağlayan, 40 km'lik yolun yanında bulunan Simavina (Ammovounon)¹²⁷ ve Sarı Hızır (Kiprionos) köyleri arasında özellikle Samona (Simonia) Köyünün merası içerisinde kalan (bugün Yunanistan toprakları) yerde tertiplenen alandır. Bir başka deyişle, Güney kısmı tribün gibi hafifçe yüksek, güneybatı istikametinde, kuzey ucunda ise Arda Nehrinin aktığı arazi, 1913 yılından önce Topçuoğlu Ali Ağanın tarlası olup, Takioğlu Recep Ağanın tarlası ile Çilingiroğlu'nun bahçesi ve Kırklar Çeşmesi ile çevrili Nazif Ağa tarlası denen alanda yağlı güreş müsabakalarının yapıldığı yerdir.¹²⁸

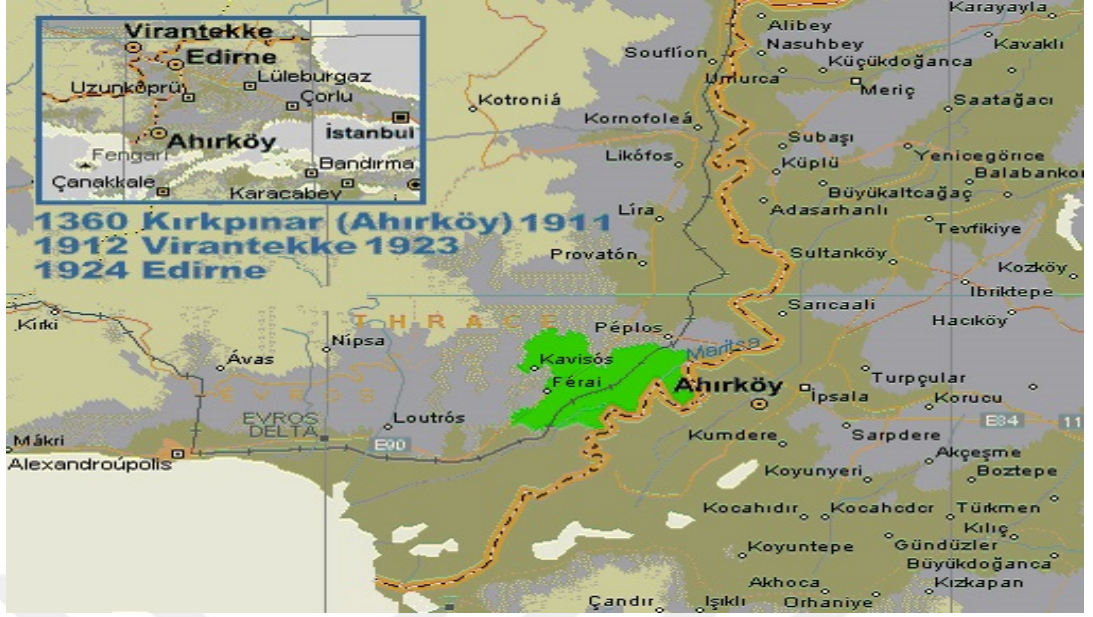
Sultan Abdülmecit zamanında resmi olarak adı bilinse de ilk defa Sultan Abdülaziz devrinde esas Kırkpınar mevkiini tespit maksadı ile Felix Phillip Kanitz¹²⁹'e talimat verilmiş ve bir harita hazırlanmıştır. Bu harita 1904 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun başşehri olan Viyana'da basılmıştır. Haritaya göre, Arda nehrinin şoseye en yakın olduğu yerde şosedan ayrılıp güneybatı yönüne giden patikanın şose ile kavuştuğu nokta Kırkpınar çayırının olduğu yerdir. Burada birde su kaynağı işareti görülmektedir ki, Edirne Salnamesinde adı geçen "Kırkpınar Çeşmesi"nin kaynağı burasıdır. Çayırın batısından güneye doğru inildikçe, 1,5 km. Sarı Hızır Köyünün doğusunda dere, Arda ile birleşmektedir ki ilk toprak yoldan 300 m. sonra Çavuşdere üzerinde iki değirmen işareti de bulunmaktadır.¹³⁰ (Harita 1)

¹²⁷ Edirne'ye 10 km., Sarı Hızır köylerine 12 km. uzaklıktadır.

¹²⁸ Hafız Ertür, **Eski Kırkpınar**, Edirne'nin Fethinin 600. Yıldönümü Armağan Kitabı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay., Genişletilmiş 2. Bsk. Ankara, 1993, s. 297-302; Köse, **a.g.e.**, 1990, s.35.

¹²⁹ Felix Kanitz, 1829 yılında Budapeşte'de zengin bir Musevi ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Coğrafyacı, Antropolog, Arkeolog, natüralist bir ressam ve aynı zamanda sağlam bir koleksiyonerdır. Avrupa ve dünya üzerinde yaptığı seyahatleri kaleme almıştır. Yahudi bir ailede büyüye de sonraları Hristiyanlığı benimsemiştir. Fredick T. Haneman-İsidore Singer, "*Felix Phillip Kanitz*", Volume: 7, **Jewish Encyclope**, Funk And Wagnalls Comp., New York, 1904, s. 432-433.

¹³⁰ Kahraman, "**Osmanlı ve Cumhuriyet...**", **a.g.e.**, s. 15.

İşte bu mevkii uzun yıllar Osmanlı Devleti döneminde Kırkpınar panayırının yapıldığı, Rumeli ve Anadolu’da altı yüz yıl boyunca her milletten ve dinden insanın huzur içerisinde alışveriş yapıp, spor müsabakaları seyrettiği ve sosyal münasebetlerini geliştirdiği ortam olmuştur. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yapıldığı panayır, ülkedeki tüm panayırlardan daha önemlidir, çünkü bu mevkii devletin Rumeli topraklarına geçişinin, Doğu ile Batı’yı birleştirişinin de sembolüdür. Bu sebeple bir pehlivan ülkedeki tüm panayır güreşlerini kazansa da “*Baş Pehlivan*” olarak değerlendirilebilmesi için mutlak surette Edirne Kırkpınar’ı kazanması şarttır. Bu bağlamda, Osmanlı’dan itibaren Kırkpınar panayırı tüm yağlı güreşlerin en organize, en seçkin ve pehlivanlık açısından ana mabedi olarak kabul görmüştür.¹³¹

Kırkpınar Panayırını ilk gününden itibaren değerlendirecek olursak; yapılan öncelikli faaliyet, “Yürük (Yörük) Koşusu” olarak da bilinen at yarışlarıdır. Sabah güneşin ışığı ile Kırkpınar çayırına bir saat uzaklıktaki bir alandan başlayan koşu, öğle vaktine doğru meydana bitirilirdi. Bu yarışları kazanmak köy ya da kasaba açısından ayrı bir şan, şeref unsuru kabul edilirdi. Bu durumda Türk toplumunun iki an’enevi özelliği olan güreş ile at da tek bir noktada buluşmuş olurdu. Güreşler ikinci günün sabahından başlardı ki, eşleşen pehlivanlar kıran kırana güreşe tutuşur, eski namı

¹³¹ Kahraman, “Cumhuriyet’e...”, a.g.e., C.I, 1989, s. 165.

pehlivanlar hakem tayin edilir ve güreşleri Ağanın çadırından takip ederlerdi. Bu durum hakemlik yapan şahıslara gösterilen hürmetin de küçük bir temsiliydi.¹³²

Türklerin yaptıkları bu tip organizasyonlarda, devlet hiçbir biçimde yer almazdı. Güvenliği sağlama kaygısı dahi olmaz, çünkü halkın olgunluğu bu tedbirleri almaya gerek bırakmazdı.¹³³ Anadolu’da ve Balkanlarda güreş ağaları baharın gelişi ile birlikte yapılacak şenlik havasındaki müsabakalara yöre halkıyla birlikte seçkin davetlileri de çağırmaya başlardı. Bunun için yüzyıllardan beri devam eden bir gelenek olan “mühürlü kırmızı dipli mum” kullanılır, yörenin mülki amirinin izniyle tellal çıkarılırdı.¹³⁴

Balkan Savaşlarının ardından Kırkpınar’ın esas güreş alanının Yunanistan’da kalması sebebiyle geleneksel güreşlerin düzenlenememesi durumuyla karşı karşıya kalmıştı. Bunun üzerine Edirne’nin ileri gelenlerinden Şevket (Ödül), Ekrem (Demiray), Tevfik (Sülün), Nazım, Mehmed, Şazi Beyler, şehrin bugünkü Sarayıçi¹³⁵ denilen mevkiinde Kırkpınar müsabakalarının devam ettirilmesi için gayret sarf etmişlerdi. Mezkûr şahıslardan bir kısmı Bulgaristan’ın Deliorman (Razgrad) yöresine giderek oradan pehlivanlar getirerek buradaki pehlivanlarla karşılaştırmayı hedeflemişler ve bu sayede 1922-1924 yılına kadar Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yeniden idamesini temin etmişlerdi.¹³⁶

B.4. Pehlivanların Piri Seyyid Ali Sultan ve Kırk Ritüeli

“Bektaşî” veya “Nazenin” kelime anlamı olarak yetişmiş, olgunlaşmış insan anlamına gelmektedir. Bektaşilik dış (zahir) yüzünden halka ve iç (bâtın) yüzünden Hakk’a bakan iki yönlü büyük bir kavşak noktasıdır. Bektaşilik bâtın manayı sembol, zâhir manayı da misalin temsil ettiği, mesul âleminden bildirir. Bektaşilik gerçeği

¹³² Erdem, a.g.e.,2010, s.34-35.

¹³³ Y. Benekay-Şeref Ercan, “*Er Meydanı Kırkpınar II*”, **Türk Folklor Araştırmaları**, S. 264, Temmuz 1971, s. 6022.

¹³⁴ Bilar, a.g.e., C.I., s.79-80.

¹³⁵ 1927 yılından sonra Edirne halkı Tavuk Ormanı mevkiine “Sarayıçi” demeye başlamıştır. Bilar, a.g.e., C.I., s.304.

¹³⁶ Temizoğlu, a.g.e., 1979, s. 48-49; Murat Köse eserinde, “Şazi Kazanç, Tevfik Sülün ve Ekrem Demiray’ın 1926 senesinde Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Edirne Sarayıçi’nde yapılması için harekete geçtiklerini ifade etmiştir. Çünkü 1924 yılının resmi kayıtlarına göre; Kırkpınar pehlivanı Benli Abdullah’dır. 1925 yılının pehlivanı Geçkinli Yusuf’tur. 1926 Yılının Başpehlivanı Kara Emin’dir.” bilgisini Köse eserinde vermiştir. Bkz. Köse, a.g.m., 1990, s.44; Ender Bilar, **Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanağı**, C.II, Edirne Belediye Başkanlığı Yay., No: 28, Edirne, 2017, s. 19, 27, 29.

anlatabilmek yolunda, her dilde konuşur, her renkte renklenir. Her şeyi kendisinde görür ve gören de görünen de “benim” diyen bir anlam bütünlüğüdür. Bektâşiliğe göre suretler ve isimler açısından (Allah, Muhammed, Ali) tek bir nurdur, mertebeler bakımından insanlığın son noktasıdır; yani, Hakk’ın tam manasıyla görüntüsüdür.¹³⁷ Türklerin Şamanizm ile İslâm inancının birlikte yorumladığı Alevilik ve Bektaşilik inanç ritüelleri, bu anlamda onların uhrevi dünyalarının da temel yapı taşı olmuştur¹³⁸.

Osmanlı Devleti’nin de manevi dünyasının zenginliklerinden olan Alevi-Bektaşî inancı ve bu inanca mensup insanların tekkeleri, Osmanlı’nın ilk defa Avrupa’ya geçişlerinde manevi fetihçi olarak hizmetini de görmüştür. İşte sözü edilen tekkelerin en bilinen dervişlerinden birisi Sarı Saltık¹³⁹ diğeri ise “Kızıl Deli” olarak bilinen Horasan Erenlerinden Seyyid Ali Sultandır. Seyyid Ali’nin, Kızıl Deli olarak bilinmesinin sebebi tekkenin inşa edildiği yerin yanındaki akarsuyun adından ileri gelmekte olduğu iddia edilmektedir.¹⁴⁰ Seyyid Ali, Rumeli’nin bazı yerlerinde de “Hızır Lala” (1310-1402) olarak bilinmektedir. Bektaşîlerin önemli dergâhlarından

¹³⁷ Cavit Sunar, **Melamilik ve Bektaşîlik**, S. 125, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara, 1975, s. 20.

¹³⁸ Orhan Yılmaz, “*Alevilikte Eski Türk Dini (Göktenrı İnancı) ve Şamanizmin Etkileri*”, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, C. I, S. 4, İstanbul, Aralık 2014, s. 4-7.

¹³⁹ Sarı Saltık’ın yaşamına ilişkin bilgiler oldukça kısıtlı olmasına rağmen, Evliya Çelebi’ye göre, Buharâ’lı olan Sarı Saltık’ın soyu Battal Gazi’nin ailesine kadar ulaşmaktadır. 1210-1215 yılları arasında Batı Karadeniz Bölgesi çevresinde Seyyid Hasan’ın oğlu Şerif Hızır olarak dünyaya geldiği tahmin edilen Saltık, XIII. yüzyılın sonlarına doğru, 1296-1298 yılları arasında da Romanya’nın Dobruca yöresinde, 99 yaşında düşmanları tarafından ilk olarak zehirlendiği ve ardından hançerlenmek sureti ile şehit edildiği, şeklinde bir söylem olduğu gibi Melik Danişmend Gazi’nin fethettiği yerlerden biri olan Amasya Kalesi kuşatmasında şehit düştüğünü iddia edenlerde mevcuttur. Sarı Saltık’ın isminin önündeki mahlas otoritelere göre, Türklerde ve Çinlilerde hakanlığı ifade eden, birtakım sembolik manaları olan ve Türk beylerinin kullanabileceği nitelikte bir unvandan geldiği de söylenmektedir. Çünkü Türklerde boylar, daha çok “ak”, “kızıl”, “kara” ve “gök” gibi renk isimleriyle anılırlar. Bu düşünceden hareketle, Sarı Saltık’ın da bir Türk boyunun lideri olduğu gerçeği öne sürülmüştür. Ayrıca XIII-XV. yüzyıllardaki tarihi hadiseleri konu alan Saltuknâme; II. Mehmet’in oğlu Cem Sultan’ın talebi doğrultusunda Ebu’l-Hayr-ı Rumi’nin yedi yıllık çalışması sonucunda, Türk sözlü geleneğinin bir eseri olarak 1480 tarihinde üç cilt halinde hazırlanmıştır. Bunların haricinde kişisel gelişim anlamında Sarı Saltık, 12 dil bilen, 4 dilde fetva verebilen, Kilise de vaaz etmişliği olan, 43 yerde mezar, makam ve türbesi bulunan bir Anadolu erenidir. Abdülbaki Gölpınarlı, **Velayetname Menakıbı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli**, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1990, s. VII; Mehmed Fuad Köprülü, Anadolu’da İslâmiyet, çev. Ragıp Hulusî, Yayına haz. Mehmet Kanar, İnsan Yay. İstanbul, 1996, s. 37; Şükrü Halûk Akalın, “*Ebü’l-Hayr-ı Rûmî’nin Saltuk-Nâme’si*”, **Türk Kültürü Araştırmaları**, C. XXXII/1-2, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz’a Armağan Sayısı, Ankara 1994, s. 65; Ahmet Yaşar, Ocak, “*Sarı Saltuk ve Saltuknâme*”, **Türk Kültürü Dergisi**, C. XVII, S.197, 1978, s. 39; Talip Tuğrul, “*Sarı Saltuk’ın Tarihi ve Menkıbevi Hayatı*”, **Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması Bildirisi**, **Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB)**, Eskişehir, 26-28 Mayıs 2014, s. 117-119; Rabia Uçkun, “*Saltukname’de Sarı Saltuk Gazi’ye Atfedilen Kerametler*”, **Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması**, **Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı**, Eskişehir, 26-28 Mayıs 2014, s.131-144.

¹⁴⁰ Ali Sinan Bilgili, “Kızıldeli (Seyyid Ali Sultan) Zaviyesi (1401-1826)”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi**, S.53, 2010, s.93-94.

birisi olan Dimetoka (Didymoteikhon) şehrinin Küçük Derbend (Roussa) köyünde dergâhın inşasını kendisi gerçekleştirip, mezkûr dergâhtaki eğitim düzenini de yine kendisi kurmuştur. Demirviran Köyü'nde kurulu bu dergâhta, Seyyid Ali Sultan'ın 1826 yılında II. Mahmud zamanında yıkılan türbesi de bulunmaktadır. Tasavvuf inancının en önemli figürlerinden birisi olan Seyyid Ali Sultan'ın Kırkpınar efsanesi ile olan ilgisi ise; bir gün düşünde İslâm peygamberini görmesi ile başlar ve ondan aldığı talimat ile Hacı Bektaşî Veli'nin yanına giden kırk dervişten biri olur.¹⁴¹ Hacı Bektaşî Veli'nin emriyle de Orhan Gazi'nin yanına (Sol Kol) Rumeli'nin fethinde bulunmak üzere görevlendirilir. Hatta Gazi Rüstem Baba, Seyyid Ali Sultan'ın bu seferini konu alan bir de velayetname kaleme almıştır. Bu velayetnameye göre kırklar üç gün içerisinde emri yerine getirmek üzere ve Seyyid Ali Sultan komutasında, Seyyid Zali Saka, Seyyid Ahmed Kılavuz, Seyyid Rüstem Gazi kadiasker, Abdüssamed Fakı imam tayin edilerek, Rumeli'ye doğru yola çıkarlar.¹⁴²

Bazı kaynaklar Seyyid Ali Sultan'ın Rumeli topraklarının fethini Orhan Gazi ile değil, Yıldırım Bayezid ile gerçekleştirmek için yola çıktığından bahsetmiştir. “*Ey ciğer köşelerim ve muhlis bendelerim kırkınız dahi gönlünüzü birleyüb bu yerden hareket ve canib-i Rum'a azamet idüb kurret'ü'l-aynım Seyyid Hacı Bektaş-i Veli'nin dergâhına varın. Sizlere lazım olan hizmeti bil-eda ziyaretlerini icra edin. Meyanınıza seyfi himmet kuşatsun ve her ne emri derse rızasında olub himmet-i tam ve halâvet-i ihtimam ile sizleri Yıldırım Han canibine göndersün. Ana yardım idüb Rum ilinin feth eyleyesüz*”¹⁴³.

¹⁴¹ Seyyid Ali ile yoldaşlarının Hacı Bektaş-ı Veli ile yan yana gelmeleri tarihsel olarak imkân dâhilinde değildir. Velâyetnâme'de böyle bir rivayetin Seyyid Ali'ye isnat edilmesinin en önemli sebebi onun ilerleyen dönemlerde Bektaşîlik içinde yükleneyeceği uhrevi konumuyla bağlantılı ifade etmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Haşim Şahin, “*Seyyid Ali Sultan*”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.37, İstanbul, 2009, s. 48-50.

¹⁴² Kırk simgesel olarak Bektaşî kültüründe kesreti (çokluğu) yerine göre de tevhidi (birliği) temsil etmektedir. Yeniçerilerin Pir olarak kabul ettikleri Hacı Bektaş-i Veli, Anadolu'ya geldiği zaman, Baba İlyas Horasanî'nin halifesi Lokman Baba'dan ders almıştır. Bu sebeple Babailer tarafından benimsenen Bektaşîlik, Sarı Saltık Babayı da Bektaşî büyükleri arasında sayarlar. Erdem, **a.g.e.**, s. 54; Bektaşîlerin ikrar ayini yaparlarken okudukları mısralar bunu doğrular niteliktedir. Koloğlu, **a.g.e.**, s. 20. Rüstem Baba, Seyyid Ali Sultan'la beraber Rumeli'nin fethine katılan Kırklar'dan birisidir. Hacı Bektaş Veli, Kırklar'a görev taksimi yaparken Rüstem Baba'ya da grubun kazaskerliği görevini vermiştir. Durmuş Gümüşoğlu, “*Keşan'da Rüstem Baba Dergâhı*”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi**, S.53, 2010, s. 425.

¹⁴³ Halil İ. Şahin, “*Seyyid Ali Velayetnamesi'ndeki Olağanüstülüklerle İlgili Bazı Motifler Üzerine Bir Değerlendirme*”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi**, S.53, 2010, s. 319-320.

Yola çıkan Kırklar Rumeli'ye ulaşmak adına Çanakkale'den, İpsala'ya ve oradan Edirne'ye geçerler ve biraz dinlenerek, zindelik kazandıktan sonra vücutlarını toparlamak için güreş tutmaya başlarlar. Amaçları sabaha dek güreş tutmaktır. Otağdan düşmanın üzerlerine geldiği ve hemen harekete geçilmesi kararı çıkmasına rağmen bu pehlivanlara güreşi bıraktıramazlar. Seyyid Ali Sultan güreşen erenlere mücadeleyi ne vakit bırakacaklarını sorunca, pehlivanlar; “horozlar ötünceye kadar” diyerek cevap verirler. Seyyid Ali'de “ötün ya mübarekler” deyince tüm çevredeki horozlar ötmeye başlarlar. Kırk pehlivan horozların öttüğünü duyunca güreşi bırakır ve kimin galip olduğu belli olmadığından Seyyid Ali Sultan'a dönerler. Seyyid Ali pehlivanlara, “kimin sırtında kum taneleri varsa onun sırtı yere gelmiştir ve mağlup sayılacaktır.” der.¹⁴⁴

Türk güreş geleneğinde pehlivanların sırtının yere gelmesi ile yenik ilan edilmeleri ritüelinin başlangıcının Kırkpınar'da yaşanan bu hadise olduğu rivayet edilmektedir. Uzun süren güreşin ardından yorulan pehlivanlar, düşman karşısında bir varlık gösteremez ve mücadele ettikleri bu yerde ölürlər, kırk erin hayattan koptuğu bu yerden kırk âdet kaynak çıkınca bölge güncel adını almış olur. Ayrıca Anadolu'da salavatlarda 1825 yılına kadar Seyyid Ali Sultan'ın güreşçilerin piri olarak adının geçmesi de bunu doğrular niteliktedir.¹⁴⁵

Seyyid Ali Sultan'da olduğu gibi Türk mitolojisinden günümüze gelinceye kadar halk kültüründe rakamlara da farklı anlamlar yüklenmiştir. Türk milletinin tarihi, inançları, coğrafyası, sosyal çevresi, gelenekleri içerisinde sayılar da anlamlıdır. Örneğin, üç, beş, yedi, dokuz, on iki, kırk ve benzeri rakamlar benimsenmiş, manevi bir motif olarak işlenmiştir.

Türklerin güncel ve dini yaşamlarında pratikte sayıların maddi ve manevi anlamlarından yararlanma yoluna da gidilmiştir. Ayrıca bilinir ki, İslâm inancında bir rakamı daima yaratıcı ifade ederken, destanlar, efsaneler buna örnektir. Masal ve bilmece de üç rakamı daha çok kullanılmıştır. Oğuz Kağan'ın annesini üç gün emmemesi, Oğuz Kağan'ın annesinin üç gün boyunca gördüğü rüya doğrultusunda

¹⁴⁴ Kırkağaç yöresinde günümüzde de horozlar sabah olmadan saat 03.00 de ötmeye başlarlar. Mustafa Hatipler, “*Rumeli Türklüğünün (Yağlı) Güreş Sporunun Gelişmesine Etkileri*”, **V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2009, s. 19.

¹⁴⁵ Hatipler, **a.g.m.**, s. 19-20.

oğlunun hareket etmesini istemesi, Şamanizim de âlemin üç bölümden meydana gelmesi, Karluk Türklerinin üç aşiretten mürekkep olması, masallarda ise üç gün üç gece gidilmesi, gökten üç elma düşmesi, üç zaman sonra beklenenin olması gibi davranışların, sayıların toplum üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemlidir.¹⁴⁶

Yedi rakamı için Anadolu’da ve diğer Türk topluluklarında kutsal anlamlar yüklenmiştir. Ailede soy bağının yedi nesil olması, Altay Türklerinde ay tutulmasının sebebinin “yedi başlı dev” yüzünden olduğunu düşünmeleri, Kuran’ın yedi harf üzerine inmiş olması, yine Altay Türk topluluğunda şaman rahiplerinin omuzlarında dokuz ok ve yay olması, Türklerin dokuz Oğuz boyunun varlığı, Türk hakanlarının hâkimiyet alameti olarak dokuz tuğ ve davul sahibi olmaları, rakamların Türk kültüründeki niteliğini sergilemesi açısından önemlidir.¹⁴⁷

Benzer bir durum kırk rakamı içinde geçerlidir. “Tamamlama, hazırlama, bütünleştirme” anlamına gelen, büyük rakamlar arasındaki en büyüleyici olan, destan, masal ve efsanelerde sıklıkla karşımıza çıkan, güncel yaşamda kullandığımız, Ortadoğu ve buraya yakın coğrafyalarda yaşayan milletlerin geleneklerinde de yer tutan, çokluk ifade eden bir sayıdır.

Kırk rakamını deyimler içerisinde değerlendirecek olursak, kendisine verilen bir görevi, sorumluluğu yerine getirmek istemeyen ya da gönülsüzlük gösteren kişiye “kırk dereden su getirdin” denirken, evde değil de zamanını evin dışındaki her yerde geçirenlere, “kırk evin kedisi” benzetmesinin yapılması, ayrıca yapılacak bir iş için birçok kişiyle görüşülür ya da danışılırsa, “kırk kapının ipini çekmek” deyimini kullanılması, belirli bir yaşı geçtikten sonra yaptıklarının fayda getirmeyeceğini anlatabilmek için “kırkıktan sonra at olup da kuyruk mu sallayacak” ya da kişinin zor bir durumda olduğunu, acınacak halde bulunduğunu ifade edebilmek adına, “kırk öksüzle bir mağarada kalmak” ifadelerinin günümüzde de kullanıldığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra Türkler, maddi imkânlarının kısıtlı olduğunu anlatabilmek için “kırk parasız”, “kırk param yok” şeklinde deyimlere gündelik hayatlarında sıklıkla yer verirken, farklı işleri aynı anda yapmaya çalışanlara “kırk tarakta bezi var”, ya da

¹⁴⁶ Bayram Durbilmez, “Batı Trakya Türk Halk Kültüründe Sayılar”, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, C.3, No: 1, 2011, s. 80-88.

¹⁴⁷ Ahmet Özgür Güvenç, “Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Dergisi*, S.41, Erzurum, 2009, s. 85-94.

herhangi bir zaman diliminin uzunluğundan bahsedebilmek içinde “kırk saat”, “kırk yıl”, “kırk yılda bir”, “kırk yılın başı” gibi deyimleri de kullanılmış ve kullanmaya da devam etmektedirler.¹⁴⁸

Türk mitolojisinde Altay Dağlarının eteklerinde yaşayan Ak Han’ın çocukları, Demir dağına giderlerken Katay-Han’ın kırk boynuzlu boğası ile karşılaşılır ve boğuşma sonrası hayvanı öldürmeyi başarırlar.¹⁴⁹ Türk mitolojisinde Çoin-Kulak bir şeytandır ve Al-Taiki denilen yörede, bir altın pınarın içindeki yine bir balığın karnında sakladığı gümüş sandığın içinde kırk kuşta ruhunu tutması ve halkını kurtarmak isteyen Er-töştük’ün bu şeytanın ruhunu yok edebilmek için kuşları öldürmek zorunda kalması¹⁵⁰ ve yine Güney Sibirya’da Minusinsk Tatarlarına ait hikâyede bahsi geçen Kubayko adlı bir kız ve onun erkek kardeşinin yaşadıkları kırk köşeli bir evden söz edilmesi, kırkın Türk kültüründeki yerini göstermesi açısından önemlidir.¹⁵¹

İslâmiyet öncesi Türk toplumunda kırk sayısına bir diğer örnekte, İskitlerin (M.Ö. X-VII) vefat eden kişiyi yakınlarının, kapı kapı 40 gün boyunca gezdirdikten sonra defnetmeleridir. Aral-Hazar bölgesinde yaşayan Türkler, ölülerini ırmak yatağında açtıkları mezarlara defnettikten sonra ırmağın suyunun ölülerin üzerinden 40 gün geçmesi ile vücuttaki ruhun ancak temizlenebildiğine ve huzura kavuştuğuna inanmışlardır. Kırgız ve Kazak Türklerinin yanı sıra Bulgaristan, Azerbaycan ve Anadolu’nun Ağrı, Erzurum, Van gibi yörelerinde yaşayan Türklerin ölülerinin ruhu için mevtanın ikame ettiği yerde 40 gün boyunca her gün bir adet olmak üzere bir mum yakmaları da kırk rakamının üstlendiği sembolik anlamı gösterir bir diğer örnektir.¹⁵²

Yusuf Has Hacib’in Kutadgu Bilig’inde de kırk rakamının önemine değinilmiş, bir erkeğin olgunluğa ancak kırkında erişebileceği ifade edilmiş ve bu yaşla ilgili ikazlarda bulunulmuştur.

¹⁴⁸ Ahmet Özgür Güvenç, “*Kırk Sayısının Halk edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme*”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi** S.41, Erzurum, 2009, s. 86.

¹⁴⁹ Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi** Cilt I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2003, s. 59.

¹⁵⁰ a.g.e., s. 105.

¹⁵¹ a.g.e., s. 112.

¹⁵² Ali Öztürk, **Çağlar İçinde Türk Destanları**, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 2000, s.79; Mehmet Ölmez, “*Eski Türk Yazıtları ve Sonrası*”, **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi**, Adana, 2008, s. 41; Mehmet Dervişoğlu, **Kırkpınar Güreşlerinin Halk Bilimsel Açısından İncelenmesi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2012, s. 234-236 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). s. 171-72.

Kiming kırkta geçse tiriglik yılı
Kimin yaşı kırkı geçerse
Esenleşti erke yigitlik tili
Gençlik insana “Allaha ısmarladık” der.
Yaşing kırkta keçse küin ay erse küz
Yaşın kırktan fazla ve mevsim sonbaharsa, isig neng bile sen özüng tabı tüz
doğanı sıcak şeylerle düzenle,
Kişi kırk yaşap öz tadı bilmese
İnsan kırk yaşına gelir ve kendi doğasını bilmezse, tükel yılki ol bu neçe sözlese
*nutuk sahibi olmasına rağmen o tam bir havyadır.*¹⁵³

Kaşgarlı Mahmud, Divan-ı Lügat-it Türk'te “kırk” sayısını zamanın uzunluğunu anlatmakta kullanmıştır. “qırq yılda bay çıgay tüzlinür”. Burada ölümün gerçekliğinden bahsederken, kırk yıla kadar zengin ile yoksulun bir olacağını çünkü ölümün gelmesiyle maddi değerlerin önemini kaybedeceğini ifade etmeye çalışmıştır.¹⁵⁴

Bunun yanı sıra Türklerde halk arasında farklı amaçlar uğruna ziyaret edilen türbe, cami, yatır, mezarlık gibi kutsal sayılan yerlerin etrafında tutulan dileklerin gerçekleşebilmesi adına kırk defa dönme ya da bir şeyin kırk defa söylendikten sonra gerçekleşeceğine inanılması ve ayrıca tabiat olaylarına da müdahale edebilmek adına hem dua hem kırk sayısının kullanılması ritüelin tesirini göstermektedir. Özellikle yaşanan kıtlığın ya da kuraklığın dindirilebilmesi ya da fazla olan kar fırtına, yağmur ve tufanın kesilebilmesi için uygulanan geleneklerde yine kırk sayısı kullanılmaktadır. Yağmur yağdırabilmek adına kuru bir akarsu, dere, çay ya da nehirden kırk adet taş toplanması, toplanan taşların dualar eşliğinde torbalara veya keselere konulması ritüellerin devamıdır. Bu torbalar ya da keseler nehir, dere ya da çaydan suya atıldığında yağmurun yağacağına bunun aksi yapılırsa da yağmurun duracağına inanılır. Yağmurun yağması adına yapılan bir diğer uygulamada uzunca bir iplik alınması ve her defasında saçsız bir şahsın adının söylenerek düğüm atılması, düğümler atılırken de duaların okunması, kırk düğüm atıldıktan sonra da ipliğin

¹⁵³ a.g.e., s. 86-87.

¹⁵⁴ Seçkin Erdi-Serap Tuğba Yurteser, **Divan-ı Lugâti't-Türk**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2005, s.427 427.

saklanmak üzere sandığa konulmasıyla yağmurun kesileceğine inanılması kırk rakamına yüklenen bir diğer manadır.¹⁵⁵

Türklerde deyim olarak da kırkın üstlendiği anlam önemlidir. Örneğin, kırkına varmak, kırkını aşma, kırkından sonra, kırklanmak, bebeğin kırkının çıkması, kırk kere, kırk yıl denirken, manevi anlamını ifade edebilmek adına; kırklar dağı, kırklar pınarı, kırklar ili, kırklar meclisi, kırklar gediği, kırk yiğit, kırk ince kız, kırk evliyalı, kırk dervişin bir postta yatması, gündelik yaşamdaki kullanımda, birinin korkması halinde “kırkıma kadar ölmezsem daha da ölmem”, kişiden şikâyetçi olunurken,” kırkına geldi daha adam olamadı”, tarzında ifadeler kırk rakamına verilen değeri göstermektedir.¹⁵⁶

Yaşanılan coğrafya açısından bakıldığında da yine kırk rakamının sihrini görebilmek mümkündür. Orta ve Doğu Anadolu yöresinde ilkbahar sonu ve yaz başına doğru meydana gelen ve kırk gün, ikinci saatleri sırasında gelen konvansiyonel yağışlara “kırkikindi” yağışları denilmesi buna emsal teşkil etmektedir. Ancak bu yağışlar sinoptik¹⁵⁷ koşullara göre yıldan yıla farklılık gösterebilir.¹⁵⁸

Anadolu’da ziyaret yerleri veya gezi alanlarının bazılarında kırk sayısına rastlanılmaktadır. Kırklareli (Kırk Kilise), Kırk Geçit Bucağı (Van/Gürpınar), Kırk Göz Hanı (Burdur), Kırk Kızlar Kümbeti (Tokat/Niksar), Kırk Kızlar Türbesi (İznik, Aksaray, Tokat, Kayseri, Kastamonu, Bursa) Kırkağaç, (Manisa), Kırklar Dağı (Diyarbakır), Kırklar Ziyareti (Diyarbakır), Kırklar Mezarlığı (Karaman, Bitlis/Ahlat), Kırk Kızlar Tepesi, (Giresun, Aksaray) gibi örnekler verebiliriz.

Birde kırk sayısının manevi dünyadaki yeri değerlendirilecek olursa, Kur’an’da dört yerde, Tevrat’ta 15 yerde, İncil’de 15 yerde kırk sayısı geçmektedir. Kur’an’da, Bakara suresi 21. Ayette, “Hz. Musa’nın 40 gün tutulduğu”, Maide suresi 26. Ayette, “Yoldan çıkan kavmin 40 gün kutsal yerlere girmesine izin verilmediği”, Ahkaf Suresinin, 15. Ayetinde “kişinin kırk yaşına geldiğinde olgunlaşacağından bahsedilmesi”, Araf Suresinin 142. Ayetinde “Hz. Musa’nın 40 günlük yaşam

¹⁵⁵ Zeki Başar, **Erzurum’da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara,1972, s. 208–209.

¹⁵⁶ Dervişoğlu, **a.g.t.**, s. 171.

¹⁵⁷ Eş değer, birbirine benzer durumlar, koşullar

¹⁵⁸ Hayati Develi, “*Türkçe’de Yağmur Adları Üzerine*”, **Türk Dili Edebiyatı Dergisi**, C.57, S.57, İstanbul, 2017, s.92,98.

mücadelesinden söz edilmesi”,¹⁵⁹ İncil’de, “İsrail’de kırk yıl süren sakinlik” (Judges 3:11, 5:31, 8:28), “kırk gün kırk gece tufan”(Genesis 7:17), “Hz. Musa’nın 40 gün Sina Dağında kalması” (Deuteronomy 9:9,25), “Mısır’ın 40 günde tahliye edilecek olması” (Ezekiel 29:11), “Hz. İlyas’ın kırk günlük yolculuğu” (Exodus 24:18), “Hz. İsa’nın ölümünün ardından 40 gün sonra yeniden dirilmesi ve havarilere görünmesi” (Genesisi 50:3), “Hz. İsa’nın 40 günlük orucu”(I. Kings19:8), “İsrail’in çölde kaldığı 40 yıl” (Numbers 14:34), “Hz. Nuh’un 40 günde 40 kuzgun göndermesi,” (Genesis: 8:6-7),¹⁶⁰ diğer dinleri kırk rakamına bakış açısının diğerlerinden de pek farkının olmadığını gözler önüne sermektedir.

Musevilerin kutsal kitabı Tevrat’ta, 40 sayısının geçtiği yerler ise; “jarusalem’de tüm İsrail üzerinde kırk yıl krallık yapan Hz. Süleyman’ın vefatı ve babası Davud’un şehrine defnedilmesi” (I. Krallar, 11. Bap, 31-32)¹⁶¹, Tevrat’ta hikâyesi anlatılan Casusların Kenaan’da geçirdiği gün sayısı, Bene Yisrael’in çölde geçirdiği yıl sayısı, Nuh tufanı sırasında yağmurun yağdığı gece ve gündüz sayısı, Yitshak’ın, Rivka ile evlendiği sıradaki yaşı, Esav’ın ilk iki karısıyla evlendiği sıradaki yaşı, Yona’nın kehaneti ile Nineve’nin yıkılacağı tarih arasında geçecek olan gün sayısı (halk arada pişman oldu), bir mikve’deki seah (su hacmi ölçüsü) sayısı, David, Şelomo ve Hâkimler Kitabı’ndaki dürüstlerin çoğunun hüküm sürdüğü yıl sayısı, bir emri ihlal edenlerin çarptırıldığı kırbaç cezası sayısı, Tora’nın verilmesi sırasında geçen gün sayısı, Ceninin anne rahminde şekillendiği hafta sayısı, Adam’a edilen lanetlerin sayısı, bir erkeğin Sanedrin’e girebileceği en genç yaş, bir erkeğin Kabala’ya başlayacağı en genç yaş gibi örnekler verilebilir.¹⁶²

B.5. Yağlı Güreşlerin Kaynağı Olan Kırkpınar’da Adap ve Anlayışın Toplumsal Yaşama Katkısı

Spor, genel anlamda değerlendirildiğinde insanlığın tabii duyguları olan saldırganlık, öfke, kıskançlık, fesatlık ve art düşüncenin kontrol edilebilmesinde hatta

¹⁵⁹ Yaşar Nuri Öztürk, **Kur’an-ı Kerim Meali** (Türkçe Çeviri), Hürriyet Yay., İstanbul, 1994., s. 2/51, 5/26, 7/142, 46/ 15.

¹⁶⁰ Alexander Jones, **The Jerusalem Bible**, Popular Edition with Abridged Introductions And Notes, Darton, Longman & Todd, London, 1974.

¹⁶¹ Özkan Daşdemir, “Davutoğlu Süleyman’ın Hikâyesinde Tevrat Kaynaklı Dönüştürmeler”, **Turkish Studies Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 11/20, Güz 2016, s.7.

¹⁶² **Şalom Gazetesi**, Estreyal Seval Vali, “Yahudilikte Sayıların Simgeselliği, 25 Mart 2015.

mezki r duygu ve hislerin zihinden atılmasında, aklın farklı konulara kanalizasyon olmasında etkin bir unsurdur. Fakat günümüze gelindiğinde sporu yapan değilse de sporun takipçileri bir takımı ya da sporcuyu desteklemeye değil, içerisindeki kin ve nefreti karşı tarafa göstermek maksadı ile oyunun oynandığı ya da sporun yapıldığı yere gitmektedir.

Spor seyircisinin böyle bir şiddet eylemine karışmasında elbette ki birtakım psikolojik faktörler etkindir. Bu faktörlerin bazılarını ifade etmek gerekirse, mensubiyet duygusu (ırk ayrılığı, taraftar topluluğu v.b.), engellenme, algı, grup ve kitle faktörü ilk aşama sayılabilir. Mensubiyet duygusunda (farklı olma hali, taraftar olma hali), özellikle tutulan takımın yaptığı mücadelelerde oyunun aldığı şekle göre manevi duyguları da işin içine katarak sorun çıkarabilmektedir.¹⁶³

G rsel ya da sanal medyanın insanlar üzerinde var olan etkin gücü, sporda şiddet ve saldırganlığın kronik bir vakıa olarak yayılmasındaki en sağlam unsurların başında gelmektedir. Türkiye’de ve küçülen dünyada sporda artan şiddetin yükseliş göstermesi ve bir toplumsal soruna dönüşmesinde biraz önce sözü edilen kitle iletişim araçlarının (televizyonun ve internet) yarattığı imkânlar gösterilebilir. Türkiye’de sporda şiddet konusunda polisin tutum tarzını da ortaya çıkarabilmek adına yapılan bir araştırma da g rsel ve sanal medyanın sahalarda, salonlarda yaşanan şiddette tesirinin %34,9 olduğu saptanmıştır.¹⁶⁴

Gazetelerde kullanılan televizyon, reklam, siyaset, lakap çağrışımlı başlıklar, televizyonlarda ya da internet ortamında hakaretleşmeye varan spor analiz veya yorum programları toplumun üzerinde olumsuz yönde bir etki oluştırmakta ve yaşamın verdiği sıkıntının da birikimiyle seyirci, tüm hırsını karşı taraf olarak nitelediği ve daha önce hiç görüp, selamlaşmadığı insanlara karşı sergileyebilmektedir.

Yüzyıllar önce insanoğlunun spor ile toplumsal barışa yaptığı katkı anlayabilmek adına Yunan Olimpiyat Oyunlarına ve yapılış felsefesine bakılması yeterli olacaktır. Avrupa’dan başlayarak tüm dünyada egemen olmaya başlayan, modern spor algısını da etkileyen bu anlayış, iki kademedede irdelenebilir. Birincisi

¹⁶³ Boniface, Pascal, **Futbol ve Küreselleşme**, Birinci Baskı, ( ev. Yerg z İsmail.), NTV Yayınları 5, İstanbul, 2007, s. 169-192.

¹⁶⁴ Arıkan, Yusuf- elik, Oktay, “*Futbolda şiddet ve Polis*”, **Polis Bilimleri Dergisi**, C.9, S.1-4, Ankara, 2007, s.109-132.

“oyun oyna sorunlardan uzaklaş”, ikincisi ise “köleleri dövüştür ve bahse gir” felsefesidir. Bu spor anlayışının ortak etkisi günümüzdeki anlayışı teşkil etmektedir.¹⁶⁵

Aslında çağımızda spor algısının toplumsal ve bireysel anlamda insani ilişkilerin artırılması, dostluk ve kardeşlik duygularının öne çıkarılması, farklılıkların kabullenilmesi, eşitsizliklerin giderilmesi, toplumların birbirlerini kabullenebilmesi ve bununla bağlantılı olarak toplumsal hassasiyetlerin yücelmesi, toplumsal ve bireysel ilişkilerin gelişmesi, kin, nefret ve bunun benzeri duyguların olmamasını amaçlamalıdır. Bunun en güzel örneklerini az da olsa statlarda, salonlarda görebilmekte mümkündür. Tarihte birbirlerinin topraklarını ele geçirmeye çalışmış, birbirlerini katletmiş milletlerin sporcuları müsabaka sonrası birbirini kucaklamakta, birbirlerinin bayrakları karşısında saygı ve hürmetle eğilmekte, marşlarını dinlemektedir.

Geçmişten itibaren irdelenecek olursa, Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan başlayarak dağılışına kadar geçen altı asırda spor anlayışı incelendiğinde temel maksadın üstün savaşıran bireyler yetiştirmek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum son dönemlerinde dünya savaşı tehdidine karşı “Gürbüz Çocuk” yetiştirme düşüncesine değin ulaşmıştır. İşte bu noktada Osmanlı Devleti üst yönetimi tarafından, kuvvetli, dayanıklı, çabuk, maharetli, gözü pek ve bahadır bir nesil yetiştirmek adına idman talimlerinin hemen tamamını yapan, toplu ve bireysel yürüyüşü, koşuyu, beden terbiyesine yönelik sportif oyunları icra ettiren ve okulların içerisinde ikame edilen, bunun yanı sıra rehber öğretmenler vasıtası ile haftada en az iki defa tüm idman faaliyetlerinin yapıldığı “Gürbüz Dernekleri” tesis edilmesi kararı alınmıştır.¹⁶⁶

Osmanlı Devleti’nin idman kültürü içerisinde XIX. yüzyıldan itibaren bir değişim başlamış ve Tanzimat Döneminden itibaren, Anadolu topraklarına gelen yabancı misyon şefleri ve tüccarlar beraberlerinde kendilerine ait değerleri de getirmiş ve ülkelerinin sahip olduğu rekabeti çatışmaya dönüştüren, idman hırsını kin, nefret ve hasara çeviren bir spor anlayışını da misafiri oldukları topraklara ekmişlerdir.

¹⁶⁵ Yalçın Kaya, “Yağlı Güreşlerin Membaı olan Kırkpınar Yağlı Güreşlerindeki Adab ve Anlayışın Toplumsal Barışa Katkısı”, **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2007, s. 175, 177.

¹⁶⁶ Gürbüz Dernekleri bünyesinde, baş, kol, gövde, bacak, ayak hareketleri, koşu, sıçrama, taş atma, talimlerini içeren faaliyetler uygulanmıştır. **DABOA. MF.MKT.1226.53.1**. Fi 29 Recep 1335 / (21 Mayıs 1333-21 Mayıs 1917).

Ancak Türklerin sahibi oldukları geleneksel sporlara bakıldığında ise yüzyıllara meydan okuyan, mistik bir anlayışın, adabın egemen olduğu görülmektedir. Rakibini küçümseyen değil, saygı duyan, ezen değil yücelten bir algı mekanizmasına sahip olduğu görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde dini geleneklerin hâkim olduğu ve dini liderlerin öncülüğünde tekkelerde yürütülen genelde idman faaliyetlerinin, özelde güreşin kendi bünyesinde yapmakla zorunda olduğu ritüelleri, şaman inancının etkilerini taşımakla birlikte, İslâmiyet'in Türkler arasında yerleşmesi ile birlikte günümüze kadar ulaşmıştır. Bunu örneklemek gerekirse, pehlivanların, çayıra çıkmadan kazanların başında kibleye dönerek dualarla yağlanmaya başlamaları, salavatlarla sahaya sürülmeleri, temenna ederlerken dahi ahireti akıllarına getirmeleri, rakiplerinin paçalarını kendisine açık vermesin diyerek kontrol edip, sırtını sıvazlamaları, birbirlerinin ellerini sıkıp, güreştiği büyüğü veya ustası ise elini öpmesi, yendiği rakibini yerden kaldırarak, kucaklaması, müsabaka esnasında gözüne yağ dahi kaça, rakibi izin vermeden beze el sürememesi gibi bir ahlaki anlayışa sahip sporu yapan pehlivanların kin, nefret ve saldırganlık duygularını içlerinde barındırmaları da mümkün değildir. Dünya üzerinde yapılan sporlar değerlendirildiğinde, yaptığı işe ve rakibine bu denli saygı gösteren yegâne spor dalının yağlı güreş olduğu görülebilir.¹⁶⁷

Günümüzde yapılan ve standartları yüksek bir seyirci kitlesine hitap ettiği düşünülen modern sporlardan basketbol ile yağlı güreş seyircisini mukayese edecek olursak, iki seyircinin eğitim seviyesi anlamında aralarında farklar varken, basketbolda yaşanan şiddet olaylarının oranı, yağlı güreşlerdeki orana daha fazladır. Bunun yegâne sebebi ise yağlı güreşin ortamındaki adap ve görgü kurallarının etkisinin seyirciye de sirayet etmesidir. Ancak günümüzde de bu mezkûr kavramlar yapılmış olmak adına yapıldığından ve yapay durduğundan seyirciler de saygı ve görgü usulünü kaybetmekte hatta pehlivanlar seyircileri bazen bilinçli olarak tahrik dahi edebilmektedir.¹⁶⁸

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, Ağalık kurumu bile toplumsal barışın tesisinde müstesna bir yere sahiptir. Ağalığın bir şahsa tevdi noktasında kriterleri oldukça

¹⁶⁷ Kaya, **a.g.m.**, s. 179.

¹⁶⁸ **a.g.e.**, s. 180-181.

yüksektir. Sadece maddi anlamda organizasyonu yapacak kuvvette olmak değil, toplumda saygı görmek, sözü dinlenmek, tek hamlesi ile kitleleri peşinden sürükleyebilmek gibi maharetlerinin olması şarttır. Dini ritüellerin içerisinde olduğu bir spor dalında ağanın da bir şeyh misali adil, vakur, insanlara değer veren, ayağa kalktığında tüm öfkeleri dindirebilen, bilgili, erdemli, dürüst niteliklerinin olması gerekirdi.

XXI. yüzyılda sayılan tüm bu faziletlerin kaybolmaya başladığını söylemek çok yanlış olmayacaktır. Dünya üzerinde spor alanlarında yaşanan olumsuzluklar düşünülerek, hataların tespit edilmesi, sorunların örtülmesi yerine üzerine gidilmesi, önyargıların mümkün olduğunca ortadan kaldırılması, spor ile siyasetin birbirine karıştırılmaması, toplum ve insanlık adına daha yararlı bir ortamı beraberinde getirecektir.

C. KIRKPINAR GÜREŞLERİNİN GELENEKSEL UYGULAMALARI VE DEĞİŞMEYEN RİTÜELLERİ

C.1. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Geleneksel Giysisi Olan Kispet

Yağlı güreşlerin ana unsuru, pehlivanların resmi kıyafeti kispettir ki, kelime olarak Akadçadan, Arapça'ya geçen “Kiswa” sözcüğünün Anadolu halkının ağızında bozulmuş biçimi “kisve”, “kisvet” ve en son “kispet” şeklinde telaffuz edile gelmiştir.¹⁶⁹

Türkler İslâmiyet öncesinden itibaren özellikle hayvan derisine ve dokumasına teknik anlamda önem verdikleri gibi dini manada ahiret inancıyla ilişkilendirilmiş, post, kürk, deri giyenin makam, itibar ve uhrevi niteliği olduğuna inanmışlardır. Buna bir örnek, İbn-i Fadlan'ın Oğuz Türklerinin kurganların başında düzenledikleri yağ törenlerinin ardından, ölülerini defnederken kurban edilen hayvanların baş, ayak, kuyruk ve derilerini mezarın yanına diktikleri sırlıklarda sallandırmalarını

¹⁶⁹ Kispet: Yağlı güreş yapan pehlivanların giydiği dar paçalı meşin pantolon Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi, Ankara, 2002, s. 522; Özcan Şimşek, bunu şu şekilde açıklamaktadır: Kispet <Ar Kisvet, kisve <Akad kâsu(m) bağlamak> Akad kusigu, kusigau bir kumaş> Akad kusitu giysi> Akad kusiu bir çeşit baş bandı. Özcan Şimşek, **Çeşitli Yollarla Akadçadan Türkçeye Geçen Kelimeler**, Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2006 Yıllığı, Ankara, 2007, s. 234. Hasan Eren, **Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü**, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1999. s. 246.

göstermektedir ki, bu uçmağa gidecek olan kişinin ona eşlik edecek hayvanın parçalarıdır.¹⁷⁰ Altay Türkleri de buna benzer bir ritüeli iyi tözler adına hayvanı kurban ettikleri zaman yaparlar fakat kurban “Er” olmak adına kesiliyorsa, kibir ve kötülüğü temsil ettiği düşünüldüğünden, hayvan derisi ölüye Kök Tengri adına sunulmaz, kesen kişiler tarafından değerlendirilirdi.¹⁷¹

Türk topluluklarında deri ile ilgili kullanım biçimleri farklılık gösterse de işin özünde saygı ifadesi barınmaktadır. Buna bir örnekte, Beltir Türkleridir ki, onlar Kök Tengriye kurban verdiklerinde, hayvanın derisini yakarlar ve ateş etrafında tazim gösterip, dua ederlerdi.¹⁷² Yakut Türklerinin kadınları çocuk sahibi olabilmek adına karaçam ağacının altına kesilmiş beyaz atın derisini sererek dua ederlerdi.¹⁷³ XI. yüzyıldan sonra İslâmlaşmaya başlayan Türkler arasında deri yine baht açma, büyü yapma ya da bozma gibi ritüelleri gerçekleştirmede kullanılmıştır.¹⁷⁴ Anadolu Ahiliğinin piri Ahi Evranos’un (Evran) debbağ olması, tekkelerde şeylerin post üzerine oturmaları, rüyada deri görülmesinin hayra yorulması ve bereket getirileceğine inanılması tasavvufi değerine işaret etmektedir.¹⁷⁵ Bu bağlamda, yağlı güreşlerde deri giyme âdeti ona atfedilen kutsiyetin yanı sıra elbette ki; sağlam ve dayanıklı olmasından da ileri gelmektedir.

Kispet kelimesinin Türk diline tam anlamı ile yerleşmesi Selçukluların Anadolu’yu fethetmesi ile başlamıştır.¹⁷⁶ XVIII. yüzyılda Diyarbakırlı şair Lebib eserinin bir beyitinde;

¹⁷⁰ İbn Fadlan, **İbn Fadlan Seyahatnamesi**, (Haz. Ramazan Şeşen), Yeditepe Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2010, s. 15.

¹⁷¹ Abdülkadir İnan, **Eski Türk Dini Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, 1. Baskı, İstanbul, 1976, s. 64.

¹⁷² Abdülkadir İnan, **Makaleler ve İncelemeler II**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1. Baskı, Ankara, 1991, s. 219.

¹⁷³ İnan, “Eski...”, **a.g.e.**, s. 39.

¹⁷⁴ 35-40 yıl öncesine kadar Anadolu’nun çeşitli şehirlerinde debbağhaneler mevcutken, evinde huzuru olmayanlar, dükkanının bereketinin kaçtığını düşünenler, kendi evine, çalışma sahasına büyü yapıldığını düşünenler, Cuma selası sırasında debbağhaneler giderek o gün sile çukurunda ne çeşit su varsa (Ahırvan suyu denilen ve köpek pisliği ile mazi kozalağının çıkarılmış suyu olurdu.) alıp, bir kap içerisinde büyü yapıldığını düşündükleri mekânın köşelerine dökerlerdi. Lütfü Dağtaş, **Anadolu’da Dericilik**, Dönence Basım Yayın, 1. Bsk., İstanbul, 2007, s. 166.

¹⁷⁵ Ethem Cebecioğlu, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Ağaç Kitabevi Yayınları, 5. Basım, İstanbul, 2009, s. 504. Kırkpınar Ağası Alper Yazoğlu’na göre kispet giyme, ancak Türklerdeki mitolojik “don değiştirme” motifiyle açıklanabilir. Yazoğlu, **Balkanlarda Türk Yağlı Güreşleri (Kırkpınar)**, C.I, Öz Ofset, İstanbul, 1993, s.67.

¹⁷⁶ Mehmet Dervişoğlu, “*Türk Güreşinde Kispet, Kispet Ustalığı ve Kispet Üzerine İnanışlar*”, **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8 Sayı: 16, Temmuz 2018, s. 204-222.

“Sardı bozdu sâk-ı bâzû-yı medâr-ı ayşımı,
Kisve-pûş-ı tekye-i tezvîr ba’z-ı küşt-gîr”¹⁷⁷

diyerek kendisinin yalan tekkесinin kispet giyen bazı pehlivanlarının onun eğlence vesilesinin baldırına sarma vurma sureti ile keyfini bozduklarını ifade etmiş ve kispet kelimesini tam karşılığında kullanmıştır.

Kispeti bu ifadelerden yola çıkarak tanımlamak gerekirse, belden aşağıyı örten, ayak bileklerine kadar değen erkek kıyafetleridir. Arapların güreş için değil, gündelik yaşamda kullandıkları belden aşağı saran tüm benzer kıyafetlere kullanmış oldukları ifadedir. Türkler kelimeyi İran tesirinde kaldıkları Selçuklular devrinde almışlardır. Osmanlı Devleti’ne geldiğinde ise kispetlerin 50 okkalık (64,1 kg.) Camus derisinden yapıldığı, her saracın bunu dikmeye muktedir olmadığı Evliya Çelebi’nin eserinde yazılmıştır.¹⁷⁸

Kispet, dana, keçi, malak, manda (vidala) tarzı hayvanların derisinden yapılır. Manda derisinin ağırlığı 30-40 kg. olmakla beraber deri kalınlığı hipodermis tabakası hariç 3,35-6,89 mm. arasında değişmektedir. Manda derilerinin epidermis kalınlığı derinin ham halinin toplam kalınlığının % 1 ile % 2,4’ü, papillar tabaka kalınlığı derinin % 6 ile % 24’ü, retüler tabaka % 75 ile % 90’ını, hipodermis tabaka ise % 3 ile % 5 oranını oluşturmaktadır. Manda derisinin koryum tabakasında yağ damlacıkları bulunmadığından ötürü sığır derisine oranla daha az yağ tutmaktadır.¹⁷⁹ Kispet, 35-40 parçadan oluşan bir deri kombinasyonudur. Altmış metre el dikişi vardır ve bu dikiş

¹⁷⁷ Orhan Kurtoğlu, *Lebib Divanı (İnceleme-Tenkitle, Metin-Sözlük)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, s. (Basılmamış Doktora Tezi), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55756,lebib-divanipdf.pdf?0>

¹⁷⁸ Erdem, **a.g.e.**, 2010, s. 37-38; “...Evvela nam-ı Acem’den pehlivan Zengüzer nam-ı merd benam meydan-ı muhabbete siyah güderi kispetlerle gelüp paşanın huzur-u zemini bus ederek esnayı duada hazret-i risalet-i ve çar-ı yar-ıgüzin hazeratını, oniki İmamları yad edüb, terennüm eyledi...” Evliya Çelebi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Yayına Haz. Yücel Dağlı- Seyit Ali Kahraman, Bsk. 1, C.IV, İstanbul, 2000, s. 75 ; (1 =Okka= 1,282 kg.); IV. Murad’ın güzünün ağırlığının 200 okka= 256,2 kg. olduğunu ifade etmiştir. Bunun gerçeklikle ilgisinin olduğunu söylemek pek mümkün değildir.

¹⁷⁹ Mustafa Harmancıoğlu, Yalçın Dikmelik, **Ham Deri, Yapısı, Bileşimi, Özellikleri**. İzmir Ofset, İzmir, 1993, s. 342.

“biz” denilen kalın bir iğneyle¹⁸⁰ pehlivanın belinin ölçülerine göre parçaların kesilip, çiriş¹⁸¹ denilen yapıştırıcı ile birleştirilmesi vasıtası ile yapılır.

Kispetin beli kıvrımlıdır ve eklem yerleri, güç uygulama ile direnç merkezleri hesaba katılarak kasık bölümü yapılır. Geleneksel kispetler kasnak, hazne, oyluk, ayna, paça, şiraze, arka gibi yedi bölümden oluşurken, günümüzde de bu durum korunmaktadır. Bu bağlamda kispet incelendiğinde, kasnak denilen bel kısmına uçkur görevi görmesi maksadıyla iç taraftan kalın bir ip geçirilir. Kasnağın iç kısmından geçerek ve onun üst tarafını açmaya yarayan ipin olduğu oluklu boşluğa da “şak” denilir. İp urgandan olup, İzmir Tire’den temin edilir.¹⁸² Uçkur pehlivanın belini sıkarak ya da gevşetir. Kasnağa bazı yerlerde Farsça “Peşkavaz” ya da “Pişkevaz” denilir. Bu Arapça kabza” kelimesinin, Farsça “piş” kelimesi ile birleşmesi sonrasında ortaya çıkan ifadedir. Kispetin ön tarafı az da olsa aşağıda tutulur ki, buna kurtağzı denilir, pehlivanın güreş sırasında göbek altından sıkıştırılmasına mâni olmaktır. Kasnağın rakip tarafından rahat kavranması amacıyla sert ve enli, beş veya altı kat deriden yapılır.¹⁸³

Hazne, kispetin bacak arasına gelen bölümüdür. Hazne, hayvanın bacaklarının iç kesimine denk gelen yerden tercih edilir. Hazne bölümünün dış çevresinde dikişle nakışlama yapılır. Kispetin ardı pehlivanın kolay oturup, hareket edebilmesi için geniş tutulurken, aksine kasnaktan dize kadar olan oyluk ve ondan sonra gelen paçalar dar kesimdir. Oyluk kasnaktan dize kadar olan kısımdır. Oyluk dar olmasına rağmen pehlivanın vücudunu sarar, fakat sıkmaz. Paça, kispetin dizden şirazelere kadar olan kesimidir. Kispetin paçaları baldırın üstünden iple bağlanır, bağlanmadan önce de oyluğun üstünden yine bir keçe veyahut bez (paçabend) dolandırılır, bu da rakibin eli ya da parmağının içeri girmesini önlemek, ipin bacağı kesmesine mâni olmak içindir.

¹⁸⁰ Alev Özbil, “Kispet ve Kispet Ustalığı”, Acta Turcica çevrimiçi **Tematik Türkoloji Dergisi**, Yıl:1, S. 2/2, Temmuz 2009 www.actaturcica.com (Erişim Tarihi: 03.10.2018).

¹⁸¹ Çiriş: Çiriş otunun kök özünün su ile kaynatılması sonucunda elde edilen sarı toz halinde bir yapıştırıcı Kemal Demirsoy-Ruşen Alaylıoğlu **Ansiklopedik Sözlük**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 135.

¹⁸² Mehmet Dervişoğlu, “Türk Güreşinde Kispet, Kispet Ustalığı ve Kispet Üzerine İnanışlar”, **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C.8, S.16, Temmuz 2018, s.212.

¹⁸³ Erdem, a.g.e., s.38-39; Bkz. Bilar, C.I, a.g.e., s. 79; Dervişoğlu, a.g.m., s. 231. Nurgül Begiç-Heves Kayın, “Güreş Kültüründe Kispet ve Kispet Ustalığı”, **I. Uluslararası Develi-Âşık Seyreni ve Türk Kültürü Kongresi Bildiri Kitabı**, Kayseri, 2018, s. 58-64.

Paçanın bir diğer adı da “şiraze” dir. Kispetin en alt kesimidir. Üçgen biçiminde kesilerek yapılır.¹⁸⁴

a) Kasnak

b) Oyluk dış kesimi

c) Şak ve İp

c) Şiraze

d) Paçabent

e) Hazne

Kispetin yapımında kullanılan aletler ise; bıçkı, muşta, yorgan iğnesi, gümüş uçlu kalem, dikim için 9 numaralı polyester, yapıştırıcı solisyon (çiriş) kullanılır. Dikime geçmeden önce derinin üzerinden yırtılmaması, ipin rahat hareketi ve kolay biçim alabilmesi için balmumuna tabi tutulması gerekmektedir. Pehlivanlar, kispet için “yağlı güreşin yarısı kispettir.” sözünü sıklıkla kullanırlar. Kispet pehlivanın vücudunu ne denli iyi sararsa güreşi o denli dengeli olur. Sonuçta 3-4 kg. derisi sağlam ve yumuşak olması kispetin olmazsa olmazıdır. (Tablo 1)¹⁸⁵

¹⁸⁴ Nurgül Begiç-Heves Kayın, “Güreş Kültüründe Kispet ve Kispet Ustalığı”, **I. Uluslararası Develi-Âşık Seyreni ve Türk Kültürü Kongresi Bildiri Kitabı**, Kayseri, 2018, s. 58-64.

¹⁸⁵ 2 Lt. Zeytinyağına 1/3 oranında sirke dökülmeli ki kispetin içi ve dışı iyice sirke ile açılan gözeneklerden giren yağ ile temizlensin. Bkz. Erdem, **a.g.e.**, 2010, s. 39-40; Kahraman, “Cumhuriyet’e...”, **a.g.e.**, s. 96.

ŞAK BÖLGESİNDEKİ DÜĞÜMLERİN ANLAMI		
1. Düğüm	Ahde Vefa	Allah Rızası için
2. Düğüm	Bey'ate Vefa	Hz. Muhammed'e salavat için
3. Düğüm	Mühr-i Şed (Vasiyet-i Şeref)	Hz. Ali'ye rahmet için

Pehlivanların kullandıkları kispet, paça bağı, pazu bandı, çayıra karşı ayrı hürmetleri vardır ve abdestsiz çıkmaları mümkün değildir. Kispetin göbek altından baldırlara kadar olması, pehlivanın mahrem yerlerini örtmesi hususu İslâm ile olan bir diğer önemli bağıdır. Pehlivanlar, pirlerini anmadan görevlerini yerine getirmiş sayılmazlar, çayıra çıkmadan önce mutlaka iki rekât şükür namazı kılar, kiblede kispetinin ön kasnağını öperek alnına değdirir, önce sağ ayağını sonra sol ayağını giyer, çayıra çıkarken de yine sağ ayağı ile basar ve kispeti çıkarırken de önce sağ sonra sol ayağı çıkarır, kispeti kasnağından öperek alnına değdirir. Çayırdaki ustasını yense dahi kesinlikle elini öper, rakibinin sırtını sıvazlar, pehlivanın kendini üstün görmek gibi bir algısı kesinlikle yoktur.¹⁸⁶

Şak bölgesindeki kemer oluğun içerisinden geçen ipin düğümü atıldıktan sonra sağa uzatılırsa Hz. Hasan'a, sola uzatılırsa Hz. Hüseyin'e işaret ettiği söylenmiştir. Ayrıca ipin sol ucu diğerine nazaran uzun bırakılırsa, bu yine Hz. Hüseyin'in evladının garipliğine delalettir. Ama bazı yörelerde kispet ipinin sağ kısmının uzun bırakılması üstadı, sol kısmının uzatılması ataya işaret etmektedir.¹⁸⁷ (Tablo 2);

PAÇA BENTTEKİ DÜĞÜMÜN ANLAMI		
1. Düğüm	Şeriata Bağlı Kalmak için	Paça bent üç kat sarılır. İlki şeriatta var ol, tarikatta payidar ol, hakikatte haberdar ol" anlamlarına gelir. ¹⁸⁸
2. Düğüm	Tarikata Bağlı Kalmak için	
3. Düğüm	Hakikate Bağlı Kalmak için	

¹⁸⁶ Ali Torun, **Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nameler Üzerine Bir İnceleme**, Kültür Bakanlığı Yay., No: 2109, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Başvuru Kitapları Dizisi, No: 55, Ankara, 1998, s. 91-92; Temizoğlu, **a.g.e.**, 1979, s.10.

¹⁸⁷ Torun, **a.g.e.**, s.97.

¹⁸⁸ **a.g.e.**, s.92.

Kispet giyebilmesi için bir genç pehlivanın ustası tarafından onaylanması şarttır ve bunun için tören yapılır, eski pehlivanların elleri öpülür, duaları alınır, abdest alan pehlivan, pirleri anar, iki rekât namaz kılar, kispetin ön kasnağı öpülür, pehlivanın sırtından yere kadar uzanan beyaz gömleği üzerindeyken giyim işlemi gerçekleştirilir. Kispetin içi tertemiz olmalı ve düğüm bulunmamalıdır. Pehlivan kispetin içerisine çamaşır giymez. Bu biçimde pehlivanın namahrem yerleri görülmediği gibi pehlivan da ata yadigârı bir sporu yaptığının idrakine bir defa daha varmış olur. Ayrıca pehlivan rakibiyle gösteri güreşi yaparken, törene gelen misafirleri pehlivanın ailesi kurban keserek ağırlar. Kispet giyme töreninde yağ kazanının ya da yağ ibriğinin içerisine gül suyu katılır ve bu minvalde kispetin giyimi tamamlanır. Kispeti giyen pehlivan ateşten gömlek giymiş olduğunu bilir. Bu tarihten itibaren onun hakkını verebilmek ve tam bir Alperen gibi davranabilmek adına, anlaşılacağı üzere haktan, adaletten ödün vermeyen, tevazu ve hoşgörü sahibi bir alp olarak hareket etmekle yükümlüdür.¹⁸⁹

Kispet, pehlivanın ölçülerine göre 2 ile 3 gün içerisinde dikilmekte ve onu dikmek için de 2 adet deri kullanılmaktadır. Ayrıca Pehlivan kispetini 10-15 gün arasında zembilin içerisinde tutarsa oksitlenir ve ömrü azalır. Bu sebeple, kispet sıradan bir bezle temizlenip, soğuk suyla yıkanabilir.¹⁹⁰

Deri kispetin haricinde Türklerin kendilerine sair güreş türleri için diktirdikleri ve güreş terminolojisinde kendisine karakucak güreşlerinde ve yağlı güreşlerin alt boylarında yer bulan, orijinali keçi kılından örülen, günümüzde çadır bezi ve sert keten kumaştan dikilen pehlivan kıyafeti olan Pırpıt denilen kıyafeti de giyerler ki, bu kıyafetin yumuşak olmasının ana sebebi ile ayak ve bacak ile yapılan oyunlarında uygulanmasında kispete oranla pehlivana daha rahat hareket imkânı veriyor olmasıdır.

Osmanlı Devleti döneminde Anadolu'nun Batı kesiminde çoğunlukta olmak üzere pek çok kispet ustası mevcuttur. Ancak 1900'lü yıllarda bunların en bilineni İstanbul'da mukim olan Nazif Usta ve çırağı Yeşil Hafız'dır. Yine hemen hemen aynı zaman diliminden ve Kurtdereli Mehmet pehlivanın da başa güreştiği kispeti diken Telaşeli Mehmet Usta da Cumhuriyet devrine yetişen meslek erbabı arasındadır.

¹⁸⁹ Köse, a.g.e., s. 87; Halil Delice, **Kırkpınar, Türklerde Spor Anlayışı ve Kırkpınar Ruhu**, Bab-ı Ali Kültür Yay., İstanbul, 2011, s. 29; Çevik, a.g.e., S. 125.

¹⁹⁰ Çevik, a.g.e., s. 127-128.

Cumhuriyet devrine gelindiğindeyse, Balıkesirli Hidayet Başsaraç¹⁹¹, Mustafa Turabi ve çırağı İrfan Şahin¹⁹² söylenebilir. İrfan Şahin hali hazırda kispet dikimine devam etse de çırakları Bigalı Mustafa Dese, Samsunlu Uğur Kesen, Manisalı Uğur Boncuk'ta günümüzün yeni kispet ustalarıdır.¹⁹³

Kispet, üst boylarda mücadele eden pehlivanların giydiği bir kıyafet olduğu gibi aynı zamanda pahalı da bir giysidir. Pırpıtı Anadolu'da kadınlar örür ve arka kısımlarına pehlivanlara nazar değmesin diye boncukta takılabilmektedir. Pırpıt, kalın branda bezinden ya da keçi kılından örülmüş ipten dikilen kıyafettir. Pırpıtta da paçalar bağlanır. Bel çukuru pırpıtın örüldüğü kıldan 3-4 kat kalın iple bükülür. Pırpıtı sadece alt boylarda mücadele eden güreşçiler giyebilir, deste boydan itibaren kispet giyilmesi zorunludur.¹⁹⁴

Pehlivan yaşını aldıktan sonra Er Meydanında ezilmemek, şanıyla yerini gençlere devretmek ya da yenecek rakibi kalmadıktan sonra kispetini evinin en değerli yeri olan misafir odasının duvarına asabildiği gibi imkânı olanlar Mekke'de kale duvarına veya Kâbe'nin taşına sürmeye götürebilir veya gönderebilirlerdi.¹⁹⁵ Türk pehlivanları arasında Kâbe'ye ilk kispetini bizzat kendisi götüren Çoban Veli

¹⁹¹ 1882 yılında Balıkesir'de dünyaya gelen Hidayet usta gençlik yıllarını Arnavutluk'tan Hicaz'a, I. Dünya Savaşı'nın çeşitli cephelerinde ve ardından İstiklal Harbi'nde geçirmiştir. İzmir'in kurtarılmasının ardından Balıkesir'de babası Mehmet Efendi'nin mesleği olan saraçlığa başlamış ve kısa sürede nam salmıştır. Bkz. Ender Bilar, "*Kispet Ustalarının Ustası Hidayet Büyüksaraç*", **Edirne Kırkpınar Dergisi**, S.3, Edirne, 2017, s.23; Erzurum Milletvekili Cevad Dursunoğlu, 13.Nisan 1949 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Sekreterliği adına, CHP İl İdare Kurulu Başkanlığına yazdığı yazıda, 1948 yılında Hidayet Başsaraç'a yaptırılan kispetlerin oldukça ustalık işi olduğu, **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu. 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/42**, yine aynı ustaya bu sefer 10 adet sipariş verilmesini, 5 adetinin geçen yıl yapıldığı gibi küçük boylar, geriye kalanların ustanın öngörüsüne bırakılmak üzere orta ve büyük boylar için dikilmesini istemişler, hatta bedeli olarak tanesi 100 liradan 1000 Türk lirasını CHP İl Kurulu başkanlığına yollamışlardır. **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu: 1096, Gömlek: 4, Sıra. 1/20**.

¹⁹² İrfan Şahin Birleşmiş Milletler Bilim Kültür Kurumu'nun (UNESCO) somut olmayan kültür mirası çalışmaları içerisinde Kültü bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından gösterilen, "Türkiye'nin Yaşayan Kültür Hazinesi" ve 2012 yılında 02.0018 envanter numarası ile Yaşayan İnsan Hazineleleri Ulusal Envanterine kabul edilmiş olması dünya üzerinde sanatın bulduğu değeri ifade edebilmek açısından oldukça önemlidir. http://nethaberturk.blogspot.com/2010/10/hazine-kspet-ustas_07.html (Erişim Tarihi: 24.07.2019); <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12929/yasayan-insan-hazineleleri-ulusal-envanteri.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2019). Diğer önemli hususta kispet ustalığının "kispet yapıcılığı" adıyla 13.03.2013 yılında 01.0044 envanter numarası ile Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanterine kaydedilmiş olmasıdır. Oğuz Öcal, **Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?** Geleneksel Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2009, s. 34-35. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,51130/kispet-yapimciligi.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2019).

¹⁹³ Kahraman, "**Cumhuriyet...**", **a.g.e.**, s.99; <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,46920/irfan-sahin-kispet-ustasi.html> (25.07.2019).

¹⁹⁴ Erdem, **a.g.e.**, 2010, s.41.

¹⁹⁵ Ali Ayağ, **Türklerde Spor Geleneği ve Kırkpınar Güreşleri**, Divan Yay., İstanbul, 1983, s. 87.

pehlivanken,¹⁹⁶ Kurtdereli Mehmet'te Kâbe'ye ilk kispet gönderen pehlivan olmuştur.¹⁹⁷

C.2. Kispetin Taşındığı Zembil

Zembil, bir çeşit sepet türü olup, sazların liflerinden örme usulü ile yapılan bir el sanatı türüdür. Pehlivan zembili kispetlerin konulduğu sazdan yapılan ve kispete bulaşan yağın dışarı sızmasını önleyen özel çantadır. Farsça bir kelime olup “küçük sepet” manasında kullanılmaktadır. Arapça dil kökünden gelen zembil kelimesi, hasırdan örülmüş, saplı torba, öteberi taşımakta kullanılan örme yassı sepet, sırtta taşınan kıl torba, küfe olarak tanımlanmıştır. Zembil tezgâhı ise tarak, ip (eriş), çıkırık, kulp (sap), kama adı verilen parçalardan oluşmaktadır.¹⁹⁸

Özellikle kındıra ya da saz bitkisinden istifade edilerek el ile örülmüş hasır çantadır. Usta olan pehlivanlar zembillerini gelecekte çok başarılı olacaklarına inandıkları güreşçilere taşıtırlar ki; bu Türklerde bir gelenektir. Zembil yapılan sazlar Ağustos ayından itibaren kesilmeye başlanıp, bir gece suda bırakılarak liflerini salması sağlanarak, dokunacak kıvama gelmesi temin edilir. Bazı yörelerde sazın bu haline “papır” da denilmektedir. Ayrıca güreşi bırakan pehlivanlar zembillerini de duvara asarlar. Pehlivanların piri olduğu gibi zembilcilerinde piri peygamber Süleyman'dır. Hz. Süleyman'ın en önemli geçim kaynağı kendi elleri ile örüp sattığı bu hasır çantalarıdır.¹⁹⁹

Zembilin, Anadolu'da halk arasında kıymet görmesindeki önemli sebeplerden birisi de kişi pazara çıktığında, aldığı malzemenin maddi imkânları sınırlı insanlar

¹⁹⁶ “III. Selim ve II. Mahmud dönemlerinde pehlivanlık yapmıştır. İzmir'in Bergama ilçesinin Çoban Köyünde dünyaya gelmiştir. Güreş dualarında “*Şam Kapısına kispet asan Hacı Pehlivan'a dahi kalmadı bu dünya pehlivan*” denilerek ismi anılmaktadır.” Atıf Kahraman, **Cumhuriyete Kadar Türk Güreş**, C.I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 94, 99.

¹⁹⁷ Kurtdereli Mehmet pehlivan Mekke'ye kispetini yollamasının hikâyesini Ali Reşad Göksidan'a anlatmıştır: “Avrupa'da ve A.B.D.'de karşıma çıkan ne kadar güreşçi varsa, on dakika içerisinde hemen tamamını yenerek, ülkeme döndüm. Son güreşimi İstanbul'da 1911 tarihinde gerçekleştirdim. İstanbul'da tanıdığım, tanımadığım güreş sevdalısı pek çok üst düzey asker, bürokrat, nazır bana,”sen bir dünya pehlivanısın, bütün cihanda senin kolunun dengi yoktur. Kispetini artık Kabe'ye asmak hakkındır” dediklerinde, başpehlivanlık kaidesince karşısına çıkacak kimse kalmadığından, kispetimi Kabe'ye göndererek hem Allah'a şükrümü sunmuş hem de aktif pehlivanlığı bırakmış oldum. Bu gelişmenin ardından Hac farızasını yerine getirmek için hazırlıklarımı tamamlarken, Yemen İsyanı çıkmış, bunu O Trablus ve Balkan Harpleri izlemiş, en son Cihan, İstiklal Harpleri sebebi ile Kabe'ye gidemedim. Fakat Balıkesirli Hacı Kara Mehmed vasıtasıyla, kispetimi ve kurbanlığımı Kabe'ye gönderdim.” İsmail Habib Sevük, age., s. 288.

¹⁹⁸ Çevik, **a.g.e.**, s. 131.

¹⁹⁹ Bilal, **a.g.e.**, C.I, s. 79; Erdem, **a.g.e.**, 2010, s.42.

tarafından görülmesini önlemek istemesidir. Çünkü zembilin lif ralıkları oldukça sıkı ve kalındır.

C.3. Güreşin Değişmeyen Ritüeli Yağlanma

Dünya üzerinde zeytin ağacının ilk defa M.Ö. 4000’lerde, Samiler tarafından ıslahının yapıldığı, zeytinin bir kültür bitkisi haline geldiği düşünülmektedir. Fakat bir kültür bitkisine dönüşen zeytinden, yağ çıkarılması ve kullanım sahasının yaygınlaşması işi çok sonraları olmuştur. Tunç Çağı’nda ve ileri ki dönemlerde, Akdeniz’de zeytinciliğin ilerlediğini ve endüstrileştiğini gösteren arkeolojik buluntular olan yağ preslerinin, saklamada kullanılan kapların, vazoların ve duvar resimlerinin varlığı, bizlere endüstrileşen zeytinin geçmişi hakkında bilgiler de vermektedir.²⁰⁰

Bu noktada zeytinin Fenikeliler tarafından ticaretinin yapılması süreci ile başlayan yayılma atağı, fidelerin taşınması ile de bir kültür bitkisi konumuna gelmesi, ticaret yollarının önce Mısır, Kıbrıs, Girit ve Anadolu, ardından Yunanistan ve M.Ö. 700’lere ulaşıldığında da Kuzey Afrika’da Libya ve Tunus’a kadar ulaşmış olması zeytinin ve onun ürünü olan yağın ulaştığı konumu ve etkiyi göstermektedir²⁰¹

Eski çağlardan beri zeytin; kutsal bir ürün olarak insanlar arasında değer görmüş, aynı zamanda serveti, barışı ve refahı da simgelemiştir. Bu sebeple Antik Yunandan başlayarak dostluk ilişkileri kurulurken veya kanlı çatışmaların sonunda galiplere mutlaka zeytin çelenklerinin verilmesi bu değer bir nişanesi olmuştur. Zeytinin “altın” olarak dillendirilen ürünü yağın, insan vücudunun en değerli ilacı kabul edilmesi de yine insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. İmparatorlar, krallar, devletlerin ileri gelenleri, başlarından ayaklarına kadar tüm vücutlarını zeytinyağı sürülüp, ovulması için şifahanelere (Hygeia Asklepios) gitmişlerdir. Zeytinyağı bu özelliği ile bir merhem, bir deva ve güzel koku kaynağı olarak da değer görmüştür. Zeytinyağı sporda da önemli bir yere sahiptir. Atletler kaslarını esnek tutmak ve gevşetmek adına düzenli olarak vücutlarına zeytinyağı sürmüşlerdir. Bu

²⁰⁰ Jared, Diamond, **Tüfek, Mikrop ve Çelik**. Çev. Ülker İnce, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 2008, s.151.

²⁰¹ Artun Ünsal, **Ölmez Ağacın Peşinde Türkiye’de Zeytin ve Zeytinyağı**. Yapı Kredi Yayınları 6. Baskı, İstanbul, 2007, s. 15-16.

içerisinde barındırdığı asit oranıyla gözeneklerin açılmasında ve derinin nefes alarak dokulara oksijen dolmasında da binlerce yıl öncesinden en bilinen ve etkin şifa kaynağı olarak değer görmüştür.²⁰²

Türklerin Anadolu'ya göçlerinden önce, zeytinyağının Türkler tarafından tanınırlığının bir kanıtı yoktur. Fakat Harzemşahlar zamanında kaleme alınmış, Arapça-Türkçe sözlük olan Mukaddimet'ül Edeb'de “zeytun yağı” sözünün geçtiği belirtilmiştir. Bu bilgi elbette ki, zeytinyağının Türkler tarafından üretiminin ve tüketiminin yaygın olarak yapıldığı fikrine ulaşmamızı sağlamaz.²⁰³ Bu düşünceden hareketle Türkistan coğrafyasından başlayan Türk kavimlerinin göçü ile devam eden, zeytin ve zeytinyağı tanıma yolculuğu, daha somut bir biçimde XI. yüzyılda Anadolu'nun fethedilmesiyle hız kazanmış, kültür evrenselleşmiştir.²⁰⁴

Zeytinyağının şifa kaynağı, değerli bir ürün olduğunu fark etmeleriyle beraber Türklerin, yaşamlarının hemen her alanında bunu kullanmaya başladıklarını da tespit edebilmek mümkündür. Hatta öyle ki dünyanın en ağır spor dallarından birisi olan güreşte dahi Türkler, zeytinyağını kullanmışlardır. Bunu hem kasları gevşetmek, deriyi beslemek, güreş sırasında oluşan ya da oluşabilecek yaralara bir ön tedavi yapmak yanında, güneş yanıklarının, cilt hastalıklarının iyileştirilmesinde tercih etmişlerdir. Ayrıca bulunan coğrafyanın su kaynakları ve bitki örtüsü ile bunun getirisi olan haşere zenginliğinin yaratacağı tehlikelere karşın, zeytinyağı bir ilaç olarak da tercih edilmiştir.²⁰⁵

Çayırdı, çamurda yapılan güreş sporunda da oluşabilecek yaralanmalar, sakatlanmalara karşın bir tür ilaç olan zeytinyağının vücuda sürülmesi hadisesi, yüzlerce yıllık bir geleneğin devamı olduğu gibi yapılan sporun bir nevi aksesuarıdır. İşte yağlı güreşi ve özellikle de Kırkpınar güreşlerini, diğer geleneksel güreşlerden

²⁰² Esra Özata-Menekşe Cömert, “Zeytinyağı ve Sağlıklı Yaşam”, Zeytin Bilimi, **Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Dergisi**, 2, C.6, Ankara, 2016, s. 107; Seda Arıhan Karagöz, **Antik Dönemde Tıp ve Bitkisel Tedavi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2003, s.44-52. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

²⁰³ Tuğrul Şavkay, **Osmanlı Mutfağı**, Şekerbank Yayınları, İstanbul, 2000, s.310.

²⁰⁴ Ünsal, **a.g.e.**, s.46-47.

²⁰⁵ Banu Bayram-Beraat Özçelik, “Zeytinyağının Biyoaktif Bileşenleri ve Sağlık Üzerine Yararları”, Akademik Gıda Dergisi, S.10, C.I, İstanbul, 2012, s.77-84; Özata-Cömert, **a.g.m.**, s.107-109; Can, “Er...”, **a.g.e.**, s. 93.

ayıran en önemli unsur, bu yağlanma ritüelidir. Kırkpınar’da pehlivanların bu ritüeli yerine getirmelerini sağlayan kişide yağcıdır.

Osmanlı’nın kuruluşundan itibaren tertiplenen Kırkpınar güreşlerinde, pehlivanların yağlanabilmeleri için kazanlar sürekli Er Meydanın kenarında tutulmuştur. Bunda maksat pehlivanın üzerindeki yağı azaldığında tekrardan vücuduna bu kazanlardan usulüne uygun biçimde yağ sürebilmesini sağlamaktır. Buradaki yağlanma usulü de tüm spor dallarına örnek teşkil edecek biçimdedir. Bu manada yağlanma ritüelini açıklamak gerekirse; güreş esnasında rakibin yaptığı hamlelerden kolay kurtulabilmek, vücudun rahat kavranabilmesini önlemek, adalelerin sertleşmesine mâni olmak adına zeytinyağı ile yapılan işleme yağlanma denir. Pehlivanlar müsabakaya başlamadan önce kazanların başına gelerek vücutlarına ilk önce sağ elle ve besmele ile aldıkları yağı sol omuz başına, göğsüne, kol ve kispetine sürdükten sonra aynı işlemi sol omuzuna, göğsüne, kol ve kispetine de yaparak yağlanma ritüelini tamamlarlar. Pehlivanlar meydanda rakiplerinin de sırtını sıvazlayarak yağlar ki, bu bir centilmenlik hamlesidir. Güreş başladıktan hemen sonra ibrikçilerden yağ istemek tecrübesizliğin göstergesi olarak kabul edilir.²⁰⁶

Hiçbir pehlivan rastgele ve durduk yere yağlanma hakkına sahip değildir. Özellikle müsabaka sırasında yağlanmak ancak hakem ve rakip pehlivanın iznine tabidir. Eğer bir pehlivan rakibinin yağlanma mazeretiyle dinlendiği izlenimine kapılırsa, rakibini kasnağından kavramak suretiyle yeniden güreş alanına çekebilme hakkına da sahiptir.²⁰⁷

Yağlanmanın temel amaçlarından birisi de sert geçen müsabakaların ardından pehlivanlarda oluşacak yaralar, zedelenmeler ve ezilmeler için bir ilaç vazifesi görmesidir. Güreşin bitiminin akabinde pehlivanlar meydandan ayrılmazlar ve tepeden başlayarak, ayak uçlarına kadar tekrar yağlanır, vücutlarını ovar, bez, peşkir ile silindikten sonra sarılır ve istirahate çekilirler.²⁰⁸

²⁰⁶ Kırkpınar Başpehlivanı Kara Ali, Hâkimiyet-i Milliye gazetesine verdiği demeçte, “yağın vücudun bir numaralı besin kaynağıdır ve haftada bir mutlaka müsabakam yoksa bile, vücudumu yağlar öyle yatarım, yoksa derimin sertleştiğini hissederim.” demiştir. **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, “Sayı: 4031, “*Kara Ali Nasıl Yetiştii?*”, 4 Birinci Teşrin 1932, s. 3; Erdem, **a.g.e.**, 2010, s. 42.

²⁰⁷ Bilar, **a.g.e.**, C.I, s. 73.

²⁰⁸ Köse, **a.g.e.**, 1990, s.36.

Yağlanma ritüelinde yağın muhteviyatı ve kimyasal değerleri de son derece önemlidir. Aksi halde yağ vücudu yakar ve zarar verebilir. Böyle bir hadise 5-11 Haziran 1972 tarihinde yapılan 611. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde yaşanmış, pehlivanlar belediye tarafından kendilerine verilen yağların vücutlarını yaktığını söyleyerek, yağların laboratuvar denetiminden geçmesini ve iyi kalite de yağların kendilerine verilmesini istemiş, yapılan incelemeler neticesinde pehlivanların haklı olduğu ortaya çıkmıştır. Hatadan dolayı belediye müsabıklardan özür dileyerek, pehlivanlara yeni yağlar temin etmiştir.²⁰⁹

C.4. Halkın ve İleri Gelen Erkânın Güreşlere Davetiyesi “Kırmızı Dipli Mum”

Işık bir aydınlanma figürü olarak dünyanın hemen tüm kültürlerinde bilgiyi, yükselmeyi, ışımayı sembolize eden bir motiftir. Mezopotamya coğrafyasında Şamas Babil bir güneş, başka bir söylemle ışık tanrısıdır. Antik Yunan’da ise bu kişi (güneş/ışık tanrısı) Apollo’dur.²¹⁰ Eski Mısır’da aynı görevi yerine getiren tanrı Amon-Ra’dır.²¹¹ İran’da ışığın temsilcisi Cemşid’dir ve alnında parlak bir yıldız bulunur. Bu yıldız Cemşid’in adalet ölçüsünü gösteren bir semboldür ve adil olduğu sürece yanar, adaletten uzaklaştığında, haksızlık yaptığında söner²¹². Kiliselerdeki fresklerde İsa, Meryem ve havariler resmedilirken her birinin başlarında ışık hareleri gözlere çarpar.²¹³

Dünya üzerinde olduğu gibi Türk mitolojisinde de ışık motifini günümüze kadar takip edebilmek mümkündür. Eski Türklerde ışık kelimesine denk gelen ifade yaruk’tur. Aynı zamanda Uygur Türklerinin kitabelerinde, tuttukları metinlerde “yaruk” kelimesi tanrının sıfatının da karşılığıdır. Çünkü tanrı ışıltıdır, parlaktır, aydınlıktır.²¹⁴ İslâmiyet’in Türkler tarafından benimsenmesinin ardından yazılan eserlerde de aynı kelimeye rastlanılmaktadır. Yaruk, ifade olarak Divan-ı Lügat-it

²⁰⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar’da 2. Gün, Pehlivanlar Zeytinyağın Kalitesini Beğenmedi”, 5-11 Haziran 1972, s. 6 ve 8.

²¹⁰ Mehmet Naci, Önal, “Türk Mitinin Oluşumunda Işığın Rolü”, **Turkish Studies Literature and History of Turkish or Turkic**, Şinasi Tekin Hatıra Sayısı II, (Hzl. Yücel Dağlı-Yosges Dades-Selim S. Kuru), C. 31/II, Ankara, 2007, s. 2.

²¹¹ Bilge Seyidoğlu, **Erzurum Efsaneleri (Erzurum’da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerine Bir İnceleme)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.1985, s.66.

²¹² Önal, a.g.e., s. 2.

²¹³ a.g.m., s. 2-3.

²¹⁴ Reşit Rahmeti Arat, **Eski Türk Şiiri**, 3.b., TTK Yay., Ankara.1991, s.5, 11, 13; Talat Tekin, **İslâm Öncesi Türk Şiiri**, Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı I, (Eski Türk Şiiri), 1986, s.8-9, 39.

Türk'te, Kutadgu Bilig'de oldukça yoğun biçimde kullanılmıştır. Örneğin Kutadgu Bilig'de yaru: ışımak, yaruk: ışıık, aydınlık, parlak; yaruklu: nurlu, ışıık, rahat; yarut: aydınlatma anlamında kullanılmıştır.²¹⁵ Bu kelimenin diğerk Türk şivelerinde seslendirme farklılığından (Kazak Türkçesinde: jarık; Kırgız Türkçesinde: carık; Özbek Türkçesinde: yaruğlık; Türkmen Türkçesinde: yağtılık) kaynaklı farklı seslendirme şekilleri de mevcuttur.²¹⁶ Bursa'da, Yaruk (yarık) kelimesi halk ağzında, ayın şavkı anlamında son zamanlara kadar kullanılmışsa da günümüzde geçerliliğini kaybetmiştir.²¹⁷

Türk mitolojisindeki metinlerde, aydınlık, parlaklık, ışıık kelimeleri insanların yaratılmasına destek olan bir öge olarak ifade edilmiştir. İnsanın yaratılışında aydınlığı gündüz güneş sağlarken, aynı parlaklığı gece ay temin etmektedir. Mitolojide mağarada oluşın çamur aynı zamanda ilk insanın ay ve güneş ışığı vasıtasıyla kalıbının pişmesini de sağlar. Türklerin mitolojisinde de ilk kadının yaratılışı buna benzer bir tarzda anlatılmıştır.²¹⁸

İslâm öncesi Türklerin cenaze âdetleri içerisinde ölünün yıkandığı yerde, mutlak surette kırk gün süresince mum yakılmıştır. Cenaze evinde ise en az bir hafta boyunca ışııklandırılıp, aydınlatma yapılmıştır. Cenaze evinin etrafında ilk kırk gün ışıık olursa, ruhun bu durumdan memnuniyet duyup, sevindiğine inanılmıştır. Günümüzde de Türkiye'nin bazı yörelerinde hali hazırda vefat edenin mezarının başında veya bazı yerde vefat edenin yıkandığı yerde ateş yakılmaya devam etmektedir.²¹⁹ Elazığ-Harpur'ta hali hazırda kırsal kesimlerde vefat edenin mezarının yırtıcı hayvanlar tarafından tahrip edilmemesi için ateş yakılmaktadır.²²⁰ Anadolu'nun farklı illerinde Adana'da ilk üç gün, Ankara'da Haymana, Mersin ve Artvin'in

²¹⁵ Besim Atalay, **Divan-i Lûgat-it Türk Dizini "Endeks" IV**, TDK Yay., Ankara, 1986, s.753-754; Yusuf Has Hacib, **Kutadgu Bilig II**, (681. Madde) Çev. Reşid Rahmeti Arat, TTK Basımevi, Ankara, 1998, s.12-15.

²¹⁶ Ahmet Bican Ercilasun, **Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü (Kılavuz Kitap) I**, KB Yay., Ankara, 1991, s. 360-361.

²¹⁷ Önal, **a.g.m.**, s. 2-3.

²¹⁸ Abdülkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar**, 4.Bsk., TTK Yay., Ankara, 1995, s. 21.

²¹⁹ Mehmet Naci Önal, **Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleriyle Doğum, Evlenme ve Ölüm Âdetleri**, KB. Yay., Ankara, 1998, s. 268-269.

²²⁰ Rıfat Araz, **Harpur'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1995, s. 124.

ilçelerinde birer gün mezarın başında ateş yakılmaktadır.²²¹ Aslında bu durum yırtıcı hayvanları naaştan uzak tutmak adına yapıldığı düşünülse de, Türklerin İslâmiyet öncesi dönemlerinden ve ateşin kutsal kabul edildiği bir inanç sistemlerinin de bir parçası olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır. Şamanist Türklerde ateşin her şeyi temizlediğine, kötü ruhları kovduğuna, Şaman rahiplerin ateşin karşısında okudukları ilahilerde ateşin kutsiyeti yine ön plana çıkartan uhrevi ritüellerde bulunmaları da işin önemini vurgulamaktadır. Ocağın sürekli yanar vaziyette olması, Türklerde atalarının evde olduklarını, işlerin doğru ve istenildiği gibi gittiğinin göstergesi sayılması, Ocak ve Atalar Kültü kavramını da doğrulamaktadır. Günümüzde Altay ve Yenisey coğrafyasında yaşayan Türklerde mezar başında ateş yakma ritüeli halâ devam etmektedir.²²²

İslâmiyet'ten önce yine Türklerde başlayan ateş, mum yakarak ibadet etme âdeti eski geleneklerden birisidir ve İslâmiyet ile birlikte biçimde değiştirmiş olsa yine de devam etmiştir. Eski dönemlerde sadece eren, evliya kabul edilenlerin değil, sıradan insanların mezarlarında veya vefat ettikleri yerde mum ya da ateş yakmak bir çeşit kurban adamak anlamına gelmiştir. Türkistan coğrafyasında, XIX. yüzyılın ilk yarısına kadar Kırgız-Kazak Türkleri arasında ve bazı Türkistan şehirlerinde vefat edenlerin yaşamlarını kaybettikleri yerde mum yakma âdeti devam etmiştir. Hemen tüm Türk Müslümanları arasında yaygın hurafelerden birisi olan özellikle de Kırgız-Kazaklar arasında daha fazla uygulanan ölünün ardından ruhu için kırk tane mum hazırlayıp, her gün bir tanesini yakma âdeti o denli kuvvetlidir ki, inanç sahibi oldukları halde, dua okumak ya da hatim indirmekten daha yararlı bir uygulama, sevap ve ibadet olarak kabul görmektedir.²²³

Şamanizm de bir ibadet etme şekli olan ateş etrafında dönme uygulaması, Anadolu ve Akdeniz coğrafyasına hâkim Helenler ve Romalılarda da görülen bir usul olup, özellikle Yunan toplumunda mezar taşlarının üzerinde meşaleler yakarak

²²¹ Yaşar Kalafat, "Anadolu ve Yakın Çevresi Türk Halk İnançlarında Ölüm veya Halk İnançlarımıza Göre Yatır Ziyareti", **Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu**, 18-20 Aralık 1998 AKSM İstanbul, Mezarlıklar Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s.251; Ali Rıza Yalman, **Cenupta Türkmen Oymakları I**, Haz. Sabahat Emir, KB Yayınları, Ankara 1977, s. 268.

²²² Abdülkadir İnan, **Eski Türk Dini Tarihi**, Kültür Bakanlığı, Kültür Eserleri No: 9, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1976, s.64.

²²³ Abdülkadir İnan, **Hurafeler ve Menşeleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Batıl İnanışlar Serisi No: I, Ankara, 1962, s.42.

ölülerini anma şekline dönüşmüştür.²²⁴ Hristiyanlığa geçmeleri de bu uygulamayı devam ettirmelerine bir mâni olmamıştır. Hristiyan din adamlarının açıklamaları doğrultusunda mevcut mum yakma geleneği, ilk Hristiyanların karanlık mağara ve Katakomplarda gizlenerek, kaçarak ibadet ettikleri devirlerin hatırasıdır.²²⁵

Türklerin mumu kullanma amacı bazı noktalarda benzerlik gösterse de temelde farklılıkları mevcuttur. Özellikle Türklerin bir düğün, toy ya da meclisleri olduğunda, bu eğlencelere insanları davet etmek için daha ziyade mum kullandıkları bilinmektedir. Bu sebeple de günümüzde de hali hazırda davet araçlarına yani davetiyelere, Anadolu'nun bazı yerleşim yerlerinde “mum” denilmektedir.” Mum kelimesinin burada temsil ettiği simgesel anlam ise; mutluluk, aydınlık gelecek, parlak bir gündür. Çünkü mum aydınlatma için kullanılır ve aydınlık da birçok kültürde olduğu gibi Türk kültüründe de iyilik, güzellik, huzuru ve saadeti sembolize etmektedir. Bunu güncel yaşamda kullanılan veciz ifadelerden de anlayabilmek mümkündür. Örneğin, vefat eden kişi için “yattığı yer nur olsun, ışıklar içinde kalsın” denilerek, diğer âlemde de mutluluk, huzur, saadet peşini bırakmasın dilekleri tekrar edilmektedir. Başka bir veciz ifade de kişinin başkalarının işini görüp, kendisinin işini becerememesi halinde kullanılan, “Mum gibi dibine ışık vermiyor” ya da feraha erişildiğinde, beklenen güzel, mutlu bir duruma varıldığında şu anda olduğu gibi hep çok mutlu olasin” anlamına gelen, “Gözün aydın” veya sevinç, mutluluk, heyecan yaşanırken tercih edilen “gözleri parlamak” deyimini yine Türklerin aydınlığa, ışığa yükledikleri anlamları göstermektedir.

Bu düşünceden hareketle eski Türk kültüründe mumlar, topluma “Mutluluğumuzu, güzel ve aydınlık günümüzü, heyecanımızı, sevincimizi sizlerle paylaşmak istiyoruz. Bu mumu göndererek ışığımızın da bir kısmını beraberinde gönderiyoruz. Bu ışığı büyütebilmek adına sizleri de aramızda görmek istiyoruz.” mesajının verilmesi halidir. Türkler bu kullanım şeklini eski kültürleri ile besleyerek yaygınlaştırmış, günümüze kadar taşımışlardır. Türbelerde mum yakılması hadisesi de yine tanrıdan ve onun sevdiği, aziz bildiği düşünülen kullarının da aracılığıyla aydınlık, parlak, güzel, ışıklı günler temennisinde bulunulmasıdır. Bu yaygınlaşan ve kuvvetli bir biçimde benimsenen hareket kendi içerisinde bir kategorizasyonun

²²⁴ İnan, a.g.e., s. 43.

²²⁵ İnan, “Eski...” a.g.e., s. 205-206.

oluşmasını da sağlamış, bu manada sosyal statüsü yüksek şahıslara sıradan değil, kırmızı dipli mumların gönderilmesi geleneğini ortaya çıkarmıştır. Mumun kırmızı olarak tercih edilmesini yine eski Türk kültüründe aramak mümkündür. Kırmızı, simgesel anlamda “muradı, beklentiyi, canı, kanı, içtenliği, aşırı sevgi, arzu ve heyecanı” ifade etmektedir. Burada karşı tarafa verilmek istenen mesaj “Sizleri tüm benliğimizle aramızda görmek istiyoruz.” diyebilmek içindir.²²⁶

Eski Türk boyları da birbirlerine savaş çağrısı yaparlarken ucu ya da sapı kırmızı renkli oklar²²⁷ kullanmışlardır. Kırmızı renkli oklarla Türklerin savaşı bir son değil, bir başlangıç olarak gördükleri anlamını da çıkarabilmek mümkündür. Bu anlamıyla kırmızı oklar ile yapılan savaş davetinin kırmızı dipli mumlar ile yapılan davet arasında da bir bağlantı mevcuttur. “Al” ya da “kızıl” veya “kırmızı” ifadesini Türk düğünlerinin birçok aşamasında görebilmek mümkündür. Örneğin, düğünlerde gelin kızın baba evinden çıkarken babanın, erkek kardeşin, kızın beline bağladıkları “al kuşak”, sağdıçların pazularına bağladıkları “al çaput”, gelin giden kızın başına örtülen “al tülbent”, damadın sırtına üçgen biçiminde, pullarla, ay yıldız veya dua ile bezenmiş serili “al mendil” kırmızının taşıdığı anlamı gözler önüne sermektedir. Türklerin kullandıkları bayraklarda yine kırmızıyı tercih etmeleri, “Türk’ün gözünün “al” da olduğunun bir diğer kanıtı niteliğindedir.²²⁸

Kayı boyuna mensup Osmanoğulları da elbette Türkistan coğrafyasından Anadolu’ya bu gelenekleri taşımışlardır. Osmanlı Türklerinin davetiye olarak balmumunu nahl²²⁹ içerisine koyup, bundan çiçek, ağaç motifleri yapıp, yapraklarını gümüşle işleyerek “Bereket Ağacı” şekline getirip, balmumunun bir tarafını da kırmızıya boyayarak insanları mutlu zamanlarını paylaşmaya çağırmışlardır. Bu suretle Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarından itibaren düzenlenen Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde (1361) davetlilere kırmızı dipli mum gönderilmesi ritüelinin anlamı;

²²⁶ Şeref Boyraz, “Okuntu’dan Davetiye Bir Dönüşümün Anatomisi”, **Milli Folklor Dergisi**, S: 84, Ankara, 2009, s. 93.

²²⁷ Ali Rıza. Gönüllü, (1983), “*Türklerde Davet Geleneği ve Ok*”, **Türk Folkloru**, S. 49, 1983, s.4.

²²⁸ Boyraz, **a.g.m.**, s. 94; Selçuklu Sultanlarından Aleaddin Keykubat, Venediklilerle 1220 yılında yaptığı ticaret anlaşması sonrasında yazılan fermanı bizzat kendi el yazısı ile ve kırmızı mürekkeple imzalayarak, kırmızı mum akıtıp, altın mührünü vurmuştur. Emine Uyumaz, “*I. Aleaddin Keykubat Zamanında Türkiye Selçuklu Devleti’nin Elçilik İlişkileri*”, **Tarih Dergisi**, S.39, İstanbul, 2004, s. 56.

²²⁹ **Nahl**: Düğün Mumu anlamında kullanılmaktadır. Hatay yöresinde düğünlere çağrı özel yazılı davetiyelerle yapılmaktadır ve bu çağrılar dosta, akrabaya ya da arkadaşlara ulaklar vasıtasıyla iletilir ve bunu taşıyan postalara “Mumcu” denilmektedir.

“düğünümüz, şenliğimiz var! Hepinizi bu ışığa, aydınlığa büyük bir arzu ile bekliyoruz.” mesajından başka bir şey değildir.²³⁰

Kırmızı dipli mum, Osmanlı’da Kırkpınar Yağlı Güreşlerine devlet ricalini, meraklıları ve güreşe gönül verenleri davet etmenin kendisine mahsus bir usulüdür. Toplum ve devlet kültüründe üst mevkilerde bulunan birileri toplantıya, düğüne, eğlenceye davet edilmesi için kendisine “*kırmızı dipli mum*” her zaman gönderilmiştir. Sultanlar ise yazdıkları ferman, berat ve ahidnamelerin altına kırmızı mum damlatıp, mühürlerini üzerine vurmak suretiyle, kararlarını onayladıklarını bu yolla tasdik etmişlerdir. Bu gelenek Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde de olduğu gibi uygulanmış, davet edilecek üst düzey ve özel konuklara benzer biçimde çağrı da bulunulmuştur. Türklerin tüm bu davet, çağrı, saygı gösterme usullerinin dışında kırmızı mumu batıl inanç olarak da kullandığı anlaşılmıştır. Anadolu’da kırmızı mühürlü mumu cebinde taşıyanların asla nezleyle yakalanmayacağına dair bir inançta söz konusudur.²³¹

Ancak kırmızı dipli mumun Kırkpınar Yağlı Güreşleri için ayrı bir önemi vardır. Hıdırellez’in başlamasından yirmi veya yirmi beş gün öncesinden dönemin Kırkpınar Ağası tarafından tüm yakın çevre illere, devlet ricaline kırmızı dipli mumlar gönderilir, mumlar gönderildiği ilin, ilçenin en bilinen ve halkın, genelde erkek nüfusunun en fazla rağbet gösterdiği mekânın, kıraathanenin tavanına asılır, halk Edirne’ye güreş müsabakalarına bu yolla davet edilirdi. Hatta yine Hıdırellez’in on veya on beş gün öncesinde, Simonia Köyü sakinlerince Kırkpınar mahalline ve çevresindeki alana, davete icabet edecek misafirler için oturacak alanlar, konaklamaları için barakalar, alışveriş yapılabilmesi adına derme çatma dükkânlar yapılırdı.²³²

Ağanın gelen misafirlerini karşılama biçimi “Selim Mezarı” denilen yerde, şehir gözcüsünün Kırkpınar mahallinin kapısında bekleyen diğer gözcüye bayrak sallamasıyla başlardı. Kafieler kapıya ulaştığında davul ve zurna ekipleri sırtında al bir çuha konulmuş tayı, misafirlerin karşısına çıkarırlardı ki bu ihtimam göstergesiydi. Kapıdan itibaren şehrin içerisine ilerleyen kafiye, getirdikleri hayvanları da grubun

²³⁰ Kahraman, “Osmanlı ve Cumhuriyet...”, a.g.e., s. 22.

²³¹ Abdulaziz Bey, *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*, Tarih Vakıf Yurt Yay., İstanbul, 1995, s.353; Yazoğlu, a.g.e., C.I, s. 157-158.

²³² Cenker, a.g.m., 2007, s. 99; Bilar, a.g.e., C. I, s. 79.

önüne alarak, Ağa çadırına kadar giderlerdi. Gelen misafir ağalar yere serili halıların üzerine oturur, davulcu ve zurnacılar bahşış verirler, ağa tarafından küçük ikramlar da bulunulduktan sonra kendilerine tahsis edilen çadırlara geçerlerdi. Buradan sonra güreşleri rahatlıkla takip edebilirlerdi.²³³

Günümüzdeyse, küreselleşmenin temel etkilerinden birisi olan iletişim alanındaki imkânların gelişmesi hadisesi spor faaliyetlerine de yansımış ve organizasyonların yapıldığı yerlerle sınırlı kalmasının da bu yolla önüne geçilmiş, yapılan faaliyetin dünyanın hemen her yerinde takip edilebilmesine imkân sağlanmıştır. Zaman içerisinde kırmızı dipli mumun kullanım şekli de değişim göstermiştir. İlk olarak davetiyelerin bastırılmasıyla başlayan süreç, 1989 yılına gelindiğinde Edirne Belediyesi'nin iktisadi sebepleri bahane göstererek, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine davet edeceği erkânı ve halkı kırmızı dipli mum göndermek yerine, hazırlattığı afişlerin üzerine kırmızı dipli mum koyarak hem geleneği sembolize etmiş hem de bu vesile ile davette bulunmuştur. 1990 yılının Kırkpınar Ağası Mustafa Köse ise seramikten kırmızı dipli mumlar yaptırmak suretiyle şehrin muhtelif yerlerine bunu diktirmiş, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin başlaması ile birlikte bunlar yanmış, güreşlerin bitimine kadar da kalmıştır. 2006 yılının Kırkpınar Ağası Âdem Tüysüz,²³⁴ her şeye rağmen kırmızı dipli mum geleneğini yaşatmak adına her yere kırmızı dipli mum gönderdiyse de yıl içerisinde 50 bin elektronik posta gönderildiğini de sözlerine eklemiştir.²³⁵

Kırmızı dipli mum sadece Edirne ve yöresi için değil, Anadolu'daki pek çok tertibinde ana temasını oluşturmuş, şiirlere de konu olmuştur.

Davet yapılır kırmızı mumla,
Asırla öncesi kapıştı birkaç Rumla,

²³³ “Selim Mezarı” denilen yer Süleyman Paşa'nın cengaverlerinden Selim ile Ali kardeşlerin güreş yaptıkları yerde vefat etmeleri sonucunda defnedildikleri noktadır. Cenker, **a.g.m.**, 2007, s.100.

²³⁴ Gümüşhane'nin Kelkit İlçesi'nde doğan Adem Tüysüz kuyumculuk ve sigortacılık yaparak iş hayatında faaliyet göstermişti. Kamuoyu tarafından Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nde 3 kez üst üste kazandığı ağalık ile adını duyurmuştu. Adem Tüysüz 2005, 2006, 2007 yıllarında bu unvanı kazandıktan sonra Edirne'de Sarayıçi Ermejdani'nda heykeli dikilmişti. Ancak Edirne Belediye'si tarafından kente söz verdiği yatırımı yapmadığı gerekçesiyle heykel sökülüştür. 16.05.2014 tarihinde Adem Tüysüz kendini asmak suretiyle intihar etmiştir. **Hürriyet Gazetesi**, “İş Adamı Adem Tüysüz İntihar Etti”, 17.05.2014, s.1.

²³⁵ Kavuncu-Söylemez-Aykoç, **a.g.m.**, s. 68; Doğanay Çevik, **Pehlivan**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2011, s. 174-176.

Misafir ederim asil ruhumla,
Yağlandı yiğitler, çıktı meydana
Tarihte sayfa sayfa izleri,
Ağa, kırmızı mumla davet eder bizleri,
Dibi al mumları gördüğümüzde,
Sarayıçı'mize koşunuz sizd
Üstelik Edirne'me hep bereket getirdin,
Kırmızı dipli muma ziyaretçi getirdin.²³⁶

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere kırmızı dipli mum bir çağrının, davetin, katılımın, saygının, karşılığında gösterilen hürmetin ve yüzlerce yıllık bir geleneğin devamı niteliğindedir.

C.5. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Asırlık Takdimcisi Cazgır ve Salavatlama Usulleri

Toplumlari bir araya getiren semboller, ritüeller, merasimler bağların güçlenip, pekişmesini temin ederken bazı sosyal ve kültürel enstrümanlar kullanırlar. Spor bu enstrümanların en başında gelenlerindendir. Spor, gelenekleri ve toplumlari bir araya getiren, inançların, değer yargılarının devam etmesini, tazelenmesini sağlayan, en güçlü bağlayıcıdır. Türkler içinde doğum, düğün, uğurlama, karşılama insanların bir araya gelmesi ve kutlama yapması, dolayısıyla törelerini, âdetlerini rahatlıkla sergileyebilecekleri bir bahane ortamıdır. Yağlı ya da Karakucak güreşleri ise yapılacak toplantının en kıdemli figürüdür.

Selçuklu Türklerinde kullanılmayan, Osmanlı Devleti metinlerinde duacı, meydan şeyhi, temaşacı, salavatçı gibi adlarla anılan, güreş müsabakalarında seyirciyi, pehlivanı coşturan şahsın, XIX. yüzyıldan itibaren Anadolu'da "cazgır" olarak bilindiği anlaşılmaktadır.²³⁷ Cazgır kelimesinin "kuşak tutan" anlamındaki Farsça bir

²³⁶ Özlem Ağırhan, "Örnekleme ile Alınan Edirne ve Kırkpınar Şiirlerinde Kırkpınar'a Ait Sembollerin Kullanılış Sıklığı ve Biçimi", **IV. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu**, Edirne, 2008, s.42.

²³⁷ Mehmet Yavuz Erler-Selahattin Özyurt, "Türk Kültüründe Kadimden Günümüze Ulaşan Sosyal Örgütlere Dair Bir Misal: Salavatçılıktan Cazgırlığa", **Studies Of The Ottoman Domain**, C: 2, S. 2, Samsun, Şubat 2012, s. 40.

ifade olan “şad-gir”den türediği rivayet edilse de bunun yerel bir kullanım biçiminden başka bir şey olmadığı gerçektir.²³⁸

Cazgır kelimesinin kökeni “car” sözcüğüdür ve Çağatay Türkçesinde “carlamak” seslenmek, bağırarak, davet etmek anlamındadır. Kazan ve Azerbaycan Türkleri “münadi, tellal, carcı veya çağırıcı” ifadelerini kullanmaktadır. Batı Türklerinde “car çekmek” ses ile çağırarak, yüksek sesle halka hitap etmek şeklinde anlamlandırılmıştır. Yakut Türkçesinde, “Caskıy” acı acı bağırarak, çığlık atmak, “caskığır”, “ çaskıy-ırğ” ifadeleri acı ses, çığlık, feryat anlamına gelirken, Altay Türklerinde “carcı” tellalı ifade etmektedir.²³⁹

Bu bağlamda Osmanlı Devleti’ndeki durum değerlendirildiğinde, I. Süleyman’ın Şey’ül-İslâmı olan Ebu Suud Efendi’nin salavatçılar hususundaki fetvası ise oldukça manidardır. Ebu Suud Efendi, “tasliye” yapan bir anlamda İslâm peygamberini aşırı derece de öven salavatçıların, yaptıkları uygulamanın doğru olmadığını, bunun üst mertebede “kerahet” olarak algılanacağını, İslâm’da ayrıca yapılan güreş müsabakaları dolayısıyla halkın ruhuna tarfgirlik duygularının verileceğini, bunun fitne ve bölücülüğe varacağını, bu suretle yapılan uygulamanın derhal durdurulmasının doğru olacağını XVI. yüzyılda bir fetva ile vermiştir.²⁴⁰

İslâmi bir gereklilik olarak yapılan her işten önce yaratıcının, onun peygamberinin zikredildiği ama Ebu Suud Efendiye göre, meleklerin zikredilmediği ve bu yönüyle eksik olarak değerlendirdiği “salavatın” Osmanlı Devleti’nin hemen tüm dini, askeri, sosyal ve kültürel faaliyetlerinde ihtimamla muhafaza ettiği bir ritüeldir. Devlet erkânı için tertip edilen güreş müsabakaları ile halkın kendisinin tertiplemediği düğün, doğum, bayram ve zafer kutlamalarında dua ve duacının varlığı önemli bir değer olmuştur.²⁴¹

Osmanlı Devleti’nde pehlivanlıkları ile öne çıkan I. Mehmed “Çelebi”, IV. Murad, gibi padişahlar devrinde “cazgır” ifadesine tesadüf edilmezken, III, Ahmed, I.

²³⁸ Andreas Tietze, **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü**, C. I, Simurg Kitabevi, İstanbul-Wien, 2002, s. 421.

²³⁹ Erdem, **a.g.e.**, s. 50.

²⁴⁰ Erler-Özyurt, **a.g.m.**, s. 41.

²⁴¹ **a.g.m.**, s. 44.

Mahmud, III. Mustafa, I. Abdülhamid devirlerinden itibaren Huzur güreşleri esnasında Salavatçılardan bahsedildiği görülmüştür.²⁴²

Osmanlı vakıanüvistlerinin salavatçılardan fazla bahsetmedikleri bilinmektedir. Fakat “meydan şeyhi”, “duacı çavuş” olarak tanınan şahsın aslında, kurumsal bir kimliğe sahip, asli görevlerinin sadece pehlivanları salt güreşe motive etmek değil, devleti ve onu temsil edenlerinde şanını dualarla yüceltmeyi başarabilmek olan cazgırlar olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda cazgırlığın kurumsal bir kimlik olarak Osmanlı’da özellikle XVII. yüzyıldan sonra kabul gördüğü hatta güreş tekkelerinde, pehlivanlar arasında dili ve kalemi kuvvetli olan pehlivanlardan birinin, tekke şeyhinin isteği ve padişahın iradesi ile bu görevi üstlendiği, bu suretle bizzat salavatçı olarak devleti temsil ettikleri de belgelerden tespit edilmiştir.²⁴³

Toplum yaşamının önemli yapı taşlarından olan ve sosyal grup algısı etrafında biçimlenen, geleneksel değerleri üretmekle ve aktarmakla yükümlü meslek gruplarının törenleri, inanış biçimleri, folkloru birer kültür mirasıdır. Bu anlamda Türklerde geleneksel mesleklerin işleyiş tarzında mutlaka bir usta ya da pir denilen kişi olur. Mesleği icat eden, kutsal temsilcisi olduğuna inanılan bazı özel yetenek grupları mevcuttur. Özellikle dini bir kimliğe sahip meslek pirleri ile ilgili menkıbe günümüzde de aynı meslekte çalışanlara tesir etmeye devam etmektedir. Anadolu’da bazı meslek grupları manevi anlamda yüklü kişilere vakfedilmiştir. Örneğin, dericilerin piri Ahi Evran, marangozların piri Habib Neccar, terzilerin piri Hz. İdris, berberlerin piri Selman-ı Pak, keçecilerin piri Hallac-ı Mansur, hekimlerin piri, Hz. Lokman, tüccarların piri Hz. Muhammed’dir.²⁴⁴

Bu bağlamda Evliya Çelebi’ye göre IV. Murad, Enderun’daki paşalar ve pehlivanlar güreş tutarlarken onların dualarını okuyanların, Şeyh Mahmud’un ismini zikrettiğini ifade etmiştir. “*Melek Ahmed Paşa, hatta Hasan Paşa, Pehlivan Dişlek Süleyman, bunlar cümle sahib-i zur ve lu’bedebaz münteha pehlivanlar idi. Bunlar ile*

²⁴² I. Mehmed’in (Çelebi) bir diğer adıda, “*Güreşçi Çelebi*”dir. Öner Kamil Gökkaya, **Kispet**, Zeytin Yayın Grubu, Çanakkale, 2014, s. 9; **a.g.m.**, s.42.

²⁴³ **DABOA.TS.MA. d. 2412.78.1.** Fi 29 Zilhicce 1181 / (6 Mayıs 1181-17 Mayıs 1768). **DABOA.TS.MA. d. 2412.79.1-2.** Fi 29 Zilhicce 1181 / (6 Mayıs 1181-17 Mayıs 1768).

²⁴⁴ Recep Tek, “*Din-Meslek İlişkisi Bağlamında Geleneksel Meslek Risaleleri Üzerine Bir Değerlendirme*”, **4. Kazan Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu**, 29 Eylül-4Ekim 2016, Ankara, s.888-898.

cümle yağlı kispet geyüb bizzat kendüleri dahi uryanen çemensoffa nam vadide küştegirlik ettiklerinde hakir du'acıları idim...edilen du'amızdan sonra sa'adetli Padişah evren-misal apul apul meydan-ı muhabbete gelüp, Melek Ahmed Ağa ile ya Deli Hüseyin Paşa ile hasmane ba'de'l musafaha kanun-ı pehlivanan üzre birbirlerine üç kelle pir-i yâri urup, ek dutuşup, öpüşüp, görüşüp birbirlerine ejderha-var sarırlar idi. Amma Hünkâr gazap-alub olup bir dizin zemine koyup yerden güleşmeye sa'y edince anınla mukavemet emek müşkil olup elbette hasmın bir fend ile atub galib olurdu²⁴⁵."

Yine Evliya Çelebi İstanbul güreş tekkelerini anlatırken şu cümlelere yer vermektedir. "*Güreş şiarı İslâmiyeden olup, pehlivanlara bundan ötürü itibar edüb, cümleye Mahmud Pir Yar –ı Veli'yi pir etmişlerdir. Benzer bir söylemi Edirne'deki güreş tekkeleri içinde şöyledir: "Hakka ki pir-i perveri olan Mahmud Pir Yar Veli'nin ruhu şeriflerini şad edüb, cümle bahadırı İslâm'ı gazaya teşvik ederler.*"²⁴⁶

İşte Kırkpınar güreşlerinde de benzer mantıkla müsabakalara başlamadan önce takip edilmesi gereken manevi ritüeller vardır. Burada maksat İslâm dinine mensubiyetin bir ayrıcalık olduğunun hissettirilmesi, dine bağlılığın millete bağlılıkla eşdeğer kabul edildiğinin anlaşılması işlevidir. Güreşler özellikle kutlu gün olması hasebiyle Cuma günü başlatılır. Güreşler başlamadan önce dini ritüeller olan; topluca Cuma namazının eda edilmesi, Cuma hutbesinde imamların güreşçiler için dua etmeleri²⁴⁷, mutlaka devrin önemli pehlivanlarının mezarlarının ziyaret edilmesi,²⁴⁸

²⁴⁵ Hatice Akın Zorba, "Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Spor", **International Journal of Science Culture And Sport**, Special Issue: 1, ISSN: 2148-1148, Doi: 10.14486/IJSCS141, Ankara, Temmuz 2014, s. 724.

²⁴⁶ Dervişoğlu, **a.g.t.**, s. 234-236.

²⁴⁷ Günümüzde bu uygulama takip edilmiyor. Çünkü Diyanet işleri başkanlığının merkezi sistemi sebebiyle tüm Cuma hutbeleri ülkede aynı konu başlığı altında birebir benzer şekilde veriliyor.

²⁴⁸ Bu mezarların Edirne ve çevre ilçelerde olması esastır. Adalı Halil, vefat ettiğinde Edirne'de Kasımpaşa Camii haziresine defnedilmiştir. Ardından 29.05. 1946 tarihinde mezar taşı değiştirilmiş, ardından da bugünkü yerine 1956 yılında nakledilmiştir. Adalı Halil, Çömlek köylü Kara Emin; Pehlivan Mezarlığı olarak bilinen yer Edirne Kaleiçi'nde, Kumkapı Caddesi, 71 Ada, 17 parselde yer almaktadır. Edirne Kültür ve Tabiat varlıklarını Koruma Kurulu'nun 4.7.2003 tarihli ve 7696 sayılı kararı ile "taşınmaz kültür varlığı" olarak (envanter- A-102) kaydedilmiştir. Ümit Sirel-Ayşe Sirel-Esin Benian, "Kırkpınar Güreşlerinin Başlangıç Noktası Olan "Pehlivan Mezarlığı" ve Yakın Çevresinin Düzenlenmesi Üzerine Düşünceler", **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2005, s. 61; Ekrem Hakkı Ayverdi, **Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri (1451-1481)**, C. III, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü, No: 69, İstanbul, 1989, s.210-212.

yine eski pehlivanlara ve güreşlerin yapılmasında hizmeti olanlara mevlit okutulması esastandır.

Güreşçiler fütüvvet geleneğinde menşelerini Hz. Adem'e bağlarlar. Mezkûr peygamber Kuds-i Mübarek Ovası'nda çift sürerken Cebrail ile güreş yapmış ve bu olayda, İslâm olanların pirlerinin peygamberlik düzeyinde Hz. Âdem olduğuna delalet etmiştir.²⁴⁹ Türklerde İslâmiyet sonrası geleneklerden birisi de bir esnaf, sanatkâr ya da zanaatkârın kendisine bir İslâm büyüğünü pir olarak belirlemesi usulüdür. XVII. yüzyılda pehlivanlar güreşirken geleneksel Salavatçı duaları incelendiğinde;

Pirimiz Hz. Mahmud Pir-i Yar-i Veli aşkına
Dest Ber dest,
Kafa Ber Kafa,
Sine Ber Sine Muhabbet,
Ali şir-i Yazdan Veli Aşkına
Allah Onara²⁵⁰ ...

tarzında ifadelere rastlanmıştır. Elbette burada “*Ali şir-i Yazdan Veli Aşkına*” cümlesi ile güreşçiler Hz. Ali'ye olan bağlılıklarını göstermiştir.²⁵¹ Pir sözcüğü Farsça bir kelime olup, Türkçe'de ihtiyar, kocamış kişi anlamına geldiği gibi İslâmiyet'te tarikat kurucularına ve sanatını liyakatlı yapanlar içinde kullanılan bir ifadedir. Özellikle Osmanlı Türkleri, yaptıkları iş veya sanat koluna İslâm peygamberinin devrinde yaşayan ve o işle iştigal eden “kemerbest” ya da “meyanbest” şahısların, adını vermek sureti ile kendilerine “pir” de tayin etmiş, hatta bunu gelenekselleştirmişlerdir.²⁵²

²⁴⁹ Türkler, pehlivanları sanatkâr olarak kabul eder ve her sanat dalının bir piri olduğu gibi pehlivanların piri olarak da Hz. Adem'e, Hz. Hamza'yı benimserler. Osmanlı Devleti'nde pehlivan topluluğuna, “Cemaat-i Küştigiran” adı verilmiştir. Özbay, **a.g.e.**, 1991, s. 16 Kahraman, “**Cumhuriyet'e...**”, **a.g.e.**, C. I, 1989, s.77-78; Ağırgan, **a.g.m.**, 2005, s. 107; Abdülkadir zcan, “*Güreş*”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. 14, İstanbul, 1996, s. 319-320.

²⁵⁰ Zorba, **a.g.m.**, s.724; Hz. Mahmud, Hz. Muhammed'in adlarından birisidir. Mehmet Akif Ersoy, Safahat adlı eserinde “*Said Paşa İmamı*” şiirinde, şeyh Galib'in “Naat-ı Mukaddes” adlı eserinden aldığı şu ifadeler yer veriyor; *Sen Ahmed- Mahmud-u Muhammed'sin efendim. / Hak'tan bize sultan-ı meyyedsin efendim.* Ersoy, **a.g.e.**, 2012, s. 478.

²⁵¹ Torun, **a.g.e.**, s.134; **Çar-pir**: Dört pir anlamına gelir. Fütüvvet geleneğinin nispet ettiği dört peygamberi (Hz. Adem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Muhammed) temsil eder. **Çar-Yar**: Dört dost anlamına gelmektedir. (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali), **Ali şir-i Yazdan Veli**: Pehlivanlar, Gaziler vasıtasıyla Hz. Ali'ye bağlıdır. Gazilerin pir olarak gördükleri Hasan Kaddah Bebe'dir. Kahraman, “**Osmanlı Devleti'nde...**”, **a.g.e.**, s. 105.

²⁵² Erdem, **a.g.e.**, s. 61.

Güreşlerde İslâm dinine bağlılık ana tema olarak işlenmiştir. Buna bir örnek vermek gerekirse, İslâm dini peygamberinin döneminde Mekke'nin kuvveti ile bilinen tek güreşçisi Rukane Abdi b. Yezid'in iman etmesi karşılığında kendisi ile güreşebileceğini söyleyince, yenilmeyeceğini düşünen pehlivan teklifi kabul etmiş ve yapılan müsabakayı Hz. Muhammed kazanınca yörenin yegâne güreşçisi de “*Senin beni alt edebilecek fiziksel bir gücün olmadığını görüyorum. Ama bu sende var olan güç manevi bir güç, bu manevi güce benimde iman etmekten başka yapabileceğim bir şey yok.*” şeklindeki açıklamasının ardından inananlar arasına katılmıştır.²⁵³

İşte bu suretle Türkler, XIX. yüzyıldan sonra salavatlarında peygamberin adının ardından Hz. Hamza'nın da namını sıklıkla anmaya başlamıştır. İslâm peygamberinin amcasının Arap toplumunda olduğu gibi Türk halkının da muhayyilesinde geniş bir yeri bulunduğu; kahramanlıkları, cesareti ve dürüstlüğü ve sair benzeri hasletleri, pehlivanların benliğinde geniş yer tutmuştur.²⁵⁴

Salavatçıların güreş meydanlarındaki esas vazifesi İslâm peygamberini ve güreşle ilgili ehl-i beyti övdükten sonra pehlivanların takdimini yaparak, güreşin kurallarını hatırlatmak, ahlaklı bir mücadele hususunda tarafları ikaz etmektir. Ayrıca güreş tutmak için sıraya giren pehlivanların boylarına uygun biçimde tasnif edilmesinde de gereken desteği vermektedir. Eşleşen pehlivanların kibleye yüzlerini dönmelerini, kollarını çaprazlama birbirlerine bağlamalarını ve ardından pehlivanların sırtlarına vurarak rûkûa varma biçimde eğilerek diz kapaklarını tutmalarını sağlayan ikazda bulunur. Salavatçı, sağ elini sağdaki pehlivanın sırtına, sol elini soldaki pehlivanın sırtına vurarak, getirilen salavatlara iştirak etmelerini talep etmek görevleri arasındadır.²⁵⁵

Salavatçıların, yüzyıl öncesine kadar başpehlivanlık güreşlerinde pehlivanlarla birlikte ilk ve son güreşlerde peşrev çekmesi esastandı. Meydan Şeyhi, olarak da anılan salavatçıların, salavat getirip, temaşacılar arasındaki devlet ricalini de manilerle

²⁵³ Ahmet Turan, *Hz. Muhammed'in Gençliğe ve Spor Eğitimi Konusundaki Öğütleri*”, **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bülteni**, Gençlik Özel Sayısı, Mayıs 1985, s. 39; İbn-ü Hişam, **Hz. Muhammed'in Hayatı es-Siret'ün Nebiyye**, C. I, Çev: İ. Hasan-N. Çağatay), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2010, s. 390-391.

²⁵⁴ Lütü Sezen, **Halk Edebiyatında Hamzanameler**, Kültür Bakanlığı 1287, Gençlik ve Halk Kitapları: 59, Ankara, 1991, s. VI-VII.

²⁵⁵ Mehmet, Dervişoğlu, **Halk Bilimi Açısından Kırkpınar Güreşleri**, Edirne Valiliği Yay., Edirne, 2014, s.231-232.

methettikten sonra pehlivanların adlarını, yeteneklerini ve meydana çıkıncaya kadar elde ettiği başarıları lirik üslupla ifade etmesi usuldendir. Bu girişin ardından pehlivan, sağ ayağı ile öne doğru ilerleyip, sağ elini sol göğsüne, ardından sol elini sağ göğsüne koyarak her iki taraftaki temaşacıları selamlar, sırtını dönmeden geri giderek yerini alır.²⁵⁶

Yapılan çalışmada salâvatçıların ayrıca gördükleri hizmetler karşılığında geçimlerini temin etmek adına ücret aldıkları da tespit edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde güreş tekkesi veya saray için çalışan salavatçılar, maiyetlerinin önemli bir kısmını bünyesinde bulundukları vakıflardan temin ettikleri gibi saraydan da gördükleri hizmet karşılığında ücret aldıkları da anlaşılmaktadır. Salâvatçıların bazı padişahların zamanında yürüttükleri hizmet karşılığında aldıkları ücretlere emsal şeklinde verilebilir.²⁵⁷ (Tablo 3)

PADİŞAH	YIL ARALIĞI	FAALİYET	MAİŞET
II. Bayezid	(1481-1512)	Biniş	2-3 zolota ²⁵⁸
III. Ahmed	(1703-1730)	Biniş	2 zolota
I. Mahmud	(1730-1754)	Biniş	4 zolota
I. Abdülhamid	(1774-1789)	Biniş	3 zolota
III. Selim	(1789-1807)	Biniş	3 zolota

Osmanlı Devleti'nin dağılmasının ardından günümüz Türkiye'sinde devlet eliyle bu müessesenin varlığını devam ettirmesi mümkün olmamıştır. Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali ve diğer yağlı güreş panayırıları, düğün, yayla şenlikleri gibi sosyal

²⁵⁶ H.G. Dwight, "Constantinapol Old And New", Çev. Feride Doğaner, **Toplumsal Tarih Dergisi**, S. 15, Mart 1995, s. 6-11; Türk kültüründe delilik, yığıtlik, velilik ve pehlivanlık hep kahramanlık mertebesidir. Erman Artun, "Çukurova'da Salavatçılık Geleneği ve Aşıkların Pehlivanları Salavatlamaları" **Çukurova Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Merkezi**, 2013. turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/27.php (Erişim Tarihi: 21.10.2018).

²⁵⁷ **DABOA. TS. MA.d.1532.0.0.1-7** Fi 28 Şaban 905 / (Rumi mevcut değil-15 Mart 1500); Mehmet Türkmen-Bilal Demirhan-Serdar Geri-Onur Öztürk, "I. Mahmud Dönemi (1730-1754) Huzur-u Humayun'da Güreşen Pehlivanlara ve Duacılarına Verilen İhsan-ı Şahaneler", **III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı**, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016, s. 17-22; **DABOA.TS.MA.d.2184.0.0.1-16** Fi 29 Camaziyel-Ahır 1143 / (29 Kanun-i Evvel 1143-9 Ocak 1731).; **DABOA.TS.MA.d.2426.0.0.1-2** Fi 29 Zilkade 1195 / (5 Teşrin-i Sani 1195-16 Kasım 1781); **DABOA.TS.MA.d.2431.0.0.1**. Fi 29 Zilhicce 1200 / (12 Teşrin-i Evvel 1200-23 Ekim 1786); **DABOA.TS.MA. d. 2354.17.0.2**. Fi 16 Şaban 1122, (29 Eylül 1211/ 10 Ekim 1710).

²⁵⁸ **Zolota**: Kelimenin aslı Lehçe olup, Polonya'da kullanılan Osmanlı iktisadi sisteminde karşılığı 90 gümüş akçeye denk gelen para. Bkz. Mehmet Ali Ünal, **Paradigma Osmanlı Tarih Sözlüğü**, Paradigma Yay., İstanbul, 2011, s.175.

faaliyetlerle yaşatılmaya çalışılan salavatçılık geleneği, kurumsal kimliğini de kaybederek yerini “cazgırlığa” bırakmıştır. Cazgırlar, Anadolu’nun çeşitli yörelerinde, Osmanlı’daki isimlerinden pek farkı olmayan ifadelerle, “meydancı, okuyucu, peşrevci, duacı” gibi adlarla anılmaya devam etmektedir. Cazgırlar, ilerleyen süreçte pehlivanlar arasından tercih edilmeye başlanmış, güreş tekkesinde yetişme şartı veya şiir dili kuvvetli olma hali gibi durumlar yerine, geleneksel kalınlara ve ritüellere koşulsuz riayet eden, gelenekselleşmiş nakaratları ezberinden söyleyenler salavatçıların yerini almıştır.²⁵⁹

Cazgır, güreş meydanının birliğinin muhafızı, motivasyon ve heyecan unsuru, tinsel ve mitsel güçlerin, değerlerin, normların hatırlatıcısı, pehlivanların güreşlerinin katalizörü konumunda olan kişidir. Aynı zamanda Er Meydanında kollektif şuurun ve eylemlerin planlayıcısı, inisiyasyon törenlerinin tertipçisi, toplumsal ve kültürel mirasa sahip çıkan yağlı güreş alanlarının temel unsurudur.

Bilinmelidir ki, salavatlara Anadolu’nun çeşitli yörelerinde pehlivan okşaması da denilmektedir.²⁶⁰ Sözlük anlamı olarak İslâm peygamberine saygı, övgü, methiye ve dua etmek anlamına gelen salavat, ölçülü ya da ölçüsüz olabilmektedir. Salavatlamalar, dil ve anlatım açısından değerlendirildiğinde terkip, kelime, mazmun, çok bilinen söz ve bilgilerden oluşan irticalen okunan dualardır. Her cazgırın kendisine mahsus bir salavatlama usulü vardır. Bu bağlamda her cazgırın söz dizimi, anlatım kalıpları farklılık gösterir.

Günümüzde cazgırların heceli, vezinli, serbest olmak üzere geçmişin izlerini bünyesinde barındıran, taşlamalı ve pragmatik dizeli manileri, bir nevi sözlü halk kültürü olarak devam ettirmeye çalıştıkları bilinmektedir. Âşık Halil Karabulut’un manilerinden birisi buna örnek teşkil etmektedir.

Şeyh Seyyid’tir, pehlivanların hocası,
Er Sultan’a pes eyledi nicesi,
Demir Hasan’ın demirden pençesi,
Hamisi Yavuz Sultan Selim Hanımız var.
Arnavutoğlu Ali, başpehlivan,

²⁵⁹ Artun, **a.g.m.**, (Erişim Tarihi: 21.10.2018).

²⁶⁰ Doğan Kaya, “*Sivas’ta Salavatlamalar*”, **Milli Folklor Dergisi**, S. 89, Ankara, 2011, s. 184.

Onu çok sevmiştir, Abdülaziz Han,
Ustalar ustası diye aldı şan,
Böyle erler dolu vatanımız var.
İbrahim Paşanın hali başkadır,
Hem pehlivan hem vezir, hem vali,
Gördü onu dört sultan ricali,
Böyle çok yönlü insanlarımız var.

Dualama üslubunda anlatım biçimleri ve anlatım kalıpları kullanılmaktadır.

A) Anlatım Biçimleri:

- A1) Nasihat Etmek ile Hitap Etmek
- A2) Soru-Cevap Yolu
- A3) Doğrudan Anlatım
- A4) Dolaylı Anlatım

B) Anlatım Kalıpları:

- B1) Tekrarlama Yöntemi ile Anlatım
- B2) Deyimler ve Atasözleri ile Anlatım²⁶¹

A1) Nasihat Etmek ile Hitap Etmek:

Salavatçılar pehlivanlara, yöneticilere uyarı, öğüt vermek isterler ise tercih ettikleri yoldur.

*Koca Ahmet gibi namın kalmalı,
Koca Yusuf²⁶² gibi korku salmalı,*

²⁶¹ Artun, **a.g.m.**, (Erişim Tarihi: 21.10.2018).

²⁶² Bulgaristan'ın Şumnu şehrine bağlı Karalar köyünde dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi ile ilgili 1857-1866 aralarını kapsayan çeşitli söylemler mevcuttur. Okyanus'ta vefat ettiğinde 1.85-1.88 cm. boyunda, 138-144 kg. ağırlığında olan Yusuf İsmail'in yaşı ile ilgili olarak eşi Refiye hanımın, Yusuf İsmail'in 38 yaşında olduğunu ifade etmesi, 1860 yılı doğumlu olduğunu kuvvetlendirmektedir. Dört çocuklu (Ferhat, Cemile, Selime) (Nurtan Remzi ise eserinde, tek erkek olduğunu ablası Resmiye ve kardeşleri Lütfiye ile Gülsüm olduğunu yazmış) bir ailenin oğlu olan Yusuf İsmail'in yağlı güreşteki ilk ustaları dedesi ve babasıdır. Nasuhçulu Kel İsmail, Şumnulu Dursun pehlivan ile Pomak (Pamukçulu) Osman pehlivanlar onu yetiştiren diğer ustalardır. 1876 yılında ailesi ile birlikte Demir Baba türbesine giderek, kışpetini dualarla giymiştir. Yusuf İsmail Kırkpınar Yağlı güreşlerine ilk defa 1882 yılında gelmiş ve gelmeden önce şehre 18 km. yakınlık da Ortaköy'de daha sonra ezeli rakibi olacak "Adalı" Abdulhalil pehlivan ile karşılaşmıştır. Hatta 1885 yılı Kırkpınar güreşleri oldukça sıkı geçmiş ve iki pehlivan birbirini adeta boğma noktasına gelince diskalifiye edilmişlerdir. Bunun ardından Yusuf İsmail Avrupalı menajerler aracılığı ile Avrupa ve A.B.D.'de güreş müsabakalarına katılma kararı almıştır.

*Kurtdereli olup tırpan çalmalı,
İsmimi tarihe kazanlar gelsin.*²⁶³

*Bu dünyanın ötesi haraptır harap,
Üstümüzde dönen kan türab,
Kaf'tan kafa hükmederdi Parmaksız Arap,
O da gitti, ona da kalmadı meydan.*²⁶⁴

A2) Soru-Cevap Yolu:

Salavatçılar pehlivanlara, yöneticilere öğüt vermek isterlerse âşıklar bu türü kullanırlar.

*Er Meydanına şerefler mi getirdin?
Dün gece rüyanda karalar mı giydin?
Rüzgâr gibi yerlerden mi geçtin?
Hasmın karınca ise sen merdanemi çektin?*²⁶⁵

A3) Doğrudan Anlatım:

Pragmatik bir tavırla söylenen dualama şeklidir.

*Yavrusuna nen çağırın,
Kirmende kısbet eğiren,
Pehlivanları doğuran,*

Yusuf İsmail'e "koca" lakabını veren 1900 yılında, "*Güreşte Avrupa'da Usulü ile Türk Usulü Arasındaki Fark ve Müşahabet*" adlı makale yazan Rıza Tevfik, onun sadece görüntü olarak değil, gönül olarak da büyüklüğünü anlatmak adına bu ifadeye yer vermiştir. Koca Yusuf, Anadolu'da tek yenilgisini Kel Aliço'nun hakemlik yaptığı, İstanbul Ramî'de yapılan Çolak Mu'min maçında almıştır. Aslında Mü'min pehlivanın tam atamadığı künde sonucunda yarı açık düşen Yusuf'u, hakem Aliço mağlup ilan etmiş ve bu haksız gibi görünen kararı, "Mü'min seni bu durumdaki bir kolla ancak bu kadar kündeleyebilirdi." şeklindeki sözlerle açıklamıştır. Ancak Yusuf İsmail, yapılan rövanş maçından sonra Çolak Mü'min'i bir daha güreşemeyecek duruma getirmiştir. Yusuf İsmail'in ailesinin bir kısmı 1950 yılı göçü ile Manisa şehri Saruhanlı ilçesine ve İzmir ili Menemen ilçesine gelip yerleşmiştir. Şeyhmus Sarice, "*Pehlivan Koca Yusuf'a dair batı Basınında Çıkan Haberlerin Muhteva Analizi Analitik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.1, 2018, s.45-46; Koloğlu, *a.g.e.*, s. 352-353; Erdem, *a.g.e.*, s. 265; Bilar, *a.g.e.*, C.1, s.90, 110-111; Nürten Remzi, *Deliorman'da Koca Yusuf Canlanıyor*, Artprint Yayınevi, Şumnu, 2015, s.99-107; Can, "*Er...*", *a.g.e.*, s. 151-154; Gökhan Günaydın, "*Dünyayı Titreten Türk Koca Yusuf*", *Destan-ı Kırkpınar Dergisi*, S.4, Edirne, 2013, s.13.

²⁶³ Erman Artun, "*Çukurova'da Salavatçılık Gelenegi ve Âşıkların Pehlivan Salavatlamaları*", *Erdem Dergisi*, Türk Halk Kültürü Özel Sayısı- I, C.13, S.37, Ankara, 1985, s.29-32.

²⁶⁴ Alper Yazoglu, "*Yağlı Güreşlerde Okunan Dualar*", *Destan-ı Kırkpınar Dergisi*, S. 18, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Aralık 2014, s.3.

²⁶⁵ Erdem, *a.g.e.*, s. 51.

*Anaları dişi gördüm.*²⁶⁶

*Ata sporumuz yiğitlik işi,
Severim güreşi erden tarafi,
Onun piri büyük yiğit bir kişi,
Çok saygı duyarım pirden tarafi.*²⁶⁷

A4) Dolaylı Anlatım:

Övgü içeren salavatlamalarda kullanılan anlatımdır.
*Sivas ellerinde bir yıldız doğdu.
O arslana Ahmet Ayık dediler.
Rusların ayısı Medvet'i boğdu.
Bu kaplana Ahmet Ayık dediler.*²⁶⁸

B) Dualama veya Salavatlama da Anlatım Kalıpları:

B1) Tekrarlama Yöntemi ile Anlatım:

Âşıklar duygularını pekiştirmek ve kuvvetlendirmek ve insanlarında benzer hissiyata kapılabilmesi maksadıyla bu kalıp anlatım yolunu seçerler.

*Güç, kuvvet yiğitlik gelir aklıma,
Ata sporumuz güreş deyince,
Zekâ, ahlak, mertlik gelir aklıma,
Ata sporumuz güreş denince.*²⁶⁹

B2) Deyimler ve Atasözleri Yoluyla Anlatım:

Anadolu'da Âşıklık geleneğinde söz kalıbı olan deyimlerin yeri önemlidir. Âşıklar, dualarda deyimleri genel ya da özel bir tutum ile davranışı belirleme aracı olarak kullanırlar. Âşıklar, düşüncelerini öz bir şekilde anlatmak, uyarılarda bulunmak için sanatlı bir anlatım yolu açısından tercih sebebidir.

²⁶⁶ Dervişoğlu, a.g.t., s. 263.

²⁶⁷ Vahap Kocaman'a ait bir manidir.

²⁶⁸ Doğan Kaya, "Sivashlı Pehlivanları Konu Edinen Destanlar", **Hayat Ağacı Dergisi**, S.9, Sivas, Güz 2007, s.11-12.

²⁶⁹ Dervişoğlu, a.g.t., s. 238.

*Başım pınar gibi gönlüm çarşı,
Güreşte dizimin bağı çözülür.
Her sahadan yüz akıyla çıkacak,
Düşürmemiş düşürmeğe darlığa,
İmami eğilir ağaçlar yaşken.²⁷⁰*

Günümüzde okunan güreş dualarında “*Pirimiz Hz. Hamza*” denilmesi doğru olmayıp, şu şekilde “*Pirimiz Hz. Mahmut Buryari (Pir) Veli Aşkına*” okunduğunda daha doğrudur. Çünkü Evliya Çelebi’nin *Hz. Mahmut Buryari (Pir) Veli*” olarak andığı kişi 1322 yılında Hive ‘de vefat eden ve defin yeri Hive’deki Ulu Camii yakınlarında bulunan “*Kenzü’l Hakayık*” yazarı Pehlivan Mahmut Buryari Veli’dir.²⁷¹

C.6. Pehlivanların Manevi Muhafızı (Pazubent-Muska) Dua

Anadolu yerel kültüründe “nüsha” diğer adıyla “muska” pazubent, kolye ya da “gümüş zarf” şekillerinde bunu taşıyan şahsın kaza ve karşılaşabileceği kötülüklerden sakınmasını, manevi yönden korunabilmesi amacıyla kullanılmıştır.²⁷²

C.7. Er Meydanında Pehlivanların Boy Gösterme Usulü Olan Peşrev

Türk diline Farsçadan gelen peşrev kelimesinin aslı “Pişrev”dir. Türkçe’de ön anlamında kullanılan “piş” kelimesi ile reften fiilinin birleşmesi sonucunda ortaya çıkan kelime huzur, önde gelen, ön taraf, önceki anlamlarını taşır. Mücadeleye başlamadan önce pehlivanların ısınma, rakibin gözünü korkutma, heybetini gösterme maksadıyla ellerini, kollarını ve bacaklarını kullanarak yaptıkları beden hareketlerdir. Pehlivanların maneviyatlarını yükseltmek ve seyircinin göz zevkine hitap etmek gibi

²⁷⁰ Artun, **a.g.m.**, (Erişim Tarihi: 21.10.2018).

²⁷¹ Erdem, **a.g.e.**, s. 68; Seydi Ali Reis, Hindistan’da yurda dönerken Ağustos ayı içeisinde 1556 yılında Pehlivan Mahmud Buryari Veli’nin mezarını ziyaret ettiğinden bahsetmiştir. Peçevi, **a.g.e.**, s. 374; İranlılar da Mahmud Pir Yari Veli’yi zorhanelerinde okudukları dualarında yad ederler. Bu pir İranlılara göre Atabegler devrinde (1153-1224) yaşamıştır. Selçukluları tarihinde Atabeyler devri hadiseleri incelendiğinde Kızıl Aslan tarafından Azerbaycan’da hapsedilen son Selçuklu Sultanı Tuğrul’u 1192 yılında hapisten kurtarıp, Hemedan’da tahta çıkan Türkmen Beyi Anasioğlu Mahmud akıllara gelmektedir. Faruk Sümer, **Oğuzlar (Türkmenler) Tarihi, Boy Teşkilatı, Destanları**, 3. Bsk., İstanbul, 1980, s. 131; Kahraman, “**Cumhuriyet’e Kadar...**”, **a.g.e.**, s.77-85.

²⁷² Bey, **a.g.e.**,1995, s.353.

bir maksadı da vardır. Bu sebeple Farsça parlatmak anlamına gelen perdah kelimesi de peşrev için kullanılır.²⁷³

Mehmet Akif’de peşrev yapan pehlivanlardan söz ederken şu mısralara yer vermiştir;

*Şimdi sağ kolda gümüş kaplı birer bazu-bend,
Boynu muskaya donanmış, o yarım deste levend
Önce peşrev yaparak sonra tutuşmazlar mı,
Güreş artık kızıştır, hasmını tartar hasmı.*²⁷⁴

Pehlivanların Er Meydanına çıkmalarının ardından usta-çırak ilişkisine de özen göstererek, en önde usta pehlivanlar olmak üzere tamamı kibleye dönerek, sağ elini rakiplerinin sol eline, sol elini rakibinin sağ eli ile bağlayarak cazgırın dua etmesini beklerler. Kol bağlama, peşrevin hareketsiz bölümüdür. Bu “sen bana kardeşten ilerisin, yaptığımız mukaddes işte kader arkadaşısın” anlamına gelmektedir. Cazgır, dua esnasında, “İslâm peygamberine ve erenlerine salavat” dediğinde ellerini kalpleri üzerine koyarak, salavat-ı şerifi okurlar ki, bu İslâm peygamberinin yolunda olduklarının bir ifadesidir.²⁷⁵

Peşrev pehlivanların bir tür ısınma, vücudu müsabakaya hazırlama hareketleridir, fakat bu ileri ve geri yapılan tüm hareketlerin geleneksel motif ve inanç değeri de vardır. Güreş oyunlarında olduğu gibi peşrev hareketlerinde doğadaki hayvanların taklidi söz konusudur. Peşrevde at, kurt, kartal motiflerinin haricinde Türklerin hâkimiyet sembollerinden olan ok ve yay motifleri de mevcuttur. Pehlivanlar peşrev sırasında vücutlarını sergileyebilmek adına geriye doğru yay misali gerilir, cazgırların salavatlarını tamamlamalarının ardından ok misali yerlerinden meydana fırlarlar, at gibi ayaklarını yerden keserek havaya sıçrarlar, bağırarak rakiplerini tedirgin etmeye çalışırlar ve o esnada kartal kanadı gibi kollarını açabildikleri kadar açarak, omuz genişliklerini rakiplerine göstermeye gayret ederler,

²⁷³ Kahraman, “Cumhuriyet’e...”, a.g.e., s. 90.

²⁷⁴ Mehmet Akif Ersoy, **Safahat** Altıncı Kitap, I. Bsk. Ankara, 2012, s. 356-357.

²⁷⁵ “Allahümme Salli Ala Seyyidina Muhammedin ve Ala Ali Seyyidine Muhammed”, Oğuzhan Gül-Mehmet Gül-Aydoğan Soygüden, “Geleneksel Yağlı Güreşler ve “Peşrev Çekme” Ritüelleri”, **III. Uluslararası Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu**, Bişkek-Kırgızistan, 2018, s.590-591.

bir kurdun avına yaklaşması örneğinde olduğu gibi rakiplerinin üzerine hızla atılırlar. Ayrıca günümüzde Moğolistan’da yapılan güreşlerdeki peşrevlerde de kartal motifli hareketlere rastlanılmıştır.²⁷⁶

Bunun ile birlikte peşrev, pehlivanların göğüs göğüse yaptıkları mücadeleler, enselerinden tutarak kol sallamaları ve ardından güreşe başlamaları sebebi ile Çin kaynaklarında koçların birbirlerine boynuz vurmalarıyla özdeşleştirilirken, Rusya’da ayıların iki ayakları üzerine dikilmek sureti ile birbirlerine pençe atmaları hali de elense hareketine benzetilmiştir.²⁷⁷

Pehlivanlar çayıra çıkıp da peşrev yapmaya başladıklarında gözleri sürekli hasımlarını arar, bu sebeple ileri ve geri üç adım atarlar. İleri atılan bu adımların birincisi Allah için, ikincisi Cebrail için, üçüncüsü ise peygamber içindir.²⁷⁸ Peşrev sırasında üç adım geri atmak ise “hak, adalet, aşk karşısında boynumuz kıldan ince” anlamına gelmektedir. Pehlivanlar arasında mücadele başlamadan evvel güreşlere hazırlık maksadıyla peşrev denilen temenna süreci yapılır. Pehlivanlar adımlarını tamamlamalarının ardından sağ dizleri ile yere çökerek temenna ile ellerini çimene, dudağına, alnına üçer defa götürerek teyemmüm ederler ve temizlenirler ki, bu durum “Ey Pehlivan! Güç ve ustalığın seni mağrur etmesin. Herkes bir gün toprak olacak, sahibi olduğunu düşündüğün tüm değerlerin hesabını vereceksin. Sahibi olduğunu sandığın mal, mülk, güç, kuvvet sana lütuftur, bunların mesuliyetini taşımalsın.”²⁷⁹

Temenna sürecinin tamamlanması ile pehlivanlar birbirlerine yaklaşp ilk defa tokalaşır. Bu hareket, “benden sana zarar gelmez, güreşimiz, mertlik, pehlivanlık sınırları içerisinde olacaktır.” anlamını taşıdığı gibi “pehlivanlıkta ve insanlıkta, senin ayağının tozu olamam.” tevazuunun yanı sıra, “bana karşı paçana hâkim ol ve bana kaptırma” centilmenliği ile “ele, bele, dile ihanet olmaz” esasının benimsenmesidir.²⁸⁰

²⁷⁶ Yazoğlu, **a.g.e, C.I**, s. 62; Karakucak’ta, “perdah” veya “çırpınma”, aba güreşlerinde “kaldırmaç”, “makaban” adları ile anılmaktadır. O. Gül-M. Gül-A. Soygüden, **a.g.m.**, s.590.

²⁷⁷ Alper Yazoğlu ile 06.07.2019 tarihinde Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneğinde yapılan söyleşiden.

²⁷⁸ Torun, **a.g.e.**, s. 93; Halil Delice, **Türklerde Spor Anlayışı** adlı eserinde bu ileri atılan adımların, “Şehitlik, Hakkın duası, insanların duası” için olduğunu ifade etmiştir. Delice, **a.g.e.**, s.140.

²⁷⁹ **a.g.e.**, s.97; Temizoğlu, **a.g.e.**, s.66; Atilla Pulur, “*Geleneksel Sporlar ve Ahlak*”, **Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar-Sporlar Sempozyumu Kitabı**, Kahramanmaraş, 2017, s. 50; O. Gül-M. Gül-A. Soygüden, **a.g.m.**, s.597.

²⁸⁰ Hilmi Biç, **Türk Güreşi, Yağlı Güreş**, Marmara Basımevi, İstanbul,1944, s. 21.

Tüm bunların ardından pehlivanlar peşrevlerine kaldıkları yerden devam ederler. Bu noktada bazı pehlivanlar yerden ot koparıp, ısırarak yüksek bir motivasyonla yaparlar ki, bu rakibe bir gözdağı vermek anlamını taşır. İkinci defa karşılaştıklarında pehlivanlar sol ellerini rakibinin sağ (paça) şirazesine dokunmak suretiyle dudaklarına ve ardından başlarına götürürler, bu hareket tersten de tekrar edilir. Şiraze hareketini yaparken içteki ayaklar yan yana getirilir. Tüm bunların ardından pehlivanlar kispetlerine ellerini vurarak meydanda dolanmaya başlarlar. Üçüncü defa karşılaştıklarında ise sol ellerini birbirlerinin enselerine, sağ ellerini de birbirini tuttuğu halde sağa sola sallarlar. Bu tavır “aramıza kötü düşünceler girmesin, güreşin dışında hiçbir şey olmayacak” anlamına gelmektedir. Eller sallanarak ayrılırken birbirlerinin sağ ayaklarına (baldırlarına) sağ ellerini sürerek başlarına götürürler. Pehlivanlar dördüncü defa karşılaştıklarında göğüslerini birbirine değdirmek üzere sırtlarını sıvazlarlar. Beşinci defa da karşılaştıklarında tokalaşarak sırtlarını yine sıvazlar, bunun manası rakibinin doğru yağlanıp yağlanmadığını denetlemek, müsabaka sırasında olabilecek kazalara karşı “helallik” almak olup, altıncısında tokalaşıp eller ensede müsabakaya başlarlar. Peşrev belirli bir düzen içerisinde yapılan çırpınma hareketidir ki, gayesi seyirciye heyecan vermek, pehlivanın da maneviyatını yükseltmektir.²⁸¹

Pehlivan Er Meydanına çıktığında yaptığı bu ısınma hareketleri ile rakibini de yoklar ve usta çırak ilişkisi içerisinde müsabakaya hazırlanıp hazırlanmadığını kontrol etmiş olur. Ardından helalleşir, kıbleye dönüp, eğilerek “topraktan geldik, toprağa gidiyoruz.” diyerek güreş hazırlığını bitirmiş olur. Bu anlamda değerlendirildiğinde peşrev, başlı başına bir yüksek sanat olup, hareketinin değerini ve önemini artıran bazı pehlivanları da vardır. Bunların başında Büyük Yaşar pehlivan gelir ki, Osmanlı Devleti’nde insanlar bazen sadece Yaşar pehlivanın peşrev hareketlerini izleyebilmek için güreş müsabakalarına gitmişlerdir. Ayrıca halk arasında tertiplenen yağlı güreşlerde değilse de Huzur güreşlerinde, peşrevde ya da müsabaka sırasında padişaha asla sırt çevrilmesine müsaade edilmemiştir.²⁸²

²⁸¹ Dervişoğlu, **a.g.e.** s.292-296; Bilar, **a.g.e.**, C. I, s. 74; Kahraman, “Cumhuriyet’e Kadar...”, **a.g.e.**, s. 90; O. Gül-M. Gül-A. Soygüden, **a.g.m.**, s.593.

²⁸² Bilar, **a.g.e.**, C.I, s. 74; Pulur, **a.g.m.**, s. 51; Büyük Yaşar Pehlivan, Sabah Gazetesine bir mektup göndererek bir yanlış düzeltmek istemiş ve Paris’te Kurtdereli Mehmet pehlivan ile birlikte ecnebilere karşı Rusya’da başarı kazandıktan sonra Paris’e dönerek güreşinin Çanakçılı Reşit değil, bizzat kendisi

Sonuç olarak peşrev çekme ritüeli yağlı güreşlerin en önemli uygulamalarından birisidir. Günümüzde müsabık sayısının fazlalığı ya da peşreve gereken değerin verilmemesi, olayın önemini kaybetmesine ve bir geleneğin yitip gitmesine sebep olmaktadır. Bunun için peşrevin pehlivanlar tarafından tam anlamı ile yapılması sağlanmalı, federasyon yetkililerin pehlivanlara zaman zaman bu konuda eğitim vermesi temin edilmeli, cazgırlar, peşrevin usul ve yöntemlerine ilişkin yağlı güreş seyircisini müsabakalardan önce bilinçlendirmeli, uygulamalar doğru ve uzun sürede hakkı verilerek yapılmalıdır. Peşrev için doğru uygulamalardan birisi Edirne Belediyesi tarafından yerine getirilmekte, Kırkpınar'da, peşrevi en iyi tutan pehlivana maddi ödül verilerek ritüelin devam ettirilmesi teşvik edilmektedir.

C.8. Ödüller ve Parsa Toplama Ritüeli

Ödül, şahısların bir amaç uğruna sergiledikleri bir gayretin neticesinde, elde ettikleri ya da yükseldikleri kademenin değerine karşılık olarak verilen, maddi ve manevi hazların bütününe anlatan bir terimdir. Ödül, iş yapan şahsın aldığı psikolojik doyumunu da kapsayan bir kavram olmasına karşın toplumda daha çok elde ettiği maddi yarar ve hizmetler için kullanılmaktadır. Ödül, ayrıca işi yerine getiren şahsı daha yüksek kademede etkili olmaya yönelten tüm özendiricileri de kapsamaktadır.²⁸³

Tüm yağlı güreşlerde ödüllendirme sistemi geleneksel usullere uygun yapıldı. Ödül sisteminde, genellikle eşya, canlı hayvan ve nakit para dağıtılırdı. Bu manada güreş ağasının verdiği dışında, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine gelen diğer ağalar, esnaf ya da ileri gelenler, destek mahiyetinde erkek canlı hayvan getirirlerse makbul bir iş yapmış olurlardı ki, güreş ağası bunu da mutlaka değerlendirirdi. Yağlı güreşlerde ayrıca gündelik kullanıma uygun ödüller verilirdi. Genellikle düğün güreşlerinde gelin kızın çeyizinden verilen mintan, çevre, havlu, yün çorap ve buna

olduğunu ifade etmiştir. Uzun boylu, zayıfça, kara bıyıklı ve aslı Lofçalı olup, Edirne şehrinin Babaeski ilçesinde ikamet etmekte olan “Büyük” Yaşar pehlivanının büyüklüğü kendisinin teyzesadesi olan diğer bir Yaşar pehlivandan ileri gelmektedir. Rusya’da (Petersburg), Polonya’da (Varşova) başarılar kazanmış, hatta Kara Ahmed’in rakibi Yatbilas Yanninsky ile yaptığı müsabaka sonrası galip gelerek bir madalya kazanmıştır. **Sabah Gazetesi**, “Sayı:3920, “*Büyük Yaşar Pehlivan*”, Fi Cemazeyil-Ahir 1318 / (28 Eylül 1316-11 Ekim 1900). s.3; 26 Şubat 1900 tarihinde Selanikli Madyano İstanbul’a gelmiş ve Büyük Yaşar pehlivan ile mukavele yaparak onu Paris’e götürmek için girişimlerine başlamıştır. **Sabah Gazetesi**, Sayı:3693, “*Paris’te Türk Pehlivanları*”, Fi 25 Şevval 1317 / (14 Şubat 1315-26 Şubat 1900)., s. 3.

²⁸³ Selma Karatepe, *Ödüllendirme Yönetimi: Örgütlerde Güdülemeye Duyarlı Bir Yaklaşım*”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C.60, S.4, Ankara, 2005, s. 123.

benzer eşyalardı. Dobrice ve Kırım Türkleri bu gündelik kullanıma uygun ödüllere “Akşey” der ve dokuz parça olarak tasarlarlardı. Müsabakalar sonunda kazanan pehlivanlara kumaş olarak verilen ödüller, renkli, basma, ipek ya da pamuklu olarak tabir edilen mensucat olup, muhtemelen 6 arşın (4-5 metre) uzunluğunda olurdu.²⁸⁴

Ödüllerin haricinde birde pehlivanların kendilerinin bizzat topladıkları parsa denilen bir “bahşiş” türü daha vardı. Parsa kelimesi Farsça “dilenmek, yakararak istemek” anlamında kullanılmıştır.²⁸⁵ Parsa toplama hokkabazlık, cambazlık, orta oyunu veya güreş gibi sportif müsabakalarda bilet keserek seyirci gösteri alanına almak gibi bir uygulama olmamasından, gösterinin, organizasyonun sonunda bir şapka, kap ve küçük bir sanduka vasıtası ile geleneksel olarak para toplama işidir. Yağlı güreşlerde, başpehlivanlar güreşmeden önce, küçük boylar ise güreştikten hemen sonra birbirlerinin kollarına girerek, seyircilerin önünde temenna edip, “parsalarını” toplarlardı ki, bu durum yağlı güreşte ödüller az olduğu zamanda pehlivanların sırtlarına peştamallarını alarak, seyircilerin arasına girip, dolaşmasıyla uygulanırdı. Parsa, ayrıca seyircinin güreşi ve pehlivanı ne denli sevdiğinin de bir göstergesiydi.²⁸⁶

Güreş kültüründe çokta hoş olmayan bir gelenek olsa da hemen tüm yağlı güreş yapan pehlivanlar bu ritüeli yerine getirmişlerdir. Hatta Adalı Halil pehlivan Avrupa ve Amerika’da yüklü miktarda para kazanmış dahi olsa yine de 1910 yılında Taksim’de bir sirkte gösteri güreşleri yaparken, Silivrilili İzzed²⁸⁷ pehlivanın daveti üzerine Çamlıca’nın arkasındaki Libadiye semtinde bir arazide yaptıkları müsabaka sonrası çarığını çıkararak seyirciden parsa toplatmıştır.²⁸⁸

Parsa toplama geleneği panayır, düğün, sirk güreşlerinde sıklıkla rastlanan bir uygulama olsa da Huzur güreşlerinde görülmesi oldukça farklı bir durumdur. Bunun

²⁸⁴ Ayağ, **a.g.e.** 82; Kahraman, “**Osmanlı...**”, **a.g.e.**, s.165-166.

²⁸⁵ Mehmet Kanar, **Farsça-Türkçe Sözlük**, Say Yay., İstanbul, 2008, s. 320.

²⁸⁶ Kahraman, “**Cumhuriyet’e Kadar...**” **a.g.e.**, s. 86; Ayağ, **a.g.e.**, s. 110; Yazoğlu, **a.g.e.**, C.I, s. 139.

²⁸⁷ 1880 yılında Silivri’de dünyaya gelen İzzed pehlivan, 1913 yılında İstanbul’da vefat etmiştir. Babası kayıkcılık yapan İzzed pehlivan 1907 yılında Avrupa’ya gitmiş ve orada başarılı güreşler çıkarmıştır. Abis, Lorbende, Biskof’u Sırbistan’da, Aben, Hintli Morzuk’u Macaristan Peşte’de, Pons ve Anderson’u Peterburg’da yenmiştir. Portekiz’de Japon Kitahi ve bir İngiliz güreşçi ile mücadele verdikten sonra Finlandiya’da ve Rusya’da, Paris’te Felix Müller, Macar Chaya ile güreşler yapmıştır. İzzed pehlivan Avrupa’yaptığı yağlı güreşler sonucunda elde ettiği başarılar ve özellikle de Bulgar güreşçiyi yendiği için Sultan Reşad tarafından iki yağız atlı fayton ile taltif edilmiştir. Erdem, **a.g.e.**, s. 366-369.

²⁸⁸ Kahraman “**Cumhuriyet’e Kadar...**”, **a.g.e.**, s. 87.

en bilinir örneği, II. Mahmud'un hükümdarlığında, Osmanlı ülkesine davet ile gelen bir Rus pehlivanının her güreş tuttuğu pehlivanı alt etmesi ve padişahının itibarının dönemin yetkililerince çiğnendiğinin düşünülmesi üzerine, Bursa'nın Misi Köyünde ikamet eden Suhteoğlu Mehmed pehlivana müracaat edilmiş, onun İstanbul'a getirilmesi ve güreştirilerek Rus pehlivanı alt etmesi sağlanmış, hatta bu müsabakanın sonunda Rus güreşçinin kaburgaları kırılmıştır. Yaşanan gelişmenin ardından, padişahın Kırkpınar başpehlivanı "Suhteoğlu" için kaftanını sırtından sıyırıp, yere serip, parsa istemesi de olağandışı bir hareket olmuştur.²⁸⁹

Osmanlı Devleti'nde ilk defa para toplanmadan, diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi bilet kesmek sureti ile güreş organizasyonunu tertip eden, Mâliye Nezareti memurlarından Niyazi Bey'dir. Niyazi Bey, II. Meşrutiyet'in ilanının (23 Temmuz 1908) ardından yine mezkûr bakanlığın emri ile Haydarpaşa çayırında bu müsabakayı gerçekleştirmiş, toplanan parayı da gerekli vergilerin tahsil edilmesinin ardından, pehlivanlar arasında aldıkları derecelere ve boylarına göre de dağıtmıştır.²⁹⁰

C.9. Başpehlivanlık Nişanesi Altın Kemer

Osmanlı Devleti'nin varlığından itibaren tüm yağlı güreşlerde yalnızca yenen değil, sıkı mücadele veren pehlivanlar da ödüllendirilmiştir. Fakat XIV. yüzyıldan, XX. yüzyıla kadar pehlivanlara verilen ödüller arasında kemer olmamıştır. Kemer kavramı yurt dışında yapılan spor müsabakalarında geçerli olan bir anlayıştır. II. Abdülhamid'in de onaylamasıyla yurtdışına çıkan pehlivanlar aldıkları birinciliklerin ardından madalya ve kemerle ödüllendirilmişlerdir.²⁹¹

Anadolu'da ilk kemer 1901 yılında Bursa'nın Umurbey ilçesinde düzenlenen yağlı güreş organizasyonunda;

²⁸⁹ Temizoğlu, a.g.e., s. 12.

²⁹⁰ Celal Davut, Arıbal, "Adalı Halil Pehlivan" Yağlı Güreşte Kaideler, Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık, İstanbul, 1955, s. 47.

²⁹¹ Fransa ve Rusya'da güreşerek Osmanlı'nın gücünü, asaletini tüm dünya milletlerine bir defa daha ispatlayan ve cihanın birinci pehlivanı unvanını alan Rumelili Cihan Pehlivanı Kara Ahmed'e, Paris şehremaneti Meclisi kararıyla bir kıt'a altın madalya ve ayrıca iki kıt'a da gümüş madalya aldığını, kendisinin bunun haricinde Belçika Kralından ve Rus Çarından da madalyası olduğu bildirilmiştir. **DABOA.Y.MTV.** 197.79.1-2 Fi 10 Şaban 1317 / (2 Kanun-i Evvel 1315-14 Aralık 1899). Kara Ahmed, Sabah Gazetesine yazdığı mektubunda "Birinciliği kazandığını, 150 Napolyonu Osmanlı Bankasına teslim ettiğini, üç madalya aldığını, mektubu yazdığı gün itibari ile Filores Bergere'de 3,5 günlük ve 2000 Franklık kontrat yaptığını bildirmiştir. **Sabah Gazetesi** Sayı:3659, "Cihan Pehlivanı Kara Ahmed", Fi 16 Ramazan 1317 / (6 Kanun-i Sani 1315-18 Ocak 1900), s. 1.

1- Altın kemer

2- Gümüş Kemer

3-Şeref Kemerı şeklinde dağıtılmış ve bu kemerı ilk Adalı Halil pehlivan kazanmıştır. Ama dünya üzerinde altın kemerı kazanan ilk Türk pehlivan ise 16 Ocak 1900 tarihinde Paris’te Moulin Rouge’da yapılan müsabakalar neticesinde tüm rakiplerini yenen Filiz Nurullah’ın olmuştur.²⁹²

1933-1939 yılları arasında Türkiye’yi, A.B.D. ve Yunanistan’da temsil etmiş olan Dinarlı Mehmet pehlivana rakibi Yunan George (Gim) Londos meydan okumuş, unvan ve kemer vaat etmiştir. Bu kemerin Londos’a kim tarafından verildiği de meçhuldür. Bu gelişme Cumhuriyet Türkiye’sindeki ödül anlayışında değişime gidilmesini sağlayan ilk hamledir.²⁹³

Bunun ilk uygulaması, Edirne’de mukim, Kazım Dirik Başkanlığı’ndaki Trakya Genel Müfettişliğine, 21 Nisan 1939 tarihinde gönderilen, 64 sayılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün genelgesinde, 15 Nisan 1939 tarihinde vefat eden “Kurtdereli Mehmet” pehlivanı hayırla yâd edebilmek ve hatırasını yaşatabilmek adına tertiplendiği söylenen, ayrıca Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde her yıl başpehlivanlığı kazanacak güreşçiye bir sene müddetle takılması kararı verilen “Kurtdereli Kemerı”dir.

1- Senelerce Türk kuvvet ve kudretinin timsali, dâhilde ve hariçte sırtı yere gelmeyen, ülkesini ve milletini şan ve şeref ile temsil eden Mehmet Pehlivan 15.4.1939 tarihinde Balıkesir’de gözlerini bu dünyaya kapatmıştır.

Balıkesir’de vefat eden pehlivan için Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bir mezar yaptırma kararı almıştır. Genel Müdürlük, merhumun ailesine de nakdi

²⁹² Yazoğlu, a.g.e., C.I, s. 137; Balıkesir Karesi Belediyesi bu müsabakayı 1902 tarihi olarak kendi sitesinde vermiştir. https://www.karesi.bel.tr/statik/kurtdereli-mehmet-kimdir/?dil=tr_TR (Erişim Tarihi: 04.12.2018). Dünya üzerinde altın kemerı kazanan ilk Türk pehlivanı unvanının sahibi Filiz Nurullah’ın ödülünü, Orhan Koloğlu “Müthiş Türkler “ adlı eserinin 313. sayfasında, 17 Ocak olarak vermiştir. Yanılmasının sebebi ise gazetelerden aldığı bilginin bir gün öncesini kemerin alınış tarihi olarak kabul etmesinden kaynaklanmaktadır.

²⁹³ Bilal, C. I, a.g.e., s.82; Bu arada başka bir müsabaka için Tekirdağlı Hüseyin’i de Paris’e götüren Organizatör Asım’ın, pehlivanın zehirlenmesi vakası ve Hüseyin’in rakibi Deglane’nin kendisine danışıklı dövüş için 1000 lira teklif ettiğini de kat’i bir dille reddetmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Yazla Beraber Güreş Mevsimi de Başlıyor”, 21 Nisan 1938, s.3.

yardımda bulunmuştur. Balıkesir yöresinin sporcuları pehlivanın hatırası adına onu yâd etmek için bir merasim tertipleyeceklerdir.²⁹⁴

2- Edirne Sarayıçi mevkiinde himayemizde tertip olunan Kırkpınar Güreşlerinde her sene başpehlivanlığı kazanacak olan güreşçiye “Kurtdereli Kemer” verilecektir.

3- Kemerin halkalarında zincire asılı on adet yazısız madalya bulunacak ve bu halkalara her sene birinci olarak başpehlivanlığı alacak pehlivanın adı yazılacaktır. Bu kemer on senenin bitiminde en az üç defa adını yazdıran pehlivana ebedi olarak verilecektir.

4- Bu on sene zarfında üç birincilik alınamaz ise kemer Genel Direktörlük Müzesine gönderilecek ve yeniden on madalyalı bir kemer hazırlanacaktır.

Fiziksel özelliğine bakıldığında, altın olmayan ve metalden mamul, kırmızı renkli sağlam gönlenmiş bir deriden imal edilmiş, metal levhasının üzerine “ay-yıldız” ile “altı ok” motifleri işlenmiş bir kemerdur. Kemerin birbirine paralel tokalarının metal levhadan itibaren ikincisinden zincirlerle bağılı üzeri boş bırakılmış, on küçük madalya asılmıştır. Bunlara her sene Kırkpınar’da başpehlivanlığı kazanacak pehlivanın adı yazılacaktır. Bu kemere on yılın ardından adını üç defa yazdıran pehlivan onun daimî sahibi olacaktır. On yıl sonunda aynı üç isim yazılmaz ise on yeni madalya daha takılacaktır.²⁹⁵

Bu şerefe ilk ulaşan başpehlivan 1939-40-41 yıllarında üç defa Kırkpınar başpehlivanlığını alan Tekirdağılı Hüseyin (Alkaya) dir. Beden Terbiyesi Genel Müdürü General Cemil Tamer tarafından hazırlatılmış, Edirne Valisi Niyazi Mergen’in ricası üzerine Orgeneral Fahrettin Altay tarafından da pehlivana takmıştır. Kemer kendisine ebedi olarak 1943 yılında teslim edilmiştir. Günümüzde Edirne Büyükşehir Belediyesi tarafından imitasyonu yaptırılmış olan kemer kent müzesinde

²⁹⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kurtdereli İçin İyi Bir Mezar Yapılacak”, 30 Nisan 1939, s. 3.

²⁹⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Dün Başladı”, 6 Mayıs 1939, s. 6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Felsefesi”, 10 Temmuz 1988, s. 13; **Edirne Postası Gazetesi**, “Büyük ve Meşhur (Kırkpınar) Pehlivan Güreşleri Dün Başladı ve Devam Ediyor”, S. 839, 6 Mayıs 1939, s.1.

sergilenmektedir. Mezkûr kemer, II. Dünya Savaşı bahane edilerek 10 yıl boyunca takdimi yapılmamıştır.²⁹⁶

Bu arada üst üste başpehlivan olduğundan dolayı Kırkpınar'da altın kemer de aldığı öne sürülen Hüseyin Alkaya, aldığı iddia edilen kemerlerin birisinin gümüş, diğerinin bakır ve sonuncusunun da tenekeden olduğunu kamuoyunun bilgisine sunarak, altın kemer hadisesine açıklık getirmiştir. Ayrıca Edirne Belediye Başkanı Nuri Alışkan, bilinen ilk altın kemerin şemasını 1953 yılında çizmiştir. Bu kemer 1939 yılındaki kemerden elbette ki farklıdır. Kemerin madalyaları içerisinde fil figürleri ve ortasında ise pehlivan kabartması bulunmaktadır. Bu yerel bir yönetimin girişimi ile hazırlanan Türk yağlı güreşine kazandırılan günümüzde gelenekselleşen bir girişim olmuştur.²⁹⁷

Bu noktada hatırlatılması gerekmektedir ki, resmi olarak Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde “Altın Kemer” uygulaması ilk defa 1960 yılında Edirne Belediyesi tarafından başlatılmış²⁹⁸ ve devamı getirilmiştir. Altın kemer pehlivanlığın zirvesidir,²⁹⁹ çünkü bu kemer yağlı güreşlerin en seçkin organizasyonu olan Kırkpınar'da verilmektedir. Kemer, 22 ayar, 481 gr. altından imal edilmiş ve 1.400 gr. ağırlığındadır. Günümüzde üzerinde Adalı Halil ile Kurtdereli Mehmet pehlivanın güreş tutarken verdikleri fotoğraf görüntüsünün nakşedildiği bir kabartma mevcuttur. 1960 yılında bu kemeri ilk takan İbrahim Karabacak olmuştur. Günümüze kadar kemere Ordulu Mustafa Bük (1966-67-68)³⁰⁰, Karamürselli Aydın Demir (1976-77-78), Denizlili Hüseyin Çokal (1982-83-84), birer defa sahip olurken, Karamürselli Ahmet Taşçı Cumhuriyet tarihinde buna iki defa sahip olan (1990-91-92 ve 1995-96-

²⁹⁶ Bilar, a.g.e., C.I, s. 80-87; **Edirne Postası**, S. 841, “Gençlik ve Dinçlik”, 14 Mayıs 1939; s., 1; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1710-1722, “Kırkpınar Tarihinden Kurtdereli'nin Kemerinin Hikâyesi”, 12-27 Haziran 1981, s.1.

²⁹⁷ Nuri Alışkan 1955-1959 yılları arasında aralıksız 5 yıl Edirne Belediye Başkanlığı yapmıştır. Köse, a.g.e., s. 15-16; Yazoğlu, a.g.e., C.I, s. 153.

²⁹⁸ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1448, “Yirmi iki Ayar Altın Kemer Edirne Belediyesine Teslim Edildi.”, 9 Haziran 1960; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınarlar için Edirne Hazırlandı”, 12 Haziran 1960, s.6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi, Karabacak Başpehlivan Oldu.”, 27 Haziran 1960, s.6.

²⁹⁹ 22 ayar altından başpehlivanlık kemerini yapan Abdullah (Çanlı) ustadır. Edirne Belediye Başkanı Nuri Alışkan'ın oğlu Sinan Alışkan'dan alınan bilgidir. (06.07.2019) **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar İçin Edirne Hazırlandı”, 12 Haziran 1960, s. 6.

³⁰⁰ Ordulu Mustafa Bük, gençliğinin tesiri ile gösterişli ve sergüzeşt bir hayatı tercih etmişti. Yaşı bira ilerleyince de pehlivanlığı artık masraflarını karşılayamaz olmuştu. Sahibi olduğu altın kemeri bir iki defa rehin bıraktıysa da en sonunda Kapalıçarşı da bir kuyumcudaca eriterek yapılan ilk kemeri harcamıştır. Gümüş, “Türk...”, a.g.m., s.30.

97) yegâne pehlivandır. Bu arada 28 Haziran 1980 yılında yapılan 619. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde altın fiyatlarının ani ve hızlı yükselişi karşısında Ağa Cemal Pul'un başpehlivan Mehmet Güçlü'ye altın kemer takamadığı da tespit edilmiştir.³⁰¹ Ama sıklıkla görülme de Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, Ağalar da kendi inisiyatifleri ile pehlivanlara kemer hediye etmişlerdir.³⁰²

Altın kemer zaman zaman politik sorun olmuş ve siyasete yön dahi vermiştir. 23 Haziran 1993 tarihinde dönemin Edirne Belediye Başkanı Hamdi Sedefçi'nin mensubu bulunduğu partinin Genel Sekreterine altın kemeri taktırmak istemesi üzerine devrin Spor Bakanı İsmet Özaslan tepki göstermiş ve "Devlet bu yıl Kırkpınar'da olmayacaktır.", diyerek olayı protesto etmiştir.³⁰³

Kırkpınar'da pehlivanların dışında, ağalığın teşvik edilmesi ve cazip hale getirebilmesi adına, onlara da bir kemer verilmesini, dönemin Belediye Başkanı İbrahim Ay teklif etmiştir. Edirne Şehir Meclisi'nin onayı ile 1985 tarihinde yoğun gayretler sonucunda, Edirne Kırkpınar Yağlı Güreş Yönetmeliği, Belediye Meclisi'nde onaylanmış ve aynı yıl yürürlüğe girmiştir. Kanunun yayınlanmasından sonra ilk olarak kemeri 1991-1993 yılı ile birlikte aralıksız üç yıl Ağalık yapan Alper Yazoğlu almıştır. Yazoğlu'nu Hüseyin Şahin ve Seyfettin Selim takip etmiştir. Alper Yazoğlu'nun aldığı kemer, bronzdan üzeri gümüş kaplama olmasına rağmen kendisi bunu daha sonra altın ile kaplatmıştır.³⁰⁴

³⁰¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Sona Erdi; Altın Kemer Ordulunun", 17 Haziran 1968, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kara Ali'yi 24. Dakikada Yenen Aydın Demir 2. Kez Başpehlivan", 20 Haziran 1977, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Geleneksel", 22 Haziran 1978, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Güçlü Emeli'ine Kavuştu", 28 Haziran 1980, s.10; Temmuz 2018'de Antalya Milletvekili Aydın Özer tarafından verilen "Ebedi Altın Kemerli Başpehlivanların Devlet Sporcusu Olması" hakkındaki kanunun, **Hürriyet Gazetesi**, "Yağlı Güreş İçin Kanun Teklifi", 27 Temmuz 2018, s. 25; 2 Temmuz 2019 tarihinde TBMM'den çıkarılan torba yasa ile Kırkpınar'da altın kemerin ebedi sahibi olan pehlivanlara da "Devlet Sporcusu" unvanı verilmesi kararı alınmıştır. **Hürriyet Gazetesi**, "Kırkpınarların Ebedi Altın Kemerli Başpehlivanları Devlet Sporcusu Oldu.", 5 Temmuz 2019, s.26-27.

³⁰² **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Oldukça Hararetlendi", 26 Haziran 1960, s.6; 17 Haziran 1974 Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tamamlanmasının ardından başpehlivan Kara Ali'ye (Çelik), Kırkpınar Ağası Zülküf Karabulut 30 bin liralık bir gümüş kemer takmıştır. Karabulut, 1975 yılının da Kırkpınar ağası seçilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kara Ali Başpehlivan Oldu" 18 Haziran 1974, s.8.

³⁰³ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar'da Altın Kemer Krizi", 23 Haziran 1990.

³⁰⁴ Aybatur Yurk, "Altın Değil, Bronz Kemer", **Edirne Kırkpınar Dergisi**, S.2, Edirne, 2016, s.44-46. Seyfettin Selim, 2020 yılının ağalığını da 661.000 lira bedelle alarak, Kırkpınar tarihinde 3 altın kemere sahip tek ağa unvanının da almıştır. 25 Mart 1984 tarihinde yapılan yerel seçimlerle iş başına gelen ve Eczacılık mesleği ile iştigal eden İbrahim Ay, ilk defa gümüş kemer verilerek, ağalığın özendirilmesini

C.10. Yağlı Güreşlerin Armonikası Olan Davul ve Zurna

Türklerde en eski sazlardan olan davul ahşap, maden veya pişirilmiş topraktan silindirik bir gövde üzerine gerilen bir deriden oluşan enstrümandır. Divan-ı Lügat’it Türk’te “şahin avlandığı zaman çalınan enstrüman” olarak adı geçen “tovul / tovil,³⁰⁵ İslâmiyet öncesi Türklerde ise “kövrük” olarak adlandırılmıştır.³⁰⁶

Anadolu’da büyük ve küçük olarak anılan iki davul türü vardır ki, büyüğüne “kaba”, küçüğüne “cura” davul denilir. Çift derili davulun en fazla kullanılan modeli koni şeklinde olanıdır. Bu davul türüne Tabıl-ı Türki adı verilmiştir. Tek derli olan davulların küçüklerine dümbelek, tek veya çift nekkare, darbuka, en iri olanlarına ise kös denilmiştir. Davulu oluşturan kısımlar ise kasnak (gövde), deri, çakçı kayış, meçik, kasnak derisi ve boyun kayışıdır. Kasnak, belirli ölçüdeki ahşabın biçilmesinin ardından, çember formuna getirilerek iki uçtan çiviler yardımıyla tutturulur, deri ile üzerinden geçilir. Deri formatı itibarıyla tabaklanmış olan ve daha iyi ses veren keçi derisidir. Davul kayışı derinin gerilmesini sağlayan yapıdır ve dana ya da keçi derisinden yapılır. Meçik ise sol elde tutulan ince çubuğa verilen addır.³⁰⁷

Türklerde davulun pek çok işlevi vardır. Ancak ilk aşamada Şamanlar tarafından hasta ruhların tedavisinde kullanılmıştır. Ardından askerler tarafından savaş ve akın haberinin verilmesinde, halka sultan fermanlarının iletilmesinde tercih edilmiştir. Moğol Kağanı Çingiz’e (Temuçin) Camoka, düşman karşısında destek vermeye karar verdikten sonra ona haber göndermiş ve şu sözleri sarf etmiştir:

gerektiğini savunmuştur. Özlem Ceylan, “*Sarayıcı Kırkpınar Tribünlerinin Hikâyesi*”, **Edirne Kırkpınar Dergisi**, S.2, Edirne, 2016, s.4-5. Bunun yanı sıra Alper Yazoğlu kendi inisiyatifi ile 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’e “Ağaların Ağası” unvanını verdiklerini de dile getirmiştir. 6 Temmuz 2019 tarihinde Alper Yazoğlu ile yaptığım söyleşiden alınmıştır. **Milliyet Gazetesi**, “*Demirel: Ağaların Ağasıyım*”, 24 Haziran 1993, s.18; Bunun yanı sıra Ağaların Ağası olarak 9. Cumhurbaşkanına 1994 yılında altın kemerde takdim edilmiş, “Ağaların ağası” unvanı resmi nitelikte kazanmıştır. **Edirne Gazetesi**, “*Ağaların Ağası Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’e Altın Kemer Takıldı*”, 25 Temmuz 1994, s. 1. Ayrıca 2009 yılında 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’e de Edirne Valisi Mustafa Büyük ve Edirne Belediye Başkanı Hamdi Sedefçi tarafından Kırkpınar Ağası cepkeni, fesi giydirilirken, “Başaga” unvanı verilmiş, altın kemerde takılmıştır. **Edirne Gazetesi**, Sayı: 13672, “*Kırkpınar Baş Ağası Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’e Altın Kemer*”, 6 Temmuz 2009, s. 5.

³⁰⁵ Eyüb, Uzunkaya, “*Türk Halk Danslarının Müzikle İcrasında Davulun Yeri ve Önemi*”, **Akademik Bakış Dergisi**” S. 20, Haziran 2010, 2-3.

³⁰⁶ Durmuş, **a.g.e.**, s.452.

³⁰⁷ Enver Keskin, **Aba Güreşimiz**, Karacan Matbaası, Ankara, 1978, s.31-34.

*“Ben her tarafta görebildiğin tuğumu astım.
Kara boğa derisinden yapılmış gür sesli davulumu çaldım.
Kara koşu atıma bindim, çelik (gibi sağlam) elbisemi giydim.
Çelik mızrağımı elime aldım. Şeftali ağacından oklarımı çenttim.
Ha’at Merkit’e karşı derhal savaşa girişelim, diye söyle...”³⁰⁸*

“Nây” kelimesi Farsça bir kelime olup, kamış anlamına gelmektedir. Türkçe’ye de bu şekilde geçmiş ve zamanla ney ifadesine dönüşmüştür. Bu minvalde ney üfleyen kişiye “nâyî” veya “neyzen”, denirken, neyzenlerden oluşan saz grubunu idare eden kişiye, “sernâyî” ya da “serneyzen” denilmiştir.³⁰⁹ Dîvân-ı Lügati’t-Türk’te, Genceli Nizameddin’in şiirinden yapılan alıntıdan da anlaşılacağı üzere ney adlı sazın çok sesli bir boru olarak Nây-ı Türkî adıyla ün kazandığı da ifade edilmiştir. Fakat günümüze ulaşan bu sazın neyden farklı bir yapıya sahip olduğu bilinen “Sürnay”dır.³¹⁰

Sürnay, Hata ve Hutun Türklerine mahsus olup, 1,5 arşın (0,68x1,5= 1,02 m.) dır. Nay-ı Türki’nin üzerinde düdük misali delikler vardır. Enstrümanın baş tarafı deve başı şeklinde eğri olup, yüksek oktavlı bir ses vermektedir. Sümer dilinde mezkûr saz “ni, na, ti-gi, ka-gı” gibi isimler almıştır.³¹¹ Türklerin Anadolu’ya başlayan göçlerinin ardından güncel dile “zurna” olarak devşirilen bu enstrümanın, eski Türklerde “Borguy” adı verilen üflemeli sazın devamı olabileceği düşünülmüştür.³¹²

Günümüzde zurna ise baştan sona doğru genişleyen, erik veya şimşir ağacında yapılan boru formunda bir enstrüman olup, erik ağacından yapıları tercih edilir. Cura, orta ve baz olmak üzere üç sınıfa ayrılır. Zurna, matem, nezik, avurtlak, kamış gibi bölümleri mevcuttur.³¹³ Türkiye’de zurna üfleme mesleğini güney illerinde yerleşik olan Türkmen “Abdallar” yapmaktadır. Güreşlerde davula ritim veren bu enstrümanın icrasını Abdallar, avurtlarını şişirmek suretiyle gerçekleştirirler.³¹⁴

³⁰⁸ Gülhan Atnur, *Cengiz Aytmatov’un “Cengiz Hna’a Küsen Bulut” adlı Romanı Üzerine*, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 15, Erzurum, 2000, s. 133-141.

³⁰⁹ Uygun, M. N. (2007). “Ney”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt XXXIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, s.68.

³¹⁰ **a.g.m.**, s.68-69.

³¹¹ Ergüner, Süleyman, **Ney Metod**, Müzik Yayınları, İstanbul, 2002, s.29-31; Uygun, **a.g.m.**, s. 68.

³¹² Durmuş, **a.g.e.**, s. 452.

³¹³ **a.g.e.**, s. 31.

³¹⁴ Polat, **a.g.m.**, s. 213.

“Zurnada peşrev olmaz.

Davulsuz düğün olmaz.

*Davulsuz, zurnasız pehlivan oynamaz.*³¹⁵

Davul, ata yurttan itibaren Türklerde hâkimiyet sembolü olup, savaşlarda erleri hareketlendirip, düşmanın üzerine gönderebilmek adına kullanılan bir motivasyon enstrümanı vazifesini de görmüştür. Göktürkler ve Hunlar, davul eşliğinde savaşmışlar, hatta onu egemenlik sembolü olarak da kullanmışlardır. Güreşte davul bütünü bir parçasıdır. Anadolu’nun farklı coğrafyalarında değişik biçimlerde işlevsellik gören davul-zurna, sadece Kırkpınar güreş alanında değil, müsabakalar başlamadan birkaç gün önce şehrin çeşitli mekânlarında dolaşarak halkı Er Meydanına çekmek gibi bir misyonu da üstlenmiştir.³¹⁶ Türk’ün yaşamında davul ve zurna üç noktada çalınır: Düğünler, savaşlar, güreşler... Savaş, sahibi olunan güzelliklerin düşmanlara karşı savunulmasıdır. Düğün, mutluluğun, sevincin ve paylaşımın doruk noktasıdır. Davul-Zurna bunun çevreye ilanı adına çalınır. Güreşte ise davul ile zurna nefis, şeytan ve kötü arkadaş çevresine karşı savaş hazırlığı anlamına geldiği için yüzyıllarca çalına gelmiştir.³¹⁷

Kırkpınar’ın “güreş müziği” yalnız bu festivalde icra edilen bir ritüeldir. Davul ve zurnacılar ki “ekip” olarak anılırlar, icraatlarını güreşin gidişine göre belirlerler. Hatta müzik sanatının icracıları, güreşin seyir canlılığını artırabilmek adına ana tema üzerinde değişik varyasyonlar yaparak, sanat gösterisine dahi dönüştürürler. Davul ve zurnacılar müsabakalarına geleneksel giysileri ile iştirak ederler. Önceden de ifade edildiği gibi yağlı güreş ile müziği arasında bir uyum vardır. Güreşin pasif ya da aktif olmasına göre melodinin temposu değiştirebilmektedir. Pasif güreş tutan pehlivanlar, Neva ceng-i harbi usulü ile hızlı güreşmeleri için ikaz edilirler. Yağlı güreşlerde 12/4 veya 24/8 denilen iki ana tartım kullanılır. Ayrıca, Neva ceng-i harbi usulü ise 16-12 ve 10 zamanlı olmak üzere üç biçimde güreş havalarının sonunda çalınır.³¹⁸

³¹⁵ Yazoğlu, a.g.e., C.I, s. 66.

³¹⁶ Bahaeddin Ögel, **Türk Kültür Tarihine Giriş VIII**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1991, s. 208-211; Ergin, a.g.e., s. 233; Murat Sertoğlu, **Türk Pehlivanları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1986, s. 67

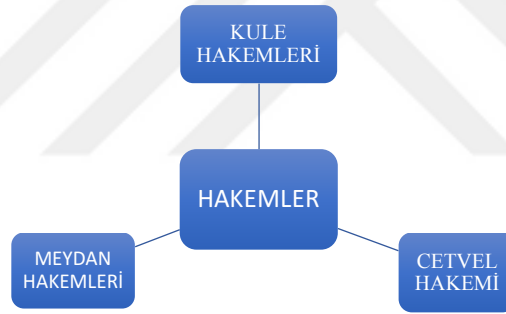
³¹⁷ Delice, “**Kırkpınar...**”, a.g.e., s. 28.

³¹⁸ Altınölçek, a.g.m., s. 324; Bilar, a.g.e., C.I, s. 76.

C.11. Yağlı Güreşlerde Hakem ve Hakemlik Müessesesinin Güreşe Olan Tesiri

Yağlı güreşlerde hakemlik müessesesi oldukça kıymetli bir hizmettir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından itibaren gelen bir gelenek ile Meydan hakemleri, büyük ağırlıkla toplum tarafından bilinen, güven duyulup, saygı gösterilen, iki ya da üç eski pehlivanın arasından seçilirdi ki, pehlivanların hakları yenmesin, ustalarının vereceği kararlara itiraz edilmesin. Tüm bunların yanı sıra hakemler, güreş ağasının davetiyle, onun çadırında ağırlanarak güreş müsabakalarını takip ederdi. Ancak çoğu zaman hakeme dahi ihtiyaç duyulmaz ve yenilen pehlivan hakemin kararını beklemeden ayağa kalkıp, yenildiği pehlivanla kucaklaşır, helalliğini alır ve meydanı yine yenen pehlivanın ardından terk ederdi.³¹⁹

Günümüzde ise hakemlik daha ağır şartlar altında yapılmakta olup, çoğu zaman tartışmaların odağını oluşturmaktadır. Bu minvalde günümüzde hakemlik kurumu üç ana branştan oluşmaktadır.

C.11.1.Kule Hakemleri

Kule hakemleri başpehlivanlar arasından seçilir. Kırkpınar'da başpehlivan olmayan kule hakemi olamaz. Bölge, yöre tercihi olmaması adına özenli bir seçim sistemi uygulanır. Günümüzde Güreş Federasyonu Yağlı Güreş Merkez Hakem Kurulunca, Hakem Heyeti belirlenmektedir. Hakemler her yıl kurumca tayin edilir.

C.11.2. Cetvel Hakemi

Başhakemin süre ile müsabaka kayıtlarını tutulmasını sağlayan Cetvel hakemi, müsabaka ve sonuçlarını ilgili form ve kayıtlara işleyen, peşrevin bitiminde süreyi

³¹⁹ Cenker, a.g.m., 2007, s.101.

başlatan, pehlivanların eşlemesini temin eden kurayı çektiren ve hazırlayan görevlidir.

C.11.3. Meydan Hakemi

Kırkpınar Er Meydanında müsabakaları idare eden orta hakemlere verilen addır. Meydan Hakemi müsabakanın eşit koşullarda yapılmasını sağladığı gibi sonucu Kule Hakemlerine de bildirmek ile yükümlüdür. Eski dönemlerde Meydan Hakemlerinin görmediği bazı güreş pozisyonlarını veya hamlelerdeki yanlış, davul-zurna ekibi “tiz ses” çıkarmak sureti ile Kule Hakemlerine duyurabilmekteydi.

Kırkpınar geleneği olarak hiçbir başpehlivan Meydan Hakemi olamazdı. Meydan Baş Hakemi başaltı pehlivanlarından seçilirdi. Meydan Hakemine bağlı hakemlerde diğer alt boylarda müsabık olmuş pehlivanlar arasından seçilirdi. Günümüzde ise Meydan Hakemleri, Türkiye Güreş Federasyonunun yayınladığı, Yağlı Güreş Hakem Talimatının 8. maddesinde belirtilen şartları taşıyan ve imtihan da başarılı olan adaylar arasında seçilmektedirler.³²⁰

Eski dönemlerden itibaren Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin en büyük sıkıntılarından birisi, süre gelen hakem heyetlerinin hatalı kararları olmuştur. Yüz yıllık bir müessese olan hakemlikte, pehlivanlar geleneksel olarak “ustaları” olan hakemlere itiraz edemezlerdi. Ancak günümüze gelindiğinde, organizasyon heyetlerinin de yanlış tercihleri sebebi ile hakemler, konu uzmanı olmayan şahısların arasından seçilince ciddi hatalar yapılmakta ve bunlarda pehlivanlar arasında sorun teşkil etmektedir.³²¹

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin 658 yıllık tarihinde elbette pek çok hakem hatası olmuştur. Ama bunun kayıtlara geçeni, hakemlere karşı itiraz müessesesi gelişmediğinden olmamıştır. Bu sebeple hakem hatalarından barizlerine günümüzde

³²⁰ **Meydan Baş Hakeminin Görev ve Yetkileri**

Madde 27: Meydan Baş Hakeminin Görev ve Yetkileri şunlardır.

a) Meydan Hakeminin Görevlerini ve çalışmalarını düzenlemek, **b)** Müsabaka yönetimlerinde tarafsızlıklarını gözetim ve denetim altında bulundurmak, **c)** Pehlivanların muayenelerinde ve eşleşmelerinde görevli meydan hakemlerine başkanlık yapmak, **d)** Pehlivanların itiraz ve ihtilaflarını meydan hakeminin müracaatı üzerine Çözümlemek, devamı halinde kule baş hakemine bildirmek, **e)** Taraf tuttuğu tespit edilen meydan hakemini kule hakem kuruluna bildirmek, hakem kurulu kararını almak ve uygulamak, **f)** Şike yaptığını Meydan Hakeminden öğrendiği ve tespit ettiği güreşçiyi kule hakem kuruluna bildirmek, hakem kurulu kararını almak ve uygulamak, **g)** Süreli güreşlerde kronometre tutulmasını cetvel hakeminden istemek. Bilar, **a.g.e.**, C.I, s. 75-76.

³²¹ **Cumhuriyet Gazetesi** “Kırkpınar Eski Günlerini Arıyor”, 9 Haziran 1959, s.6.

örnek vermek gerekirse; 1968 yılının 607. Kırkpınar'ında Ordulu Mustafa (Bük) ile Kara Ali (Çelik) arasında yaşanan müsabakadır. Buna göre, müsabaka sırasında Kara Ali lakaplı pehlivanı sıkı bir mücadelenin (76 dakika) ardından açık düşürdüğünü düşünerek temenna eden Mustafa pehlivanın hareketi karşısında Hakem Heyeti ve özellikle meydan hakemleri kararsız kalmış, halkın yoğun itirazları ve “*olmadı*” tezahüratları sonunda Hakem Heyetinin kararını dahi beklemeden Ordulu Mustafa “*Öyleyse gel bir daha tutuşalım*” diyerek tekrardan müsabakaya başlamış, fakat bu seferde Kara Ali bileğinin incinmesi yüzünden güreşemeyeceğini beyan ederek müsabakadan çekilmiştir. Yaşanan bu hadiseler yağlı güreşlerin geleneksel yapısına tamamen aykırı hareketlerdir.³²²

Er Meydanında skandal olarak nitelendirilebilecek bir hakem hatası da 1971 yılında 610. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde yaşanmıştır. Pazar günü finale kalan 4 pehlivan (Sabri Acar, Ali Çelik, Nazmi Uzun, Davut Yılmaz) iki saat kadar güreş tutmuş,³²³ yenilemeyince hakemler kura yoluna müracaat etmiş, Nazmi Uzun ve Kara Ali kura neticesinde elenince, Kırkpınar Ağası Doğan Görkey duruma müdahale etmek istemiş, işleri daha fazla karıştırmış ve yoğun ve olaylı geçen mücadelenin ardından, Hakem Heyeti bir öneride bulunmuştur. Öneriye göre, pehlivanların yeniden eş değişimine gitmesi istenmişse de bu seferde pehlivanlar durumu kabullenmemiş, Ağa Görkey'de olumsuzluğa çözüm üretemeyince, güreş müsabakaları keşmekeşe dönmüştür. Bu gelişme üzerine toplu halde müsabakaya çıkmama kararı alan pehlivanlara, Hakem Heyeti sert biçimde onları müsabakalardan bir yıl boyunca men ederek karşılık vermiş, bununla da yetinmeyerek Kırkpınar'da 6. olan Hasan Şahin'i başpehlivan ilan etmişlerdir. Halk arasında başpehlivanın bu şekilde belirlenmesi tepki uyandırmış ve halk tercihinin 1971 yılında başpehlivan seçilmemesi yönünde olduğunu dönemin köşelerinde spor yazısı yazan gazetecilerine beyan etmişlerdir.³²⁴

³²² **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Sona Erdi: Altın Kemer Ordulunun*”, 17 Haziran 1968, s.8; **Vatandaş Gazetesi**, “*Ordulu Mustafa Bük Başpehlivanı Oldu ve Altın Kemer Aldı*”, S. 4282, 18 Haziran 1968, s.1.

³²³ **Cumhuriyet Gazetesi**, “*İstekleri kabul Edilen Güreşçiler boykottan Vazgeçtiler*”, 7 Haziran 1971, s.8.

³²⁴ Güreşlerin üçüncü günü yenilemeyen pehlivanlar, kendi aralarında yeniden eşleşmişler ve kendilerine 15 dakika verilmiş ancak yine bir sonuç alınamamış, müsabakanın ortasında Hakem Heyetinden eşlerin değiştirilmesi istenmiş fakat pehlivanlar bunu da kabul etmeyince, Nazmi Uzun ve Ali Çelik kura sonunda elenince duruma Kırkpınar Ağası Doğan Görkey hakem kulesine çıkarak “kura ile başpehlivan belirlenemez” diyerek duruma itiraz etmiştir. Seyircilerinde desteği ile Hakem Heyeti kararını geri almış, pehlivanları meydana davet etmiştir. Davut Yılmaz ile yaptığı müsabakayı kura ile

Yaşanan hakem hataları sebebiyle, 9 Haziran 1972 yılında güreş hakemlerine yönelik 38 temel ve bir geçici maddeden oluşan yegâne bağımsız kanun hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun kapsamında; hakem komiteleri, bunların görev ve yetkileri, hakem lisansları, bölge hakem kurullarının teşekkülü, bu kurulların görev ve yetkileri, güreş hakemlerinin sınıf ve terfileri, hakemlerin sorumlulukları, hakemlere verilecek cezalar, hakemlerin kıyafetlerinin de içerisinde olduğu geniş kapsamlı bir yönetmelik hazırlanmıştır. Bu kanun ardından hakemlere yönelik hazırlanacak tüm kanunlar, hakemlerin bağlantılı olduğu spor dallarının bünyesinde yayınlanacaktır hükmü getirilmiştir.³²⁵

Kırkpınar'da alınan bu kararlara rağmen bazı zamanlarda ciddi hakem hataları yaşanmaya devam etmiştir. Bunlardan bir tanesi de 1987 yılında yaşanmıştır. Merkez Hakem Kurulu, yaşlılık, formsuzluk, bugüne kadar herhangi başarı gösterememeleri sebebi ile Turgut Kılıç, Süleyman Kaplan, Ahmet Yemci, Ahmet Güneş, Halis Bozkurt gibi pehlivanları Kırkpınar'a katılamayacaklarını bildiren bir karara imza atınca pehlivanların taraftarları arasında olaylar çıkmıştır.³²⁶

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde tartışılması gereken hususlardan birisi de hakemlerin görev şartları ve bunların iyileştirilmesine yönelik çalışmalardır. Fakat 23 Haziran 2000 tarihine kadar bu konuyla ilgili herhangi bir kanun değişikliğine ya da teklifine rastlanılmamıştır. Yağlı Güreş Müsabaka Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin (b) bendinde "Hakem gözlemcisinin görev ve yetkileri" başlığı altında şu ifadeler yer verilmiştir;

- a) Meydan ve kule hakemleri hakkında rapor tutmak,
- b) Görevli hakemlerin Yönetmeliğe göre kılık ve kıyafetlerini denetlemek,
- c) Müsabakada tutulan raporların Federasyona ulaşmasını sağlamak."

kaybeden Aydın Demir'de yaşadığının haksızlık olduğu düşüncesi ile hakem kuruluna itirazda bulunmuş ve talep bir karara bağlanamamıştır. Finale kalan 4 pehlivanın "Biz meydandan kaçmıyoruz, kovulduğumuz yere geri dönmüyoruz." şeklinde beyanda bulunmaları ve müsabakalara çıkmamaları üzerine diskalifiye edilmişlerdir. Yarı final yapan dört başpehlivanın bu biçimde diskalifiye edilmelerini Kırkpınar örfüne uygun bulmadığını savunan başaltı birincisi Fehmi Özkan, Hasan Şahin'i yeni bir müsabakaya davet etmişse de Hakem Heyeti kararı ile 610. Kırkpınar Başpehlivan davete icabet etmemiştir. **Cumhuriyet Gazetesi** "Acar, Kara Ali, Uzun ve Yılmaz'a Bir Yıl Boykot Verildi", 14 Haziran 1971, s.8; **Vatandaş Gazetesi**, "Hasan Şahin Başpehlivan İlan Edildi", S. 5184, 15 Haziran 1971, s.1; **Milliyet Gazetesi** "Başpehlivan Bugün Belli Olacak", 14 Haziran 1971, s.10, 12.

³²⁵ T.C. Resmî Gazete, Sayı: 14210, "Güreş Hakem Yönetmeliği", Sayı: 14210, (9.06.1972) (Cuma).

³²⁶ **Cumhuriyet Gazetesi** "Yaşlı Güreşçilerin Protestosu", 4 Temmuz 1987, s.12.

Aynı Yönetmeliğin 14'üncü maddesinin birinci fıkrasının (i) bendi, 23'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b), yönetmeliğin 24'üncü maddesi değiştirilmiştir.³²⁷

23 Mayıs 2000 tarihinde Resmî Gazete de 1. Maddeden 8. Maddeye kadar Yağlı Güreş hakem yönetmeliğinde değişiklik yapılmış, "Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'nun adı "Güreş Federasyonu olarak değiştirilirken, üyeliklerin sayısı 9'a yükseltilmiş, İl Yağlı Güreş ifadesi, Güreş Federasyonu il" biçiminde değiştirilmiştir. " Güreş Federasyonunun açacağı hakem kursunda teorik ve uygulamalı sınavlarda başarı gösterenlerin "aday hakem" olabileceği, bir yılın ardından da bağlı olduğu il müdürlüğü tarafından ikinci sınıf meydan hakemliğine terfii Merkez Hakem Kurulunca uygun görülürse, ikinci sınıf meydan hakemi olabileceklerine, üç yıl ikinci sınıf kule hakemliği yapanlarında Merkez Hakem Kurulunca birinci sınıf kule hakemliğine terfi ettirilebileceklerine ilişkin düzenlemeye gidilmiştir.³²⁸

³²⁷ i) Kule hakemleri için güreş meydanının tümünü görebilecekleri, meydanın bir kenarının ortasından yüksek bir yer ayrılır ve yanlarında görevli olmayan hiçbir kimse oturamaz. Kule en az 2 metre yüksekliğinde olur. Müsabakada kayıt görevlileri ve cazgır bulunur. Ses düzeni temin edilir."

Aynı Yönetmeliğin 23'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"b) Güreş esnasında rakibi izin verilmedikçe ve meydan hakeminin izni olmadan su, yağ ve bez mahalline gidilemez. İzin süresi bir dakikayı geçemez. Puan güreşi öncesinde de bu süre bir dakikadır."

Aynı Yönetmeliğin 24'üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yağlı güreş organizasyonlarında seyir ücreti alınsın veya alınmasın organizasyona katılan hakem ve yöneticilere aşağıdaki şartlarda yollukları ödenmek zorundadır.

a) Federasyon ve Merkez Hakem Kurulunun görevlendirdiği ve isimlerini organizasyona bildirdiği hakem, temsilci ve görevlilere yol masrafları, seyahat yevmiyesi ile hakemlik tazminatı ödenir.

b) Mahalli güreşlerde varsa önce mahallinden, yoksa en yakın ilden hakem görevlendirilir.

c) Mahalli hakemlere sadece hakemlik tazminatı ödenir. Ancak ilçelerden gelen hakemlere yol masrafı da ödenir.

d) Federasyonca il dışından görevlendirilecek hakem, temsilci ve görevlilere ödenecek günlük görev tazminatı, birinci derecedeki Devlet Memuru harcırahının; Tarihi Kırkpınar ve geleneksel bütün güreşlerde 15, birinci sınıf güreşlerde 13, mahalli, güreşlerde ise 10 katından az olamaz.

e) Hakem temsilcisi ve diğer görevlilerin ücretlerini karşılayacak para, bordro düzenlenerek hak sahiplerine imza karşılığında ödenmek üzere; Federasyonca görevlendirilen temsilciye toplu olarak verilir. **T.C. Resmî Gazete, Sayı: 24088, "Yağlı Güreş Müsabaka Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair", (23.06.2000) (Cuma) s. 20-25.**

³²⁸ 1/6/1998 tarihli ve 23359 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanan Güreş Hakem Yönetmeliğinin 4'üncü maddesindeki "Geleneksel Spor Dalları Federasyonunu," ifadesi, "Güreş Federasyonunu," olarak değiştirilmiştir.

* Aynı Yönetmeliğin 6'ncı maddesindeki "7 üyeden" ifadesi "9 üyeden" olarak değiştirilmiştir. (Devlet Bakanlığı'ndan) alınan emir sonucunda alına kararlar; * Aynı Yönetmeliğin 7'nci maddesinin (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "c) Üyelerin Federasyon Başkanının teklifi ve Genel Müdürün onayı ile görevden alınması," * Aynı Yönetmeliğin 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendindeki "antrenör" ifadesi çıkarılmıştır.

* Aynı Yönetmeliğin 10. maddesinin (e) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "e) Geleneksel, birinci sınıf ve mahalli güreş organizasyonlarına hakem tayin etmek," * Aynı Yönetmeliğin 12. maddesindeki " il spor yağlı güreş" ifadesi, "güreş federasyonu il "olarak değiştirilmiştir. * Aynı Yönetmeliğin 20. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. İl hakem kurulu üyeleri yağlı güreş kulüplerinin başkanı,

Aynı Yönetmeliğin 23/5/2000 tarihli ve 24057 sayılı Resmî Gazete de yayımlanan değişik 6. 9. Maddenin (b) bendi, 21. Maddenin (h) bendi, 28. Maddenin (e) bendinde ve hakem gözlemcisi ve koordinatör hakemin görev ve yetkileri hususunda da değişikliğe gidilmiştir. Bu yönetmeliğin içerisinde Koordinatör Hakemlerin ve gözlemcilerin yetki ve görev şekilleri de belirlenmiştir. Yürütme Kurulunca görevlendirilen Hakem gözlemcisi; kule hakemliğinde en az 3 yıl geçirmiş veya meydan ve kule hakemliğini bırakmış kişilerden seçilmelidir. Hakem gözlemcisi; hakemlerin müsabaka esnasında ve sonrasındaki durumlarının denetlenmesi, bunların federasyona rapor edilmesinden mesuldür. Koordinatör hakem; birinci sınıf meydan ve kule hakemlerinden, Kurulları üyelerinden, Yürütme Kurulunun oy birliği ile görevlendirilmesinde yarar gördüğü diğer kişilerden veya meydan ile kule hakemliğini bırakmış kişilerden seçilmelidir. Koordinatör hakem; kulenin, sporcunun meydan hakemleri arasındaki koordinasyonunu temin etmek, saha içerisinde pehlivanların eşlemelerine yardımcı olmak, saha dışında pehlivanların soyunma odalarının denetimini yaparak şahıslara uygun duruma getirmek biçiminde görevleri yerine getirir” hükmü getirilmiştir.³²⁹

yönetim kurulu üyesi ve idarecisi olamazlar." * Aynı Yönetmeliğin 22. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi yürürlükten kaldırılmış aynı maddenin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. **T.C. Resmi Gazete, “Yağlı Güreş Hakemliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, Sayı: 24057, Ankara, (23 Mayıs 2000), (Salı).**

³²⁹ Merkez Hakem Kurulu en az 5 üyeden oluşur. Bu üyeler Federasyon Başkanının teklifi, Genel Müdürün onayı ile görevlendirilir ve üyeler kendi aralarında toplanarak görev bölümü yaparlar. * Aynı Yönetmeliğin 9 uncu maddesinin birinci fıkrası ile (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "Federasyon Başkanı, Yürütme Kurulu Başkanı ve Merkez Hakem Kurulu Başkanı, Kurulu her zaman toplantıya çağırabilir." b) Merkez Hakem Kurulu toplantısına Federasyon Başkanı başkanlık eder. Federasyon Başkanının katılmadığı toplantılara Yürütme Kurulu Başkanı, Yürütme Kurulu Başkanının katılmadığı toplantılara Merkez Hakem Kurulu Başkanı başkanlık eder." * Aynı Yönetmeliğin 21. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve üçüncü fıkra eklenmiştir. "(h) Faal güreşçi olmamak. (Faal güreşçiler hakemlik lisansı alabilirler, ancak fiilen hakemlik yapamazlar, aktif güreşçiliğin sona ermesinden sonra fiilen hakem olarak görev yapabilirler.)" "Tarihi Kırkpınar'da bir sene kemer alan ancak; üç sene üst üste kemer alamayan Kırkpınar baş pehlivanlarına II. sınıf kule hakemliği, baş pehlivanlığı bırakmış pehlivanlara birinci sınıf meydan hakemliği lisansı Federasyonca Yönetmelikte yazılı sınav yapılarak hakemlik belgesi verilir." * Aynı Yönetmeliğin 23/5/2000 tarihli ve 24057 sayılı Resmî Gazete de yayımlanan değişik 22. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi ile dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve beşinci fıkra eklenmiştir. "(e) 2. sınıf kule hakemi bekleme süresi iki yıl," "Üç yıl terfi edemeyen aday hakemler ile 50 yaşını doldurmuş meydan hakemleri ve 55 yaşını doldurmuş kule hakemlerinin hakemlikleri düşer. Meydan hakemine ihtiyaç duyulduğu takdirde, kule hakemlerine Merkez Hakem Kurulu kararı ile meydan hakemliği görevi verilir." "Merkez Hakem Kurulu tarafından her yılın başında (Ocak ayı içerisinde) yağlı güreş hakem semineri yapılır. Seminere kabul edilen ve geçerli bir mazereti olmadan katılmayan hakemlere, o yıl içerisinde görev verilemez." * Aynı Yönetmeliğin 28. maddesinin (e) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "(e) Müsabaka sonuçlarına itiraz; sporcu, sporcunun antrenörü, ustası, bağlı olduğu kulüp idarecisi veya velisi tarafından maçın tur bitimine kadar kule baş hakemine; itirazın konusu ve sebebi açıkça belirtmek suretiyle yazılı olarak yapılır. Kule baş hakemi bu itirazı; kule hakemi ve müsabakayı

26 Eylül 2009 tarihi itibarıyla Gençlik Spor Genel Müdürlüğü 1/6/1998 tarihli ve 23359 sayılı Resmî Gazete de yayımlanan Yağlı Güreş Hakem Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmış, yerine de herhangi bir yönetmelik getirilmemiştir.³³⁰

Hakemlik aynı zamanda pehlivanın yendiğine ve yenildiğine karar veren, pehlivanlar arasında “hak dağıtan” kişidir. Yağlı güreşlerde yenme ile yenilme dört ayrı aşamada değerlendirilebilir. Bunun ilki; “göbeğin yıldız görmesi”³³¹ ya da “sırtın yere gelmesi”, ikincisi kispetin yırtılması ya da vücuttan sıyrılması, üçüncüsü pehlivanın tartılması ve kucakta birkaç adım atılarak, meydanda taşınması, dördüncüsü pehlivanın “pes” etmesidir. Elbette buna güreşte “açık düşme” tabir edilen bir yengi türü daha mevcuttur ki, kategori olarak sırtın yere getirilmesi ile aynı değerlendirilir. Burada esas olan rakibin dengesinin bozulup, oturur vaziyette yere düşüp, göbeğinin semayı göreceak biçime getirilmesi durumudur. Günümüzde yapılan mevcut uygulamalara ek olarak yağlı güreşler, futbol ve benzeri modern oyunlardaki usulle “kart gösterme” kuralını da bünyesine alarak, özünden bir nebze daha uzaklaşmış, gelenekselliğinden bir parça daha ödün vermiştir. Türkiye Güreş Federasyonunun Yağlı Güreş Müsabaka Talimatında kırmızı ve sarı kartın hangi durumlarda gösterileceğine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

C.12. Kırkpınar Güreşleri Sonrası Yapılan Hamam Alayı Ritüeli

Hamam kelimesi; Arapça “hamma”, Türkçe karşılığı “ısıtma” olan sözcükle günlük dile girmiştir. Çağımızda hamam, yıkanılan yer, temizlik alanı, banyo, duş yeri gibi farklı anlamlarda kendisine yer bulmuştur. İlk başlarda insanlık nehir kenarlarında yıkanmayı tercih ederken (Ganj, Nil, Sarı Irmak, Fırat, Dicle, Amazon, Sakarya, İtil, Volga v.b.), özellikle kış aylarında yaşanan zorluk ve mahremiyet güdüsünün kültürden kültüre farklı bir boyut kazanması ile kapalı kapılar ardında yapılması daha çok tercih edilir olmuştur. İşte bu düşüncenin ardından suyun, yerleşim yerlerine

yöneten hakem ile birlikte inceler ve sonuçlandırarak kesin kararı verir. Varsa itirazın değerlendirilmesinde her türlü sabit ve hareketli görüntü araçlarından faydalanılabilir.”

T.C. Resmî Gazete, Sayı: 24088, “Yağlı Güreş Hakem Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, (23.06.2000) (Cuma) s. 20-25.

³³⁰ **T.C. Resmî Gazete, Sayı: “Yağlı Güreş Hakem Yönetmeliğinin Kaldırılmasına Dair Yönetmelik”, Sayı: 27358, (26.09.2009).**

³³¹ Uzun süren müsabakaların geceye bağlanması neticesinde çırağ eşliğinde yapılan güreşlerin sonunda pehlivanın yenilmesi kastedilmiştir.

taşınması gündeme gelmiş ve kilden borular vasıtası ile toplu yıkanma alanları olan hamamlar inşa edilmeye başlanmıştır.³³²

Roma'dan, Selçuklu'ya, oradan Osmanlı'ya hamam; denildiğinde dünya üzerinde akla ilk gelen toplumlardan birisi Türklerdir. Aslında diğer milletlerden farklı olarak bunun bir kültürel değer olarak kesesi, kurnası, tası, peştamalı, göbek taşı, peşkiri ile yaşatıldığı tek yer Anadolu coğrafyasıdır. Bununda en güzel örneklerinden birisi de Edirne'deki "Pehlivan Hamamı" dır.

Osmanlı'dan günümüz Türkiye'sine kadar Kırkpınar Yağlı Güreşleri tamamlandığı gün, parsaların dağıtılmasının ardından başpehlivanın, düğün konvoyu şeklinde hamama gitmesi âdettendir. Hamam kapısında toplanan davul-zurna (kat) ekibi düğün-dernek havaları çalar, çengiler ara vermeden oynarlardı. Başpehlivana hamam çıkışı hediyeler takdim edilir, başpehlivan da etrafında toplanan fakir çocuklara şekerleme dağıtırdı.

Bu merasimin ardından Kırkpınar Ağası ile birlikte kendisine tahsis edilen düğün aracı gibi süslenmiş körüklü arabasıyla arkasındaki davul-zurna alayı ile Edirne sokaklarını dolaşırlardı. Ardından Ağaya tahsis edilen konağa uğranır, pehlivan ile birlikte hatırlı misafirler ağırlandı. Burada eğlenceler tertip edilir, gece geç saatlere kadar müzik devam ederdi.³³³

Hamam kültürünün günümüze doğru önemini ve değerini yitirmeye başlamasıyla birlikte, gelenekten vazgeçilmiştir. Ama günümüzde hamam alayına benzeyen "zafer yürüyüşü" tertip edilmektedir. Burada pehlivan altın kemerini takarak zabıtarlar ve taraftarları ile birlikte Sarayıçi'nden belediye binasına kadar davul-zurna katları eşliğinde ilerler. Pehlivan 3 yıl üst üste altın kemeri kazandıysa kendisinde kalır, aksi durumda kemer kendisinden burada bir daha ki Kırkpınar güreşlerine kadar alınır.

C.13 Mevrit Töreni

Mevrit kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup, şahsın doğduğu zamanı ifade etmektedir. Ancak kısaca İslâm dünyasında peygamberin doğumunu kutlamak adına

³³² Tülay Taşçıoğlu, **Türk Hamamı**, Duran Ofset, İstanbul, 1998, s: 71.

³³³ Eşref Şefik, **Tarihi Türk Güreşleri**, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1953, s.65.

tertiplenen bu organizasyon aslında konusu ve anlattığı hikâye açısından, İslâm peygamberinin yaşamını konu alan siyer ilminin bir parçası olup, Rebi'ül-Evvel ayında İslâm camiasının dünyevi ve uhrevi sevaplar elde edebilmek adına bir araya gelerek, Kur'an okuyarak (tilavet), İslâm'a hizmeti geçenlere salat-u selam edip, İslâm peygamberi için methiyeler aktarıp, iyiliklerde bulunarak, yoksula ve yoksuna aş sağlamak şeklinde yapılan dini bir ritüel olarak da açıklanabilir.³³⁴

Mevlit merasimi, İslâm dünyasında ilk defa Mısır'daki Şii Fatimi Devleti'nin Sultanı Muiz-Lidinillah tarafından X-XI yüzyıl arasında yapılan törendir. Bu gelişmenin ardından hemen tüm İslâm dünyasında Mevlit törenleri düzenlenmeye başlanmış, Selçuklu Devleti Müslümanları da akımdan etkilenmiş, hatta Türk tarihindeki ilk resmî mevlit töreni, Selçuklu Devleti'nin bir eyaleti olan Erbil Atabeyliğinde, Muzaffer'üd-din Kök Böri tarafından okutulmuştur.³³⁵ 1409 tarihinde Süleyman Çelebi, ilk Türkçe Mevlit'i (Sehl-i Mümteni) kaleme almıştır. Bundan başka Hamdullah Hamdî'nin sade Türkçe ile yazmak adına yoğun bir mesai harcadığı Ahmediyye'si bilhassa dönemin edebî kıymeti açısından değerli bir eserdir.³³⁶ Osmanlıda da bu törenlerin önceki dönemlerde yapıldığı bilinmekle birlikte, I. Süleyman'ın hükümranlılığı devrinden itibaren saray protokolünde de mevlit yer almaya başlamış, III. Murad devri 1588 yılı itibari ile resmileşmiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde devletin resmî törenlerinde dahi mevlit okunur hale gelmiştir.³³⁷

C.13.1. Mevritlerde Şekil Özellikleri

C.13.1.1. Nazım Şekli

Mevlit yazımında egemen olan nazım biçimi “Mesnevi”dir. Edebiyat ilminde genel anlamda derin ve uzun konuları ifade edebilmek adına tercih edilen mesnevi

³³⁴ Efe Adem, “Türk Toplumunda Mevlid Merasimlerinin Yeri ve Fonksiyonları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 24, İzmir, 2009, s.11.

³³⁵ Osman Çetin, “Tarihte İlk Resmî Mevlid Merasimleri”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. II, S. 2, Bursa, 1987, s. 73-76.

³³⁶ Hasan Aksoy, “Eski Türk Edebiyatında Mevlidler”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C.V, S. 9, 2007, s. 323-332.

³³⁷ Osmanlı hanedanı mevlitleri geleneğini doğum, ölüm, sünnet, dini günlerin tamamında uygulamış, güncel yaşamlarında sosyalleşmenin bir parçası haline getirmişlerdir. Süleyman Eroğlu, “Edebi Tür Olarak Mevlitler-Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler”, **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.18, Bursa, 2018, s. 126-127.

nazım biçimi, kendine has tertip özellikleri ile diğer yazım türlerinden ayrılır. Mevlit mesnevilerinde özellikle biçime ilişkin en belirgin nitelik, haneli şiirlerde de örnekleri görülen vasıta beyitlerin kendini tekrarlamasıdır.

Muhammedîye ile Garibnâme mesnevilerinde de görülen mevcut durum, Süleyman Çelebi'nin Mevlidi'nde hemen her bölümün sonunda rastlanılan;

*Ger dilersiz bulasız oddan necât
'İşk ile derd ile aydun es-salât*³³⁸ (Süleyman Çelebi)

beytini kullanarak açıklamak doğrudur. Mevlitler ilerleyen dönemlerde de bu özellikle icra edilmiştir. XV. yüzyılda Bahşi'nin, XVI. yüzyılda Dervişin yazdığı Mevlitlerde bu izleri görebilmek mümkündür.

*Ger dilersiz bulasız dârü's-selâm
Sıdk ile din es-salâtü ve's-selâm*³³⁹ (Bahşi).

*Ger diler isen bula cânun safâ
Vir salavât ber-Resûl-i Mustafâ*³⁴⁰ (Derviş).

C.13.1.2. Diğer Nazım Şekilleri

Mevlitlerde geniş ve uzun işlenen hususların nazım olarak aktarımında tercih edilen mesnevi nazım şekli, bu tür anlatımlarda durağanlığı beraberinde getirmiştir. Bu minvalde naat, koşma, murabba kaside ve gazel gibi nazım şekillerine mevlitlerde rastlamak mümkündür. Bu noktada, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin meşhur Mesnevi'sini “Remel” vezniyle kaleme almış olması sebebi ile Anadolu'da ilk tasavvuf şairlerinin de benzer vezni kullanmakta, klasik bir terbiye de hareket ettikleri tespit edilmiştir³⁴¹. Örneğin, Hasan Nadir'in Mevlidinde İslâm peygamberine övgü naat türünde bir murabbada şeklinde tasarlanmış ve kaleme alınmıştır.

*İlm-i ledünnî şâhının Togdıgı günlerdir gelen Evc-i nübüvvet mâhının Togdıgı
günlerdir gelen*

³³⁸ Ayşe Necla Pekolcay, **Mevlid**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993, s.48.

³³⁹ Ali İhsan Akçay, “Gönenli Yahya b. Bahşi ve Mevlid'i”, **Süleyman Çelebi ve Mevlid –Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri-** (Ed. Mustafa Kara-Bilal Kemikli), Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2007, s. 321- 333.

³⁴⁰ Eroğlu, a.g.m., s.129.

³⁴¹ Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, MEB Yayınları, C. I, İstanbul 1971, s. 163.

*Bâdî-i îcâd-ı cihân Şâh-ı zemîn ü âsumân Ol pâdişâh-ı ins ü cân Togdıgı
günlerdir gelen.*³⁴² (Hasan Nadir)

Bu arada belirtmelidir ki Mevlithanlar, Türk dilinin tarihi tekamülü noktasında ilerleyen süreç içerisinde vezin kullanımında ustalaşmışlardır. Bu onların yine klasik edebiyat geleneğini terk etmediklerinin en önemli göstergesidir. Mevlitlerde ses benzerliğinden ziyade harf benzerliğine dayalı bir göz kafiyesi vardır. Mevlitlerde Farsça ve Arapça ağırlık olmasına rağmen kafiyeler genellikle Türkçe ile yapılmıştır.

Her nefesde işledüm ben bir günâh

Bir günâh'çün kılmadum hiç bir gün âh (Süleyman Çelebi).³⁴³

Bu bağlamda Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde mevlit okuma ritüelinin, Osmanlı Devleti'ndeki resmi varlığı tam olarak tespit edilememiş olsa da 1940 yılından sonra Türkiye Cumhuriyeti'nde mevlidin Edirne Selimiye Camii'nde mutat biçimde okunması yapılmıştır. Fakat 1924-1938 yılları arasında Kırkpınar'da mevlidin okunmadığı tespit edilmiş ve bunun temel sebebi olarak da güreşlerin Cuma gününe denk gelmemiş olması biçiminde bir ifade ile karşılaşılmıştır. 1939 yılında Cuma günü mevlit töreni yapılmış olsa da yine de yağlı güreşlerin başlangıcında dua okunmamıştır. Günümüzde Kırkpınar öncesinde tertiplenen mevlit merasimi, Selimiye Camii'nde geçmiş pehlivanların, İslâm dinine hizmet edenlerin ve şehitlerin aziz ruhları adına okunmaya devam etmektedir.³⁴⁴

C.14. Kırkpınar Yağlı Güreş Müsabakalarına Başlamadan Önce İnanç Merkezlerinin ve Eski Pehlivan Mezarlarının Ziyareti

Toplumun ve bireylerin hayatlarının biçimlenmesinde ve yine iç dinamiklerinin teşekkülünde inanç sistemlerinin, özellikle yüksek bir gücün manevi varlığına rıza göstermenin son derece kuvvetli bir işlevi ve belirleyici özelliği olduğu reddedilemez bir gerçekliktir. Yapılan sosyolojik araştırmalarda inanç anlamında

³⁴² Tahir Nadi, **Mevlid**, İkbâl Kitabevi, İstanbul, 1950, s. 17.

³⁴³ Pekolcay, **a.g.e.**, s. 83.

³⁴⁴ Efe, **a.g.m.**, s. 16-18.

yaşanan tecrübelerin hayatın hemen tüm aşamalarında ana katalizör olacağına ilişkin yaptıkları tespitler de bu ifadeleri doğrular niteliktedir.

İnanç sistemleri, hayatın her aşamasında kendisini hissettirdiği gibi toplumun düşünce ve fikir dünyasının, buna bağlı olarak da gelişen davranışlarının biçimlerinin belirlenmesinde de etkin güce sahiptir. Bu düşünceden hareketle inanç kavramı bireyleri kendi arzu ve talepleri doğrultusunda, kutsal kabul ettiği bir yerden yine aynı düzeyde değerli olduğunu düşündüğü başka bir yere benzer bir motivasyon algısıyla seyahatlere yönlendirmekte bu faaliyetlere de inanç turizmi adı verilmektedir.

İnsanlığın varlığından bu yana inandığı değerler uğruna sahibi olduğu farklı dini vecibeleri yerine getirmek, törenler, ayinler, merasimler düzenlemek, festivallere katılmak, inandıkları sistemlere ait kutsal sayılan mekânları ziyaret etmek, oralarda ibadetlerini yerine getirip, bu sisteme kendini vakfetmiş kutsal bilinen insanların ebedi istirahatgâhlarını görmek maksadıyla seyahatler, geziler gerçekleştirmeleri ilahiyat ile alakalı olduğu gibi turizm ile de ilgilidir.³⁴⁵

Dini inançları tebliğ etmekle görevli şahsiyetlerin ve aynı inanç sistemi içerisinde kıymet verilen insanların inşa ve imar ettiği dini yapıların, olağanüstü vakıaların meydana geldiği mekânların, yaşadıkları doğal alan ve bu kişilerin yaşadığı yerlerin, o dinin inananları açısından değeri oldukça yüksektir. Toplumların iktisadi, sosyal ve kültürel ilişkilerinde etkin bir rolü olan inanç sistemlerinin, insanların yaşam şekillerinin belirlenmesinde ve buna bağlı olarak farklı kutsal coğrafyalar seçerek, buralarda yaşayabilmek adına mücadele vermelerinde de din belirleyici olabilmektedir.³⁴⁶

İslâmiyet öncesi Türk toplumunda insanı hayatta tutan ruh veya can olarak değerlendirilen kavrama “esinti, rüzgâr, nefes” anlamlarına gelen “tin” kelimesi karşılık olarak gelir. İnanışa göre tüm yaşayan varlıklarda bir “tin” bulunur ve onun vücuttan, gövdeden ayrılması ile ölüm denilen vakıa ortaya çıkar. İşte Türkler İslâmiyet öncesinde de bunun için özel bir hazırlık dahi yapan, vefat eden kişinin şahsi eşyalarını, örneğin elbiselerini, silahlarını, güncel yaşamında kullandığı her nevi

³⁴⁵ Abdülnasır Süt, “İslâm ve Turizm İlişkisi”, **Turkish Studies -Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 9/11, Ankara, Güz 2014, s. 483-484.

³⁴⁶ Eyüp Ay, “Bir Mekân Olarak Kutsal Mimarinin Ortaya Çıkışı, Hac İbadetinin Doğusu ve İnanç Turizmi Üzerine”, **İslâmiyat Dergisi**, S. 3, C. 7, Ankara, 2004, s. 181.

eşyasını, sevdiği yiyecekleri bile kendisiyle gömmek suretiyle ölümden sonraki yaşam için bir tür hazırlık yapan bir topluluktu.³⁴⁷

Eski Türklerde vefat edenle, toplum bireylerini kuşatan sözü edilen bu inanmalar, âdetler, törenler ve kalıplaşmış davranışlar üç grupta değerlendirilmiştir. Bunlardan birincisini vefat edenin diğer dünya olarak tabir edilen ahirete ulaşmasını kolaylaştırmak; ayrıca yine onun geride bıraktıklarının zihinlerinde ve de ahiret âleminde, değer gören, mutlu bir fani olmasını sağlayacak faaliyetlerde bulunmak. İkinci gruptakiler, vefat edenin geri dönüşünü önlemek, faninin yakınlarına kötülükle bulunmasını engel olmak için yerine getirilen uygulamadır. Diğer grupta toplananlar ölenin yakınlarını rehabilite edebilmek ve onları yeniden topluma kazandırabilmek amacıyla yapılmaktadır.³⁴⁸

İslâmiyet öncesinde de semavi dinlerin benimsenmesinin ardından da atalara duyulan büyük saygı dolayısıyla mezarlıklara Türk toplumu ayrı bir önem verilmiştir. Mezar ziyareti geleneği, Türk kültürünün zaman zaman farklılıklar gösterse de kesintisiz olarak devam eden bir olgusudur. Mezarlar, bu dünyadan göç eden insanların geride bıraktığı en önemli işaretlerden biri olup, iki dünya arasındaki kapı olarak düşünülmüştür. Türkler, vefat eden atalarını anmak, arkalarından inançları gereği dualar okumak, törenler düzenlemek, hatırlamak ve onların ruhlarını şad etmek adına mezarlıklarda yüzyıllar boyunca çeşitli ritüeller yerine getirmişlerdir. Anadolu'nun çeşitli coğrafyalarında naaş defin işlemi ve devamında uygulan gelen ritüeller, ziyaret usulleri farklılık göstermesine rağmen günümüzde de benzer biçimlerde uygulanmaya devam etmektedir.³⁴⁹

Edirne'de Kırkpınar Güreşlerinin bir ritüeli de eski bir Türk geleneği olan belirli günlerde yapılan mezarlık ziyaretinin bir benzerinin panayır başlamadan önce yapılmasıdır. Şehrin ve devletin ileri gelenleri ile birlikte yapılan “Pehlivan Mezarlığı” ziyaretinde, İslâm dinin icapları olan ritüeller uygulanmaktadır. Pehlivan mezarlığı olarak adlandırılan kabristan alanı; Edirne Kaleiçi'nde, Kumkapı Caddesi (Ketenciler Kapısı) 71 numaralı ada, 17 parselde yer almaktadır. Mezarlık, Edirne şehrinin tarihi

³⁴⁷ İnan, “**Tarihte ve Bugün...**”, a.g.e., s.176-180.

³⁴⁸ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, KB Yayınları, Ankara 1995, s.207.

³⁴⁹ Jean – Paul Roux, **Altay Türklerinde Ölüm**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1999, s. 188; Faruk Karaca, “**Ölümlle İlgili Davranış Örüntüleri Açısından Modern Batı ve Türk İslâm Kültürü**”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı:12, Erzurum, 1999, s.75.

temeli olan Roma devrinden günümüze kadar kesintisiz iskân görmüş Kaleiçi mevkiinin kuzeydoğu köşesinde kalmaktadır.

C.15. Kırkpınar Güreşleri Öncesi Yapılan Resmi Geçit Töreni

Dünya üzerinde idare edenler, halkın üzerindeki tahakkümlerini yalnız kaba güç ile devam ettirebilmeleri mümkün değildir. Mevcut siyasi iktidarlarının bir otoriteye evrilebilmesi için, halk tarafından meşru biçimde onaylanmaları da şarttır. Sahip olunacak bu meşruiyetin ideolojik, dinsel, geleneksel, birçok kaynağı olabilir. Halkın zihnindeki itaat mekanizmasında, bazen yöneticinin tanrı tarafından vazifelendirildiği, bazen de geleneklerin mecburi bir getirisi şeklinde işleyebilir. İşte bu noktada yöneticinin meşruluğunun devamında geleneksel ya da dini ayin ve törenler pekiştirici bir güç olabilir. XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başında halkların politik arena da daha fazla görünür olmalarıyla birlikte, var olan siyasi rejimlerin yönetilenler nezdindeki meşruiyet teyit ettirme zorunluluğu artmış, iktidarın geleneksel ve dinsel anlamda zayıflayan meşruiyet kaynakları, iktidarı yok olmaya başlayan itibarını yeniden kazanabilmesi adına yeni meşruiyet araçları bulmaya zorlamıştır. Ayrıca yükselen teknolojik imkânlar ile bürokratik gelişmeler, devletin halk üstündeki denetimini ve etki alanını genişletirken, gerekli görülen meşrulaştırma yolunda, halkın ideolojik ve siyasi anlamdaki seferberlik gücü kullanılmıştır.³⁵⁰

XX. yüzyıl başlarında ulusların inşası ve toplulukları bir ulusa dönüştürebilme aşamasında, kitleler nezdinde siyasi otoritenin meşruiyetinin sağlanması noktasında seçimler, basın, eğitimin yanında armalar, bayraklar, marşlar önemli bir destek unsuru olmuştur. İktidarların otoritelerini güçlendirmek için eski gelenekleri dönüştürme ve gerekli olursa da yenilerini yaratma aşamasında en yeni yöntemlerden biri, halkın geniş katılımının sağlandığı ulusal bayramlar, törenlerdir.³⁵¹ Bu sayede siyasi hayat sembolik ve törensel bir hal almıştır.³⁵²

³⁵⁰ Sanem Yamak, “*Meşruiyet’in Bayramı: “10 Temmuz Id-ı Millisi”*”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, No:38, İstanbul, Mart 2008, s. 324.

³⁵¹ Eric Hobsbawm, “*Seri Üretim Gelenekler: Avrupa, 1870-1914*”, (der.) Eric Hobsbawm ve Terence Ranger, **Gelenek’in İcadı**, Çev. Mehmet Murat Şahin, Agora Kitaplığı, İstanbul 2006, s.314-315.

³⁵² Eric Hobsbawm, **İmparatorluk Çağı 1875-1914**, Çev. Vedat Aslan, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999, s.121.

Cumhuriyet devrinin Edirne şehrindeki ilk resmî töreni, 30 Mayıs 1924 Cuma günü, Edirne Milli Eğitim Müdürü ve aynı zamanda Edirne Türk Ocağı'nın başkanlığını da yürüten İsmail Habib (Sevük) Beyefendinin tertibinde, Ekrem (Demiray), Tevfik (Sülün), Nazım, Mehmet ile Şazi Beylerden teşekkül ettirilmiş bir kurul vasıtası ile kır eğlencesi şeklinde başlayan 563. Kırkpınar Yağlı Güreşleri öncesinde, Sarayıçi meydanında göndere bayrak çekme ve İstiklal Marşı'nın okunması hadisesi ile gerçekleşmiştir. Günümüzde yapılan resmi tören uygulamasının benzeri ise 1936 yılında, 575. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde rastlanılmıştır.³⁵³

Günümüzde uygulanan program ilk yıllarından biraz farklılık gösterse de çok değişmemiştir. Kırkpınar güreşlerine başlamadan önce de şehirde resmi geçit törenleri yapılır. Cuma günü saat 10:00 da belediye binası önünde toplanan resmi erkân, Kırkpınar Ağası, başpehlivanlardan bazıları, Kırkpınar'da görev yapacak Hakem Heyeti, belediye görevlileri, Edirne Bando takımı, Kırkpınar'da verilecek altın kemerin olduğu camlı çerçeve ve Kırkpınar'ın sembolü davul-zurna katları, protokol bir kortej oluşturmak sureti ile Atatürk anıtının önüne gelerek, çelenk sunup, İstiklal Marşının okunmasının ardından Kırkpınar'a yıllarını veren Türk pehlivanlığının duayenleri olan Adalı Halil, Kara Emin³⁵⁴ gibi pehlivanların kabir ziyaretlerinin ardından pehlivanların piri Şeyh Cemaleddin Efendinin türbesinin ziyareti ile törenin ilk aşaması tamamlanmıştır.³⁵⁵

³⁵³ **Paşaeli Gazetesi**, Sayı:127, “Cuma Gün ki Kır Eğlencesi”, Fi 27 Şevval 1342 / (1 Haziran 1340-1 Haziran 1924); **Buç Gazetesi**, Sayı: 705, Yıl: 9, 13 Mayıs 1936. Atıf Kahraman Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi (1924-1951) Kırkpınar Güreşleri adlı eserinin 98. sayfasında ilk defa resmi geçit töreninin 7 Mayıs 1938 yılında yapıldığını söylerken, Mehmet Dervişoğlu'da aynı bilgiyi Yüksek Lisans tezinde kullanmıştır.

³⁵⁴ Bulgaristan'ın Filibe şehrinin Çöpköy mevkiinde 1882 yılında dünyaya gelmiştir. İlk güreş ustası Çömlekköylü Kara Murat'tır. Kara Emin'e yağlı güreşin “Erkân-ı Harbi” denilmiştir. Çift sarma (kurt kapanı) oyununda oldukça başarılıdır. 1909 yılında yapılan ve “Yıldız Gürşeleri olan müsabada Kızılıklı Mahmud'a yenilerek ikinci olmuştur. 1926 yılında Kırkpınar'da başpehlivanlığı kazanmıştır. Alpullu Şeker Fabrikasında işçi olarak çalışırken, 1941 yılında vefat etmiştir. Mezarı Adalı Halil'in mezarı ile sular altında kalınca Cemalleddin Efendi'nin tekkesinin bahçesine nakledilmiştir. Erdem, **a.g.e.**, s.406-410.

³⁵⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Dün Başladı.”, 6 Mayıs 1939, s.6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Başladı. Türkiye Başpehlivanı Bugün Belli Olacak”, 7 Mayıs 1944, s.3; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Bugün Başlıyor”, 16 Mayıs 1952, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar 25 Mayıs'da Başlıyor.”, 12 Nisan 1956, s.6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Başladı.”, 8 Haziran 1957, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “596. Kırkpınar 6 Haziran'da Başlıyor.”, 4 Mayıs 1958, s.6; 599. Kırkpınar Yağlı Güreşleri organizasyonda meydana gelen aksaklıklar sebebi ile 23 Haziran'da değil, 12 Temmuz 1961 tarihinde başlayabilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “599. Kırkpınar Bugün Törenle Başlıyor.”, 12 Temmuz 1961, s.1 ve 6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “599. Kırkpınar 23-25 Haziran'da Yapılacak.”, 10 Haziran 1961, s.6; **Cumhuriyet Gazetesi**,

Törenin devamında Selimiye Camii'nde Cuma namazının ardından tüm eski pehlivanlar için mevlit duaları okutulur. Saat 14.00 civarında halk kitlesinin de olduğu kortej Sarayı'ne doğru ilerler ve meydana Ağa, hakemler, pehlivanlar olduğu halde bir şeref turu atılır. Geçen yılın başpehlivanı meydanadaki göndere Türk bayrağını İstiklal Marşı eşliğinde çeker. Törenin ardından küçük boylardan itibaren eşleştirmelerle birlikte güreşler başlar.³⁵⁶

Resmigeçit töreni Cumhuriyet Türkiye'sine ait bir uygulama olup, ilk olarak Kırkpınar'da 1937 yılının başpehlivanı Tekirdağlı Hüseyin Alkaya anıta çelenk koyarak, göndere bayrağı çekmiştir.³⁵⁷

C.16. Kırkpınar Güreşleri Sonrası Yapılan Sünnet Merasimi

Türk dilinde “sünnet” olarak kastedilen faaliyet, peygamberin sahibi olduğu güzel tavır, davranış, ahlak ve fiziksel görünüşün aynısına sahip olma halidir. Yine bu düşünceden hareketle Türkçe de erkekler için “sünnet” denildiğinde, Arapça'da, erkekler için kesme kelimesi olan “hitan”, kadınlar içinde “hafd” kelimesi anlaşılmaktadır. Ayrıca “hitan”, kesim işleminin yapıldığı yer anlamında da kullanılır.³⁵⁸

Sünnet eyleminin Hz. Âdem'e kadar giden bir uygulanma olduğuna ilişkin rivayetler Barnaba İncil'de de yer almıştır. Buna göre, Hz. Âdem'in kendisine “haram” edilen yasak meyveden yemesi halinde vücudunda bir yerden et kesmeye yemin etmesi ile sünnet uygulamasının başlamasına vesile olmuştur. Sünnetin eyleminin dünya üzerinde bazı eski millet ve kavimler tarafından uygulanı gelen bir tıbbi faaliyet olduğu arkeolojik kazılarda elde edilen kaynaklarca da ortaya konmuştur. Bu kavimler

“Kırkpınar Güreşleri Başladı.”, 10 Temmuz 1999, s.; **Cumhuriyet Gazetesi**, “602. Kırkpınar Başlıyor.”, 20 Haziran 1963, s.; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Kötü Bir Organizasyonla Başlıyor.”, 11 Haziran 1965, s.; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Bugün Başlıyor”, 20 Haziran 1980, s.9.

³⁵⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Dün Sarayı'nde Başladı”, 5 Haziran 1954, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Bütün Başpehlivanlar Dolmabahçe'de Toplanıyor, Altın Kemer Alanalar Şeref Turu Atacaklar”, 12 Mayıs 1971, s.8.

³⁵⁷ Kahraman, “Osmanlı ve Cumhuriyet...”, a.g.e., s. 98.

³⁵⁸ Hakan Hadi Kadioğlu-İbrahim Hakkı Aydın -Eyüp Bekir Yazıcı, “Dini ve Tıbbî Açısından Sünnet”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.25, Erzurum, 2006, s.2.

arasında Mısırlılar, Araplar, Edomiler, Ammoniler gibi millet ve topluluklar gösterilebilir.³⁵⁹

Ayrıca İslâm dininden önce de diğer semavi dinlerde de (Yahudilik-Hristiyanlık) sünnet eyleminin olduğu bilinmektedir. Musevilerin kutsal kitabı Tevrat'ta, sünnet olma Tanrı ile Hz. İbrahim arasındaki ahdin hükmü olduğu ifade edilir. Buna göre, Allah, Hz. İbrahim'e, *"Sen ve senden sonra zürriyetinle benim aramda tutacağınız ahdim budur, aranızda her erkek sünnet olacaktır... ve gulfe etinden sünnet olunmamış sünnetsiz erkek varsa, o can kendi kavminden kesilecektir, o benim ahdimi bozmuştur..."* diyerek emretmiştir.³⁶⁰

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde panayırın üçüncü günü akşamı yeni ağaya açık artırmaya çıkan koç teslim edildikten hemen sonra mevlit okutulur ve akabinde çevre köylerde dâhil olmak üzere sünnet olmayan çocuklar meydan ortasında toplanarak topluca sünnet ettirilirdi ki bu gelenek Osmanlı uygulaması olup, Cumhuriyet devrinde oldukça seyrek yapılmıştır.³⁶¹

C.17. Kırkpınar ve Yağlı Güreş Karşılaşmalarında Bir Motivasyon Unsuru Olarak Müziğin Önemi

Ritim, insanoğlunun varlığından da önce evrende önemli bir yer tutan bir olgudur. Ritim kendi içinde dört aşamada değerlendirilebilir. Zaman, paylaşım, dağılım ve denge olarak nitelendirilen unsurlar insanoğlunun içsel müziğini de oluşturan temel değerlerdir. Kırkpınar güreş havaları ritmik algılama, çözümleme ve sonunda nota yazımı usullerine uygun olarak, ritim yazım tekniği ile notaya alınmıştır. Elbette burada üzerinde durulması gereken esas, yöresel ve tavırlı olarak çalınan eserlerin bire bir notaya almanın imkân dâhilinde olmamasıdır. Ritim, nota yazım sistemi eserin kayıt altına alınabilmesine büyük ölçüde destek olabilmektedir.³⁶²

³⁵⁹ Ali Osman Ateş, **İslâm'a Göre Cahiliye ve Ehli-i Kitab Örf ve Âdetleri**, Beyan Yay., İstanbul 1996, s.251.

³⁶⁰ Ateş, **a.g.e.**, s. 255.

³⁶¹ Yazzoğlu, C.I., **a.g.e.**, s.45.

³⁶² Bülent Kirişoğlu-S. Tansu Altuğ, *"Kırkpınar Güreşlerinde Çalınan Güreş Müziklerinin Melodik ve Ritmik Yönünden İncelenmesi ve Uygulamalı Açıklaması"*, **V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2009, s. 64-65.

Türklerde İslâmiyet öncesi dönemlerden itibaren müziğin günlük hayatta önemli bir yeri vardı. Toplu ya da bireysel olarak “ır”, “yır”, “kög” söyleme kültürü gelişmişti. Hatta Hun anneleri çocuklarını uyutabilmek için ritmik anlamda “balu balu” söylemekteydi. Göktürk Hakanı Tong Yabgu, Batı Hun İmparatoru Attila, verdikleri ziyafetlerde huzurlarında erkeklere şarkılar dahi söyletmişlerdi. Bu durumda göstermektedir ki, Türkler sadece şarkı söylemekle kalmamış, bir enstrümanda çalmışlardır. Türklerin bilinen profesyonel anlamdaki ilk müzik aleti kopuzdur. “Kaz göğsü” adı verilen “Buçi Kobuz” ya da “Ekeme” adlarıyla anılan telli çalgıları, bunun yanı sıra “Tümrük” denilen tef benzeri bir çalgı ile “Tabl” olarak adlandırılmış davulu, ayrıca “Nay-ı Türki” olarak bilinen zurnayı, “Bonguy” olarak adlandırılmış üfleli enstrümanı da yaptıkları müziklerinde kullanmışlardır. Türklerdeki askeri bando örneği olan “Köbürge” savaşlarda dahi müzik ve ritim duygusunun ne denli özelleştiğinin kanıtı niteliğindedir. Türklerde yapılan idman mücadelelerinde özellikle güreş, cirit, at yarışı, çevgan da ya müzik ön planda olmuş ya da ona ait çalgılardan, davul ile zurna etkin biçimde kullanılmıştır.³⁶³

Osmanlı Devleti’nde müziğin her türü görülmüşse de ana unsur ordu müziğidir. Mehter, asker olmayan bir kısım musiki üyesi içinde kullanılmıştır. Ama bunlar düğünlere, eğlencelere, davul, zurna, nakkara, zil, daire gibi musiki aletleri ile iştirak ederek halkı eğlendiren musiki esnafıdır. Fakat mehterin iki aşamada değerlendirilebilmesi mümkündür. Birisi “Mehteran-ı Tabl-ü Âlem” olan ve askeriye de istihdam edilerek savaşta, Osmanlı Devleti’nde siyasi gücünün de temsilciliğini de yapan topluluktur. İkincisi “Mehter Esnafı” denilen, Hac, kervan, her türlü oyun, düğün güreş müsabakalarında musiki topluluğu olarak görev icra eden, devlet desteği olmaksızın yaşamlarını kazanmaya çabalayan sanatkarlardır. Osmanlı’nın idari ve saray çevresinde tertip ettiği her türlü şenlik, tören, savaş ve oyunlarda müzik çalma yetkisi bir siyasi otorite olan Mehterde toplanır.³⁶⁴

Güreş müziği, mücadeleye girecek pehlivanlara hareketlilik kazandırmak, karşılaşmaya teşvik etmek maksadıyla türlü havalarda çalınan melodilerdir. Müzik, yağlı güreşlerin vazgeçilemez öğesidir. Türklerde altı geleneksel güreşin (Karakucak,

³⁶³ Bahaeddin Ögel, **Türk Kültür Tarihine Giriş**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1987, s. 248-249; Durmuş, **a.g.e.**, s. 450-453.

³⁶⁴ Kahraman, **”Osmanlı...”**, **a.g.e.**, 1995, s. 46-54.

Şalvar, Aba, Yağlı, Kuşak ve Deve güreşleri) tamamında müzik vardır.³⁶⁵ Organizasyon ve tertip esaslarına göre güreşlerde davul sayısı altı-yedi olurken, zurna sayısı ikiye geçmez. Güreş esnasında zurnalardan birisi havayı çalarken diğeri ritim saz görevini görür. Güreşlerde genellikle kırık hava, uzun hava türündeki ezgiler çalınır. Gaziantep’te yapılan “aşırıtmalı” aba güreşinde iki davul-iki zurna eşliğinde “çukur” adı verilen ve güreşçilerin rakiplerini bekledikleri orta yerde anonim ezgi olan “Köroğlu” çalınır. Güreşçiler çukura çıktıktan sonra da “harbileme” denilen savaş havasına dönülür. Güreşin durumuna uygun olarak da sürekli çalınan ezginin ritmi artar veya azalır. Seyirciyi güreşle birlikte olmaya davet işlevi gören engin harbi, yüksek harbi, çengi harbi gibi üç çeşit harbileme usulü vardır ve harbilemenin temeli Mehterden gelmektedir.³⁶⁶

Mehter havaları denildiğinde ise şu türler kastedilmektedir; Sakil, düyek, hafif, Fathe, Çember, semai, Bereşan, Fathe Harbi, Ceng-i harbi, Devr-i Kebir ve Muhammes usullerine sayısal ve dizimsel çeşitliliğin çok olduğu sistem ki, 25 makamda bestedir. Ayrıca bu makamlar; Mahur, Çargâh, Muhayyer, Kürdi, Pençgâh, Rahat’ül-Ervah, Uzzal, Zîrgüleli, Irak, Hüseyinî, Gülizar, Bayati, Acem, Rast, Sünbüle, Tahir, Saba, Hicaz, Segâh, Uşşak, Nikriz, Nihavend, Buselik, Evc, Rehavi’dir.³⁶⁷

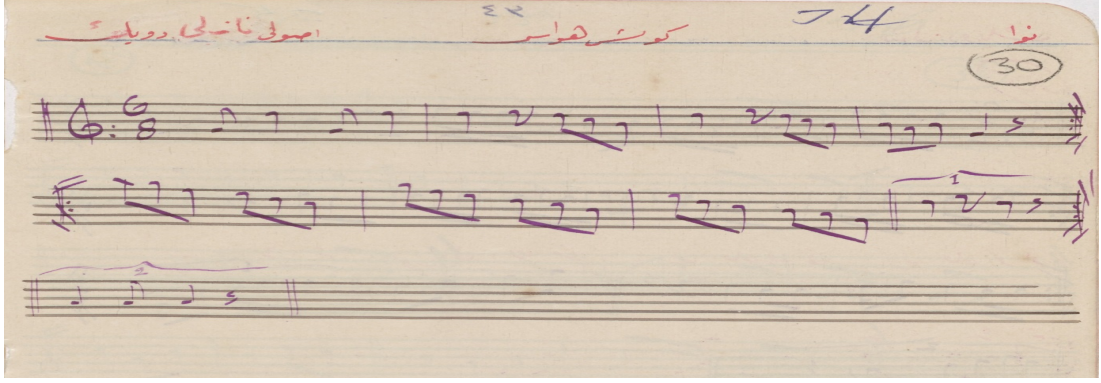
Güreş havaları ritmik usul açısından irdelendiğinde, Türk Halk Müziğindeki karma usule benzemektedir. Karma usulden başka birleşik ve ana usuller de mevcuttur. Ana usul 2-4 arası, birleşik usul, 5-9 arası, karma usul ise 10 ve daha fazla zamanlı ritimlerdir. Ritim notası yazma biçiminde birleşik ile karma yazıldığında alt taraflarının 2 veya 3 zamanlı olduğu belirtilmektedir. Bu parçanın rahat çalınmasını temin eden bir uygulamadır. Güreş havaları genel olarak 24 zamanlıdır.³⁶⁸

³⁶⁵ Müstecip Ülküsal, **Dobruca ve Türkler**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 2. Bsk., Ankara, 1987, s. 64; Karakucak Güreşi (İç Anadolu, Doğu Anadolu (Erzurum, Erzincan, Kars, Malatya...), Akdeniz, Orta ve Doğu Karadeniz, Şalvar Güreşi (K. Maraş ve çevresi), Kapışmalı Aba Güreşi (Hatay ve çevresi), Aşırtmalı Aba Güreşleri (G. Antep ve çevresi), Kuşak Güreşi (Eskişehir ve civarı), Fatih Karahüseyinoğlu, **Küresel Eksende Türk Sporları**, Kum Saati Yay., İstanbul, 2012, s. 2-20.

³⁶⁶ Enver Keskin, **Aba Güreşleri**, Karacan Matbaası, Ankara, 1978, s.35-39; Cavit Polat, “*Geleneksel Güreşlerde Kullanılan Güreş Ezgisi Harbileme ve Aksesuarlar üzerine Bir Değerlendirme*”, **Kahramanmaraş Uluslararası Karakucak ve Kısa Şalvar Güreş Sempozyumu**, Kahramanmaraş, 30 Eylül 2011, s. 211

³⁶⁷ Haydar Sanal, **Mehter Musikisi, Betekâr Mehterler**, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1961, s.36-37; 42-45.

³⁶⁸ Kirişoğlu-Altuğ, **a.g.m.**, s.65; Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde davul ve zurna ile icra edilen Neva makamındaki havanın notaya aktarılmış halidir. **TRT. MD. d. 0217.033**

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde de müzikler arasındaki ritim uyumu, güreşin durumuna göre değişim gösterir. Bu sebeple ilk önce taksim denilen ağır tempoda ve uzun hava biçiminde kaba zamanların icra edildiği melodiler duyulur. Kırkpınar'da çalınan güreş havaları genelde canlı, hareketli, ritmi yüksek, "ceng-i harbi" usulündedir. Bu tür müzikler, pehlivanların zihinlerinde ve maneviyatlarında beklenilenin üzerinde tesir yaratan, büyüleyici melodilerdir. İcrası yapılan müzikler tahrik edici, cesareti, korkusuzca mücadeleye girebilmeyi tetikleyen namelerdir.³⁶⁹

Güreşlerde mücadeleye eşlik eden ve bir davul ile bir zurnadan oluşan ekipte, kaba zurnalardan birisi dem tutarken (uzun sesler üflemek), diğeri melodi çıkarır. Zurna çalmaya başlayan bir kişi ilk olarak dem tutmayı öğrenir, yılların ardından melodi çalmaya başlar. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde her yıl on beş kat davul-zurna kullanılır. Davul ve zurnacıların yetişmesinde usta-çırak ilişkisi esas olarak benimsenmiştir. Davul-zurna çalan müzisyenlerin güreşlere hâkim olması da beklenir ki, pehlivanların oyuna girdikleri anda çalacakları havanın ezgisini ayarlayabilsinler. Hatta davul-zurna katlarının pehlivanlara rakibinin yapacağı oyunu önceden ezgilerle bile haber verdiği dönemlerin olduğuna rivayet edilir.³⁷⁰

Güreş meydanında Hakem Heyetinin eşleştirdiği (günümüzde kura usulü) pehlivanların adlarını, lakaplarını, şecerelerini söyleyen ve onlara salavat okuyan cazgırlar, davul-zurna katlarının çaldığı savaş ve pehlivan havaları eşliğinde dini, milli destanlar söyler, atasözleri sıralarlar. Ardından pehlivanlar peşrev ve yürüyüş için

³⁶⁹ Özbay, a.g.e., 1992, s. 46.

³⁷⁰ 27 Yıl Kırkpınar başpehlivanlığını bırakmayan, Adalı Halil'inde ustası olan Kel Aliço, güreşler esnasında tanıdığı ve samimi olduğu davul-zurna katlarından aldığı uyarılarla karşısındaki rakibinin açıklarını öğrendiği ve bu sayede alt ettiği ifade edilir. Bkz. Ali Gümüş, **Kırkpınar Güreşleri**, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yay., Ankara, 1990, s.89; Kirişoğlu-Altuğ, a.g.m., s. 65.

meydana salınır ki, davul-zurna katları ona uygun ezgiler çalar. Bu noktada pehlivanlar cesurca, yiğitçe tavırlarla, ağır ve heybetli adımlarla, peşrev çekerek meydanın ağırlığı nispetinde bir çeşit raks sahnesi yaratırlar.³⁷¹

Davul-zurna katları sadece güreşler esnasında değil, müsabakaların başlamasından birkaç gün önce şehirde dolaşarak halkı şenliklere müzik vasıtasıyla davet ederler ki, bu aynı zamanda güreşçilere de “tutuş” için çağrı anlamına gelir. Ayrıca davul-zurna katları güreşler sırasında pasif bir müsabaka geçiyorsa, çaldıkları ezgilerle hem pehlivanları hem de takipçilerini coştururlar. Er Meydanının önemli figürlerinden birisi de ağalardır. Ağa seçiminin tamamlanmasının ardından, davul-zurna katları icrasını gerçekleştirdikleri Rumeli havaları eşliğinde yeni ağayı çadırına kadar götürürler.³⁷²

Güreş havaları istenildiği şekilde icra edilse de ezgilerinde bir kesinlik durumu vardır. Güreş havalarında ritim temel unsurdur. Melodiler müsabakanın yükselen ya da alçalan temposu ile doğru orantılı olarak müzisyenlerinde müzik teması üzerindeki varyasyonları ile görsel bir şölene dönüşür. Yağlı güreş müziğinde 12/4 veya 24/8 denilen iki ana tartım icra edilir. Neva ceng-i harbi usulü, 16-12 ve 10 zamanlı olmak üzere üç biçimde ceng-i harbi güreş havalarının sonunda çalınır. Bu melodilerin icrası ile birlikte pehlivanlar karşılıklı oyunlar, hamleler yapmaya başlarlar. Kırkpınar’da çalınan ceng-i harbi kahramanlık türkülerini içerir. Ama 6/8 olan rast makamında icra yapıldığı da az da olsa görülmektedir.³⁷³

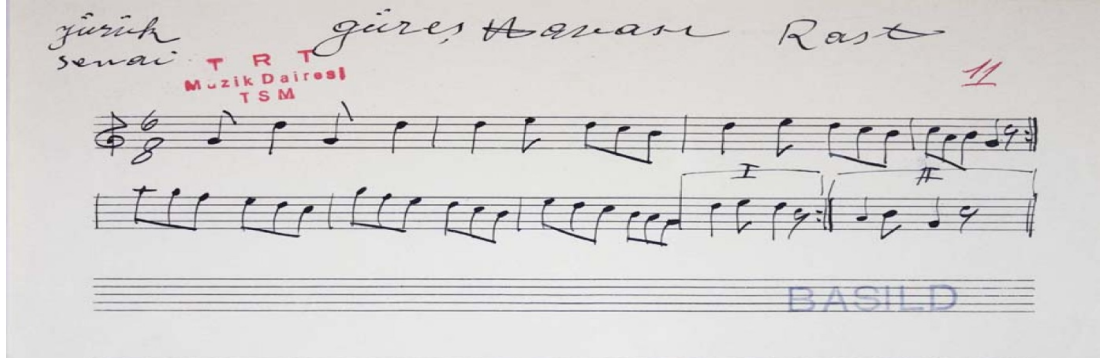
Bunun yanı sıra Er Meydanında ilk gün yoğun müsabaka trafiği sebebi ile izleyici güreşlerdeki oyunları kaçırabilmekte ya da pasif olan müsabıklardan ötürü ilgisi dağılabilmektedir. İşte burada seyircinin motivasyonunu yeniden yükseltebilmek adına müzik her zaman devreye girmiştir. Yöresel kıyafetli bir tertip giyinen davul-zurna katlarının güreş havalarını oldukça iyi bilmeleri ve icra etmeleri beklenir ama günümüzde bunu tam yapabilen ekip kalmamıştır.³⁷⁴

³⁷¹ Özbay, a.g.e., 1992, s.54-57.

³⁷² Murat Sertoğlu, **Türk Pehlivanları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1986, s. 67; Ali Ağaoğlu, **Türklerde Spor Geleneği ve Kırkpınar Güreşleri**, Divan Yay., İstanbul, 1983.

³⁷³ TRT. MD. d. 0544.305.

³⁷⁴ Edirneli müzisyenlere göre, “pehlivan güreşi, ceng-i harbi, Adalı Halil baş güreş havası, Dağlı güreş havası, karakucak güreş havası, başaltına güreş havası, Balkan, yerli” denilen ritimler mevcuttur. Bazı müzisyenler bunlara “muhacir” (Macur) dedikleri bir güreş havası daha ilave etmektedirler. Bkz. Oğuzhan Bilgin, “*Kırkpınar Deyince II*”, **Yöre Dergisi**, Edirne Valiliği Yay. III, S.8, Edirne, 2002,

Önceden de ifade edildiği gibi peşrev, yağlı güreş müsabakalarında pehlivanların birbirlerine gözdağı verebilmek, vücutlarını ısıtabilmek adına heybetli hareketlerle ve ellerini birbirine, baldırlarına vurarak yaptıkları senkronize hareketlerdir. Ancak peşrevin bir anlamı da halk öykülerinde ezgi aralıklarındaki mâni biçimindeki dörtlüklerdir. Cazgırın seslendirdiği değişlerin arasındaki sözlerin peşrev ile ilgisi yoktur. Cazgırların söylediği ilahi ve semai biçimleridir ki 8’li hece ile icra edilirken, peşrevler 7’li hece ile söylenir.³⁷⁵

Peşrevin güreş ile bu manada bir bağlantısı yoktur. Peşrevin mücadele etmek, yenmek, savaşmak değil, dua etmek, yakarmak, sonucunda ise edilen duanın kişi de yarattığı tesire inanan insanı temsil etmesi durumu vardır. Cazgırın pehlivanları salavatlayıp, istimdat³⁷⁶ istemesinin ve cazgırın etrafında toplanan pehlivanların birer birer Er Meydanına çıkmasının ardından, davul-zurna katları yeniden devreye girerler. Cazgır pehlivanların yan yana dizilip el bağlamaları ile birlikte sağ başa geçerek meydana yerini alır. Bu sırada tartım bedene alınır, peşrev başlar buna “Pehlivan Havası” adı verilir. Bu oyun Zeybek veya Seymen havasının melodilerini çağırıştırır.³⁷⁷

Günümüze ulaşıldığında ise mezkûr güreş oyunları kısa tutulmaya başlandığından, çoğu Anadolu yöresinde de Güreş ve pehlivan ezgilerinin havaları oldukça uzun olduğundan, melodileri icra etmenin güçlüğü ortaya çıkmış ve bu sebeple ezgiler ya kaybolmuş ya da kaybolmaya yüz tutmuştur. Artık günümüzde tek cura, davul ve klarnet bu havaları özensizce icra etmekte, hatta bunda da muvaffak

s.14-15; Beyazıt Sansı, “Davulcusun Zurnacısın Bilene Sanatkârsın”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, Sayı: 50, Temmuz 2019, s.17.

³⁷⁵ Salih Turan, **Halk Müziğinde Oyun ve Saz Havaları, Oyunlarda Türler ve Tanımları**, C.I, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2007, s. 209-220.

³⁷⁶ İstimdat: Pehlivanların, cazgırın okuduğu duaların içerisinde güreşçilerin piri kabul edilen Hz. Hamza’ya Allah’tan şefaet etmesini dilemeye istimdat adı verilir. Bkz. Turan, a.g.e., 2007, s. 221-224.

³⁷⁷ Turan, a.g.e., 2007, s. 224-225.

olamamaktadır. Kırkpınar'da genelde iki bazen bir kaba zurna, bir cura zurna, Kayseri'de, Nevşehir'de, Sivas'ta klarnet zurna çalınmakta ve saz takımı yöresine göre değişkenlikler göstermektedir. Bununla birlikte her yörenin kendine mahsus ezgilerinin olması, bunun farklı yörelerden gelen pehlivanlara ters uymaması peşrev havasının yok oluşunu hızlandırmıştır.³⁷⁸ Bu arada hareketli pehlivan havasına Nikriz denir ve iki makamla çalınır, usulü yoktur.³⁷⁹

Kırkpınar pehlivan havalarının ezgisel ve tartımsal yapısına bakıldığında, güreş havalarının Hüseyini, Uşşak, Nikriz ve Hicaz olarak tercih edildiği görülmüştür. Genelde, final güreşleri başladığında kat ekiplerinin Hüseyini makamla icraya başladıkları, arada Hicaz makama geçiş yaptıkları, bu makam icra edilirken araya Nişabur ekledikleri, bunun hemen ardından Uşşak makamında bir süre icra devam ettikleri, Muhayyer perdeden, tekrar Uşşak makamının karar perdesi olan Dügâh perdesine dönülerek icra tamamladıkları tespit edilmiştir.³⁸⁰

Güreş karşılaşmalarında tüm yörelerde bir zeybek türü olan Köroğlu havası çalınır. Ezgi ağırdan başlar, ceng-i harbi ritmi ya da onun parçalanmış hali olan 5/8 ve 10/8 lik tempo verilir. Oyunlar sırasında çalınan melodiler enstrümantal olurken, aralarda çalınanlar sözlüdür. Mehterde üç çeşit olduğu bilinen ceng-i harbi, günümüzde iki çeşidi bilinmektedir. Güreş havaları temelde Hüseyini, Nikriz, Uşşak, Rast, Neva, Hicaz makamları kullanılarak çalınmaktadır.³⁸¹

Günümüzde geleneksel müziğin icrasının yanında birde, modern anlamda yapılan bando-mızık müziği de Kırkpınar Yağlı Güreşlerindeki yerini almıştır. Müzik öğretmeni Beyazıt Sansı'nın 1995 yılında yazıp, bestelediği 8 kıta 32 beyit Kırkpınar Marşı buna emsal teşkil etmektedir. Bu marş 2 Haziran 2004 tarihinde Edirne Belediyesi Meclisi'nde Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin resmi marşı olarak kabul edilmiştir.

*Büyük Efsaneyi görür gibiyim,
Tarih dehlizinde yürür gibiyim,
Eyvah! Heyecandan ölür gibiyim,*

³⁷⁸ a.g.e., 2007, s. 225.

³⁷⁹ Kahraman, "Huzur...", a.g.e., s.120.

³⁸⁰ Çevik, a.g.e., s. 282.

³⁸¹ Semih Altınölçek, "Güreş Karşılaşmalarında Müziğin Yeri ve Önemi", *Acta Turcia Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, II, 1 Ocak 2010, s.326-327; Kirişoğlu-Altuğ, a.g.m., s. 66.

Edirne Kırkpınar Er Meydanında.

*Yıl bin üç yüz altmış bir, Rum iline geçilir,
Kırkpınar suyundan kana kana içilir,
Türk'ün başpehlivanı bu çayırdan seçilir,
Edirne Kırkpınar Er Meydanında.*

*Yirmi davul, yirmi zurna çalınır,
Pehlivanlar sıra sıra salınır,
Her bir yiğit namı ile anılır
Edirne Kırkpınar Er Meydanında.*

*Bu ne yüce onur, ne asil gurur,
Şölen var Edirne 'de davullar vurulur,
Yağız pehlivanlar nara savurur,
Edirne Kırkpınar Er Meydanında.
Kırkpınar ağası, ağaların hası,
Kırkpınar'da ağa, tarih mirası,
Yaşar her ağanın bir mirası,
Edirne Kırkpınar Er Meydanında.*

*Davut sesli cazgır güreş okuyor,
Ter bulaşmış çimen yağ kokuyor,
Altı yüz yıllık tarih gerçek oluyor
Edirne Kırkpınar Er Meydanında.*

*Dünyada yiğitlik, mertlik simgesi,
Türk'ün öz sporu yağlı güreşi,
Yaşatır Edirne belediyesi,
Edirne Kırkpınar Er Meydanında.*

*Edirne dünyada Türkiye'nindir,
Kırkpınar Türkiye'de Edirne'nindir,
Yaşayan bir efsane, bir ananedir,
Edirne Kırkpınar Er Meydanında.³⁸²*

³⁸² Söz ve müziği şair-yazar Beyazıt Sansı'ya ait olan "Kırkpınar Marşı'nın Tarihi Kırkpınar Organizasyonunun resmi marşı olması ile ilgili üyelerden İsmail Çevik, Mehmet Muranlı, Orhan Takındı, Gürcan Altuğ, Namık Kemal Döleneken'in 02.06.2004 tarihli önergesi meclis gündemine oybirliği ile alınarak yapılan müzakerede, Söz ve müziği şair-yazar Beyazıt Sansı'ya ait olan "Kırkpınar Marşı'nın" Tarihi Kırkpınar Organizasyonu'nun resmi marşı olması ile ilgili Belediye Başkanı, Kırkpınar Marşını Beyazıt Sansı'nın Edirne Belediyesine hediye ettiğini, Kırkpınar Haftası içerisinde kullanılması ve kullanılmasından dolayı doğabilecek tüm telif hakkı olarak Beyazıt Sansı'ya 2.000.000.000 TL ödenmesini ve Tarihi Kırkpınar Organizasyonun Resmi Marşı, "Kırkpınar

Makam : *Uşak* T.R.T. MÜZİK DAİRESİ 18108
 Usul : *Safyan* T.S.M. Söz : *Bayazıt Sarı*
 Süre : *96* Büyük Efânevi Adını Alalım Müzik : *Bayazıt Sarı*
 ARANJMANI
 I
 BÜ ÜÇK EF SÂ NEYİ GİŞİ YİM TÂ RİH DEHLİ ZİM DE
 YÜ RİR GİŞİ YİM (GİZ.....) YÜ RİR GİŞİ YİM (GİZ.....)
 EY VÂH BEYE GÂİ ÇÂİ Ş LİR GİŞİ YİM E DİR NE KİŞİPİ ÇÂİ
 ER HEN DÂ NİN DÂ ER NİN DÂ
 (GİZ.....)
 DÂ VUT SESLİ ÇÂZ GİR GÜ RİR O Kİ Dİ TERBİ LÂŞİŞ Eİ HEN

Müzik kültürü içerisinde değişik ve önemli yapısal ve ayrıca tını açısından farklılıklar görüldüğü kadar bölgesel kültürlerinde biçimlendirdiği icra teknikleri ile üslup farklılıkları mevcuttur. Tarihsel süreç içerisinde kültürel ve melodik kodlarını geliştiren ve değiştiren geleneksel repartuarlar, tarz, üslup ve icra bakımından da birbirinden ayrılmaktadır.³⁸³ Bu mahalli özellik taşıyan müzikal doku, yüzyıllara dayalı birikim, sosyo-kültürel örüntü, kavrayış ve değerlendirme açısından bir mirastır.

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin en temel birimi olan katlar (davul-zurna) geleneğinin devamlılığı açısından son derece önemlidir. Yeni icracıların yetişmesinde geleneksel müzik yapan eğitim kurumlarının ve bölümlerin varlığı kadar yerel anlamda belediyelerin ya da diğer kamu kurumlarının da bu kültürün yaşatılmasına destek vermesi, gelecek nesillerinde bu bilgi, tecrübe ve zenginliği görüp, tanıması noktasında oldukça müstesna bir yeri olacaktır.

C.18. Kırkpınar Yağlı Güreş Kültüründe Usta-Çırak İlişkisi

Türk yağlı güreşleri toplumsal yaşamın içerisinde etkin olan, milletin karakteristik özellikleri ile bütünleşmiş, gelenekselden moderne bir kültür aktarımıdır. Türkistan coğrafyasından başlayarak Türklerin Anadolu ve Balkanlarda Sarı Saltık'un

Marşıolarak kabul edilmesi önerisi aynen benimsenerek oybirliği ile kabul edilmiştir. **Edirne Meclisi (02.06.2004) Sayılı 2004/52-299 kararıdır.**

³⁸³ Sibel Paşaoğlu, "Kırkpınar Güreş Havaalarında Davul-Zurna İkili: Formal Çalgı Öğretimi mi Yoksa Çok Yönlü Geleneksel Kültür Aktarımı mı?", V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı, Edirne, 2009, s.72.

ahlaki öğretilerini temel alan bir güç gösterisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahlak yöresel, etik evrensel kabul gören kurallardır. Sporda ahlak kavramı rekabet olarak değil de rakibinin onurunu zedelemekten ve adil biçimde mücadele ruhu ile hareket edebilmektir.

Türklerde bir gencin güreşe yönelmesi, bu geleneksel spora karşı olan ilgi, yetenek ve onu öğrenme isteği ile doğru orantılıdır. Güreş kişinin fiziksel gücünün ötesinde zekâsını, dengesini de kullandığı bir alandır. Yağlı güreşte kuvvetten önce ustalık gerekir ve bu güreş türünde esas olan dengedir.³⁸⁴

Güreşe özellikle de yağlı güreşe gençlerin yönelmesinin beş ana sebebi vardır.

- a) Ailesinde güreş ile ilgilenen bir aile büyüğünden etkilenme,
- b) Çevresinde güreşe gönül veren birisinden etkilenerek,
- c) Maddi anlamda güreş yapmanın tatmin edici olması,
- d) Pehlivanların kendisinden etkilenme,
- e) Kendi arzusu ile güreşe yönelme.

Türk gençlerinin genel olarak yağlı güreş sporuna tevessül etmesindeki ana etken, aile büyüklerinden ya da bulundukları toplumun bireylerinden birisinin mezkûr spor dalı ile yakından ilgileniyor olmasıdır. Bu sayede genç, çıraklığın en temel unsurlardan başlayarak, geleneklerini de yerine getirmek sureti ile yağlı güreşi tekniğinden, manevi unsurlarına kadar tüm unsurları ile talim etmeye başlar. Hatta usta-çırak ilişkisi hiç bitmeyeceği gibi uzun yıllarda sürebilir. Ustalar, mutlaka çıraklarına aileden birisi değilse bile, ailenin ferdiymiş gibi davranır. Bunun güzel emsallerinden birisi Çolak lakaplı Kavalalı Mü'min³⁸⁵ pehlivandır. Atadan, babadan ve kardeşlerinden gelen yağlı güreş töresinin içerisinde büyüyen, ilk yağlı güreş

³⁸⁴ Atıf Kahraman, **“Huzur Güreşleri**, Divan Matbaası, Ankara, 1980, s. 10 s. 172; Nursel Uyanıker, **“Balkanlardan Anadolu'ya Türk Yağlı Güreşlerinde Usta Çırak İlişkisi”**, **Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, Sonbahar Dönemi, Haziran 2016, s.470.

³⁸⁵ 1873 yılında günümüzde Yunanistan sınırlarında kalan Kavala'da Zigos köyünde çiftlik sahibi bir adamın üç oğlundan birisi olarak dünyaya gelmiş olan Münin pehlivanın ustası Suyolcu Mehmet Pehlivandır. İstanbul Rami'de yapılan güreşlerde ilk defa Koca Yusuf'u açık düşüren pehlivan olarak bilinirdi. Sol kolunun kırık ve yanlış kaynama sonucu yapısının bozukluğu sebebi ile “Çolak” olarak anılan Münin pehlivan, Fatih Medresesi'nde eğitimini tamamlamış olması hasebiyle “Hoca” sıfatına da layık görülmüştür. Kıvrak zekâsı ve dezavantaj olan kolunun sıkıntısına rağmen rakiplerini teknik becerisiyle alt etmeyi bilen bir güreş anlayışı olan Münin pehlivan Soğanlı-Yakacık'ta yapılan bir güreşte Hergeleci İbrahim pehlivanı “kılçık” oyunu ile yenmiştir. Mü'min pehlivanın 1915 yılında camiden çıkarken komitacıların çatışması sırasında öldürüldüğü söylene de bu ifade gerçekleri yansıtmamaktadır. Erdem, **a.g.e.**, s. 265; Bilar, **a.g.e.**, C.I, s.90.

temelini aileden alan pehlivanın vücudu zayıf, sol kolu aynı yerden iki defa kırık olmasına rağmen, babası tarafından yine de daha doğru eğitilebilmesi maksadıyla güreş medresesine yönlendirilmiş ve sonunda sahip olduğu altyapı sayesinde kuvvetli bir pehlivana dönüşebilmiştir.³⁸⁶

Pehlivanların yetişmelerinde önemli bir süreci temsil eden usta-çırak ilişkilerine bir örnekleme daha yapmak gerekirse, Veznedar Cemal Bey bir usta olarak, Torlaklı Deli Hafız'ı, Deli Hafız, Hergeleci İbrahim'i, Hergeleci İbrahim, Kara Ahmed'i, İrfan Dergin, Cemal Yavuz'u yetiştirirken, Adil pehlivan Kızılıklı Mahmud'u³⁸⁷, Deliormanlı Araboğlu, Sivaslı Kazıkçı Karabekir'i³⁸⁸, Kara Emin³⁸⁹, Pomak İbrahim'i, Molla İbrahim, Madaralı Ahmed'i, Suyolcu Ahmet, Çolak Molla Mü'min'i, Nasçılı Köylü Kel İsmail, Koca Yusuf'u, Koca Yusuf, Filiz Nurullah'ı, Kel

³⁸⁶ Uyaniker, **a.g.e.**, s. 471; Kahraman, “**Cumhuriyet...**”, **a.g.e.**, C.I, s. 211; Çolak Mümin pehlivanın kolunun kırık olması aslında güreşte ciddi bir sorudur. Hatta Osmanlı'da buna benzer bir olay 1853 yılında bir müsabaka sırasında yaşanmış, İslâm oğlu Mustafa'nın kolu kırılmış ve sonrasında vefat etmiştir. İslâm oğlu Mustafa'nın çocukları, babalarının rakibi Beşe oğlu Bekir'in müsabaka sırasında böyle bir hadisenin yaşanmasından dolayı mesul tutulamayacağına, ancak fetvahaneye gerekli görürse, Bekir pehlivana tazminat davası açmak istediklerini ilgili makamlara bildirmişlerdir. **DABOA. A. MKT. MVL.62.36.0.1**. Fi 2 Recep 1269 / (30 Mart 1269-11 Nisan 1853); Ayrıca Mü'min pehlivanın vefatı da oldukça ilginç biçimde cereyan etmiştir. Çolak Mü'min pehlivan, gelininin kız kardeşini, sevdiği sözlüsü Ali'ye vermek istememiş, kızın ailesinin de buna rıza göstermediğini söyleyince, Zikoş kariyesinde kahvehaneden gece saatlerinde evine gitmekteyken (kimilerine göre Adilelerin evinin önünde) pehlivanı, Kalfaoğlu Mü'min (veya Adile'nin sözlüsü Ali'nin) adlı bir şahsın kasıklarından ve elinden yaraladığı, kan kaybına dayanamayan Çolak Mü'min de (40-42 yaş) olay yerinde vefat ettiği kayıtlara geçmiştir. Cinayeti işleyen kişi Adliye'ye teslim olmuş, Kavala Kaymakamı Sırrı tarafından da durum üst mercülere rapor edilmiştir. **DABOA.TFR.ISL.123.12276.0.1-2**. Fi 7 Ramazan 1324 / (12 Teşrin-i Evvel 1322-25 Ekim 1906).

³⁸⁷ 1880 yılında Silistre'nin Kızılıklı köyünde Göçerler Mahallesinde dünyaya gelmiştir. 17 yaşından 20 yaşına kadar bölgesinde güreşti. 1902'de Romanya'da, 1905'te Güney Amerika'da, 1907'de A.B.D.'de güreşler yapmıştır. 1909 yılındaki Yıldız Güreşlerinin başpehlivanı olmuştur. 1.78 cm. boyunda 93 kg. ağırlığındadır. 1919-1923 yılları arasında A.B.D.'de turnede olması sebebi ile Millî Mücadeleye katılamamıştır. Ancak bulunduğu yerde milletin en üst seviyede tanıtımını yapmış, kazandığı paraları ülkesindeki yetim çocukların her türlü ihtiyacını karşılamak için harcamıştır. 3 Şubat 1931 tarihinde zatürre hastalığından yaşamını yitirmiş, Tepebaşı, Zincirlikuyu mezarlığına defnedilmiştir. Erdem, **a.g.e.**, s. 382-388; Bilar, **a.g.e.**, C.I, s.100; Koloğlu, **a.g.e.**, s. 293.

³⁸⁸ Bulgaristan'ın Razgrad yöresinin Akköyü'nde 1825 yılında dünyaya gelmiştir. Sivastapol Savaşı'nda (1854-1855) topçu askeri olarak çarpışmıştır. Dış ve paça kazığı en doğru ve etkili biçimde uyguladığından bu lakabı almıştır. Akkoyunlu Kazıkçı Karabekir, saray pehlivanı Arnavutoğlu Ali ile yaptığı güreşte maçı kazanınca, Arnavutoğlu güreşi burada bıraktığını açıklamıştır. Kazıkçı bu müsabakadan sonra ziyarete gittiği köyünde ceviz ağacından düşerek vefat etmiştir. Erdem, **a.g.e.**, s.134-138; Başgöl, “*Kırkpınar'da Güreşen...*”, **a.g.e.**, s. 22.

³⁸⁹ Bulgaristan'ın Filibe şehrinin Çöpköy mevkiinde 1882 yılında dünyaya gelmiştir. İlk güreş ustası Çömlekköylü Kara Murat'tır. Kara Emin'e yağlı güreşin “Erkân-ı Harbi” denilmiştir. Çift sarma (kurt kaparı) oyununda oldukça başarılıdır. 1909 yılında yapılan ve “Yıldız Gürşeleri olan müsabada Kızılıklı Mahmud'a yenilerek ikinci olmuştur. 1926 yılında Kırkpınar'da başpehlivanlığı kazanmıştır. Alpullu Şeker Fabrikasında işçi olarak çalışırken, 1941 yılında vefat etmiştir. Mezarı Adalı Halil'in mezarı ile sular altında kalınca Cemalleddin Efendi'nin tekkesinin bahçesine nakledilmiştir. Erdem, **a.g.e.**, s.406-410.

Gaddar Aliço, Adalı Halil'i, Adapazarlı Cinciş Ahmet ise Kurtdereli Mehmet'i, Kadir Birlik, Ahmet Taşçı'yı, Hikmet Keser, Recep Kara'ya ustalık yapmışlardır.³⁹⁰

Anadolu ve Balkan coğrafyası güreş ile yoğurulan topraklar olması itibari ile bölgede yaşayan genç neslin, güreş gibi bir sporu birebir takip edebiliyor olması, ustaları işbaşındayken izleyebilmesi, etkilenmelerindeki en önemli sebeplerdendir. Çevre koşulları da gencin güreşe meyil göstermesinde önemli faktörlerden birisidir. Güreşe gönül veren ve destekleyen bir çevrede yetişen genci, fiziksel, ruhsal ve kültürel yönden insanlarda yönlendirebilirler.

Güreş, organizasyonundan, giyim tarzına, peşrevinden, cazgırının lirik manilerine, sıkletlerinden, yağlanmasına kadar geleneksel olarak uygulama da yoğun milli anlamlar taşıırken, fikri yönde de dini unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Güreş tekkelerinin de düşünce zemininin temeleini oluşturan Yesevi anlayışında, kâmil insan olmanın dört şartı vardır. Bunlar, *Mekân, Zaman, İhvan, Rabt-ı Sultan* dır. Bu manevi yolun yükseliş makamı “*fakr*” olmaktan geçmektedir. Bu makamlar Anadolu ve Balkan coğrafyalarında 4 kapı (Tarikat, Hakikat, Marifet, Şeriat) olarak anlamlandırılırken, güreş tekkesi dervişlerinin kıdem derecesine göre de “*Talip, Acemi, Kalfa, Usta*” şeklinde sıralanmıştır. Yesevi düşüncesinin kâmil insan öğretisinde, hakikati tanımanın yedi derecesi, ruhun olgunluğunu sergilemenin yedi çeşit makamı mevcuttur. Bu kategorilerin tamamı İslâm felsefesindeki ontolojik nazariyelerin epistemolojik çıkarımlarıdır. Pehlivanların kispetinin 40 parçadan oluşması, namahrem yerlerini örtmesi, kasnağın üç defa bağlanması, peşrev ve temennalarda ilahi yaratıcının anılması durumları buna doğal emsal oluşturmaktadır.³⁹¹

Usta-çırak ilişkisi içerisinde Osmanlı pehlivanlarının tamamında bir gün mutlaka Ehl-i Hiref defterlerine kaydolabilme ümidi vardı. Özellikle genç pehlivanlarda olan bu düşünceye göre, Ehl-i Hiref'e kayıtlı pehlivanların maddi anlamda hayatlarını daha rahat sürdürüyor olmaları, güreşmeye gönüllü olan gençleri

³⁹⁰ Çevik, **a.g.e.**, s. 83-85; Koca Yusuf'un, dedesi ve babasının dışındaki ilk ustası Pamukçulu Osman pehlivandır. Koloğlu, **a.g.e.**, s. 352-353; Ahmet Taşçı'ya ayrıca lakap olarak Mandinga (Afrika'da savaşı bir kabile), Dozer ve en çokta Efsane sıfatları verilmiştir.

³⁹¹ Türkmen, “*Türklerde...*”, **a.g.m.**, s. 30.

bu hedefe kilitliyordu.³⁹² Ehl-i Hiref'e kayıtlı sanatkâr ve zanaatkârlar yaptıkları işe ve bağlı oldukları bölüklere göre sıralanıyor ve buna göre de farklı maaşlar alabiliyorlardı. Günlük çalışmaları üzerinden hesaplanan maaşlarını üç ayda bir alan sanatçılar olduğu gibi işin önemine veya sanatçının kıdem ile unvanına uygun günlük harçlık ve ödüller de alıyorlardı.³⁹³ Hatta yine usullere uygun olarak bir pehlivanın vefatı üzerine aynı vazifeyi yerine getiren bir diğer pehlivana mezkûr maaş tevdi edilebiliyordu.³⁹⁴ Bunun haricinde kalan pehlivanlar bayram güreşleri, düğün güreşleri, panayır güreşleri gibi organizasyonlardan nafakasını elde etmeye çalışıyordu.

Güreşin olağan meşakkâtine rağmen bazı gençler ise atalarından, çevrelerinden veya maddi etkenler sebebi ile değil, kendi istekleri ile bilinçli olarak güreşe yönelebiliyordu. Bu durum onların çırak olarak seçilmesini de kuvvetlendirmekteydi. Çünkü tüm pehlivanlar adlarının yaşamasını, itibarlarının devamını ve bildiklerinin gençlere aktarılmasını isterlerdi. İşte bu talepkârlık çırak seçiminde en etkili unsurlardan birisiydi. Fakat çırak tercihi yine de belli başlı unsurlar etkili oluyordu. Örneğin;

- a) Ustanın çırağı seçmesi
- b) Çırağın ustasını seçmesi
- c) Ustanın kendi çocuğunu çırak seçmesi
- d) Çırak veya usta seçerken çevrenin etkili olması.³⁹⁵

Pehlivanlarda tüm sanatkâr ve zanaatkârlar gibi kabiliyetlerinden sürekli söz edilmesini, vefatlarının ardından da çırakları vasıtasıyla eski pehlivanlık ve güreş geleneği içerisinde yaşatılmak istediklerinden, “değerli” çırak yetiştirmeye gayret ederlerdi. Usta, çırağını seçerken kabiliyeti, fiziksel yapısı ve ahlakı doğrultusunda tercihte bulunur, yetiştirirken de yanından ayrılmazdı. Usta gibi çırakta hayranlık

³⁹² Ehl-i Hiref teşkilatı, “*sanat ehli*” olan hizmet veren çeşitli uzman kişilerin mensubu oldukları saray içi bölüklerden oluşan eğitimli sanatkâr ve zanaatkârların bir araya gelerek oluşturduğu teşkilatın adıdır. Aynı ad ve maksat ile Osmanlı sarayında görev yapan bu personelin kaydedildiği ve aldıkları maaşları gösteren bir de defter vardır. Hülya Kalyoncu, “*Ehl-i Hiref-i Hassa’ Teşkilatının Osmanlı Kültür ve Sanat Yaşamındaki Yeri ve Önemi*”, **International Journal of Social Science**, Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2784> Number: 33, Spring I 2015, p. 279-285, (Erişim Tarihi: 10.09.2018).

³⁹³ Kalyoncu, **a.g.m.**, s. 286-94.

³⁹⁴ **AE.SMMD. IV. 96.11274.1** Fi 16 N (Ramazan) 1087 / ((12 Teşrin-i Sani 1086-22 Kasım 1676).

³⁹⁵ Uyaniker, **a.g.m.**, s. 471-472.

duyduğu, eğitiminden faydalanmak istediği pehlivanı seçebilirdi. Hatta çevre dahi kabiliyetli gördüğü bir genci ahlakıyla, bilgi ve görgüsüyle öne çıkmış bir pehlivanı tavsiye edebilir, bu doğrultuda yol gösterebilirdi.³⁹⁶

Tüm bu yaşanan gelişmelerin ardından da çırağın eğitim süreci başladı. Fiziki ve mesleki olarak ikiye ayırabileceğimiz bu süreçte ustanın dikkatle takip edilmesi, taklit edilmesi, kişisel yeteneğin, mesleki tecrübeyle birleştirebilmesi için çeşitli güreş organizasyonlarına katılmak gibi süreçleri kapsamaktaydı. Elbette tüm sözü edilen aşamalar bir okulda değil, sözlü ve davranışlara dayalı kültür, görgü ve bilgi çerçevesindeki iletişim unsurlarına dayanmaktaydı. Sözlü kültür unsuru, çırağın güreş sanatını tüm kuralları, oyunları, bilgi ve görgüye dayalı unsurları ustasından öğrenmesi, gözlemlediklerini de ileride uygulaması anlamına geliyordu.³⁹⁷

Sözsüz iletişim denildiğinde, ustasının yanında uzun süre geçiren çırak, ustasının kastettiği bir şeyi daha onun ağzından sözcükler dökülmeden anlayabilir, göz göze geldiklerinde ne yapması gerektiğini hızla kavrayabilir, ustası yanında değilken karşı karşıya kaldığı bir zorlukta ustasının bu tarz bir durumda ne yapabileceğini kestirebilir kişi olması anlamına gelmektedir. Böylece ustasının güreşe bakışı, güreş tutma usulü yetiştirdiği çıraklarla anılır olacaktır.

Çırağın eğitim sürecinde yetiştirme alanlarının da önemi büyüktür. Pehlivanın eğitim alanı güreş tutmaya elverişli tüm doğal mekânlardır. Saha olarak orman içi, tarla, çimen, mera, çayır, bahçe tercih edilebilir. Bu sebeple eski dönemde usta pehlivan çırağını yanından kesinlikle ayırmaz, gittiği her yere onu da taşırdı. Hatta çırak ya ustasının evinde kalır ya da ona yakın bir evde barınırdı. Usta çırak ilişkisi içerisinde ustanın yakınında bulunmak, sözlü kültür ve sözsüz iletişimi geliştiren en önemli faktörlerden birisi olduğundan, çırağın iyi bir pehlivan olmasındaki kıymetli değerlerdendir. Günümüzde bunu gerçekleştirebilmek çokta imkân dâhilinde olmadığından, usta-çırak ilişkisi sekteye uğramıştır. Pehlivanların, Osmanlı Devleti'nde yetişme yerlerinden bir diğeri de tekkelerdir. Güreş tekkelerinde talime alınan adayların pehlivanlık ruhuna uygun, milli ve dini eğitimlerini de tamamladıklarından emin olmadan kalfa ya da usta olmalarına müsaade edilmezdi.

³⁹⁶ a.g.m., s. 472.

³⁹⁷ a.g.m., s. 472-473.

Pehlivan adayının eğitim sürecini bitirmesinin ardından, ustasından ayrı ya da onun gözetiminde öğrendiklerini tatbik edebilmesi adına kendini sınaması beklenirdi. Farklı yerlerde ve her türden insanla karşılaşarak bilgi, beceri, görgü ve tecrübesini bu sayede artırmaya çabalandı. Bu vasıta ile kendisinin namını duyurmaya, ustasından öte geçmeye çabalandı.³⁹⁸

Pehlivanın gözlemle ve taklit ile başlayan ustasından mesleğin inceliklerini öğrenme safhası, uygulamalarda elde ettiği başarıların devamında beğeniye dönüşüp, ustasından ya da çevredeki bilirkişilerden (bunlar diğer usta pehlivanlar olabilir), seyircilerden aldığı lakap ile devam ederdi.³⁹⁹ Pehlivanların doğduğu yerler, uygulayabildikleri güreş teknikleri, fiziksel bir özelliği, ailesine ait bir istisnai durum lakap olabilir. İşte bu noktadan sonra çırağın kalfalık dönemi de başlamış olurdu.⁴⁰⁰ Pehlivanın yetiştirilmesinde bir süre tahdidi olmadığı gibi belirli bir mekânı da bulunmazdı. Eğitim süreci yıllarca devam edebilirdi. Bunun en etkin örneklerinden birisi Koca Yusuf'un çırağı Filiz Nurullah'tır.⁴⁰¹

Türk pehlivanlık geleneği yüzlerce yıldır devam eden ve çoğunlukla sözlü kültüre tekabül eden bir anlayıştır. Buna göre;

- 1- Ruhsal, fiziksel ve ahlaki anlamda idealize bir insan modelini topluma sunmak.
- 2- Askeri anlamda savaşa hazır, doğa ile mücadele edebilen, sosyal hayatta kuvvetli bir insan modelini topluma sunabilmek.

³⁹⁸ a.g.m., s. 473-475.

³⁹⁹ Kurtdereli Mehmet pehlivan, 14-15 yaşında başladığı yağlı güreş serüveninde güreşin bir tutku olduğundan anası ve babasının kendisini vazgeçirmek adına evlendirdiğinden ama yine baş edemediklerinden, söz etmiş, hatta 19 yaşında 80-85 okka çekerken ve özellikle de daha evlendiğinin ilk haftasında meşhur pehlivan Gönenli Ahmet'i nasıl yendiği ile ilgili röporaj vermiştir. Pehlivan kendisine bu mücadelesinin ardından, seyircinin "Kurtdereli" lakabının uygun gördüğünden söz etmiştir. **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3706 "*Türkiye Baş Pehlivanlık Müsbakaları*", 10 Teşrin-i Sani 1931, s. 4.

⁴⁰⁰ Uyaniker, a.g.m., s. 475; Kahraman, "**Cumhuriyet ...**", a.g.e., C. I, s. 261.

⁴⁰¹ 1867 yılında Şumnu'nun Bıyıklı köyünde dünyaya gelen Ali Nurullah Hasan, 2.17 metre boy ve 157 kilo ağırlığında iri cüsseli bir pehlivandı. Avrupa'da çoğu güreşçi sırf görüntüsü sebebi ile onunla mücadele etmek istememiştir. "Filiz" lakabı iri yapısının aksine kendisine arkadaşları tarafından layık görülmüştür. Filiz Nurullah'ın ustası Koca Yusuf'tur. 22 Yaşında Doublier tarafından Paris'e götürülen Filiz Nurullah, burada büyük başarılar elde edememiştir. Onun adının duyulması Koca Yusuf ile aynı zaman diliminde Avrupa'ya gitmiş olmasıdır. A.B.D.'de kendisi ile güreşecek güreşçi bulamamıştır. Yurda döndükten sonra Matbaa-i Osmani'de kavalılık yapmıştır. 1913 yılında kalp krizi sonucu yaşamını yitirmiştir. Erdem, a.g.e., s.338-341.

3- Mahalli kültür unsurlarını, milli kültüre, milli kültür unsurlarını dünya kültürüne kazandırarak, geleneksel kültürünün bilinirliğini artırmak.

4- Toplumun eğlenmesini, eğlenirken öğrenmesini temin etmek.⁴⁰²

Türk yağlı güreşleri uzun bir geçmişe sahip olması ve yaşayan somut olmayan kültürel miraslar noktasında olması, bu sporun ritüellerini günümüze kadar kısmen bozmandan gelebilmesini sağlamıştır. Usta-Çırak ilişkisi de bu süreçte varlığını, değişen koşullara rağmen sürdürmeye devam etmektedir.

C.19. Kırkpınar ve Yağlı Güreşlerde Ağalık Müessesesi

Kırkpınar'a değerini veren ve onu yücelten yağlı güreştir. Bu sebeptir ki Türkler, yüzyıllar öncesinden yağlı güreşlerin ölümsüz bir müessese olması adına, ağalık olgusunu geliştirmiş ve köklü kurallar saptayarak güreş ve pehlivanlığı muhafaza etmeye çalışmıştır.⁴⁰³

Bu bağlamda Türklerin Türkistan coğrafyasından itibaren Anadolu'ya ve gittikleri her yere taşıdıkları en bilinen özelliklerinden biri olan misafirperverlik, ağalık müessesesinin temelini teşkil etmiştir. Türk güreşlerinde "ağalık" geleneği de aynı vazifenin farklı bir boyutu olup, benzer görevleri yerine getirmek biçiminde kendisine uygulama alanı bulmuştur. Ağa tarafından güreşçilerin ve seyircilerin yapılacak müsabakalara davet edilmeleri, misafirler geldiğinde karşılanmaları, ağırılanmaları, yatacak yerlerinin hazırlanması, güvenliklerinin kısmen temin edilmesi, güreşlerin usullerine uygun ve töreler kapsamında yapılması, ödüllerin dağıtılması gibi hizmetler ağanın sorumlulukları arasındadır. Ağalık, Anadolu'da cömertliğin, insan severliğin vücut bulmuş halidir. Padişahlar dahi ağalık anlamda güreşçiler himaye etmiş, durumla bağlantılı olarak sıklıkla Huzur Güreşleri yaptırmış ve pehlivanlara ihsanlarda bulunmuşlardır. III. Ahmed, III. Selim ve özellikle Abdülaziz "ağa" sultanların en başında gelenleridir.⁴⁰⁴

⁴⁰² Uyaniker, a.g.e., s. 475.

⁴⁰³ Kahraman, "Cumhuriyet'e...", a.g.e., C. II, 1989, s.169.

⁴⁰⁴ **DABOA.TS.MA. d. 2354.15.0.2** Fi 28 Cemazeyi-Ahır 1122 / (13 Ağustos 1122-24 Ağustos 1710). Ceyb-i Humayun defterine masraf olarak kaydedilen Rabi'ul Ahır 1122 tarihli (1706) güreş müsabakasına dâhil olan Teberdar Halil, Büyük Suhte, Şumlulu Mehmet, Şatır ile Çavuşzade Karabilo, Bosnevi ile Bostancı Ali, Aşçı Musa, Şumlulu Abdullah pehlivanların galiplerine 2 şer, mağluplarına 1 er, duacılarına (salavatçılarına) 2 şer zolota ihsan buyurulmasına Silahtar Ağa kulları marifetiyle toplamda 26 zolota verilmesi istenmiştir. **DABOA.TS.MA. d.2363.11.0.2** Fi 21 Şevval 1132 / (15 Ağustos 1132-26 Ağustos 1720). *Hazine-i Enderuna'a dâhil olub, irad olunan ecnas-ı nukuddur ki,*

Ağalık, bu bağlamda son derece kıymete haiz bir müessesesidir. Kırkpınar'ın Ağası, Hıdırellez'den yedi gün öncesinden Ağalık Çadırının kurdurulması işlemini tamamlar, özel davetlilerinin çadırlarının da hiyerarşik statülerini göz önünde bulundurarak meydanın etrafında kurdurur ve güreşlerin başlamasından iki gün öncesinde yemek kazanları, kapları, maşrapaları, şimşir kaşıkları hazır ettirir, yemekte görev alacak aşçıları görevlendirip, son hazırlıkları tamamlatırdı. Aşçılar, yemeğin yapımına, müsabakaların çok öncesinde başlardı. Bu süre içerisinde pehlivanların gelişi tamamlanır, barınmaları için Delca'arız, Körümit, Simonia köylerindeki köy konaklarına yerleştirilirlerdi. Ekseriyetle başpehlivanlar sığabildikleri nispette, Körümit Köyünde asırlardır pehlivan olan Ali ve Sait pehlivanın konaklarında kalırlardı.⁴⁰⁵

Türklerde ağalık, özelde Kırkpınar Ağalığı, satın alınmayan kazanılan bir müessese olarak toplumda kabul görmüştür. Kırkpınar'da ağa seçilen halkın tüm maddi ve manevi ihtiyaçlarını da karşılamayla yükümlüdür. Bunun bir ölçüsü yoktur. Halk içinde hastalanan, maddi anlamda güçlüğü olan, evi yıkılan, çocuğunun ihtiyaçlarını dahi karşılayamayanlara destek olmakla ağa yükümlüdür.⁴⁰⁶

Kırkpınar ağası, sorumlulukları doğrultusunda güreş müsabakalarının üçüncü günü akşama doğru final güreşlerinden evvel, tellala bir kuzu vererek bunu Er Meydanında gezdirmesini isterdi ki, bu açık artırma usulüne göre, en fazla parayı verende kalacak kuzu ile gelecek yılın ağasının tespit edilebilsin. Ağalığa talip olanlar da ihaleye iştirak ederek kuzuya fiyat biçerlerdi. Yapılan artırmaya yalnızca maddi anlamda güçlü olan değil, toplum tarafından doğru ve dürüst insan olarak bilinen,

zikrolunur. *Yevm-i mezburda Eski Saray'a biniş olub, on iki çift pehlivan güreşdikde galibe elli şer, mağluba yirmi yedişer para ve duacıya seksen para ihsan buyurulmağın Silahtar Ağa marifetiyle verilen: Beşare: 26 kuruş; DABOA.TS.MA. d. 2322.83.1-2* Fi 29 Zilhicce 1220 7 (8 Mart 1220-20 Mart 1806).

Osmanlı'da padişahların pehlivanlara ihsanlarını üç ana kısımda değerlendirebilmek mümkündür:

- 1- Çiftlik/Tımar arazi, değirmen, otlak, yaylak, kışlak arazi
- 2- Devlet kademesinde makam, mevki, sosyal statü verilmesi
- 3- Maddi olarak altın, gümüş, çil akçe,

II. Mahmud'un Yeniçeri Ocağını kaldırmasının ardından güreşe ve pehlivanlara olan destek azalmışsa da II. Mahmud'un ikinci eşi Pertevniyal Valide Sultan (1840-1883) ile birlikte süreç yeniden başlamıştır. Abdülaziz devrine ulaşıldığıdaysa padişahın kendisi güreşçi olması sebebiyle destek hat safhaya çıkmıştır. **DABOA.TS.MA. d. 2322.172.1-2.** Fi 29 Zilhicce 1220 / (8 Mart 1220-20 Mart 1806).

⁴⁰⁵ Cenker, **a.g.m.**, 2007, s. 99-100; Sibel Kavuncu-Suat Söylemez-Emre Aykoç, “Küreselleşme Sürecinde Kırkpınar Ağalığı”, **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2007, s. 66.

⁴⁰⁶ İlker Ateş, “Kırkpınar Demek Ağa Demek”, **Milliyet Aktüalite**, C. III, S.43, 3 Temmuz 1988, s.8.

malına hile katmayan, kul hakkını gözeten kişiler iştirak edebilirdi. Açık artırmayı kazanan ağayı, diğerleri tebrik eder, başarı temennilerinin ardından davulcular ve cazgırlar eşliğinde ertesi yıl yapılacak güreşin ağası tüm halka ilan edilirdi.⁴⁰⁷

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun ilk yıllarında köylerde ihale nakdi bedel üzerinden yapılmazdı. Geleneklere göre kimin ağa olacağı önceden kararlaştırılır ve kuzu ağanın önüne bırakılırdı. Bu sayede Kırkpınar Ağası ilan edilmiş olurdu. Eski Ağa, yeni ağayı çadırında ziyaret eder, hayır duaları edilir, davulcu-zurnacı, salavatçı, yağcı, ibrikçi gibi meydanın hizmet edenlerine uygun bahşişlerde verildikten sonra eski ağanın meydandan uğurlanma merasimi gerçekleştirilirdi. Ağa güreşlerin tamamlanmasının ardından mevlit okutup, yöredeki çocukları da sünnet ettirdi.⁴⁰⁸

Ayrıca Ağa, Hakem Heyetini, cazgırları, meydan hakemini de seçerdi. Aslında başhakem de ağanın bizzat kendisi olurdu. Onun dışında ayrıca cazgır da bir hakemdi ve eşleştirmelerde, mücadele sonunda galibin belirlenmesinde onay mercii vazifesini görürdü.⁴⁰⁹

Kırkpınar'da ayrıca ödüller yine ağa tarafından verilir, güreşin yapıldığı yer ve boyutuna göre ödüller değişebilirdi. Fakat Kırkpınar'da başpehlivanlara nakdi ödül vermek âdet-i kadimeden olup, daha küçük boylara at, deve, koyun, tosun, koç ve benzeri canlı hayvanlar verilmesi makbuldü. Kırkpınar'a davet edilen köylüler ve ağaları toplu halde gelirler ve köyleri adına temin ettikleri ödülleri Ağaya teslim ederlerdi. Bu durum yalnız Kırkpınar için geçerli olmayıp, Osmanlı Devleti'nde saray çevresinde yapılan müsabakalar hariç Biga, Dimetoka (Kızıl Deli Sultan), Elmalı, Boyabat, Hayrabolu Çardak, Sakarya Akyazı gibi geleneksel güreşlerin uzun zamandan beri yapıldığı yerlerde ritüelin devamı olarak sürmüştü. Müsabakalarda dağıtılan ödüllerin, ağanın kendi varlığından olması usuldendi. Ağanın kendisine gelen hediyeleri derecelere göre ödül olarak üç gün üç gece devam eden müsabakalarda rakiplerine üstünlük sağlayan pehlivanlara bırakması da eski bir ritüeldi.⁴¹⁰

⁴⁰⁷ Kahraman, "Cumhuriyet'e...", a.g.e., C.I, 1989, s. 165-166.

⁴⁰⁸ Cenger, a.g.e., 2007, s. 100-101; Kavuncu-Söylemez-Aykoç, a.g.m., s.66.

⁴⁰⁹ Köse, a.g.e., 1990, s.35.

⁴¹⁰ a.g.e., C. II, 1989, s.170; Esra Emir-Onur Öztürk, "Genel Perspektiften: Osmanlı Huzur Güreşlerinde Pehlivanlara ve Duacılar Verilen İhsanlar" III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016, s.371.

Ağaların getirdiği canlı hayvanlardan koçlar küçük ortaya, çift koyun büyük ortaya, deve başaltındaki pehlivana, bir çift tosun, iki cins tay ya da bunların geçerli bedel üzerinden nakdi bedeli, başta rakiplerini alt eden pehlivana verilirdi. Ancak güreşi seyretmeye gelenlerde, ağa çadırında dinlenirken bulundukları postun ya da ağanın sedir halısının altına, altın ya da kimseyi rahatsız etmeden ve mümkünse görünmesini de önleyerek, bir miktar para bırakmaları ağalığın görgü kurallarındandı. Böylece Kırkpınar'ın organizasyonunda ağaya, gelen misafirleri de kısmen destek olurlardı.⁴¹¹ Misafir ağalar, canlı hayvan, kumaş, altın, para ve muhtelif hediyeler de getirebilirlerdi.⁴¹²

Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin dağılmasından önce, XX. yüzyılın ilk yarısında ve Balkan Savaşlarından önce Kırkpınar'da Ağalık yapanlar; Körümit Köyünden Halil ardından onun oğulları Ali ve Seyit Ağa, Hacı Hüseyin Ağa, Sadırlı Köyünden Hacı Hasanoğlu, Seymenli Köyünden “Avukat” lakaplı Ahmed Ağa, Kumarlı Köyünden Zaptiye Hasan Ağa, Ortaköy'den Bankacı Mehmed Efendi, Edirneli Kolcubaşı Çerkez Emin Ağa, Kirişhaneden Hamza Ağa (1908), Edirne Tabhaneden Kahveci Tahir Ağa (1906), Cezzar torunu Fuad Bey (1901), Simavine köyünden Mehmed Ağa (1910) ve Adalı Halil Pehlivan'dır. Balkan Savaşları sırasında ve sınır belirlenmesinden hemen önce yapılan Kırkpınar'ın ağalığını Kâmil oğlu Halil Ağa, Arif oğlu Mehmed Ağa, Eşref Ağa müştereken paylaşmışlardır.⁴¹³

Savaşların araya girmesiyle birlikte (Balkan ve I. Dünya Savaşları) güreşler uzunca bir süre layıkıyla yapılamamıştır. Millî Mücadelenin bitiminin ardından müsabakalar resmi anlamda başladıysa da Edirne Kırkpınar'da ağalık sistemi hemen yerine oturmamış, Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar bazı hizmetler düzelmemiş, eski dönemlerindeki üst düzey etkisini kaybetmiştir. 1929'da başlayan ekonomik krizden sonra 1946 yılına kadar Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin sorumluluğunu yoğun biçimde Çocuk Esirgeme Kurumu üzerine almış, bu tarihten sonra da Edirne Belediyesi görevi

⁴¹¹ a.g.e., C. II, 1989, s.170; Esra Emir-Onur Öztürk, “Genel Perspektiften: Osmanlı Huzur Güreşlerinde Pehlivanlara ve Duacılara Verilen İhsanlar” III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016, s.371.

⁴¹² Temizoglu, a.g.e., 1979, s. 47; pehlivanlar sadece Kırkpınar Ağasının verdiği ödüllerle kalmazlardı. Davetli misafirlerde kendi şereflerine uygun şekilde ortaya ödül koyarlardı. Bu ödüllerde Kırkpınar Ağasının verdiği farklı olmaz, koç, dana, tay ve benzeri canlı hayvanlar ile bir veya iki kese altın olarak tayin edilirdi. Köse, a.g.e., 1990, s. 35.

⁴¹³ Çavga-Aygün, a.g.e., 2013, s. 128; Edirne Gazetesi, Sayı: 1308, “Kırkpınar Panayırı”, Fi 12 Muharrem 1324 / (23 Şubat 1321-8 Mart 1906).

üstlenmiş, sorumluluğunu 1984 yılına değin şifahen sürdürmüştür. 1984 yılından sonra Kırkpınar Yağlı Güreşlerini geleneksel görüntüsünü de muhafaza edebilmek, organizasyonu disiplin altına almak maksadıyla, ağalık seçimi de dâhil, görev ve sorumluluklarını Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle belirlenmesi ve uygulaması yoluna gidilmiş, görev resmi olarak tevdi edilmiştir.⁴¹⁴

Günümüze gelindiğinde, Edirne Belediyesinin görev ve sorumlulukları içerisinde artık yalnızca organizasyon kurulunun oluşturulması, kurulun yetki, görev ve sorumlulukları, yolluk ve ödülleri ilgili usul ile esasları belirleyen hükümleri bulunmaktadır. Tarihi Kırkpınar organizasyonunu düzenlemek adına Belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan kurulun görevleri şu biçimde ifade edilmiştir:

- 1- Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin adına ve geçmişine yakışır biçimde gerçekleştirilmesini sağlamak.
- 2- Gerekli hallerde ilgili yönetmelik ve maddelerinin değiştirilmesi isteğini federasyona bildirmek.
- 3- Organizasyonun disiplin altında gerçekleşmesini sağlamak için konulmuş kurallara uymayanlar hakkında gerekli işlemleri yapmak.
- 4- Basın mensupları ile seyircilerin müsabakaları en iyi biçimde izleyebilmeleri için gereken tedbirleri almak.
- 5- Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yapıldığı Sarayıçi Güreş Meydanının gerekli olan araç ve gereçlerle düzenlenmesini sağlamak.
- 6- Basın mensuplarının özel kıyafet ve işaret taşımalarını temin etmek.⁴¹⁵

Bu yönetmeliğin 10. maddesinde, Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreş organizasyonunun geleneğe uygun manevi hamiliğini yürütme vazifesinin Ağalık müessesesinde olduğu, Ağa seçilecek şahsın Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması gerektiği, Ağalık seçiminin baş güreşlerin finalinden önce bir yıl sonrasının

⁴¹⁴ T.C. Resmî Gazete, “Güreş Vakfı’nın vergiden muaf tutulması hakkında kanun” Sayı: 19020; Karar Sayısı: 86/10349; 15 Şubat 1986 (Cumartesi), s.2; Kırkpınar Yağlı Güreş organizasyonunun tam anlamı ile belediye uhdesine geçişini İbrahim Ay 1953 yılı olarak ifade etmektedir. Ceylan, a.g.m., s.4-5.

⁴¹⁵ T.C. Resmi Gazete; “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”, Sayı: 19120, Tertip: 5, Cilt: 25, 21.5.1986; Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, 3289 Sayılı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda, 3709 Sayılı Kanun hükmünün 10. Maddesi gereğince, 2. Maddesinde değişiklik yapılarak, Merkez Danışma Kurulunca Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreş Organizasyon Kurulunun görev ve yetkilerinin belirlendiği 9. Maddesinde organizasyon kurulunun Kırkpınar’ı düzenlemek üzere kurulduğunu ifade etmektedir.

organizasyonu için ihale yasası hükümlerine uyularak Belediye Başkanlığı tarafından yapılacağı ve Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Ağalık ihalesindeki bedelin ödenmesi şartının Belediye Başkanlığı tarafından belirlenebileceği, ihaleyi kazanan “Güreş Ağası”nın bir yıl sonraki güreş organizasyonunu tertip edeceği, ihale bedelini güreşlerin başlamasından üç gün önce % 10’unu Genel Müdürlüğün uygun göreceği banka hesabına yatıracağı belirtilirken, madde 11’de Tarihi Kırkpınar Güreşleri Ağası görev ve yetkileri on beş madde olarak açıklanmıştır.

- a) Tarihi Kırkpınar Güreşlerinin Ağası, organizasyonun manevi hamisi olduğundan organizasyonun sonucunu etkileyen konularda görüş sahibidir.
- b) Tarihi Kırkpınar Ağası geleneklere uygun kıyafet giyer.
- c) Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Ağası, Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerini çeşitli alanlarda temsil etmek ve tanıtımını yapmak için geleneksel ritüelleri yıl boyunca gerekli gördüğü her yerde yapabilir.
- d) Üç yıl üst üste Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Ağalığını kazanarak altın kemeri hak eden Ağalar ömür boyu tüm güreşlerin onur konusudur.
- e) Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Ağasının, yıl içerisinde Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri geleneğine yakışmayan davranışları olduğu takdirde konu, organizasyon kurulunda müzakere edilerek gereken kararlar alınabilir.⁴¹⁶

Bu yönetmelikler çerçevesinde değerlendirildiğinde Ağalık müessesesi sembolik bir niteliğe bürünmüş ve Ağalık kurumunun niteliği de bir kenara bırakılarak, organizasyonun gerçekleştirilmesinde belediye öne çıkarken, çıvgarın (hileli) ortaya çıkarılması ve yapan tarafların cezalandırılması sisteminde kule hakemleri yetkili kılınmıştır.⁴¹⁷

İletişim ve ulaşım olanaklarının 1980’lerden itibaren gelişimi ve değişimi ile birlikte Ağalık müessesesi Edirne şehri ve çevresi ile sınırlıyken, küreselleşmenin getirisi olarak günümüzde ağalık adaylığı için her yöreden ağanın seçimlere

⁴¹⁶ **Madde 13:** Ağalık geleneği bulunan yerlerde düzenlenecek organizasyonların manevi hamiliğini üstlenmek üzere ağa seçimi geleneği sürdürülür. Ağa seçimi, baş güreşlerin finalinden önce bir yıl sonrasının organizasyonun bir yıl sonraki harcamalarına tahsis olunur. Geleneği olamayan yerlerde ağalık seçimi olmaz. Ağa, organizasyon komitesinin tabi üyesidir. **Resmî Gazete 25 Mart 1982 tarihli ve 17644 sayılı Gençlik ve Spor Bakanlığı Yağlı Güreş Yönetmeliği Genel Yükümler: Yürütme ve İdare Bölümü s. 7; Kavuncu-Söylemez-Aykoç, a.g.m., s. 67.**

⁴¹⁷ Oğuzhan Bilgin, **Kırkpınar Deyince**, Motif Basımevi, İstanbul, 1994, s. 1315; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar’ı Artık Federasyon Düzenleyecek”, 27 Haziran 1981, s.6.

katılmasına hatta seçilmesine de fırsat vermiştir.⁴¹⁸ Ağalık günümüzde 1982 yılı Resmî Gazetesi'nde yayınlanan kanunla benimsenmiş “*tek ağalık*” müessesesidir.⁴¹⁹

Bu noktada yönetmelikte yer alan “Ağa kimliğine uygun kıyafet giyer” ifadesi de son derece önemlidir. Kırkpınar'ın Ağa kisvesi de güreşin ağırlığı ölçüsündedir. Kisvenin kumaşı abadır. Ağa üzerine yemeni, kırk düğmeli hâkim yaka mintan, camadan, cepken, kuşak, deri yemeni, tespih ve özel sarmalı fes kisveyi tamamlayan unsurlardır. Edirne'de çizme kültürü olmadığı gibi günümüzde hiç bu ritüellere uyulmamakta, farklı tarz kıyafetlerle ağalık yapılabilmektedir.⁴²⁰

D. KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNDE YÜZYILLARDIR UYGULANAN GÜREŞ OYUNLARI

Yağlı güreş oyunlarının temelinde karakucak güreşleri vardır. Selçuklu Devleti'nde etkisini iyiden iyiye hissettiren Farsça kelimeler, Osmanlı Devleti döneminde de devam etmiştir. Bu sebeptendir ki, yağlı güreşte de Türkçe kadar Farsça güreş oyunu adlarına rastlanılmaktadır. Bu oyunları ayakta ve yerde uygulananlar olarak ikiye ayırabilmek mümkündür.

XVII. yüzyıldaki yağlı güreş pehlivan oyunlarından bahsederken Evliya Çelebi, ters kabza, iç kabza, dış kabza, kesme-bend, şîrâzî, hevâyî, karakuş, Cezâyir sarması, kabak dikme, kabak atma, girdimân dikme, boğma, ters kepçe, şîrâzî bulma, göğüs şakısı, yanbaş, sergele, Tâlût-bendi ve Alî bendi gibi oyun adlarından bahsetmiştir. Bu oyunların 40 fen, 70 bend ve 140 hevâ oyunları olduğundan bahseden Evliya Çelebi ancak karakuş, boğma ve girt bağlamanın yasak olduğundan da söz etmiştir⁴²¹. Çelebi'nin ifadesinden de anlaşılacağı üzere iki yüz ellinin üzerinde yağlı güreşte oyun türü bulunmaktadır.

⁴¹⁸ Kavuncu-Söylemez-Aykoç, **a.g.m.**, s. 69.

⁴¹⁹ **Resmî Gazete 25 Mart 1982 tarihli ve 17644 sayılı Gençlik ve Spor Bakanlığı Yağlı Güreş Yönetmeliği Genel Yükümler:** Yürütme ve İdare Bölümü s. 7.

⁴²⁰ Kerim Yurk, “*Ağa Giysileri ve Edirne Yöresi*”, **Edirne Kırkpınar Dergisi**, S.3, 2017, s.53-54.

⁴²¹ Zorba, **a.g.m.**, s. 723; Sinan Beratlîgil, Levent Erdoğan ile yaptığı röportajda 179-180 yağlı güreş oyunu olduğundan bahsetmiştir. Sinan Beratlîgil, “*Onun için Her Şey Yaşlı Güreş*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.20, 2015, s.13.

D.1. Ayakta Uygulanan Oyunların Bazıları:

Bel Çaprazı, Bohçalama, Boyunduruk, Budama, Çangal, Çaprazda Yanbaş, Çift Kapma, Çift Kazkanadı, Çift El Kösteği, Çift ve Tek Dalma, Deve Yuları, Göğüs Çaprazı, Kasnak, Katır Yuları, Topuk Kesme, Tek Çapraz, Kazkanadına Çengel, Yanbaş, Künde, Akkünde, Omuzdan Kol Kapma, Kara Zelve, Kavak Dikme, Kol Çalma, Kolbastı, Elense, Kafakol, Serpme, Kalkanı Bozmak, İç-Dış Tırpan, Dana Bağı, Baldır Patlatan, Kılçık.

1. Boyunduruk: Güreşçi rakibinin başını koltuğunun altına aldıktan sonra yine aynı kolu rakibinin boynuna doladığı oyundur. En fazla kullanıldığı zaman paçalara doğru güreşçilerin hamle yaptığı haldir. Bunun üst gövde, bacak ve diz ile desteklenerek, rakip pehlivanın tüm gövdesi boyunca takla attırılması ise “aşırma boyunduruk olarak adlandırılır. Boyunduruk hareketi Avrupa’daki müsabakalarda güreşçiler tarafından tatbiki yasak olan oyunlardan birisi olmuştur.⁴²²

2. Yanbaş: Rakibin baskısı altındayken onun kollarından sıyrılarak koluyla koltuk altından itip yan tarafa hızla savurmasıdır.

3. Çaprazda Yanbaş: Tek ya da çift çapraza alınarak geri sürülen pehlivanın, rakip pehlivanın kolları arasından sıyrılırken kolu ile rakibinin koltuğu altından itmek suretiyle yan tarafına doğru savurup yere attığı oyundur.

4. Kavak Dikme: Yerdeki oyuncuyu ayaklarından çift ya da tek olarak 45 ile 90 derece arasında baş üstü ve elleri yerde havaya kaldırarak yapılan oyundur.

5. Deve Yuları: Pehlivanın elini karşısındaki rakibinin başından diğer eliyle de yine rakibinin çenesinden tutarak kendisine doğru çektiği ve gerekirse boyunduruğu vurarak, kazkanadına geçebileceği oyundur.

6. Kara Zelve: Rakibin başını koltuk altından sıkıştırıp, kispetin arka kasnağından tutuktan sonra iç sarma vurarak yapılan oyundur.

7. Çift El Kösteği: Pehlivanın iki eliyle rakibinin bir veya iki ayağını birden yakalaması durumudur. Bu halde karşı taraf kendisini dizüstü atarak, rakibinin ayağına sarılırsa kösteği vurmuş olur.

⁴²² Boyunduruk oyunu da Avrupa’daki güreş sahalarında yasak edilen oyunlardan birisi olmuştur. **Sabah Gazetesi**, Sayı: 2269, “Paris’te Güreş, Cihan Pehlivanlığı, Kazkanadı ve Boyunduruk”, Fi 7 Cemaziyel-Ahir 1317 / (1 Teşrin-i Evvel 1315-13 Ekim 1899), s.3.

8. Göğüs Çaprazı: Pehlivanın rakibini kendisine yakın tutmak adına ve uzun sürmeyecek biçimde muvazenesini sağa ya da sola doğru bozmak sureti ile ilk önce sağ daha sonra da sol elini diğer pehlivanın koltuk altından geçirmek suretiyle sırtında elin kenetlenmesi, ardından denge ayağı haricindeki ayakla da rakibin dengesinin budamak suretiyle bozulmasıdır.

9. Baldır Patlatan: Pehlivanın karşısındaki rakibinin bir ayağını tutup dizkapağına kadar bükerek üzerine yüklenmesi sureti ile yaptığı oyundur.

10. Kasnak: Pehlivanın rakibinin kispetinin kuşak bağladığı bel kısmını başparmağı dışarıda kalacak şekilde kavraması halidir. Pehlivanın rakibin kispetinin ön kısmının yakalanarak kendine çekmesi iç kasnak, arkadan aynı işlemi yapması dış kasnak olarak adlandırılır.

11. Bohçalama: Altta kalan rakibin sol tarafından sağ el, sol bacağı üzerinden bacak arasına sokulur. Sol kol, sağ omuzun üzerinden göğse doğru inilir. İki el burada bağlanır, sola doğru hafif yükleme yapılarak oyun tamamlanır.

12. Kolbastı: Pehlivanın dalma oyunu ile paçasından ve bacaklarından yakalayan rakibinin ayaklarını kaparak süratle sağ veya sol kolunu, sağ ya da sol bacak arasına sıkıştırıp, tuttuğu kola yüklenmek suretiyle aynı taraftaki kalçanın üzerine oturarak, rakibin bacağına şiddetle çekip yan taraftan aşırırmaktır.

13. Topuk Kesme: Künde aşılırken karşı oyuncunun topuğunu yakalayıp yere düşürme.

14. Kol çalma: Karşı güreşçinin eli ensede iken bu kolun dirseğinin üstünden tutup yukarıya doğru iterek arkaya geçme.

15. Omuzdan Kol Kapma: Pehlivanın karşısındaki rakibinin bir kolu dirsek üstünden tutulduktan sonra, sırt göğsüne gelecek biçimde alınan kolun koltuğu altına girip ayaklarını yerden kesmek yoluyla omuzdan aşırıp yere vurması biçiminde yapılan oyundur.

16. Kafakol: Rakibin bir kolunu koltuk altına sıkıştırdıktan sonra öteki kolu ensesi üzerinden aşırıp, sıkıştıran kolun koltuk altından tutma ve vücudunu kalça üzerine alarak ayaklarını yerden kestikten sonra diz çöküp sırt üstü yere vurarak yapılan oyundur.

17. Budama: Çift veya tek olarak iki türlü uygulanır. Pehlivanların karşı karşıya olduklarında uyguladıkları bir oyundur. Bir pehlivanın eliyle diğer bir pehlivanın üst

kısmını özellikle ellerini kendi koltuğu altına sıkıştırıp, açığı eliyle rakibinin ayağını kavrayıp, yere yıkmasıdır.

18. Kaz Kanadına Çengel: Pehlivan kaz kanadı oyununa düştüğünde, bir yandan hızlı biçimde kollarını ve omuzlarını geriye doğru atarken, sağ ya da sol ayağını da rakibinin ayaklarının ardına takarsa bu oyunu kilitlemiş olur.

19. Çapraz: Güreşçi rakibi ile karşı karşıya kaldığında ellerini onun koltuk altından sokmak suretiyle ardından kilitlerse göğüs çaprazı kurmuş olur. Buna çift çapraz oyunu da denir. Eğer rakibe bir kol ile sarılmışsanız, buna da tek çapraz denilir. Bu durum gerçekleştiğinde olanca gücünüz ile rakibinizi geriye doğru sürebilirseniz çapraz sürme oyununa geçmiş olursunuz. Rakibinizi bu biçimde sürerken güreşçi ayağının birisiyle rakibinin ayağına basar veya onun topuklarından birinin arkasına takarsa çengelleme hareketini icra etmiştir.

20. Bel Çaprazı: Pehlivanın karşısındaki rakibinin belinden kollarını geçirmek suretiyle yaptığı çapraz.

21. Katır Yuları: Güreşçinin rakibine boyunduruğu vurmasının ardından rakibinin gırtlığına iki eliyle birden dolmasıdır. Güreşçi rakibini boyunduruğa alıp üzerine yüklenerek kendi önüne doğru çekerek çökertirse boyunduruk ile bastırmış olur. Bu teknik yerde de ayakta da rahatlıkla uygulanabilen bir tekniktir.

22. Çift Dalma: Güreşçinin rakibi ile karşı karşıya kaldığında rakibinin tek ya da çift olarak ayaklara indiği paçayı veya topuğu kapıldığı oyundur. Dalma oyunu üç biçimde uygulanır ki bunun birincisi boyunduruktur. Boyundurukta ya yükseltirsiniz ya da üzerine basarsınız. İkincisi elle dalanın başına basarak geri sıçrama biçiminde yapılır. Üçüncüsü de çapraza girilecekmiş gibi yapılarak ellerin rakibin koltuğunun altına sokularak geriye doğru iteklemek suretiyle yapılır.

23. Tek Dalma: Yerde güreşiliyorsa, güreşçi iki eliyle rakibinin bir veya iki ayağını birden yerden keserek sıkıca yakaladığında bu duruma “köstek” adı verilir. Bu noktada hızla güreşçi kendisini dizüstü atar ve rakibin ayağına sarılırsa da buna “köstek vurmak” denir.

24. Elense: Sağ kolun gergin bir biçimde rakibin sol tarafından ense köküne uzandığı başparmağın gırtlığa yakın durduğu ve diğer elin serbest biçimde salındığı ve hızla rakibin ense köküne indiği harekettir ki, bu oyun doğru ve etkili yapılırsa rakibin yıkılmaması ya da sendeleyip, sersemlememesi mümkün değildir.

25. Künde: Rakibinizin üzerinde olduğunuzda elin biri önden diğeri arkadan geçirmek suretiyle birbirine kilitlendiğinde künde hareketine geçmiş olursunuz. Künde üç biçimde uygulanabilir.

26. Ak Künde: Güreşin ayakta ve rakibin yine önde olduğu bir oyunda, elin biri rakibin bacakları arasından geçirilerek ön taraftaki kasnağı yakalanır, diğer el ile rakibin ensesine bastırılır ya da yine kasnaktan tutarak çevrilerek uygulanır.

27. Tırpan: Bu oyun iç ve dış olmak üzere ikiye ayrılır. Güreşçinin sağ ya da sol ayağının iç tarafı ile rakibinin baldırına ya da ayağının bileğine yapılan sert çarpma biçiminde uygulanan oyundur. Sert bir oyundur ki, elense ile birlikte rakibin kurtulma şansı olmaz.

28. Serpme: Yerde uygulanan bir oyundur. Amacı yerdeki pehlivanın karşısındaki rakibinin iç bacağını yakalama amacıyla atağa geçer. Atak halindeki pehlivan rakibinin kendisine en yakın bölgedeki paça ve kasnak bölgesinden rakibini tutar. Rakibini yerden keserek bir parça yerle olan temasını keser ileri yönlü savurarak açığa düşürür ve bacağını içten yakalar.

29. Kalkanı Bozmak: Güreşçinin rakibine sarma oyununu uyguladığında rakibi sarma oyunundan kurtulurken rakibinin sırtında kalan güreşçinin boş olan bir eliyle rakibinin paçasından yakalaması ve onun hareket etmesinin önlenmesi şeklinde uygulanır.

30. Çengel: Çengel ayakların rakip bacaklara aynı sarmadaki gibi yılan kuyruğu gibi dolanmasıdır. Ayaklara yukarıdan kollar da yardım eder. Aynı oyunlar yerde de yapılabilir.

D.2. Yerde Uygulanan Oyunların Bazıları:

Arap Oyunu, Bel Kündesi, Burgu, Diz Kündesi, Sarma, Ters Kepçe, Taşlama, Cezayir Sarması, Dış Kazık, Gıcırı Bükme, İç Kazık, Kolbastıya Oturmak, Kapan Atma, Taşlama, Yerde Paça-Kasnak, Diz Kündesi, Kapak Değme, Kepçe, Kurtkapanı, Oturak Kündesi, Kemane, Tek Kapan, Kaz Kanadı, Kemane, Kemanede Dış Kazık, Kemaneden Kurtulma, Kütük Yuvarlamak, Keçi Dikmesi, Sıyrılma, Dönme, Kafakol, Kapak Değme, Topuk Elleme, Köpek Kuyruğu, Sarmadan Dönme, Sarmayı Sökmek,

Bel Künde, Tilki Kuyruğu, Sarmadan Çevirmek, Çoban bağı, Şak Kündesi, Sayvant, yağlı güreşin en fazla bilinen ve uygulanan oyunlarıdır.⁴²³

1. Ayakta İç Kazık veya Paça: Güreşçinin rakibi ile karşı karşıya kaldığı elini rakibin ensesinde tuttuğu bir eliyle de kasnağa asıldığı pozisyonudur. Güreşçi kasnaktan tuttuğu rakibini kendisine doğru çektiğinde elinin içeri doğru girmesinden de istifade ederek, diğer elini rakibinin ensesinde duran elini paçaya doğru indirir ve yakalarsa bu oyuna ayakta iç kazık denir.

2. Dış Kazık: Güreşçi rakibine ayakta sarılı vaziyette durduğunda bir elini kasnaktan içeri doğru sokarak öteki elini rakibinin paçasına atarsa bu oyuna da ayakta dış kazık denir. Kazık düzgün bir biçimde uygulandığında rakibin iç organlarına uyguladığı basınç sebebi ile kişiyi oyun dışında bırakır.

3. Cezayir Sarması: Güreşçinin kalça üzerinden vurduğu sarmadır. Rakip burada kalçasından bağlanmış olur. Buradan rakibin baldırından itibaren kalça kısmına kılçık atmak suretiyle yüklenilerek etkisiz hale getirilir.

4. Kemane Sarma: Güreşçi rakibinin yerle temasını biraz azaltarak sağ veya sola doğru eğerek, eğdiği taraftaki ayağını da sarmaya takmak suretiyle uyguladığı oyundur.

5. Kemanede Dış Kazık: Kemaneye oyununa düşüldüğünde kemaneyi sökmek adına sağ veya sol kolu dış kasnağa takmak biçiminde uygulanır.

6. Kepçe: Güreşçinin elinin rakibinin bacakları arasından geçmesi ile uygulanan bir oyundur.

7. Kapan Atma: Çift ya da tek kolu karşısındakinin koltuğunun altından geçirerek ensesine bastırmak şeklinde uygulanan oyundur. Çift kapanda, alttaki güreşçiye kapan attıktan sonra boşta kalan elini rakibinin koltuğunun altından geçirerek kapandaki elin bileğinden tutmak sureti ile dışa doğru çevirmez.

8. Taşlama: Rakibin belini kontrol altına aldıktan sonra ayakla sağ ya da sol topuğundan yana doğru çekme hareketidir.

9. Sayvant: Oturarak ve diz kündesini tam manasıyla tatbik edemeyen rakibin verdiği açıktan istifade ederek yapılan bir oyundur. Kündeyi almış olan rakip hareketini

⁴²³ Kahraman, “Cumhuriyet’e kadar...”, a.g.e., C.II, 1989, s. 22; Erdem, a.g.m., s.73.

tamamlayamadan diğeri ayağını onun ters ayağı üzerinden aşırarak diğeriyle rakibinin ters ayağını çengellemek suretiyle yere düşmesini sağladığı oyundur.

10. Topuk Elleme: Ayakta güreş devam ederken bir pehlivanın diğeri pehlivanın bacağına dalmak suretiyle topuğunu kendisine doğru çekerek yaptığı oyundur.

11. Arap Oyunu: Yerde bulunan rakip pehlivana sarma oyununu soldan takarak, sağ kolunu geriye almak sureti ile yüklenme ve sırt üstü getirerek yere indirmedir.

12. Kolbastıya Oturmak: Yerde olan kolbastı da sol kol ile rakibin sol dirseğinden geçirilen ve uçkur bağından tutularak ya da bacak arasına sokulan kolun, belden aşağı kısmı ileri kaydırılarak aynı kol üzerinde dönülerek yapılan bir oyundur.

13. Diz Kündesi: Rakibin sarmaya alınmasının ardından, üsteki pehlivanın elini rakibinin kasığı önüne getirerek, diğeri eliyle arkadan yani bacakları arasından geçirmek suretiyle ellerini kilitlendikten sonra sarmayı çözüp, rakibinin beline yüklendiği ve hasmını kendine doğru çevirdiği oyundur.

14. Oturak (Yer) Kündesi: Güreşçinin rakibine sarma oyununu uygularken daha rahat yapabileceği bir oyundur. Güreşçinin bir eli rakibinin önünden geçirilir, diğeri eli de arkadan bacaklar arasından geçirilerek kilitlendikten sonra sarmanın çözülüp rakibin beline yüklenilen oyundur.

15. Bel Kündesi: Yerde oturur biçimde rakibin arındayken kolların, onun kolunun altından geçirmek suretiyle göbeğinde kilitleyip, sırtından yüklenirken, belinden aşağısını kaldırarak sırtını yere getirmek biçiminde yapılan bir oyundur.

16. Yerde Paça-kasnak: Pehlivanın bir elini rakibinin paçasından, öteki elini de bacak arasından geçirerek kispetin belinden kavrayıp karşısındakini yenmek için sırtüstü çevirmesi şeklinde uygulanan oyundur.

17. Kaz Kanadı: Güreşin en tehlikeli oyunlarından birisidir. Güreşçi rakibini sağ ve sol kolunun altından kendi kollarını geçirir ve rakibin ellerini sırtında birleştirir bu oyun ön kazkanadı olarak bilinir. Bir diğeri ise rakibin yan ya da arkasından yine aynı şekilde güreşçinin kollarının rakibinin kollarının altından geçirmek suretiyle ellerini ensesinde birleştirme hareketidir.⁴²⁴

⁴²⁴ Fransa’da yayın yapan Velo Gazetesinin 1898 tarihli bir haberine göre, Türk pehlivanlarından Kara Ahmed’in Paris’te uyguladığı “Kaz kanadı” oyunu onun tüm rakiplerini alt etmesinde tesirli olunca, çözüm bulamadıkları bu yağlı güreş oyununu yasaklamayı tercih etmişlerdir. Bunun yanı sıra “Polis” namındaki meşhur bir Fransız pehlivanının Pitlazinsky adındaki bir pehlivanı bu oyun ile alt ederken ağzından kan getirmesi, Avrupa’daki organizatörlerin ve yetkililerin bu oyuna imtina ile bakmalarına

18. Sarma: Güreşçinin ayağını altındaki rakibinin ayağının iç tarafına sokmak suretiyle dolamasıdır. Sarma yapılan taraftaki koldan destek alınır ve diğer el ile de bacağın bir paçasından tutularak yapılır. Sarma rakibin kazık altına alınması kıpırdayamaması anlamına gelir. Sarmada iki türlü oyun mevcuttur. Bunlardan birincisi tek sarma, iki ayakla sararsanız çift sarma haline dönüşür.

19. Sarmadan Dönmek: Güreşçi, rakibi tarafından sarmaya alındığında altta kaldığında da oyun yapabilir. Rakip oyun yapmak maksadı ile harekete geçtiğinde sarma takılan kolunu rakibinin belinden aşırarak kasnağa takar, ters taraftaki ayağını da içeri doğru çekerek rakibinin üzerine dönebilir. Güreşte teknik isteyen bir oyun tarzıdır.

20. Sarmadan Çevirmek: Güreşçi sarmayı vurduğunda durum kapana ya da kazığa müsait değildir. Gıcırı bükme tarzı bir hareket ile rakibin üzerine yüklenilmesi şarttır. Rakibin bu pozisyonda yerden destek almasını önlemek adına güreşçi yüklendiği tarafın karşısındaki eli içeriden tutarak aynı istikamette yine onun üzerine yüklenmek suretiyle rakibini çevirerek uygulayacağı bir oyundur.

21. Sarmayı Sökmek: Güreşçi rakibine sarma uyguladıktan sonra sarma oyununu uyguladığı kola dayanan rakip, sarmayı taktığı bacağın paçasından yakalayarak çeker ve sarma oyunu sökülmiş olur.

22. Sarmadan Kalkmak: Güreşçi sarmaya alındığında bundan kurtulamaz ise rakibe tek ya da çift kurt kapanı vurulabilir. Güreşçi bu halde olan kuvveti ile rakibine yüklendiğinden nefes almasına imkân vermemiş olunur. Ayakta güreş yapıldığında da sarmayı takan güreşçinin ayağını diğer güreşçi sağ koluyla dış taraftan sarmak suretiyle yakalar ve sol kolu ile kavrar. Bu durumda rakibe sarma vurulmuş ve denetim altına alınmış demektir.

23. Köpek Kuyruğu: Güreşçinin sarma oyunundan kurtulurken uygulayacağı bir harekettir. Güreşçinin sarma vurduğu oyunda rakip alttan dönerken, rakibin döndüğü taraftaki el ile rakibin alnından, çenesinden ya da gırtlğından karşılanması ve sırtının yere getirilmesidir.

24. Gıcırı Bükme: Bu güreşte bir oyun değildir. Güreşçinin rakibine kol veya kas kuvvetini kabul ettirdiği her harekete verilen bir addır.

sebebiyet vermiştir. **Sabah Gazetesi**, Sayı:2269, “*Paris’te Güreş, Cihan Pehlivanlığı, Kazkanadı-Boyunduruk*”, Fi 7 Cemaziyel-Ahir 1317 / (1 Teşrin-i Evvel 1315-13 Ekim 1899), s.1-2.

25. Keçi Dikmesi: Yerde uygulanan bu oyunda pehlivan rakibinin başına yakın bir bölgede pozisyon alarak bacağının iç tarafını rakibinin kafasına bastırır ve çapraz taraftan diğer eliyle rakibini kasnağından diğer eliyle de paçasından tutarak rakibinin başı üzerinde takla atmasını sağlayan harekettir.

26. Kılıçık (Kılıç Atma): Altta olan güreşçi sarma vurup rakibini kapana aldıktan sonra onun üzerine eğilip yerdeki rakibinin iki bacağı arasına bir bacağı sokmak sureti ile diğer bir bacağı hızlı ve güçlü bir hareketle kalçasını ve ayağını yukarı dikerek, rakibinin sırtının yere gelmesini sağladığı oyundur.

27. Kütük Yuvarlamak: Yerdeki hasmın ön sol tarafından oyuna geçilir. Sağ el alttan, göğüs hizasından uzanarak sağ kolu yakalar, sol kol da dışarıdan kavuşur. Soldan sağ omuz üzerine öne doğru yüklenerek oyunu tamamlar.

28. Şak Kündesi / Ters Şak Kündesi: Sağ eli önden apış arasından geçirerek göbek hizasında tutmak. Ters şak ise Ön taraftan, gene apış arasından sağ kolu geçirerek eli uçkur bağı hizasında tutmak. Yağlı güreşte parmaklar kasnağa geçirilir.

29. Keman: Bu oyunda alttaki pehlivan yüzükoyun yatar, üstteki ayakları ile rakibinin ayaklarını bağladıktan sonra kollarını göbek nahiyesinden kavuşturur. Aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya doğru sıkı sıkı gezdirebilir. Bu çabuk netice vermeyen bıktırıcı bir oyundur. Alttaki pehlivan acemiye başına geleceği anlamaz. Karnından göğüs kafesine, dam düzenleyen lor taşı gibi dolaşan kolların adalelerini hırpaladığını, ezdiğini anlamaz.

30. Kemanede Dış Kazık: Pehlivan kemanede dış kazık oyununa düştüğü zaman, kemaneyi sökmek için sağ veya sol kolunu da dış kasnağa takmak gerekir.

31. Kemaneden Dönme: Kemaneye alınanın, kolunu uzatıp kemaneye alanın iç kasnağından tutarak o tarafa dönüp öbür elle karşı güreşçinin dış kasnağından yakalayarak ya da kepçeleyerek onun üstüne dönmesi.

32. Kemaneden Kurtulma: Bir eli, kemaneye alanın kolları arasına sokarak ön kasnağından tutup ya da koltuk altına sokup ayağa kalkma.

33. Kemaneden Sıyrılma: Kendisini yüzükoyun yere attıktan sonra değişik ve aldatıcı hareketler yaparak karşısındakinin kollarından sıyrılması biçimde yapılan oyundur.

34. Çoban Bağı: Ters künde ile bohçalama oyununun arası bir hareket olarak adlandırılabilir. Yerde uygulanan bu hareketin temelinde hücum eden pehlivanın savunmadaki pehlivan tarafından açık düşürülmesidir. Savunmadaki pehlivan sağda

ise sol, solda ise sağ el ile rakibinin bacağından iki elini bağlayıp, kavradıktan sonra başının üzerinde aşırmasıdır.⁴²⁵

35. Burgu: Bir kolu, alttaki güreşçinin kolunun altından sırtına doğru sokup, öteki el ile boşta kalan elin bileğini tutarak ya da tek kapan takarak başı üzerinde döndürüp çevirme yoluyla yapılan oyun.

36. Tilki Kuyruğu: Güreşçinin üstte olduğunda künde pozisyonunda alttaki ellerden birini ters kıvrarak rakibin çenesinden veya omzundan yakalanarak yere doğru çekilmesi biçiminde uygulanır ki amaç rakibin kundesini bozmaktır.⁴²⁶

E. YAĞLI GÜREŞLERİN KÜLTÜREL VE YAPISAL AÇIDAN MODERN GÜREŞLERLE FARKLILIKLARI

İslâmiyet öncesi dönemden itibaren Türklerin yaşam felsefesinin bir tezahürü olan güreş, tarihi süreç içerisinde ortaya çıkan farklı formlarıyla birlikte, temel niteliklerini kaybetmeden, günümüz Türkiye'sinde kendisine yaşam alanı bulabilmiştir. Rumeli'den başlayarak Anadolu'nun hemen tamamında gelişme sahası mevcut olan yağlı güreşin, Cumhuriyet döneminde de muhafaza edilmesi hedeflenmiş ve bu suretle devlet tarafından da desteklenmiştir.⁴²⁷

Yağlı güreşlerin tüm yurttaki bağlayıcı kurallar çerçevesinde ortak amaçlar etrafında yapılabilmesinin ön şartı olarak görülen geleneksellik, geleneksel spor için bir yönetmelik hazırlanmasının da yolunu açmıştır. Ankara'da 1931 yılında yapılması planlanan Yağlı Güreşler Türkiye birinciliğinde⁴²⁸, yağlı güreşin sahip olduğu yoğun kültürel alt yapıdan da istifade edebilmek amacıyla, Cemal ve Suyolcu Mehmet pehlivanlardan Türk ananevi güreş kültürüne uygun bir nizamname hazırlamaları istenmiş, hazırlanan yönetmelikle bir süre devam edildiyse de çağın gerekleri doğrultusunda revize edilmesi gerektiğinden, yeniden yetki kurumları ve kuralları için

⁴²⁵ Kırkpınar başpehlivanı ve faal yağlı güreş ustası olan Şükrü Kazan'dan öğrenilen oyun şeklidir.

⁴²⁶ İhsan Harmandalı, **Güreş Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 1974, s.9-43 Ayhan Tunca, “*Yağlı Güreşlerin En Yaygın Oyunları*”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyum Kitabı**, Edirne, 2005, s. 183-187; Arıbal, “*Adalı...*”, **a.g.e.**, s.117-128; Temizoğlu, **a.g.e.**, s.79-95; <https://pehlivanblog.wordpress.com/tag/keci-dikmesi/> (Erişim Tarihi:30.11.2018).

⁴²⁷ **TBMM Tutanak Dergisi, 4. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 9, C. 19, 04.12.1933; TBMM Tutanak Dergisi, 4. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 10, C. 19, 07.12.1933.**

⁴²⁸ **DABCA. Fon Kodu: 30.10 Kutu: 145 Gömlek: 36m.5 Sıra: 1 (25 Nisan 1932); DABCA. Fon Kodu: 30.10 Kutu:145 Gömlek: 36m.5 Sıra: 3 (25 Nisan 1932).**

çalışmalara başlanmıştır. Bu düşünceden hareketle;⁴²⁹ Türkiye Cumhuriyeti spor teşkilatları ve güreş otoritelerinin reform planları dâhilinde Atıf Kahraman tarafından 1965 yılında hazırlanan “Kırkpınar Güreşleri Yönetmeliği” nin üzerinde Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün belirlediği bir kurul tarafından çalışmanın uygunluğu denetlenmiştir.⁴³⁰ Bundan on yıl sonra bazı başpehlivanların yolluklarının yetersizliği de bahane edilerek, 614. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde yaşanan boykot hadisesi ile başpehlivanın belirlenememesi⁴³¹ Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün devreye girmesine ve yeni bir yönetmelik talebinde bulunmasına sebebiyet vermiş, bu gelişmenin ardından da Anadolu’da tertip edilen tüm yağlı güreşleri kapsayan geniş bir yönetmelik hazırlanmıştır.⁴³²

Yedi yıl aralıksız kullanılan bu yönetmeliğin ardından, değişen şartlar ve bazı noktalardaki yetersizlikler üzerine yeniden 25 Mart 1982 tarihli yönetmelik; konuya ilişkin olarak hazırlanmış en kapsamlı düzenleme olmuştur. Kırkpınar Yağlı Güreşleri, halkın gösterdiği rağbet ile yöresel varlığını devam ettiren, yerel yöntemlerin katkılarıyla yapılmaya çalışılan, tarihi folklorik ve geleneksel özelliklerini muhafaza eden, geçmişteki çizgisi içerisinde memleketin tamamında ortak kurallara bağlı, öz esaslarına uyularak, çağdaş anlayışla düzenlenen diğer yağlı güreş organizasyonlarına da kaynak özelliği taşımıştır. Bu nokta da bilinmesi gereken önemli hususlardan birisi, Belediye Başkanlıkları ve Kamu kuruluşları ile tüzel kişiler (dernekler, sendikalar...), Güreş Federasyonundan yetki belgesi alarak, yönetmelik hükümleri çerçevesinde, yağlı güreş düzenleyebilme hakkına ülke sınırları içerisinde sahip olmuşlardır. Güreş müsabakası tertip edebilme hakkı, yetki belgesi iptali ya da belgenin geçerlilik süresinde kullanılabilmesinin esaslarını da Güreş Federasyonu belirlemektedir.⁴³³ Ama bu yönetmeliğin 26. Maddesinde, 23 Ocak 1985 tarihinde 18644 sayılı

⁴²⁹ **Olimpiyat Dergisi**, “Hayırlı Bir Teşebbüs: Alaturka Güreş Zengin Ananesiyle İhya Edilecek, Yeni Bir Nizamname Yapılıyor.”, S.7, Ankara, 13 Haziran 1931, s.3.

⁴³⁰ Kahraman, “Osmanlı ve Cumhuriyet”, a.g.e., s.141.

⁴³¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, Asaf Ayçıl, “1976 Kırkpınar’ı Yağlı Güreş için Bir Dönüm Noktası Sayılabilir”, 16 Haziran 1976, s. 8.

⁴³² Kahraman, “Cumhuriyet’e...”, C.I, a.g.e., 1989, s.169; **Cumhuriyet Gazetesi**, “1976 Kırkpınar’ı Yağlı Güreş için Bir Dönüm Noktası Sayılabilir”, 16 Haziran 1976, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Yağlı Güreşler Bundan Böyle Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Çalışmaları İçinde Yapılacak”, 22 Mayıs 1976, s.8.

⁴³³ Köy düğünleri dışında özel kişilerin yağlı güreş düzenlemeleri yasaktır. Bkz. **T.C. Resmî Gazete**, “Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Yağlı Güreş Yönetmeliği hakkında Kanun” Sayı: 17644, 25 Mart 1982 (Perşembe), s. 5-16.

kanunla,⁴³⁴ 33. maddesi de 4 Kasım 1985 tarihinde, 18918 sayılı kanunla değişikliklere gidilmiştir.⁴³⁵

1975 tarihli Yağlı Güreşlerin bağlı olacağı federasyona ilişkin hazırlanan yönetmelik, 1984 yılında son şeklini alarak resmî gazete de yayınlamak suretiyle yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin içeriğine göre, “Yağlı Güreşler bundan sonra Güreş Federasyonu bünyesinde kurulan Yağlı Güreş Komitesinin faaliyet sahası içerisinde ve onun tarafından yapılacak organizasyonlara uygun hareket edecektir.” hükmü getirilmiştir.⁴³⁶

1991 yılına ulaşıldığında yeniden Güreş Federasyonu bünyesi içerisinde kurulan benzer komitenin görev ve sorumluluk sahası genişletilerek aynı esaslar yeniden düzenlenmiştir.⁴³⁷ Bu yönetmeliğin 12. Maddesi, 2 Temmuz 1991 tarihinde değiştirilmiştir.⁴³⁸ Güreş Federasyonu içerisinde 1996 yılına kadar kalan yağlı güreş, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü merkez Danışma Kurulu’nun 10 Haziran 1996

⁴³⁴ Madde 26: c) Tozkoparan Boyundan Büyük Orta Boyuna kadar olan (Büyük Orta hariç) sıkketeki güreşçilerin müsabaka süreleri yarım saattir. Büyük Orta, Baş Altı ve Baş Boyu güreşlerindeki güreşçilerin müsabaka süresi bir saattir. Bu sürelerin, sonuna kadar yenişme olmazsa meydan başhakemi 10 dakika puan güresi yaptırır. Kule Hakemleri sonucun belirlenmesine yardımcı olur. Bu 10 dakikalık puan güreşinde müsabık güreşçilerden biri mavi paça bağı, diğeri ise kırmızı paça bağı bağlar.

Aynı şekilde müsabakayı idare eden hakemde mavi ve kırmızı kolluk takar. Bir saatlik güreş esnasında pasif ve faullü güreşi sebebi ile üç ihtar alan güreşçi mağlup ilan edilir. Üç ihtardan daha az ihtarlar, puan güreşinde nazarı itibara alınır. **T.C. Resmî Gazete, “25 Mart 1982 yılı ve 17644 Sayılı Yağlı Güreş Yönetmeliğinin 26. Maddesinin C Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanun”, 23 Ocak 1985 (Çarşamba), Sayı: 18644, s.4.**

⁴³⁵ Yağlı Güreş Yönetmeliğinin 33’üncü maddesinin (a) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«A-Yağlı Güreş Komitesinin görevlendirdiği ve isimlerini kuruluşa bildirdiği Temsilci ve Hakemlerin yol masrafları, yol yevmiyesi ile hakemlik tazminatı ödenir. Bir günlük hakemlik tazminatı; 1 inci Derece Devlet Memuru harcırahının, Kule hakemliği yapanlara; geleneksel güreşlerde 5, mahalli güreşlerde 4 katından, meydan hakemliği yapanlara, geleneksel güreşlerde 4, mahalli güreşlerde 3 katından **az** olamaz. İkamet esnasında, iase ve ibateleri sağlanırsa, hakemlik tazminatının 1/3 ü ödenir. Hakemlik tazminatı ödenen günler için ayrıca harcırah ödenmez.» **T.C. Resmî Gazete, “1982 tarihli 17644 Sayılı Yağlı Güreş Yönetmeliğinin 33. Maddesinin A Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanun”, Sayı: 18918, 4 Kasım 1985 (Pazartesi), s.22.**

⁴³⁶ **T.C. Resmî Gazete, “Yağlı Güreş Yönetmeliği”, Sayı: 18401, 14 Mayıs 1984 (Pazartesi), s.5-17.**

⁴³⁷ **T.C. Resmî Gazete, “Yağlı Güreş Yönetmeliği”, Sayı: 20872, 15 Mayıs 1991 (Çarşamba), s.2-13.**

⁴³⁸ Madde 12 — Yağlı güreşlerin düzenlenmesi için Federasyondan yetki belgesi almış olan ve ayrıca mahalli Mülki Amire bildirimde bulunan tüzel kişilerce en az 5 kişiden oluşan Yağlı Güreş Organizasyon Komitesinin hemen çalışmalara başlamak üzere kurulması, köy düğün güreşleri dışında zorunludur. Kırkpınar ve geleneksel organizasyonlarda yağlı güreş komitesinin başkanı Mülki Amir veya temsil edeceği kişidir. Bu organizasyonlarda Mülki İdare Amirinin denetiminde. Devlet Protokolü esasları uygulanır. Bu komiteye Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü temsilcisi tabii üye olarak katılır.” **T.C. Resmî Gazete, “Yağlı Güreş Yönetmeliğinin 12. Maddesinin Değiştirilmesi”, Sayı: 20917, 2 Temmuz 1991, (Salı).**

kararı, 20 Haziran 1996 Bakanlar Kurulu'nun "olur" yazısıyla Geleneksel Spor Dalları Federasyonuna bağlanmıştır.⁴³⁹

Yağlı güreşlerle ilgili en son yönetmelik çalışması ise yine bu federasyon tarafından 1998 yılında yapılmıştır. Aynı yıl içerisinde Güreş Federasyonunun yeni yönetimi (Ahmet Ayık ve Yönetim Kurulu) karara itirazda bulunmuş ve gerekçe olarak da "minder güreşine kaynak teşkil edeceği ve bir tür güreş sporu olması sebebi ile Merkez Danışma Kurulu nezdinde girişimlerde bulunarak, konunun yeniden gündeme alınmasını sağlamışlardır. Yağlı Güreşin kurumsal bazda aidiyeti doğrultusunda, Güreş Federasyonu yönetimi "Çayırdan, mindere güreşçi akışını engellediği gerekçesiyle yağlı güreşin mutlak surette kendi denetimlerinde bulunması gerektiğini savunurken, Geleneksel Spor Dalları Federasyonu yetkilileri de hiçbir şekilde hak ettiği değeri ve yeri bulamayan yağlı güreşin, Güreş Federasyonunun boyunduruğundan kurtarılması gerektiğini dönemin yetkililerine ifade etmişlerdir.⁴⁴⁰

1998 yılında hazırlanan yönetmelik uzun yıllar geleneksel sporlarla uğraşanları memnun edecek bir sonucu beraberinde getirmiş ve Geleneksel Spor Dalları Federasyonu bünyesinde yer alan Yağlı Güreş sporunun yönetmeliği de bu işe gönül verenler tarafından hazırlanmıştır. Bu yönetmelik 20 Haziran 1998 tarihinde 23378 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmıştır.⁴⁴¹ 1 Haziran 1998 tarihli 23359 sayılı Kırkpınar Yağlı Güreş Yönetmeliğinin 19. maddesinin 3. Fıkrası,⁴⁴² 28.06.2006 tarihli, 26212 sayılı kanunda yapılan düzenlemeyle de 1/6/1998 tarihli Yağlı

⁴³⁹ **Gençlik Spor Genel Müdürlüğü'nün Merkez Danışma Kurulu'nun 122 sayılı Kararı, 20.06.1996.**

⁴⁴⁰ Fikret Ünlü dönemin Gençlik ve Spor Bakanı'dır. Bkz. *Yağlı Güreşi Paylaşamıyorlar*", **Fanatik Spor Gazetesi**, 24 Şubat 1999, Halil Delice, Türkiye gazetesindeki köşesinde yayımladığı yazıda; "Yağlı Güreşlerin 1995 yılına kadar Güreş Federasyonu bünyesinde kaldığını ama yağlıdan mindere güreşçi çekilemediğini, hatta federasyon yetkililerinin yağlı güreşle hiçbir surette ilgilenmediğini, minderde mücadele etmek isteyen Ahmet Taşçı ve Cengiz Elbeye gibi üstün başarılı Kırkpınar pehlivanlarına dahi sıcak bakılmadığını bu sebeple mutlaka ayrı bir Yağlı Güreş Federasyonu kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Halil Delice, *"Yağlıya 'Danışma' Değil İstişare"*, **Türkiye Gazetesi**, 7 Mayıs 1999; Halil Delice, *"Kimin Atlısı?"*, **Türkiye Gazetesi**, 11 Mart 1999.

⁴⁴¹ **T.C. Resmî Gazete, "23359 Sayılı Yağlı Güreş Yönetmeliği", 1 Haziran 1998 (Pazartesi), s.4-21; T.C. Resmî Gazete, "23378 Sayılı Yağlı Güreş Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılması", 20 Haziran 1998; s. 26.**

⁴⁴² **T.C. Resmî Gazete, "25501 Sayılı Yağlı Güreş Yönetmeliğinin Değiştirilmesi", 23 Haziran 2004.**

Güreş Müsabaka Yönetmeliğinin 20. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin birinci ve beşinci paragrafları ile (c) bendinin ikinci paragrafı da değiştirilmiştir.⁴⁴³

Güreş Federasyonu'nun bünyesinde yer almak istemeyen yağlı güreş yapan pehlivanlar, 4 Mayıs 1999 tarihinde Ankara'da pankartlı bir protesto yürüyüşü yaparak Merkez Denetleme Kurulu'nun 5 Mayıs 1999'da yapacağı toplantı kararına müdahale etmek istemişlerdir. Bunda maksat Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'nun faaliyet alanı içerisinde daha etkin bir rol alacaklarını, ilerleme kaydedebileceklerini, planlı ve programlı büyüyeceklerini vurgulamaktır.⁴⁴⁴ Ancak tüm çabalara rağmen 7 Mayıs 1999 tarihinde toplanan Spor Bakanlığı'na bağlı Merkez Denetleme Kurulu yağlı güreşin, Güreş Federasyonu bünyesine alınmasının uygun olduğu yönünde bir hükmü karara bağlamıştır.⁴⁴⁵

Bu karar ilişkili olarak 23 Haziran 2000'de 24057 sayılı kanunla, 1/6/1998 tarihli ve 23359 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yağlı Güreş Müsabaka Yönetmeliğindeki "Geleneksel Spor Dalları Federasyonu" ifadesi "Güreş Federasyonu" olarak değiştirilmiştir⁴⁴⁶. Tarihi yağlı güreş branşının Güreş Federasyonu'na bağlanmasının talep edilmesinin en önemli sebebi olarak Merkez Denetleme Kurulu, son otuz yıl içerisinde yağlı güreşten, minder güreşine pehlivan geçişinin hemen hiç olmaması olarak göstermiştir ki, bu hiç bilimsel bir yaklaşım değildir. Çünkü yağlı güreşin performans sistemi ve bu stil güreşlerde kullanılan farklı türdeki kas yapısını, beslenme çeşitliliğini, kondisyonu, yağ kütle endekslerini esas

⁴⁴³ 1/6/1998 tarihli ve 23359 sayılı Resmî Gazete de yayımlanan Yağlı Güreş Müsabaka Yönetmeliğinin 20. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin birinci ve beşinci paragrafları ile (c) bendinin ikinci paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "Bütün boylarda ilk turda kura çekilir. Tarihi Kırkpınar ile iki veya üç günlük güreşlerde; baş, başaltı ve büyük ortada her turda kura çekilir. Geleneksel, birinci sınıf ve mahalli güreşlerde; başaltı ve daha alt boylarda kurallar birinci turda, ilk kura numaraları ile eşleme yapılır. Yağlı Güreş Yürütme Kurulu veya Merkez Hakem Kurulunun belirleyeceği ilk 32'ye kalan güreşlerde, her tur için kura çekilir." "Başaltı güreşleri hariç bir üst boya çıkamayan güreşçiler; Yağlı Güreş Yürütme Kurulu veya Merkez Hakem Kurulunun kararı ile yıl boyunca sergiledikleri performanslarına bakılarak bir üst boya çıkarılır." "Müsabaka süresi; minik ve teşvik boylarında, 10 dakika, tozkoparanda; 15 dakika, deste ve küçük orta boylarında; 25 dakika, büyük orta ve başaltı boylarında; 30 dakika, baş güreşlerinde ise 40 dakikadır. Puan alınmadığı taktirde altın puan uygulamasına geçilir, puan alana kadar müsabakalara devam edilir. Uzatma güreşinde güreşçilerin birisine mavi, diğerine kırmızı paça bağı bağlar." **T.C. Resmî Gazete, "Yağlı Güreş Müsabakalarının Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönelik", Sayı: 26212, 28.06.2018 (Çarşamba).**

⁴⁴⁴ **Milliyet Gazetesi, "Yağlı Protesto", 4 Mayıs 1999, s. 28.**

⁴⁴⁵ **Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Merkez Denetleme Kurulu Raportörlüğü, 17.05.1999 ve MDK/107 Sayılı Bakanlık "Olur" yazısıdır.**

⁴⁴⁶ **T.C. Resmî Gazete, Geleneksel Spor Dalları Federasyonu" ifadesinin "Güreş Federasyonu" olarak değiştirilmesi", Sayı: 24057, 23 Haziran 2000 (Salı).**

alan bilimsel sebepler gösterilmesi, konunun anlaşılabilirliği açısından daha doğru bir yaklaşım olacakken, bu yapılmamıştır.

İki güreş türünün performans sistemlerindeki farklılığına örnek olarak 1912'den, 2008 yılına kadar sürekli değişen minder güreşi sürelerini de yine örnek olarak verebilmek mümkündür. Günümüzde yağlı güreşteki sporcunun müsabaka dayanıklılık süresi ile minder güreşindeki pehlivanın dayanıklılık süreleri arasındaki fark artık 40 dakikadan daha fazladır. Bu sebeple, farklı fizyolojik profillere sahip pehlivanları bünyesinde bulunduran sıkletler arasındaki evvelenden olduğu iddia edilen altyapı ilişkisi de bu söylemle son bulmuştur.⁴⁴⁷

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Türkler açısından altı önemli işlevi, onu modern minder güreşinden de ayırmaktadır.

- a) Kırkpınar Yağlı Güreşleri halk kültürünün çağdaş bir açıdan evrenselleştirilmesidir.
- b) Kırkpınar Yağlı Güreşleri Türkiye'nin yer yöreden ve milletten insanını ortak duygu, düşünce etrafında toplayabilmektedir.
- c) Kırkpınar Yağlı Güreşleri uhrevi özellikleri bünyesinde barındırır ve güreşin ana unsuru dua, ibadet ritüelleri ve saygıyla harmanlanmıştır. Güreşçiler abdest almadan güreş tutmazlar, pirlерinin adlarını söylemedikçe güreşe durmazlar, duasız çayıra ayak basmazlar.
- d) Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin siyasi işlevi ise Osmanlı Devleti'nin Rumeli'nin fethetmesi ile bağlantılıdır.
- e) Kırkpınar Yağlı Güreşleri sanatsal ve estetik özelliği, müzik ile insan bedeninin senkronize biçimde hareket ettiği ender sporlardan birisi olmasıdır.
- f) Kırkpınar Yağlı Güreşleri spora ve sporcuya maddi anlamda da yüzlerce yıl ötesinden sahip çıkmakta, ödüller ve harcamalarla güreşi, pehlivanları ihya etmekte ve günümüzdeki sponsorluk kavramını resmileştirmektedir.⁴⁴⁸

⁴⁴⁷ Ali Gümüş, **Beş Dakikalık Güreşte Teknik ve Taktik**, İstanbul, 1989, s. 62-64; Yağlı güreşin, minder güreşine alt yapı olmamasının yanında, Karakucak güreşi de minder güreşinin alt yapısını teşkil etmez. Örneğin; Karakucak güreşinin egemen olduğu Kahramanmaraş ilinin yetiştirdiği seçkin pehlivanlardan Mehmet Kaplan, Ahmet Ak, Harun Doğan minder güreşinden gelmedir. Adana Kozan'dan İsmet Atlı, son otuz yılda minderden yetişen pehlivanlardır. Bkz. İbrahim Yıldırım, "Geleneksel Yağlı Güreşin Kültürel, Yapısal ve Bilimsel Açısından Modern Minder Güreşiyle Farklılıklarının Değerlendirilmesi", **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, C. 5, S.I, Ankara, 2000, s.56-59.

⁴⁴⁸ Güven, "Türklerde...", a.g.e., s.22-71.

Kırkpınar'dan başlayarak Anadolu'nun tamamında tertip edilen güreşlerin yarısı "Karakucak" usulünde organize edilmekte ve yapıldığı şehirler ile bölgeler farklılık göstermektedir. Ayrıca bu güreş türlerinden yetişen pehlivanlar birbirinden farklıdır, buralardan da minder güreşine sporcu akışı olmamaktadır. Bunun istisnai örneği, 1931 yılında Güreş Milli Takımı Baş Antrenörü Peter Raul'un, ülkedeki yaşları uygun ağır sıklet tüm başpehlivanları İstanbul'da toplamasıdır.⁴⁴⁹

Ayrıca günümüzde Güreş Federasyonunun faaliyet sahası oldukça geniştir. Ülke genelinde güreşin geliştirilmesi, yeni yeteneklerin keşfedilmesi, güreş eğitim merkezlerinin tesisi, Greko-Romen ve Serbest stilde yıldızlar, gençler ve büyüklerde yerel, bölgesel, uluslararası organizasyonlar tertip edilmesi, kamplar düzenlenmesi, bunlara ilişkin seçmeler yapılması, yarışlar düzenlenmesi sorumluluklarından sadece bazılarıdır ki, sayılan faaliyetlerin dışında yeni meşguliyet sahasına ciddi mesai ayırabilmesi imkân dâhilinde değildir.

Güreş Federasyonunun yağlı güreşleri bünyesinde tutmak istemesinin önemli sebeplerinden birisi de 1984 yılında çıkarılan Yağlı Güreş Yönetmeliği'dir. Bu yönetmelikte alınan bir kararla pehlivanlar adına konulan maddi ödüllerin toplamından %10'luk payın Türk Güreş Vakfına yatırılmasına karar verilirken,⁴⁵⁰ yağlı güreşler vasıtasıyla Türk Spor Vakfı'na da yeni bir kaynak aktarımı sağlanmıştır. Yağlı güreşin Güreş Federasyonuna bağlı olduğu dönemde çıkarılan "VI. Plan Döneminde Alınması Gereken Tedbirler" başlığının altında yağlı güreşten bahsedilmediği gibi 1996-2000 yılları arasında Devlet Planlama Teşkilatına, federasyonun sunduğu raporda da yağlı güreşe ait bir başlık yer almamıştır.⁴⁵¹

Geleneksel Spor Dalı olan Yağlı güreşi kültürel miras haline getiren bir millete ait olma, törelere bağlılık ve ritüellerini uygulayabilme gücüdür. Kırkpınar Yağlı Güreşleri, kispet, peşrev, dua, salavat cazgır, yağ, ağa, müzik ve bunu icra edenlerin

⁴⁴⁹ Yağlı Güreşin yapıldığı yerler: Akdeniz, Marmara, Ege; Karakucak güreşinin yapıldığı yerler: İç Anadolu, Doğu Anadolu, Doğu Akdeniz yöreleridir. Yıldırım, "Geleneksel Yağlı Güreşin...", **a.g.m.**, s.60.

⁴⁵⁰ Türkiye Güreş federasyonunun girişimleri ile kurulan Türk Güreş Vakfı'na 903 sayılı Kanun ve Vakıf resmi senedine uygun faaliyette bulunduğu dönemlere münhasır olmak üzere vergi muafiyeti tanınması; Mâliye ve Gümrük Bakanlığı'nın 9/1/1986 tarihli ve 01824 sayılı yazısı üzerine, 13/7/1967 tarihli ve 903 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 11/2/1986 tarihinde kararlaştırılmıştır. **T.C. Resmî Gazete, "Güreş Vakfı'nın vergiden muaf tutulması hakkında kanun" Sayı: 19020; Karar Sayısı: 86/10349; 15 Şubat 1986 (Cumartesi), s.2.**

⁴⁵¹ Yıldırım, **a.g.m.**, s.61.

otantik görünümüleriyle bir kültürel birikimin de temsilcileridir. Sonuç olarak, kültürel, yapısal, iktisadi ve bilimsel olarak değerlendirildiğinde yağlı güreşin, bağımsız bir federasyonun bünyesinde olması gerekliliği taraflarınca da dile getirilmektedir.

E.1. Yağlı Güreş Federasyonunun Kurulması Amacı ile Yapılan ve Yapılması Gereken Faaliyetler

Yağlı güreşin kendisine ait bir federasyonu olması fikri uzun zamandan beri kamuoyunda tartışılan bir konu olmuştur. 20 Haziran 1996 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Geleneksel Spor Dalları Federasyonu kurulurken, Türkistan coğrafyasından itibaren oynanan cirit, atlı kızak, geleneksel kızak, atlı okçuluk, rahvan binicilik, aba güreşi, şalvar güreşi gibi geleneksel Türk sporları da bünyeye dâhil edilmiştir. Ancak bu karar 1998 yılında dönemin Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kararı ile bozularak, Geleneksel Spor Federasyonundan “çayırdan mindere pehlivan akışına mâni olmaktadır” ifadesi ile çıkarılarak, Güreş Federasyonunun bünyesine entegre edilmiştir.

Bu savın doğru olma ihtimâli günümüzde pek de mümkün gözükmemektedir. Çünkü minder kariyerine bir şekilde son veren hemen tüm pehlivanlar şanslarını birde çayırdan aramaktadır ki, burada elde edecekleri maddi imkân daha kuvvetli durmaktadır. 1950-60 yılları arasında yağlı güreşten, mindere geçişler olmuşsa da bu durum süreklilik arz etmemiştir. Bu dönemde çayırlardan, mindere geçen en tanınmış isimler Yaşar Doğu ile Celal Atik pehlivanlardır. Geleneksel Türk güreşi ile minder güreşlerinin adlarının ve bazı oyunlarının dışında kaideleri, uygulamaları, usulleri arasında benzerlik bulunmamaktadır. Özellikle son yıllarda zamanın kısıtlı olması ve yağlı güreşlerdeki pehlivan sayısının artması doğrultusunda bir puan uygulamasına gidilmiştir ki, bu usul yağlı güreşin özüne aykırıdır.

Farklı bir söylemle minder güreşi anaerobik dayanıklılık gerektirirken, yağlı güreş aerobik dayanıklılığa ihtiyaç duymaktadır. Minder güreşi çabuk kuvvet ve potansiyel güç isterken, yağlı güreş kuvvette dayanıklılık, aerobik dayanıklılık ve direnç unsurunu önde tutmaktadır. Minder güreşi antrenmanı yapan bir pehlivanın, yağlı güreşte 30 dakika süren yüklemelere tahammül gösterebilmesi pek mümkün

değildir.⁴⁵²

Tüm bu fizyolojik açıklamaların dışında yağlı güreş, iktisadi anlamda değerlendirilecek olursa, kendi mâli kaynağını kendisi temin eden ve diğer amatör spor dallarından daha bilinçli, farklı ve sadık bir seyirci kitlesine de sahip önemli bir mücadele sporudur. Bu durumun farkında olan Güreş Federasyonu yetkilileri, ciddi bir gelir kaynağı olarak gördükleri bu branşı kendi bünyelerine dâhil edebilmek adına yoğun bir çaba sarf etmiş ve bunu da başarmışlardır. Güreş Federasyonunun temel amacı gerçekten Türk Güreşini geliştirmek, gelecek nesillere taşımak ve tanıtmak ise, bunu Geleneksel Sporlar Federasyonu bünyesinde bıraktığı Aba Güreşi, Şalvar Güreşi için de sarf etmelidir.⁴⁵³

Bu bağlamda yetkililerin yağlı güreşlere ilişkin kanun çıkaracaklarını söylemelerine⁴⁵⁴ ve mevcut federasyon başkanı Musa Aydın'ın da göreve geldiği dönemden itibaren yağlı güreşlere ilişkin olarak yaptığı açıklamalarda mezkûr organizasyonun uluslararası boyuta taşınacağını, bunun için yapılması gerekenlerle ilgili yoğun biçimde mevcut hükümetlerle temaslarının⁴⁵⁵ olduğuna dair bilgiler verdiği demeçleri de olmasına rağmen, bu tarihe kadar konuya ilişkin bir gelişme olmamıştır.

Bu cümleden hareketle yağlı güreş ile ilgilenenlerin hemen tamamının birleştiği önemli bir husus, Türkiye Güreş Federasyonuna ait olmadığı gibi Geleneksel Sporlar Federasyonu'nun da uhdesinde de olmamalı, kendine mahsus bir federasyonu olmalıdır.⁴⁵⁶ Yağlı güreş hakkında gününbirlik verilen kararlar yapılan sporun kalitesini düşürdüğü gibi kararların ardında durulmaması da yağlı güreş ritüelinden tavizler verilmesini beraberinde getirmiş, mevcut belirsizliklerde genç seyircinin ilgisini azaltmıştır. Kırkpınar, yağlı güreşlerin olimpiyatı olmasına rağmen, bulunduğu yerde

⁴⁵² Recep Kılıç, “*Federasyon Olmayı Hak Eden Spor Dalı Yağlı Güreş*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.4, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Ekim 2013, s.11.

⁴⁵³ Efkan Bucak, “*Yağlı Güreş Federasyonu Lazım!*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.2, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Ağustos 2013, s. 5-6.

⁴⁵⁴ **Hürriyet Gazetesi**, “*Günlük Kıyafetlerle Yapılan İlk Güreş*”, 29 Temmuz 2011, <https://www.haberler.com/kirkpinar-icin-kanun-hazirligi-2125378-haberi/> (Erişim Tarihi: 25.07.2019).

⁴⁵⁵ Musa Aydın, “*Yağlı Güreş Kadim Bir Gelenegimizdir*”, **Edirne Kırkpınar Dergisi**, S.3, Edirne, 2017, s.21.

⁴⁵⁶ Murat Köse, “*Bir An Önce Yağlı Güreş Federasyonu Kurulmalıdır*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.2, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Ağustos 2013, s.12; Fethi Satıcı, “*Mutlaka Ayrı Bir Federasyon Olmalı*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.3, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Ağustos 2013, s.8; Bucak, **a.g.m.**, s. 6; Kılıç, **a.g.m.**, s. 11.

henüz tam bir alt yapı ıslah çalışması dahi yapılmamış, güreşlerin yapıldığı yerde gerekli tesisler olmadığından ya da var olanlar yeterli gelmediğinden, pehlivanların kartonlar üzerinde ve çadırlarda, ilkel şartlarda müsabaka sıralarını bekledikleri de gözlemlenmiştir. Bu anlamda yağlı güreş için yalnızca “çimenin” yeterli olmadığı da gün yüzüne çıkmıştır.

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin dışında yapılan diğer yağlı güreş organizasyonlarında da ciddi meblağlar, ödüller gündeme geldiği için pehlivanlar, organizatörler ve güreş federasyonu konunun genel anlamda getirisi ile ilgilenmekte, bu durumda sporcu açısından doping almak gibi bazı olumsuz uygulamalara da rastlanılmaktadır. Alınan doping numuneleri gelişi güzel temin edilmekte, genelde de şikâyet veya şüphe üzerine pehlivanlardan numune talep edilmektedir. Ayrıca pehlivanların bir sosyal güvencesinin olmaması, kendi federasyonunun da olmaması ile yakından alakalıdır, çünkü bir bakıma yağlı güreş pehlivanları mensubu oldukları federasyon tarafından sahipsiz bırakılmaktadır.⁴⁵⁷

Güreş Federasyonu minder güreşlerine gösterdiği ilgiyi sanal ortamda dahi göstermemektedir. Federasyonun yağlı güreş organizasyonlarına gönderdiği personel ve Hakem Heyeti ile yöneticilerinin yolluk, harcırah, konaklama masraflarını, lokal yağlı güreş tertip komitesi karşılamakta, karşılığında federasyondan pehlivanlar için birkaç madalya almaktadır. Kırkpınar’da yaşanan disiplinsizliklerin önüne geçilmesi, geleneksel uygulamaların takip edilmesi, doping sorununun aşılması, ödüllerin belirlenmesi ve adil dağıtımı için mutlaka yağlı güreşlerin olimpiyatına kota getirilmeli, pehlivanlar yıl içerisinde toplayacakları puanlarla Er Meydanına çıkabilmeli ve bu sayede çıvgarın önü alınmalıdır.

Kırkpınar dışında yapılan hiçbir organizasyonda, “boy atlama” usulünün olmaması gereklidir. Çünkü Er Meydanında yapılan güreşlerin değerinin artırılmasında bu son derece önemli bir uygulamadır. Kırkpınar’a katılmadan, bir yıl içerisinde 2-3 organizasyon ile başpehlivan olmak teamüllere aykırı bir uygulamadır ki, bu durum pehlivanların Kırkpınar’a gelmeden başpehlivan olmasının da yolunu

⁴⁵⁷ Hüseyin Çokal, “*Doping Etkisi*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.4, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Ekim 2013, s.9; Erden Aktoğu, “*Doping ve Sonuç*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.5, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Kasım 2013; Satıcı, **a.g.m.**, s. 8.

açmaktadır.⁴⁵⁸ İşte tüm bu sorunlar, işin içerisinde yer alan usta, pehlivan, ağa gibi kişilere danışılmadan alındığından, yapılan ıslahatlar çözüm olmamakta ve olumsuzluklar karşısında sağlıklı çözüm yolları üretilmemektedir.

E.2. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesine Alınması Süreci

Çağımızın değişen ekonomik rekabet kuralları ve koşulları altında, şehirlerin sahibi olduğu değerler ile diğer şehirlerle gireceği rekabetteki yarışmacı avantajlarını öne çıkartmak, ellerindekileri değerlendirmek yolunda yöneticilerin ve halkın üzerinde yoğun bir baskı sürecini de beraberinde getirmektedir.

Lokal ölçekte değerlendirilecek olursa, sanayileşmekte olan şehirler, çoğunlukla iktisadi ve demografik sorunlar ile uğraşmak zorundadır. Bu düşünceden hareketle hem sanayileşmeye hem de kendi yapısını muhafaza etmeye çalışan, yoğun tarihi dokusu olan şehirleri planlarken takip edilmesi gereken temel strateji, şehrin yaşam kalitesini tehdit eden çevresel faktörler ile endüstriyel sektörleri ayıklamak, bu aşamayı tamamladıktan sonra da söz konusu unsurların yerine lokal ekonomiye, milli ve evrensel ölçekte rekabete uyan, doğa şartları ile uyumlu, iktisadi sektörleri katma değer olarak şehre kazandırmak şeklinde bir çaba içerisinde olmalıdır.

Şehirlerin sahibi olduğu kültürel zenginlik, hareketlilik, farklılıkların oluşturduğu tezat çeşitliliği, doğal ve tarihi miras ile bunların getirisi olan canlılık gibi yaratıcılığı destekleyen hatta besleyen temel özellikler dikkate alındığında, dünya üzerinde yer alan çoğu şehrin, kültür endüstrilerinin gün yüzüne çıkabilecekleri uygun ortamları bünyelerinde taşıdıklarını söylemek çok yanlış bir tespit olmayacaktır. Kültür endüstrileri, bir şehrin içerisinde bulunduğu kabuğu kırmasında ve serpilerek hızla gelişip, büyümesindeki öncelikli sektörler arasındadır.

İktisadi değerini kültürel değerlerinden alan sembolik ürünlerin üretilmesi, dağıtılması ve tüketilmesi ile ilgilenen kültür endüstrisi, bu bağlamda temelini oluşturan enstrümanlarını somut ve soyut olarak iki grupta değerlendirebilir. Somut kültür elemanı değişmeyen ve sabit, soyut kültür elemanının modern olanı değişken,

⁴⁵⁸ Şükrü Kazan (Kırkpınar pehlivani-Usta), Fezair Tatlıdil (Yağlı Güreş Yürütme Kurulu Üyesi) ile yapılan görüşme, 16 Mayıs 2019.

tarihi olanı ise sabit unsurlardan oluşur. Ayrıca insanın içinde yaşadığı tabii ve kültürel çevre, her iki kültür elemanını kapsar.⁴⁵⁹

Edirne şehri özelinde irdelenecek olursa, sürdürülebilir ekonomik, kültürel ve toplumsal kalkınma; kültürel endüstrinin ilerlemesi ile sağlanabilir. İktisadi perspektiften bakıldığında; şehirlerin uluslararası tanınırlığını artıran, imajını değiştiren, şehri yatırımcılar açısından cazibe noktası haline getiren, şehirde yaratıcılığı ve kişisel girişimi fırsat veren bir ortam yaratır. Orta ve küçük ölçekli yerel firmaların girişimlerini destekler. Bu sayede şehirlerde istihdam açıklarının giderilmesinde önemli bir rol üstlenir ve yerel ekonominin gelişmesine katkı sağlar.⁴⁶⁰

Dünya üzerinde değişim gösteren yaşam stilleri, teknolojinin getirisi ile artan serbest zaman neticesinde kişilerde kültürel platformlarda dâhil olmak üzere farklı, hareketli, çarpıcı rekreatif aktivitelere olan talebi artırmıştır. Şehirlerin marka değeri kazanması, kültür turizmi açısından değerlendirildiğinde, kıymetli bir destinasyon olması noktasında turistlerin yörede geçireceği zamanın uzamasını ve tekrar aynı yeri tercih etmelerini sağlayacaktır. Elbette kültürel manada artan ivme, insanların iktisadi hareketliliğini de etkileyecektir. Bu durumda şüphesiz ki, hizmet sektörünün ağırlığı artarken, yeni kültürel ürünler, iş imkânları da ortaya çıkacaktır. Bu sayede kültürel mirasın muhafazası adına kamu kurum ve kuruluşlarının aldığı ve alacağı tedbirlere önemli bir katkıda sunacaktır.

Kültür endüstrinin toplumsal ve ekonomik açıdan kültürel saha ile ilişkisi değerlendirilecek olursa, mevcut durum turizm açısından tetikleyici bir unsur olarak karşımıza çıkacaktır. Kültür endüstrisi, şehrin yaşam kalitesini artırdığı gibi iktisadi anlamda şehir bütçesine destekte sağlayacak, marka değeri katacak, fiziksel koşulları iyileştirecek, temizliğin üst seviyede takip edilmesini temin edecek ve kültürel mirasın korunmasına katkı yapacaktır.⁴⁶¹

⁴⁵⁹ Amareswar Galla, "Culture and Haritage in Development" **Humanities Research**, Vol. IX, No.1. 2002, s. 64-65.

⁴⁶⁰ Şaduman Sazak-Aysun E. Ersen, "Bir Kültür Endüstrisi Olarak "Kırkpınar Güreş Festivali", **Trakya Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi**, Edirne, 2009, s. 3.

⁴⁶¹ Derman Küçükaltan-Adil Oğuzhan-Sudi Apak-Ebru Z. Boyacıoğlu; "Bölgesel Kalkınmada Kültürel Turizmin Etkisi: Kırkpınar Yağlı Güreşleri Örneği", **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.6, S. 1, Haziran 2005, s. 2-6.

Bu bağlamda toplumun yaşam tarzını yansıtan değer yargıları içerisinde, sosyo-kültürel kimlik bileşenlerinden olan gelenekler, örfler aynı toplumun kimliğini de oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, Edirne Tarihi Kırkpınar güreşleri de şehre kimlik veren en önemli kültürel değerlerden birisidir. Elbette bir şehrin kimliğinin oluşumunda, süregelen geleneklerin devamlılığı kimliğin yerleşmesinde etkin faktörlerdendir. Buna göre, tarihi geçmişi yoğun olan ve turizmde kendisine yer bulan Edirne'nin tarihi Kırkpınar Güreşleri, spor faaliyeti olmaktan öte öncelikle yüzyıllardır devam eden geleneksel bir mirastır.

İşte Kırkpınar Yağlı Güreşleri dünya üzerinde 658 yıldır süregelen geleneksel spor organizasyonları içerisinde, eğlenceyi, geleneği ve kültürü bir arada taşıma özelliğine sahip yegâne faaliyetlerdir. Kırkpınar güreşleri, pehlivanı, cazgırı, zembili, hamam alayı, peşrevi ve kispeti ile otantik bir etkinliktir.

Kırkpınar güreşleri, Türk tarihinin 658 yıllık bir bölümüne tanıklık etmiş olan fiziki gücün, yeteneğin, inceliğin, zarafetin, onur ve yiğitliğin yanı sıra büyüğe saygı, hoşgörü ve bunun gibi pek çok insani değerın sembolü olmuştur. Türklerin dünya kültürüne bir değer olarak kazandırdıkları aktivite yalnız bir spor değil, aynı zamanda dini, toplumsal ve ahlaki boyutları olan, dünya üzerinde bir benzeri daha olmayan, insanlığın güce dayalı bir faaliyeti yaparken, ne denli mütevazı olabileceğinin de gözler önüne serildiği, özünden fazla kaybetmeden günümüze kadar gelebilen bir kültür varlığıdır.

Bu bağlamda değerlendirilecek olursa, UNESCO'nun (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü), 17 Ekim 2003 yılında yayınladığı ve 32. Genel Konferansı'nda aldığı karar uyarınca; Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde şu ifadeler yer verilmiştir: Somut Olmayan Kültürel Miras, kitlelerin, organizasyonların, grupların, hatta yer yer şahısların, dünya kültürel miraslarının bir parçası olarak yürüttükleri uygulamalar, gerçekleştirdikleri temsiller, yaptıkları anlatımlar, verdikleri bilgiler, sergileyebildikleri beceriler ve bu faaliyetleri yerine

getirirken kullandıkları araçlar, kültürel mekânlar eğer dünya üzerinde bir benzeri ile daha yapılamıyorsa, kuşaktan kuşağa aktarılabiliriyorsa kültürel miras anlamına gelir.⁴⁶²

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde koruma altına alınabilmek için gerekli olan kriterlere bakıldığında;

- Uluslararası insan haklarına, kitlelerin ve şahısların birbirlerine karşı saygı duymaları, hürmet göstermeleri ve mutabakat gereklerine uygun olması,
- Ülkelerin sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olması,
- Toplulukların, grupların ve bireylerin karşılıklı saygı gereklerine uygun olması esastır.⁴⁶³

Belirtilen kriterlerin tamamının Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivalinde olması, ayrıca Türkiye'nin 2008 yılında ilk defa katılma kararı aldığı, "Avrupalı Seçkin Destinasyonlar Ödülü"nü de kazanmış olması, UNESCO adaylığını hızlandırmıştır. 2009 yılında Guinness Rekorlar Kitabı dünyanın en eski güreş organizasyonu olarak Kırkpınar Tarihi Yağlı Güreşlerini onaylamıştır. 16 Kasım 2010 tarihinde 5. COM ve 6.42 numaralı kararla somut olmayan kültürel miras listesine yağlı güreş festivali kabul edilmiştir. Edirne Kırkpınar Yağlı Güreş Festivaline ilişkin kabul yazısında; "XIV. yüzyılda Rumeli'de başlayan, günümüze kadar gelen dünyanın en eski "devam eden" güreş festivalidir. Türkler için önemli bir kültürel kimlik olan cömertliğin, dürüstlüğün, adaletin, geleneklerin muhafazasının, rakibe saygı ve hürmetin simgesi olan pehlivanlık müessesesinin tezahürüdür. Pehlivanlık örfünün bir uzantısı olan şenlikler, "Er Meydanı" denilen yerde, musiki eşliğinde yapılan ve hatta davul-zurna ekipleri ile müsabıkların arasında özel bir iletişimin olduğu bir temadır."⁴⁶⁴ Şeklinde ifadelere yer verilmiştir.

Kırkpınar'ı diğer benzer organizasyonlardan ayıran en önemli özellik (peşrev, salavatlama, cazgır, kispet, Ağa, yağlanma, mevlit geleneği, hamam alayı, pehlivan v.b.) yüzyıllardır süregelen imajını koruyan bütüncül bir kültürel yapıya sahip

⁴⁶² www.unesco.org "Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi" (Erişim Tarihi: 19.05.2019); Selcan Gürçayır, "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Yapılan Eleştirel Bir Okuma", **Milli Folklor**, S. 92, 2011, s.9-12.

⁴⁶³ M. Öcal Oğuz, "Onuncu Yılında Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri: Görünürlük, Değerlilik ve Güvenilirlik", **Milli Folklor**, S.116, 2017, s. 6-16.

⁴⁶⁴ Fatma Nur Başaran-Banu Hatice Gürcüm, "The Yağlı Güreş Tradition in Kırkpınar And The Last Master of Kispet Making", **Folk Life: Journal Of Ethnological Studies**, Volume: 49, No: 2, 2011, s.104.

olmasıdır. Çağımızda şehirlerin ticari değerlerini, görsel ve zihinsel imajlarını artırabilmek adına takip ettikleri stratejilerinin önemli bir parçası her yıl belli bir kavram üzerine (çeşitli tarım ürünleri, müzik-dans, sportif faaliyetler v.b.) yaptıkları festivallerdir. Festivallerin kıymetini ve şehre olan katkısını hızla fark eden ve bu noktada stratejiler geliştiren idareciler, festivallerden kültürel, sosyal, ekonomik ve mekânsal kazanımlar elde etmiştir.

Festivallerin kentlere sağlayabileceği katkılardan bazıları şöyle sıralanabilir.

- Ulusal ve uluslararası arenada kentsel kimliğe değer katar.
- Toplumsal birlikteliğe, ortak değer oluşumuna katkı yapar.
- Sanatsal ve sportif faaliyetlerin seyirci kalitesine tesir eder, sağlam bir seyirci kitlesi oluşturur.
- Sanatsal üretimin artmasına ve gelişmesine katkı verir.
- Toplumun eğlence, spor anlayışını değiştirir ve bu anlayışların şekillenmesine katkı sunar.
- Yerel, ulusal ve uluslararası görsel, işitsel ve sanal basın kuruluşlarının ilgisini çeker.
- Ekonomiye canlandırır ve istihdam sağlar.
- Şehrin turizm değerini artırdığı gibi gelen ziyaretçi sayısının artmasını da sağlar.
- Şehrin katma değerini yükseltir, yaşam kalitesini artırır.
- Şehrin görünümünde değişime sebep olduğu gibi kırsal alanların değerlendirilmesine ve canlandırılmasına olumlu katkı sağlar.

Bu sözü edilen gelişmeler, UNESCO tarafından Kırkpınar Güreş Festivalinin kültür mirası listesine alması sonrasında beklenen şekilde seyir etmemiştir.

- Festival evrensel hale gelmemiş,
- Kültürel kıymetin eski uygulama ve değer anlayışı ile gelenekler sınırlı biçimde muhafaza altına alınmış,
- Şehir bünyesinde gelişecek olan kültür endüstrisi kavramının sürdürülebilir bir gelişimin ivmesi olabileceği beklenilmiş fakat bu kabulden geçen on bir yılın ardından umulan hiçbir kazanım elde edilememiştir.

II. BÖLÜM

KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNİN TARİHSEL SÜRECİ VE OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ

A. TÜRKLERİN RUMELİ'YE AKINLARI, GEÇİŞLERİ VE KIRKPINAR GÜREŞLERİNİN BAŞLAMASI

Hammer, Türklerin Anadolu'dan Rumeli'ye 19 defa geçmiş olduğunu bunun ilkinin Sarı Saltık, ikincisinin Aydınoğulları ve geriye kalan on yedi seferin de Osmanlılar tarafından yapılmış olduğundan bahsetmiştir. Osmanlı Devleti'nin kurulması esnasında Anadolu'ya toplu göçler ve akınlar yapıldığı, yörenin Türkleşmesinde ve manevi yönden kuvvetlenmesinde dervişlerin etkin bir rolü olduğu da bilinmektedir. Dervişler, fetih ve iskân, sosyal yaşam ve kültür üzerinde de sağlam bir tesir bırakmışlardır.⁴⁶⁵

Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğol İlhanlı hâkimiyeti altına girmesinden sonra devlet içerisinde başlayan taht mücadelesi ile Sarı Saltık'ın Balkanlardan itibaren Anadolu coğrafyasına kadar, kendisine bağlı on binlerce Türkmen ile göç yollarına düşerek, yeni bereketli saha arayışına girmesi aynı döneme rastlamaktadır. Babailer İsyanı'nın (1240) ardından devletin merkezi otoritesinin de kaybolmasıyla, Anadolu Selçuklu Devleti, 1243 Köseadağ Savaşı ile resmen Moğol İlhanlılara yenilmiş, devlette fiilen Moğol İlhanlı egemenliği altına girmiştir. İşte tüm bu gelişmeler olurken, devletin başında olan II. Gıyasettin Keyhüsrev, idareye ilişkin elinden bir şeyin gelmiyor olması sebebiyle hastalanmış ve 1246 yılında vefat etmiştir. Devlet naibi Celaleddin Karatay'ın da şehzadeler arasında özellikle bir uzlaşma ortamının olmaması adına başlattığı siyasi çalkantı sebebi ile Anadolu Selçuklu Devleti'nde uzun sürecek taht mücadeleleri baş göstermiştir.⁴⁶⁶

⁴⁶⁵ Mikail Bayram, “*Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) ve Fatma Bacı*”, **Osmanlı Ansiklopedisi**, C.I, Ankara, 1999, s.365; Zafer Erginli, “*Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Türk Dervişlerinin İzleri*”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. 9, Ankara, 2002, s.107; **DABOA.C.MF.156.7756.1-2** Fi 29 Muharrem 1207 / (24 Nisan 1216-16 Eylül 1792).

⁴⁶⁶ Ahmet Yaşar, Ocak, **Sarı Saltık Popüler İslâm'ın Balkanlardaki Destanî Öncüsü**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2002, s.18-19,

İşte bu süreçte ileride hükümdar olacak şehzade İzzeddin, (II. İzzeddin Keykavus), Bizans İmparatoru VIII. Mihail'den, ciddi yakınlık görmüş ve bir süre sonra şehir yaşamının içerisinde olmaktan memnun olmadığını, kendisine yazın yazlayacak, kış aylarında kışlayacak bir arazi tahsis edilmesini ve buraya Anadolu'dan yine kendilerine tabi Yörükleri getirtip yerleştirmek istediğini İmparatora söyleyince, VIII. Mihail Paleologos, Türkmen boylarının getirtilme talebinden endişeye kapılsa da şehzadenin isteği kırmayarak onlara, Bizans ile Deşt-i Kıpçak arasındaki günümüzde bir kısmı Bulgaristan bir kısmı Romanya sınırlarında bulunan ve Karadeniz'e sahili olan Dobruca arazisini tahsis etmiştir. 1263-64 tarihinden itibaren de şehzadenin isteği ile Sarı Saltık'ın liderliğindeki "Türkmenlerin İşkânı" söz konusu yöreden, Edirne'nin ötesine kadar bu vasıta ile başlamıştır.⁴⁶⁷

İlerleyen dönemlerde Anadolu Selçuklu Devleti'ndeki bu taht mücadelesine diğer devlet adamları da ortak olmuş ve ağırlıklarını IV. Rükneddin'i (II. Kılıçaslan), tahta çıkarmak adına koymuşlarsa da Celaleddin Karatay, şehzade İzzeddin'i (II. İzzeddin Keykavus) desteklemiştir. Bu gelişmeler yaşanırken şehzade Aleaddin (II. Alâeddin Keykubat) ise Moğolların desteğiyle tahta tek başına oturma planı yaptığı şüphesiyle ağabeylerinin birbirleri ile yaptıkları işbirliği neticesinde öldürülmüştür. Böylece Selçuklu tahtı geriye kalan iki şehzadenin on altı yıllık mücadelesine tanıklık etmeye başlamıştır. Bu süre zarfında Moğolların desteği ile IV. Rükneddin Kılıçaslan zorlu mücadeleyi kazanmıştır. Şehzade İzzeddin Keykavus bu gelişme üzerine başkenti terk etmiş, ailesini ve validesini ki, Bizans imparatorluk ailesine yakın bir rahibin de kızıdır, yanına alarak Antalya'ya geçmek zorunda kalmıştır. Bu seyahatinde kendilerine meşhur iki dayısı (Kir Haye ve Kir Kedid) da eşlik etmiştir. Antalya'da ikamet ettiği müddet zarfında taht mücadelesinden uzak ve pasif olduğunu fark eden şehzade, Bizans İmparatoru VIII. Mihail Paleologos'a ricada bulunarak, Antalya'dan ayrılıp, Bizans başkentine gitmek istediğini beyan etmiş, bu talebi İmparator tarafından olumlu karşılanmıştır.⁴⁶⁸

⁴⁶⁷ Tuğrul, **a.g.m.**, s. 120-121; Ahmet Yaşar Ocak, "Sarı Saltık ve Saltık-nâme", **Türk Kültürü Dergisi**, S.197, C. XVII, Ankara, 1978, s. 266; Halil Agan, "Kırkpınar Nedir, Ne Değildir?", **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S. 50, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Temmuz 2019, s. 41.

⁴⁶⁸ Ocak, **a.g.e.**, s. 19-26

Bu sayede Çepni Türkmen aşiretlerinden oluşan 10-12 bin civarındaki büyük bir topluluk buraya İstanbul ve çevresinde iskân edilmiş,⁴⁶⁹ Balıkesir havalisinde yaşayan Karesioğullarına da buradan insan kaynağı olmuşlardır.⁴⁷⁰ II. İzzeddin Keykavus, Anadolu'da Moğol hâkimiyetine karşı bir politikadan yana tavır takınmış olduğundan, kendisi gibi Moğollardan haz almayan Türkmenlerle işbirliğine gidince, Sarı Saltık bu noktada yeniden ortaya çıkarak sorumluluk almıştır.⁴⁷¹

Sarı Saltık, idaresi altındaki Türkmen aşiretiyle Dobruca'ya değil, Konstantinopolis'e ilerlemiştir. Türkmenlerin bu iskânının ardından, Bizans imparatoru şahsına karşı II. İzzeddin Keykavus tarafından bir komplo hareketinin gerçekleştiğini anlayınca, şehzadeyi tutuklatmış, içine düştüğü bu durumdan II. İzzeddin Keykavus'u, Altın Ordu Devleti'nin hakanı Berke Han kurtarmıştır. Ardından II. İzzeddin ve Dobruca'daki Türkmenler, Deşti Kıpçak'a göç etmek zorunda kalmışlardır. II. İzzeddin, Altın Ordu Devleti'nin başkenti Saray'da on beş sene sonra vefat etmiştir. Bu gelişme üzerine Berke Han'dan müsaade alan Türkmenler, Sarı Saltık'ın liderliğinde Dobruca'ya geri dönmüşlerdir. Çünkü Sarı Saltık, artık bu Türkmen gurubunun hem dinî hem de siyasî lideridir.⁴⁷²

Mevcut Anadolu Selçuklu Devleti'nin baskısından kaçan Sarı Saltık⁴⁷³ (Saltık Baba, Saltık Alp) birlikte hareket ettiği Türkmen aşiretleri ile birlikte 1263 tarihinde Rumeli'ye geçmiştir. Bizans'ın bu dönemde Bulgarlar ile olan mücadelesinden yararlanan Sarı Saltık (1263-1304), Edirne şehrinin hâkimiyetini almış ve kırk yıl burada varlığını sürdürmüştür. Bu manada Edirne şehrini ele geçiren ilk Türk beyi de Sarı Saltık olmuştur.⁴⁷⁴

⁴⁶⁹ Tuğrul, **a.g.m.**, s. 119-120.

⁴⁷⁰ Michael Kiel, "*Sarı Saltık ve Erken Bektaşilik Üzerine Notlar*", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, S.9, Ankara, 1980, s. 27; Mehmet Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, 7. Bsk., Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara, 1991, s. 55.

⁴⁷¹ Ocak, "**Sarı Saltık...**", **a.g.e.**, s. 71.

⁴⁷² Tuğrul, **a.g.m.**, s. 120.

⁴⁷³ Sarı Saltık, Kırkpınar meydanında ilk güreş yaptıran ve güreşen pehlivan olarak kabul edilmektedir. Kahraman, "**Cumhuriyet...**", **a.g.e.**, s.77-78.

⁴⁷⁴ **Âşıkpaşazade Tarihi**, Ali Beg Neşri, İstanbul, 1332, s.92; **Neşri Tarihi**, Yay. Haz. Mehmet Ali Köymen; TTK Basımevi, C.II, Ankara, 1987, s.146; Sarı Saltık XIII. yüzyılın son çeyreğinde, Horasan'dan Amasya'ya gelip yerleşen Baba İlyas Horasani'nin halifelerindendir. Amasya'nın Cat köyünde ikame eden Baba İlyas, siyasal bir boyut katarak organize ettiği Alevilik inancını, Şaman inancının da bazı ritüellerini içine alan geleneklerle büyük ölçüde muhafaza ettiği ve Türkmenler arasında etkili olan "Babailik" denilen bir inanç tarzının temsilcisidir. Erdem, **a.g.e.**, s. 53-54.

II. Andronikos, Bizans'ın kaybettiği şehri geri alabilmek adına harekete geçince, Bizans ordusu ile mücadeleyi göze alamayan Sarı Saltık, 40 yıl kaldığı yöreyi terk ederek, 1304 tarihinde Dobrice'ye geçmek zorunda kalmıştır. II. Andronikos'un Katalon kumandan Roger Floré ile para karşılığında anlaşması neticesinde yöre yeniden Bizans topraklarına katılmıştır. Türkmenlerin bir bölümü yaşanan gelişmeler üzerine Ece Halil Gazi'nin etrafında toplanarak Karesi iline dönmüşlerdir. Sarı Saltık göç ettiği yer olan Görice'de vefat etmiş, Baba Dağ denilen mevkiye defnedilmiştir.⁴⁷⁵

Bu yaşananların ardından Oğuzların Kayı boyundan Osmanoğulları, 1346 yılından başlayarak Rumeli'yi kuşatmak adına sürekli Bizans sınırını aşarak taarruzlarda bulunmaya başlamıştır. 1349 yılında Sırpların Selanik'e saldırması sonrasında dönemin Bizanslı yöneticileri, Osmanoğlu Beyi Orhan Gazi'den destek istemişlerdir. Orhan Gazi oğlu Süleyman Paşa'da ilk defa 10 bin kişilik orduyla sorun yaşamadan Rumeli'ye geçmiştir. Bu desteğe karşılık Çimbi (Tzympe) stratejik konumu itibari ile Osmanlı Beyliğine devredilmiş ve bundan sonra Osmanlı ordusu Rumeli coğrafyasında rahat bir giriş kapısı sahibi olmuştur. Bu noktadan itibaren defalarca Edirne el değiştirmiştir. VII. Kantakuzenos bir miktar para karşılığında Türklerin Marmara kıyılarındaki yerlerini Çimbi dâhil geri almıştır. VII. Kantakuzenos'un tahttan çekilmesi, Mateos'un V. Yuannos'a yenilmesi üzerine Osmanlı Beyliği yeniden harekete geçmiş ve 1356 yılında Bursa'da devletin beyinin icazetini almasının ardından Edincik'e gelmiş, Kapıdağ Yarımadası civarındaki Kemer kasabası'ndan kuvvetli bir donanma ile Çimbi mevkiine geçmiş, esas güçlerin karaya tutunabilmelerini sağlamak adına böylece bir köprü başı elde etmiştir. 1359 yılına ulaşıldığındaysa Şehzade Murad, Lala Şahin Paşa ile birlikte İstanbul yolu üzerindeki Tzrollum (Çorlu) şehrinin hisarını ve çevre şehirlerdeki hisarları da

⁴⁷⁵ Atıf Kahraman Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşlerinde bu tarihi 1302 olarak vermektedir. Kahraman, "**Cumhuriyet...**", **a.g.e.**, s.11; Mükrimin Halil Yınanç, **Düşturname-i Enveri**, Türk Tarih Encümeni Külliyyatı, İstanbul, 1928, s.43; Evliya Çelebi'ye göre, Sarı Saltık'ın bugün Türkiye'nin sınırları dışında kalan on altı mezarı mevcuttur. Bunlar, Arnavutluk-Kruja (Akçahisar), Kosova, Bosna-Hersek (Blagay), Kırım, Moskova, Lehistan, Danzing-Bohemya, İsveç-Litvanya, Makedonya-Ohri, Moldovya-Babadağı (Esas Mezarın burada olduğunu söyleyenler çoğunluktadır.) ve Dobruca-Kalliakra'dır. Ayrıca Türkiye içerisinde, Edirne-Babaeski, İstanbul Rumeli Feneri, İznik, Niğde-Bor ve Diyarbakır'da da mezarı olduğu rivayet edilmektedir. Abdülbaki Gölpınarlı, **Yunus Emre ve Tasavvuf**, İnkılâp Yay., Ankara, 2008, s. 28; Agan, **a.g.m.**, s. 41; Metin İzeti-Hilâl Otyakmaz, "**Arnavutluk-Kruja'daki Sarı Saltık Makamı Etrafında Gelişen İnanç ve Ritüeller**", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi**, S: 81, Ankara, 2017, s.28.

fethetmişlerdir. Aynı dönemde kırk er ile beraber Bizans'a ait Domuzhisar'ına baskınla burasını Osmanlı topraklarına katmışlardır.⁴⁷⁶

Bu kırk erin yanına destek kuvvetlerin gelmesi ile birlikte tekrardan harekete geçen ve Edirne'ye yönelen kuvvetlerin öncülüğünü yine bu askerler yapmıştır. Kırk silahlı erin Edirne Ahırköy mevkiine geldiklerinde, verdikleri istirahat anında her zaman yaptıkları biçimde güreşe tutuşmuşlardır. Bundan önce de birbirleri ile defalarca güreşen ve yenilemeyen iki kardeş Ali ile Selim tekrardan birbirleriyle karşı karşıya gelmiştir. Tüm gün güreşmelerine rağmen birbirlerine üstünlük sağlayamayan iki kardeşin mücadelesi akşam olmasına rağmen meşale ve ay ışığında devam etmiştir. Fakat tükenen iki kardeşin de mücadeleyi bırakmak gibi bir istekleri olmadığı için birbirleri ile yaptıkları mücadele de geçen uzun bir müddetin ardından yorgunluktan bitap düşmüşler ve orada vefat edince de bir incir ağacının altına defnedilmişlerdir. Bir zaman sonra olay mahalline gelen askerler aynı mevkide mezarların arasından pınarların kaynadığını görünce de mezkûr yeri “Kırkpınar” adıyla anmaya başlamışlardır.⁴⁷⁷

⁴⁷⁶ Muhammed Şahin, **Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı**, Sonçağ Yay., Ankara, 2017, s. 16-19; Türklerin Edirne'yi fethetmek maksadıyla ondokuz defa Rumeli'ye geçtiğini Hammer Büyük Osmanlı Tarihi adlı eserinde ifade etmiştir. Süleyman Paşanın köselelerle birbirine bağlatmak suretiyle inşa ettirdiği iki sala, kırk erden Kara Hasanoğlu, Kara Ali, Akçakocaoğlu Balabancık, Ece (Ace) Gazi, Hacı İlbey, Evranos Gazi, Kurt Bey, Gazi İsrail Bey Gazi Fazıl Bey gibi isimler binmiş ve sal yardımıyla karaya çıkarak bölgeyi zapt etmişlerdir. Joseph von Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi**, C. I, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1989, s.135-143; Osman Keskioğlu, “*Bulgaristan'da Türk Vakıfları ve Bali Efendi'nin Vakıf Paraları Hakkındaki Bir Mektubu*”, **Vakıflar Dergisi**, S.9, Ankara, 1969, s. 87-89.

⁴⁷⁷ Köse, **a.g.e.**, 1990, s.33; Koloğlu, **a.g.e.**, s. 21; Ali ve Selim adlı iki cengaverin haricinde otuz sekiz yiğidin birbiri ile yaptıkları güreşin **6 Mayıs 1357** tarihinde olduğu ileri sürülmektedir. Çünkü Süleyman Paşa, Bolayır ile Seyitkavak arasında doğanı ile avlanırken atından düşerek vefat ettiği için güreşlerin başka bir tarihte olabilmesinin imkân dâhilinde olmadığını Halis Erdem “Doğuşundan Günümüze Kırkpınar adlı eserinde savunmaktadır. Erdem, **a.g.e.**, 2013, s.23; Edirne'nin fethinin bir başka anlatımı da şöyledir; Süleyman Paşa ve kırk Alperen Rumeli'yi geçmek üzere sala binerken, yörede “*Deli Kızıl Sultan*” olarak bilinen bir şahıs yanlarına yanaşarak kendisini de sala almalarını ister, bu isteği geri çeviren alperenler bir müddet sonra duydukları sesle irkilir ve geri dönerler, bu sırada biraz önce sallara almadıkları şahsın kucağına kumları doldurarak ilerlediğini görüp, üzerlerine doğru denizi doldurarak gelen Deli Sultanı sala almak için durduklarında, Deli Kızıl Sultan kucağındaki kumları saçarak ve o bölgede hilâl biçiminde bir yarımada oluşturur. Edirne'nin fethinin bu gelişmenin sonrasında gerçekleştiğine yöre halkı rivayet eder. Salcı Baba olarak adlandırılan şahsın bugün türbesi Salbaş mevkiinde Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasına doğru uzanan yolun ucundaki hilâl şeklindeki adacığın oradadır. Ayrıca Deli Kızıl Sultan'ın sağdığı kumlar şifalı kabul edilmektedir. Bu sebeple yöre halkı tarafından 26 Ağustos “Kum Günü” olarak kutlanmakta ve yağlı güreşler tertip edilmektedir. Ömer Lütfi Barkan, Deli Sultan'ın Yunanistan'ın Dimetoka şehrinde Sofular mevki, Ruşenler ve Bahalar köylerinin arasında türbe ve dergâhının bulunduğunu, günümüzde dergâhının varlığını sürdürdüğünü, burada akan çayın adının da Deli Kızıl Sultan Deresi olarak anıldığından bahsetmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki, Kırkpınar'ın anlatılan hikâyesinde adı geçen “Deli Kızıl Sultan” tarihi bir şahsiyettir. Çavga-Aygün, **a.g.e.**, 2013, s. 131.

Bir diğerk anlatımda, Süleyman Paşanın askerleri bu iki eri bir incir ağacının dibine defnettikten sonra akınlarına devam etmişlerdir. Edirne fethedilip, Osmanlı Devleti'nin başşehri ilan edildikten sonra kırk askerden arda kalanlar, silah arkadaşlarına hak ettikleri mezarı yapabilmek adına Ahırköy'e geri dönmüşlerdir. Burada Ali ile Selim'in gömülü olduğu incir ağacının altından ve yanlarından suların fışkırdığına tanıklık etmişler ve rivayeti yörede ikamet eden halka da duyurmuşlardır. Bu çağlayan suları gören ve rivayeti duyan yöre halkı da vefat edenlerin erenlerden olduğuna inanarak, mevkii “*Kırkpınar*” olarak adlandırmışlardır. Yaşanan vefat hadisesinin ardından askerlerin anısı için Hıdırellez zamanı güreşler her zaman aynı yerde yapılmış ve müsabakalar belli bir düzene bağlanmıştır.⁴⁷⁸

Türklerin bu gelişmenin ardından Balkan coğrafyasındaki varlığı, XIV. yüzyıldan itibaren kuvvetlenmiştir. 1361 yılında fethedilen Edirne, 1365 tarihinde devletin başşehri konumuna yükselmiş, Osmanlı'nın gerçek yurdu olarak benimsenmiştir. Osmanlı'nın mezkûr coğrafya da bu denli hızlı hareket edebilmesinde, ordusunun rakiplerine nazaran kuvvetli olmasının ve Balkan milletlerinin siyasal, kültürel anlamda zayıf olmalarının da etkisi büyük olmuştur.⁴⁷⁹

Rumeli'nin fethinin gerçekleşmesinin ardından Türkler, bölgenin hızlı bir biçimde manevi olarak güçlendirilmesi ve Osmanlı Devleti'ne bağlılığının artırılabilmesi adına inanç merkezleri inşa etmeye başlamışlardır. Bu anlamda ilk görevlendirilenlerden birisi de “Timur Baba”, “Hasan Demir Baba” ya da “Pehlivan Baba” olarak bilinen Demir Baba'dır ve kendisi bir derviş yani bir kalenderî şeyhidir.

⁴⁷⁸ Köse, a.g.e., 1990, s.33-34; 1901 yılındaki Edirne salnamesine göre, Alperen olduğu kabul edilen pehlivan Selim'e ait olan mezar bugün ayaktadır. Simovina (Ammovounon) mevkiinde Kırkpınar Deresinin başındadır. Güney bölümü hafif yukarıda, kuzeyinde Arda Deresinin aktığı, güneybatı istikametinde Kırkpınar deresinin bulunduğu yerdedir. Günümüzde pehlivanların başında aktığı söylenen çeşme mevcut değildir, ancak su akmaya devam etmektedir. Ali'nin mezarı beraber defnedildiklerine göre mezkûr mezara yakın olmalıdır. Türkler bu yerde 1912, Rumlar ise 1922 yılına kadar yağlı güreş yapmışlardır. Halil Delice, “*Gerçek Efsane Kırkpınar*”, 1. **Edirne Kültür Araştırmaları Bildirileri** (23-25 Ekim 2003), Edirne Valiliği Yay., Edirne, 2003, s. 274-275.

⁴⁷⁹ Fatma Rodoplu, “*Türklerin Balkanlar'daki Manevi Nüfuzu olan Şeyh ve Dervişlerin Önemi: Demir Baba Örneği*”, **Balkan Araştırmaları Enstitüsü**, C. II (Volume), S.II, Aralık 2013, s.118; İlk söylentiye göre, Süleyman Paşa'nın 40 yiğidi Rumeli topraklarında ilerlerken her yürüyüşe ara verdiklerinde kispetlerini giyiyor ve güreş tutuyorlardı. Bunlardan ikisi Anadolu yakasındayken Edirne civarındaki bir çayırda güreşe tutuşmuşlardı. Tüm gün güreştikleri halde yenilememişler, yorgunluktan son nefeslerini vermişlerdir ve oradaki incir ağacının altına defnedilmişlerdir. İkinci söylenti 1360 yılında I. Murad, Edirne civarında bir okçuluk yarışmasını seyrederken okçulardan birisinin başarısı karşısında şaşkınlığını ve hayranlığını gizleyemeyerek, başarısının sebebini sorunca “güreşmek” cevabını almıştır. Bu gelişme üzerine I. Murad, her yılın ilkbaharında Kırkpınar denilen çayırda devletin tüm pehlivanlarının buluşarak mücadele etmesini emrettiği rivayet edilir. Koloğlu, a.g.e., s.21-22.

Rumeli topraklarının fethedilmesi ve kolonizasyon faaliyetlerinin yürütülmesinde rol alan Kademli Baba Sultan, Rum Abdal, Otman Baba ve Akyazılı Sultan'ın halifesi konumundadır. Tekkenin bulunduğu yer Deliorman, Bulgaristan'ın kuzeydoğu kesiminde, Rusçuk ile Varna arasındaki bir bölgedir. Kuzeyinde Tuna Nehri, güneyinde Şumnu, Yeni Pazar ve Pravadi, batısında günümüz Hazergrad (Razgrad) şehri bulunmaktadır. Bu mevki de İşperih (Kemaller) kazası, Mumcular (Sveştari) köyünün 4 km. batısında sık ormanlık alanda “Demir Baba Deresi” akmakta ve batısındaki türbede de mezkûr şahsın defnedildiği rivayet edilmektedir.⁴⁸⁰

Bu şahıs Şeyh Bedreddin Simavi'nin isyanını çıkmasında önemli tesiri olan ve Bedreddini zümrelerini ardında uzun yıllar barındıran tarikat ehlidir. Dimitrovo vadisi içerisinde, Zavet tepesinin eteklerinde kurulan tekke, avlusuna soldan yüksek ihata duvarı, sağdan kemerli kapısından girilmektedir. İhata duvarının solunda hazîre, kaya kitlesinin sağında tekkenin iâşe ve ikamete mahsus bölümlerini (derviş odaları, şeyh odası, mihmanevi, aşevi, kilerevi vb.) olan iki katlı iki bina mevcuttur. Bu binaların zemini katları ahşap, hatıllı moloz taşla örülmüş, üst katları yine ahşap inşa olan, avluya bakan cephe, ahşap direkli fevkanî bir sofa ile donatılmıştır. Türbe, iki adet sekizgen biçiminde kubbe ile örtülüdür. Türbe kapısı üzerinde “*lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ zülfîkar*”⁴⁸¹ ifadesi yazılmıştır. Doğu Rumeli'deki diğer bir önemli Bektaşî tekkesi olan Akyazılı Sultan Âsitanesi'ndeki yapıyla birbirine benzemektedir.⁴⁸²

⁴⁸⁰ Rodoplu, **a.g.e.** 2013, s.124; Ahmet Hezarfen, “*Demir Baba Tekkesi*”, **Cem Dergisi**, C.29, İstanbul, 1993, s.45-47; Mustafa Hatipler, V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabında yer alan makalesinde Demir Baba'nın sandukasının derenin güneyinde bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Demir Baba'nın türbesinin içerisinde yer alan pirinçten mamul ayakkabıları, kılıcı, sancağı, çakısının sergilendiğini söyledikten sonra türbenin önünde akan suyun Demir Baba'nın taşla vurup yarması sonucunda çıkan su olduğu rivayetini aktarmış ve türbenin önünde birkaç kişinin zor kaldıracabileceği bir taştan bahsederek, bunun aslında Demir Baba'nın fındık kırma taşı olduğunu ifade etmiştir. Tüm bunların dışında türbenin bulunduğu yerde yer alan delikli hacet taşının içerisinden insanların geçtiğini ve günahlarından arındıklarını ve Demir Baba'nın köpeğinin ayak izlerinin taşın içerisinde olduğunu yazmıştır. Bkz. Hatipler, **a.g.m.**, s. 20; 1925 yılında dönemin Bulgar hükümeti, bilim insanları vasıtasıyla, kurucuları Asparuh'un mezarı olduğunu düşündükleri buradaki mezarı açtırmış, İslâmî esaslara göre gömüldüğünü anlayınca, Demir Baba'ya ait olduğuna kanaat getirmişlerdir. Günaydın, **a.g.m.**, s.13.

⁴⁸¹ “*Ali'den başka yiğit, Zülfîkar'dan başka kılıç yoktur.*”

⁴⁸² Murat Sertoğlu, **Bektaşilik**, Başak yay., İstanbul 1969, s. 317; İrene Melikoff, **Uyur İdik Uyardılar Alevîlik-Bektaşilik Araştırmaları**, Çev.: Turan Alptekin, Cem Yay., İst., 1994, s.139-150; M. Baha Tanman, “*Demir Baba Tekkesi*”, **Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi**, C.9, İstanbul, 1994, s.150-151.

Bu tekkeden Kara Osman, Kara Ahmed⁴⁸³, Molla İbrahim, Filiz Nurullah, Koca Yusuf, Küçük Yusuf, Razgradlı Mestan, Kurtdereli Mehmet gibi isimler çıkmıştır. Mezkûr pehlivanlar heteredoks (rafizi)⁴⁸⁴ düşüncelerinden dolayı huzur güreşlerine, bir anlamda da saraya alınmışlardır.⁴⁸⁵

Kırkpınar güreşleri 1920 yılından önce şimdi Yunan sınırları içerisinde kalan ve Edirne'ye 20 km. mesafe de Arda Nehrinin güneyinde Kırkpınar deresinin ikiye böldüğü karaağaçların olduğu geniş vadide yapılmıştır. Buraya Edirne-Karaağaç üzerinden Dulcarız-Çerekköy-Seymenli köylerinden geçen Kırcaali şosesini takip edilerek ulaşılmaktadır.⁴⁸⁶

B. OSMANLI DEVLETİ'NDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ

Osmanlı Devleti'nde Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yıllara göre ve sıra düzeni ile bir anlatımı kaynaklar dikkate alındığında mümkün gözükmemektedir. Ancak Kırkpınar'da çayıra çıkan başpehlivanların müsabaka tarihleri bilinmese de bazılarının adlarına ve yaptığı güreş müsabakalarına ulaşılabilmektedir.⁴⁸⁷ Türklerde

⁴⁸³ 1870 yılında Rusçuk'un Razgrad ilçesine bağlı Umurköy'de Uzun Ali Ağa'nın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. 42 Mayıs 1902 yılında İstanbul'da Eyüp semtinde vefat etmiştir. Osmanlı Devleti'nin ilk dünya güreş şampiyonudur. Kara Ahmed, "Garpta Esen Türk Fırtınası" namıyla tanımlanmıştır. 1892 yılında İstanbul'a gelerek Hergeleci İbrahim'e çırak olmuştur. İlk önemli müsabakasını Çanakkale'de Çardak güreşlerinde yapmıştır. Hergeleci ile birlikte Rusya'ya, Fransa'ya gitmiştir. Fransa'da tanıştığı Juliette (Ayşe Zarife) adlı bir kızla evlenerek, yurda geri gönmüştür. Kara Ahmed, 1.80 cm. boyunda, 100-105 kg. ağırlığında hırçın, sert güreşen bir pehlivandır. Fransa'da "Karamel" adı ile anılan Kara Ahmed'i Desbennet "Les Rois de la Lutte" (Güreşin Kralları) kitabında "Ahmed, güreşteki teknik bilgisi ile değil, dayanıklılığı ile de takdir toplamıştır." Sözleri ile tanıtmıştır. Greko-Romen güreşe elverişli yapısını geliştirebilmek adına, Faik (Üstünidman) Bey ile İstanbul'da Alman Totanya Kulübünde ve İstanbul Tatavla Kulübünde bir İtalyan öğretmenden dersler dahi almıştır. 1902 yılında Aksaray'daki evine giderken geçirdiği kalp krizi sonucu hastaneye kaldırılmış, Dr. Cemal Paşa müdahale etmiş olmasına rağmen kurtarılamamıştır. Erdem, **a.g.e.**, s.353-355; Can, "**Er...**", **a.g.e.**, s. 306-307; Koloğlu, **a.g.e.**, s. 196.

⁴⁸⁴ **Heteredoks**: Yunanca da heteros "farklı" ve "doxa" öğreti, düşünce" anlamına gelir. Bu sözcük aynı zamanda ana akımdan sapmış, alışıla gelmiştense uzak olan anlamında da kullanılır. Mehmet Ali Ağakay-Nurettin Artam-Hasan Eren-Samim Sinanoğlu-Ferit Develioğlu, **Türkçe Sözlük**, 4. Bsk., S. 247, TTK Basımevi, Ankara, 1966, s. 335.

⁴⁸⁵ Türkmen- Demirhan, "**Osmanlı Güreş...**", **a.g.m.**, s.180.

⁴⁸⁶ Köse, **a.g.e.**, 1990, s.35.

⁴⁸⁷ Osmanlı devri Kırkpınar pehlivanları; Hraça İdris, Tazdaz Ali (Orhan Gazi'nin pehlivani), Şeyh Cemaleddin, Er Sultan (II. Murad ve II. Mehmed'in pehlivani), Bursalı Şüca (esas adı Abdi), Demir Hasan (Baba), Turgut Reis, İpçi Hüseyin Zünnunoğlu, İbrahim Paşa, Seren Hüseyin Paşa (III. Selim'in pehlivani), Avcı Pehlivan, Çoban Hacı Veli, Akçakocalı Ali, Pamukçulu Osman pehlivan, Çorlulu Kara Mustafa, Hergeleci İbrahim, Arnavutoğlu Ali, Kurtdereli Mehmet, Katrancı Mehmet, Makarnacı Hüseyin, Kvasoğlu Kara İbrahim, Yozgatlı Kel Hasan, Yörük Ali, Gaddar Kel Aliço, Lüleburgazlı Sarı Hafız, Filiz Nurullah, Filibeli Kara Osman, Kara Ahmet, Tekirdağlı Sarı Hafız, Bursalı Kuru Rüstem, Elazığlı Egemen, Kızılıklı Mahmud, Şumnulu Mestan, Kazıkçı Karabekir, Hamlacı Kaysioğlu, Sarı Hüseyin, Şamdancıbaşı Kara İbrahim, Katrancı Halil, Mustafa Büyük Danacı, Adalı

pehlivanların ana kaynağı olan yerler, gücün, hünerin, idealizmin, yardımlaşmanın, tevazuunun, hoşgörünün merkezleri olan tekkelerdir. Osmanlı Devleti'nde pehlivanların hemen tamamı buralardan yetişerek er meydanlarına çıkmışlardır.

B.1. Osmanlı Devleti'nde Kırkpınar'ın Kaynağı Olan Tekkelerin Kurulduğu Yerler

Anadolu'da ve Balkanlarda kuruluş maksadı dini ritüelleri yerine getirmek olan Bektaşî Senkretizimli bu tarikat tekkelerinin bazılarında yoğun olarak pehlivan da yetiştirilmiştir. Balkanlarda, Razgrad Demir Hasan Baba, Süleyman Baba, Şüca Dede, Kozluca Musa Baba, Şumnu'daki Hafız Baba, Hüseyin Baba, Dobruca Sarı Saltık, Dimetoka (Didimotiho) Seyyid Ali (Kızıl Deli) Sultan, Haskova Otman Baba sosyal faaliyetlerinin dışında, alegorik anlamda oldukça mahir pehlivanlar yetiştirmişlerdir. Anadolu'da Eskişehir Oynaş Sultan Şucaaddin (Şecaatli) Baba, Kütahya Seyyid Gazi, Antalya-Elmalı Abdal Musa, İzmir Tire Kurt Baba, İzmir Birunabad Şüca Dede, Çorum, Şeyh Demir gibi tekkeler, “Güreş Eğitim Merkezleri” veya “Spor Akademileri” olarak döneminde tanımlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin topraklarında yağlı güreşin ana coğrafyalarından olan Balkanlar, buna mukabil Rumeli ve Arabistan yarımadasına kadar uzanan alanda çok sayıda güreş tekkesi tesis edilmiştir. Halkın yoğun ilgisine mazhar olan ve merkez idarenin desteğini ardına alan mezkûr 32 adet tekkede güreş ve sair idmanları yapmak bir tür ibadet kabul edilmiştir.⁴⁸⁸ (Harita 2)

Halil, Silivrilî Molla İzzet, Küçük Danacı, Koca Yusuf, Karagöz Pomak Ali, Deli Murat Hasahırlı Abdurrahman, Çorumlu Zeynel, Pomak (Pamukçulu) Osman, Soyulcu Mehmet, Çolak Mümin Hoca, Koç Ali, Koç Mehmet, Edirne Çömlek Köylü Kara Murat, Çatalcalı Nakkaş Eyüp, Çömlekköylü Kara Emin, Kayıkçıoğlu Ahmet, Geredeli Hikmet, Cin pehlivan isimleri öne çıkmaktadır. Can, “**Er...**”, **a.g.e.**, s.165; Erdem, **a.g.e.**, s.398.

⁴⁸⁸ Bursa, Edirne, Amasya, Manisa Belgrad, Usturmca, İpsala, Avlonya (Arnavutluk), Gelibolu, Yenice, Bergama, Balıkesir, Tire, Ankara, Akhisar, Maraş, Kütahya, Tokat, Konya, Diyarbakır, Urfa, Halep, Lazkiye, Şam, Bağdat, Mekke, Cidde, İskenderiye ve Mısır'daki yüzlerce güreş tekkesinden sadece bazılarıdır Türkmen- Demirhan, “*Osmanlı Güreş...*”, **a.g.m.**, s. 178-179; Kahraman, “*Cumhuriyet'e...*”, **a.g.e.**, C.II, s. 20; Kurthan Fişek, **100 Soruda Türkiye Spor Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1985, s. 30-31.

Hans Peter Laqueur, Osmanlı'da pehlivanlık talimi yaptıran pek çok tekkenin tarikat tekkesi sanıldığını halbuki, 1827 yılından itibaren tekkelerin hiçbirinin dini kimliğinin kalmadığını ve eski ihtişamlı zamanlarına dönemediklerinden söz etmiştir.⁴⁸⁹

Anadolu ve Balkanlardaki tekkelerin önemli bir kesimi XVIII. yüzyıldan sonra âtıl duruma gelmiştir. Vakıf malı olan tekkelerden devlet geleneği olarak vergi de alınmamasına rağmen siyasi otoritenin zayıflamaya başlaması ile birlikte yerel yöneticiler, mevcut geleneğe de uymayarak, buralardaki bazı tekkelerden gıda, gümrük ve sair vergileri adı altında, sultanın izni olmaksızın tahsil etmeye başlamışlardır.⁴⁹⁰ Ama bazı tekkelerin şeyhleri (Timur Baba) bu durumun düzeltilmesi için yazdıkları dilekçenin karşılığını dönemin hükümdarından almış ve kendilerine verilen yiyecek tahsisatının, yerel yönetim tarafından yeniden sağlanacağı hususunda dahi bilgilendirilmiştir.⁴⁹¹

⁴⁸⁹ Türkmen-Demirhan, "*Osmanlı Güreş...*", a.g.e., s.189.

⁴⁹⁰ Niğbolu Sancağı, Rusçuk kazasının Deliorman mevkiinde, Demir Baba, Hüseyin Baba, Süleyman Baba Tekkeleri dervişlerinin geçimi, Eflak Beyleri tarafından senelik olarak verdikleri kaya tuzu bedeli üzerindeyken, İskele Eminleri tarafından gümrük, bac resmi adı altında vergi talep edilmesinin önüne geçilmesinin merkezden istenmesine dair. **DABOA. C.ML.171.7212.1-2** Fi 26 Cemayezil-Evvel 1128 / (7 Mayıs 1128-18 Mayıs 1716); Urfa Birecik'te Şeyh Cemaleddin Efendinin yerine tekkede hizmet gören Hacı Ali Efendi'nin zapt olunan tevliyet ve vakfiyesinin kendisine iade edilmesine dair yazılan arzuhalidir. **DABOA. A.MKT.NZD. 308.42.1** Fi 28 Şaban 1276 / (9 Mart 1276-21 Mart 1860).

⁴⁹¹ III. Selim devrinde, Tarik-i Bektâşiye'den Kozluca'da Musa, Şumnu'da Hafız ve Deliorman'da Demir Baba tekkelerinin yemek ihtiyaçlarının (günlük yarım kile pirinç-12,5 kg.-) karşılanmaya devam etmesi maksadı ile Hazergrad yönetimine gönderilen emirnamedir. **DABOA. C.EV.214.10691.1-2** Fi 2 Recep 1205 / (24 Şubat 1204-7 Mart 1791).

Bunun yanı sıra bilindiği üzere Osmanlı tekkelerinde hiçbir şekilde dil, din, ırk ayrımı yapılmaksızın, nitelikli ve talepkâr her güreşçinin alınması anlayışı benimsenmiştir. Deliorman (Razgrad), Şumnu, Kosova İpek ve Peç kasabalarındaki tekkelerde genel anlamda yörenin pehlivanları da eğitim görürken, derviş ağırlığı coğrafi konuma rağmen yine de Türklerde kalmıştır.⁴⁹²

B.2. Osmanlı Devleti’nde Güreş Tekkelerinin Fiziki Durumları ve Çalışma Prensipleri

Türkistan coğrafyasında atlı-göçebe yaşam sürdüren ve zorlu bir yaşam koşuluna sahip Türk toplulukları bünyelerini sağlıklı tutabilmek adına aslında her biri bir spor faaliyeti olan güreş, kılıç ve ok atma gibi savaş oyunlarını devamlı surette tercih etmişlerdir. İslâmiyet’in benimsenmesinden ardından da aynı savaşçı ruhlarını yitirmeyen Türk boyları, yarışma, eğlence, dini merasimlerinde dahi mezkûr faaliyetleri hayatlarının bir parçası haline getirmişler, ayrıca iç dünyalarının güzelliklerini dışa vuracak söz ustalıklarını da beraberinde gittikleri yere taşımışlardır. Oğuz-Türkmen toplulukları eski örflerini muhafaza etmek kaydıyla, Türk tasavvuf geleneğinin şekillenmesine de imkân tanımışlardır.⁴⁹³

İslâmiyet’in Türkler arasında hâkimiyet kurmasının ardından Horasan, Türk tasavvuf hareketinin merkezi, “Pir-i Türkistan” lakabıyla da tanınan Hoca Ahmed Yesevi’de öğretinin dini liderliği statüsüne yükselmiştir. Eski Türk coğrafyasında ve inancındaki Kam, Baksı, Şaman benzeri dini ricalin yerini ilerleyen dönemlerde Dede, Baba, Şeyh, Ata gibi dervişler almıştır.⁴⁹⁴ Türkistan coğrafyasında 1221 tarihinde Ata (Mahmud) pehlivanın ilk defa Türk toplulukları arasında güreşteki örgütlenme

⁴⁹² Emir-Öztürk, **a.g.m.** s.371; Kırkpınar Yağlı Güreşleri ile ilgilenen bazı yazarlar, özellikle yağlı güreşlerin Türk geleneğine ait olmadığını, kaynağın Deliorman bölgesinin bir etkinliği olduğunu ifade etmektedirler. Ama unutulmaması gereken bir diğer hususta, Bulgarların ve Macarların bir kısmının büyük göçle beraber Balkan coğrafyasına yerleşmiş olduğudur ki, Geza Feher, Nemeth, Rasoyi Bulgar dil ve kültür tarihini incelediklerinde Bulgarların Türklere yakın olduklarını eserlerinde ifade etmiştir. Geza Feher, **Bulgar Türklerinin Tarihi**, TTK Basımevi, Ankara, 1984, s.4-5; Nicolai Todorov, **Bulgaristan Tarihi**, Çev. Veysel Atayman, Öncü Kitabevi, İstanbul, 1979, s. 5-6; İbrahim Kafesoğlu, **Bulgarların Kökeni**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1985, s.1-2.

⁴⁹³ Kutluay Erdoğan, **Alevilik, Bektaşilik**, İletişim Yay., İstanbul, 1993, s. 13.

⁴⁹⁴ Erdoğan, **a.g.m.**, 1993, s. 13-14.

sürecini başlatmış olması da güreşin bir tekke sporu olmasında önemli bir yer tutmuştur.⁴⁹⁵

Osmanlı Devleti'nin tesisi sırasında, Anadolu'daki uç beyliklerinde, çağdaş dünyanın yaşam kaynağını oluşturan Türk-İslâm dünyası, Kırım ve Mısır gibi medreselerden çıkıp gelen hocalar, Selçuklu ve İlhanlı devrinden kalan ve farklı tarikatlara mensup dervişlerle farklı bir değişim süreci sergilemiştir. Bu değişim Anadolu'da diğer beylikler gibi içeriye değil, dışarıya doğru olmuş, bu durum Osmanlı Beyliğini ve fakat en önemlisi onun demografik yapısını etkilemiş, inanç ve devlet mefkûresinde de bu anlayış kendini göstermiştir.⁴⁹⁶

Osmanlı Devleti'nde güreş tekkeleri terminolojik olarak değerlendirilirse, Farsça bir kelime olan “tekye” (dayanılacak yer) den gelmiş olduğu görülecektir.⁴⁹⁷ Bunun yanı sıra Küştica, Küştig'ran, Keşt-Gir, Pehlüvanan Tekyesi⁴⁹⁸, Güleşçiler Tekkesi, Pehlivan Tekkesi benzeri adlarla ifade edilmişlerdir. Bu tekkelerin başında bulunanlara da Şeyh, Duacı, Mürşit, Yol Atası, Postnişin, Baba, Dede” gibi adlar verilmiştir. Öğrencilerine ise kademesine uygun olarak Acemi, Şakird, Miyander⁴⁹⁹ tarzı adlar verilirken, kıdemi ve ırkı göz önünde bulundurulmadan tamamına verilen ad “Derviş” dir. Anadolu'da tekkelere alınacak “talipler” için en önemli kriter, bölgelerinde kendilerini ahlaki, psikolojik ve fiziki olarak ispat etmiş olmalarıdır. Gürbüz, tuvan, zoraver, server ve hünerver olarak ayrılan bu gençler, şeyhlerinin idaresinde Pazartesi, Perşembe, Cuma günleri hariç kudüm, davul eşliğinde uzun yıllar idmanlar yapmıştır. Bu noktada tekkelerin başında yer alan Şeyhler, pehlivanlar arasından tercih edilmiş, ardından da yörenin kadısı tarafından sicillere işlenmiştir.

⁴⁹⁵ İhsan Nadiem, **Trace of Turkey in Indian Wrestling**, Oxford University Press, London, 1968, s. 14-21.

⁴⁹⁶ Ömer Lütfi Barkan, “*Osmanlı Devleti'nde Kolonizör Türk Dervişleri*”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.9, Ankara, 2002, s.135.

⁴⁹⁷ Kanar, **a.g.s.**, s. 117.

⁴⁹⁸ Develi kazasına tabi Şeyh Çoban karyesinde Pehlivan Gazi Tekkesinin şeyhi ve evkafının mütevellisi olan zat yedinde 765 tarihli vakfiye ve kuzat-ı salifeden musaddak hücceti şer'iyelerde hududu muayyen ve mezkûr araziden bir kısmına Emuzi Görezli zaviyedarı tarafından vaki müdahalenin men'i için bütün bulan hak üzerine hüküm-i şer'i halik olmuş ise de esma kabil olmadığından emr-i şerif ile men olunması talep edilmiştir. **DABOA.ADL.8.540.0.1-2**. Fi 20 Zilkade 1126 / (16 Teşrin-i Sani 1126-27 Kasım 1714).

⁴⁹⁹ **DABOA.C.MF.93.4614.0.0.1**. Fi 29 Cemaziyel-Ahir 1211 / (19 Kanun-i Evvel 1210-30 Aralık 1796); **DABOA.AE.SBZT.II. 1.48.0.1**. Fi 3 Cemaziyel-Evvel 894 / (Yok-4 Nisan 1489).

Burada bahsedilmesi gereken bir diğer hususta şeyhliğin bir süre sınırlamasının olmamasıdır.⁵⁰⁰

Tekkeler, devlet idaresinde de zaman zaman yönetimin tercih sebebi olmuştur. Özellikle Osmanlı Devleti'nin yönetim kademesinin her daim amacı; Avrupa'daki büyük devletlerden birisi olmaktır ki, bunun yolunu da fetihler sırasında devlete hizmette bulunacak şahısları tercih ederken, liyakati, görevi yerine getirebilme azmini, çoğunluğa karşı azınlık durumunda dahi etkin ve kuvvetli durabilmeyi başarabilen kişiler arasından idareciler tercih etmiştir. İşte bu mefkure sahibi kişiler, az önce sözü edilen tekkelerden çıkan derviş olarak adlandırılan şahıslardır. Dervişler, devlete fetih hareketleri sırasında en önemli katkılarını, sahip oldukları Türk ve İslâm değer yargılarını, yörenin insanlarına aktarma noktasında yapmışlardır. Osmanlı bürokrasisinin içerisinde bu dergâhların, tekkelerin müritlerinin olması, yapılan işin meşruiyete kavuşmasına da sebep olmuştur. Anadolu'dan yöreye giden din âlimleri, gayr-i Müslim halkı etkilemekte, ordudan önce yöreyi fethetmeye hazır duruma getirmekteydiler.⁵⁰¹

Osmanlı Devleti'nde tekkelerin önemli bir kesimi yerleşim yeri olmayan, ekim ve dikimin yapılmadığı coğrafyalarda tesis edilmişlerdir. Tekke şeyhleri, dervişleri ya da dedeleri âtil durumdaki arazileri tarıma açarak, buraları yerleşime uygun hale getirip, devlet ekonomisine destek oldukları gibi eşkıyaların yörede barınmalarını engellemek maksadı ile karakol görevi de görmüşlerdir. Türk İslâm tasavvufunun temel unsuru olan tekkeler, dil, din, sanat, felsefe, spor alanlarında halkı yetiştiren bir okul hatta yaygın eğitim kurumu görevi gören gönüllü kurumlar olarak devlete hizmet vermişlerdir. İşte bu vazifeleri yerine getirirlerken de Türk idman geleneğini yaşamlarının bir parçası yapmışlardır.⁵⁰²

⁵⁰⁰Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ak Kitabevi Yay., 18. Bsk., Ankara, 2001; **DABOA.C.EV.127.6345.1.1** Fi 4 Zilkade 1230 / (26 Eylül 1230-8 Ekim 1815); Türkmen-Demirhan, "*Osmanlı Güreş...*", **a.g.m.**, s.165-168; **DABOA.DH.MKT.2290.10.1-2** Fi (24 Şaban 1317) / (16 Kanun-i Evvel 1315-28 Aralık 1899). Pazartesi ve Perşembe günleri padişahın biniş günüyken, Cuma namazın ardından "iane güreşleri" yapıldığı için idman olmazdı. Türkmen-Demirhan, "*Osmanlı Güreş...*", **a.g.m.**, s. 178.

⁵⁰¹Barkan, **a.g.m.**, 2002, s. 136; Mehmet İnbaşı, "*Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti*", **Türkler Ansiklopedisi**, C.9, Ankara, 2002, s.159; Hüseyin Hüsameddin, "*Orhan Bey'in Vakfiyesi*", **Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası**, Türk Tarih Encümeni, S.17, İstanbul, 1 Eylül 1926.

⁵⁰²Osmanlı Devleti'nde bazı tekkelerin işleyişi spor üzerine şekillendirilmişti. Temel idmanı güreş olan çoğu tekkenin bünyesinde diğer spor dalları da (okçuluk, cirit, binicilik, güreş vb.) yapılmaktaydı. **DABOA. C.EV.214.10691.1-2** Fi 2 Recep 1205 / (24 Şubat 1204-7 Mart 1791).

Osmanlı dervişleri büyük şehirlerde iki ya da daha fazla hangâh veya tekke tesis ederken, küçük ölçekli şehirlerde zaviye, dergâh⁵⁰³ şeklindeki yapılanmayı tercih edilmişlerdir. Bu güreş tekkelerinin giderleri devlete ait arazilerde, Dar'üs Sade Ağalarının denetlediği vakıflar vasıtası ile karşılanırken, küçük ve şehir merkezinden uzak yerlerdeki dergâh ve zaviyelerin masraflarını Ahi teşkilatları, ticari kuruluşlar, merkezi vakıflar tarafından karşılanmıştır.⁵⁰⁴

Osmanlı Devleti'nde tekkeler geniş bölgelere yayılan ve sporun özellikle güreşin ana teşkilatlanma birimi statüsündeydi. Tekkeler bulundukları geniş alan itibari ile birbirlerinden bağımsız ancak kendi içlerinde büyüme sebebi ile de dış düzenlemelere karşı bağımlı olmuşlardır. Güreş alanlarının olduğu yerde başka bir işin yapılmasına ruhsat verilmemiştir. Güreşin dışında tekkeye, dergâha veya hangâha eğlence mahiyetinde getirilen sazende ve hanendeler dahi kabul edilmediğinden, böyle bir durumla karşılaşıldığında devrin yöneticileri tarafından konunun muhataplarına soruşturma dahi açılmıştır.⁵⁰⁵

Devletin genişleme ve teşkilatlanma dönemlerinde siyasi olduğu kadar manevi ve sportif anlamda da yoğun hizmetler gören güreş tekkeleri, fethedilen yerlerdeki halk ile yeni yöneticilerin kısa sürede kaynaşmasına ve aralarında kuvvetli bağlar kurmasına destek olduğu gibi sosyal, kültürel temasların artmasına, fethedilen toplumun Osmanlı Devleti ile bütünleşme sürecinde yardımcı olmuştur. Osmanlı Devleti'ndeki tekkeler, aynı zamanda spor merkezi olarak da hizmet vermiştir. Avrupalı devletler spor merkezi kavramına haiz değilken, Osmanlı, "menzil" adı altında 426 adet idman tesisi inşa etmişti ki, buralarda cirit oynanmış, keman çekilmiş, yağlı pehlivan güreşleri yapılmıştır. Güreş tekkeleri olarak da bilinen bu Türk

⁵⁰³ Güreşçi tekkelerinin tesis açısından en kusursuzuna "Hangâh", bir altındaki yapıya "Tekke", tekkenin küçüğüne "Dergâh", bu kurumların en küçüğüne de "Zaviye" denilirdi. Güreş tekkelerinde daimî surette kalan ve uzak yerlerden gelerek istihkakını buralardan sağlayan pehlivanlara "Derviş" ifadesinin kullanılması da tekkelerde konaklayan, iâşe teminini buralardan yapan erenlere benzemelerindendi. Cebecioğlu, **a.g.s.** s.159-160; Çavga-Aygün, **a.g.e.**, 2013, s.101.

⁵⁰⁴ Halim Baki Kunter, "*Türk Vakıflarının Milliyetçilik Cephesi*", **Vakıflar Dergisi**, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, TTK Basımevi, S.III, Ankara, 2006, s. 2-8; Türkmen- Demirhan, "*Osmanlı Güreş...*" **a.g.m.**, s.164-165; Ali Kerim Yılmaz-Ceyhan Birinci-Kürşat Acar- Fatih Karakaş; "*Osmanlı Güreş Tekkeleri ve Grek Gymnasionlarının İncelenmesi*", **III. Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri ve Oyunları Sempozyumu Bildirisi**, K. Maraş, 2016, s.304-305; Özdemir-Taşgün-Bozdam, **a.g.e.**, 2007, s. 120.

⁵⁰⁵ Tosya'daki namazgaha rakkas ve çengi götürdükleri tespit edilen tekke sakinlerine tahkikat ve takibat başlatıldığı Kastamonu valiliğine bildirilmiştir. **DABOA. DH. MUİ. 125.35.-1-6**. Fi 25 Şaban 1328 / (19 Ağustos 1326-1 Eylül 1910).

menzillerinin en önemli özelliği vakıf olarak kurulmaları, yemekli, yatılı olmaları ve hiçbir surette idman yapanlardan ücret talep etmemeleridir.⁵⁰⁶

Tekkeler ilk tesis edildiğinde amacına binaen şeyh, halife, usta ve birkaç öğrencinin konakladığı yerlerken, ilerleyen dönemlerde şeyh ve ailesinin de konaklamasına imkân tanıyan bir şekle dönüştürülmüştür. Özellikle Osmanlı Devleti'nin en güçlü olduğu dönemlerden itibaren tekkelerin kapasitesi küçük veya büyük fark etmeksizin, 24 öğrenci, 12 misafir ve bir şeyh ağırlayabilecek seviye de inşa edilmiştir. Tekkeler, halifenin, dervişlerin ve diğer güreşçilerin yatıp kalktığı hücreler, teorik ders gördükleri sınıflar ile “Meydan Odası” denilen kışın idman yapmaya ayrılmış salon, yaz aylarında açık alanda pratik ders alabilmeleri için çim saha, kiler, fırın ve mutfaktan oluşmuştur. Hücre veya oda sayılarının Osmanlı'nın manevi bir değer olarak benimsediği Oğuz boyunun sayısı olan 24 olmasına özen gösterilmiştir.⁵⁰⁷

Tekkelerde vazifeli olarak üç ayda bir maaş verilen şeyh bulunur ki, bunlarda pehlivan olmak zorundadır, miyander ve çırakların haricinde korucu, habbaz (ekmek pişiren), aşçı, su yolcu, hamamcı, müteveli, duacı, mevlithan (Cüzhan) da tekkenin diğer mensuplarıdır. Bunun haricinde tekkelerin 3 ile 12 ay arasındaki muhasebe kayıtları özenle tutulmuştur.⁵⁰⁸ (Tablo 4);

PEHLİVAN TEKKESİNDEKİ HİYERARŞİK YAPI ⁵⁰⁹	
Pehlivan Tekkesindeki Hiyerarşi	
1.Acemi/Çırak	1.Yiğitlik
2.Kalfa /Miyander	2.Ahilik
3Üstad/Şeyh/Müridlik	3.Şeyh/Üstad/Naib

⁵⁰⁶ Temizoğlu, **a.g.e.**, 1979, s. 15; Veli Onur Çelik-Nefise Bulgu, “Geç Osmanlı Döneminde Batılılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 24, Konya, 2010, s.140-141.

⁵⁰⁷ Çavga-Aygün, **a.g.e.**, 2013, s. 102; Yılmaz- Birinci-Acar-Karakaş; **a.g.m.**, 2016, s.306; Bulgar panayırı sebebi ile bölgede güreş tertip edileceği, Doyran mevkiine papaz Alexandre'nin müzisyenlerin getirilmesi için izin verilmesi talebi ve bunların vakıf mülkünde misafir edilmeleri, fiziki ihtiyaçlarının da burada karşılanacağına dair. **DABOA.TFR. I. KNS. 10.910.1** Fi 22 Rabi'ül-Ahir 1326 / (11 Mayıs 1324-24 Mayıs 1908).

⁵⁰⁸ Kahraman, **a.g.e.**, 1989, s.141-143; Türkmen-Demirhan, “Osmanlı Güreş...”, **a.g.m.**, s. 171.

⁵⁰⁹ Özbay, **a.g.e.**, 1992, s.75; Ayrıca tekkeye haftanın 2. Günü (Pazartesi) ve beşinci günü (Perşembe) dışarıdan gelen kelim ve tecvid (güzel yapılan iş) okuyan Cüzhan'a da kilerden buğday veriliyordu. **DABOA. HAT. 1594.70.1** Fi 5 Cemayezil-Evvel 1251 / (17 Ağustos 1250-29 Ağustos 1835).

Tekkelerin konumlandırıldığı yerler ile ilgili olarak belirli bir geleneksel yaklaşım olmamasına rağmen genellikle manevi anlamda öğretilerini takip ettikleri şahısların ya da meşhur bir pehlivanın kabrinin yanı tercih edilmişse de ilerleyen süreçte kurumun yanına ya da yakınına tekkeyi kuran şeyhin ya da erenin türbesinin de inşa edildiğine rastlanılmıştır.⁵¹⁰

Osmanlı'da tekkeler kadar hangâh, dergâh ve zaviyelere alınacak şakirdanın da belli başlı maddi ve manevi özelliklerinin olması esas göz önünde tutulmuştur. Güreş tekkesine alınacak şakirdin bundan önce de ifade edildiği gibi hiçbir zaman etnik kökenine bakılmamış, ahlakı, dini ritüellere uyumu kuruma intisab da birinci derece de rol oynamıştır. Bu tekkelere duhul edebilmek her zaman bir itibar kazancı sağladığı gibi bazı sorumlulukları da taşıma zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Tekkenin bulunduğu yörede tertip edilen müsabakalarda ahlaki, fiziksel ve mental açıdan yeterli 14 yaş ve üstündeki gençler çoğunlukla tercih edilmiştir. Tekkelerde her zaman Şeyh eşliğinde Gülbak-ı Muhammedi çekilmiş, Pir yar-ı Mahmud-u Veli adına salavat getirilmiş, Pazartesi, Perşembe ve Cuma günleri dışında kudüm, davul eşliğinde düzenli idmanlar tertiplenmiş, idmanlar metotlu bir sistemle yapılmıştır. Yağlı güreş yapan her pehlivan, güreşin kurallarına ve âdetlerine uymakla yükümlü tutulmuş, bu durumda yağlı güreşte değişmeyen ritüellerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Örneğin, güreş tekkelerinde uyulması gereken ilk kurallar, pehlivanların abdest alması, iki rekât namaz kılarak, dua etmeleri ve ardından müsabakaya çıkmalarıdır.⁵¹¹

Tekkelerin başında pehlivanlık şanına yaraşır, örfüne ve töresine hâkim, eğitilmiş, dinen liyakat sahibi olan, toplum tarafından genel kabul görmüş şeyhler bulunmuştur. Devletin idare ettiği vakıflarda ise şeyhi devlet görevlendirmiştir. Bunların görev sürelerinin dolması yaşamlarının sona ermesi, halk tarafından istenmemeleri, devlet tarafından farklı bir vazife ile taltif edilmeleri neticesinde gerçekleşmiştir. Bu arada şeyh tayinlerinin onay mercii şehrin mahkemesidir. Şehirde sosyal anlamda üst kategori de olan şeyh, mütevellinin bilgisi dâhilinde dergâh ve

⁵¹⁰ Kunter, **a.g.m.**, 2006, s.2-5.

⁵¹¹ Evliya Çelebi, **Seyahatname (Kütahya-Manisa-İzmir-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine)**, Yay. Haz. Seyit Ali Kahraman, 9. Kitap, C.I, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2011, s. 427,444; Mehmet Türkmen-Demirhan, "*Osmanlı'da Güreş..*", **a.g.m.**, s.166-169.

zaviyeleri denetleme hakkının da sahibidir. Şeyhler, pehlivanları manevi örflere uygun olarak yetiştiren, padişahın huzurunda yapacakları müsabakalarda da dualarını bizzat okuyan kişilerdir.⁵¹²

Ayrıca Cuma günleri namazın ardından halkın da takip edebilmesi için meydana iane güreşleri tertip edilmiştir. 17 yaş üstü pehlivanların, çıraklıktan ustalığa terfi için tarikat tekkelerindeki, kendilerine özgü ritüelleri simgeleyen, Bektaşî ve Ahi anlayışında kispet giyme merasimleri bunu takip etmiştir. Bunun yanı sıra unutulmamalıdır ki, Güreş tekkelerinin, tarikat tekkeleri ile hiçbir ilişkisi yoktur. Güreş tekkelerinde kalan ve uzak yerlerden gelip güreşen pehlivanlara “Derviş” denilmesindeki esas sebep, ilahi bir maksattan değil, onların tekkelerde ihtiyaçlarını buralarda karşılaşmalarından ileri gelmektedir. Tekke pehlivanları gerektiğinde askeri hizmette bulunurken, çok yönlü sporculuğun tüm teorik esaslarına da hâkimdirler. Güreşemeyecek yaşa ulaştıklarında ise devlet tarafından farklı bir vazifeye tayinleri yapılarak, gelecek dönemleri güvence altına dahi alınmıştır.⁵¹³

Bazı tekkeler özellikle saraya yıllar boyunca pehlivan vermiştir. Keçeci Baba Zaviyesi, Sivas şehrinin Kazabad kazası (Tokat-Erbaa) Keçeci Köyünde Ahi Mahmud Veli (Keçeci Baba) tarafından bani olunmuş ve pehlivan yetiştirmiş bir zaviyedir. Bu zaviye, XIII. yüzyılın ikinci yarısında kalenderi Babası olan bu zatın vakfiyesi olarak da hizmet görmüştür.⁵¹⁴ XVII. yüzyıla gelindiğinde ise aynı yerde, 82 dervişin pehlivanlık eğitimini tamamladıkları anlaşılmıştır.⁵¹⁵

Şunu da ifade etmek gerekir ki, zaman zaman mevcut tekkeler arasında gizliden bir Anadolu ve Balkan çekişmesi de yaşanmıştır. Abdülaziz devrinde bu zaviyede yetişen “Keçecili Kasım⁵¹⁶” adındaki pehlivan, kısa zaman içerisinde saraydaki en değerli birkaç Kırkpınar başpehlivanlarından birisi halini alınca, bu

⁵¹² Yılmaz- Birinci-Acar- Karakaş; **a.g.m.**, 2016, s.307.

⁵¹³ Yılmaz-Birinci-Acar-Karakaş, **a.g.m.**, 2016, s.305-308; Kahraman, “Cumhuriyet...”, **C. II, a.g.e.**, s. 9-14.

⁵¹⁴ Türkmen-Demirhan, “Osmanlı Güreş...”, **a.g.m.**, s.167.

⁵¹⁵ **DABOA. BEO. 1133. 84948.1-2** Fi 10 Muharrem 1316 / (19 Mayıs 1314-31 Mayıs 1898).

⁵¹⁶ 1832 tarihinde Tokat’ın Kozlu kazasının “Keçeci” köyünde dünyaya gelmiş, Hacı Bektaş-i Veli müritlerinden “Keçeci Baba” olarak tanınan Şeyh Mahmud Veli Sultan’ın torunlarından. İlk pehlivanlık derslerini Kat köyünden Hasan pehlivandan almıştır. İki metreden uzun olması, idman yaparken güreşecek kimseyi bulamamasına sebep olmuş ve ağaçlar ile çalışmak zorunda kalmıştır. Keçeci sarayda ilk müsabakasını Kavasoglu ile yapmış, bu şansız başlangıç onun sonunu da hızlandırmış ve hastalanan Kasım pehlivan kısa bir süre sonra (1870) orada vefat etmiştir. Erdem, **a.g.e.**, s. 113-114

durum İhlamur Köşküne hâkim olan ve Balkan tekkelerinde yetişen Pomak pehlivanları rahatsız etmiştir. Yaşanan bu gelişme üzerine Keçecili Kasım'ı alt edemeyeceklerini fark eden Pomak pehlivanlar, onu zehirlemek sureti ile öldürmüşlerdir. Kvasoğlu İbrahim⁵¹⁷ pehlivanın başını çektiği düşünülen bu tertibatından sonra tüm pehlivanlar hakkında soruşturma açılmış, bazı pehlivanlar saraydan uzaklaştırılmıştır. Yaşanan olayın ardından 8 ay geçtikten sonra Pertevniyal Valide Sultan tarafından, Kasım'ın oğlu Hüseyin saraya alınsa da babası kadar başarılı bir pehlivan olamamıştır. Pomak pehlivanların psikolojik baskılarına daha fazla dayanamadığından bir yıl sonra memleketine Pertevnihal Valide Sultanın ihsanlarıyla geri dönen Hüseyin pehlivan, Keçeçi'deki vakfiyenin gelirlerini de bu sayede iki katına yükseltmiştir.⁵¹⁸

Bir başka vakfiyesi kuvvetli tekke de Kayseri'nin Develi kazasında Şeyh Çoban köyünde, Selçuklu-Karaman döneminde inşa edilmiş olan, Pehlivan Gazi Zaviyesidir. XIII.-XVI. yüzyılları arasında yoğun biçimde kullanılan zaviyenin bünyesinde bulunan pehlivanların antrenman aletleri günümüzde Ankara'da sergilenmektedir.⁵¹⁹

Osmanlı Devleti'nin henüz kurulmadığı 1291 yılında Tokat Niksar'da "Işık Tekkesi" adı ile bir başka tekke daha inşa edildiği,⁵²⁰ tekkenin esas adının Osmanlı vesikalarında Hacı Mehmed Şeyhe duyulan hürmet sebebi ile "Ahi Pehlivan Zaviyesi" olarak geçtiği tespit edilmiştir.⁵²¹ Hacı Mehmed'in aslında bir pehlivan değil, okçu olduğu, 67 dervişinin tekkede barındığı, Cuma günlerinin halka açık olması sebebi ile

⁵¹⁷ 1830 ların ortasında dünyaya gelen 279 arşın (0,68x279=189,72 cm.) boyunda, 117 okka (1,28x117=149.76 kg. olan Kvasoğlu 1863 yılında saraya Şamdancıbaşı olarak intisap etmiştir. Onun başpehlivanlığı zamanında akrabası veya yakını olan tüm Pomak pehlivanlar bir şekilde saraya alınmıştır. Koloğlu, **a.g.e.**, s. 352.

⁵¹⁸ Fahri Maden, "*Keçeci Baba Ocağı*", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S. 71, Ankara, 2014, s. 147-169; Sivas'ın Kazabad kazasında Ahi Baba Karyesi'ndeki caminin Kasım Pehlivanın oğulları Haydar ve Mehmed'in uhdesine bırakılmasına dair. **DABOA. A.) MKT. 306.29.1-2** Fi 13 safer 1281 / (6 Temmuz 1280-18 Temmuz 1864); Türkmen-Demirhan, "*Osmanlı Güreş...*", **a.g.m.**, s. 167.

⁵¹⁹ **DABOA. C.EV. 309.15742.1-2** Fi 29 Zilhicce 1148 / (30 Nisan 1148-11 Mayıs 1736); **DABOA. C.EV. 309.15742.1-2** Fi 1 Muharrem 1185 / (5 Nisan 1184-16 Nisan 1771).

⁵²⁰ Türkmen-Demirhan, "*Osmanlı Güreş...*", **a.g.m.**, s. 166.

⁵²¹ Niksar'daki Ahi Pehlivan Zaviyesinin vakıf hizmeti gören Mustafa'nın beratının yenilendiğine dair. **DABOA. AE. SAMD. III. 35.3350.1-2** Fi 5 Recep 1116 / (23 teşrin-i Evvel 1115-3 Kasım 1704). Ahi Pehlivan Zaviyesinin vakıf olarak bakılması vazifesinin mutlaka Mustafa Efendi'ye bırakılması ve kardeşlerinin duruma müdahalesine izin verilmemesi emrolunmuştur. **DABOA. AE.SMHD.I. 30.1825.1** Fi 19 Rebi'ül-Evvel 1160 / (20 Mart 1160-31 Mart 1747).

masraflarının daha fazla arttığı da yine yapılan tespitler arasındadır.⁵²² Zaviyenin etrafında şeyhin mezarı değilse bile, ayak ve baş taşları mevcuttur, mermerden mamuldür. Baş taşının kitabesinde “*Merhum Ahi Pehlivan Vefat Etti, Allah Onu Affetsin*” ibaresi yazılıdır.⁵²³

Dulkadiroğlu Beyliği döneminden kalan ve diğerlerine göre daha büyük bir Bektaşî zaviyesi olan Dede (Deve) Baba, XIII. yüzyılda Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinin Efsus/Yarpız mevkiinde inşa edilmiştir. Bu zaviye de yüzün üzerinde dervişe vakıf hizmeti sunulmuş ve bu suretle de vergiden (Avarız-ı Divaniye) muaf tutulmuştur.⁵²⁴

Güreş tekkeleri aynı zamanda dönemin spor kulüpleri tipinde bir işleyişe de sahip olduğundan, günümüz transfer uygulamalarına benzer mübadeleler de tekkeler arasında görülebiliyordu. II. Selim devrinde Amasya, Tokat ve Manisa yörelerinde tekkelere dışarıdan güreşçi talep edildiği, hatta Sivas ile Karaman tekkelerinde liyakatli pehlivan kalmaması sebebi ile beylerbeyi tarafından ve çevre şehirlerden uygun pehlivanların gönderilmesinin istendiği de kaynaklardan öğrenilmiştir.⁵²⁵ Mübadele hususu yaşını almış eski pehlivanlar içinde bu durum geçerlidir. Hatta bu pehlivanlar hizmet gördükleri tekkelerde yaşlandıktan sonra da hakemlik, muallimlik, mürebbilik yaparak hayatlarını idame ettirmişlerdir.⁵²⁶

⁵²² Seyyid Hafız Mustafa’nın vefatı ile zaviyenin tüm mesuliyetinin çocukları Ahmed ile Receb’in yaşlarının henüz küçük olması hasebiyle görev alabilecek yaşa gelinceye kadar zaviyenin vakıf hizmetlerinin ağabeyleri Seyyid Mehmed Halifeye bırakılmasına dair. **DABOA. HAT. 1594.70.1-2** Fi 5 Cemazeyil-Evvel 1251 / (17 Ağustos 1250-29 Ağustos 1835); Türkmen-Demirhan, “*Osmanlı Güreş...*”, **a.g.m.**, s. 166.

⁵²³ Türkmen-Demirhan, “*Osmanlı Güreş...*”, **a.g.m.**, s. 166.

⁵²⁴ Elbistan’ın Efsus karyesinde Dede baba zaviyesinin vakıf mülkü üzerinden türbedarlığının görev değişiminin aynı ailenin fertleri üzerinden yapılması ve Musa ve Ali nam kişilere terk edilmemesi isteğine dair. **DABOA.C.EV.131.6547.1-2** Fi 29 Rabi’ül-Ahir 1207 / (3 Kanun-i Evvel 1206-14 Aralık 1792); **DABOA. C.EV. 452.22877.1** Fİ 4 Zilhicce 1145 / (7 Mayıs 1145-18 Mayıs 1733); **DABOA.C.EV. 439.22206.1** Fİ 22 Cemazeyil-Ahir 1200 / (11 Nisan 1200-22 Nisan 1786); **DABOA.C.EV. 293.14934.1** Fİ 30 Muharrem 1215 / (11 Haziran 1214-23 Haziran 1800); **DABOA.C.EV. 370.18779.1-2** Fİ 29 Zilhicce 1216 / (20 Nisan 1216-2 Mayıs 1802); Refet Yınanç-Mesut Elibüyük, **Maraş Tahrir Defterleri**, TTK Yay., Ankara, 1998, s. 640.

⁵²⁵ Tokat, Amasya ve Sunisa havalisinden İstanbul’da Has güreşçiler tekkesinde yetiştirilmek üzere güreşe kabiliyeti olan güçlü, ahlaklı ve pehlivanlığı bilir adamlar seçip, gönderilmesi adına Sunisalı Mehmed Çavuş’a gönderilen hüküm. **DABOA. A. (DVNSMHM. d. Defterleri 23.67.0.1.** Fi 8 Cemaziyel-Ahir 981/ (Rumi Yok-5 Ekim 1573).

⁵²⁶ Özdemir-Taşgün-Bozdam, **a.g.e.**, 2007, s. 121; Doğan Yıldız **Türk Spor Tarihi** Eko Matbaası, İstanbul, 1979, s. 54-102.

Osmanlı Devleti'nin ilk güreş tekkesi, Bursa'nın fethinden on yıl sonra 1336 yılında Nilüfer (Holiferia) Hatun adına vakfedilen, Pınarbaşı Meydanında, yapıım masrafları beylik hazinesinden karşılanan, surun içerisindeki “Güreşçiler Tekkesi”dir. Ardından bunu ikinci güreş tekkesinin yapımı izlemiştir. Edirne’de devlet yatırımı ile tesis edilen, kale içerisindeki Tekke-i Miri’nin mevki “Semiz Ali Paşa Çarşısı yanında, Balık Pazarının İğneciler Kapısına bakan iç yüzündeki yer” olarak tarif edilmiştir. Bu tekke de pehlivanlar mutlaka hafta da iki gün, kış mevsiminde tekke içerisinde, ilkbahar ve yaz mevsiminde ise Edirne’nin Namazgâh Ovasında, Hıdırellez zamanı da arka arkaya üç gün çayırdaki güreş tutmuşlardır.⁵²⁷

Evliya Çelebi’ye göre Osmanlı Devleti’nde I. Murad devrinde, Edirne zapt edildikten sonra başka bir “Pehlivan Tekkesi” daha tesis edilmiştir. Bu tekkeler birer hayır kurumu olduğundan masraflarını karşılayabilmeleri içinde yine onların tasarrufuna vakfiyeler verilmiştir.⁵²⁸ Edirne’de bu anlamda en bilinen dini kurumlardan olan Veliyyüddin Mahallesi’ndeki Seyyid Cemaleddin Pehlivan Zaviyesi ve vakfıdır. Bu güreşçi tekkesi ile ilgili olarak, 200 pehlivanın yatılı kaldığı, her gün en az iki saat yalınayak ve gömleksiz, üç yüz elli tür teknikle güreşlerin tutulduğu, idman alanlarının ve çevre düzenlemesinin çok kaliteli olduğundan söz edilmiştir. Bu zaviyenin Rumelili pehlivanlarının (70-80 kişi) hafta da bir kere Cuma günleri bir

⁵²⁷ Mehmet Türkmen, “*Osmanlı Arşiv Belgelerinde: XIV. yüzyıl Bursa Ahmed-i Da’i Mahallesinde İkinci Bir Güreş Tekkesi*”, **III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı**, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016, s.290-29; Ağırgan, **a.g.m.**, 2005, s.107; Evliya Çelebi’nin verdiği bilgilere göre, Ahmed Badi Efendi ve mezarlığının konumu ile örtüşmeyen yegâne husus tekkenin yeridir. “Balıkpazarı kapısının iç yüzünde...” şeklinde başlayan ifade farklı bir güreşçiler tekkesinin varlığına işaret etmektedir. Fakat anlatımda kullandığı Seyyid Cemaleddin Tekkesi ibaresi ketenciler (Kule Kapı) yazacağı yerde Balıkpazarı Kapısı yazdığı düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Sirel-Sirel-Benian, **a.g.m.**, 2005, s. 62; Bilar, **a.g.e.**, C.I, 2017, s.17; Güreşlerin Cuma günü yapıldığı bir Bektaşî Tekkesidir. Tekke de yaz-kış 200 pehlivan barınmaktadır. Tekkenin bahçesinde âdet olduğu üzere tekkeye vakfiyede bulunan Şeyh Cemaleddin ile pehlivan Demir’in üstadı Er Sultan’ın kabirleri bulunmaktadır. Bkz. Bilar, **a.g.e.**, 2017, s. 17-18; Yunus Tayga, **Türk Spor Tarihine Genel Bakış**, Yayın No: 87, Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990, s.79.

⁵²⁸ **DABOA.C.MF.95.4712.1.1** Fi 17 Recep 1189 (2 Eylül 1189-13 Eylül 1775). Vakıf biçimine getirilen diğer güreş tekkeleri İskenderiye, Mekke, Cidde, Lazkiye, Şam, Maraş, Amasya, Tokat, Edirne, Ankara, Kütahya, Tire, Manisa, Akhisar, Bergama, Yenice, Üsküp, Gelibolu, İpsala, Ustumruca, Diyarbakır, Konya, Bursa, Balıkesir, Urfa, Halep, Belgrat, Bağdat, Mısır’dır. Edirne’deki Pehlivanlar Tekkesidir. Bu mezarda yatan Er Sultan bir gün içerisinde, II. Mehmed’in en seçkin pehlivanlarını dize getirmiştir. Evliya Çelebi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Zuhuri Danışman Yay., C.V, İstanbul, 1970, s.26-27, 35, 275; **DABOA.C.MF.95.4712.1.2** Fi 21 Recep 1189 (6 Eylül 1189-17 Eylül 1775).

araya gelerek, seyrine doyum olmaz güreş müsabakaları sergiledikleri de tespit edilen bilgiler arasındadır.⁵²⁹

Fetih coğrafyasının diğer bir güreş tekkesi, I. Bayezid zamanında yine Bursa'da inşa ettirilmiş olan Ahmed Da'i Mahallesindeki, sur dibinde, Kaplıca Kapısının yanında bulunan yapıydı. Bursa'da, yağlı güreş pehlivanlarına Sultan Bayezid tarafından vakfedilen ve ilerleyen zamanlarda Kalaylı Oğullarından Abdullah ile Emin'in kahir yollarla ele geçirip, mülkü haline getirdiği yerin, amacı dışında kullanılması sebebi ile mahalli halkın şikâyeti üzerine, yeniden devletin uhdesine aldığı ve padişah pehlivanlarından Hamza'ya tahsis ettiği tekke, bir müddet amacı doğrultusunda kullanılmışsa da daha sonra atıl duruma geldiği Bursa Sancakbeyi Süleyman tarafından ilgili makamlara bildirilmiş, ancak bu sırada vakfın binasında ve duvarlarında yıkımların gerçekleştirilmesiyle birlikte, tekke hizmet maksadından bir defa daha uzaklaşınca, Osman, Abdülkadir, Hacı Hüseyin, Hacı İbrahim, Veyis nam şahıslar durumdan şikâyetçi olmuş, tekkenin mülk sorunu mahkemeye intikal ettirilmiştir.⁵³⁰ Bursa'daki bu tekke için yaşananlar da göstermektedir ki, halk hem geleneklerine hem de kendi kullanımına tahsis edilen vakıf malına sahip çıkmıştır.

Edirne'nin dışında, Anadolu'da tespiti yapılabilen bir başka güreş tekkesi de Manisa'da II. Murad tarafından arazisi vakfedilmiş, Kurşunlu Türbenin yanında, Müslüman mezarlığının köşesinde, Abdullah oğlu İskender Bey tarafından inşa ettirilmiş binadır.⁵³¹ Bu tekkenin iç tarafında İskender Bey'in ikame ettiği konutu da

⁵²⁹ Türkmen- Demirhan, “*Osmanlı Güreş...*”, **a.g.m.**, s. 174; Kesebendhanesi, künde atması, asmayış, şirazi, ters kepçe, taşlama, kavak dikme, Cezayir sarması, karakuş, girt, boğma, hevalama, kapan atma, şakıdan gibi güreş oyunları yaptıklarını çeşitli hilelerle rakiplerini alt ettiklerini, Evliya Çelebi eserinde beyan etmiştir. “...zira pehlivanlar mabeyinde zor-bazu erliktir. Amma bab-ı hile erlikten de erliktir. Zira atalar lisanında, “erliğin on, tokozu hile” demişlerdir. Niçeler buna sahib olmuşlar, beli on, tokozu da hiledir” demişlerdir.” Zorba, **a.g.m.**, s. 723-724; **Milliyet Gazetesi**, “*Takvimden Bir Yaprak, Kırkpınar Güreşleri*”, 8 Haziran 1957, s.3.

⁵³⁰ **DABOA. İE.EV. 39.4515.1-2 Fi 11 Rabi’ul-Ahir 1139 (25 Teşrin-i Sani 1138- 6 Aralık 1726)**; Kemal Aras, “*Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşunda Tekkelerin Güreş Sporuna Katkıları*” adlı makalesinde üçüncü güreş tekkesinin II. Mehmed zamanında yaptırılan Pehlivan Şuca Tekkesi olduğunu iddia etmiştir. Bkz. Kemal Aras, “*Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşunda Tekkelerin Güreş Sporuna Katkıları*”, **Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 15, Kars, Bahar 2015, s. 206.

⁵³¹ Kahraman, “*Cumhuriyet’e...*”, **a.g.e.**, 1989, s. 188-190; İstanbul’daki tekkeler; Galata Kulekapısı Mevlevi Tekkesi, Altımermer Doğancı Baba Zaviyesi, Altımermer Cündi Hürrem Zaviyesi, İdris Köşkü Özbekler Tekkesi, Üskidar’da Hüdayi Aziz Mahmud Hangâhı, Beşiktaş Yahya Efendi Tekkesi, Piraye Paya Tekkesi, Ok Meydanı Atıcılar Tekkesi, Karacaahmet Miskinler Tekkesi, Atilla Çetin, “*İstanbul’daki Tekke, Zaviye ve Hangâhlar Hakkında 1199 (1784) Tarihli Önemli Bir Vesika*” **Vakıflar Dergisi**, S. 13, İstanbul, 1981, s. 583-590; Aras, **a.g.m.** s. 206.

mevcuttur ki, bir kısmı vakıf arazisidir. Tekke içerisinde aynı zaman diliminde 150 yağlı güreş pehlivanına hizmet verilebilmiştir.⁵³²

İstanbul'un fethinin ardından burada inşa ettirilen birinci pehlivan tekkesi, "Pehlivan Şuca"dır. Pehlivan Şuca Tekkesi, Küçük Pazar'dan Unkapanı Köprüsü yönüne giden güzergâh üzerinde Atlama Taşı Caddesinde, Servi Fırını karşısında konuşlandırılmıştır. Edirne'deki Cemaleddin Pehlivan Tekkesinden büyük ama Demir Pehlivan tekkesinden bakımsız olduğu da anlaşılmıştır. Tekke, XIX. yüzyılın sonuna kadar aynı amaçla hizmet vermeye devam etmiştir.⁵³³ Bu anlamda İstanbul'da inşa ettirilen ikinci tekke, "Pehlivan Demir (Mamur) Tekkesidir. Bu tekkenin mevkii su kemerinden Unkapanı Köprüsüne ilerleyen bulvar üzerinde, Zeyrek Yokuşu ayağında, Şeb Safa Fatma Hatun Camii'nin güneybatıya bakan kapısının olduğu yöne doğru inşa edilmiştir. Üç yüz pehlivandan fazlasının barınabildiği Osmanlı Devleti'nin dönem itibari ile en büyük pehlivan tekkesidir. Pehlivan Demir Tekkesi'ne adını veren şahsın tarik-i Bektaşîye'nin öncülerinden Şeyh Hasan (Baba Hasan) olduğu pek çok kaynakta ifade edilmiştir.⁵³⁴

Bunun yanında II. Mehmed devrinde, Kayseri civarında Develi kazasında, Seyyid Gazi Sultan (Seyyid Battal Gazi) zaviyesinin vakfiyesi bir pehlivanlar tekkesinin olduğu, bunun yanındaki Güldanlı Tekke'de adı bilinmeyen bir cihan pehlivanın defnedildiği de tespit edilmiştir. Bu pehlivanın kullandığı idman araçları günümüzde Ankara'da Etnografya Müzesinde sergilenmektedir.⁵³⁵ Ayrıca I. Selim hükümdarlığı sırasında, İstanbul'da ikamet eden tüm pehlivanlara hem "*Serçeşmesi*" yaptırılmış hem de günümüzde Süleymaniye Camii ile Eski Saray (İstanbul Üniversitesi) arasındaki küçük meydan, güreşçiler tekkesindeki pehlivanlara idman

⁵³² Türkmen- Demirhan, "*Osmanlı Güreş...*", **a.g.m.**, s. 177-178.

⁵³³ Özcan, **a.g.m.**, C.14, s. 318; Türkmen- Demirhan, "*Osmanlı Güreş...*", **a.g.m.**, s. 175; 1811 yılında II. Mahmud'un başpehlivanı Softaoğlu Mehmed bu tarihte Şuca Tekkesinde konaklamıştır. Bkz. Atıf Kahraman, **Sultan Mahmud'un Başpehlivanları**, Divan Matbaası, Ankara, 1970, s.12.

⁵³⁴ **DABOA. C.MF. 95.4712.1-1** Fi 17 Recep 1189 (2 Eylül 1189-13 Eylül 1775); **DABOA. C.MF. 95.4712.2.1** Fi 10 Şevval 1189 / (23 Teşrin-i Sani 1189-4 Aralık 1775).

⁵³⁵ 1943 yılında Ankara Etnografya Müzesinin bahçesine Mesud Koman tarafından getirilen bir çeşit halter niteliğindeki bu idman taşı tipik bir "u" harfi görünümünde, tek parça, parmak ve bilek çalıştırmak için "u" harfinin iki ucunu birbirine bağlayan, ara bir kolun olduğu ağırlık idman aletidir. Taş ortasından çatlamak suretiyle ikiye ayrılmış, sağlam olan kolun üzerinde "pehlivan yazısı okunurken, taşın ön yüzünde oyulmak suretiyle yazılmış "Elüz-züd-daim ve'lik Bal..." biçiminde bir ifade bulunmaktadır. Konya'da sergilenen ahşap ve demirden yapılmış ikişer ikişer birbirine geçen demir halkalardan oluşan biri 19 kg. diğeri 26.5 kg. ağırlığındaki iki lobutun varlığı, Türklerdeki idman anlayışı açısından önemlidir. Güven, **a.g.m.**, 1988, s. 5-6; Kahraman, "*Osmanlı...*", s. 106.

yapmaları için tahsis edilmiştir.⁵³⁶ Yapılan bu faaliyetler, devletin tekkelere ve buralarda sürdürülen çalışmalara ne denli güçlü biçimde sahip çıktığını da göstermektedir.

İstanbul'da bir de Zeyrek ve Şişhane'de iki güreş tekkesi daha mevcuttur ki, bunların en büyüğü ve tanınır olanı üç yüz pehlivanın her türlü ihtiyacının karşılandığı ve konaklatıldığı 1747 yılında inşa edilen Zeyrek Tekkesi'dir. Bu tekke, inşa edildiğı günden 1775 tarihine kadar hiçbir tadilat görmediğinden, yıkılma noktasına gelmiş ve tekkeyi kullanan pehlivanlar çaresiz bir biçimde binalarının ayakta kalabilmesi adına ilk önce Saray Başmimarına ve dolayısıyla devrin sultanına telhislerini beyan etmişlerdir. 11 Eylül 1775'teki telhislerine göre pehlivanlar; Zeyrek'teki Pehlivanlar Tekkesinin dış ve iç sıvaları döküldüğünden ve muhtelif yerlerinde meydana gelen çökmelerden, uzun süredir çeşitli imkânsızlıklar sebebi ile tadilat yapamadıklarını ve hatta ihtiyaçlarını dahi karşılayamadıklarından söz ettikten sonra Sultan I. Abdülhamid'den ivedilikle 500 kuruş para talep etmişlerdir.⁵³⁷

Bu meyanda Zeyrek'teki güreşçiler tekkesinin bakım, onarım ve çevre düzenleme masrafları için başmimar görevlendirilmiş, 333,5 kuruşa sorunun çözülebileceğı yolunda merkeze rapor verilmiş, hatta 43,5 kuruş mimara verildiğinden geriye 290 kuruş ödenek kaldığı, 4 Aralık 1775 pazartesi tarihli tezkirede beyan edilmiş, 7 Aralık 1775 Perşembe tarihli tezkire de ise yapılması planlanan tamirat onarım işlemleri, sarf olacak malzemelerin miktar ve adları ile işçiliğın tutarı toplamda 333,5 kuruş 20 para (80 akçe) olarak tespit edilmiştir.⁵³⁸

Pehlivanlar için İstanbul Kasımpaşa'da ayrıca hamamda inşa edilmiştir.⁵³⁹ Pehlivan tekkeleri, I. Abdülhamid devrine kadar görevlerini layıkıyla yerine getirmişler, fakat I. Abdülhamid devrinden sonra bu kurumlar miskinlerin, uğursuzların, düşkünlerin uğrak noktaları haline dönüşmüş, gayelerini tamamen yitirmiştir.⁵⁴⁰

⁵³⁶ Özbay, a.g.e., 1991, s. 17-18; Bilgin Tunalı-Esin Yücel, "İstanbul'daki Bazı Tekkelerin Yerlerine Dair Bir Araştırma" *Vakıflar Dergisi*, S.18, İstanbul, 1984, s.82-83,91,141-163.

⁵³⁷ DABOA.C.MF.95.4712.1.1-2 Fi 17 B 1189 (13 Eylül 1775) ve Fi 21 B 1189 (17 Eylül 1775).

⁵³⁸ DABOA. C.MF. 95.4712.2.1 Fi 10 Şevval 1189 / (23 Teşrin-i Sani 1189-4 Aralık 1775).

⁵³⁹ Halim Baki Kunter, *Eski Türk Sporları Üzerine Araştırmalar*, İstanbul, 1938, s. 46.

⁵⁴⁰ Temizoglu, a.g.e., 1979, s. 11.

Buna en doğru örneklerden birisi de III. Selim devrinde yaşanan bir menfur hadisedir. 6 Mayıs 1802 yılında mezkûr tekkede dört yevmiye akçe ile öğretmenlik yapan es-Seyyid Derviş Ahmed oğlu Mehmed adındaki zatın çocuklara ve kadınlara şifa veya kısmet vaadiyle nüshalar yazıp, sarkıntılık yaptığı hatta zaman zaman okula kadın getirmek suretiyle ahlaka gayr-i mugayir faaliyetlerde bulunduğu dahi tespit edilmiş, bundan mütevellit vazifesinden kat'i surette azledilip, yerine Mehmed Nuri Halifenin oğlu el-Hac Hasan'ın tayin edilmesi padişah'tan talep edilmiştir.⁵⁴¹

Pehlivanlar için İstanbul'daki bir diğer barınma noktası da Okmeydanı'nda yer alan güreşçiler tekkesidir. 24 Ocak 1812 tarihinde bu tekkede sıkıntılı bir görev değişimi yaşanmış ve konu ile alakalı olarak padişaha bir arzuhal gönderilmiştir. Bu telhiste, mezkûr güreş tekkesinin Şeyhliğine ve Kemankeşliğine Dilsiz Ali Ağanın tayin edildiği ama kendisinin yönetiminde genel idare işleri için yardımcı kullanmaması sebebi ile görevlerin aksatıldığı, dolayısıyla sorumlulukların layık-i veçhile yerine getirememesi yüzünden de genel idare işlerini Rumeli Kadiaskeri Mehmed Hafid Efendi'nin üstlenmek zorunda kaldığını⁵⁴², fakat onunda vefatının ardından tekke işlerinin yine eskisi gibi aksamaya başlamasından mütevellit, Hafid Efendinin yerine de tayin edilen Tacirzade Emin Ağanın da düzgün çalışmamasından yakınılmış, bu sebeple tekke şeyhliğine Şakir Ağanın, genel idare hizmetlerinin görülmesi içinde, Başpehlivan Üsküdarlı Hafız Ahmed'in getirilmesi, pehlivanlar tarafından II. Mahmud'dan talep edilmiş, padişah da bu arzuhali yerine getirilmiştir.⁵⁴³

Yukarı da aktarılan hadisede olduğu gibi Osmanlı tekkelerine, eski pehlivanların belirli bir yaşa gelip de güreş yapamaz oldukları zaman tekkelerle ilişkileri hiçbir zaman kendi istekleri dışında kesilmemiş, vakıflarda onların tecrübelerinden yararlanabilmek adına mutlak surette yönetimde ya da eğitim alanında kendilerinden istifade edilmiş, hatta iaşelerini temin maksadı ile günlük üzerinden hesaplanan bir miktar para kendilerine ayrılmış ve görevlerini kendilerinden sonra

⁵⁴¹ **DABOA. C.MF.156.7756.1** Fi 3 Muharrem 1217 / (24 Nisan 1216-6 Mayıs 1802). Günümüzde Şeyh Cemaleddin Efendinin tekkesinin yeri tarif edilebilmektedir ve burada yalnız mezarı mevcuttur. Mezar taşında “Huve'l Baki, Kutub'üz-Zaman güreşçiler duacısı dimekle malul, pehlivan Cemaleddin ruhifün el- fatiha 1200” yazmaktadır. Cenker, **a.g.m.**, 2007, s. 102; Eski Mevlana Veliyyüddin Mahallesi Kalekapısı Caddesi, 33 numarada “Küştigiran Cemaleddin Tekyesi adı geçmektedir. Osman Nuri Peremeci, **Edirne Tarihi**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1939, s. 116-117, 311-312.

⁵⁴² **DABOA. HAT. 543.26848.0.1** Fi 14 Zilhicce 1225 (29 Kanun-i Evvel 1225-10 Ocak 1811).

⁵⁴³ **DABOA. C.EV. 145.7247.1.1** Fi 9 Muharrem 1227 (12 Kanun-i Sani 1226-24 Ocak 1812).

gelen oğulları varsa ona ya da mütevellî heyetinin uygun göreceği birileri bulunursa devir dahi edilmiştir.⁵⁴⁴

Bu durumun bir örneği ise 8 Ekim 1815 yılında yaşanmış ve Cemaleddin Zaviyesi vakfının 2 akçe yevmiyeli mütevellisi olan, Ömer Halife oğlu Osman namındaki şeyhin oğlunun olmamasından dolayı, vakıf görevinin boş kaldığı ve verilen hizmetin aksamaya başladığı telhis ile devrin padişahı II. Mahmud'a bildirilmiş ve padişah da uygun görürse, heyetin tavsiye ettiği Ahıskalı İbrahim Pehlivanın, vazifeye aynı ücret ve haklarla tayin edilmesini talep edilmiştir.⁵⁴⁵

Güreş tekkeleri, tarikatlara ait tekkelerden faaliyet anlamında farklıdır ve merkezden de imtiyaz sahibidir. Bu tekke ve zaviyelerin varlığı sebebi ile Osmanlı merkez yönetimi tarafından mezkûr kurumların bulunduğu yere köprü, yol, okul, çeşme ve benzeri hizmetler götürmesi teşvik edilmiş, vakıf sayesinde yöre halkı vergiden dahi muaf tutulmuştur.⁵⁴⁶

Osmanlı Devleti'nde güreş tekkelerin kapatılmalarının ardından, bu sporu resmi anlamda himaye edebilecek hiçbir kurum kalmamıştır. Bu bağlamda, padişahın ve sarayın öncelikli eğlencesi olan ve bir milleti temsil eden yağlı güreş bir bakıma

⁵⁴⁴ Bununla ilgili olarak ilk Edirne Cemaleddin Zaviyesinin tevliyetinin verilmesi sorunu, III. Murad'ın huzuruna taşınmış ve geçici olarak bir yabancı da bulunan tekke şeyhliğinin, 22 akçe karşılığında, İstanbul'daki hassa pehlivanlarının seçecekleri bir şeyhe devredilmesine ilişkin, 29 Eylül 1578 tarihinde bir karar alınmıştır. **DABOA. A. DVNS. MHM. d.35.678.0.1-2** Fi 27 Recep 986 / (29 Eylül 1578). Ardından yine bu sefer daha ileri bir tarihte, 31 Mart 1757 yılında Şeyh Mehmed Efendi başkanlığındaki tekkenin mutfak masrafları için 7680 akçe, tekkenin tamirat ve tadilatına 7680 akçe, vakfın sair hizmetleri için (Vuzi'a min Zalik) 7680 akçe, vakıfta hizmet görenlerin masrafları için 2880 akçe, dış harcamalar için 4800 akçe, Şeyh için ayrılan ödenek için 1920 akçe, pehlivanların özel olarak beslenmesi için 1800 akçe, vakıf muhasebesini tutan Vefa Ağaya ödenek olarak 1080 akçe olmak üzere toplamda tekkeye, 35,520 akçe paranın harcandığı tespit edilmiştir. **DABOA. TS. MA. d. 5617.0.0.1.** Fi 10 Recep 1170 / (20 Mart 1170-31 Mart 1757). 13 Ocak 1768 Çarşamba günü Cemalleddin tekkesinin şeyhi, mütevellisi ve duacısı olan İdris oğlu Süleyman'ın vefatı üzerine, günlük 2 akçe bedel ile yerine pehlivan Keleş Hasan'ın tevdi edilmesini talep eden bir dilekçe, pay-ı tahta gönderilmiştir. **DABOA. C.MF. 143.7107.0.1-2.** Fi 22 Şaban 1181 / (2 Kanun-i Sani 1180-13 Ocak 1768).

⁵⁴⁵ **DABOA. C.EV.127.6345.1.1** Fi 4 Zilkade 1230 / (26 Eylül 1230-8 Ekim 1815). Aynı konuya ilişkin olarak 1815 tarihli arşiv belgesinde, "Edirne'de güreşçiler tekkesi demekle maruf, pehlivan Cemaleddin Zaviyesi Vakfı Şeyhi Ahmed oğlu Hasan Pehlivanın, vefatı üzerine şeyhliğin Ahıskalı İbrahim pehlivana tevcih edilmesini talep eden belge de mevcuttur. "Buradaki kişinin aynı tarihte aynı tekkede aynı vazifeyi üstlenen iki farklı kişi olması imkân dâhilinde olmadığından, konu hakkında tam anlamı ile malumat sağlanamamıştır. **DABOA.C.MF. 46.2288.1-2** Fi 18 Zilkade 1230 (10 Teşrin-i Evvel 1230 – 22 Ekim 1815).

⁵⁴⁶ Sakaryon mevkii Gediyon köyü Vakf-ı Zaviye-i Ahi Pehlivan der-Niksar'da ikame Derviş Mehmed, Dede Veled-i Emir Said Efendiler aracılığıyla İsa Fakih ile Pir Ahmed önderliğinde köy halkı, Fazlun yol ve köprüsünün tamirini gerçekleştirmiş olmaları sebebiyle vergiden muaf tutulduklarına dair. **DABOA. HSD.HSDSABZ.7.69.1** Fi 29 Zilhicce 1131/ (1 Teşrin-i Sani 1131-12 Kasım 1719).

sahipsiz kalmıştır. Balkanlar ve Anadolu’da tüm yağlı güreş pehlivanlarının ulaşmak istediği “Hassa Pehlivanlığı” mertebesi de bu ilga ile sona ermiştir. Çünkü Anadolu pehlivanları, özellikle Kırkpınar Yağlı Güreşlerini kazandıktan sonra mutlak surette saraydan davet alır ve bir süreliğine padişahın huzurunda güreş tutarlardı. İstanbul’daki pehlivan ocağında yetenekli ve kuvvetli pehlivan bulunmadığında, derhal Anadolu’dan pehlivan getirilerek mevcut açık kapatılmaya çalışılırdı.⁵⁴⁷

II. Mahmud devrine kadar varlıklarını sürdüren Bektaşî Tekkeleri, Yeniçeri Ocağı’nın kapatılması ile birlikte tasfiye (16 Haziran 1826) edilmiş, hemen tüm malları devlet hazinesine aktarılmış, hatta yeni tesis edilen ordunun ihtiyaçlarını karşılamak adına ihaleye çıkılmak suretiyle satılmıştır.⁵⁴⁸ Bununla birlikte, Osmanlı’da pehlivanlık müessesesi varlığını sürdürmesine rağmen maddi ve manevi en önemli desteğini de böylece yitirmiştir. 1827’den 1865’li yıllara kadar Anadolu ve Balkanlardaki tekkelerin tamamı kapanırken, İstanbul’da bulunan en eski birkaç tanesi hariç hiçbir fonksiyonlarını dahi yerine getirememiştir.⁵⁴⁹

Sultan Abdülmecid’in validesi Bezm-i Âlem Sultanın (1807-1853) 1827 yılında dağıtılan Yeniçeri Ocağı ve akabinde kapatılan Bektaşî Tekkelerini tekrardan açma isteğinde fazla muvaffak olamamıştır. Fakat memleketlerine dönmek zorunda kalan pehlivanların bir kısmını yeniden İstanbul’a çağırmayı başarabilmiştir. Bezm-i Âlem Sultanın, pehlivanları İstanbul’da toplama arzusunu padişah Abdülaziz’in validesi Pertevnihal Sultan yerine getirecek ve Bektaşî Tekkeleri ile birlikte güreş tekkelerini de açabilecektir. Bu vesile ile Razgrad’daki Demir Hasan Baba⁵⁵⁰,

⁵⁴⁷ **DABOA. A.). DVNS. MHM. D. 60.49.0.1.-2.** Fi 27 Ramazan 993 / (22 Eylül 1585); Fenerbahçe’de padişahın huzurunda Hasodalı namındaki pehlivanla güreşebilecek ona denk bir pehlivanın bulunması için Tekirdağ ve Gelibolu civarına adam gönderilmesine ilişkin Sultan I. İbrahim’den hatt-ı humayun alınmıştır. **DABOA. TS. MA. e. 800.8.0.1-3.** Fi 18 Recep 1058 / (8 Ağustos 1648).

⁵⁴⁸ Anadolu ve Rumeli’de (Çirmen Sancağı’na bağlı Demir Dede, Kara Ali Baba, Şeyh Ali, Fındıcık, Silistre Sancağının Beypazarı kazasında Musa Baba, Hazergrad’da Timur Baba) ikame halde olan Bektaşî tekke ve zaviyelerinin üzerlerine olan vakıf mülklerinin, arazilerinin ve kıymetlerinin tamamının devlet hazinesine aktarılmasına, bir kısmının Asakir-i Mansure-i Muhammediyye ordusunun masraflarının karşılanması adına tahsisine, bu maksatla yine bazı malların ihale edilmek sureti ile satışına dair. **DABOA.C.ML.27.1285.1-2** Fi 5 Cemayezil-Evvel 1250 / (28 Ağustos 1249-9 Eylül 1834).

⁵⁴⁹ Türkmen- Demirhan, “*Osmanlı Güreş...*”, **a.g.m.**, s.181-182.

⁵⁵⁰ Yavuz Sultan Selim’in pehlivanlarından. XV. yüzyıl sonlarında doğduğu, babasının Hacı Dede, annesinin bu yöredeki tekke şeyhlerinden Turan Halife’nin kızı Zâhîde Dürdane Hatun olduğu, Akyazılı Baba Sultandan hilâfet aldıktan sonra tekkesini kurduğu, I. Süleyman devrinde dervişleriyle beraber Rumeli serhadlerinde gazâlara katıldığı, bu arada Budin’in fethinde (1539) bulunarak, burada bir tekke tesis ettiği, çevre halkı tarafından çok sevilip sayıldığı söylenmiştir. Ustası Er Sultandır. Demir Hasan, Razgrad’ın Kemaller ilçesinin Mumcular köyünde, mezkûr tekkeyi açmak istemişse de Evliya

Edirne'deki Şeyh Cemaleddin, Kosova Peç kasabasındaki pehlivan tekkesi XX. yüzyılın başlarına kadar faaliyetlerine bu sayede devam edebilmişlerdir.⁵⁵¹

B.3. Tekkede Yetişen Pehlivanlarının Osmanlı Sarayında Himaye Edilmesi ve Ceyb-i Humayun Defterlerine Kaydedilmeleri

Osmanlı Devleti'nde tekkeler kuruldukları andan itibaren, yetiştirdikleri tüm pehlivanların barınma, yeme, idman ve sair ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi onların çeşitli güreş müsabakalarına tekkenin nam ve hesabına iştirak etmelerini de temin etmişlerdir. Bilindiği üzere Osmanlı Devleti'nde vakıf sistemi ile idare edilen bu mezkûr tekkelerin iratlarını, güreşe ve pehlivan yetiştirmeye harcamaları, tekkelerin sahibi olduğu en kıymetli niteliklerinden birisidir⁵⁵². İşte bu minvalde, tekke terbiyesinden geçen pehlivanlar sadece toplum üzerinde değil, saray nezdinde de itibar gören kişilerdir. Güreş vasıtasıyla bu saygınlığa sahip olan pehlivanlar, Osmanlı sarayının hem eğlence hem de askeri talimlerinin en değerli unsurları olarak mutlak surette kendilerine yer bulmuşlardır.

Elbette pehlivanların saraya kabul edilme usulleri değerlendirildiğinde, bunun birkaç şekilde olduğu tespit edilmiştir. İlki tekkenin şeyhinin pehlivanı saraya sunması ya da sarayın pehlivanın namını işitmiş olmasıdır ki, bunun dışında Kırkpınar'ın baş güreşlerine iştirak eden pehlivanların mutlak surette saraya davetleri söz konusu olmuştur. Saraya hal ve tavırları beğenilen pehlivan alınırken, I. Selim ve I. Süleyman dönemlerinden itibaren uygulamaya konulan, kurumların derecelendirme işlemleri neticesinde, “pehlivanlar zümresi” tesis edilmiş ve 30. tabakanın 19. derecesi uygun görülerek kayda alınmışlardır.⁵⁵³ Bu pehlivanlar ilerleyen dönemlerde, devrin

Çelebi'nin “Seyahatname” sine göre Süleymaniye Camii ile Eski Saray duvarı arasında, Serçeşme-i Küştigiran (başpehlivan) Demir Meydanı denilen bir yer olduğundan ve pehlivanların ikindiden sonra orada güreş tutmaya devam ettiğinden bahsetmiştir. Can, “Er...”, a.g.e., s. 251-252.

⁵⁵¹ Edirne, Cemaleddin Efendi Dergâhı post-nişini Şeyh Tahir Efendinin kızının, geçirdiği sıracı hastalığı sebebi ile İstanbul Hamidiye-i Etfal Hastanesinde kabul edilmesi adına, merkeze 26 Ağustos 1315 (7 Eylül 1899) tarihinde yolladığı dilekçeye dair. **DABOA. DH. MKT. 2247. 27. 1-2** Fi 9 Cemazeyil-Evvel 1317 / (3 Eylül 1315-15 Eylül 1899); Şuşice karyesindeki İptidai mektebinin muallimi olan Recep Efendi, İpek Kasabası'ndaki pehlivan tekkesine tayin edilmiş fakat memuriyeti henüz vilayetten onaylanmadığından, ivedilikle memuriyet tasdikinin yapılması isteğine dair merkeze yazı gönderilmiştir. **DABOA. MF. MKT. 996. 46. 1-2** Fi 19 Rabi'ül-Ahir 1325 / (19 Mayıs 1323-1 Haziran 1907); Türkmen- Demirhan, “Osmanlı Güreş...”, a.g.m., s.182.

⁵⁵² Burhan Çumralgil, **Osmanlı Devleti'nin 700. Kuruluş Yılı Münasebetiyle “Osmanlı'da Spor” Sempozyumu**, Kültür Bakanlığı Yay., 1999, s.338.

⁵⁵³ Kahraman, “Osmanlı'da...”, a.g.e., s. 130.

yöneticileri tarafından saray ve devlet kademelerinde mühim vazifelere tayin edilerek, yaptıkları huzur güreşleri karşılığında da Ceyb-i Humayun'dan ihsanlar almışlardır. Örneğin, Osmanlı Devleti'nde Kapıcıbaşılıktan veziriazamlığa yükselen pehlivanlar olmuştur.⁵⁵⁴

Osmanlı sarayında değişik zamanlarda ve farklı amaçlarla yağlı güreş müsabakalarının düzenlendiği bilinmektedir. Ancak bu müsabakaların en fazla yapılanı padişahların binişi sırasında gerçekleşenlerdir. Osmanlı'da binişler iki türlü yapılmıştır. Birincisi padişahın mutad kıyafetleri ile aleni yaptığı binişler, ikincisi tebdil kıyafetlerle gerçekleştirdiği binişler ki, padişahın saraydan ayrılarak namaza gitmesi, bir müesseseye planlı olarak gidişi ya da bir müesseseyi küşadı, bir şölene duhulü, kışlık saraydan yazlık saraya geçişi, bir yere misafir olmak maksadıyla ata veya tekneye binerek gitmesi, yağlı güreşlerin yapılması için sebep teşkil etmiştir. Bu minvalde padişahın vasıl olduğu noktada, onun gelişi adına ve yine onun önünde yapılan, kendisinin de ihsanlarda bulunduğu müsabakalara “Huzur Güreşleri” adı verilmiştir.⁵⁵⁵ Devletin tüm kurum ve kuruluşlarda olduğu gibi sarayında özel kanunları mevcut olduğundan hükümdarın binişleri sırasında yaptırdığı “Huzur Güreşleri” nin de her daim yerleşik bir adabı mevcuttur.

Padişahlar genellikle, dini anlamda önemli günlerde kadir geceleri, Ramazan ayında teravih zamanlarında, bayramlarda ve özellikle Cuma namazlarında, bunun yanı sıra kış mevsiminden bahara geçişlerde, kışlık saraydan, yazlık saraya hicret sırasında, çayırlarda yapılan güreş müsabakalarında, surre-i hümayun alaylarında ve Donanma-yı Hümayun çıkışlarında, divan günlerinde, cülus akçesi dağıtılması sırasında, kılıç kuşanma törenlerinde, yabancı elçilerin gelişinde, Mevlit, Miraç ve Berat, Kandilleri ile Ramazan'da Hırka-i Şerif odasının açılışında, Sultan ve eşlerinin Tophane, Eski Saray gibi yerlere gidişlerinde, Sultan hanımların nişanlarında ya da

⁵⁵⁴ Esra Emir-Onur Öztürk, **a.g.m.**, s. 370; Bunun bir örneği Rusçuklu Pehlivan İbrahim Paşa'dır. XIX. yüzyıl Diyarbakır Valilerinden olup, asıl şöhretini pehlivanlığından edinmiştir. “Baba Paşa” lakabıyla tanınan paşanın savaşlarda gösterdiği kahramanlıkları sebebiyle kapıcıbaşılıktan mirimiranlığa getirilmiş, 1809'da ise vezirliğe getirilerek, Rakka Valisi yapılmıştır. 18 Haziran 1810 tarihinde Hacıoğlu Muharebesiyle Ruslara esir düşmüş, 1813'te esaretten dönerek Sivas ve ardından Erzurum Valisi ve 1816 yılında Diyarbakır Valisi, altı aylık hizmetinin ardından İnebahtı Valiliği ile 1821 tarihinde vefat etmiştir. Abdulgani Fahri Bulduk, **Diyarbakır Valileri**, Yay. Haz. Eyyüp Tanrıverdi-Ahmet Taşgın, Medrese Yay., İstanbul, 2007, s. 178-182.

⁵⁵⁵ Ahmet Önal, *Törenler (Payitaht İstanbul'da, Osmanlı Merasimleri, Antik Çağ'dan XXI. yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., İstanbul, 2016, s.404-405.

düğün törenlerinde (Sur-i Cihaz), şehzadelerin sünnet merasimlerinde (Sur-i Hitan), şehzadelerin doğduğunda (Veladet-i Hümayun), ayrıca yine şehzadelerin ilk derse başlangıç günü olan Bed'i Besmele zamanlarında, ordunun bir zafer elde ettiği (Fetih Şadumanlığı) dönemlerde yapılan merasimlerde, huzurlarında müsabaka yaptırarak güne ortak olan hemen her sanatkâra ve pehlivana ihsanlarda bulunmuşlardır.⁵⁵⁶

Bu anlamda padişahların mutlak surette Pazartesi ve Perşembe günleri binişleri yapılmıştır. Biniş törenlerinin tertibinden Silahtar Ağa sorumlu olduğundan, İstanbul'daki hemen tüm tekkelerde bulunan namılı pehlivanlar görevlendirilir ve padişah huzuruna belirli vesilelerle çağrılarak, Enderun pehlivanları ile huzurda güreş tutturulurlardı.⁵⁵⁷

Pehlivanlar, Osmanlı Devleti'nde oldukça itibarlı, hemen her yaştan insanın kendisine örnek aldığı ve padişahların yanlarında himaye ettiği, ihsanlar bahşettiği kişilerdi. Osmanlı Devleti'nde ihsanlar genel anlamda üç aşamada dağıtılırdı. İlki Osmanlı'nın bir çeşit ödeme biçimi olan toprak, arazi, tımar, otlak ve türünden, ikinci ödeme türü devlet idaresinde veya hizmetinde makam tahsisi ve son olarak da altın, gümüş ve zolota tarzı nakit ödeme biçimleriydi. İstanbul'u fethettikten sonra bozkır devlet ritüellerini büyük oranda terk etmeye başlayan II. Mehmed, nakit ödeme biçimini en fazla tercih eden padişahtı. Bu uygulama saray çevresinde cereyan eden Türk idman yaşamını da derinden etkilemişti. II. Mehmed'in, Fatih Külliyesini inşa ettirirken, yanına bir de pehlivanların idman yapabilmesini sağlayabilmek adına zorhaneyi de kurdurması, yağlı güreşin bu dönemden itibaren ivme kazanmasında da etkili olmuştu.⁵⁵⁸

⁵⁵⁶ Sultan Ahmed, Ayasofya, Zeyneb Sultan, Laleli, Eyüb, Nuruosmaniye, Üsküdar'da Ayazma, İzzet Paşa, İbrahim Paşa, Kocamustafa Paşa, Sultan Selim, Beyazıt vb. muhtelif camileri, Ortaköy, Kurşunlu, Yahya Efendi, Sadakat, Veli Efendi, Gülhane, Sultanahmet gibi çayırları tercih etmişler. Yine Ağa Pençesi, İmrahor Kasrı, Silahdar Ağa Kasrı, Kâğıthane, Göksu, Çubuklu, Okmeydanı, Rami çiftliği, Sultaniye, Mirabad, Yalı Kasrı, Bahariye Kasrı, Taksim, Hünkâr İskeleyi, Çamlıca, İstinye Körfezi, Davud Paşa Sarayı, Mustafa Paşa Köşkü, Aynalıkavak, Veli Efendi Çeşmesi, Levend çiftliği, Baltaoğlu, Şemsi Paşa, Havuzbaşı, İncili Kasır, İbrahim Ağa, Hibetullah Sultan Köşkü gibi ikametgahlardan ayrılışlarında yağlı güreş müsabakaları tertip etmişlerdir. Mehmet Türkmen, "Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (Ts.Md.D)'nde: Osmanlıda Güreşçilere Maddi İhsanlar" **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., S. 31, Ocak 201, s. 32.

⁵⁵⁷ Erler-Özyurt, **a.g.m.**, s. 42.

⁵⁵⁸ Emir-Öztürk, **a.g.m.**, s.371. Bu arada II. Mehmed, Ok Meydanını da tesis etmiş ve bunu da kemankeşlere bağışlamıştır. Fakat günümüzde zorhane de Ok Meydanı da II. Mehmed'in vasiyetinde irade buyurduğu durumdan oldukça uzaktır. Ama şimdiki Fatih Güreş Kulübü'nün bir zamanlar bulunduğu yer, II. Mehmed'in zorhanesinin olduğu yerdir. Temizoğlu, **a.g.e.**, 1979, s.14.

II. Bayezid devrinde ise genç yaşta Pehlivanların, sarayda himaye edilmeye başlanmalarıyla birlikte, ayrı bir bölük halinde toplandıkları, kendilerini Ceyb-i Humayun ya da Harac-ı Hassa defterlerine yazdırarak, 30 kuruş çıraklık akçesi dahi almaya başladıkları tespit edilmiştir. Örneğin II. Bayezid'in huzurunda yapılan yağlı güreş müsabakasında rakibine üstünlüğünü kabul ettiren Beşir pehlivana 3000, Süleyman pehlivana 1500 kuruş ihsanda bulunmuştur.⁵⁵⁹

I. Süleyman'da güreş seyretmekten haz alan bir sultan olduğu için kendine bağlı pehlivanlara, günde 10-12 akçe arasında ihsan vermekten geri durmamıştır.⁵⁶⁰ Hatta öyle ki, II. Bayezid devrinden beri yağlı güreş yapılan her mahalde, güreş tuttuğunu ifade eden bir pehlivan, padişahın has pehlivanları arasına dâhil olmak istediğine ilişkin bir dilekçeyi huzur-u hümayunda rahatlıkla sunabilmiştir.⁵⁶¹ I. Süleyman'ın, Vezir-i Azam'ı Pargalı İbrahim Paşa ile kız kardeşi Hatice Sultan'ın yaptığı evlilik merasiminde⁵⁶², 1539 tarihinde oğulları için tertiplenen sünnet merasiminde dahi pehlivan güreştirmiştir.⁵⁶³ 4 Ağustos 1550 tarihinde Birun personelinden olan (Bölük Cemaati) Kırkpınar pehlivanı Şahin pehlivana, 3 akçe ödeme yapıldığı hatta idman ahlakından ve yaptığı güreşlerden memnun olduğu içinde gündeliğinin artırılmasını Koltuk Vezirlerinden, Kapı Ağasından talep ettiği tespit edilmiştir.⁵⁶⁴

Osmanlı Devleti'nde, özellikle Kırkpınar pehlivanları her zaman kıymet görmüşlerdir. IV. Murad zamanında pehlivanlar, ilk olarak Birun adıyla bilinen sarayın dış bölümünde, "Cemaat-i Küştigiran" denilen yerde ikame ettirilmişlerdir. Bu grubun içerisinde tavrı, davranış ve zekâsı ile öne çıkanları da "Enderun" a başka bir deyişle saray içi okula alınmışlar, devletin en üst mevkilerindeki görevleri dahi getirilmişlerdir. Bu dönemde ihsanda bulunulan ve Enderun'da yetiştirilen pehlivanlar; Zal Mahmud Paşa, Melek Ahmet Paşa, Deli Hüseyin Paşa, Melek Ahmet

⁵⁵⁹ Erler-Özyurt, **a.g.e.**, s. 43.

⁵⁶⁰ Metin Ant, **16. yüzyılda İstanbul Kent-Saray-Günlük Yaşam**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 241.

⁵⁶¹ **DABOA.TS.MA. e. 872.26.0.1.** Fi 21 Safer 974 / (Yok-7 Eylül 1566).

⁵⁶² Joseph Von Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi**, C.III, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1989, s.31.

⁵⁶³ Peçevi İbrahim Efendi, **Peçevi Tarihi I**, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1992, s. 116, 159; Hammer, **a.g.e.**, s. 181.

⁵⁶⁴ Kahraman, "**Osmanlı ...**", **a.g.e.**, s. 130-131.

Paşa, Hattat Hasan Paşa, Baki Paşa, Pehlivan Mehmed Ağa gibi isimlerdir.⁵⁶⁵ Adı geçen paşalarında Kırkpınar çayırında güreştikleri rivayet edilmiştir. Bu düşünceden hareketle Enderun, Osmanlı sarayında bir nevi pehlivan yetiştirme merkezi gibi de faaliyet göstermiştir.

Osmanlı Devleti'nde, Seferli Koğuşunun tesis edilmesinin akabinde, pehlivanların artık sarayda kalıcı bir yeri olmuş, Cemaat-i Küştigiran'dan, mezkûr koğuşlara taşınmışlardır. Yağlı güreş pehlivanları, hükümdarın ve diğer saray erkânının verdiği görevlerde başarılı olduklarında görevlerinde hızla yükselebilmişlerdir. Örneğin, Hasodabaşı mevkiine yükselerek padişahın lütfuna ve iltifatına mazhar olan pehlivanlar da mevcuttur.⁵⁶⁶ Hatta Osmanlı padişahlarından IV. Murad, Deli Hüseyin Paşa, Musa Paşa, Filibeli Hafız Ahmed Ağa, Hasodalı Melek Ahmed Ağa, Hattat Hasan Paşa, Pehlivan Dişlek Süleyman gibi güreş yapan saray erkânı ile kispet giyinip güreş tuttuğu bilinmektedir.⁵⁶⁷ Ancak bu durum IV. Murad'ın vefatının ardından tekrar eski haline dönmüştür. Pehlivanlar, Enderun'dan yine Birun halkı içerisine dâhil edilmişlerdir. Fakat Birun'daki pehlivanların önceleri olduğu şartlarda, mahsus bir teşkilat olan Bölük veya Cemaat içinden olmayıp, bundan sonra güreş bilen Bostancı veya sanatkârlar arasından çıktığı da anlaşılmaktadır. Bu anlamda, IV. Mehmed devrinde adap ve erkân konusunda yeterli bilgi, beceri ve donanıma sahip olmayan Enderun Gılmanlarından,⁵⁶⁸ Tokatlı Hazine Halil pehlivan ile Bostancılardan Hamza pehlivanın kurallara aykırı olarak iç oğlan meydanında saray pehlivanı ağırlığına yakışmayacak derecede ağır biçimde iddialaşmalarının ardından, durum padişahın kulağına gitmiş, padişah hiddetlenmiş ve sonucu pehlivanlar adına acı neticelenmiştir.⁵⁶⁹

⁵⁶⁵ Özcan, **a.g.m.**, C. 14, s. 318; Kahraman, "**Osmanlı...**", **a.g.e.**, 1995, s.141-153; Erdem, **a.g.e.**, 2010, s.79-100.

⁵⁶⁶ Mehmed Halife, **Tarih-i Gılmani**, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1340 (1924), s. 25-26; Özcan, **a.g.m.**, C.14, s. 318-319.

⁵⁶⁷ Koltuk vezirleri, devletin vezir statüsü vermediği ancak üç tuğla saraydan çıkmalarına izin verilen Rikabdar Ağa, Çukadar Ağa, Silahdar Ağa, Kapucu Ağa, Tülbent Ağası, Kızlar Ağası, Berberbaşı, İbrikdar Ağa, Bostancıbaşı Ağa, Emr-i Ahur Ağası ve Yeniçeri Ağalarıydı. Kahraman, "**Osmanlı ...**", **a.g.e.**, s. 131; Nejla Günay, "**Osmanlı Saray Hayatında Güreş**", **II. Uluslararası Geleneksel ve Olimpik Güreşler Sempozyum Kitabı**, Kahramanmaraş, 14-15 Eylül 2012, s. 222.

⁵⁶⁸ Gılman: Arapça "Gulam" kelimesinin çoğuludur. Çocuk, Bıyığı yeni terlemiş, köle, esir, hizmetçi gibi anlamları vardır. Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ak Kitabevi, 18. Bsk., Ankara, 2001, s. 288.

⁵⁶⁹ Silahtar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Silahtar Tarihi**, Devlet Matbaası, C.I, İstanbul, 1928, s. 380-381; Kahraman, "**Osmanlı...**", **a.g.e.**, s. 131-132.

Kırkpınar ve yağlı güreş sadece Osmanlı ülkesinde değil, Avrupa ülkelerinde de her zaman merak uyandırmıştır. Özellikle siyasi bir mesaj vermek gayesi ile padişahlar, İstanbul'a gelen başta yabancı misyon şefleri başta olmak üzere pek çok ziyaretçiye, huzurlarında yaptırdıkları güreşleri seyrettirmişler ve sonunda misafirlerinin görüşlerini de almışlardır. Görüşünü beyan edenlerden birisi de 1670-1677 yılları arasında İngiliz Elçisi Sir Daniel Harvey'in yanında getirdiği rahip, Dr. John Corvey'dir. Özdemir Nutku'nun ifadesine göre Corvey, ülkenin muhtelif yerlerini gezdikten sonra en fazla etkilendiği yerin Edirne şehri olduğunu ifade etmiş ve ardından içerisinde, Edirne şenliklerinin de anlatıldığı bir eser kaleme almıştır. Bu eserinde, 1675 yılında Edirne'de gördüğü 314. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin anlatmış ve yağlı güreş sporunun yalnız güce, nefese değil, zekâyâ dayalı da yapıldığından bahsetmiştir.⁵⁷⁰

III. Ahmed devrinin huzurda yapılan güreşlerine dair 106, I. Mahmud devrinin çoğu Şubat ayında olmak üzere 36, III. Mustafa zamanının 26 güreş ki büyük kesimi Nisan ayında yapılmıştır, I. Abdülhamid devrinde önemli bir kısmı Eylül ayı içerisinde olmak üzere 32, III. Selim zamanında 65, II. Mahmud devrinde 18 güreş yapıldığı tespit edilebilmiştir.⁵⁷¹

Osmanlı Devleti'nde padişahların ihsanlar dağıttığı yağlı güreş organizasyonları ve genellikle saraydan çıkarak Cuma Selamlığına, bayram namazlarına uzun ya da kısa süreli konaklamak adına gittiği yerde ziyaret ettiği,⁵⁷² müessese, tekke, ocak veya bir şölende en önemlisi her tahta çıkışlarında kendi şerefine tertip edilen ki, buna “*biniş töreni*”, yaptırdığı güreşlere de “*Huzur Güreşleri*” denirdi. Davud Paşa Sarayı, Mustafa Paşa Köşkü, Bahariye Kasrı, Hünkâr İskeleyi, İncili Kasrı, Aynalıkavak, Tophane, Saray-ı Kadim, Şemsi Paşa, Havuzbaşı, Göksu, Çubuklu, Rami Çiftliği, Veli Efendi Çeşmesi, İmrahor Kasrı, Silahtar Ağa Kasrı, Hibetullah Sultan Köşkü gibi yerlere hemen her gidişlerinde ve burada yapılan müsabakalarda padişahlar ihsanlarda bulunmuşlardır. İhsanların verildiği mekânlar

⁵⁷⁰ Özdemir Nutku, **IV. Mehmed'in Edirne Şenliği (1675)**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1987, s.108-109.

⁵⁷¹ Esra Emir-Onur Öztürk, “*Genel Perspektiften: Osmanlı Huzur Güreşlerinde Pehlivanlara ve Duacılar Verilen İhsanlar*” adlı makalesinde, II. Mahmud devri güreş müsabakası sayısını dokuz olarak vermişlerdir. Emir-Öztürk, **a.g.m.**, s. 373.

⁵⁷² Padişahların genellikle ibadet için tercih ettiği Laleli, Eyüb, Koca Mustafa Paşa, İzzet Paşa, Nur-u Osmaniyye, Ayasofya, Sultan Ahmed, Bayezid, Zeynep Sultan, İbrahim Paşa, Ayazma Camileridir.

bunlarla sınırlı değildir. Sultanların evlilikleri, nişanlanmaları (Sur-i Cihaz), kılıç kuşanma törenleri, sürre alayları, Berat ve Kadir geceleri maddi ihsanların verildiği sair zaman dilimleridir.⁵⁷³ Ancak pehlivanlar, Mayıs ayının başında Hıdırellez zamanı, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde olduklarından, hükümdarlar, binişlerindeki güreşleri de mutlak surette tehir etmişlerdir.⁵⁷⁴

Osmanlı Devleti'nde Hassa pehlivanlarına ayrılan ilk düzenli ödeneklere, II. Mustafa devrinde rastlanılmıştır. Buna göre Ceyb-i Humayun'dan, on Hassa Pehlivanına elbise ücreti olarak 25 kuruştan toplamda 250 kuruş (4000 gümüş akçe) ödenek tahsisine, padişah emri ile karar verildiği ve bundan sonra da ihtiyaç hâsıl olduğunda talebin karşılanacağına ilişkin düzenleme yapıldığı tespit edilmiştir.⁵⁷⁵

II. Mahmud devrine ulaşıldığında, saray pehlivanlığı statüsünde ciddi değişimler yaşanmıştır. 1827 yılının Temmuz ayından itibaren Enderun'un ve ocakların tasfiye edilmesi ile birlikte pehlivanlar da bilgi, görgü, tecrübe ve becerileri noktasında değerlendirilerek, Asakir-i Mansure-i Muhammediye'ye subay, redif asker, er olarak kaydedilmiş ya da memleketlerine gönderilmiştir.⁵⁷⁶

İşte bu zamana kadar Ceyb-i Humayundan⁵⁷⁷, Çukadarların desteği ile Salavatçılar ve Silahtarlar da en az pehlivanlar kadar ihsan alırlarken, yaşanan bu ilga hadisesinden sonra onlarında ödeneği kesilmiştir. Salavatçılara ve pehlivanlara yapılan ödemeler her padişah döneminde değişiklik gösterse de XIX. yüzyıla kadar

⁵⁷³ Emir-Öztürk, **a.g.m.**, s.372; Türk milletinin ata yurdunda şölen ve tören şeklinde gerçekleştirdiği ritüeller; Nevruz şenlikleri, Evlenme toyları, Hızır-ı Nebi şenlikleri, savaş dönüşü şenlikleri, Oğdaruş şenlikleri, Bey oğlunun ilk av şenlikleri, cülus törenleri, yuğ törenleri, yayla şenlikleri, sonbahar şenlikleri, hasat mevsimi şenlikleri, ad koyma şenlikleri, kispet giyme törenleri, yeni çadır kurma şenlikleri, koç katımı şenlikleri, kurban ve Ramazan Bayramları, çift koşusu şenlikleri, huzur güreşleri, askere gitme törenleri, sünnet törenleri, pazar şenlikleri bilhassa güreş tertip etmek fırsatını yakaladıkları faaliyet sahalarıydı. Murat Şahin-Serdar Geri, “*Türk Spor Tarihinde Aşırtmalı Aba Güreşleri*”, **II. Uluslararası Geleneksel ve Olimpik Güreşler Sempozyumu Kitabı**, Kahramanmaraş, 14-15 Eylül 2012, s. 149.

⁵⁷⁴ Kahraman, “**Huzur...**”, **a.g.e.**, s. 160-186.

⁵⁷⁵ **DABOA. AE. SMST. II. 69.7327.0.1.** Fi 18 Zilhicce 1111 / (26 Mayıs 1111- 6 Haziran 1700).

⁵⁷⁶ Kahraman, “**Osmanlı...**”, **a.g.e.**, s. 133.

⁵⁷⁷ **Ceyb-i Humayun**: Padişahların örtülü ödeneği, padişahların şahsi kullanımına ayrılmış ve buradan yapılan harcamalara denir. Bkz. Halil Sahillioğlu, **Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. VII, İstanbul, 1993, s. 465-467;

ihsanlar genelde zolota⁵⁷⁸ ve kuruş hesabı üzerinden yapılırken, mezkûr tarihten sonra mecidiye üzerinden ödenmiştir.⁵⁷⁹

II. Mahmud devrinde, devlet idari sisteminde görülen değişimden, saray adabı da payını almış, bazı usuller değişirken, bazıları aynen devam etmiştir. Devletin kurallarında değişime gidildiği 1831-32 yılları aralığında, biniş-i hümayunlar tavizsiz biçimde uygulanmıştır. Bu göre tüm koğuş ahalisi, “kartal kanadı” şeklinde dizilerek beklemekle yükümlüydü ve pehlivanlar, kendilerine gösterilen yerlerde öğle namazını müteakip yenen yemeğin ardından güreşe geçerlerdi. Bu aktivitenin ardından cirit, tokmak oyunları ve tüfek atışları da yapılırdı.⁵⁸⁰ Enderun ağaları biniş yerine padişahdan önce gider, hazırlıkları tamamlardı. Saray erkânı, padişah saltanat kayığı ile gelecekse iskelede, atla gelecekse mekânın bahçe kapısının önünde beklemek zorundaydılar. Hükümdar müsabakaların olacağı yere geldiğinde, istediği güreş tarzını Silahtar Ağaya söyler, Rikabdar Ağa vasıtası ile Duacıya talep iletilir ve bu minvalde Duacı müsabakalardaki pehlivan eşleştirmelerini beklentiye göre tanzim ederdi.⁵⁸¹

Bu suretle sarayda sadece yağlı güreşlerle iştigal eden “Hasan Pehlivan Bölüğü” tesis edilmişti. Başka bir ifade ile IV. Murad’dan, Sultan Abdülaziz zamanı da dâhil pehlivanlar Huzur Güreşleri ile ihya edilmişlerdi. Sultan Abdülaziz’in validesi Pertevniyal Sultan, II. Mahmud ile bozulan “Saray Pehlivanlığı” geleneğini yeniden Osmanlı literatürüne yerleştirirken, Bektaşî tekkeleriyle birlikte güreş tekkelerini yeniden faaliyete geçirme girişimleri kısmen de olsa başarılı olmuştur. Osmanlı Devleti’nde padişahın huzurunda yapılan güreşlerde ayrıca bilinmelidir ki, bir adab-ı müâşeret vardır. Buna göre pehlivan, padişah ile göz göze gelemmez, güreşirken ona arkasını dönemez, hasmına karşı yüksek sesle huzur-u hümayunda bağıramazdı. Ayrıca pehlivanlar, padişahın ihsanı olan bahşişi alabilmek adına tüm maharetlerini ortaya koymak zorundayken, mücadeleleri sırasında gözlerine yağ kaça da bunu

⁵⁷⁸ 1/3 oranı anlamına gelmektedir. Buna göre 9 sülüs, 3 zolota anlamındadır. 1 zolota, 90 gümüş akçeye denk gelmektedir.

⁵⁷⁹ Yirmi sekizinde Has Oda Köşk’ünde güreş oldukda galibe ikişer ve mağluba birer zolota ve duacıya dahi iki zolota ihsan buyurulmağın Çukadar Ahmed Ağa marifetiyle verilen: seksen altı zolota, yirmi dokuzunda Ok Meydanının da biniş olub matbah sakaları arzuhal verdikde Çukadar Ahmed Ağa marifetiyle ihsan buyuruldu: yüz kuruş **DABOA.TS.MA. d. 2354.17.0.2**; Fi 16 Şaban 1122, (29 Eylül 1211/ 10 Ekim 1710).

⁵⁸⁰ Dünder Ali Kılıç, “*Osmanlı Saray Törenlerinin Üsküdar’a Yansıması*”, **Üsküdar Sempozyumu I, (Bildiriler)**, C: I, İstanbul, 23-25 Mayıs 2003, s. 94; Kahraman, “**Huzur...**”, **a.g.e.**, s. 22; Türkmen, **a.g.m.**, s.31-32;

⁵⁸¹ Kahraman, “**Osmanlı...**”, **a.g.e.**, s. 141.

kendisi değil, rakibinin izni ile duacının silmesi gerekirdi. Hiçbir pehlivan huzurdayken, padişahın izni olmaksızın rakibi zayıf da olsa yenmeye kalkışamazdı ki, ancak rakibini yenmesinin ardından diz çökölüp yer öpen pehlivan, birkaç adım geri giderek el bağlayıp, baş önde beklemek zorundaydı.⁵⁸²

Müسابakaların tamamlanmasının ardından padişah, Silahtar Ağa vasıtası ile bahşişler verir ve “*üstüfe*” denilen ipekli, sırmalı kumaşlardan kesilmiş 5 arşın uzunluğundaki “*tonluklar*”, boyunlarına asılırdı.⁵⁸³ Binişlerde ve sarayda yalnız Enderun pehlivanları değil, güreş tekkelerinden veya yabancı ülkelerden gelen pehlivanlar da güreşirdi.⁵⁸⁴

Osmanlı toplumunda pehlivan olmak aynı süreçte sosyal bir statünün de sahibi olmak anlamını taşırdı. Bu sebeple Osmanlı toplumunda küçük yaştan itibaren çocukların “pehlivan” olarak yetiştirme çabası, güreşin tam bir halk sporu olduğunun da simgesiydi. Ayrıca güreşçilerin farklı yörelerde elde ettikleri başarılar, onların İstanbul’a daha hızlı ulaşabilmeleriyle doğru orantılıydı. Bu düşünceden hareketle Sultan II. Mahmud, huzur güreşlerinde teşrifat kurallarına uygun olarak güreş yaptıran son padişah olmuştur. Öyle ki, padişah, davul-zurna yerine na’re ve zurna çaldırmayı tercih edecek kadar geleneklerine sadakat ile bağlı kalmıştır.⁵⁸⁵

Padişahların biniş törenlerinin maksatlarından belki de en önemlisi bedeni savaşa hazır tutabilmektir ki, bunun için pehlivanlara sürekli güreş tutturulurdu. Örneğin, Sultan II. Mahmud, Alibeyköy’e gittiğinde de her zaman yapıldığı gibi yine pehlivan güreşleri ve atış talimleri yaptırılmıştır.⁵⁸⁶

Aynı zamanda II. Mahmud kendi döneminde pehlivanları saray içerisinde değil, kasır ya da köşklerde ikame ettirmiştir. Onun devrinde Dobrucalı Mehmed,

⁵⁸² Kahraman, **Huzur...**, a.g.e., s.10; Türkmen, “*Osmanlı Güreş...*”, a.g.m., s. 162-174; Kahraman, “**Osmanlı...**”, a.g.e., s. 144.

⁵⁸³ Barkan, “*İstanbul Sarayları...*”, a.g.m., s. 343.

⁵⁸⁴ III. Selim’in süt kardeşi Kaptan-ı Derya Cünci Hüseyin Paşa’nın 29 Şubat 1792 tarihinde uhdesinde beslediği 6 pehlivanını saraya getirerek kapı halkı ve levendlerden oluşan saray pehlivanlarıyla müsabakalar yaptırdığı ve tamamında da mağlup olduğu resmî belgelerde yer almıştır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “*III. Selim Zamanında Yazılmış Dış Ruznamesinden 1209/1791 ve 1207/1792 Senelerine Ait Vekayi*” **Belleten**, C. XXXVII, S. 148, TTK Basımevi, Ankara, Ekim 1973, s. 607-622; Atıf Kahraman Osmanlı Devleti’nde Spor adlı eserinde bu makalenin künyesini yanlış vermiştir.

⁵⁸⁵ Kahraman, “**Osmanlı...**”, a.g.e., s. 136.

⁵⁸⁶ Hafız Hızır İlyas Ağa, **Letâif-i Enderun&Tarih-i Enderun 1812-1830**, Haz. Cahit Kayra, Güneş Yay. İstanbul 1987, s.73.

Balyalı, İkiz Osman, Haliloğlu, Hocaoglu, Çerkez Hafız Mehmed gibi pehlivanlar sarayda huzur güreşlerinde görev alan dönemin son önemli güreşçilerindendir. Bu pehlivanların en çok bilineni de Suhteoğlu Mehmed pehlivandır. Suhteoğlu Mehmed pehlivan, padişah adına yaptığı müsabakaların tamamında özellikle yabancı rakiplerine karşı üstünlüğünü her türlü kabul ettirdiği için yaşadığı müddetçe kendisinde kalacak olan Üsküp ve Prizren de bulunan iki köyün tapuları ile Yanya yakınlarındaki 41.216 parça bahçenin zeametlerini padişahıdan teslim almıştır.⁵⁸⁷

Sultan Abdülaziz devrinde kadim teşrifat kurallarına göre Pazartesi ve Perşembe günleri biniş yapılmadığından, padişahın dilediği yer ve zamanda müsabaka tertip edilebilmiştir. Bunlardan bir tanesi de Nahum Tiyatrosunda, 25 Nisan 1865 Salı günü Fransuva adındaki bir Fransız güreşçi ile “Hamlacı” lakaplı Abdullah adındaki Türk pehlivanı arasında yapılan müsabakadır. Abdullah’ın iki defa karşılaştığı Fransız güreşçi yapılan ilk müsabakayı kazandıysa da ikincisinde Abdullah’ın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu müsabaka Türk pehlivanın Avrupalı güreşçiler ile yaptığı ilk Greko-Romen tarzındaki mücadele de olmuştur.⁵⁸⁸

Fransız güreşçi ile yapılan müsabakanın bir önemi de Fransa’nın dönem itibari ile Ortadoğu ve Doğu Akdeniz’deki siyasi, ekonomik çıkarlarını sürdürebilmek adına zaman zaman Türk topraklarına saldırdığı, azınlıkların hamiliğini üstlenmek için uluslararası platformlarda çaba sarf ettiği, Osmanlı Devleti üzerinde geliştirdiği emperyalist düşüncelerin yaygınlaştığı sürece denk gelmiş olması oldukça manidardır.⁵⁸⁹

⁵⁸⁷ Her pehlivanın rüyası olan kispetini Kabe’ye göndermeyi Suhteoğlu istememiş, vefatının ardından torunları tarafından devlete bağışlanmıştır. Sahibi olduğu yerlerin kayıtlarını gösteren kağıtlarda yine torunu Mehmed Acar tarafından 1895 kayıt numarası ile Bursa Müzesine verilmişse de mezkûr envanterler günümüz itibariyle Bursa’daki hiçbir müzede sergilenmemektedir. Suhteoğlu’nun Demirci Köyünde bulunan mezar taşının yine Bursa Müzesi’nde 1783 envanter numarasıyla kayıtlı olduğu söylene de rastlanılamamıştır. Suhteoğlu’nun mezar taşında ise Züema ve pehlivan-ı Devlet-i Aliye’den Cennet Mekân-ı Firdevs-i Aşîyan Merhum ve Mağfur Ünleh Suhteoğlu Mehmet Ağa” yazdığı Atıf Kahraman’ın eserinde belirtilmiştir. Kahraman, “**Huzur...**” a.g.e., s. 150-151, 226; Kahraman, “**Osmanlı...**”, a.g.e., s. 149; Ama Ali Gümüş, Er Meydanı adlı eserinde Kabe’ye kispet asma geleneğini bozanın Filiz Nurullah olduğunu yazmıştır. Can, “**Er...**”, a.g.e., s. 252.

⁵⁸⁸ Çevik, a.g.e., s. 30. Bu arada Greko-Romen stildeki güreşler ilk defa moden anlamda 1848 yılı içerisinde Fransa’da tertiplenen bir güreş organizasyonunda ilk defa yapılmıştır. **Tasvir-i Efkâr Gazetesi**, No: 634, (H. 29 Zilkade 1281-m. 25 Nisan 1865), s.1; Kahraman, “**Osmanlı...**”, a.g.e., s.135.

⁵⁸⁹ Şerife Yorulmaz, “*Osmnlı-Fransız İlişkileri Çerçevesinde Osmanlı Topraklarında Açılan Fransız Kültür Kurumları ve Bunların Meşruiyet Kazanması (19. yüzyıl-20. yüzyıl)*”, **Osmanlı Tarih Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)**, C.11, Sayı: 11, Ankara, 2000, s. 701.

Sultan Abdülaziz, huzur güreşlerine farklı bir boyut kazandırmıştır. Kendisinin 1867 tarihinde Avrupa'nın bazı ülkelerine 59 kişilik bir devlet ricali ile yaptığı seyahat bir Osmanlı padişahın ilk yurtdışı gezisidir. İşte bu devlet ricalin içerisine Arnavutoğlu Ali,⁵⁹⁰ Kara İbrahim⁵⁹¹ adlı pehlivanları da almıştır ki, onların hem gösterişli vücutlarını hem de heybetlerini gittikleri yerlerde sergileme fırsatını değerlendirerek, Avrupalı devletlere Türk'ün varlığını fiziksel boyutuyla da olsa göstermek hem de bir nevi “gözdağı” vermek amacını gütmüştür. Elbette böyle bir olayı kaçırmak istemeyen Avrupa basınının da pehlivanlar ilgi odağı haline gelmiştir. Sultan Abdülaziz bu iki pehlivanı Paris Ellysee Sarayının bahçesinde ritüellere aykırı olarak yağlanmadan güreştirerek, güreş özlemini de gidermiştir.⁵⁹²

⁵⁹⁰ Kastamonu'nun Cambaz köyünden doğan Ali, güreşe çocukluk yıllarında başladı ve 15 yaşına geldiğinde İnebolu kayıkçılarının yanına çalışmaya gitti. Çalıştığı gemi ile Yunanistan'ın Mora Yarımadasının Yenişehir'ne gittiğinde akrabasının yanında helvacılığa başladı. Bu yerde ikame ederken yaptığı güreşlerde gösterdiği başarılar sebebi ile Arnavut beyler tarafından himaye edildi ve burada yağlı güreşin inceliklerini öğrendi. Anadolu'ya döndüğünde artık lakabı “Arnavutoğlu” olmuştu. Kırkpınar'ı kazanmasının ardından Abdülmecid devrinde saraya intisap etmiş, 265 arşın (0,68x265=1.80 cm.) boyunda, 65-70 okkalık (1,28x70= 89,6 kg.) bir pehlivandır. Abdülaziz devrinin Arnavutoğlu gibi birkaç ünlü pehlivanı daha vardır. Durçalı İsmail, Makarnacı Hüseyin, Sivaslı Akkoyunlu Kazıkçı Karabekir ki, karakucaktan, yağlı güreşe geçmiş bu pehlivan namını “kazık” oyunundaki başarısından almıştır. 1854-1855 yılları arasında Sivastapol Savaşı'nda topçu neferi olarak görev alan Karabekir pehlivan, 1861 yılında Kırkpınar'ı kazanarak ün yapmıştır. 140 kg. lık Pomak pehlivan Kavasoglu İbrahim, Arnavutoğlu'ndan 1860'da Kırkpınar'da başpehlivanlığı almış ve ilk iş olarak akrabası olan Kara İbrahim'i saraya takdim etmiş ve Şamdancıbaşı olarak göreve başlatmıştır. Koloğlu, **a.g.e.**, s. 22, 351-352; Erdem, **a.g.e.**, s.110-111; Bilar, **a.g.e.**, C.I, s.88; Başgöl, **a.g.m.**, s. 22; Ali Gümüş, “*Türk Güreş Tarih ve Kırkpınar*”, **Tercüman Gazetesinin İlavesi Dergi**, İstanbul, 1986, s. 16.

⁵⁹¹ Pomak (Pamukçulu) Osman pehlivandan güreşi öğrenen Kara İbrahim pehlivan, 1838 yılında Plevne şehrine bağlı Lofça kasabasının “Letniça” köyünde doğmuş, şahsına münhasır bir pehlivandır. Gösterişli, yakışıklı ve içine kapanık, hayırsever, mütevazı, kibirden arınmış bir pehlivan olan Kara İbrahim'in, güreşirken ince ve zevk veren bir stili tercih ettiği de ifade edilmiştir. Rakiplerini ilk aşamada yenmez, önceden belirlediği oyuna getirmek için yorar ve bu sebeple de hiçbir pehlivan onunla uzun süre güreş tutamazdı. Soğukkanlılık, cesaret, dayanıklılık, surat, fiziki kuvvet ve güreş ilminin hemen tüm bilgilerini bünyesinde barındıran bir pehlivandır. Sultan Abdülaziz ile birlikte yurtdışına gitmiş, Paris'te güreş tutmuştur. Padişahın lütfuna da mazhar olan Kara İbrahim'e Sultan, Mandıra Köyünün (Büyük Mandıra Beldesi) arazini bağışlamış ve saraya süt ve süt ürünleri üretmesini istemiştir. Pehlivan her yıl sonbahar mevsiminin başında muhtemelen Eylül ayından itibaren İstanbul'dan ayrılarak inzivaya çekilir ve altı ay müddetle ortaya çıkmazdı. Sultan tarafından gözetilen pehlivana ihtiyaç duyduğu her şey yine padişah vasıtası ile ulaştırılıyordu. Çünkü, elinde para tutmayan ve hayır işlerine, fukaralara dağıtan, toplumdaki genelde uzak duran, küçük bir odada da yaşayan, kapısını da açık tutan, az konuşan bir pehlivandır. Kara İbrahim pehlivanın en eski rakibi Avusturya istibotunda çalışan Aglizi ve Cemil pehlivanlardı. Ama ikisinin gücü de Kara İbrahim pehlivana denk değildi. 1895 yılında vefat ettiğinde Çırağan Sarayının karşısındaki Yahya Efendi Camiinin avlusuna defnedildi. Pons, **a.g.e.**, s. 304-313; Erdem, **a.g.e.**, s. 123-126.

⁵⁹² Günay, **a.g.m.**, s.225; Mehmet Gül-Mehmet Çebi-Recep Uzun-Oğuzhan Gül, “**Devlet-i Aliyye-yi Osmaniyye’de Güreş Sporunda İz Bırakan Sultanlar: Sultan Abdülaziz Han**”, Akademisyen Kitabevi, Kayseri, 2019, s.101-106.

Sultan Abdülaziz saray bünyesinde belki de en fazla pehlivan besleyen padişah'tır. Sarayında yer alan pehlivanların tamamı Kırkpınar'dan yetişme olup, çok defa başpehlivan olmuşlardır.⁵⁹³ Sultan Abdülaziz Dolmabahçe, Beylerbeyi, Çırağan saraylarında ikamet ettiğinden pehlivanlarını da bu saraylara yakın yerlerden birisi olan İhlamur Kasrı, Sıya Ocağı'nda ikame ettirmiş ve idmanlarını da kasrın bahçesinde yaptırmıştır. Müsabakalarda genellikle Kağıthane, Ayazağa ve Yıldız Bahçesinde gerçekleştirmişlerdir.⁵⁹⁴

Sultan Abdülaziz'e kadar Hamlacılar ve Şamdancılar Sıya Ocağı'nda dağınık halde yaşarlarken bu dönemde bir sistematığe kavuşmuşlar, ocak yalnız pehlivanlara mahsus bir akaret haline bu sayede getirilmiştir. Bunun dışında Serencebey civarında beşer bölüklü, iki daire genişliğinde bir yere dönüştürülerek tadilatı tamamlanmış ve ocağa, padişahın İstanbul'a çağırıldığı ve misafir olarak gelen pehlivanlar yerleştirilmiştir.⁵⁹⁵

⁵⁹³ Lofçalı Kara İbrahim, Tokatlı Keçecili Şeyh Kasım, Lofçalı Kavasoglu İbrahim, Plevneli "Gaddar" Kel Aliço, Silistreli Makarnacı Halil Hüseyin, Filibeli Hançoğlu Halil tespit edebildiğim pehlivanlardır. Bu devrin ikinci derece pehlivanları ise Sarı Hüseyin, Hamlacı Mustafa, Hamlacı Kayısoğlu, Küçük Danacı, Büyük Danacı, Karagöz Ali, Pomak Deli Murad, Hasahırlı Abdurrahman, Şumnulu Kara Ahmed, Çorumlu Zeynel, Pomak (Pamukçulu) Osman (Koca Yusuf'un hocası), Suyolcu Mehmed (1840-1947). Koloğlu, **a.g.e.**, s. 352-353.

⁵⁹⁴ Kahraman, "**Osmanlı...**", **a.g.e.**, s. 135; Cem Atabeyoğlu, "**Güreş**", **Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı İslâm Ansiklopedisi**, C. III, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 1994, s. 454.

⁵⁹⁵ Ocağın birinci bölüm, birinci dairesinde; Makarnacı Hüseyin pehlivan, birinci dairenin ikinci bölümünde Silistreli Sarı Mehmed pehlivan, birinci dairenin üçüncü bölümünde, Lofçalı Ahmed pehlivan, birinci dairenin dördüncü bölümünde Kündeci Pomak Hasan pehlivan, birinci dairenin beşinci bölümünde, Balçıklı Arap Mustafa pehlivan ikame ederken, ikinci daire birinci bölümde, Deliormanlı Ahmed pehlivan, ikinci daire ikinci bölümde İbrikar Hasan pehlivan, ikinci daire üçüncü bölümde Seyranoglu Mahmud pehlivan, ikinci daire dördüncü bölüm Gaddar Kel Aliço'ya ayrılmış, beşinci bölümde misafir olarak gelecek pehlivanlara ya da sair misafirlere tahsis edilmiştir. Şefik, **a.g.e.**, s. 66-67; Makarnacı Hüseyin pehlivanın 1848-1849 yıllarında, Silistre'nin Sulh Köyünde dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. 1862 yılında Kırkpınar dâhilinde elde ettiği başarılar sayesinde, Sultan Abdülaziz devrinde saraya alınmıştır. Makarnacı Hüseyin pehlivanın tırpanının meşhur olması, boynunun kalınlığından çenesinin belli olmayan, 175 cm. boylarında, kolları bacakları kalın bir pehlivandı. 1878 yılında Bilecik'in Pazaryeri ilçesine bağlı Dereköy'de ikamete başlamıştır. 1910 yılında vefat etmiştir. Erdem, **a.g.e.**, s. 198-199; Özcan Başgöl, "**Makarnacı Hüseyin pehlivanın Kabri Yaptırılıyor**", **Destan-ı Kırkpınar**, S. 7, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Ocak 2014, s. 12; Kel Aliço, 1844 yılında Plevne'nin Lofça kazasının Ozikoviça köyünde dünyaya gelmiştir. Sert ve hırçın bir pehlivan olması sebebi ile "Gaddar" lakabıyla anılmış, 1863 yılında çıktığı ilk Kırkpınarı'nın ardından 27 yıl başpehlivanlığı hiç kimseye bırakmamıştır. Fiziki görünümünden ötürü "kel" olarak bilinen Aliço, aynı zamanda sarayın himayesine de girmiş, fakat izinsiz Kırkpınar'a çıktığından saraydan çıkarılmış da bir pehlivandır. 1886-1889 yılları arasında karşısına çıkacak pehlivan olmadığından Kırkpınar'da kispet giymeden başpehlivan olmuştur. 1919 yılında Koyunyeri (Kel Aliço) köyünde vefat etmiştir. Erdem, **a.g.e.**, s. 142-197. Aliço'nun evinin olduğu yerde günümüzde onun adını taşıyan bir ilköğretim okulu bulunmaktadır. 2008 yılında İpsala'da Kel Aliço Pehlivanı Tanıtma ve Yaşatma Derneği kurulmuştur. Bilar, **a.g.e.**, C.I., s. 109.

Sultan Abdülaziz saltanatı zamanında yayınladığı ferman ile ülkenin tüm maharetli, kendine güvenen pehlivanlarını İstanbul'a davet etmiştir. Hatta pehlivanların durumdan haberdar olabilmesi adına devrin valileri, mutasarrıfları da yoğun gayrete girmiştir. Bu süreç içerisinde Pazartesi ve Perşembe günü hariç saray kuralları doğrultusunda güreş müsabakaları tertip edilmiştir. İstanbul'da yapılan müsabakalarda en fazla başarı gösteren Keçeci Kasım pehlivan olmuş, yaşadığı köy onun mülkü haline getirilmiştir.⁵⁹⁶ Bu noktada Sultan Abdülaziz'in de zaman zaman güreş tuttuğu söylenmiştir. Gaddar Kel Aliço ile üç defa karşı karşıya gelen padişah müsabakaların tamamını kaybetmiştir. Burada kaybetme şekli, pehlivanın elinden kurtulamayacağı bir oyun ile altta kalması hâlidir ki, padişahın sırtının yere değdirilmesi mümkün değildir.⁵⁹⁷

Sultan Abdülaziz devrinde sadece pehlivan ocağında değil, devletin tüm kademeleri de bir ıslahat hareketi başlamıştır. Özellikle Osmanlı donanmasında ve diğer askeri birimlerinde modernizasyona gidilirken, Avrupa tarzında askerin ve toplumun eğitimi konusunda da yoğun bir mesai harcanmıştır. Yapılan bu çalışmalar devletin dışarıdan aldığı ödünç paralarla yapıldığından toplum içerisinde infial uyandırmamış, ancak bu paraların ne zaman bir kısmı sarayların restorasyonu, yenilerinin inşası noktasına gelmiş, ondan sonra Sultan Abdülaziz'e karşı muhalif sesler yükselmeye başlamıştır. İşte tüm bu yaşanan gelişmeler Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesine ve elim ölüm hadisenin yaşanmasına kadar giden tüm süreci başlatmıştır.

Sultan Abdülaziz'in şüpheli ölümü zaman zaman tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Sultanın katledildiğini düşünenlerin en önemli savı, padişaha karşı yakınındaki devlet adamları tarafından, tahttan hal edilmesinden 22 gün sonra Feriye Sarayı'nda yarı kapalı bir hapis hayatı sürdüğü sırada, Pehlivan Mustafa ve

⁵⁹⁶ Tuna Valisi Mithad Paşa, padişahın karşısına çıkabilecek pehlivan bulabilmek adına tüm bölgeyi taratmıştır. Murat Özdemir, “*Türk Kültüründe Pehlivanlık Kavramı*” **Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi**, C.5, S.12, 2018, s. 558-564; Dönemin Amasya Mutasarrıfı Ziya Paşa, Kırkpınar başpehlivanı Kasım pehlivanın şöhretini duymuş, 1861 yılında onu Amasya'ya getirtmiş, iki pehlivan ile güreştirmiş, ardından İstanbul'a göndermiştir. Sabri Yücel, **Keçeci Ahi Baba ve Zaviyesinde Yetişen Ünlü Kişiler**, Can Yayınlar, İstanbul, 2003, s. 250-295; Keçeci Baba vakfının malikanelerinin varlığı bilinmekle birlikte vergi alınmadığı ve defter tutulduğu da bilinmektedir. **DABOA.BEO.1133.84948.0.1-2**. Fi 10 Muharrem 1316 / (19 Mayıs 1314-31 Mayıs 1898).

⁵⁹⁷ **Milliyet Gazetesi**, “*Takvimden Bir Yaprak, Kırkpınar Güreşleri*”, 8 Haziran 1957, s.3.

arkadaşlarının azmettirilerek cinayetin işlendiği şeklinde bir iddiadır.⁵⁹⁸ Padişahın direnç göstermemesinin sebebi olarak da pehlivanların her zaman padişaha yakın olmaları, hükümdarın onlara her hususta güven beslemesi şeklinde açıklamışlardır.

Sultan Abdülaziz'in vefatından beş yıl sonra Pervin Felek Hanımın konuya ilişkin bazı gizli kalmış bilgileri, gerekli yerlere duyurması ve bunun üzerine merhum padişahın ailesinin varsa, işlenen suça iştirak edenlerin yargılanması talebi doğrultusunda, şahısların 29 Haziran 1881 tarihinde kurulan Yıldız Mahkemelerinde, davaları yeniden görülmüş ve ilk olarak saray pehlivanlarından Yozgatlı Mustafa'nın sorgulanması için İstanbul'dan Yozgat Valiliğine, oradan da merkeze birer yazı gönderilmiş,⁵⁹⁹ ardından Yozgatlı Mustafa Pehlivan (Çavuş)⁶⁰⁰, işlenen fiil ile ilgili sorgulanmak üzere tutuklu olarak İstanbul'a getirilmiş, mahkemenin huzuruna çıkarılmıştır.⁶⁰¹

Bu minvalde, Sultan Abdülaziz'i Fer'iyye Sarayı'nda ikame ettiği odanın bir köşesinde Pazar öğleden sonra saat 15.00 civarında, sol ve sağ kollarının dirsek kesiminin iç kısımlarından kesilmek suretiyle iki büyük yara açarak katletme suçuna iştirak ettiği iddia edilen, diğer Kırkpınar pehlivanları Cezayirli Pehlivan Mustafa ile

⁵⁹⁸ **DABOA. Y.E.E..141.41.2.1** Fi 21 Cemazeyil-Evvel 1298/ 9 Nisan 1297--21 Nisan 1881.

⁵⁹⁹ **DABOA.Y.EE. 18.18.1.** Fi 27 Rabi'ul-Evvel 1298 / 15 Şubat 1296-27 Şubat 1881).

⁶⁰⁰ 1865 yılında Yozgat'tan İstanbul'a gelmiş, 28 yıl önce askerliğini er olarak 8 sene yapmış, tezkireyi almasının ardından Dersaadet'te 2 yıl kalarak güreş kovalamış ve Nişantaşın'da güreş tutarken sabık hükümdar Abdülaziz'in kendisini keşfederek, yanına dört çifte başkayıkçı olarak alması ile hayatı tamamen değişmiştir. Saraya girmesinden bir yıl sonra padişah Abdülaziz Mustafa'yı odacısı yaparak, Kurbağlıdere'deki çiftliğine gönderip, 6 yıl bekçilik yapmasını istemiş, ardından da Beşiktaş'taki saraya alarak, cülusuna gelinceye kadar sarayda, 500 kuruş maaşla ikamet ettirmiştir. V. Murad'ın tahta çıkmasının ardından, yanındaki arkadaşlarından Üsküdarlı Mustafa, Kurbağlıdere'deki çiftliğe bekçi yapılmış ve Selahaddin Efendinin yanında ayrıca odacılık benzeri hizmetlerde de bulunmuştur. Ayrıca menfur fiilde adı geçenlerden Boyabatlı el-Hac Mehmed, Saray-ı Humayun'da bekçi olarak kalmış, Pehlivan Mustafa'da padişah V. Murad'ın yanında ibrikdar olarak vazifelendirildiyse de onun hükümranlılığında hiç maaş alamamışlardır. **DABOA. DABOA.Y.E.E. 21.14.2.2.** Fi 2 Cemazeyil-Evvel 1298 / (21 Mart 1297-2 Nisan 1881) (No: 3-4); **DABOA. Y.E.E. 21.14.2.4.** Fi 2 Cemazeyil-Evvel 1298 / (21 Mart 1297-2 Nisan 1881 12 98 / 2 Nisan 1881 (No: 7-8).

⁶⁰¹ **DABOA. Y.E.E..141.41.4.1** Fi 20 Cemazeyil-Evvel 1298 / (8 Nisan 1297-20 Nisan 1881). Bu mahkemedeki sorgulamalar aslında suçlamaların kabul edilmesini sağlamaktan başka bir amaca hizmet etmemektedir. Zabitler, Pehlivan Mustafa'ya padişahı katlettiğinin aşikâr olduğunu, itirafçı olursa suçunun hafifleyeceğini, hatta padişahın lütfuna mazhar olup bağışlanabileceği yolunda telkinlerde bulunmuşsa da Mustafa cinayeti işlediğini kabul etmediği gibi olayın faillerinin de kim ya da kimler olduğu hususunda bilgisinin olmadığını ifade etmiştir. Ancak bir müddet kapanan soruşturma, 1881 tarihinde yeniden gündeme taşınmış ve II. Abdülhamid'in emriyle Yıldız Mahkemeleri kurularak, sorumlular yeniden yargılanmaya başlamıştır. İsmet Bozdağ, **Sultan Abdülhamid'in Hatıra Defteri**, 2. Bsk. (Diğerleriyle 15. Bsk.) Emre Yay., İstanbul, 2006, s.28-32.

Boyabatlı el-Hac Pehlivan Mehmed'in⁶⁰² hakkında da bilgiler veren Yozgatlı Mustafa, olayın vukuunda saraydaki herkesin sorguya çekilmesini sağlamış ve yaşananlar hakkında da ayrıca Yıldız Mahkemesine ayrıntılı açıklamalarda bulunmuştur.⁶⁰³ Pehlivan Yozgatlı Mustafa, Yıldız Mahkemesinde zaman zaman çelişkili ifadelerde vermiş,⁶⁰⁴ diğer tanıklar gün yüzüne çıkıp açıklamalarda bulununca hadisenin esas mahkeme kayıtlarına geçmiştir.⁶⁰⁵

II. Abdülhamid devrinde özellikle Sultan Abdülaziz'inde bir Kırkpınar pehlivan tarafından katledildiği şüphesi, saray ve çevresindeki tüm pehlivanların

⁶⁰² Boyabatlı Mehmet pehlivanın Sinop-Boyabat doğumlu olduğu bilinmektedir. Osmanlı sarayına Mehmet pehlivanın köyünden çok sayıda arabacı ve saray hizmetlisi götürülmüştür. El-Hac Mehmet, Kırkpınar pehlivanı olarak doğduğu köyden giden ilk kişidir. El-Hac Mehmet pehlivan, uzun süre Taif'te kalebent olarak mahkûmiyet sürmüştür. **Boyabat Gazetesi**, "Sultan Aziz nasıl Katledildi?", http://www.boyabatgazetesi.com/?start_from=&ucat=1&subac; (Erişim Tarihi: 22.07.2019).

⁶⁰³ Yozgat ahalisinden Kırkpınar başpehlivanı Mustafa, mahkemede padişahın kesik bileklerinden tutmak suretiyle koluna müteaddit defalar on kuruşluk bakır para vasıtası ile atel yaptığını, kanın nafile akışını önlemek istediğini ancak bunda muvaffak olamadığını iddia etmiştir. **DABOA. Y.E.E. 21.14.2.1** Fi 2 Cemazeyil-Evvel 1298 / (21 Mart 1297-2 Nisan 1881) (No: 1-2); **DABOA. Y.E.E. 141.41. 2.1** Fi 20 Cemazeyil-Evvel 1298/ 8 Nisan 1297-20 Nisan 1881 Cem Atabeyoğlu, **İslâm Ansiklopedisinin "Güreş"** maddesinde Sultan Abdülaziz'i katledenin Cezayirli Mustafa olduğunu ifade etmiştir. Ancak Mustafa isimlerinden kaynaklanan bir hata yapmıştır. Bkz. Cem Atabeyoğlu, "Güreş", **Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı İslâm Ansiklopedisi**, C.III, İstanbul, 1994, s. 455; Bu gelişmenin ardından Sultan V. Murad'ın Yıldız Sarayı'nda olması sebebi ile oraya giderek 8-10 gün kaldıklarını, padişah V. Murad Dolmabahçe'ye geçince, kendilerini oraya naklettiklerini, onun da hâl edilmesinin ardından Çırağan Sahil Sarayına gönderildiklerini, orada bir buçuk ay konakladıklarını ve Yozgatlı Mustafa'ya 500 kuruş, Boyabatlı el-Hac Mehmed'e 300 kuruş verilerek, bir daha saraya alınmadıklarından söz edilmiş, ardından pehlivan Mustafa'nın da yaşanan gelişmeler üzerine ailesi ile birlikte memleketi Yozgat'a dönmek zorunda kaldığı ifade edilmiştir. Yozgatlı Mustafa, Nerdüban (Merdivenköy) Köyünde yaşı ilerlediğinden (60 yaşında) ortakçılarla tarlasını sürerken daha fazla idare edemediğinden yüz liraya tarlasını satarak Yozgat merkeze göç etmek zorunda kalmıştır. **DABOA. Y.E.E. 21.14.2.2** Fi 2 Cemazeyil-Evvel 1298 / (21 Mart 1297-2 Nisan 1881) (No: 3-4); **DABOA. Y.E.E. 21.14.2.6** Fi 3 Cemazeyil-Evvel 1298 / (22 Mart 1297-3 Nisan 1881) (No: 11-12).

⁶⁰⁴ **DABOA. Y.E.E. 21.14.2.5** Fi 3 Cemazeyil-Evvel 1298 / (21 Mart 1297- / 3 Nisan 1881 (No: 9-10); **DABOA. Y.E.E. 21.14.2.5** Fi 3 Cemazeyil-Evvel 1298 / (22 Mart 1297- / 3 Nisan 1881 (No: 9-10); **DABOA. Y.E.E. 21.14.2.7** Fi 4 Cemazeyil-Evvel 1298 / (23 Mart 1297- / 4 Nisan 1881 (No: 13-14).

⁶⁰⁵ **Takvim Gazetesi**, "Abdülaziz'i Bahçıvanlar Öldürdü", 27 Kasım 2012; **DABOA. Y.E.E. 141.41.2.1** Fi 21 Cemazeyil-Evvel 1298/ (9 Nisan 1297-21 Nisan 1881); **DABOA. Y.E.E. 141.41.4.1** Fi 21 Cemazeyil-Evvel 1298/ (9 Nisan 1297-21 Nisan 1881); **DABOA. Y.E.E. 141.41.5.1** Fi 21 Cemazeyil-Evvel 1298/ (9 Nisan 1297-21 Nisan 1881); **Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi**, "Yıldız Mahkemesi", C. VI, Türkiye Gazetesi, İstanbul, 1993, s. 417-422; Mahkumların zaman zaman tutuklu oldukları Taif Kalesi zindanlarından aile mensuplarına bayram tebrikleri gönderdikleri, çocuklarına eğitimlerine ilişkin tembihlerde bulundukları, içerisinde bulundukları hapisane şartlarını, burada geçen günlerinin muhteviyatını anlattıkları gibi hali hazırda kendilerine bağlı olan maaşlarından (Buradan devletin mezkûr şahısların akarlarını kesmediği de tespit edilebiliyor.) ailelerine önemli bir meblağın ayrılmasını, kalan kısım olursa bazı hayati ihtiyaçlar için kendilerine gönderilmesini istedikleri mektuplarda ifade edilmiştir. **DABOA. Y.E.E. 18.115.4.1** Fi 19 Zilkade 1304 (9 Ağustos 1887); **DABOA. Y.E.E. 18.115.6.1** Fi 19 Zilkade 1304 (9 Ağustos 1887); **DABOA. Y.E.E. 18.115.8.1-2** Fi 19 Zilkade 1304 ve Fi 27 Temmuz 1303 (8 Ağustos 1887); **DABOA. Y.E.E. 18.115.10.1** Fi 27 Temmuz 1303 (8 Ağustos 1887); **DABOA. Y.E.E. 18.115.11.1** Fi 27 Temmuz 1303 (8 Ağustos 1887); **DABOA. Y.E.E. 18.115.14.1** Fi 20 Zilkade 1304 (10 Ağustos 1887); **DABOA. Y.E.E. 18.115.16.1** Fi 20 Zilkade 1304 (10 Ağustos 1887); **DABOA. Y.E.E. 18.115.18.1** Fi 19 Zilkade 1304 (9 Ağustos 1887).

tasfiyesi için yeterli olmuştur. Hatta saray bünyesinde pehlivan besleme işi bitirilmiş olmasına rağmen, Ehl-i Hiref defterine kayıtlı pehlivanları mağdur etmemek adına yeni usullere uygun olarak maaşlarını ödenmeye devam etmiştir.⁶⁰⁶

Pehlivanların yalnızca bir müddet, II. Abdülhamid zamanında yabancı misyon şeflerinin ziyaretleri sırasında Yıldız Sarayı'nda güreş tutmalarına müsaade edilmiştir. 1890 yılından itibaren İstanbul'da Maltepe, Beykoz, Rami, Dudullu, gibi İstanbul'un dışında kalan köy yerlerinde ve özellikle Edirne'de güreş müsabakalarına müsaade edilmesinde, padişahın tam manası ile yönetime egemen olması ve Osmanlı pehlivanlarının yurt dışında elde etmiş olduğu başarıların tesiri de olmuştur.⁶⁰⁷

II. Abdülhamid dönemde pehlivanların merkezden izin almaksızın meydanlarda güreşmeleri yasaklandığından, yabancı organizatörler vasıtası ile yurtdışına açılarak müsabaka yapma yolunu tercih etmişlerdir. Bu devrinde huzurda müsabaka yapan Osmanlı pehlivanları (ilk Dünya Şampiyonu) Kara Ahmed, Şumnulu Mestan, Adalı Halil, Şumnulu (Tophaneli) Küçük Yusuf (Mehmed), Madaralı Ahmed, Söğütlü İbrahim (Sofu), Bulgaryalı Ethem Abdurrahman gibi pehlivanlardır.⁶⁰⁸

Padişah pehlivanları sadece yaptıkları müsabakalar sebebiyle değil, toplumsal anlamda üzerlerine düşen görevleri de yerine getirmek noktasında gösterdikleri faziletler içinde ödüllendirmiştir. Bunlardan biriside, Kandilli ve çevresinde toplum düzenini bozan bahçıvanları ihbar ederek, kamu düzeninin sağlanmasında faydalı hizmeti geçen Lofçalı Hasan pehlivana, 18 Kasım 1887 Cuma günü "Tahlisiye Madalyası" ihsan edilmiştir.⁶⁰⁹

⁶⁰⁶ Sultan Murad Han'a 23 sene hizmet eden pehlivan Mustafa Çavuşa 500, Harem Ağası Eğinli Ahmed'e 200 kuruşluk چراغlık (Şamdancıbaşılık) maaşı verilmesine ilişkin yazı, 17 Teşrin-i Evvel 1293 tarihli yazı. **İ.DH. 734.60155.1.1.** Fi 19 Şevval 1293 / (26 Teşrin-i evvel 1293-7 Kasım 1876).

⁶⁰⁷ Edirne'ye 6 saat uzaklıkta bulunan Kırkpınar panayırı, bu yıl da her yıl olduğu gibi içinde bulunulan Rumi 21 Nisan tarihinde tertip edilmiş, 6 bin nefer toplanmış, her yerden gelen meşhur pehlivanların âdet olduğu üzere yağlı güreş müsabakaları seyredilmiş ve asayişini temin eden padişahımız sayesinde olumsuz hiçbir hadise vuku bulmamıştır. **Edirne Gazetesi**, (Havadis-i Vilayet Köşesi), Sayı:165, Fi 7 Şevval 1309 / (23 Nisan 1308-5 Mayıs 1892); Atabeyoğlu, "Güreş", **a.g.a.**, s.1482.

⁶⁰⁸ Özcan Mert, "II. Abdülhamid Güreş ve Güreşçiler", C. 6, S. 1, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Samsun, 1991, s. 163-171; Koloğlu, **a.g.e.**, s.29-95; Organizatörler zaman zaman halkın dikkatini çekebilmek adına İnsan ile boğayı dahi aynı arenada güreştirebiliyorlardı. **Sabah Gazetesi**, Sayı: 3706, "Paris'te Garip Bir Güreş", Fi 9 Zilkade 1317 / (27 Şubat 1315-11 Mart 1900)., s. 3.

⁶⁰⁹ **DABOA. İ.DH. 1058.83056.1.** Fi 2 Rabi-ul-Evvel 1305 / (6 Teşrin-i Sani 1-18 Kasım 1887).

Yalnız yapılan araştırmalar Kırkpınar Yağlı Güreş müsabakalarının, padişah izniyle de olsa tertiplendiğini ortaya koymaktadır. 1890 yılında, II. Abdülhamid'in izni ile 24 Mayıs günü açılan Kırkpınar panayırı, üç gün devam etmiş ve olaysız sona ermiştir. Panayırda sorun yaşanmamış, müsabakaları izlemek için gelenler, vilayet zabıtasının aldığı emniyet tedbirleri sayesinde memleketlerine güvenli biçimde dönüş yapabilmıştır.⁶¹⁰ 1892 yılı Kırkpınar Panayırı da aynı şekilde 3 Mayıs Hıdırellez zamanı toplanmış ve müsabakalara 6 bin kişinin katılımı olmuş, alınan tedbirler sayesinde şehir içinde ve dış mahallelerde sorun yaşanmadan panayır tamamlandığı dönemin gazetelerinden tespit edilmiştir.⁶¹¹

Ancak yine de güreşçilerin meydanlarda, nümayişin olabileceği açık arazilerde güreşmelerine izin verilmemesi üzerine pehlivanlar kendi imkânlarıyla nafakalarını temin, sporlarını daim kılabilmek adına menajerler vasıtasıyla yurtdışına çıkma kararı almışlardır. Pehlivanların gittikleri ülkelerde kendi isimleri ile padişahın adının birlikte anıldığını öğrenen ve bu durumdan rahatsızlık duyan üst düzey devlet ricalinin, Avrupa gazetelerinden özellikle de Journal de Paris'nin 19 Mart 1895 tarihli nüshasından hareketle, Osmanlı pehlivanları hakkında “*Padişahın Aslanları*” veya “*Padişahın Güreşçileri*” gibi adlarının takılmasından duyulan rahatsızlığı ifade etmişler, dönemin yöneticileri mezkûr gazetelere tekzip yazıları göndermek sureti ile durumu ve ifadeleri doğru bulmadıklarını açıklamışlardır. Ayrıca, bazı Avrupa gazetelerinin Osmanlı Devleti sınırından girişine de yasak getirilmişse de⁶¹² bir müddet sonra yayınlanan tekzip yazıları sebebi ile Journal de Paris başta olmak üzere diğer Avrupa gazetelerinin yeniden İstanbul'da satışına müsaade edilmiştir.⁶¹³

Abdülaziz'in tahtan hâl edilmesi, Türk güreşini sekteye uğratsa da II. Abdülhamid'in güreş yasağı, Türk adının bir defa daha dünya da “kuvvet” kelimesinin

⁶¹⁰ Bu tarih gazetede, “*Mayıs ayının 12. Günü açıldı ve üç gün müddetince devam etti.*” şeklinde Rumi takvime göre verilmiştir. **Edirne Gazetesi**, Sayı: 590, “*Vukuat-ı Vilayet*”, Fi / (31 Mayıs 1306-12 Haziran 1890), s.1.

⁶¹¹ **Ceride-i Edirne**, Sayı: 165, “Kırkpınar Panayırı”, Fi 5 Şevval 1309 / (23 Nisan 1308-5 Mayıs 1892), s. 2.

⁶¹² **DABOA.Y.A.HUS.322.100.1/2 /3** Fi 28 Ramazan 1312 / (12 Mart 1311-25 Mart 1395). Paris'te çıkan Journal Gazetesinin baş muharrirlerinden Kont Ducratri namındaki zatın, Osmanlı Devleti ve Sultanı hakkında yazdığı olumsuz makale sebebi ile mezkûr neşriyatın yurda girişi yasaklanmıştır. Bu **DABOA.DH.MKT. 88.12.3-6** Fi 2 Şevval 1312 / (17 Mart 1311-29 Mart 1895); **DABOA.ZB. 19.108.1-2** Fi 2 Recep 1324 (09 Ağustos 1322-22 Ağustos 1906); **DABOA.ZB. 23.124.1** Fi 14 Muharrem 1326 (04 Şubat 1323-17 Şubat 1908).

⁶¹³ **DABOA.DH.MKT.88.12.2** Fi 2 Şevval 1312 / (17 Mart 1311-29 Mart 1895).

karşılığı olarak kullanılmasını sağlamıştır.⁶¹⁴ Dönemin gazetelerinde de sansür uygulamasının olduğu düşünülecek olursa, toplumun maneviyatını, milli duygularını yükseltmek adına, Türk pehlivanlarının dünya da elde ettiği başarıların ilk sayfalar da yer alması manidardır.⁶¹⁵ Bu mezkûr basın-yayın organlarında yeni “musara’ahaneler” (güreş salonları) açılmasının şart olduğunu yazanlar, pehlivanlığın sadece kırsal kesimin bir sporu olmaktan çıkarılması ve medeni dünya da olduğu gibi şehirlere ve lokallere taşınması gerektiğini ve bu sporun gençler arasında özendirilmesinin şart olduğunu ifade eden makalelere rastlanılmıştır.⁶¹⁶

1898 yılındaki Kırkpınar müsabakaları da yine padişahın özel izni ile tertip edilmiş, Er Meydanında padişaha ve devlet ricaline dualar okunmuş, yoğun bir halk katılımı olduğundan önceki yıllara nazaran tedbirler daha da artırılmış ve sorun yaşanmadan meydan terk edilmiştir.⁶¹⁷ Bu ifadelerden de anlaşılmaktadır ki, yapılan Kırkpınar Panayırı, izne tabi olmasına rağmen halk tarafından yıl boyunca heyecan içerisinde beklenmektedir.

II. Abdülhamid devrinde Edirne şehrinde, 7 Mayıs 1899 Pazar günü saat beşten sonra padişahın izni, yerel yöneticilerin organizasyonu ile hayır işlerinde harcanmak üzere seksen kadar meşhur pehlivana güreş icra ettirilmiştir. Bunda maksat Müslüman mezarlıklarının duvarla çevrelemek ve etrafının tanzim edilebilmesini sağlamaktır. Bu faaliyet için bir komisyon oluşturulmuş, 700 adet kurban derisi toplanmış, müsabakalara gelecek seyirciden alınacak meblağ olarak, sandalyeli 16, sandalyesiz 8, askere ve çocuklardan da 2 metelik olmak üzere giriş ücreti talep edilmiş, neticede 5 bin kuruş gelir elde edilmiştir. Ancak istenen hasılatı ulaşılamadığından, geriye kalan meblağın tamamlanabilmesi için de Kırkpınar panayırının son günü yapılacak baş güreşlerinin hasılatının, mezkûr hayır işi için tahsis edilmesi talep edilmiştir.⁶¹⁸ Bu

⁶¹⁴ İbrahim Alâeddin Gövsa, “*Türk Gücünü Cihana Yayan Adalı Halil Pehlivanla Mülakat*”, **Resimli Gazete**, Sene: I, No: 49, 9 Ağustos 1340 (1924), s. 8; Koloğlu, **a.g.e.**, s.17-20.

⁶¹⁵ **Sabah Gazetesi**, Sayı: 3684 “*Paris’te Türk Pehlivanları*”, Fi 16 Şevval 1317 / (5 Şubat 1315-17 Şubat 1900), s.1-2; **Sabah Gazetesi**, Sayı:3669 “*Dün Akşamki Güreş*”, Fi 1 Şevval 1317 / (21 Kanun-i Sani 1315-2 Şubat 1900).

⁶¹⁶ **Sabah Gazetesi**, Sayı:3674 “*Kara Ahmed Pehlivan*“, Fi 6 Şevval 1317 / (26 Kanun-i Sani 1315-7 Şubat 1900), s.1-2.

⁶¹⁷ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 910, “*Panayır*”, Fi / (29 Nisan 1314-11 Mayıs 1898), s.1.

⁶¹⁸ 1899 tarihindeki Edirne Panayırına giriş ücreti olarak sandalyeli 16 metelik, sandalyesiz 8 metelik, şahane ordumuzun erlerine 2 metelik, yaşı uygun olan çocuklara 2 metelik tahsil edilmiştir. **Edirne Gazetesi**, (Havadis-i Vilayet Köşesi), Sayı: 960, Fi 22 Zilhicce 1316 / (21 Nisan 1315-3 Mayıs 1899). Yapılması planlanan yağlı güreşler tamamlanmış ve 5.000 lira hasılat toplanmış, geçen seneden itibaren

durumda göstermektedir ki, devletin içerisinde bulunduğu ekonomik buhran, belediye hizmetlerinin aksamasına ve devletin kurumlarının görmesi gereken işlerin dahi yapılamamasına sebep olmuştur.

Bunun haricinde II. Abdülhamid, sadece Edirne’de değil, özellikle İstanbul’da her alanda güreş yapılmasına izin vermediği gibi yapanları da ciddi cezalara çarptırmıştır. Bu surette ülke genelinde yapılacak tüm pehlivan yağlı güreşlerinin ilgili ve yetkili belediye ve zabıtanın müsaade alınarak ve yine yetkililerin gösterecekleri yerde olması kaydı şartı ile yapılmasına izin vermiş, seyirciler arasında hiçbir sorunun yaşanmamasına ve arbedenin çıkmamasına özen gösterilmesi yolunda, ilgililere de tebligatta bulunmuştur.⁶¹⁹ Hatta şehir ve ülke genelinde eğer imkân varsa, devlet demiryollarında özel tarifeler koyarak, müsabaka alanlarına halkın ulaşımının da kolaylaştırılması amaçlanmıştır.⁶²⁰

Yine II. Abdülhamid’in 25. Yıl kutlamalarına, İstanbul’a davet edilen yabancı devlet adamları ve misyon şefleri için huzurunda güreş müsabakası tertip edilmiştir. Bu müsabakalara Mestanlı, Küçük Yusuf, Kara Ahmed, Abdurrahman adlı pehlivanlar iştirak etmiştir. Tertip edilen yağlı güreş müsabakasında Fransız, Avusturyalı, Alman pek çok pehlivani alt eden özellikle de o tarihte sıkı bir mücadele içerisinde olduğu Rusya’nın pehlivani Pytlasinski’ye karşıda üstünlük sağlayan Kara Ahmed’in galibiyetleri padişahı son derece mutlu etmiş ve Sultan iştirak eden sporculara Sanayi Madalyası takdim etmiştir.⁶²¹

Bu müsabakanın bir benzeri de 24 Ekim 1901 yılında Türk yağlı güreşini tanıtmak amacıyla Scarlet Okul Gemisinde Alman Prensi Albert için tertiplenen huzur güreşidir ki, buna Bulgaryalı Molla İbrahim, Adalı Halil, Kara Ahmed, Kurtdereli Mehmet, Bulgaryalı Ethem ve Mestan pehlivanlar iştirak etmişler,⁶²² kendilerine güreş

toplanan kurban derilerinin sayısı da 7.000 adete ulaşmıştır. **Edirne Gazetesi**, (Havasi-i Vilayet Köşesi), Sayı: 961, “*Güreş Hasılatı*”, Fi 29 Zilhicce 1316 / (28 Nisan 1315-10 Mayıs 1899), s.1; 3-5 Mayıs 1899 Kırkpınar Yağlı Güreşlerini Kurtdereli Mehmet pehlivan kazanmıştır. Erdem, **a.g.e.**, s. 305.

⁶¹⁹ **DABOA.DH.MKT. 2312.82.1.1.** Fi 29 Şevval 1317 / (18 Şubat 1315-2 Mart 1900).

⁶²⁰ İzmir’de tertiplenecek olan yağlı güreş, veleşpit ve at müsabakalarının başka bir alan ve tarihe tehir edilmiş olması sebebi ile İzmit’ten Sapanca’ya kadara olan hususi şimendifer tahsisine lüzum kalmadığını Şimendifer Müdürlüğüne bildirilmesini dönemin yetkilileri talep etmişlerdir. **DABOA.ZB.361.47.1.1.** Fi 16 Recep 1317 / (8 Teşrin-i Sani 1315-20 Kasım 1899).

⁶²¹ **DABOA.İ.TAL.227.81.3.1** Fi 01 Cemayezil-Ahir 1318 / (13 Eylül 1316-26 Eylül 1900).

⁶²² **DABOA.İ.MBH. 4.58.1-2** Fi 11 Muharrem 1331 / (08 Kanuni Evvel 1328-21 Aralık 1912); Mert, **a.g.m.**, s. 166.

sporunun ilerlemesine yaptıkları katkılardan dolayı Sanayi Madalyası da takdim edilmiştir.⁶²³ Aynı dönem içerisinde yağlı güreşe yetiştirdiği pehlivanlar sebebi ile büyük katkıları olan başpehlivanlıktan emekli, padişahın emir çavuşu İbrahim Ağa'ya dahi üçüncü mertebeden Mecidiye Nişanı verilmiştir.⁶²⁴

Uzun çabaların ardından, 3 Mayıs 1906 Perşembe günü Edirne Valisinin de katılımıyla açılan Kırkpınar panayırını Kahveci Tahir Ağa tertip etmiş, Adalı Halil pehlivanın da bu Kırkpınar'da kispetini asacağı duyurulmuş, bunun yanı sıra başpehlivanlara 3 lira, başaltı pehlivanlara 2 lira, büyük ortalara pehlivanlara da bir lira değerinde ödül verildiği, at koşusu müsabakasını kazanana at takdim edileceği, 40 çocuğun panayır müddetince ihtiyaçlarının karşılanacağı, sünnetlerinin yapılıp, mevlitlerinin okutulacağı, panayıra gelen her misafire pilav ve zerde ikramı yapılacağı halka duyurulmuş, halifenin güvenlik ve asayiş gözetim tutumu sayesinde hiçbir sorun yaşanmadan müsabakaların, ardından da panayırın tamamlanmış olduğu, halkın memleketlerine döndüğüne ilişkin haberlere de gazetelerde yer verilmiştir.⁶²⁵ 545. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin başpehlivanı Ali Ahmet (Çapraz) olmuştur.⁶²⁶

Pehlivanlar sadece kispet giyip, yağlanıp, rızkını aramaya çıkan insanlar değildir. Aynı zamanda pehlivan, sosyal sorumluluk sahibi, toplumun ön saflarında yer alan bir bireydir. İşte bunun en önemli örneklerinde birisini Kurtdereli Mehmet pehlivan göstermiştir. Kurtdereli yöre halkının da organize olmasını sağlayarak, Balya

⁶²³ Huzur güreşine iştirak ettikten 23 yıl sonra Adalı Halil ile yapılan bir gazete röportajında 6 pehlivan Adalı Halil, Kara Ahmed, Bulgaryalı Madaralı Ahmed, Bulgaryalı Ethem olarak saydığı kadroda Madaralı Ahmed yerine Kurtdereli Mehmet pehlivanın olması muhtemeldir. Çünkü verilen beratlarla ve madalyalara bakıldığında bu nişan mezkûr şahsa takdim edilmiştir. **DABOA.İ.TAL.**, 266. 50.1 Fi 30 Cemayezil-Evvel 1318 / (12 Eylül 1316-25 Eylül 1900).

⁶²⁴ **DABOA. İ.TAL.** 268.16.1-2 Fi / 3 Ramazan 1321 / (10 Teşrin-i Sani 1319-23 Kasım 1903); **DABOA. İ.TAL.** 268.40.1-2 Fi 16 Ramazan 1321 / (23 Teşrin-i Sani 1319-6 Aralık 1903); Osmanlı Devleti'nde pehlivanlar sadece güreştikleri için değil, kendilerine verilen hemen her vazife de elde ettikleri başarı sebebi ile taltif edilmişlerdir. Samsun Kotracılar Kethüdası Hüseyin Pehlivan ile Akçaabatlı Mehmed Reis oğlu Mustafa'ya da rütbe-i harp madalyası takdim kılınmıştır. **İ.TAL.** 503.60.1. 10 Zilkade 1333 / (6 Eylül 1331-19 Eylül 1915).

⁶²⁵ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1308, (Alenen Köşesi), Fi 12 Muharrem 1324 / (23 Şubat 1321-8 Mart 1906); **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1317, (Havadis-i Vilayet Köşesi), Fi 16 Rabi'ül-Evvel 1324 / (27 Nisan 1322-10 Mayıs 1906).

⁶²⁶ 1884 yılında Balıkesir'in Erdek ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası Erdekli Ahmet Efendi'nin, Ali pehlivanın daha yaşı küçükken vefat etmesi üzerine, akrabalarının yönlendirmesi ile Tophane'deki Askeri Okula yatılı öğrenci olarak kaydolmuştur. Daha sonraları askeri okulu tamamlayamayınca, Zeytinburnu'ndaki Fabrikada sanatkâr olarak çalışmaya başlamış ve kendini "Zeytinburnulu" olarak tanıttı, lakabı da aynı kalmıştır. İlk güreş ustası Çolak Mürteza pehlivandır. 27 Nisan 1903 tarihinde Babanakkaşlı Eyüp ve Nalbant Nuri pehlivanları yenerek başa güreşmeye hak kazanmıştır. Kırkpınar'dan önce Hayrabolu, Gemlik Umurbey panayırlarında başpehlivan olmuştur.

Kazasının, Kurtdere karyesinde bir camii inşaatına girişmiş ve ibadethanenin inşası ile bizzat kendisinin ilgilenmiştir. Buna mukabil, Hüdavendigar (Balıkesir) ilinin idarecileri tarafından 11 Nisan 1907 tarihinde kendisine, şehre yaptığı hizmetlerden ötürü dördüncü dereceden Mecidiye Nişanı verilmesi talep edilmiştir.⁶²⁷

5 Mayıs 1907 Pazar günü açılan ve üç gün devam eden Kırkpınar panayırının padişahın verdiği özel müsaade ile yapıldığı, alışveriş, eğlence ve sosyal aktivitelerin şölen müddetince devam ettiği sırada, yağlı güreş müsabakalarına emniyetli biçimde devam edildiği ve sonuçlandırıldığı Ortaköy Kaymakamlığı tarafından merkeze bildirilmiştir.⁶²⁸

1908 yılında tertiplenen Kırkpınar Panayırı, II. Meşrutiyet’inde ilan edilmiş olması sebebiyle, bir spor müsabakası, sosyal bir eğlence aktivitesi, geleneksel bir şenlik olmasından ziyade, bir nevi kır eğlencesi şeklinde Edirne Sarayı’nda mevkiinde tertip edilmiştir. 4 Ekim 1908 Pazar günü, 21. Fırkanın 81.ve 82. Alaylarına mensup askerler ile subaylarına Sarayı’nda mesire yerinde tertip edilen eğlencede, saat 11.00’e kadar zeybek halkoyunu gösterileri ile yaya koşusu müsabakaları tertip edilmiş, bunları Mirliva Zeki Paşanın fırkaya hitabı takip etmiş, ardından fırkanın içerisinde çıkan otuz çift pehlivanın dâhil olduğu güreşler yapılmıştır.⁶²⁹ 547. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin de başpehlivanı 1906’da olduğu gibi Ali Ahmet (Çapraz) pehlivan olmuştur.⁶³⁰

29 Haziran 1909 Salı günü, Edirne Sarayı’nda mevkiinde ve çevresinde yağlı güreş müsabakalarına devam edilmiştir. Bu müsabakaların yapılmasının temel maksadı; Edirne şehrinin polis karakollarına dönemin en önemli icadı olan telefon haberleşme sistemini kurabilecek hasılatı yakalamaktır. Sarayın dış tarafından Tavuk Ormanı’na kadar ulaşan bir mevki de kalabalık nümayiş için toplanılmış, Saat 9.00

⁶²⁷ Hüdavendigar: Bursa, Balıkesir, Afyon, Kütahya, Kocaeli, Çanakkale illerinin ortak adıdır. **DABOA.DH.MKT.1159.26.1.2.** Fi 27 Safer 1325 / (29 Mart 1323-11 Nisan 1907); Halis Erdem “Doğuşundan Günümüze Kırkpınar” adlı eserinde bu tarihi 24 Nisan olarak vermiştir. Bkz. Erdem, **a.g.e.**, s. s.312; Mesleğinde 25 yılını doldurmuş, devlet adına önemli başarılar elde etmiş şahıslara verilen bir madalyadır. Mert, **a.g.m.**, s.167.

⁶²⁸ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1370, (Vilaye-i Havadis Köşesi), Fi 22 Rabi’ül-Evvel 1325 / (10 Mayıs 1321-23 Mayıs 1907).

⁶²⁹ Nişancı taburundan Veli, 83. Alay 3. Taburundan Tosyalı Yusuf Hasan, ile Bandırmalı Mehmet, Koçhisarlı Ömer, 83. Alayın 4. Taburundan Sofularlı Mustafa Salih, İpsalalı Ramazan büyük ortaya güreşirken, Çankırılı Sadık birinci, Bandırmalı Mehmed pehlivan ikinci, Kayserili Dursun üçüncü olmuştur. **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 33, Fi 12 Şaban 1324 / (27 Ağustos 1324-9 Eylül 1908), s.4.

⁶³⁰ Erdem, **a.g.e.**, s. 393.

dan sonra yapılan jimnastik, koşu müsabakalarını, Karaağaç Fransız Mektebinin İlkokul öğrencileri tertiplemiştir. Tüm bunların ardından yağlı güreş müsabakaları başlamıştır. Müsabakayı, 25 yaşındaki Emin pehlivan kazanmıştır. Telefon için gereken hasılat bu yolla temin edilmiştir.⁶³¹

II. Abdülhamid, saltanatı ve emniyeti için her ne kadar topluluklar halinde nümayiş olan faaliyetleri İstanbul'da istemese de Stockholm Sefiri Şerif Paşa ve Damat Mahmud Paşaların istirhamıyla Hacı Hüseyin Bağı mevkiindeki çiftliğinde, zaman zaman güreşler tertip edilmesine müsaade etmiştir. Bu güreşlere devrin meşhur pehlivanları da eşlik etmişlerdir. Bazen bu güreşler padişaha karşı tehditkâr faaliyetlerin olabileceği ihbarıyla tehir edilse dahi icabet eden başpehlivanlara ihşanlarda bulunulmuştur. Merdivenköy, Hacı Bağı, Bulgurlu, Soğanlık (Karamürsel), Tavşancıl, Yakacık, Bandırma, Umurbey, Çardak⁶³² gibi yerlerde padişahın huzurunda ya da izni ile müsabakalar tertip edilmiştir.⁶³³

XX. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin içerisinde olduğu sorunlarda düşünülecek olduğunda, dünya da güreş sporunda elde edilen başarılar dönemin yönetim kademesini de oldukça memnun etmiştir. Sonuç olarak, İstanbul'da güreş müsabakalarının yasaklanması hadisesi, XX. yüzyılın başlarından itibaren değişmiş, güreşin dışında sınırlı da olsa diğer spor müsabakalarının yapılmasına da müsaade edilmiştir. Bu minvalde, Osmanlı gençleri hızla kulüpleşme yoluna giderek karşılıklı

⁶³¹ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 232, “Güreş Hasılatı”, Fi 10 Cemayezil-Ahir 1327 / (16 Haziran 1325-29 Haziran 1909), s.2.

⁶³² Gelibolu Mevlevi Tekkesi Şeyhinin Çardak ilçesinde 1894 yılında yaptığı güreşlerde Kurtdereli Mehmet pehlivanın Telaşeli Mehmet ustanın diktiği kispetinin, Koca Yusuf tarafından yırtıldığı ve ikisinin bu olaydan sonra bir daha karşılaşmasının kısmet olmadığı ifade edilmiştir. Kahraman, “**Huzur...**”, **a.g.e.** s.171; Erdem, **a.g.e.**, s. 301.

⁶³³ Çardak güreşlerinin en namlı pehlivanı Küçük Yusuf'tur. Koca Yusuf pehlivanın gölgesinde kalsa da “Küçük” lakabı halk tarafından uygun görülen Yusuf pehlivan, Çardak güreşlerinde Kara Ahmed'in başaltına soyunduğu halde, onu yenerek başa güreşme hakkını elde etmiş bir pehlivandı. Rize'nin Fındıklı kazasının Yenice köyünde (Enberler) bir güreşte, Kızılıklı Mahmud pehlivan ile müsabık olan Küçük Yusuf, güreşin başlamasından kısa bir süre sonra Kızılıklı ile mücadele edemeyeceğini anlayarak, ona elini öperek müsabakayı sonlandırmak istediğini söylemişse de Kızılıklı Mahmud pehlivan bunu kabul etmemiş ve etmediği gibi de Küçük Yusuf'un meydandan kaçtığını ima eden ifadeler kullanmıştır. Yağmurun yoğunlaştığı her yerin balçık ve su birikintisi dolduğu meydana, alta düşen pehlivan Küçük Yusuf'un başı su birikintisinin içerisinde kalmış, nefesiz kaldığını belirten çırpınışlarının ardından, zorlukla meydanın kenarına yığılmıştır. Uzun bir süre kimsenin sokulmaya cesaret edemediği Küçük Yusupehlivan Er Meydanında son nefesini vermiştir. Şefik, **a.g.e.**, s.125-144.

ve İstanbul'daki yabancı misyonların temsilcilerinin oluşturduğu kulüplerle müsabakalar tertip etmişlerdir.⁶³⁴

B.4. Tekke Kavramından Spor Kulübü Anlayışına Geçiş

Dünya üzerindeki her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da egemen olan yaşam algısının, sosyal hayata bakışın ve teşkilatlanma yapısının düzgün ve doğru şartlarda dönüşüm geçirebilmesi, devrin kurumları ile yeni tesis edilecek kurumlar arasındaki irtibatın sağlıklı olmasına ve toplumun temelinden gelen bazı sosyal değerlerin kuvvetli varlığına bağlıdır. Bu tür kurumların varlığı toplum içerisinde sosyal tabakalar arasında yatay geçişi ve dolayısıyla insanların birbiri ile olan bağlarının gücünü sağlamlaştırmakta, dikey yöndeki ilerleme de yaşam kalitesinin yükselmesine imkân tanımaktadır.⁶³⁵

İslâmiyet sonrasında kurumsallaşma sürecine giren Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, bunu tamamlayan üstün sporcu yetiştirme merkezleri olan tekkeler, devlet yönetiminin sosyal toplum, din algısı ve yaşam şekilleri üzerindeki etkilerinden sonra inanç sistemlerinin millet üzerinde var olan gücünü yoğun biçimde kullanılmaya başlanmasıyla bu ahlak yapısından uzaklaşmış, değişen anlayışı ve yanlış yönetimi sonucunda da yavaş yavaş halk üzerindeki değerini ve önemini yitirmiştir. Tekkeler, devletin son devirlerinde idman anlayışından saparak, farklı maksatlarla toplum üzerinde baskı unsurları haline getirilmiş, IV. Murad ve Sultan Abdülaziz devirlerinde mezkûr kurumlara bir nizam getirilmeye çalışıldıysa da yapılmaya çalışılan ıslahatlar kişilere bağlı kalmış, ıslahat niteliği taşımamıştır.⁶³⁶

Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecine girmeye başladığı dönemde, temel amaçlarından uzaklaşmaya başlayan tekkeler toplumu birleştirici, bütünleştirici ve bir anlamda yol gösterici olma niteliğini kaybetmiştir. Çünkü Tanzimat Dönemine ulaşıldığında her alanda kendini gösteren Batılılaşma tutkusu, spor ve ona bağlı birimlerde de kendini hissettirmiş, himayeci ve otoriter örgütlenme şeklini benimsemiş

⁶³⁴ II. Abdülhamid'in İstanbul'da yağlı güreş yapılmasını yasakladığı sürecin sona erdiğini ifade eden saltanat emirnamesidir. **DABOA.İ.DH. 1446.1324.1-6** Fi 3 Cemazeyil-Evvel 1324 / (12 Haziran 1322-25 Haziran 1906).

⁶³⁵ Mustafa Keten, **Türkiye'de Spor**, Polat Ofset, İstanbul, 1993, s.23-24.

⁶³⁶ Yıldız, **a.g.e.**, 1979, s.203.

geleneksel kurumlar ve sporlar hızla yerini Avrupa tarzındaki yeni tesis, idman ve kulüp anlayışına terk etmiştir.

Bu sürece kadar dünya üzerinde modern denilebilecek spor anlayışı XIX. yüzyılda başlamış, kendisine geniş bir gelişme alanı dahi bulmuştur. Tanzimat dönemi ile birlikte Osmanlı toplumunda, eskisi gibi etkin olmayan geleneksel anlayışlarla devam ettirilmeye çalışılan spor dallarında, değişimin ilk tesiri gözlemlenmeye başlamıştır. Osmanlı’da idman denildiğinde, XIX. yüzyılın başlarından itibaren azınlıkların ve ülkede yaşayan yabancıların, misyonerlik faaliyetlerinin tesiri ile onların kurduğu eğitim kurumlarının varlığıyla görülen jimnastik, futbol, yelken, kriket, tenis benzeri Avrupa tarzında sporlar öne çıkmaya başlamıştır.⁶³⁷

Tanzimat devrinin getirisi olan Avrupa kökenli spor dallarının, kendisini hissettirmeye başladığı zaman diliminde ülke içerisinde, hızla misyoner okulları vasıtası ile yayılan idman faaliyetlerinin bir sonucu olarak spor ulusal düzeyden, uluslararası düzeye çıkmış, bu durumun modern sporun güçlenmesine ve örgütlenmesine fırsat vermesiyle, kulüpleşmeye geçiş ivme kazanmıştır. 1863 yılı Osmanlı Devleti’nde sporun ve sporcunun yönetimi açısından bir başlangıç yılı olmuş, ilk kulüpleşme faaliyetleri de İstanbul’da ikamet eden yabancılar vasıtası ile özellikle de İngilizlerin kurduğu futbol ve rugby cemiyetleri ile başlamıştır. Ancak Osmanlı Devleti’nde, Avrupa’daki emsalleri ile benzer ilk spor kulübü İngiliz emekli Amirallerinden Augustine Charles Hobart tarafından, 1867 yılında Sultan Abdülaziz’in izniyle kurulan “İmperid Yachting and Boating Club” olmuştur.⁶³⁸

1890 yılların ardından Selanik, İzmir ve İstanbul’da gayrimüslim vatandaşların da yoğun katılımları ile modern anlamda ve Avrupa’daki emsalleri ayarında olmasa da kuruluş felsefesi ve uygulamaları açısından benzeyen pek çok kulüp, Osmanlı Devleti’nin farklı şehirlerinde hayata geçirilmiştir. Ancak bu konuda başı çeken ilk şehir İstanbul olmuş, bunu İzmir ve sair şehirler takip etmiştir. İstanbul’daki idman

⁶³⁷ Fikret Soyer, “Osmanlı Devleti’nde 1839 1908 Tanzimat Dönemi Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, C.24, S.I, Ankara, 2004, s.2009-220; Osmanlı Devleti’ndeki ilk Batılı tarzda spor kulüpleri İzmir ve İstanbul şehirlerinde kurulmuştur. Bornova (1894), İmogene (1900), Elpis (1900), Moda (1896), Black Stockings (1899), Beşiktaş (1903), Galatasaray (1905) Bkz. Özdemir-Taşgın-Bozdam, **a.g.e.**, 2007, s.122.

⁶³⁸ Soyer, **a.g.m.**, s. 217.

kulüplerine örnek vermek gerekirse; Moda (Football Association) İngiliz kulübü, Türklerin ilk kurduğu kulüp olan 1899 tarihli Black Stokings (Siyah Çoraplar)⁶³⁹ English Rugby Club, Kadıköy Spor Kulübü, Elpis, İmogene, Paris Güreş Kulübü, Tatavla (Kurtuluş) Spor Kulübü, Kadıköy İttihat Spor Kulübü, Beşiktaş Osmanlı Jimnastik Kulübü (Bereket Jimnastik Kulübü), Galatasaray, Ermiş, Olympia, Provagrez, Anadolu İttihat Spor Kulübü, Anayanis, Erenköy, Türk İdman Ocağı, Süleymaniye, Gürbüzler, Ramblers, Telefoncular, Dar-ül Şafaka, Hilâl, Türk Gücü, Kumkapı İdman Kulübü, Terbiye-i Bedeniye ve Güreş Kulübü, Şark Kulübü gibi kuruluşlar sayılabilir⁶⁴⁰.

1908 yılı itibarıyla Osmanlı İttihat ve Terakki Fırkasının “*Mümaresat-ı Bedeniyye ve Askeriye Heyetlerinin Vezaifi*” başlıklı nizamnamesinin 27. Maddesinde; “*Terbiye-i bedeniyye ve mümarese-i askeriye heyetlerinin bilhassa itina edecekleri hususat: Evlad-ı vatani jimnastik, koşu, yüzücülük, kürek çekme, sıçrama, top oynama, fenni güreş, endaht poligonları tesis ile nişancılık, binicilik, at yarışları, kılıç, kasatura, mızrak istimâli, tüfek ve avcı talimleri gibi umumi bedeniye ve askeriye gençleri alıştırmak ve müfid seyahatler tertip etmektir.*” gibi bir ifadede bulunarak, iktidarı müddetince spora ve sporcuya yaklaşım tarzını ortaya koyarken, kulüp kurma hususuna da nizamnamenin 74. Maddesinde avcılık, nişancılık, binicilik bisiklet ve keşşaf benzeri idman sahalarında kulüp kurulmasına izin verileceği ifade edilmiştir.⁶⁴¹

Osmanlı Devleti’nin son yıllarına uzanan güreşin kulüpleşme süreci, 1919 yılında Avrupa’daki örnekleri ile benzer biçimi almışsa da yağlı güreş anlamında hiçbir şekilde tesisleşmeye ya da kurumsallaşamaya gidilmemiş, adeta yağlı, aba, karakucak, kuşak güreşleri kaderlerine terk edilmiş, bireysel çabalardan öteye geçememiştir. Ancak modern veya minder güreşi olarak dünya da kabul gören güreş stili I. Dünya Savaşı’nın bitimi ile birlikte Türkler arasında da kendine yer bulmuş ve hemen tamamı karakucak ve yağlı güreşten gelen pehlivanlar hızla çağa ayak

⁶³⁹ Fenerbahçe’nin de alt yapısını oluşturan cemiyettir. Nalan Bilge, **Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları No:1095, Ankara, 1988, s.17-36.

⁶⁴⁰ Saadettin Tantan, **Asırlık Çınar, İstanbul Güreş İhtisas Kulübü**, İstanbul Güreş İhtisas Vakfı Yay., İstanbul, 2015, s.7-9.

⁶⁴¹ 1332 Umumi Kongresinde tadil ve kabul edilmiştir. TBMM Kütüphane, Yer: 76-1637, Dem: 76-3636, **Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Program ve Nizamnamesi**, Tanin Matbaası, İstanbul, 1332, s. 7 ve 29.

uydurarak, kulüpleşme yoluna gitmişlerdir.

Sadece güreş dalında kulüpleşmenin ilk örneğini yine İstanbul’da ikamet eden Remzi Binbaşı, İsmail Hakkı Bey (Vefa), Haydar Bey (Kaynak), Vefik Bey (Gürkanlar) gibi pehlivanlar ve güreş sevenler vermiş, Kumkapı–Küçükayasofya’da iki katlı eski, metruk bir kahvehanenin yeniden ve tamamen kendi imkânları ile güreşe uygun şekilde düzenlenmesinin ardından, kırmızı ve mavi renklerde Kumkapı İdman Kulübü kurmuşlardır.⁶⁴²

Hemen aynı zaman diliminde Cavit Bey (Saçlı), Tayyar Bey (Yalaz), Cemal Bey (Yalaz), Vehbi Bey (Emre), Sadullah Bey (Çiftçioğlu), Şefik Bey (Bahriyeli), Necati Bey (Tokbudak-antrenör)’den oluşan Eyüplü gençler tarafından Ayakkabı ‘da sahilde iki katlı bir binada; Güreş, Futbol, Kürek ve Yüzme sporlarını bünyesinde barındıran Haliç İdman Ocağı’nı faaliyete geçirmişlerdir. Kulübün kuruluşunu müteakiben Münir Bey (Çalışalp), Şefik Bey’in kardeşi Faik Hoca, Gülleci Cemal (Erçman), Dürri Bey (Sade), kulübe intisap etmişlerdir. Zira bu iki kulüp yıllarca en üst düzeyde süren sportmence rekabetlerini “İstanbul Güreş Kulübü” adı altında birleşerek sona erdirmiş ve günümüzde faaliyetlerine devam eden İstanbul Güreş İhtisas Kulübünü ihdas etmişlerdir. Minder güreşine ilgi gösteren Fenerbahçe, Beşiktaş, Üsküdar, Anadolu, Kumkapı ve Haliç İdman Ocağı⁶⁴³, Ateş Güreş, Demir-Çankaya, Çankaya Güreş, Ankaragücü, Muhafız Gücü, Harbiye İdman Yurdu kulüplerinde yer alan Türk güreşçilerinin bireysel çabaları, minder güreşinin yaygınlaşıp benimsenmesinde önemli rol oynamıştır. Mezkûr kulüplerin yağlı güreşler içinse hiçbir girişimi olmamıştır. Ahmet Fetgeri (Aşeni)⁶⁴⁴, Kemal Türel, Tıbbiyeli

⁶⁴² Tantan, **a.g.e.**, s.10-18.

⁶⁴³ Bu kulübün en önemli destekçilerinden birisi de Mustafa Kemal (Atatürk) Paşadır. Cumhuriyet’in ilanının ardından, 15 kadar pehlivanı (Urfalı Salih, Samsunlu Ahmet, Çoban Mehmet...) Florya’daki Cumhurbaşkanlığı Köşkünde sahil tarafında bir araya getirerek bir saate yakın güreştirmiş ve daha sonra da bir antrenör misali pehlivanların eksikliklerini söyleyerek, yapmaları gerekenler hakkında bilgilerde vermeyi ihmal etmemiş ve bu pehlivanların bir araya gelerek yeni bir güreş kulübü kurması talimatını vermiştir. İsmet Atlı, **Dünya Güreşine Oyun Getiren Ustalar**, İstanbul, 1988, s.126.

⁶⁴⁴ Ahmed (Fetgeri Aşeni) pehlivan 1911 yılında Taksim çadırında yapılan güreşlerde orta sıklette birinci olmuştur. 1888 (1304) tarihinde Adapazarı’nda Musa Bey’in oğlu olarak dünyaya gelmiştir. 10 Ağustos 1926 yılında Makine Subayı olarak Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesine teğmen rütbesi ile katılmıştır. 1943 yılında yaş haddinden emekli olmasına rağmen, II. Dünya Savaşı sebebiyle yeniden göreve çağrılarak, 1946 yılına kadar Deniz Fabrikaları Umum Müdürlüğü İnşaat ve Kontrol Komisyonu Başkan Muavinliği görevini sürdürmüş, albaylıktan emekli olmuştur. Ahmed Fetgeri Bey daha askeri okul yıllarından gülle kaldırmaya başlayarak spor hayatına girmiş, bunu gizliden Beyoğlu’nun arka sokaklarındaki güreş kulüplerine giderek öğrendiği, greko-romen güreş takip etmiştir. 1903 yılında Ahmed Bey, kardeşi Mehmed ve yakın arkadaşları Mazhar (Kazancı), Fuad (Balkan) Beylerinde

Sami, Mazhar Kazancı, Dr. Emin Şükrü Kurt, Ressam Acar, Mızıkacı Danyal, Mehmet Ali Fetgeri, M. Sami Karayel, Hattat Şevket, Cemal Sek, Seyfi Cenap Berksoy, Dürrü Sade, Vehbi Emre, Celal Davut Arıbal, İlhami Polater minder güreşine öncülük eden Türk güreşçileri olmuşlardır.⁶⁴⁵

B.5.Osmanlı Devleti’nde Panayır Güreşleri Kavramı

“Panayır” kelimesi Yunan dilinde bir kelime olup, yıl içerisinde bir ya da daha fazla kurulan bir veya iki hafta süren sergi biçimindeki büyük pazarlara verilen addır.⁶⁴⁶ Panayırlar Osmanlı Devleti’nin varlığı müddetince toplumun tüm etnik ve dini kesimlerinin huzur içerisinde kaynaştığı, alışveriş yaptığı, spor mücadelelerini takip ettiği yerler olmuştur. Osmanlıların ilk kurduğu Pazar, Eskişehir’in Ilıcısı’nda 1288 yılında faaliyete geçmiştir.⁶⁴⁷

Ayrıca panayırlar, pehlivanların güreş takip ederek aşama kaydettikleri alanlardır. Bu sebeple çırak pehlivanlar, ustaları ile gidebildikleri her panayıra ulaşmaya çalışmışlardır ki, pehlivanın bilgisi, görgüsü ve güreş tekniği güçlenebilsin. Bu minvalde, XIX. yüzyıl itibari ile Osmanlı Devleti’nde yapıla gelen panayır güreşleri ise (Tablo 5) de verilmiştir.⁶⁴⁸

katkılarıyla ilk güreş okulunu açarak, Osmanlı gençlerine bu güreş tarzını öğretmeye başlamışlardır. Bu tarih aynı zamanda Bereket Jimnastik Kulübü’nün de kuruluşuna denk gelmektedir. 1923 tarihinden itibaren bazı gazetelere güreş sporunun sevilmesi ve yapılması adına yazılar da yazmıştır. 30 Mart 1923 tarihinde, Şehzadebaşı’ndaki Terbiye-i Bedeniye Kulübü’nün başkanlık seçimlerini kazanarak, ilk “Güreş ve Boks Federasyonu Başkanlığı’na” seçilmiştir. 21 Eylül 1925 yılında Ankara’da yapılan toplantı da “Güreş Heyet-i Müttehidesi” adını alan federasyonun başkanlığına Burhaneddin (Felek) Bey seçilirken, başkan yardımcılığına Ahmed Fetgeri Bey seçilmiştir. Ahmed Bey, Burhaneddin Bey’in görevden 1926 yılında ayrılmasının ardından Güreş Federasyonu Başkanı olmuş ve bu görevi 15 Kasım 1937 yılında federasyonun Ankara’ya alınmasının ardından, kendi isteği ile başkanlık görevini bırakmıştır. Gölcük’te 16 Ocak 1966 tarihinde Askeri Deniz Hastanesi’nde vefat etmiştir. Kahraman, **“Osmanlı’da...”**, a.g.e., s. 183.

⁶⁴⁵ Tantan, a.g.e., s. 10-24.

⁶⁴⁶ Ağakay-Artam-Eren-Sinanoğlu-Develioğlu, a.g.m., s. 582.

⁶⁴⁷ Erdem, a.g.e., s. 91.

⁶⁴⁸ Özer Küpeli, “Osmanlı Devleti’nde Panayır Organizasyonları ve Gönen Hacı İsa Panayırının Tarihine Dair”, **Osmanlı 3 (İktisat)**, *Yeni Türkiye Araştırmaları Yayınları*, İstanbul, 1999, s. 493-494; Erdem, a.g.e., s. 92; Vedat Çalışkan, “Geleneksel Periyodik Ticaret Mekânları Olarak Panayırlar: Çanakkale Örneği” **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.10, S. 2, Edirne, Aralık 2008, s.227-229; **Bursa Gazetesi**, “Çardak Belediye Başkanlığı’ndan”, Fi 27 Rebi’ül-Ahir 1328 / (2 Nisan 1328-15 Nisan 1912).

PANAYIR ADI	DÜZENLENME TARİHİ	GÜN SAYISI
Lüleburgaz	16 Mart-23 Mart	8 Gün
Çorlu	13 Nisan-22 Nisan	10 Gün
Çardak (Ç.Kale)	23 Nisan-29 Nisan	7 Gün
Hayrabolu	27 Nisan-29 Nisan	3 Gün
Kırkpınar	2 Mayıs-5 Mayıs	4 Gün
Tikoş	5 Mayıs-7 Mayıs	3gün
Manastır	5 Mayıs-7 Mayıs	3 Gün
Cesir Ergene	11 Mayıs-14 Mayıs	4 Gün
Piriştine	13 Mayıs-27 Mayıs	15 Gün
Gönen	3 Haziran-7 Haziran	5 Gün
Manyas	21 Haziran-25 Haziran	5 Gün
Ohri	4 Temmuz-5 Temmuz	2 Gün
Ankara-Kışla	22 Ağustos-5 Eylül	15 Gün
Keşan	26 Ağustos-2 Eylül	8 Gün
Tekirdağ	27 Ağustos-3 Eylül	8 Gün
Bursa-Atıcılar	13 Eylül-27 Eylül	15 Gün
Amasya	27 Ekim-10 Kasım	15 Gün
Adana-Kumluk	27 Ekim-5 Kasım	10 Gün
Tokat(Zile)Yapraklı	13 Kasım-27 Kasım	15 Gün

Tablo 5'de, XIX. yüzyılın son yarısında yağlı güreş yapılan panayırlar verilmiştir.

Osmanlı'da panayırlar, dönemi itibariyle kurulduğu yörenin varlıklı veya saygı duyulan bir şahsı tarafından tertip edilirdi. Bu anlamda Anadolu'daki her panayır da önemli değildi. Ankara, Antalya, Edirne, Çanakkale (Çardak), Tekirdağ, Adana gibi şehirlerde kurulan panayırlar, pehlivanların takip ettiği organizasyonlar olarak daima öne çıkmışlardır. Hatta bunların birisi olan Gelibolu Mevlevi Tekkesi Şeyhinin, Çardak ilçesinde 1894 yılında tertiplediği güreşlerdir ki, Kurtdereli Mehmet pehlivan ile Koca Yusuf ilk defa eşleşmiş ve Koca Yusuf, Kurtdereli Mehmet pehlivanın kışpetini yırtınca müsabaka sona ermiş, iki pehlivan yaşanan bu olaydan sonra bir daha karşı karşıya gelmemişlerdir.⁶⁴⁹

⁶⁴⁹ Kahraman, "Huzur...", a.g.e. s.171.

Ayrıca her panayırın kendisine ait bir programı vardır. Bunlardan birisi Kastamonu iline⁶⁵⁰ bağlı Boyabat kazasının yağlı güreş programıdır ki, hemen tüm yağlı güreş programları bu anlamda birbirlerine benzemektedir.⁶⁵¹ (Tablo 6)

İRÂDE-İ SENİYYE	TARİH	İRÂDE-İ SENİYYE HÜLASASI
1038	25 Haziran 1906	Boyabad kazasının mutasavver olan pehlivan güreşleri programına dair.
ÂDET-İ MELFUFAT	MELFUFAT NUMARASI	
1	1189	
1	67	
1		

1- Güreş müsabakaları Hıdırellez zamanının ilk üç günü yapılırken, ikincisi her sene Teşrin-i Evvel (Ekim) ayının başında ya da sonunda Çarşamba günü açılan panayırın kapanışının ardından Perşembe, Cuma, Cumartesi günleri sene de iki defa yapılır.

2- Güreşin yapıldığı yer kazanın doğusuna denk gelen “Erenlik” olarak bilinen etrafı uzun tahtalarla koruma altına alınmış, tepe üzerindeki mevkiidir.

3- Pehlivanlar Kastamonu, Tosya, Çorum, İskilip Vezirköprü, Gerze, Sinop, Ayancık, Taşköprü ve çevre yörelerden telgraf davetiyle resmi olarak davet edilecektir.

4- Birinciliği kazanan pehlivana 5 lira değerinde bir tay, ikinciliği kazanan pehlivana 3 lira değerinde bir camus düvesi, üçüncülüğü alan pehlivana 1,5 lira değerinde ineğin düvesi verilirken, panayıra katılan diğer pehlivanlara aldıkları derecelere göre üç, iki, bir mecidiye ve 5 kuruş kıymetinde ipekli kumaş ve ona uygun eşya verilecektir.

5- Müsabakalara gelecek seyirciler dört kategoride değerlendirilecektir. Birinci kategoride üst düzey memurlar ve mahalli eşrafın değerli şahısları beşer, ikinci kategori de ikişer, üçüncü kategoride birer kuruş ve dördüncü kategorideki çocuklardan çeyrek para vererek müsabakayı seyredebileceklerdir. Birinci kategoriden şahıslara bedelsiz verilecek biletlere muhtar karar verecektir.

⁶⁵⁰ Bu ilçe günümüzde Sinop iline bağlıdır.

⁶⁵¹ DABOA. İ.DH. 1446.1324.3.1 Fi 16 Cemazeyil-Ahir 1326 (3 Temmuz 1324-16 Temmuz 1908).

6- Güreş mahalli yağlı güreşlerin sonuna kadar valiliğin denetiminde kalacaktır.

7- Güreş müsabakalarından elde edilecek gelirin hesaplanmasında İl Eğitim Komisyonu tarafından bir kişi baş muhasip kabul edilecek, mükâfat ve diğer masraflar çıkarıldıktan sonra kalan meblağın Eğitim Sandığına bağışlanması, İl Eğitim Müdürlüğüne emlak ve akar temin edilebilmesi sağlanacaktır.

8- Biletler Kastamonu ili matbaasında bastırılacaktır.⁶⁵²

Osmanlı Devleti de bu panayırların kurulmasını desteklemektedir. Çünkü bu organizasyonlardan “panayır rüsumu” adı altında vergi toplamış⁶⁵³, hatta Birinci Dünya Savaşı’nın başladığı ve devam ettiği dönemlerde farklı sebeplerden devlet bütçesinde oluşan cari açığın kapatılabilmesi adına, Mâliye Bakanlığı yetkililerinin önerisi ile tiyatro, sinema, konser, balo, her türden spor yarışı ve benzeri müsabakalara gidenlerin yaşamın bir getirisi olduğundan değil, zevk unsuru olarak bu faaliyetlere iştirak etmelerinden dolayı, bu fiillerinden rüsum vergisi alınmasını kararlaştırmıştır. “Temaşa Vergisi” olarak adlandırılan bu verginin muhteviyatını oluşturan maddeler ise;

⁶⁵² **DABOA.İ.DH. 1446.1324.2** Fi 17 Zilkade 1323 / (31 Kanun-i Evvel 1321-13 Ocak 1906); Akşehir’de hayvan panayırının at yarışı ve yağlı güreş müsabakaları ile açılacağı da yine belgelerde rastlanılan bilgiler arasındadır. **DABOA.DH.MKT 2538.73.2** Fi 6 Cemazeyi-Ahir 1321 / (17 Ağustos 1319-30 Ağustos 1903).

⁶⁵³ Cavba Panayırındaki hayvanların derisinden itibaren her nevi etinden %2,5 kuruşluk rüsum istenmiştir. **DABOA.DH.İD. 196.20.4.1** Fi 18 Safer 1329 / (3 Kanun-i Sani 1329 / 16 Ocak 1914); **Mardin’in** Savur kazasında Cüba-yu Sercivan mevkiinde panayır tertip edilmediği ama hububat bedeli olarak 2831 kuruş ibaret bir gelirin olduğu merkeze bildirilmiştir. **DABOA.DH.İD. 196.20.2.1** Fi 8 Rabi’ul- Evvel 1332 (22 Kanun-i Sani 1329-4 Şubat 1914); Bolu’nun Gerede kazasında senede iki defa panayır düzenlenmekte olup, 3 yıl, 270 bin kuruştan vergisinin hazineye aktarıldığı bildirilmiştir. **DABOA.DH.İD. 196.24.2.1** Fi 29 Safer 1332 / (14 Kanun-i Sani 1329-27 Ocak 1914). Kastamonu vilayeti dâhilinde, varidatı hazineye aktarılan, sadece Boyabad kazasına ait “iki oyun” namıyla bilinen bir panayır tertip edildiği, 1500 kuruş raddesinde bir miktarın hazineye aktarıldığı ifade edilmiştir. **DABOA.DH.İD. 196.29.1.1**; Fi 29 Safer 1332 / (14 Kanun-i Sani 1329-14 Ocak 1914); İstanbul’da şehir merkezinde bir panayır tertip olunmadığı halde, İstanbul kırsalı Hasköy semti Çıksalın mevkiinde, Nisan ayı zarfında üç gün süren bir panayırın yapıldığı ancak hazineye bir varidat ihсан edilmediği, gerekenin yapılacağı bildirilmiştir. **DABOA.DH.İD. 196.31.1.1** Fi 24 Recep 1332 / (5 Haziran 1330-18 Haziran 1914); 1330 senesinden itibaren rüsumu hazineye kalan, “Üç Dilek” mezra-i kazasında Yuşha ve Ayas namıyla “Gülbulak Yaylağı” yarışlarından başka, vilayette geliri hazineye aktarılan panayır olmadığı, Adana valiliği tarafından merkeze iletilmiştir. **DABOA.DH.İD. 196.20.3.1** Fi 14 Rabi’ul- Evvel 1332 / (28 Kanun-i Sani 1329-10 Şubat 1914). Aynı hususla ilgili olarak 11 Safer 1329 tarihli telgrafta önceden Gökbülak Yaylağında kurulan pazarın, artık kurulmayacağı ve mezad-ı kaimeden sarf-ı nazar edildiği merkeze bildirilmiştir. **DABOA.DH.İD. 196.20.5.1** Fi 6 Rabi’ul-Ahir 1332 / (19 Şubat 1329-4 Mart 1914).

Birinci Madde: Genele hizmet maksadı ile sinema, tiyatro, konser, balo, yarış ve gösterişli spor ve gösteri sanatlarını yapanlar ve asistanları ile taraftarların üzerlerinde bir giriş biletinin bulunması zorunludur.

İkinci Madde: Gösteri ve diğer sanat alanlarında satılacak biletlerin her birinden devlet adına, %10 rüsum vergisi kesilmiştir.

Üçüncü Madde: Toplum yararına düzenlenen bir organizasyonda satılan biletlerden, devletin alması gereken rüsum vergisi tahsil edilmeyecektir.

Dördüncü Madde: İkinci madde gereğince, tahsil edilecek rüsumun kesinti şekli Mâliye müfettişlerince uygun görülen miktarda yapılacaktır.

Beşinci Madde: Halka satılamayan biletler ile bu kararname ile istifade edilemeyen biletler varsa, mahalli yetkililer ve onların yardımcılarında toptan 25 lira nakit ceza alınacağı gibi memurlar tarafından masrafların haricinde zarar olarak gösterilen bir miktar olursa, sözü edilen meblağa eşit oranda bir miktar ayrıca tahsil edilir. Bu hususa ilişkin yetkili mercilerin tanzim edecekleri zabıtnameler, aksi tayin edilinceye kadar özel dilekçe olarak gizli tutulacaktır.

Altıncı Madde: İşbu kararname cihetiyle, Mâliye Bakanlığının tayin edeceği memur kararnamenin verdiği yetkiyi kullanarak, söz konusu alandaki gişe, salon ve diğer yerlere denetleme yapabilmek maksadıyla serbestçe girebilir.

Yedinci Madde: Gösteri, müsabaka, tiyatro ve diğer oyun mahallerinde Mâliye Müfettişlerinin bilgisi dışında başka bir yer tesis edilmesi mezkûr kararname ile yasaklanmıştır.

Sekizinci Madde: İşbu kararname ile her yerde konuya ilişkin uyulması gereken esaslar belirtilmiştir. Bu işle iştigal eden her kimse bu esaslara riayet ile yükümlüdür. Kararnamenin yayınlanmasından on beş gün sonra gerekli taleplerini yetkili mercilere iletebilirler.

Dokuzuncu Madde: Bu kararnamenin yürürlüğe girmesinden sonra Adliye ve Mâliye Bakanlıkları sorumludur. Konuya ilişkin olarak Harbiye Nezareti'nin de desteği alınacaktır.⁶⁵⁴

⁶⁵⁴ A-) DVN-MKL.70.22.1.1 Fi 20 Cemazeyil-Ahir 1340 (18 Şubat 1338-18 Şubat 1922).

Türklerde güreş bir geçim kaynağı değil, bir güç gösterisi, eğlence aracı ama kültürel ritüellerin egemen olduğu güçlü bir toplumsal figürdür. Bu bağlamda, Türk pehlivanlarının sadece güreşerek geçimlerini temin etmelerinin de imkânı yoktur.⁶⁵⁵

9 Şubat 1900 (27 Ocak 1316) tarihinde, Yıldız Saray-ı Humayunu'ndan yazılan emirname ile yağlı pehlivan güreşlerinin belediyelerin ve zabıtalara denetiminde ve izni ile yapılması kararının en önemli gerekçesinin, meydanda münasebetsiz hadiseler fırsat verilmesini önlemek adına, dünyanın pek çok medeni memleketinde, örneğin Amerika'da dahi bu minvalde tedbirlere rast gelindiği ifade edilmiş, buna da sebep olarak güreş müsabakaları devam ederken, taraftarlar arasında cereyan edebilecek her bir olumsuzluğun önüne geçilmesi ve bazı polisiye tedbirlere müracaat edilesi tarzında bir yöntem gösterilmiştir. Sultan Abdülaziz devrinde, Nişantaşı'nda yapılan bir güreş müsabakasında, bu tarafgirlik şuuruyla meydana bir arbedenin geldiği, ancak yaşanan müessir fiilin önceden belediye vasıtasıyla zabıtalara aldığı tedbirlerin sayesinde, büyümeden çözüldüğü ifade edilen yazıda, bundan sonra yapılacak her meydan güreşi için ipler ve kazıklarla meydan çevrelenmeden, temaşa grupları için saha gerisinde tedbir alınmadan, belediyeler tarafından ruhsat verilmeyeceği belirtilmiştir.⁶⁵⁶

9 Aralık 1901 (27 Kasım 1317) Pazartesi günü itibari ile Edirne vilayeti dâhilindeki Semavine, Kırkpınar ve Elmalı adıyla bilinen meskûn mahallerde her sene tertip olunan panayırın bu sene içerisinde de yeniden kurulmasına ilişkin olarak padişahın icazet alınmıştır. Bu panayırda, bisiklet ve at yarışının yanı sıra halkın yoğun ilgi ve alaka gösterdiği yağlı güreş müsabakalarının da yapılması planlanmıştır.⁶⁵⁷

26 Nisan 1902 (13 Nisan 1318) Kırkpınar ve Elmalı Yağlı Güreşlerinin 3 gün süreyle yapılması panayırda sergi açmak isteyen esnaf ve zanaatkârın belediyeye ait yerlere 7 bin ile 8 bin kuruş arasında ihale bedeli ödeyerek yer kiraladıkları ve elde edilen gelirin bir kısmının vergi olarak merkeze gönderildiği ifade edilmiştir.⁶⁵⁸ Bunun yanı sıra Osmanlı Devleti, panayırların tertip edildiği yerde asayişin bozulmasına

⁶⁵⁵ Neslihan Arıkan, **Paul Pons'un "La Lutte" (Güreş) İsimli Eserinin Çevirisi ve Kritiği**, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2014, s. 110.

⁶⁵⁶ **DABOA. İ.DH. 1372.1.1.1** Fi 8 Şevval 1317 / (28 Kanunu-Sani 1315-9 Şubat 1900).

⁶⁵⁷ **DABOA.DH.MKT. 488.25.1.1** Fi 27 Şaban 1319 / (26 Teşrin-i Sani 1319-9 Aralık 1901).

⁶⁵⁸ **DABOA.DH.MKT. 488.25.2.1** Fi17 Muharrem 1320 / (13 Nisan 1318-26 Nisan 1902).

müsaade etmemiş, Kırkpınar gibi pek çok panayıra şehir dışından gelen esnaf, sanatkâr ve zanaatkârların güvenliğinin temini hususunda oldukça hassas davranmıştır.⁶⁵⁹

Edirne’de sadece Sarayıçi’nde değil, farklı yerlerinde de panayırlar tertip edilmiştir. Örneğin, 8 Mayıs 1909 (26 Nisan 1325) tarihinden itibaren her sene Hıdırellez zamanında Edirne’nin İskeçe kasabasında, 3 gün devam etmesi planlanan bir yağlı güreş panayırı tertip edilmesi, hasılatının yarısının Maarif Vekâletine diğer yarısının da Edirne Belediyesine bırakılması amaçlanmıştır.⁶⁶⁰

XX. yüzyılda ülkenin içine düştüğü iktisadi sıkıntı, bu panayırları daha önemli hale getirmiştir. 4 Haziran 1910 (22 Mayıs 1326) tarihinde İçişleri Bakanlığından il ve ilçelere gönderilen telgrafla, Anadolu’nun hangi yörelerinde panayırlar tertip edildiği öğrenilmek istenmiş,⁶⁶¹ bu düşünceden hareketle devletin yetkili mercilerinden izin alınmaksızın panayır tertip edilemeyeceği de ifade edilmiştir.⁶⁶² 1913 tarihi itibarı ile Beyrut, Urfa, Diyarbakır, Sivas (Zara), İzmit (Çatalca), Bağdat, Şam, Erzurum, Ma’mûrat’-ül-Aziz, Sivas (Merkez), Bitlis, Halep, Trabzon, Halas, Samsun, Ankara, İstanbul, Musul, Kastamonu (Boyabad), Bolu (Gerede), Adana, Bursa, Kala-i Sultaniye, Konya, Van, Dersim, Edirne illeri ve ilçelerinden buna cevaplar gelmiştir.⁶⁶³ Bu durumda göstermektedir ki, Osmanlı Devleti’nin sınırları dâhilinde pek çok yerleşim yerinde panayır içerisinde yağlı güreş müsabakaları tertip edilmiştir.

⁶⁵⁹ Edirne Vilayeti Ortaköy mevkiinde bulunan esnaf, sanatkâr ve zanaatkârların emniyet ve sükûn içerisinde memleketlerine dönüşü temin edilmiştir. **DABOA.DH.MKT. 1080.54.1-2** Fi 22 Rabi’ul-Evvel 1324/ (3 Mayıs 1322-16 Mayıs 1906); Panayır Mayıs ayının 12. Günü küşad olunmuş, üç gün devam etmiştir. **Edirne Gazetesi**, (Vukuat-ı Vilayet Köşesi), Sayı: 590, 23 Şevval 1307 / (31 Mayıs 1306-12 Haziran 1890).

⁶⁶⁰ **DABOA. DH.MKT. 2635.100.1** Fi 17 Rabi’ül-Ahir 1327 / (25 Nisan 1326-8 Mayıs 1909).

⁶⁶¹ Kale-i Sultaniye, Bolu, Urfa, Çatalca, İzmit, Kastamonu, Ma’mûr’at ül Aziz, Konya, Van, Trabzon, Karesi, Der-i Zor, Canik, Aydın valilik ve kaymakamlıklarına İçişleri Bakanlığı’ndan kısa telgraf gönderilerek geliri hazineye aktarılacak panayırların bildirilmesi istenmiştir. **DABOA.DH.İD. 196.20.6.** Fi 29 Safer 1332 / 14 Kanun-i Sani 1329 / 27 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.7.** Fi 25 Cemaziyel Evvel 1328/ 22 Mayıs 1326/ 4 Haziran 1910); **DABOA.DH. İD. 196.20.32.1** Fi 14 Rabi’ul-Evvel 1332 / (28 Kanun-i Sani 1329-10 Şubat 1914).

⁶⁶² Tekirdağ’ın Hayrabolu kazasında at ve yağlı güreş müsabakaları tertip edebilmek adına İçişleri Bakanlığı’na kaymakamlıklardan telgraf çekilmiştir. **BEO. 1855.139089.1** Fi 16 Safer 1322 / (19 Nisan 1320-2 Mayıs 1902).

⁶⁶³ **DABOA.DH.İD. 196.20.1.1** Fi 14 Rabi’ul-Evvel 1332 / (28 Kanun-i Sani 1329-10 Şubat 1914); **DABOA. DH.İD. 196.20.3.1;** Fi 29 Safer 1332 / (14 Kanun-i Sani 1329-14 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.8.1** Fi 8 Rabi’ul- Evvel / (22 Kanun-i Sani 1329-4 Şubat 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.9.1** Fi 2 Rabi’ul-Evvel (16 Kanun-i Sani 1329-29 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.10.1** Fi 4 Rabi’ul-Evvel 1332 / (18 Kanun-i Sani 1329-31 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.11.1** Fi 4 Rabi’ul-Evvel 1332 / (18 Kanun-i Sani 1329-31 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.12.1** Fi 4 Rabi’ul-Evvel 1332 / (18 Kanun-i Sani 1329-31 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.13.1** Fi 29 Safer 1332 / (14 Kanun-i Sani 1329-27 Ocak 1914);

Panayırlar ülkenin pek çok yerinde düzenlendiğinden bu noktalara ulaşım anlamında süre ve araç sıkıntısı da zaman zaman gündeme gelmiştir. Pehlivanlar, düzenlenecek panayırın tertip sürelerini ve yapılacağı yerin kendi ikamet ettiği yöreye olan uzaklığını hatta oradan farklı bir yere daha gidilecekse, bu durumu da her zaman göz önünde bulundurarak, idmanını ve hazırlıklarını yapmak ve köyünden öyle ayrılmak zorunda kalmışlardır. Pehlivanlar için panayırı kimlerin düzenlediği de son derece önemlidir. Çünkü pehlivanın konaklaması, ağırlanması ve alacağı maddi karşılık, yaptığı masrafların çok üzerinde olmalıdır. Bu suretle, Osmanlı Devleti'nde panayır güreşleri Meşrutiyet dönemine kadar ağaların, ilerleyen dönemlerde de Belediyelerin uhdesinde yapılmıştır. Güreşlerin belediyelerin uhdesinde tertip edilmesine rağmen yağlı güreşler, hiçbir siyasi kuruluş tarafından tanıtım ve seçim malzemesi olarak kullanılmamıştır.⁶⁶⁴

XIX. yüzyılın son yarısından itibaren gazetelerde hangi şehirde bir panayır tertip edilecekse, organizasyonun muhteviyatı hakkında tafsilatlı bilgi verilmiştir. Buna göre, yapılacak güreş ve at yarışı müsabakalarının yer, gün ve saatlerinin haricinde, güreş yapacak pehlivanların adları, boyları, kazanan pehlivanlara takdim edilecek ödülleri de halka aktarılmıştır.⁶⁶⁵ Kırkpınar Yağlı Güreşleri, XIX. yüzyıldan itibaren panayır havasında yapılan müsabakalar olsa da Ramazan, düğün ve hayır kurumları yararına yapılan organizasyonlarında ilham kaynağı olmuştur.

DABOA.DH.İD. 196.20.14.1 Fi 4 Rabi'ul-Evvel 1332 / (18 Kanun-i Sani 1329-31 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.15.1** Fi 29 Safer 1332 / (14 Kanun-i Sani 1329-27 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.16.1** Fi 6 Rabi'ul-Evvel / 20 Kanun-i Sani 1329-2 Şubat 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.17.1** Fi 8 Rabi'ul-Evvel / (22 Kanun-i Sani 1329-4 Şubat 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.18.1** Fi 8 Rabi'ul- Evvel / (22 Kanun-i Sani 1329-4 Şubat 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.19.1** Fi 29 Safer 1332 / (14 Kanun-i Sani 1329-27 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.20.1** Fi 9 Rabi'ul- Evvel / (23 Kanun-i Sani 1329-5 Şubat 1914); **DH.İD. 196.20.21.1** Fi 4 Rabi'ul-Evvel 1332 / (18 Kanun-i Sani 1329-31 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.22.1** Fi 9 Rabi'ul- Evvel / (23 Kanun-i Sani 1329-5 Şubat 1914); **DABOA.DH.İD. 196.23.1.1** Fi 6 Rabi'ul-Evvel / 20 Kanun-i Sani 1329-2 Şubat 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.25.1** Fi 8 Rabi'ul-Evvel / (22 Kanun-i Sani 1329-4 Şubat 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.26.1** Fi 6 Safer 1329 / (6 Şubat 1911-24 Kanun-i Sani 1326) **DABOA.DH.İD. 196.20.28.1** Fi 4 Rabi'ul-Evvel 1332 / (18 Kanun-i Sani 1329-31 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.29.1** Fi 2 Rabi'ul-Evvel (16 Kanun-i Sani 1329-29 Ocak 1914); **DABOA.DH.İD. 196.20.30.1** Fi 6 Cemazüyel-Evvel 1332/ (20 Mart 1330-2 Nisan 1914).

⁶⁶⁴ **Bursa Gazetesi**, “Çardak Belediye Başkanlığı'ndan”, Fi 27 Rebi'ül-Ahir 1328 / (2 Nisan 1328-15 Nisan 1912).

⁶⁶⁵ Çorlu'daki İslâm okullarına maddi destek sağlamak adına 25 Eylül günü güreşlerin tertip edileceği beyan edilmiştir. **Tercüman-ı Hakikat Gazetesi**, “Çorlu'da At Yarışları ve Güreş”, Fi 5 Recep 1324 / (12 Ağustos 1322-25 Ağustos 1906).

B.6. Osmanlı Devleti'nde Sporda Hami-Mahmi İlişkisi

B.6.1. Toplumun Hami-Mahmi İlişkisine Bakışı

İnsanlar varlıkları süresince, sosyal güvenliklerini sağlamak için değişik biçimlerde önlemler almışlardır. İlk etapta sadece bireysel olarak alınan önlemler daha sonra karşılıklı yardımlaşma esasına, oradan da günümüzde de uygulana gelen teşkilatlı hareket etme bilincine evrilmiştir. Yaşanan bu evrilme süreci, sosyal güvenlik anlayışlarının temeli olan uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Bu anlamda, sosyal güvenlikteki esas kaide, şahsın yaşamı adına risk oluşturan tüm olaylara karşı bir güvence arayışıdır.⁶⁶⁶

Sosyal güvenlik, bireylerin çalışma, sosyal yaşamlarında, karşı karşıya kalabilecekleri herhangi bir nedenden dolayı geçici veya kalıcı olarak sağlık sorunları yaşamaları durumunda, hayatlarının devamlılığını temin edecek ve gereksinimlerini karşılayabilecek, belli bir orandaki kazancın sağlanması ile beden veya ruh sağlığını yeniden kendisine bir biçimde temin edilmesi hali olarak tanımlanmıştır.⁶⁶⁷ Bir başka deyişle, çalışanların mevzuat ve kurallarla belirlenmiş işsizlik, iş göremezlik, hastalık, yaşlılık, muhtaç duruma düşme gibi ihtiyaç, tehlike ve bunların ortaya çıkardığı her türlü sonuçta, belirli oranlarda gelir garantisi teminatıyla geçindirmekle yükümlü olduğu insanlarla birlikte, sosyal ve mâli anlamda korunması halidir.⁶⁶⁸

Bu bağlamda, insanlığın varlığından itibaren kişinin kendini ve ailesini doğaya ya da düşmanlarına karşı korumak amacıyla geliştirdiği hareketler bütünü olan sporun, sosyal güvenlikle olan ilişkisi değerlendirilecek olursak, insanın fiziki, sosyal, psikolojik, kültürel ve zihinsel gelişimine katkıda bulunan ve sağlıklı toplumlar meydana getiren bir eğitim aracının sağladığı faydaların yanında, bu aracı kullananların karşılaştıkları bir güçlükte, ihtiyaç duyacakları korunma, gözetme

⁶⁶⁶ Cemal Hüseyin Güvercin, "Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi", **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, C. 57, S.2, s.89-95.

⁶⁶⁷ Barış Öztuna, "Türk Sporcularının Sosyal Güvenliği", **International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)** Special Issue 3, July 2015, 802-808.

⁶⁶⁸ Ali Çubuk, **Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik**, Gazi Üniversitesi İİBF Yay. No: 21, Ankara, 1983, s. 155-156

yolunun mutlak surette güvence altına alınması şarttır. Ancak bu imkânların temini için sözü edilen grubun örgütlü olması da gereklidir.⁶⁶⁹

İşte Osmanlı Devleti'nde sporun örgütlenme, gelişme ve spor yapanı koruma, gözetme yolu bir açıdan kapıkulu düzenine, diğer taraftan miri toprak düzenine dayanmaktaydı. Bu koruyan (hami)-korunan (mahmi) sistemi içerisinde padişahlar, beyler, paşalar ve varlıklı ağalar pehlivan besleyerek, yağlı güreş geleneğinin bir bakıma devamlılığını sağlayan sosyal güvenlik kurumlarıydı. Hami-mahmi sistemi içerisinde koruyucunun otoritesi ve korunanın koruyucuya sadakati kavramları önemli bir yer tutmaktaydı.⁶⁷⁰

Ancak Osmanlı Devletleri'nde sanayileşme süreci yaşanmadığından, sosyal güvenlik ve buna bağlı sosyal politikalarda elbette gelişmemişti. Ahilik, vakıf, fütüvvet, aile ve komşu yardımlaşması şeklindeki örf ve dini törelere dayanan lokal koruma ile hayır usulleri toplumun tamamında uygulanmış, dolayısıyla devletin sporda hami-mahmi olgusu sürekliliği olmayan tekke, vakıf ve ağalık düzeni ile sınırlı kalmıştı. Vakıflar, hami-mahmi alanıyla ilgili çok çeşitli somut amaç ya da faaliyet gösterebilen kurumlardı. Örneğin aşevleri (imaret); kervansaraylar, misafir odaları; yolculara, hac yolunda parasız kalanlara yardım temin etmenin yanı sıra; dul ve yetimlerin geçindirilmesi; kimsesiz yaşlı ve çocukların barındırma ve bakılması; hastane açılma ve işletilmesi, ayakta tedavi, cüzzamlılara, amalara, dilsizlere yardım edilmesi; hamam, idman sahası, gezinti yeri, çeşme ve kuyu yapımı; düşkünlere ve sahipsiz çocuklara elbise ve yiyecek desteğinde bulunulması; yetimlere aylık bağlanması; hamal, kayıkçı, camcı ve sair bedenen işleri ağır olanlara ve esnafa yaşlılık ve sakatlık durumunda yaşlılık aylığı şeklinde bir gelirden temin ederek, sosyal hizmet vazifesini herhangi bir devlet güvencesi olmaksızın, dini ritüeller ve sosyal sorumluluk çerçevesinde görmüşlerdir.⁶⁷¹

Osmanlı Devleti'nde, vakıf anlayışı içerisinde hami-mahmi sistemi açısından değerlendirildiğinde, özellikle hayır anlayışı noktasında tesis edilen Müessesat-ı

⁶⁶⁹ Yasin Tekin, Buket Mucuk, Hakan Sunay, “Türkiye’de Amatör Sporcu Olmak”, **Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C. 14, S. 2, 2016, s.184.

⁶⁷⁰ Erkut Tutkun, “Osmanlı’da Hami-Mahmi Sistemi”, **Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar-Sporlar Sempozyumu Kitabı**, Kahramanmaraş, 2017, s. 52.

⁶⁷¹ Adnan Ertem, “Osmanlı’dan Günümüze Vakıflar”, **Divan Dergisi**, Bilim ve Sanat Vakfı Yayınları, S.6, İstanbul, 1999, s.35-42.

Hayriye ile avarız vakıflarının kıymetli bir yeri vardı. Bu hayri vakıflar; cami, mescit, okul, kütüphane, imarethane, kervansaray, misafirhane, hamam, kabristan, hastane, dispanser, darülaceze, yol, köprü, liman, çeşme, kuyu, sebil, spor sahası ve benzeri tesislerle; imaret, kurban kesimi, aşure yapılması ve Muharrem ayında dağıtımı tarzında hizmetler ile bu hizmetlerde çalışan personelin tayin, terfi ve maaşlarının ödenmesi hususunda hizmet vermeye gayret eden kurumlardan oluşmaktaydı.⁶⁷²

Ayrıca harp malulleri ve gazilerine yardım, düşmana esir düşenlerin fidyelerinin ödenmesi; köle ve cariyelerin azadı için yardım; dükkân açmak isteyenlere, ticaret ve sanatta işi bozulanlara yardım; fakir çiftçilere tohumluk verilmesi; harp ve kıtlık yılları için yiyecek depo edilmesi; çeşitli sağlık sorunları için ilaç temini; fakirlere yemek yedirilmesi; imkânı olmayanların müteveffalarının defni; ekmek ve meyve dağıtımı; su ve şerbet dağıtımı; kalem kâtiplerinin doyurulması; köle ve cariyelerin kırdıkları tabak, çanak gibi eşyaların bedellerinin ödenmesi vakıf kurumlarının sair işlerindendi⁶⁷³.

Ama Osmanlı Devleti'nde, spor ve sporcu kavramları vakıfların işleyiş tarzında yeri olan unsurlar olmadığından, bunlarla ilgili hiçbir sosyal güvenlik uygulaması ya da benzeri bir faaliyeti devreye konmamıştı. Dünyada üzerinde rekabetin en yoğun yaşandığı ve diğer tüm iş kollarından farklı bir niteliğe sahip uğraş olan spor, bu bağlamda güreş, Türkler açısından ayırt edici bir özelliği olmasa da yine de yoğun ilgi gören bir uğraş alanıydı. Türkler için güreş, her çocuğun yapacağı, ayrıcalık gerektirmeyen, bir çeşit erkekliğin ispatı noktasında kırsal bir etkinlikti.⁶⁷⁴ Kırkpınar Yağlı Güreşleri başta olmak üzere tüm geleneksel güreş türleri için devletin, vakıflar haricinde de destek sağladığı hiçbir sosyal güvenlik sistemi yoktu. Fakat yağlı güreşler iktisadi, sportif, sosyal, kültürel bir organizasyon, pehlivanlarda bu organizasyonun en renkli bölümü olmasına rağmen devletten sürekli bir maddi destekte görmüyordu. Osmanlı Devleti'nden başlayarak, günümüze kadar spor ve sporcuların temel geçim kaynakları, çoğu zaman yaptıkları spor dalları da olmamıştır.

⁶⁷² Nazif Öztürk, **Menşei ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar**, Ankara, 1983, s. 82-83; İbrahim Ateş *Hayri ve Sosyal Hizmetler Açısından Vakıflar*, **Vakıflar Dergisi**, Sayı XV, Ankara, 1982, s. 56-58.

⁶⁷³ Ali Himmet Berki, **Hukuki ve İctimai Bakımdan Vakıflar**, Vakıflar Dergisi, S. V, Ankara, 1962, s.11; Muhittin Celal Duru, **Sosyal Yardım Prensipleri ve Tatbikleri**, Kılavuz Kitaplar, Ankara, 1939, s.71.

⁶⁷⁴ Paul Pons, **La Lutte**, Pierre Lafitte & Co., Paris, 1912, s.306.

Bu düşünceden hareketle pehlivanların⁶⁷⁵ içerisinde marangoz, demirci, çiftçi, bağcı, işçi, hamal gibi meslekleri icra edenler mevcuttu. Spor yapanın yaptığı idman türüne göre, eylemlerinde bir zaman sonra meydana gelecek zayıflamanın ardından, günü geldiğinde yaptığı sporu da bırakmak zorunda kalacak olması onlar açısından son derece sıkıntılı bir durumu da beraberinde getiriyordu. İşte böyle bir durumla karşı karşıya kalındığında, Osmanlı toplumundaki hami-mahmi ilişkisi devreye girmiş ve pehlivanlar statülerini kaybedince, hayata tutunabilmekte, ihtiyaçlarını temin etmekte bu sayede bir güçlük yaşamamışlardır.

Osmanlı Devleti'nde hami-mahmi sisteminin dayandığı temel esaslar,

- 1- Aile ve komşular arasında yardımlaşma,
- 2- Meslek kurumları arasında yardımlaşma,
- 3- Sosyal yardımlaşma şeklinde değerlendirilebilir.⁶⁷⁶

B.6.1.1.Aile ve Komşu Yardımlaşması

Aile ve komşu yardımlaşması Osmanlı Türk toplumunun sosyal güvenlik anlayışının temel algısı olmuştur. Osmanlı Türk toplumunda aile içerisinde birinin evliliği, vefatı, doğumu sadece ailenin yakın bireylerini değil, komşuları dahi konuya muhatap ve mesul kılan bir anlayıştır. Dönem itibarı ile Osmanlı Türk toplumunda ailenin fertlerinden birinin oluşturduğu boşluk, yine aileye dâhil diğer üyelerin katkı ve destekleri ile giderilmiştir. Bu algı tarıma dayalı ve ataerkil toplumlarda rastlanan gelenek, dinsel inançlar, aileye ait kurallar özellikle ihtiyarların daha fazla önem görmelerini sağlamıştır.

Toplumsal en alt biriminin ve yerleşik düzen kurduğu çevresindeki komşularının birbirlerinin sorunlarını, mutluluklarını, iyi ve kötü zamanlarını bilmeleri ve bir akrabadan daha çok maddi-manevi destek sağlaması, Türk toplumunda

⁶⁷⁵ İpçi Hüseyin Zünnunoğlu, Avcı Pehlivan, Çoban Hacı Veli, Pamukçulu Osman pehlivan, Hergeleci İbrahim, Katrancı Mehmet, Makarnacı Hüseyin, Hamlacı Kaysioğlu, Şamdancıbaşı Kara İbrahim, Katrancı Halil, Mustafa Büyük Danacı, Silivrili Molla İzzet, Küçük Danacı, Pomak (Pamukçulu) Osman, Soyulcu Mehmet, Çatalcalı Nakkaş Eyüp, Kayıkçıoğlu Ahmet, isimleri öne çıkmaktadır. Erdem, **a.g.e.**, s.398.

⁶⁷⁶ Cem Çamlıca-Mehmet Özdemir-Özden Taşgın, “*Osmanlı İmparatorluğu’nda Sporda Sosyal Güvenlik*”, **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirisi**, Edirne, 2007, s.164.

alışlageldik bir kavramdır. Hatta Türkler bu durumu “Ev alma, komşu al” ifadesi ile açıklamaktadır.

Bu bağlamda, Osmanlı Devleti gibi farklı coğrafyalara doğru genişlemiş bir ülkenin temel örgütlenme birimi olan tekkeleri de birbirlerine karşı bağımsız ama kendi içlerinde “örgütsel büyüme” sistemi ile bir aile gibi ya da ihtiyaç halinde uzanacak bir “komşu eli” gibi işleyen müesseselerdir. Bu açıdan bakıldığında “tekke” olmasını gerektirmeyen az nüfuslu yerleşim yerleri olan köy, belde ya da mezralarda iyi pehlivanların ihtiyaçları hami-mahmi ilişkisinden hareketle, aile-komşu yardımlaşması usulünce bir tekke erbabıymışçasına yerleşim yerinin ahalisi tarafından çözümlenebilmiştir. Köylü halkının ortaklaşa pehlivanın arzu ettiği maddi ve manevi tüm isteklerini karşılaması, tekke sisteminin imeceye evrilmiş usulüdür.⁶⁷⁷

B.6.1.2. Meslek Kurumları Arasında Yardımlaşma

Türklerde mesleki örgütlenmeler denildiğinde, Selçuklu Devleti’ndeki Ahilik teşkilatı ilk karşımıza çıkan meslek birliğidir. XI. yüzyılda Anadolu’da ortaya çıkan esnaf, zanaatkâr ve sanatkârların bir araya gelerek oluşturdukları mesleki dayanışma örgütü sistemini, XIV. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti’ndeki Lonca Teşkilatına terk etmiştir. Ahilik teşkilatı, dini, ahlaki, iktisadi, askeri, sosyal, kültürel, eğitim amaçlı fonksiyonları icra eden Türk devletleri içerisindeki ilk meslek organizasyonu olma özelliğini de taşımaktadır.⁶⁷⁸

Ahiler, bir mesleki ve sanat topluluğu olmasının yanında muhtaçlara yardım, zulüm görenleri koruma, sosyal ve politik değerleri öne çıkarma şeklinde hayırsever esnaf kuruluşları haline dönüşerek, toplumsal bir görev de üstlenmişlerdir. Osmanlı Devleti’ndeki Lonca teşkilatı da doğum, vefat, hastalık, iş kurma, işsizlik, gibi bazı sosyal risklere karşı ayni ve nakdi destek sağlayan dayanışma sandıkları (teavün, orta sandığı gibi) kurarak sosyal yardımlar da yapmıştır.⁶⁷⁹

⁶⁷⁷ Fişek, “Devlet...”, a.g.e., s. 257.

⁶⁷⁸ Tayyip Duman, “Osmanlılarda Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma”, **Millî Eğitim Bakanlığı Dergisi**, S. 143, Ankara, 1999, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/143/6.htm.143> (Erişim Tarihi: 12.08.2018).

⁶⁷⁹ Sait Dilik, **Sosyal Güvenlik**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1992, s.30-37; 1873-1874 yıllarında Hallaç Esnaf Sandığı, fakirlere kömür, Ramazan ayında ekmek parası, dul ve yetimlere bayramlık basma, desteği olmayan muallimlere ev kirası fakirlere hastalık parası gibi imkânlar sağlamıştır Murat Şen, “Tanzimat Öncesi Osmanlı Devleti’nde Sosyal Güvenlik”, E-Akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi <http://www.e-akademi.org/makaleler/msen-1.htm.3>, S. 3, Mayıs, 2002 (Erişim Tarihi: 16.09.2018).

Loncalar, yine tekkelerin faaliyet alanları dışında kalan yörelerde, genelde ihtiyaç sahiplerine, özelde pehlivanlara, ihtiyaç duydukları her türden desteği temin etmenin yanı sıra, spor faaliyetlerini kendilerine özgü tüzükleri ile yöre gençlerini de her türlü musibetten uzak tutabilmek adına, güreş başta olmak üzere sair Türk geleneklerine uygun spor dallarına teşvik etmek ve ayrıca pehlivanlığın gereklerinden olan “Alp” olabilme anlayışına yeni nesillerinde kavuşabilmeleri yolunda tüm gayretlerini sarf eden bir meslek örgütüydü.⁶⁸⁰ Fakat Osmanlı Devleti’nde, XIX. yüzyıldan sonra doğrudan pehlivanların bağlı bulundukları bir meslek örgütü kalmamıştı. Loncalardan gelen desteklerde toplu olarak merkezden değil, yerel gayretler neticesinde temin edilebiliyordu. Bu durumun yaşanmasında loncaların yerini, Gedik Teşkilatının almasının da etkisi vardı. Çünkü loncalarda Müslim ahali yer alırken, Gedik Teşkilatında böyle bir yapılanma kalmamıştı.⁶⁸¹ Dolayısıyla bazı toplumsal değerlere duyulan hassasiyetlerde de zayıflamaların görülmesi oldukça olağan bir durum halini almıştı.

B.6.1.3. Sosyal Yardımlaşma

Osmanlı toplumunda mahalli koşulların devrede olduğu, örf ve âdete dayalı olarak teşekkül ettirilen yardım kuruluşları mevcuttu. Çünkü Türkler, kendi muhitlerinin idari kurallarına bağlı kalan, gündelik hayatlarını idame noktasında, yaşamlarını sosyal kaidelere uyumlu hale getirerek yaşayan bir topluluktur. Osmanlı Devleti’nde ilk aşamada bu kuralları takip edip, uygulamakta sıkıntılar yaşanmasa da kozmopolit toplumun yapısı yerleşmeye başladığında, toplumun zamanla yerine getirmeye mecbur kaldığı, farklı hukuki hükümlere dayanan birtakım yeni kurumların tesisi de zorunlu olarak gündeme gelmiştir. Fakat Türk toplum yaşamının düzenlenmesinde, yegâne amil olan din, örf ve adete dayanan kurallar, Türk örf hukukundaki normların oluşmasında, yerleşmesinde her şeye rağmen yine egemen olmuştur.

Osmanlı Devleti’ndeki Türk-İslâm toplumunun yaşam esaslarını belirleyen en temel unsur, yukarıda da ifade edildiği gibi mensubu oldukları inanç sistemidir ki;

⁶⁸⁰ Fişek, “Devlet...”, a.g.e., s. 37.

⁶⁸¹ Halil Emre Akbaş-Serdar Bozkurt-Kübra Yazıcı, “Osmanlı Devleti’nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi İle Karşılaştırılması”, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı, İstanbul, Eylül 2018, s. 173-174.

onun önemli öğretilerinden birisi olan “komşusu açken, tok yatan bizden değildir.”, “mü'minler kardeşler” gibi ifadelerin yanında; “din kardeşliği”, “sosyal paylaşım” tarzındaki söylemlerde düstur haline getirilmiştir. Bu kuramlarla birlikte cinsiyet ve ırk ayrımı, zengin-fakir arasındaki farklar, patron-işçi, amir-memur, hür-köle gibi statüler daha ortaya çıkmadan direkt reddedilmiştir.⁶⁸² Bu sayede toplum mensubu olduğu dinin tesirinin yanı sıra, geçmişten gelen birlik, beraberlik ve dayanışmayı öğütleyen tavır ile davranışları kendilerine şiar edinmiştir.

Bu anlamda toplum, örf, âdet, din kavramlarının da tesiriyle, ideal olan yaşayış tarzının oluşumunu temin maksadıyla, gereken tüm tedbirlerin alınması içinde gayret göstermiştir. Örnek vermek gerekirse, cinayet, haset, israf, suizan, iftira, gıybet, yalan, gasp, hırsızlık, kumar, rüşvet gibi şahsı alakadar eden tüm davranışlar, toplumsal yapının temelini sarstığı, düzeni bozduğu ve tamamını ilgilendirdiğinden yasaklanmıştır.⁶⁸³

Bunun yanı sıra, Türklerin sosyal yapısında olan ve inançlarının da kendilerine öğütlediği, kişilerin dayanışma ve yardımlaşma hususunda ilk aşamada yaptıkları en yakın olan aile fertlerinden başlayarak bunu, mensubu bulundukları toplumun tamamını kapsayacak şekilde yapmalarıdır. Bu sayede sosyal birlik ve bütünlük kişilerin kendilerinden başlayarak, ailelerini, en yakın çevrelerindeki akraba ve komşularını anlayan, durumlarını bilen ve onlarla ilgilenen bireyler olmasını sağlamıştır.⁶⁸⁴

İşte genelde yağlı, özelde Kırkpınar’da yağlı güreş yapan pehlivanlarında birey olarak üzerinde taşınması gereken niteliklerin tamamını, bu yukarıda ifade edilen inanç ve sosyal sistem tarafından öğütlediği gibi herhangi bir insanın içerisinde bulunacağı, olumsuz bir durumda da kendisine yine aynı perspektiften bakan, toplumun diğer fertlerine destek vermek çok yanlış bir tavır olmayacaktır. Bu düşünceden hareketle yalnız dini değil, yaşanan yer, paylaşılan sosyal hayat ve yürütülen meslek ya da uğraşılan herhangi bir faaliyette uğranılacak iş kaybı, fiziki yoksunluk, ruhsal sıkıntılarda hami-mahmi ilişkisi içerisinde tüm aile, meslek ve toplumsal destek

⁶⁸² Ünver Günay, **Din Sosyolojisi** İnsan Yayınları, İstanbul, 2003, s.325.

⁶⁸³ Mehmet Şeker, **İslâm’da Sosyal Dayanışma Müesseseleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2003, s. 71-72.

⁶⁸⁴ İsmail Akyüz, “İslâm’da Dini Pratiklerin Toplumsal Dayanışmaya Etkisi”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, S.25-I, Ankara, 2014, s. 465-466.

unsurları Osmanlı Devleti'nin de ve onun ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde de devam etmiştir.

Bu düşünceden hareketle, Kırkpınar Yağlı Güreşleri'ni tertipleyenler ve ona iştirak eden pehlivanlar da zaman zaman toplumsal sıkıntılarda üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmiş, doğal afetlerde, savaş dönemlerinde ya da sonrasında yersiz, yurtsuz kalanlara başlarını sokabilecekleri bir yer bulunmasında, eğitim faaliyetlerinin yeniden yürütülmesinde⁶⁸⁵, Himaye-i Etfal ve Hilâl-i Ahmer gibi sosyal yardım kurumlarının yararına organizasyonlar yapılması gerektiğinde devreye girmişlerdir. Örneğin, Edirne'de Sarayıçi'nde polis teşkilatı yararına⁶⁸⁶ veya İslâm cemaatinin mezarlığının duvarının yapımı gibi basit bir olay için bile gereken maddi desteğin toplanması sırasında⁶⁸⁷ ya da bayramlarda geliri Dar'ül Eytam'a bırakılmak üzere müsabakalar organize edilmesinde⁶⁸⁸, sorumluluk almışlardır. Toplumsal

⁶⁸⁵ İskeçe'de Hıdırellez günü Maarif Nezareti ve belediye yararına yapılan yağlı güreş müsabakasının hasılatının paylaşılacağı emri, **DABOA.DH.MKT.2635.100.1.1-2**. Fi 14 Ramazan 1326 / (27 Eylül 1324-10 Ekim 1908); Hayrabolu'da İnas Mektebi yararına yapılan yağlı güreş müsabakasının düzenlenmesine dair izin belgesidir. **DABOA.DH.MKT.492.94.1-2**. Fi 18 Muharrem 1322 / (22 Mart 1320-4 Nisan 1904). Selanik'te Sanayi Mektebi yararına yağlı güreş yapılmasına izin verilmesine ve durumun Sadarete bildirilmesine dair belge, **DABOA.DH.MKT.605.40.1-4**. Fi 1 Şaban 1322 / (28 Eylül 1320-11 Ekim 1904); **DABOA. MF. MKT. 1143. 39-1-2** Fi 18 Şevval 1327 / (20 Teşrin Evvel 1325-2 Kasım 1909); 13 Mayıs 1906 Pazartesi günü Kastamonu Vilayetinden İçişleri Bakanlığı'na gönderilen yazıda, Boyabat kazasında tasarlanmış ve geliri Eğitim Bakanlığı'na ait olmak üzere bir pehlivan güreşinin tertip edileceği, zaman, mekân ve güreşin icrasıyla ilgili takip edilecek prosedürün Sinop Kaymakamlığına gönderilen programda takdim kılındığı, il meclisi idare heyetine bildirilmiştir. **DABOA. İ.DH.1446.1324.3**. Fi 20 Rabi'ül-Evvel 1324 / (1 Mayıs 1322-14 Mayıs 1906); **DABOA. İ.DH.1446.1324.4**. Fi 5 Cemazeyil- Ahir 1324 / (14 Temmuz 1324-27 Temmuz 1906); **DABOA. İ.DH.1446.1324.5**. Fi 3 Rabi'ül-Ahir 1324 / (14 Mayıs 1322-27 Mayıs 1906). 1906 tarihinde Biga kazasının eğitim hizmetlerinde sarf olunmak üzere, tertip edilen yağlı güreş müsabakasından elde edilen gelirin 6.500 kuruş olduğu hesaplanmıştır. Toplanan meblağın bir kısmı öğretmen maaşlarına ayrılırken, diğer bölümü akar olması maksadı ile yapılan inşaata sarf olunmuştur. Bu minvalde, yarım kalan ve gelir getirmesi amaçlanan inşaat için yine aynı yağlı güreş organizasyonunun tertip edilmesi talebi, Kaymakamlığa bildirilmiş, Kaymakamlık da toplum yararına bir hizmet verileceği için iznin hızla çıkarılacağını, ilgili komite üyelerine bildirmiştir. **DABOA.DH.MKT.605.40.1-4**. Fi 1 Şaban 1322 / (28 Eylül 1320-11 Ekim 1904); Antakya'nın Erzin kazasında, ilköğretim okulu için bir yağlı güreş organizasyonu tertip edilmiş, 2000 kuruş para toplanarak, Cebel-i Bereket Kaymakamlığına, 2 Haziran 1907 (20 Rabi'ül-Ahir 1325) tarihinde teslim edilmiş ve durum Maarif Nezaretine bildirilmiştir. **DABOA. DH. MKT. 1180.40.1**. Fi 18 Rabi'ül-Evvel 1325 / (18 Nisan 1323-1 Mayıs 1907); **DABOA. DH. MKT. 1180.40.2-3** Fi 29 Rabi'ül-Ahir 1325 / (29 Mayıs 1323-11 Haziran 1907).

⁶⁸⁶ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 232, "Dünkü Sarayıçi Eğlencesi", Fi 10 Cemazeyil-Ahir 1327 / (16 Haziran 1325-29 Haziran 1909), s.2.

⁶⁸⁷ **Edirne Gazetesi**, (Havasi-i Vilayet Köşesi), Sayı: 961, "Güreş Hasılatı", Fi 29 Zilhicce 1316 / (28 Nisan 1315-10 Mayıs 1899), s.1.

⁶⁸⁸ **Paşaeli Gazetesi**, Sayı: 24, "Dar'ül Eytam Yazarına Pehlivan Güreşleri", 23 Mayıs 1339/23 Mayıs 1923, s.4.

anlamda alınan bu sorumluluklar sadece Edirne sınırları içerisinde kalmamış, ülkenin pek çok yerindeki savaş mağdurlarına⁶⁸⁹ ve yardım derneklerine⁶⁹⁰ kadar ulaşmıştır.

B.7.Tanzimat Döneminde Osmanlı Devleti’nde Hami-Mahmi İlişkisi

Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı’daki pehlivan talimhaneleri, sosyal bakımdan günümüzdeki spor kulüpleri anlayışından daha faydalı ve ileri bir fonksiyonu yerine getiriyorlardı. Bu pehlivan tekkeleri mensuplarını koruyan, gelişimlerini sağlayan, sınırlı anlamda mâli destek veren, gayr-i resmi Sosyal Güvenlik Kurumları vazifesi gördüğü daha önceden de ifade edilmişti. Osmanlı Devleti’nde yüz binlerce altın vakfiyesiyle, mâl ettiği menzillerin varlığı (stadyum), her tekkenin şeyhinin (kulüp başkanı) ve müritlerinin (sporcu) olması, bunlara belirli ödeneklerin ayrılması, Türklerdeki spor kültürünü göstermesi açısından da önemlidir.

Osmanlı Devleti’nde loncalarında artık değişen iktisadi ve sosyal şartlar içerisinde ihtiyaca cevap veremeyecek konuma gelmesi, Avrupa toplumunun tesiri altındaki milleti de değişime zorlamıştı. Bu anlamda Osmanlı Devleti’nde işçi-işveren ilişkilerini düzenleyen 1865 yılında Dilaver Paşa tarafından Ereğli Kömür havzasında Maden Bakanlığı yaptığı sırada hazırlanan nizamname, iş sağlığı ve güvenliği anlamında ilk modern mevzuat olmasının yanında işçi-işveren arasındaki teması liberal esaslara da bağlamaktaydı. Fakat bu nizamname hazırlandığı zaman diliminde

⁶⁸⁹ Sivas ve Havza’da Dömeke Savaşı’nda (1897) şehit veya gazi olanların çocukları yararına yapılan yağlı güreş müsabakaları hakkında makaledir. **Servet-i Fünun Dergisi**, Sayı: 352, “*Şehir ve Gazi Çocukları Yararına Güreş*”, 27 Teşrin-i Sani 1313/ 9 Aralık 1897, s.216; Bu tarihte Girit Adası’ndaki Türk nüfusu 88.487, Rum nüfusu 204.781 kişidir. Kahraman, “**Osmanlı’da...**”, a.g.e., s. 186; Yapılan savaşı Osmanlı ordusu kazanmış olsa da Girit’teki Türk nüfusun bir kısmı kaçarak İzmir ve çevresine yerleşmek zorunda kalmıştır. Bu yerleşim beklenildiği gibi oldukça meşakkâtli gerçekleşmiş ve göçmenlere Anadolu halkı destek olabilmek adına, yardım cemiyetleri kurmak suretiyle destek vermeye çabalamışlardır. Bu cemiyetler faaliyet olarak maddi anlamda katkı sağladıkları gibi spor organizasyonları da (yağlı güreş) tertip etmişlerdir. Bursa Gazetesi, “Bursa’da Güreş” başlığını kullanmış ve “*Geliri Giritli muhacirlere verilmek üzere 26-28 Kasım 1312 Cuma ve Pazar günleri arası askeriyenin eğitim alanında güreş müsabakası tertip edilecektir. Müsabakalara Kurtdereli, Küçük Yusuf, Katrancı Mehmed ile Kara Ali, Bursalı Kuru Rüstem ve Arap Ali eşleştirilmiştir.*” haberini okuyucularına geçmiştir. Kahraman, “**Osmanlı’da...**”, a.g.e., s. 186; Güreş müsabakalarında elde edilen 10.000 kuruştan yüksek meblağ, yetkililere Giritli muhacirler adına teslim edilmiştir. **Sabah Gazetesi**, Sayı: 2654, Fi 21 Recep 1315 / (4 Kanun- Evvel 1313-16 Aralık 1897), S. 2, s. 7; Bursa’nın Yenişehir, İnegöl ile Sivas’ın Havza kazalarında şehit çocukları, gaziler yararına Hilâl-i Ahmer için yağlı güreşler tertip edilmiştir. **Sabah Gazetesi** Sayı: 2661, Fi 28 Recep 1315 / (11 Kanun-i Evvel 1313-23 Aralık 1897), S.3, s.4; **Servet-i Fünun Dergisi** (27 Teşrin-i Sani 1313- 9 Aralık 1897) S. 352, s. 216.

⁶⁹⁰ Kartal’da yapılan güreş müsabakasında Hilâl-i Ahmer yararına, 22.500 kuruş gelir elde edilmiştir. **Kadıköy Hilâl-i Ahmer Şubesinin Tarihçesi ve Hülâsa-i İcraatı 1337-1338**, Matbaa-i Bahriye, İstanbul, 1339, s.22-23.

devletten beklediği resmi desteği alamamış, tüzük niteliği kazanmadığı içinde yalnız kömür bölgesinde fiilen uygulamaya konulabilmiştir.⁶⁹¹

Bu mevzuat içerisinde emeklilik ve yardımlaşma sandıklarında asker, memur ve sınırlı sayıdaki özel iş yapan bazı çalışma alanlarındaki işçiler içinde temel riskleri karşılayan bir sosyal güvenlik ağı olarak tesis edilmiştir. Güvenlik ağı, mülki ve askeri amirler adına tekaüt sandıklarının faaliyete geçirilmesini, emeklilik dönemlerinde de çalışıyormuş gibi sağlık ve sosyal hizmetlerden faydalanılmasını sağlayan bir uygulamaya dönüştürülmüştür.⁶⁹²

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden itibaren güreş, okçuluk, cirit, avcılık, kılıç sporları, örgütleri içerisinde kuralları ile birlikte yapılan spor faaliyetlerindendi. Türklerde bu sporlar savaş için bir eğitim vasıtası olarak da kullanıldığından, teşkilatlı ve devlet ricalinin takibinde yapılan çalışmalardı. Osmanlı Devleti'nde sporun örgütlenme şekli denildiğinde; ilk ikisi sporcunun belirli aralıklarla yapılacak müsabakalara hazırlanması ve korunması amacına hizmet eden, diğeri ise organizasyonun tertip işini geçici olarak üstlenen üç kurumdan (tekke, vakıf, ağalık) mürekkepti.⁶⁹³

Osmanlı'daki "vakıf" düzeni, veraset sistemi ile ortaya çıkan mütevellî anlayışı ve kendi imkânlarıyla ürettikleri gelirlerini spora, sporcuya kullanmak suretiyle genelde "spor" özelde "güreş" tekkesi uygulamasının belki de en kıymetli dış paydaşı konumundaydı. Tekkeler, dini motifli müesseseler olmaları sebebiyle güreş öncesi ve sonrası bazı dini ritüellerin yapılmasını da zorunlu kılıyorlardı. Bu müesseseler Anadolu'nun çetin coğrafyasında sporun yapılmasını ve yaygınlaşmasını, geleneksel özellikleri ile korunmasını da sağlamışlardı. Osmanlı Devleti'ndeki bu hamî-mahmî düzeni, Avrupa'daki bilinen ve sıklıkla rastlanan "himaye" sisteminin bir uzantısı konumundaydı. Rönesans devrinde Mesenlerin, sanatkârları, edebiyatçıları koruyup, kollaması gibi özellikle pehlivanların, padişah, divan üyeleri, eyalet ve şehir

⁶⁹¹ Duman, **a.g.m.**, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/143/6.htm.143>; (Erişim Tarihi: 02.10.2018); Çamlıca-Özdemir-Taşğın, **a.g.m.**, 2007, s.166; Koloğlu, **a.g.e.**, s.20.

⁶⁹² Askeri Tekaüt Sandığı (1866), Memur Tekaüt Sandığı (1881), Seyr-i Sefain Tekaüt Sandığı (1890), Askeri ve Mülki Tekaüt Sandığı (1909), Şirket-i Hayriye Tekaüt Sandığı (1917) bunlardandır. Bkz. Kadir Arıcı, **Sosyal Güvenlik Dersleri**, Sargın Ofset, Ankara, 1999, s. 294-295.

⁶⁹³ Fikret Soyer, "Osmanlı Devleti'nde Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme", **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 24, S. II, Ankara, 2004, s. 209-225.

yöneticileri, üst düzey varlıklı aileler tarafından takip edilmesi, benzer usulünün bir farklı versiyonuydu.⁶⁹⁴

Anadolu’da 660 yıllık bir geçmişi olan geleneksel Kırkpınar Yağlı Güreşlerini örgütleyen “ağalık” anlayışı, Osmanlı’nın, Avrupa’nın tesiri altına girmediği devirlerde, tabiattaki her canlıya saygının, ahlakın ve insanların yaratılıştan gelen eşitlik anlayışına olan inancın sergilendiği bir sistemi temsil etmekteydi. Her yılın Hıdırellez zamanı yapılan güreşlere, uzak ve yakın çevrenin tekkelerindeki pehlivanlar ile yine tekkelerin diğer mensupları gelir, geldikleri yörenin tanınan, saygı duyulan çevre eşrafının varlıklı kişisi olan ağanın güdümüne girerek (mahmilik), pehlivanlar dâhil, yaşanan tüm gelişmelerin sorumluluğunu (hamilik) ona bırakırlardı.⁶⁹⁵

B.8. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Sarayıçi’ne Taşınması ve Düzenlenme Biçimi

XIV. yüzyılda kurumsallaşan Kırkpınar Yağlı Güreş Panayırı, yüzyıllar boyunca tekkelerin denetiminde yürütülen ve çevre eşrafın bilinen kişilerinin “ağalık” için aday olduğu bir spor organizasyonundan ibarettir.⁶⁹⁶ Bu anlamda Kırkpınar Yağlı Güreşleri Panayırını iki aşamada değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bunun ilk ayağı, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yapıldığı Er Meydanı, ikinci ayağı ise Kırkpınar münasebeti ile yapılacak olan kültür, sanat eğlence ve turizm etkinlikleridir. Kırkpınar Yağlı Güreşleri günümüzde özünden hızla uzaklaşmakta; örf, âdet ve geleneklerini kaybetme noktasındadır.

Evliya Çelebi’nin 1653 yılında Edirne’nin Adalar mevkiinin tanımlarken, yukarı bölümünün çınar, selvi, kavak ve karaağaç ile bezeli olduğunu, içerisinde vahşi hayvanların bulunduğunu ifade ederken, Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı yeri de bağın güney tarafının büyük bir çimenlik olduğunu, Adalet Kasrı’nın sütun-u bala olup, saray bahçesinin ortasında yer aldığını, tepe noktasında altın gibi parlayan bir kürenin bulunduğunu, kemankeşlerin, silahşörlerin bu küreyi vurduklarında, padişahın lütfuna mazhar olduklarını, sarayın kuzeye bakan tarafında ise has ahırların

⁶⁹⁴ Fişek, “100 soruda...”, a.g.e., s. 33.

⁶⁹⁵ İbrahim Kaçmaz, *Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı’nın Kuruluşu ve Gelişiminde Rol Oynayan Siyasi, İdari ve Sosyal Faktörler*, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2000, s. 38-39. (Basılmamış Doktora Tezi).

⁶⁹⁶ Tutkun, a.g.m., s. 52.

konuslandırıldığını, bağın çevresinde duvar yükselmediğini, buna sebebin Tunca Nehri olduğu biçimde açıklama yapmıştır.

Sarayıçi mevkii Tunca Nehri'nin iki adasından en büyüğünün adıdır ve nehrin güney ucunda bulunmaktadır. Bu yere halk arasında “Tavuk Orman” da denilmektedir. Osmanlı Devleti'ne ait saray bu adada değil, bu adanın Batı kesiminde, Tunca Nehri ile Hıdırlık sırtları arasındaki geniş düzlük arazi de konuşlandırılmıştır. Adı geçen mevkii Bizanslılar ve Osmanlılar zamanında mesire yeri olarak kullanılmış, hatta Bizanslılar spor ve eğlence tertip ettikleri bu alana, “Prens Kuman Çayırı” adını da vermişlerdir. Osmanlı Devleti zamanında Simonia ve Sarıhızır köylerinde güreşler tertip edilirken, pehlivan sayısı fazla olursa ya da başpehlivanlar yenilemezlerse, müsabakaları derhal Sarayıçi'ne alınması gibi bir âdet XIX. yüzyıldan sonra oluşmuştur.⁶⁹⁷

Osmanlı Devleti'nin idari kademesinde Sarayıçi mevkiine “Ada Meydanı, “Saray Meydanı” gibi isimler kullanılırken, Abdü'l-Rezzak Bahir Efendi, Zübdet'ul Vekayi Ve'l Hakayık adlı eserinde mevkii için ilk defa “Sarayıçi” adını kullanmıştır. Edirne Sarayıçi'ne son gelen padişah II. Mahmud olmuştur. Sarayıçi ile ilgili görüşlerini beyan eden bir diğer isim de II. Mahmud'a binbaşı olarak müşavirlik yapan Helmut Moltke'dir. Ona göre, geniş bir çayırılık olan arazi, ev yapmaya sel baskınları sebebi ile uygun değilken, çadır kurmak için oldukça uygundur. Çayırın içerisinde rastgele inşa edilmiş pek çok yapının mevcudiyetinden söz eden Moltke, hamam, havuz, çeşme ve evlerden de bahsetmiştir.⁶⁹⁸

28 Ağustos 1829 yılında Rusların Edirne'yi işgal etmesi⁶⁹⁹ ilk defa Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin esas merkezi olan Simonia mevkiinde ve alternatifi olan Sarayıçi'nde yapılamamasına sebep olmuştur.⁷⁰⁰ II. Mahmud'un ardından kaderine terk edilen yöre, Çarlık Rusların Edirne'den çekilmesinin ardından, Osmanlı halkının Hıdırellez Şenliklerine sahne olmuştur. Bu ifadeden de anlaşılmaktadır ki,

⁶⁹⁷ Kahraman, **a.g.e.**, s. 45-48.

⁶⁹⁸ Helmut Graf Von Moltke, **Türkiye'deki Durum ve Olaylar Üzerine Mahtublar**, Çev: Hayrullah Örs, S.III, Ankara, 1960, s. 113; **Güreşleri ve Güreş, Yağlı Güreş, Kırkpınar**, Edirne Belediye Başkanlığı yay., No: 21, Edirne, 2016, s. 58.

⁶⁹⁹ Şerafeddin Turan, “1829 Edirne Antlaşması”, **D.T.C.F. Dergisi**, C.9, S.1-2, Ankara, 1951, s. 122.

⁷⁰⁰ Kahraman, “**Osmanlı ve Cumhuriyet...**”, **a.g.e.**, s. 48-55.

Kırkpınar'da bilinenlerin aksine üç değil, dört defa yağlı güreş müsabakası tertip edilememiştir.

Sarayıçi, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin esas tertip yeri olan Simonia (Ammovounon) köyüne, bir alternatif olarak 28 Eylül 1868 yılında, halkın istifadesine açılmış ve bu tarihten itibaren de yörede belediyenin bazı sosyal hizmetlerde bulunması sağlanmıştır.⁷⁰¹ Simonia köyünde yapılan müsabakalara katılımın fazla olması neticesinde, müsabakalar Sarayıçi mevkiine de taşınmıştır. Bunun bir örneği Sultan Abdülaziz'in hâkimiyet yıllarında yaşanmıştır. Sultanlardan izin alarak geldikleri Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin son günü iddialı güreşler sonucunda başpehlivanlar yenilememiş ve iki süslü araba, artlarında davul-zurna katı olduğu halde Sarayıçi'ne gelmiş ve burada final yapmışlardır. Pehlivanlara gösterilen bu hürmet aslında bir bakıma saraya verilen değerinde göstergesidir. Çünkü Kırkpınar'ın başa güreşen hemen tüm pehlivanları dönem itibari ile sarayın himayesindedir.⁷⁰²

Bunun ardından yörede 1877-78 Osmanlı Rus Harbine kadar bir siyasi ya da sosyal sıkıntı yaşanmazken, 93 Harbi olarak nitelendirilen savaş sırasında, 20 Ocak 1878 yılında Edirne Rus işgaline maruz kalınca, Kırkpınar Yağlı Güreşleri yine yapılamamıştır. Şehir, ancak 13 Mart 1879 yılında Osmanlı ordularının hâkimiyetine girmiştir.⁷⁰³ Harabe halindeki yörede 1882 yılına kadar hiçbir güreş müsabakası yapılamamış, düzenlemelerin ardından ileride meşhur bir pehlivan olacak Koca Yusuf'un da başaltı boyunda ilk katıldığı Kırkpınar güreşleri, aynı yılın Hıdırellez'inde başlamış, başpehlivanlığı da Gaddar Kel Aliço⁷⁰⁴ kazanmıştır.

⁷⁰¹ A.) MKT.MHM. 421.73.1.1 Fi 10 Cemazeyil-Ahir 1285 (16 Eylül 1285-28 Eylül 1868).

⁷⁰² Sultan V. Murad ve II. Abdülhamid saraydan pehlivan beslemedikleri için Gaddar Aliço'nun iznini Sultan Abdülaziz'den almış olması gerekir. Yazoğlu, a.g.e., C.I, s. 102-103; Dervişoğlu, a.g.t., s. 189; Yalnız Gaddar Aliço, padişahın himayesine girdikten sonra Kırkpınar güreşlerinden vazgeçmemiş, hatta izinsiz gittiği için himayeden de çıkarılmıştır. *Cumhuriyet Gazetesi*, "Kırkpınar Güreşlerinin Bugünkü Hâli", 25 Mayıs 1947, s.4.

⁷⁰³ M. Tayyib Gökbilgin, "Edirne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.10, İstanbul, 1994, s. 431-442.

⁷⁰⁴ Bulgaristan'ın Plevne şehri Cerven Brjag (Lofça) Beldesi, İskar Nehri kıyısındaki Kojnare köyünde dünyaya gelmiştir. 1.90 boyunda, 120-130 kg. ağırlığındadır. 1864'deki Kırkpınar güreşlerini kazanmasının ardından Sultan Abdülaziz'in himayesine girmiştir. 56 yaşında çırağı Adalı Halil'in güreş teklifini kabul ederek, onu çardak güreşlerinde yenmiştir. Aliço 27 yıl Kırkpınar'da aralıksız birinci olmuştur. Kel Aliço ile çırağı Adalı Halil pehlivanın üç defa karşılaştığı ve bunun ikisinin Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, diğerinin Gelibolu Yağlı Güreşlerinde olduğu, tamamının da galibinin Gaddar Kel Aliço tarafından kazanıldığı ifade edilir. (Ancak bazı kaynaklarda Gelibolu'da güreş yapılmadığı iddia edilmektedir.) Gaddar Aliço, çoğunlukla rakiplerini kemane ile yumuşatıp, paça-kasnağını boşaltıp, kündeyle yenerdi. Aliço ilerleyen yıllarda Er Meydanındaki yerini Koca Yusuf'a bırakmıştır. Kendisi Malkara'da bekçilik yaparak geçimini temin etmiştir. Yakalandığı tifo hastalığı sebebi ile 1919'da vefat

Güreşlerin kesintiye uğradığı üçüncü zaman dilimi, 8 Ekim 1912’de başlayan I. Balkan Savaşı olmuştur. Bu savaş ile birlikte Edirne şehri Bulgarların hâkimiyetine geçince Kırkpınar, resmi anlamda Osmanlı toprağı da olmadığından yağlı güreşler sekteye uğramıştır. Fakat ilk savaşın devamı olan II. Balkan Savaşı’da Kırkpınar’ın yapılmasını önlemiştir. 10 Temmuz 1913 tarihine kadar Kırkpınar yöresi Bulgaristan’ın işgalinde kalmıştır.⁷⁰⁵

29 Eylül 1913 tarihinde imzalanan İstanbul Antlaşmasının hemen ardından Osmanlı ordusu 30 Eylül 1913 tarihinde, Kırklareli, Lüleburgaz-Pınarhisar geri alınca, Edirne yöresinin idari heyeti, burada “geçici” bir Batı Trakya Türk Hükümeti kurmuştur. Yaşanan gelişme üzerine İstanbul Anlaşması’nın uygulanmasını sağlamak adına, Bahriye Nazırı Ahmed Cemal Paşa, Batı Trakya’ya gelmiş ve yörenin yöneticilerini ikna ederek, 25 Ekim 1913’te Batı Trakya Bağımsız Hükümeti’nin kendisini feshetmesini ve bölgenin Bulgarlara teslim edilmesini sağlamıştır. 14 Kasım 1913’e kadar devam eden Balkan Savaşlarının silahlı mücadelesi sonrasında ancak Kırkpınar Yağlı Güreşleri tertip edilebilmiş ve pehlivanlar kol bağlayabilmiştir.⁷⁰⁶

II. Balkan Savaşlarının ardından bölge, Bulgarlara terk edildiğinden, 1914 yılı Kırkpınar müsabakaları Edirne ile Mustafa Kemal Paşa yolu arasındaki kaza merkezi kabul edilen “Viran Tekke” ya da “Yıkık Minare” mahallesi ile Meriç Nehri arasındaki çayırılıkta, Himaye-i Etfal Cemiyeti İdare Heyeti’nden Rasim (Ertürk) Efendi, Kavaf Recep, Terzi Şevket Efendi, Çubukçu Rasim Çavuş, Kıyıklı Rıza Efendi, Bedestenli Mahmut Efendi’nin şahsi girişimleri ile Sarayıçi mevkiine taşınarak tertip edilmiş, seyir için tribün inşa edilmiş, yapılan müsabakanın hasılatı da Himaye-i Etfal

etmiştir. Ancak Ali Gümüş’ün Er Meydanı adlı eserinde bariz bir tarih hatası mevcuttur. 1885 yılında, Koca Yusuf’un 20 yaşında, Gaddar Kel Aliço’nun da (1844 doğumunun kesinliğinden söz ettikten sonra) 41 yaşında olduğuna vurgu yapmış, bu tarihe kadar da Aliço’nun 26 yıl arka arkaya Kırkpınar’da başpehlivanlığı kazandığından söz etmiştir. Bu anlayışa göre, 15 yaşından itibaren Kel Aliço, baş pehlivanlığa güreşmektedir. Bkz. Can, “Er...”, **a.g.e.**, s.152-153. Emrah Mutluer, “27 Yıl Üst Üste Başpehlivanlığı Kazanan Kel Aliço ve Anısına Düzenlenen İpsala Kel Aliço Pehlivan’ı Anna ve Yağlı Güreşleri Festivalinin İncelenmesi”, **V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2009, s. 46-50; Tunca, Ayhan, **Edirneli Adalı Halil Pehlivanın Güreşleri ve Güreş, Yağlı Güreş, Kırkpınar**, Edirne Belediye Başkanlığı yay., No: 21, Edirne, 2016, s. 58.

⁷⁰⁵ Richard C. Hall, **Balkan Savaşları 1912-1913 I. Dünya Savaşı’nın Provası**, Çev: M. Tanju Akad, Homer Kitabevi, 2003, s. 163.

⁷⁰⁶ Hall, **a.g.e.**, s. 164-167.

Cemiyetine bağışlanmıştır.⁷⁰⁷ Bu yılın başpehlivanlığını da Hergeleci İbrahim pehlivan kazanmıştır.⁷⁰⁸

Bunların ardından başlayan Birinci Dünya Savaşı sonucunda Trakya, Yunan işgalinde kaldığından 1919-1922 tarihleri arasında Kırkpınar Güreşleri uzunca bir süre daha yapılamamıştır.⁷⁰⁹ Ancak Rumlar işgal altında tuttıkları Sarayıçi mevkiinde, 1922 yılına kadar zaman zaman güreş oyunları tertip etmişlerdir.⁷¹⁰ 25 Kasım 1922 tarihinde TBMM ordusunun Edirne'yi Yunan işgalinden kurtarmasına kadar geçen zaman içerisinde, başpehlivan güreşleri İstanbul'da tertiplenmiş ancak yapılan müsabakalar Kırkpınar'ı yeniden canlandırmak adına yapılan girişimler olarak kabul edilmiştir.

B.9. Yağlı Güreşlerin Yasaklanmasının Ardından Kırkpınar Pehlivanlarının Güreşmek Adına Bulduğu Çözüm Yolu

Eski Türkler güreşi hemen tüm sporların ana kaynağı, terbiye vericisi hatta daha ileri boyutta bir “ibadet” biçiminde algılayarak yaşamlarının tüm alanlarında ona yer vermişlerdir. Güreş, Türklerle birlikte göç yolları üzerinden önce Kafkaslara, ardından Anadolu'ya oradan da Avrupa'ya taşınmıştır.

Osmanlı Devleti'nde bu manada birçok padişahın, paşanın ve beyin kendilerinin de güreş sporuyla özellikle de yağlı güreşle uğraştıkları görülmüştür. Bu

⁷⁰⁷ Çavga-Aygün, **a.g.e.**, 2013, s.129; Bilar, **a.g.e.**, C.I, s. 22; Can, “**Er...**” **a.g.e.**, s. 207.

⁷⁰⁸ Mehmet Türkmen, Orhan İmamoğlu, Onur Öztürk, “*Osmanlı Saraylarında Güreşçilerin İstihdamı ve Roller*”, **III Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri Sempozyum ve Oyunları Bildiri Kitabı**, K. Maraş, 2016, s. 305-306; Atıf Kahraman Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde 1914 yılında Kırkpınar yapılmadığından söz etmiştir. Bkz. Kahraman, “**Cumhuriyet...**”, **a.g.e.**, s. 19.

⁷⁰⁹ 14 Kanun-i Sani 1329 tarihli telgrafa Edirne Valiliği tarafından verilen cevapta; “*Dâhiliye Nezaretine, Simovni kazasında Kırkpınar mevkiinde her yıl 1000 kuruş sergi, üç yüz kuruş..., 5000 kuruş hayvan rüsumla panayırın kurulduğu fakat bu yıl var olan harp sebebi ile küşad edilemeyen panayırın gelecek seneki varidatının da Bulgaristan'da kalmasına mâni olmak adına yapılamayacağı*” bildirilmiştir. **DABOA.DH.İD. 196.20.22.1** Fi 9 Rabi'ul-Evvel 1329 (23 Kanun-i Sani 1329- 5 Şubat 1914).

⁷¹⁰ Halil Delice, Sadırlı (Plati) Köyünden 90 yaşındaki Sabriye (Emin) ile yaptığı söyleşide, Yunanistan'da kalan Kırkpınar mevkii yakınlarında yaşayan tek Türk ailenin son fertlerinden oğlu Ahmet ve onun ailesi ile birlikte yaşadığını, yörede Sabriye Hanımın oldukça iyi bildiğini ve 1922 yılına kadar Rumların bölgede kaldıklarına tanıklık ettiğini hatta 1922 yılında yapılan güreş müsabakasında, fazlaca içkinin de tesiri ile taşkınlıklar yaptıklarını hatırladığını belirtmiş, fakat o sırada bir fırtınanın çıkması sonrasında Rumların canlarını zor kurtardığını, bu gelişmenin Rumları çok etkilediğini, yaşanan doğaüstü olayı buradaki Selim pehlivanın mezarı ile ilişkilendirdiklerini ve bunu bir işaret sayarak bir daha adı geçen mevkii de güreş tutmadıklarından söz etmiştir. **Türkiye Gazetesi**, “*Gerçek Kırkpınar'ı Buldum! 642. Yılında Gerçek Efsane Kırkpınar -2*”, 24.6.2003; Dervişoğlu, **a.g. t.**, s. 189.

sebepledir ki, padişahlar güreşçilere oldukça itibar etmiş ve hatta yanlarında istihdam dahi etmişlerdir. Bu süreç, II. Bayezid ile başlamış ve yağlı güreşin “kıblesi” olarak kabul edilen Kırkpınar’da başarı gösteren başpehlivanlar sarayda çeşitli vazifelere getirilmiş, padişahla yurtdışına çıkmış, maiyetinde bulunmuş, konaklamaları için özel mekânlar tahsis edilmiş, idmanları için saray bahçeleri yeniden düzenlenmiştir⁷¹¹.

Osmanlı Devleti’nin son devri olan XX. yüzyılın başındaki yöneticilerden II. Abdülhamid devrine kadar bayramlarda, düğünlerde ve sair özel zamanlarda, organizasyonlarında bilhassa Cuma günleri, gencinden yaşlısına kadar çeşitli sıklet ve büyüklükte pehlivanlar yağlanıp, güreş müsabakası yapmışlardır. Anadolu topraklarında modern anlamda güreş sporunun ortaya çıkması, Sultan Abdülaziz devrinde, (1867) Fransa, İngiltere gibi Avrupa ülkelere gerçekleştirilen seyahatlerin sonrasına denk gelmektedir. Bu tarihten sonra özellikle Direklerarası, Gedik Paşa, Beyoğlu gibi İstanbul’un çeşitli semtlerinde, tercihen Ramazan ayında kurulan sirkler, modern güreşlerin tanınmasında vasıta olmuştur⁷¹².

Sultan Abdülaziz zamanında Saya Ocağı’na alınıp, itibar edilen ve çeşitli iç hizmetlerde görevlendirilen pehlivanlar, Osmanlı Devleti’nin 34. padişahı II. Abdülhamid’in ülke sınırları içerisinde nümayiş şeklinde bir müddet güreşlerin yapılmasına müsaade etmemesi üzerine, Türk pehlivanları da yurtdışına yabancı menajerler aracılığıyla açılmak zorunda kalmış ve “Fort Comme On Turc=Türk Gibi Kuvvetli” sözü de işte bu sürecin bir ürünü olarak, XIX. yüzyılın Avrupası’nda bir slogan halini almıştır.

1890’lı yıllara ulaşıldığında, Osmanlı topraklarında güreşten artık gerçek anlamda bir maddi kazanç sağlanabilmesi siyasi, sosyal, iktisadi durum sebebi ile pek mümkün değildi. Bu topraklara da kendilerini profesyonel olarak tanımlayan pek çok pehlivan aslında amatör ruhla işlerini yapıyorlardı. Bu tarihten itibaren Osmanlı coğrafyasında, insan sirklerinde gösteri müsabakaları yapacak, güçlü insan arayışına giren organizatörler, yönlerini Deliorman bölgesine çevirmiş ve buradan buldukları pehlivanları, Avrupa ve Amerika’da ringlere çıkarmışlardı.

⁷¹¹ Özdemir-Taşgın-Bozdam, **a.g.m.**, s.35-37.

⁷¹² Halim Baki Kunter, **Eski Türk Sporları Üzerine Araştırmalar**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1938, s.46.

Paris, bu anlamda Türk pehlivanlar için bir ülkeden başka bir ülkeye yaşam kalitesini artırmak adına koştukları, bu yolla adlarını duyurmaya çabaladıkları veya dünya şampiyonalarında yer aldıkları müsabakalar yaptıkları şehir oldu. Ancak hayallerine ifade edilen anlamda ulaşabilen 6-7 Türk pehlivanından başkası olmadı. Türkler, ümit ettiklerinin aksine bu organizasyonlara çok az iştirak sağlayabilmişlerdi. Çünkü ilk aşamada elde edilen başarılar, daha sonraları gelişi güzel Avrupa ve Amerika'ya götürülen pehlivanların başarısızlıkları ile neticelenince, organizatörlerinde ilgisi azalmıştı.

1894 yılının Mart ve Nisan aylarında kendi imkânları ile gittikleri Londra'da, daha sonra organizatörlerle yaptıkları kontratlarla, ilk güreş organizasyonlarına katılan Türk pehlivanlar, Kazandereli Memiş⁷¹³, Yaşar İsmail, Kara Osman, Oluklulu Kel Mehmed'dir.⁷¹⁴ Adı geçen pehlivanlar oldukça da başarılı müsabakalar çıkarmışlardır. Bundan etkilenen bazı organizatörlerde yeni pehlivanlar bulmak adına ardı ardına

⁷¹³ 1859 yılında Bulgaristan'ın Plevne ilinin, Selvi ilçesine bağlı Dobronurka köyünde doğdu. Babası, 1877- 1878 Türk- Rus savaşında Türkiye'ye göç ederek Tekirdağ'ın Kazandere köyüne yerleşti. Memiş pehlivan, 1,88 cm. boyunda ve 115 kilo ağırlığındaydı. 23 Ağustos 1894'te Gelibolu Mevlevihane'si Şeyhi Mustafa Daniş Efendinin, Çardak'ta yaptırdığı güreşte başaltına soyundu ve Razgradlı Kara Ahmet pehlivan ile eşleştirildi. Kara Ahmed'in kendisinden yaşça büyük bir pehlivanı zor duruma düşürecek bazı oyunlar denemesi üzerine, Kazandereli Memiş pehlivan pes ederek, mağlup oldu. Kırkpınar başpehlivanlarındandır. Mayıs 1895'te (Arıç bu tarihin 1894 Mart ayı olduğunu ifade etmektedir.) Rum güreşçi Pierrie ve Bulgar Petrof ile yaptığı kontrat vasıtasıyla Londra'ya giderek, Elhambra gazinosundaki güreşlere katıldı ve hiç yenilmedi. 1897'de tekrar Avrupa'ya giden ve bu seferde Fransa'da güreşler yapan Memiş pehlivan, 1907 yılına gelindiğinde artık 47 yaşında olgunluk çağında güreşi bıraktı. Fakat buna rağmen, Hayrabolu Panayırındaki güreşlere katılması için teklif aldı. Ama güreşi bıraktığından orada sadece hakemlik yapmakla yetindi. Kahraman, “Cumhuriyet'e...”, a.g.e., s.191-197; kazanderelimpoo.meb.k12.tr/meb_iys.../10072802kazanderelmemphehlvan.pdf? (Erişim Tarihi:26.11.2018); Erdem, a.g.e., s. 348-349.

⁷¹⁴ Oluklulu Kel Mehmed pehlivan Şumnu şehrinin Oluklu köyünden bir Pomak'tır. Koca Yusuf ile çağdaşı olan Kel Mehmed pehlivan, Avrupa'ya ilk giden Osmanlı pehlivanları arasındadır. Londra'da yaptığı maçlarının hiçbirini kaybetmemiş, ardından Fransa'da da benzer başarılar elde etmiştir. Atıf Kahraman, **Koca Yusuf, Büyük Türk Pehlivanı**, Türk Büyükleri Dizisi: 56, Kültür bakanlığı Yay., Ankara, 1987, s. 41-57; 27 Mayıs 1895 (15 Mayıs 1311) Pazartesi günü Londra'da, Elhambra Gazinosu'nda Türk pehlivanlar; Yaşar İsmail, Oluklulu Mehmed, Kazandereli Memiş yabancı rakipleri ile müsabakalar yapmışlardır. Orhan Koloğlu “Müthiş Türkler” adlı eserinde Mehmed ile Adalı Mehmed'in aynı kişiler olup olmadığını tespit edemediğini ifade ederken, Atıf Kahraman Koca Yusuf, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserlerinde bu ismin Oluklulu Kel Mehmed olduğunu söylemektedir. Ama Mehmed denilen şahsın, Erikili Mehmed olma ihtimâli yüksektir. Çünkü kendisi Filiz Nurullah ile birlikte Koca Yusuf'un çırağıdır. Kara Osman, Kazandereli Memiş ile birlikte güreşen pehlivanın ise Oluklulu Kel Mehmed olma ihtimâli daha yüksektir ki, bunun sebebi de organizatörlerin çoğu zaman adı geçen bu şahısları birlikte güreştirmesidir. Şeyhmus Sarice, “Pehlivan Koca Yusuf'a Dair Batı Basınında Çıkan Haberlerin Muhteva Analizi”, **Analitik Sosyal Bilimler Dergisi**, S.I, C.I, Ankara, 2018, s. 45; Oluklulu Mehmed'in kispeti Avrupalı organizatörlerce uygun görülmediğinden, kendisi oyunlardan elemine edilmek istenmiştir. Bu sebeple pehlivana bedelsiz, organizatörlerinde uygun göreceği bir kıyafetin yapılması istenmiştir. **Sabah Gazetesi**, Sayı. 2043, “Paris'te Bir Türk Pehlivanı”, Fi 19 Şevval 1312 / (3 Nisan 1311-15 Nisan 1895), s. 2.

Osmanlı coğrafyasına gelmeye başlamışlardı.

İşte bu Avrupalı organizatörlerin en tanınmış olanlarından biri de 1894 yılında Fransa'nın Paris şehrinde, Grue mahallesinde, Geoffroy Sokağı 14 numarada ikamet eden ve cambazlık, hokkabazlık, kuvvet gösterileri ve güreş dâhil halkı eğlendirmek adına her türden sirk gösterilerini deneyen eski sporcu olan Joseph Doublier'di. Mösyö Doublier, çalıştığı sirkte Paris'in ileri gelenlerinden bir şahsın, tüm sirkin önünde madam Doublier'e yakışık olmayan bir fiziksel tavır sergilemesi üzerine güreşçi arkadaşı Petrov ile birlikte sirki karıştırmış, bu sayede Doublier ailesi sirkten hiçbir malzemelerini almadan kaçmış, limandan ilk kalkan gemiyle de İstanbul'a ulaşmışlardır. Doublier, İstanbul'un kenar mahallerinde Petrov ile beraber hamallık yaparken, bazı Türk pehlivanları ile tanışmış, içerisinde bulunduğu vahim durumdan kurtulabilmenin yolunu bu güçlü, kuvvetli adamları Avrupa'da güreşmeye ikna etmekten geçtiğini fark etmiş ve ciddi meblağlar kazanabileceğini düşünerek, bir ekip kurmak maksadıyla harekete geçmiştir.⁷¹⁵ Doublier'in ortaya koyduğu proje ile bir Fransız koyun tüccarı ilgilenmiş, onlara Bulgaristan'da pehlivan bulup sözleşme yapmaları adına maddi destek sağlamıştır. Doublier, Osmanlı coğrafyasının en bilinen iki pehlivanını Şumnu'da (Filiz Nurullah, Koca Yusuf), bulup, onlarla ayrı ayrı 15.000 Fransız Frangı üzerinden bir sözleşme imzalayarak, Fransa'ya götürmüştür.⁷¹⁶

Ama bu sırada kontrat yaptığı Yusuf ve Nurullah pehlivanları karakter olarak analiz etme imkânını yakalayan Doublier, Bulgaristan Şumnu'dan, Edirne'ye gelinceye kadar ki, kısa zaman dilimi içerisinde onlar hakkında bilgi sahibi olmayı da başarmıştır. Koca Yusuf pehlivanın sert, ciddi, Nurullah'ın ise kalender ve neşeli olduğunu çözmüştür. İleride bu Doublier'in Yusuf pehlivanla münasebetlerinde açıklayıcı, kesin ve dürüst, Nurullah ile biraz daha samimi ve daha açıklayıcı hareket etmesi gerektiğini de anlamasını sağlamıştır. Bu haller Koca Yusuf'un ve Filiz Nurullah'ın güreş mantığını da oluşturmaktadır. Fakat Avrupa'nın giyiminden, güreş stiline kadar mentalitesi farklıdır. Türk pehlivanlar, Avrupa'da kispet yerine güreş mayosu giyeceklerini, yağlanmayacaklarını, belden aşağıya da müdahale de

⁷¹⁵ Koloğlu, a.g.e., s.30-31; **DABOA.BEO. 621.46504.2.1.** Fi 18 Zilkade 1312 / (1 Mayıs 1311-13 Mayıs 1895); **DABOA.DH.MKT. 374.14.1-2** Fi 17 Zilkade 1312 / (30 Nisan 1311-12 Mayıs 1895).

⁷¹⁶ **DABOA. DH.MKT. 374.14.2.2.** Fi 17 Cemazeyil-Evvel 1313 / (24 Teşrin-i Evvel 1311-5 Kasım 1895); **DABOA.DH.MKT. 374.14.3.2.** Fi 17 Zilhicce 1312 / (17 Mayıs 1311-29 Mayıs 1895).

bulunmayacaklarını, ayakları kullanarak oyun yapmayacaklarını, bunun yanı sıra bilmedikleri bir güreş stili olan Greko-Romen ve onun kültürünü de oaraya ulaştıklarıında öğrenmişlerdir. İşte bu durumu erken fark eden Koca Yusuf, vazgeçmek yerine derhal çalışmalarına başlamış, Fransızların “la double prise a terre= Çift Kle” oyununu çözmüş ve tüm gücünü ayak ve kollardan alan, diskalifiye olmasına mâni olacak teknikler üzerinde idmanlar yapmıştır.⁷¹⁷

Doublier, Yusuf ve Nurullah cephesinde bunları yaşarken, boş durmamış ve aynı dönem içerisinde daha başka Türk pehlivanlarının da peşine düşmüştür. Mehmed oğlu Adaiçi Kilise Nahiyesinden Adalı (Abdül)Halil, Bala-yi Atik Kazasında mukim Mandıralı Mustafa oğlu İsmail Yaşar ve Şumnulu Halil oğlu Tevfik pehlivanları, Avrupa’da güreşmeleri için ikna ederek onlar ile kontratlar yapmış, pehlivanları yurtdışına çıkartarak, müsabaka yapmalarını sağlamak adına,⁷¹⁸ Edirne’den hem Hariciye hem de Dâhiliye Nezaretlerine, 7 Mayıs 1895 tarihinden 12 Haziran 1895 tarihine kadar farklı dilekçeler yazmış, arzuhalinde bahsi geçen iki pehlivan ile mukavele akdi yapıldığını, bu suretle ihtiyaç olunan pasaportların kendilerine verilmesine ilişkin gereken resmi prosedürün tamamlanmasını, talep etmişse de Edirne vilayetinden aldığı cevapta, imzalanan akitlerin devlete tesliminin tam olarak yapılmamış olması ve eksik evraklarında tamamlanmamasından ötürü ilk etapta çıkış iznin kendilerine verilemeyeceği beyan edilmiştir. Doublier, bunun üzerine 7 Haziran 1895 tarihinde yazdığı bir başka dilekçede, pehlivanların sanatlarını icra etmelerine izin verilmezse, kendisinin de onların farklı platformlarda güreş yapmalarına müsaade etmeyeceği, tazminat olarak her birinden 10.000 Frank almak zorunda kalacağını, ayrıca gereken yerlere şikâyetle bulunacağını, dönemin vilayet yöneticilerine ifade etmiştir. Doublier’in bu çıkışının ardından iki pehlivan değil, üç pehlivanın kontratta yer aldığı ve gerekli olan eksik evraklarının tesliminin de sağlanmasının ardından, müsaadenin verileceği, Hariciye Nezareti tarafından Doublier’e gönderilen yazıda ifade edilmiş, ayrıca pehlivanları zamanında yurtdışına çıkarmaz ise ceza harcı

⁷¹⁷ Selim Sırrı Tarcan, **Terbiye-i Bedeniyye Tarihi**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928, s. 128-134; Pons, **a.g.e.**, s. 325-326.

⁷¹⁸ Doublier, Adalı Halil’e 15 günde 15 adet Napolion altını, Yaşar Ağaya 10 adet Napolion altını, Tevfik’e 8 adet Napolion altını vermeyi ve seyahatlerinde 3. Sınıf trende yolculuk yapmalarını, bununda masraflarının kendisi tarafından karşılanacağını taahhüt etmiştir. Bu antlaşmaya göre sözleşmenin neticelenmesinin ardından ki, 6 aylık bir süreyi kapsamaktadır. (28 Mayıs-26 Kasım 1895) gelecek 3 yıl pehlivanlar Almanya, Fransa ve A.B.D.’de güreş yapamayacaklardır. **DABOA.BEO. 621.46504.2.1-2**. Fi 18 Zilkade 1312 / (1 Mayıs 1311-13 Mayıs 1895).

ödemelerine hükmedildiğini de belirterek, pehlivanların pasaportları ile birlikte çıkışlarına izin verilmiştir.⁷¹⁹

XIX. yüzyılın sonlarına gelindiği halde halâ nümayiş biçiminde güreşler yasak olsa da dönemin padişahı mutlaka pehlivanları yurtdışına çıkmadan evvel saraya davet ediyor, kılık-kıyafet anlamında düzenlerine bakıyor, kendilerine ihsanlar bağışlıyor, gidilen ülkenin sefirinden gelişmeler hakkında da raporlar alıyor⁷²⁰, elde edilen başarılar doğrultusunda da kendilerine sanayi madalyaları ve nişanlar taltif ediyordu⁷²¹.

Koca Yusuf ve diğer Türk pehlivanlarının üç yıllarını geçirecekleri Fransa macerasını, 19 Mart 1895 Salı günü yayınlanan Journal de Paris’de, “*Türk pehlivanları Fransa’ya Geldi.*” haberi ile okuyucularına duyurmuştur. 20 Mart 1895 Çarşamba günü Türk pehlivanları Fransa’da Folies Bergeres’te ilk müsabakalarına çıkmadan önce, kendi aralarında oynaş denilen “antrenman” güreşlerini yapmış, 6 gün sonra da dünya çapında nam sahibi pehlivanlarla Greko-Romen stilde müsabakalara başlamışlardır. Koca Yusuf, Fransız Dumont, Sabes, Fenelon, Paul Pons, Gambier, Raoul, Julius ve Amerikalı Leither, Filiz Nurullah, Fransız Pons, Gambier, Sabes,

⁷¹⁹ Doublier ile yapılan bu mukavele nezdinde eğer pehlivanlar organizatörleri ile birlikte Paris’e gelmezler ise üçünden ayrı ayrı Doublier’e, 10 bin Fransız Frangı ödemeyi taahhüt ettikleri gibi Doublier bu menajerlikten vazgeçerse, her birine 1000 Fransız Frangı vermeyi taahhüt etmiştir. Ayrıca mukaveleleri biten bu bahsi geçen pehlivanlar 3 yıl müddetle Avrupa ve A.B.D.’de güreşemeyeceklerdir. **DABOA.BEO. 621.46504.1.** Fi 17 Zilkade 1312 / (30 Nisan 1311-12 Mayıs 1895); **DABOA.BEO. 621.46504.5.** Fi 3 Zilhicce 1312 / (16 Mayıs 1311-28 Mayıs 1895); **DABOA.BEO. 621.46504.6.** Fi 21 Zilkade 1312 / (4 Mayıs 1311-16 Mayıs 1895); **DH.MKT. 324.14.3.2** Fi 4 Zilhicce 1312 / (17 Mayıs 1311-29 Mayıs 1895); **BEO. 621.46504.3.1.** Fi 17 Zilhicce 1312 / (30 Mayıs 1311-11 Haziran 1895).

⁷²⁰ Elçilerin en bilineni Paris Sefiri Münir Paşadır. Güreşçilerin giyim ve kuşamları padişahın özel ilgi alanını teşkil etmiş, kendisi de bizzat pehlivanların görünümüne ilişkin fikir beyan etmiş, çoğunlukla Rumeli yöresinin kıyafetlerini estetik bulduğundan onun giyilmesini istemiştir. Avrupa’da da bu kıyafetler ilgi odağı olmuş, büyük resmi kıyafet balolarında Paris’te, Londra’da kadınlar ile erkekler tarafından çok beğenilmiştir. Hatta bir ara bu törenlerde Parisli ve Londra’lı genç beyler, Türk tipi kıyafetlerle katılım sağlayarak ilgiyi üzerlerine çekmeyi de başarmışlardır. Tercüman-ı Hakikat Gazetesi’nin 14 Mart 1908 tarihli bir makalesinde Osmanlı pehlivanlarının giydiği kıyafetlerin tarifi yapılmıştır. Çevik, **a.g.e.**, s. 77-79.

⁷²¹ Arıg, **a.g.e.**, s. 51-55; Mestan Pehlivan, Kara Ahmed, Kurtdereli Mehmet, Küçük Yusuf, Abdurrahman, Adalı Halil, Molla İbrahim, Madaralı Ahmed pehlivanlara Sanayi Madalyası, nişan ve beratlar verilmiştir. **DABOA. İMBH. 4.58.1-2** Fi 8 Zilhicce 1328 / (28 Teşrin-i Sani 1326-11 Aralık 1910); **DABOA. İ.TAL.227.81.1-2** Fi 1 Cemazey’il-Ahir 1318 / (2 Eylül 1317-15 Eylül 1901); **DABOA. İ.TAL.266.50.1.3** Fi 22 Şaban 1319 / (2 Kanun-i Evvel 1316-15 Aralık 1900); 25 Ekim 1880 tarihli padişah emri doğrultusunda verilmeye başlanan 5. Dereceden Mecidiye nişanının, 1895 tarihi itibarı ile Joseph Doublier’e taltif edildiğine dair belge. **BEO. 621.46504.3.1.** Fi 17 Zilhicce 1312 / (30 Mayıs 1311-11 Haziran 1895).

Felix Bernard ve İngiliz Tom Cannon, Eriklili Mehmed (Küçük Yusuf)⁷²² ise yine Fransız Fournier, Felix Bernard, Gambier, Sabes, Julius, İngiliz Tom Cannon ve Rum Pierre ile karşılaşmıştır. Bu müsabakaların önemli bir kısmında Türk pehlivanları yüksek bir başarı kazanmışlardır. Folies Bergeres Greko-Romen güreşleri, 3 Haziran'da bitirilecek olmasına rağmen 14 Haziran'a kadar uzatılmıştır. Buna sebep Fransız halkının Türk güreşçilerin müsabaka anlayışına ve rakiplerine karşı yaklaşımlarına olan ilgilerinden kaynaklanmıştır. Bu arada Kara Osman'da ilk etapta Koca Yusuf ve grubu ile hareket ederken, Doublier'in yaptığı antlaşma sebebi ile Cirque d'Hiver'de mindere çıkmaya başlamıştır⁷²³.

Türk pehlivanlarının Paris'te yaptığı güreşler halkın dikkatini celp etmiş, hatta o kadar meşhur olmuşlardır ki, "Ambassadeurs" adlı bir komedi oyunun konusu haline gelmişlerdir.⁷²⁴ Türk pehlivanların güreş müsabakaları Fransa'da siyasette konuşulmaya başlandığı gibi dergilere (Charivari) ve tiyatrolara da "*Eğlenceli Büyük Güreşler*" adıyla konu olmuştur. Hatta Paris gazeteleri Cumhurbaşkanı Felix Faure'nin, rakipleri ile arasındaki düellolarını, güreş müsabakaları ile yapmasının daha doğru bir yaklaşım olacağını ileri süren yazılar kaleme almıştır.⁷²⁵

26 Ocak 1896 Pazar gününe gelindiğinde, Bordeaux'da Kara Osman, Fransız Mastoc, Gambier, Paul Pons'u, Koca Yusuf, yine Fransız Machecal, Sabes, Gambier

⁷²² Şumnulu Küçük Yusuf, "Tophaneli olarak da bilinirdi. 1866 yılında Şumlu'nun Erikli köyünde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Mehmed'dir. 1894 yılında Koca Yusuf ile Paris'e gitmiştir. 1894'te Çardak güreşlerini yapmış ve ardından Avrupa'ya gitmiş olan Mehmed pehlivan, 1897'de yurda dönmüş, 1898 yılının 26 Kasım'ında Kurtdereli Mehmet'e mağlup olmuş, 5 Eylül 1900'de Soğanlı Yağlı Güreşlerini kazanmış, 18 Ekim 1900'de Kavasoglu İbrahim'in yeğeni Büyük Yaşar ile berabere kalmasına rağmen büyük ödülü almış, 1905 yılında Rize'nin Fındıklı ilçesi Yenice (Enberler) Köyünde güreşi bırakmış olmasına rağmen köylünün ısrarını kıramayan ve Kızılçıklı Mahmud pehlivanın karşısına çıkan pehlivan, yapılan güreşte bayağı yıpranmış ama pes etmiş olmasına rağmen orada yaşamını kaybetmiştir. Erdem, **a.g.e.**, s. 319-321; 382-382; Şefik, **a.g.e.**, s.125-144; Nurten Remzi, **Deliorman'da Koca Yusuf Canlanıyor** adlı eserinde Yusuf'un "Koca" unvanını alışı hakkında şu açıklamayı yapmıştır. 1896 yılından itibaren çırağı Eriklili Mehmet'e "Küçük Yusuf" denilince kendisine de Filozof Rıza Tevfik tarafından "Koca" lakabı uygun görülmüştür. Remzi, **a.g.e.**, s. 99; Orhan Koloğlu ise Müthiş Türkler eserinde, Tophaneli Yusuf'tan ayırmak adına Şumnulu Yusuf'a, "Koca" lakabının verildiğini söylemiştir. Koloğlu, **a.g.e.**, s.25-27; <http://alucradantarihebakis.files.wordpress.com/2019/01/koca-yusuf.pdf>. (Erişim Tarihi: 22.05.2019).

⁷²³ Şeyhmus Sarice, "*Pehlivan Koca Yusuf'a dair Batı Basınında Çıkan Haberlerin Muhteva Analizi*", adlı makalesinde Koca Yusuf'un ilk müsabakasını Sabes ile yaptığını belirtmiş olsa da Yusuf'un ilk güreşi Fransız Dumont ile olmuştur. Sarice, **a.g.m.**, s. 46; Koloğlu, **a.g.e.**, s. 302-303; Kahraman, "**Koca...**", **a.g.e.**, s. 158-189; Tim Corvin, **Pionners of Professional Wrestling (1860-1899)**, Archway Publishing, Bloomington, 2014, s. 67.

⁷²⁴ Koloğlu, **a.g.e.**, s. 40-41.

⁷²⁵ Pons, **a.g.e.**, s. 337-340.

ve Filiz Nurullah'ı, Nurullah'da, Pons'u yenmişlerdir. Ancak Nurullah, Koca Yusuf ile yaptığı müsabakayı kaybetmiştir.⁷²⁶ Greko-Romen güreş teknikleri, Türk pehlivanların tamamen uzak oldukları bir teknik olmakla birlikte, Avrupa'da kendileri dışında, yağlı güreş yapma şansları olmayan Koca Yusuf ve Kara Osman, Bourdeaux şehrinde yağlı güreş stiline kendi aralarında çalışırken, Filiz Nurullah tekniğini bozmamak adına greko-Romen'e çok önem vermemiştir. Stil ile ilgili en kapsamlı çalışmayı daha İstanbul'dan, Fransa'ya gelmeden Kara Ahmed yapmıştır. Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) beden terbiyesi muallimi Faik Beyden (Üstidman) stil hususunda dersler almış, bununla yetinmeyerek teknikleri öğrenebilmek adına İstanbul'un Kurtuluş (Tatoula) semtindeki Totonya İdman Kulübüne gitmiş, orada Melenos namındaki bir Greko-Romen güreş ustasından Greko-Romen güreşin teknikleri hakkında yoğun dersler almış, bu arada Fransızca da öğrenmeyi ihmal etmemiştir.⁷²⁷

30 Nisan 1898 tarihine gelindiğinde, Türk pehlivanlarından en başarılısı, Avrupa ve Amerika'daki kariyerinde toplamda çıktığı 115 müsabakanın tamamını kazanan Amerikalıların tabiri ile "Terrible Turk" Koca Yusuf'tur. Rusya'nın en maharetli 7, Avusturya'nın 4, Bulgarların 12, Romenlerin 11 güreşçisini yenmiştir.⁷²⁸

Koca Yusuf, A.B.D.'de Earnest Rober, George Bothner, İvan Lewis, Dan Mc Leod, Tom Jerkins, Leitner gibi isimlerle müsabakalar yapmış, Ernest Rober ile yaptığı müsabakaların tamamı olaylı geçmiş, 26 Mart ve 30 Nisan 1898 tarihlerindeki maçlarda seyircinin sahaya inmesi üzerine devreye güvenlik güçleri girmek durumunda kalmış, Metropolitan Opera House'da bir daha güreş müsabakalarına açılmamıştır.

Elbette Koca Yusuf'un tüm müsabakaları böyle geçmemiştir. A.B.D.'de olduğu müddet içerisinde, 33 güreş müsabakası yapmış olan Yusuf pehlivan, buralarda sergilediği tavır, rakipleri ve seyirciyle olan teması, işine duyduğu hürmet, menajerlerde, organizatörlerde, rakiplerinde ve hatta seyirci de hayranlık uyandırmış,

⁷²⁶ Koloğlu, "Müthiş...", a.g.e., s. 307.

⁷²⁷ Özdemir-Taşgın-Bozdam, a.g.m., s. 38.

⁷²⁸ Koca Yusuf'u (Youssef İsmaelo) A.B.D.'nin New York'una getirenler, Joseph Doplier ve Antonie Pierrie'dir. Ancak burada menajerliğini William Bradley üstlenmiştir. Graham Noble, "The Life And Death Of The Terrible Turk", **Journal Of Mainly Arts**, 2001, http://ejmas.com/jmanly/articles/2001/jmanlyart_noble_0501.htm (Erişim Tarihi: 21.04.2019).

Amerika’da güreşe olan bakış açısını ve ahlakını değiştirmiştir. Güreşi, bir sirk gösterisi olmaktan çıkararak, seyir zevki olan ve heyecan ile beklenen bir spor olabileceğini göstermiştir. Bunun en güzel örneklerinden birisi, A.B.D.’nin Malanga yöresinde, Charles Wittmer ile yapılacak müsabakalar öncesinde, yüksek ateşle ve tıbbi raporla oynayamayacakken, 3000 biletli seyirci için sahaya çıkmış olmasıdır.⁷²⁹

8 Mayıs 1898 Pazar gününe ulaşıldığında Türk pehlivanlar, Amerika ve Avrupa’da güreşirlerken, Anadolu’da Kırkpınar Yağlı Güreşleri Koca Yusuf, Filiz Nurullah, Kara Osman, Adalı Halil, Yaşar İsmail gibi büyük pehlivanların yokluğunda, sessiz biçimde tamamlanmış, güreş severler ve panayıra katılanlar olaysız memleketlerine dönmüşlerdir.⁷³⁰

Bu arada Amerikalı organizatör ile olan mukavelenamesini tamamlayan Koca Yusuf, memleketine dönmek üzere 4 Temmuz 1898 Pazartesi sabahı Fransız bandralı, 731 yolcu ve 104 mürettebat taşıyan “La Bourgogne” adlı transatlantik gemisi ile Avrupa kıtasına doğru yola çıkmıştır. La Bourgogne, New York’un kuzeydoğusundaki Sable Adası’nın, 60 mil açıklarında (Halifax Mevkii-Nova Scotia-Kanada) Atlantik Okyanusundan geçerken, beklenmedik şekilde İrlanda bandıralı “Cromartyshire” adlı bir kuru yük şilebiyle çarpışarak, 670 yolcu ve mürettebat yaşamını yitirmiş, az sayıda yolcu ile mürettebat bu kazadan sağ kurtulabilmiştir. Koca Yusuf’unda kazadan sağ kurtulduğu rivayet edilse de aslında ölümüne sebep olanın müsabakalardan elde ettiği ve altına çevirdiği 8.000-10.000 dolar değerindeki kuşakta sakladığı altın olarak gösterilmiştir.⁷³¹ Osmanlı Devleti yaşanan kazanın sorumlularının tespit edilmesi ve

⁷²⁹ Koloğlu, “Müthiş...”, a.g.e., s. 65, 87-88.

⁷³⁰ **Edirne Gazetesi**, (Havadis-i Vilayet Köşesi), Sayı: 910, 19 Zilhicce 1315 / (29 Nisan 1324-11 Mayıs 1898).

⁷³¹ Bazı yazarlar geminin adının “Kongo” ya da “Luisitania” olduğunu ve kazanın oluş biçimi ile ilgili olarak da “buz dağına çarptığı, fırtınaya tutulduğu, bilinçli şekilde batırıldığı” gibi farklı bilgiler vermişlerdir. Elbette ki, bu bilgiler gerçeği yansıtmamaktadır. Ayrıca geminin bir kireç gemisi olduğunu ifade edenlerde mevcuttur. Kahraman, “**Huzur...**”, a.g.e., s. 168; Murat Köse kitabında geminin batma tarihini 4 Haziran 1998 olarak vermiştir. Bkz. Köse, a.g.m., 1990, s. 50; Arten Ashjiyan, 19 th Century Pioneer Armenian Churchmen in America adlı eserinde yolcu sayısını 506 mürettebat sayısını 220 olarak vermiştir. **Hürriyet Gazetesi**, “Koca Yusuf’un Mezarı Bulundu Mu?”, 26 Aralık 2007; **Sabah Gazetesi** “Koca Yusuf’un Mezarını Arayacaklar”, 13.11.2014; Bu gemi faciasından 61 kişi kurtulmuştur. İşin en tuhaf yanı mürettebatın çoğu yolcuları kendi hallerine terk edip, tahlisiye sandallarına kendileri binmişlerdir. Koca Yusuf ise ilk olarak onların iteklediği ve binmelerine izin vermedikleri kadın ve çocukları filikalara doldurmaya çalışmıştır. Sunay Akın, “**Önce Kadın ve Çocuklar**”, İşbankası Yay., 27. Bsm., İstanbul, 2019, s.7-10; Geminin başaşçısı ve Koca Yusuf’u son gören tanık Liebra, gazetelere verdiği demeçte; “Yusuf’u güverteye kalabalığın ortasında elinde bıçakla, diğer yolcuları iteklerken gördüğünü, kendisinin filikalara ulaşamadığını ve boğulduğunu”

haklarında gereken hukuki işlemin ivedilikle yapılmasını ilgili makamlardan taler etmiştir. Gemide, Koca Yusuf ile birlikte bulunan Osmanlı tebaasından vatandaşlarında adları İstanbul’da yayınlanan gazetelerde ilan edilmiş, kazada adları geçen vatandaşların hukuki haklarının temini için Fransa’daki Büyükelçiliğe, yazı yazılarak gerekenlerin yapılması hususunda Hariciye Nezareti resmi girişimlerde bulunmuştur.⁷³²

Bunun yanı sıra Osmanlı pehlivanlarının yurtdışına gidişlerinde yaptıkları mukavelenameler genelde menajer lehine olmasına rağmen bunun bir istisnai örneğini Kara Osman pehlivan yapmış, Liverpool’lu Tom Cannon ile Şumnu’da imzaladığı sözleşmenin aksine hareket ederek, daha fazla kazanabileceğini düşünerek, 1 Eylül 1899 Cuma günü A.B.D.’ye girmiştir. Bunu yaparken de kendisine seyahati ve sair masrafları için önceden ödenen depozitoyu da iade etmemiş, durumu fark eden Tom Cannon, konuyu idari makamlara taşımış, parasının kendisine ödenmesini talep etmiştir.⁷³³

Türk yağlı güreş pehlivanları arasında maddi imkân sağlamak bir yana,

ifade etmiştir. Koloğlu, **a.g.e.**, s. 97; Ama hayatta kalan bazı yolculara göre ise Koca Yusuf, elindeki hançerle kadın, çocukları da bir kenara iterek kendisine yol açmaya çalışmıştır. Corvin, **a.g.e.**, s. 68-71.

⁷³² **DABOA.HR.TH 215.81.1** Fi 23 Rabi’ul-Evvel 1316 / (30 Temmuz 1314-11 Ağustos 1898); George Vanor adlı gazetecinin 10 Temmuz 1898 tarihinde *Gil Blas*’da yazdığı Koca Yusuf ile ilgili yazıda “*Fransız kadınlarının arasında kendisine yol açmaya çalışan Amerikalı erkeklerin aksine, Fransız kadın yolcuları kurtarmak adına adeta kendisini feda etti.*” demiştir. Kahraman, “**Osmanlı’da...**”, **a.g.e.**, s.171; Gemi battıktan bir süre sonra oralardaki küçük adalardan birinin kıyısına 20 ceset vurmuş. Cesetlerin kazaya uğrayan geminin yolcuları olduğu anlaşılmış. Hemen hemen hiçbirinin kimliği tespit edilememiş. Cesetlerden biri pek heybetliymiş. Üzerindeki kılıktan hangi milletten olduğunu köy papazı bile anlayamamış. Yalnız belinin çok uzun bir kuşakla sarılı olduğu görülmüş. Bu ceset de diğerleriyle birlikte kilisenin mezarlığına defnedilmiş...” **Hürriyet Gazetesi**, “*Koca Yusuf’un Mezarı Bulundu Mu?*”, 26 Aralık 2007; Buradaki yanlışlık cesetlerin Portekiz’e ait Kuzey Atlantik Okyanusun’daki Azor Adasına sürüklenmesidir ki, üzerinde kilolarca ağırlık olan birinin 1800-2100 kilometre sürüklenmesi ve Corvo ya da Santa Cruz das Flores Adalarına değil de Azor’a naaşın vurması olası gözükmemektedir. Nurten Remzi’nin eserinde, Koca Yusuf’un burada gömülü olduğunu ifade etmiş hatta naaşın 3900 kilometre sürüklendiğini iddia etmiştir. Remzi, **a.g.e.**, s.114-115; Bunun dışında Gus Sundstrom, Yusuf’un belindeki ağırlığın 40 pound (18,4 kg.) olduğunu, bununla su üstünde kalabilmenin imkânsızlığından söz etmiştir. Graham Noble, “*The Life And Death Of The Terrible Turk*”, **Journal Of Mainly Arts**, 2001, http://ejmas.com/jmanly/articles/2001/jmanlyart_noble_0501.htm (Erişim Tarihi: 21.04.2019); Hayatta kalan yolculara göre Koca Yusuf, elindeki hançerle kadın ve çocukları da bir kenara iterek kendisine yol açmaya çalışmıştır. Corvin, **a.g.e.**, s. 68-71; Bazı yabancı menşeyli kaynaklarda, geminin İrlanda değil, Britanya bandralı olduğu ifade edilmiş ve yolcu sayısı 785 olarak verilmiş, 571 yolcu kaybolmuş ve sadece 70 kadın yolcu kurtarılmıştır. Graham Noble, “*The Life And Death Of The Terrible Turk*”, **Journal Of Mainly Arts**, 2001, http://ejmas.com/jmanly/articles/2001/jmanlyart_noble_0501.htm (Erişim Tarihi: 21.04.2019).

⁷³³ **DABOA. HR.SFR 04. 764.69.1.1.** Fi 18 Rebi’ul-Ahir 1317 / (14 Ağustos 1315-26 Ağustos 1899); **DABOA.HR.SFR 04. 764.84.1.1.** Fi 25 Rebi’ul-Ahir 1317 / (21 Ağustos 1315-2 Eylül 1899). **DABOA.HR.SFR 04. 764.102.1.1.** Fi 12 Cemazeyil-Evvel 1317 / (6 Eylül 1315-18 Eylül 1899). **DABOA.HR.SFR 04. 764.124.1.1.** Fi 20 Cemazeyil-Evvel 1317 / (14 Eylül 1315-26 Eylül 1899).

uluslararası müsabakalarda başarılar kazanmak adına, yurtdışına giden ve ülkesine resmi anlamda ilk Dünya Şampiyonluğunu kazandıran pehlivan Kara Ahmed'dir. 17 Kasım-5 Aralık 1899 tarihleri arasında Fransa'nın başkenti Paris'te, Casino de Paris'te tertiplenen II. Dünya Şampiyonasında tüm rakiplerini yenme başarısını göstermiştir. Bu başarısı üzerine kendisine 13 Aralık 1899 tarihinde Paris Belediye Meclisi'nin aldığı karar ile 1 kıt'a altın madalya, iki kıt'a gümüş madalya ve bir halı mükâfat olarak verilmiş, ayrıca Rus Çarlığı ve Belçika Krallığı'ndan da Kara Ahmed'e madalyalar verilmesi üzerine Osmanlı padişahı da 5. dereceden Mecidiye nişanı vermek suretiyle pehlivanı ödüllendirmiştir.⁷³⁴

Bu başarının dışında, 22 Aralık 1899-16 Ocak 1900 tarihleri arasında Filiz Nurullah, Paris Mouline Rouge'da ilk defa altın kemer mücadelesi vermiştir. Menajer Doublier, 154 kilogramlık bu pehlivanın karşısında yarım saatten fazla durana 500 Frank, yenene 1000 Frank vaat etmiş, fakat karşısına çıkan hiçbir rakibi yenilmekten kurtulamamıştır. Kara Ahmed'in Dünya Şampiyonu olduğu Fransa'da, Osmanlı adına Nurullah'da ilk altın kemerin sahibi olmuştur. Ayrıca Avrupa'da bu dönemde mücadele edecek güreşçi kalmayıp, para kazanma zorunluluğu hasıl olunca Türk pehlivanları, Selim, Nurullah, Kara Ahmed, Rum Pierré kispetleri giyinerek, yağlı güreşleri gösteri tarzında icra etmeye başlamışlardır.⁷³⁵

Bu dönemde sadece yabancı menajerler değil, Türklerde Avrupa'ya pehlivan götürerek, para kazanabilmenin yollarını aramışlardır. Bunlardan birisi de Paris'te Hukuk tahsili yapan, Mısır Olağanüstü Komiserliği Kâtibi Mustafa Arif Bey'in oğlu Celaledin Arif Bey'dir ki, yağlı güreşlere olan tutkusu sebebi ile 1900 yılının yaz aylarının başında, Bulgaristan Rusçuk'a gelmiş, Osmanlı Devleti Ticaret Komitesi'nden menajerlik mazbatasını için müracaatta bulunmuş hatta Rusçuk'ta iki gün konakladıktan sonra Şumnu'ya geçerek, pehlivan arayışına girmiş, Hariciye Nezareti'nden yapacağı işlerle ilgili yurtdışı çıkış izni dahi talep etmiştir.⁷³⁶

⁷³⁴ **DABOA.İ.TAL. 227.81.1.1.** Fi 9 Şaban 1317 / (1 Kanun-i Evvel 1315-13 Aralık 1899); **DABOA.Y.MTV.197.79.1.** Fi 9 Şaban 1317 / (1 Kanun-i Evvel 1315-13 Aralık 1899).

⁷³⁵ Koloğlu, **a.g.e.**, s.161-162; **Servet**, Organe National Quotidien Illustre Des Interets de L'Empire Ottoman, "*Kara Ahmed Champion de Monde*", No: 549-184, 12 Aralık, 1899, s. 1.

⁷³⁶ **DABOA.Y.PRK.MK. 10.5.0.1.** Fi 13 Recep 1318 / (23 Teşrin-i Evvel 1318-6 Kasım 1900); **DABOA.HR.SFR 04. 542.46.2.1.** Fi 7 Recep 1318 / (18 Teşrin-i Evvel 1316-31 Ekim 1900).

Bu anlamda Osmanlı Devleti'nde anlaşılmaktadır ki, hiçbir kişi ya da grup gelişi güzel bir idman (güreşin her türü, cirit, okçuluk v.b.) organizasyonu yapamamıştır. Konuyla ilgili olarak devletin gerekli mercilerinden müsaade alınması, ruhsatlar çıkartılması, kolluk kuvvetlerinin ikaz edilmesi ve gerekiyorsa, düzenin sağlanması adına inzibat desteği talep edilmesi gerekmiştir. Aksi hallerde devlet gayri kanuni iş yapan kişiler ve gruplar hakkında yasal işlem başlatıp, tevkif etme hakkını dahi kullanmıştır.⁷³⁷

XIX. yüzyılın sonuna doğru yasakların şiddeti azalmaya başlayınca, Kırkpınar pehlivanları Avrupa ve Amerika'dan ülkelerine dönmeye başlamışlardır.⁷³⁸ Şehir merkezlerinde hali hazırda güreş müsabakaları yasak olduğundan, Ramazan, düğün ve hayır kurumları için tertip edilen müsabakalara katılabilmek için mülki amir ve emniyetten izin alan güreşçiler, bu müsabakaları, Kırkpınar öncesi rakiplerinin güçlerini ölçmek, yeni oyunlar denemek, biraz da para kazanabilmek adına yapmışlardır. Bu müsabakalardan en fazla gelir getireni sirklerde yapılan güreşlerdir. Örneğin, Ramazan Bayramı'nda ilk defa 21 Şubat 1897 Pazar günü, İstanbul'da halkın bayram eğlencelerinin mekânı olan Şehzadebaşı semtindeki Direklerarası'nda, Giuletti namındaki bir İtalyan Sirk sahibinin çadırında, jimnastikçi Milliens ile Kara Ahmed arasında bir yağlı güreş müsabakası yapılmış ve beraberlikle sonuçlanmıştır.⁷³⁹ Ramazan ayının 22. gecesi 24 Şubat 1897 Çarşamba günü mezkûr güreşçiler bir defa daha karşılaşmışlar ve Kara Ahmed rakibini kısa sürede mağlup etmiştir.⁷⁴⁰

⁷³⁷ **DABOA.DH.EUM.THR. 43.23.5-6-7.** Fi 17 Recep 1328 / (12 Temmuz 1326-25 Temmuz 1910).

⁷³⁸ A.B.D. ve Avrupa'nın farklı ülkelerinde Kırkpınar pehlivanlarından Kara Mustafa, Kurtdereli Mehmet, Hüsmen pehlivan, Koç Hasan, Adalı Halil, Hasan Ömer, Filiz Nurullah, Neşad pehlivan, Murad Ali, Koç Mehmed Kara Ahmed, Pehlivan Mehmed Efendi, Madaralı Ahmed, Koç Ali, Mehmed Açmaç, Mustafa Mehmedof, Mehmed Hasanof, Recep Hasanof, İbrahim Safi, Kızılıklı Mahmud, Pehlivan Karahanof, Salim Talip, Ali Ben Sama, Kara Ali, Kara Safi, Ali Ahmed, Süleyman, Mehmed, Rasim, Karaman, Yusuf Mahmud, Alioğlu'nun müsabakalar yaptıkları tespit edilmiştir.

⁷³⁹ Servet-i Fünun Dergisi yapılan müsabakanın halkı sirke çekebilmek adına "anlaşmalı" olduğu iddiasını da ileri sürmüştür. **Servet-i Fünun Dergisi**, Sayı: 311, İstanbul, 25 Şubat 1897, s. 386; Kahraman, "**Osmanlı'da...**", **a.g.e.**, s. 171.

⁷⁴⁰ Kahraman, "**Osmanlı'da...**", **a.g.e.**, s. 171; Halis Erdem, Doğuştan Günümüze Kırkpınar Güreşleri eserinde, adı geçen güreşin Ramazan ayının 19. Günü 1324 tarihinde yaptığını ifade etmiştir. Kara Ahmed ile Milliens birbirlerini mağlup edemedikleri için müsabaka 24 Şubat gününe tehir edilmiştir. Servet-i Fünun Dergisinin muhabirinin verdiği habere göre, Kara Ahmed ile rakibi çadıra seyirci çekebilmek adına çıvgar yapmış, Çarşamba günü hasılat denkleşince Türk pehlivanı rakibini rahat bir oyunla mağlup etmiştir. Erdem, **a.g.e.**, s. 98; 1897 yılında Çayırhisar'da gerçekleştirilen bir güreş müsabakası o tarihte yapılan diğer güreşlerden biraz daha farklı anlam ifade etmiştir. Adalı Halil ile Kurtdereli Mehmet pehlivanlar, buradaki müsabakadan sonra aralarındaki husumeti bitirdiklerini ve "kardeş" olduklarını Osmanlı kamuoyuna duyurmuşlardır. Kahraman, "**Cumhuriyet'e kadar...**", **a.g.e.**, s.225; 1897 yılından 1900 yılı arasında ailesi Adalı Halil'den A.B.D.'de olduğu için haber

3 Ocak 1900 (1 Ramazan 1317) Çarşamba günü Direklerarası'nda Antony Pierre idaresindeki Paris At Canbazhanesi, İstanbul halkını ve özellikle II. Abdülhamid'i oldukça memnun etmiş olmalı ki, bu sayede padişah sirkte, Türk güreşçilerinin de müsabaka yapmasına müsaade etmiştir.⁷⁴¹ Bu anlamda Ramazan Bayramının ilk gününden son gününe kadar yağlı güreş müsabakaları devam etmiştir. 1 Şubat 1900 Perşembe günü son müsabakada (30 Ramazan 1317) Macar Baston ile Kıyıcı Osman Pehlivan arasında yapılmış, Kıyıcı Osman pehlivan rakibini kısa sürede mağlup etmiştir.⁷⁴²

6 Şubat 1900 Salı günü Ok Meydanında askeriye tarafından tertip edilen yağlı güreş müsabakası sırasında, üç veya dört bin kişinin bulunduğu taraftarlar arasında yaşanan taşlı sopalı vukuat üzerine, Hassa Ordu-yu Humayun'u ve İçişleri Bakanlığı personeli bir araya gelerek, ayrıntılı bir tahkikat başlatmış ve neticesinde olayların alınan tedbirler sayesinde dağıtıldığı ancak gruplar halinde tarafların Beykoz'da yine bir araya geldikleri, fakat vukuat çıkaramadan müdahale edildiği komutanlığa bildirilmiştir. Bu yaşanan olay sebebi ile Beykoz'da, Id-ı Fıtr (Ramazan Bayramı) münasebetiyle ertesi yıl güreş müsabakası tertip edilmek istendiyse de müsaade edilmemiş ve hiçbir askeri personeline bölgeye gitmesine gerek kalmamıştır. Ok Meydanı'ndaki vukuata gelindiğinde ise Mahalli polis memurlarının ve askeri komutanlığın güreş oyununun yasak olduğunu bildikleri halde, bayram sebebiyle ahaliye müsamahalı davrandıklarından, olayların vukuu bulduğu resmi raporlarda ifade edilmiştir.⁷⁴³

Avrupa ve Amerika'ya giden Türk pehlivanlarının 1908 yılından itibaren artık eskisi kadar müsabakaları tercih edilmez olmuştur. Ancak yine de bu pehlivanlarının yurt dışında elde ettiği başarılar, zaman zaman ülke içinde ve dışında da art niyetli insanların, istenmeyen davranışlar içerisine girmesine de sebebiyet vermiştir. Bunların en önemlilerinden birisi, Kurtdereli Mehmet'in yurtdışında elde ettiği başarıların ardından, şahsi husumet besleyen insanlar tarafından, devlete karşı ihanet içerisinde

alamamış ve ikdam gazetesine onu bulmaları için müracaat dahi etmiştir. **The San Francisco Call**, "Sultan's Lion Has Come To This Country", Volume:84, Number:159, 6 November 1898.

⁷⁴¹ **Servet-i Fünun Dergisi**, 15 Şubat 1900, Sayı: 466, s. 188; Burada adı geçen Antony Pierre, Rum güreşçi ve sporu bırakınca da organizatörlük yapan kişidir. Kahraman, "**Osmanlı...**", a.g.e., s.172.

⁷⁴² Bu gelişmeler yaşanırken Kara Ahmed pehlivanda Rus rakibi Pytlasinski ile Paris'te 29 Ocak 1900 tarihinde müsabaka yapmışlar ve Kara Ahmed kazanmıştır. Kahraman, "**Osmanlı...**", a.g.e., s.173.

⁷⁴³ **Y.PRK.ASK. 158.29.2.1**. Fi 5 Şevval 1317 / (25 Kanun-i Sani 1315-6 Şubat 1900).

olduğu ve Ermeni Komiteleri ile işbirliğinde bulunduğuna dair bir takım söylentiler yayılmasıdır ki, ardından devletin gizli servisi hızla harekete geçmiş, Londra’da bulunan Cisir-i Mustafa Paşa namındaki polis müfettişine, Kurtdereli’nin görüldüğü yerde tevkif edilmesine ilişkin emir verilmiştir. Yakalanma emri sonrasında ilerleyen tahkikatlar neticesinde, ihbarın asılsız olduğu 5 Mayıs 1908 tarihinde ortaya çıkmıştır. Bu yaşanan gelişme üzerine Avusturya’dan Dersaadet’e gelecek trende, bulunan Kurtdereli Mehmet pehlivana hiçbir surette müdahalede bulunulmaması gerektiği güvenlik güçlerine talimat olarak bildirilmiştir.⁷⁴⁴

Yaşadığı bu olaylardan sonra ülkesinde fazla kalmayan Kurtdereli Mehmet pehlivan, 1909 yılında Amerikalı organizatör Pierri ile sözleşme imzalayarak A.B.D.’ye gitmiş ve orada pek de başarılı müsabakalar çıkaramamıştır. Bu başarısız mücadelelerin ardından birde Danimarkalı Petersen ile yaptığı maçta sakatlanınca, organizatörlerden parasını da alamamış ve zor duruma düşmüştür. Kendisini Amerika Birleşik Devletleri’nde, Kızılıklı Mahmud himaye etmiş, ülkesine dönmesini sağlamıştır. Kurtdereli Mehmet pehlivanda, Kızılıklı Mahmud’a borcunu Romanya’ya giderek daha sonra ödemiştir.⁷⁴⁵ Yaşanan bu gelişme de göstermektedir ki, yurtdışında dahi olmasalar pehlivanlar, yaptıkları sporun ruhunda olan “Alplik” şuurunu devam ettirmektedir.

1911 yılına gelindiğinde Kırkpınar başpehlivanı Kızılıklı Mahmud, St. Petersburg’da düzenlenen turnavaya iştirak etmiş, Pedubny, Romanof gibi namlı Rus güreşçilerini mağlup ederek, Çarlık madalyasını kazanmış, ardından 1912’de memleketi Silistre’ye dönmüştür. Bu sırada başlayan Balkan Savaşları sebebi ile bulunduğu yeri terk edemeyen Kızılıklı Mahmud pehlivan, 1914 yılında A.B.D.’ye gitmek üzere yola çıkmış, fakat I. Dünya Savaşı’nın başlaması üzerine Paris’te kalmıştır.⁷⁴⁶

⁷⁴⁴ **DABOA. DH.MKT.1260.41.1-2-3-4-5, Fi 4 Cemazeyil** Evvel 1326 / (22 Mayıs 1324-4 Haziran 1908) ve **Fi 26 Rebi’ül-Ahir 1326 / (15 Mayıs 1324-28 Mayıs 1908); DABOA. DH. SFR. 397.103.1. 3 Fi Rebi’ül-Ahir 1326 / (22 Nisan 1324-5 Mayıs 1908); DABOA. DH. SFR. 398.62.1.1. Fi 14 Rebil’ül-Ahir 1326 / (3 Mayıs 1324-16 Mayıs 1908).**

⁷⁴⁵ Özbay Güven, “*Türkiye’de Pehlivanlık Kültürü ve Kurtdereli Mehmet Pehlivan*”, **Türk Yurdu**, S. 330, Ankara, Şubat 2015, s. 36-43.

⁷⁴⁶ **Ulus Gazetesi**, “*Kırk Yılın Hatıraları*”, 23 Eylül 1947, s. 2.

I. Dünya ve İstiklal Savaşları, Türk pehlivanlarını adeta Anadolu'dan çıkamaz duruma getirmiştir. Ülke yıkımlarla karşı karşıya olduğundan Kırkpınar ya da farklı bir panayır organizasyonu tertip etmek imkân dâhilinde de değildir. Yurtdışında kaldığı için dönemeyen pehlivan Kızılcıklı Mahmud, 1920-23 yılları arasında A.B.D.'de güreş turnesine devam etmiştir. Fakat özellikle 1920 tarihinden sonra dünya üzerinde profesyonel güreş, ahlaksızlık ve sahtekârlık kavramı ile beraber tekrar anılmaya başladığı içinde eski günlerindeki etkisini yitirmiştir.⁷⁴⁷

⁷⁴⁷ Koloğlu, a.g.e., s. 295.

III. BÖLÜM

TEK PARTİ HİMAYESİNDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ

A. ATATÜRK DÖNEMİNDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ (1923-1938)

Türkler için spor denildiğinde akla ilk gelen her daim güreş olurken, güreş denildiğinde de karakucak ve yağlı türleri düşünülmüştür. Güreşin her türü Türkler için bir yaşam biçimi olduğu gibi aynı zamanda bir geçim kaynağıdır. Osmanlı Devleti'nin son 50 yılının sürekli savaşlarla geçtiği düşünüldüğünde, elbette bu dönemde güreş sporu ile iştigal edenlerin çoğunun durumunun pek parlak olmadığı anlaşılabılır. Bu sebeple pehlivanların en esaslı olanları hem geçimlerini temin hem de kendilerini dünyaya ispat maksadı ile yurtdışına çıkmak zorunda kalmışlardır.

Osmanlı Devleti'nin yaşadığı Balkan Savaşları ve ardından gelen I. Dünya Savaşı'nın olumsuz tesiri, toplumun tüm kesimlerinde varlığını hissettirdiği gibi İstanbul'da yaşayan yabancı misyon şefleri ile Osmanlı ülkesinde yaşayan sair misafirleri de etkisi altına almak suretiyle etkisini göstermiştir. Bilhassa Anadolu'da, ardından İstanbul'da savaşın getirisi olan yokluk, imkânsızlık, ihmalkârlık insanların önceliklerini değiştirmiş, kişiler hayatta kalabilmenin çarelerini arar hale gelmişlerdir.⁷⁴⁸ Bu sebeple tüm spor faaliyetleri savaş yıllarında olumsuz yönde etkilenmiş, sadece Edirne Kırkpınar'da değil, ülkenin hiçbir yerinde Millî Mücadele döneminde organizasyonlu yağlı güreş faaliyeti yapılamamıştır.⁷⁴⁹

I. Dünya Savaşı bitip de mütareke dönemi başladığında canlanması beklenen spor faaliyetleri, Anadolu halkının Millî Mücadele sürecini başlatması ile bir defa daha ertelenmiştir. Bunun en belirgin göstergesi, Osmanlı basınına Türk pehlivanlarının yurtdışında (A.B.D. ve Avrupa) yaptığı müsabakaların ya da yağlı güreş organizasyonlarının haber olarak yansımaması gösterilebilir.⁷⁵⁰

Millî Mücadele sırasında, Kırkpınar Yağlı Güreşleri ile ilgili bir organizasyon gerçekleştirilememiş olmasına rağmen, yine de Türkler spordan uzak kalamamıştır.

⁷⁴⁸ Safiye Kıranlar, *Savaş Yıllarında Türkiye'de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2013, s. 41-158.

⁷⁴⁹ Yunan mezalimi hakkında geniş bilgi için bkz. Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi (İzmir- Manisa- Aydın-Denizli 1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 1999.

⁷⁵⁰ Koloğlu, *a.g.e.*, s. 160-163; 292-294.

Bu ifadeden kasıt, Doğu Cephesinde, Karabekir Paşa liderliğinde şehit çocukları yararına Firdevsoğlu Kışlası içerisinde tesis edilen, gece yatılı olan musiki ve otomobil okullarıdır. Karabekir Paşa, insanın bütünsel eğitimi içerisinde en önemli ortak paydanın spor ve musiki olduğunu bilen birisi olarak, beden eğitimi ve spor faaliyetlerine bu okullarda oldukça önem vermiştir. Karabekir Paşaya göre, fikri ve ruhi eğitimlerin ana temasını fiziksel aktiviteler meydana getirmektedir. Bu sebeple, Karabekir Paşanın inisiyatifinde savaş yıllarında dahi, Kolordu bünyesinde her hafta cuma günü tüm öğrencilerin katılımıyla farklı müsamereler ve spor faaliyetleri sergilenmiştir.⁷⁵¹

Karabekir Paşanın kumandanlığında, Kars ve Sarıkamış'ın zapt edilmesinin ardından, Kolordu merkezinin de buraya taşınmasıyla birlikte, Sarıkamış Güç Derneği'nin spor kısmı, kış aylarında paten, kayak, kayık, kürek, yaz aylarında yüzmeye, bisiklet ve at yarışları faaliyetlerini yürütmüştür. Karabekir Paşa, 1 Mayıs 1920'de Çocuklar Ordusu Teşkilatını ilan ettikten sonra düzenlediği şenliklerde, çocuklara binicilik gösterileri, güreş müsabakaları ve Japonların milli sporu Jui Jitsu'nun da yapılmasını sağlayarak, istikbalde nasıl bir nesil oluşturulması gerektiği hususundaki görüşlerini de fiilen sergilemiştir.⁷⁵²

Doğu Cephesinin dışında, Millî Mücadele dönemindeki müsamerelerde tertiplenen hemen her toplantı da güreş dâhil, pek çok spor karşılaşması düzenlenmiştir. Himaye-i Etfal Kurumunun tertiplelediği bu müsamerelerde küçük çocuklar, özellikle birbiri ile yarıştırmışlardır.⁷⁵³ 11 Eylül 1920 Cumartesi günü İstanbul Çengelköy mevkiinde Dar'ül Muallim Müdürü Selim Sırrı (Tarcan) Bey'in davetlileri arasında olduğu müsamere yağışlı havaya rağmen yapılmış, sair idman müsabakalarının yanında güreş karşılaşması da düzenlenmiştir.⁷⁵⁴

Bu ve buna benzer pek çok müsamere İstanbul, Trabzon, İzmir, Bursa, Çanakkale ve Edirne gibi şehirlerde dönem dönem tertiplenmiştir. Müsamere

⁷⁵¹ Kazım Karabekir, **Çocuk Davamız I**, Yay. Haz. Faruk Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000, s. 44-45, 73-80, 199-200; Bayram Ali Sivaz-Mustafa Yıldız-Murat Tekin, "Millî Mücadele Dönemi Doğu Cephesi'nde Kurulan Eğitim Kurumlarında Uygulanan Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetleri", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research C.2**, S.8, Samsun, Yaz 2009, s.447.

⁷⁵² Karabekir, **a.g.e.**, s. 36, 49-50, 52, 63-64, 100-101.

⁷⁵³ **Spor Alemi**, S. 18, Fi 14 Şevval 1338 / (1 Temmuz 1336-1 Temmuz 1920), s. 9.

⁷⁵⁴ **Spor Alemi**, S. 25, Fi 2 Sefer 1340 / (5 Teşrin-i Evvel 1337-5 Ekim 1921), s. 5.

içerisinde yapılan spor müsabakalarına bir düzen verebilmek, sporun çağdaş biçimde teşkilatlanmasını temin edebilmek adına, Burhan (Felek), Nasuhi Esat (Baydar) ve Ali Sami (Yen) beylerin bir araya getirmek maksadıyla çaba harcadıkları, İstanbul'da faaliyette olan 13 kulübün yöneticileri güçte olsa toplanmış, ülkenin ileri de ilk spor teşkilatı olacak İdman İttifakı Heyeti Muvakkatesi'ni, 14 Temmuz 1920 yılında faaliyete geçirmiş, 7 Eylül 1921 tarihine gelindiğinde de ittifakın kuruluş işlemlerini tamamlamış, 25 Kasım 1921 tarihinde Cemiyetler Kanununa uygun olarak dönemin hükümetine müracaatta bulunmuştur.⁷⁵⁵

İttifakının örgütlenmesinde İsviçre Spor Federasyonu örnek alınmıştır. Millî Mücadele'nin sona ermesinin ardından da Türkiye'de spordan sorumlu tek mercii haline gelmiştir. Cemiyetin varlığı ile güreşin haricinde atletizm, eskrim, voleybol, tenis, yelken gibi Anadolu insanının yakından bilmediği spor dalları da önem kazanmıştır.⁷⁵⁶ Uzun süren sıkıntılı savaş yıllarının etkisinde kalan Türk gençlerinin, içerisine düştüğü sosyal bunalımdan çıkışı adına, sportif aktivitelerin ve bu aktiviteleri yürütülecek sorumluluk projelerinin uygulanması noktasında teşkilatın önemli bir hizmet göreceği düşünülmüştür.

Bu bağlamda teşkilatın teşekkülünden bazı faydalar beklenmiştir. Ülkeyi idman mıntıklarına bölerek, bölgeler içerisinde spor cemiyetleri tarafından bir idari merkez ve buna bağlı ilmi spor heyetlerinin seçimini temin etmek, bölgelerde yerleşik farklı spor cemiyetleri tarafından tertip edilecek müsabaka kümelerinde dereceye giren kulüp veya sporcuları her yıl bölge birinciliği adı altında düzenlenmesi planlanan müsabakalarda toplamak, elde ettikleri başarılarla göre mükâfatlandırılmalarını sağlamak, bölgelerinde dereceye girenleri de ülkenin genelini kapsayacak olan "Türkiye İdman Birincileri" olarak ifade etmek, Avrupa ve dünya üzerindeki emsalleri ile temasa geçmek sureti ile Türk spor ve sporculuğunu uluslararası sahalarda temsil edilmesine imkân vermek gibi beklenen faydalar sıralanabilir.⁷⁵⁷ Bunun bir benzeri

⁷⁵⁵ Rıza Sümer, **Sporda Demokrasi, Türkiye'de Spor Federasyonlarının Tarihsel Gelişimi**, Şafak matbaacılık, Ankara, 1990, s. 20-25; Harun Özmaden, **Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922-1936)'nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlarındaki Değişmeler ve Toplumsal Hayata Etkileri**, Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1999, s. 5. (Basılmamış Doktora tezi).

⁷⁵⁶ Efkân Cansen, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Spor Politikaları", **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 17, S. 1, Edirne, Haziran 2015, s. 37.

⁷⁵⁷ Toplumsal ve bireysel ahlaka, duygulara etki eden, her sınıf halkı ilgilendiren, her yerde de özel bir dikkat gerektiren sporculuğu yeniden gündeme getirerek, Türk milletinin hizmetine sunmak. Gençlere

uygulama, ilerleyen yıllarda Ankara’da yapılacak, Türkiye Başpehlivanlık Güreşlerinde de faaliyete geçirilmeye çalışılmış, ilk olarak bölge birincileri, ardından ülke birincileri tespit edilmiş, hatta buradan Dünya ve Avrupa’da mücadele edebilecek pehlivan seçimine dahi gidilmiştir.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, 1914-1921 yılları arasında Edirne’de, Kırkpınar Yağlı Güreşleri düzenlenmezken, 25 Kasım 1922 günü TBMM ordusunun, Edirne’yi Yunan işgalinden kurtarmasının ardından, bölgeye huzur ve güven gelmiştir. Gelişmenin ardından mevcut şehir yönetimi halk için gerek savaş sonrası moral motivasyon sağlamak, gerekse yerel ekonomiyi canlandırmak adına birtakım girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerin toplumda ilk yer bulanı da ata yadigârı yağlı güreşlerdir.⁷⁵⁸

Mudanya Mütarekesi imzalanmadan yapılan “Türkiye Yağlı Güreş Başpehlivanlık” müsabakası, Ramazan ayının ilk gününden, son gününe kadar (28 Nisan-27 Mayıs 1922) İstanbul Şehzadebaşı’nda, İbrahim Paşa hamamı karşısındaki, Arpacı Halis Efendi’ye ait arazi üzerinde iftardan, sahura kadar geçen süre zarfında düzenlemiş, resmi kayıtlara da bu ad ile geçmiştir. Savaş sonrası düzenlenen ilk organizasyonun galibi, Babanakkaşlı Eyüp (Ünlü) pehlivandır.⁷⁵⁹ Türklerin aralarında

heves ve istekle çalışma sahası temin ederek onların her türlü kötü alışkanlıklardan uzak tutup, vücut ve akıl sağlıklarını da bu vesile ile korumalarına imkân tanımak. Toplumun tüm fertlerinin küçük yaşlarından itibaren toplu halde hareket etmeye, ortak bir karar doğrultusunda olumlu işler çıkartabilmeye, istişare güçlerini artırmaya yönelik refleksler geliştirmek. Fikri hür, vicdanı hür, sağlıklı, becerikli bireyler yetiştirip, askeri teşkilata ait hizmetleri önceden öğretmek ve milleti askere hazır duruma getirmek. Dünya üzerinde yapılacak her uluslararası müsabakalarda milli hisleri tahrik ve teşvik etmek. Yurtiçinde spor müsabakaları ve seyahatler tertip ederek, gençlere ülkelerini tanıtmak, sevmelerini ve sahip çıkmalarını sağlamak, toplumun ihtiyaçlarını anlayıp, ona göre çözüm imkânları oluşturmalarına fırsat vermek. Türk milleti için yurtdışında propaganda vasıtası temin etmek. Beden eğitimi ve spor hareketlerinin idmanlılar tarafından bir menfaat ve akar temin etme aracı olarak kullanılmasına fırsat vermemek ve bu sayede sıhhat ve kuvvetin bir amaç değil, zekâ ve ilim yükselmesi için araç olarak kullanılmasına imkân vermek suretiyle millet onurunu yüceltmek. **Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı, Teşkilat ve Nizam-ı Umummiyye**, İstanbul, 1935, s. 6-8.

⁷⁵⁸ Erdem, **a.g.e.**, s. 399; **Spor Alemi**, S. 23, Fi 16 Muharrem 1341 / (8 Eylül 1338-8 Eylül 1921), s. 7; Buna sebep hem savaşın olması hem de 1918’den sonra başlayan Fransız ve Yunan işgalidir. Tevfik Bıyıklıoğlu, **Trakya’da Millî Mücadele**, C.I, Türk Tarih Kurumu yay., Ankara, 1992, s. 152-153.

⁷⁵⁹ **Tercüman-ı Hakikat Gazetesi**, Sayı: 14783, “*Türkiye Baş Pehlivanlığı*”, Fi 5 Şevval 1340 / (1 Haziran 1338-1 Haziran 1922). **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3708, “*Türkiye Baş Pehlivanlık Müsabakaları*”, 10 Teşrin-i Sani 1931; **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 4028, “*Türkiye Baş Pehlivanlık Müsabakaları Devam Ediyor*”, 1 Teşrin-i Evvel 1932; “Sakallı” veya Deveci” lakapları ile bilinir. İstanbul-Çatalca’nın Babanakkaş köyünden olduğundan “Nakkaşlı” olarak tanınmıştır. Bilal, **a.g.e.**, C.I, s.101. Halis Erdem ise Doğuştan Günümüze Kırkpınar Yağlı Güreşleri adlı eserinde, Eyüp pehlivan için Çatalca’nın Kestanelik köyünden olduğunu ve güreşin tüm inceliklerini titizlikle adeta bir nakkaş edası ile yaptığından bu lakabın kendisine verildiğinden bahsetmiştir. Bkz. Erdem, **a.g.e.**, s.370.

yaptığı bu müsabaka, İstanbul'un işgal altında olduğu böyle bir zaman diliminde, emperyalist güçlere karşı bir nevi gövde gösterisi niteliği taşısa da İtilaf Komutanlığı yine de böyle bir nümayişine engel olmamıştır.⁷⁶⁰

Konuyla ilişkili olarak, müsabakalarda başpehlivanın çıkmamasına sebep olarak Kurtköylü Ethem başparmağının iltihaplı olduğunu, Selanikli Benli Abdullah (Subaşı)⁷⁶¹ Ramazan süresince müsabaka yapmaktan yorgun düştüğünü ileri sürmüş ve sonuçtan memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. Ancak söylentilere son verebilmek adına yine Ramazan ayına denk getirilecek, Kırkpınar müsabakalarının rövanşı niteliğinde bir yağlı güreş müsabakasının daha yapılmasına karar verilmiştir. 1 Eylül 1922 Cuma günü başlayacak ve her Cuma ile Pazar günleri Ermeni Hastanesinin bahçesinde devam edecek yağlı güreşlerin başlamasından bir ay önce müsabıklara haber verilmiş, pehlivanlardan Kara Emin, Benli Abdullah, Alemdağlı Laz Ahmed, Nakkaşlı Hüsnü, Pomak Geçkinli Yusuf'un (Bozkurt) isimleri katılacaklar listesine alınmış ancak Yedikule dışındaki Ermeni Hastanesinin bahçesinde tertiplenmesi hedeflenen bu yağlı güreşler, Büyük Taarruz sonrasına yani 30 Ağustos'a denk düştüğünden yapılamamıştır.⁷⁶²

⁷⁶⁰ Kahraman, "Cumhuriyet...", a.g.e., s. 33.

⁷⁶¹ 1891 yılında Selanik ili Kalkış ilçesi sınırlarındaki, 300 haneli Armutçu Köyünde Hayrullah Ağanın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Veli, Kaniye, Perizat, Saadet isimlerinde kardeşleri vardır. 1911 yılında Emin Ağa'nın kızı Merzuka Hanım ile evlenen Abdullah pehlivanın ilk çocuğu, Selanik'te dünyaya gelmiştir. 9 Kasım 1912 tarihinde memleketleri Yunan eline geçmiş ama köylülerle birlikte bir hafta çetecilere karşı direnmişlerse de daha fazla tutunamayarak ata topraklarını terke mecbur kalmışlardır. Yunan komitacılar, 20 Kasım 1912 tarihinde Abdullah pehlivanın kayınpederi Emin Ağayı katletmişler ve 14.000 dönümlük tüm arazisine el koymuşlardır. Selanik'te 5 ay kalan ve Nisan 1913'te Osmanlı Devleti'ne ait Gülcemal Vapuru ile İstanbul'a getirilmişlerdir. Abdullah pehlivan (23) ve eşi Merzuka Hanım İstanbul'da ilk olarak Bakırköy'e, ardından Rami'ye yerleştirilmişlerdir. Bu arada Merzuka Hanımın kardeşleri Ali, Mehmed, Salih, Refika Tekirdağ'ı mesken tutmuşlardır. 22 Yaşında geçim sıkıntısı ile karşı karşıya kalan "Benli" Abdullah Rami'ye, oradan da Kavala'nın Kızıllı Köyünün sakinlerine tanınan haktan istifade ederek ve ayrıca imtiyazla Avas'ta 4 dönüm toprak verilerek ikame etmesi sağlanmıştır. Abdullah pehlivana "Arnavut Benli" olarak hitap edilmesinin sebebi sağ arka kürek kemiği üzerindeki siyah benden ileri geldiği söylenmektedir. Abdullah pehlivan, Selanik'te Mahalle Mektebi'nde Mustafa Kemal ile birlikte eğitim almıştır. Bununda tesiri ile 1931 yılı Menemen Olaylarına karıştığı iddia edilen Hüseyin Merter'in ikinci defa yargılanması ve beraat etmesi noktasında, Benli Abdullah'ın tesirinin yüksek olduğu söylenmektedir. 1934 yılında soyadı kanunu çıktığında Selanik'te Subaşı Mahallesi'nde yerleşik olmalarından ötürü bu soyadı almıştır. Ayrıca pehlivan ikame ettiği eski adı Avas yeni adı Atışalanı (Esenler) olan köyünde, 25 yıl muhtarlık hizmeti de vermiş, 1949 yılında 58 yaşındayken aynı yerde vefat etmiştir. Bilar, a.g.e., C.I, s. 116-117; İsmet Yılmaz'ın Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri, Dualı Çayır'ın 90 Yılı adlı eserinde bu hizmet süresinin 14 yıl olduğu belirtilmiştir. Benli Abdullah'ın doğumunu ise, 1890 olduğunu yazmıştır. Yılmaz, "Dualı...", a.g.e., s.1-2.

⁷⁶² Bu arada ülkenin içerisinde bulunduğu meşakkâtli durum karşısında kısa vadeli de olsa çözüm üretmek isteyenler, 13 Ekim 1922 Cuma günü Muradiye, Teşvikiye, Feriköy Muhtarlarının

17 Nisan-16 Mayıs 1923 tarihleri arasında ilki iptal edilen ama ikinci defa tertiplenmesi planlanan yağlı güreş müsabakaları⁷⁶³ Kırkpınar'da yapılacak güreşlere kadar pehlivanlar için bir hazırlık süreci olmuştur.

Bununla beraber Türk tarihinde yağlı güreşlerde başpehlivanlık söz konusu olduğunda, Edirne'de yapılan yağlı güreşlerin, pehlivanlığın ilanının merkezi olduğu şeklinde geçmişten gelen genel bir kabul vardır. Bu anlamda, 1923 yılında Edirne'de yapılan ilk yağlı güreşlerin tertip edilmesinde, Hatip Köyden İdris oğlu Kâmil Ağa, Süloğullarından Seyit Ağa, İğnesi Köyünden İsmail Efendi, Hamzabeyli Ahmet Ağa, Kırkpınar Köyünden Hüsnü Ağa, Edirne'nin tanınan eşrafından Nazım Bey, Cumhuriyet'in ilk Edirne Belediye Başkanı Kasım (Yolageldili) Bey, Büyük Hacı İbrahim Bey yoğun çaba sarf etmişlerdir.⁷⁶⁴ Hatta güreşler için ilana çıkılmış, ama müsabakalara katılımın az olması sebebi ile Bulgaristan'dan Yenici Mehmed, Sarı Niyazi, Koca Mustafa gibi pehlivanlar dahi davet edilmiştir. Bulgaristan'dan gelen pehlivanları dönemin başpehlivanları Geçkinli Yusuf (Bozkurt), Ahır Köylü İbrahim, Polivli İsmail Manyaslı Muharrem, Çerkez Kâmil ve Arnavut (Benli) Abdullah ile güreştirmişlerdir. Fakat yapılan mücadeleler ve bunların galipleri hakkında ayrıntılı bilgiye ulaşılamamış olsa da Cumhuriyet'in ilk başpehlivanlığı hususunda Arnavut (Benli) Abdullah, Yenici Mehmet'in karşılaştıkları ama yapılan müsabakada galibin olmaması sebebi ile başpehlivan belirlenemediği sonucuna ulaşılmıştır. 1923 yılında yapılan başaltı güreşlerine de Nasip Köylü Salih Pehlivan, Hacıumurlu Ali Osman, Muharrem Çavuş, Asker Hüseyin, Büyük Orta yer alan Musalladan Mustafa, Sazlıdereleli Ahmed, Abalardan Hüseyin küçük ortada Tatar Köylü Hasan, Karakasım beldesinden Korucu Tatar Köylü İsmail, Ahır Köylü Rıfat, Ahır Köylü Şerif,

destekleriyle Hilâl-i Ahmer yararına, Nişantaşı'ndaki Teşvikiye Camiinin karşısındaki arazide bir güreş müsabakası tertip etmişlerdir. Kahraman, "**Osmanlı ve Cumhuriyet**", **a.g.e.**, s. 38.

⁷⁶³ Bu müsabakalara Nakkaşlı Eyüp, Arnavut Benli Abdullah, Balıkesirli Arif, Âlemdağlı Ahmed, Manyaslı Çerkez Muharrem (Yıldız) iştirak etmişler ve Muharrem pehlivan rakiplerini alt ederek altın madalya ile para ödülünü kazanmıştır. **Spor Alemi**, "*Alaturka Türkiye Güreş Pehlivanlığı*", S.97-35, 31 Mayıs 1923 (1339), s.13.

⁷⁶⁴ Adalı Halil pehlivan Balkan Savaşlarında Yunan'ın Edirne'yi de işgal etmesi ile malını ve mülkünü kaybedince, Kirişane Mahallesindeki küçük evine yerleşmek zorunda kalmıştır. 1924 yılı Adalı Halil'in Kırkpınar Pehlivanı Kara Emin ile yapacağı yaşamının da son güreş müsabakası olmuştur. Murat Köse, Adalı Halil'in son maçını 1926 tarihinde yaptığını ifade etmiştir. Köse, **a.g.m.**, 1990, s. 45. Murat Köse'nin verdiği bu isimlerin 1923 yılında olması ihtimâli daha yüksektir. Çünkü Yolgeldili Kasım Bey'in dönemin Belediye Reisi olduğu düşünüldüğünde ve bir tertip heyetinin varlığından da bahsedilmediğinden organizasyonu kendisinin yapmış olması olağandır.

İstanbullu Ahmed, Asker Aziz pehlivanlar müsabık olarak ilk yağlı güreş organizasyonunda yer almışlardır.⁷⁶⁵

Millî Mücadelenin ardından ilk Kırkpınar güreşleri olarak kabul edilecek mücadeleler, halk arasında Sarayıçi'ne yakın bir alanda yapılmıştır. Mezkûr güreş müsabakalarına Babaeski ve Edirne'deki mızraklı süvari alayları da iştirak ederek, eski Türk kültüründeki at oyunlarını da gelen seyircilere yeniden gösterme şansını elde etmişlerdir. Bu noktada ilk Kırkpınar Ağalığı vazifesini de oluşturulan komisyonun üyeleri ortaklaşa üstlenmişlerdir. Müsabakaları yönetmekle görevli hakemlikler ise Adalı (Abdul)Halil⁷⁶⁶, Suyolcu Mehmet ve Ekrem Bey (Demiray) yaparken, Meydan Hakemliğini Çömlek Köylü Kara Murat, yağcılığı Paşa Mustafa yürütmüştür.⁷⁶⁷

Sözü edilen Yağlı Güreşler ise 18 Mayıs 1923 Cuma günü dönemin gazetelerinde, “*Alaturka Türkiye Güreş Pehlivanlığı*” başlığı ile resmi olarak Adalı Halil'in mihmandarlığında, Sarayıçi mesire alanında başlamış, Dar'ül Eytam yararına

⁷⁶⁵ “... 1922 yılında İsmail Habib (Sevük), MEB İl Müdürü olduğunda beş kişi toplandık ve Kırkpınar Panayırı ile güreşlerini yeniden ihya edebilmek adına harekete geçmeye karara verdik. Bilar, a.g.e., C.II, s. 27; Bu arada İsmail Habib Sevük 1924 yılında Edirne İl Milli Eğitim Müdürlüğüne getirilmiştir. Nuri Sağlam, “İsmail Habib Sevük (1892-1954)” TDV İslâm Ansiklopedisi, C.37, İstanbul, 2009, s.6-7. Ayrıca İsmail Habib (Sevük) Bey, 1926 yılında Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne tayin olmuştur. **DABCA. Fon Kodu: 30.11.1.0. Kutu: 27 Gömlek: 33 Sıra: 17** (21 Eylül 1926). **Paşaeli Gazetesi**, “*Pehlivan Müsabakaları*”, Sayı:23, 1 Şevval 1341 / (17 Mayıs 1339-17 Mayıs 1923), s.4.

⁷⁶⁶ 1862 yılında Edirne ili Adaıçi ilçesi Kilise (Klisso) köyü doğumludur. 1.98 cm. boyunda, 130-140 kg. ağırlığındadır. Boyun çevresi 0,50 cm., bel çevresi 1,25 cm. dir. Halil pehlivanın ataları da pehlivan olup, babası Kara Mehmed pehlivandır. Adalı'nın ilk ustaları Hüseyin, Ahmed ve Celal pehlivanlar olmuştur. El ense oyununun en iyi uygulayanlardan birisidir. Adalı'nın Hediye adında bir eşi ve çocuklarının nüfus kayıtlarına göre Emin adında tek oğlu vardır. Emin Efendi'de Balkan Savaşları'nda şehit düşmüştür. Geline Sıdika, torunu Necmiye (Arca) ile birlikte Halil pehlivan'da Kirişhane semtine taşınmıştır. Adalı Halil, tam 18 defa Kırkpınar başpehlivanı olmuştur. Edirne Reji (Tütün) İdaresi Müdürlüğünde bekçi olarak görev yapmıştır. İlerleyen yaşına rağmen çalışmak zorundadır. Bir gün yine ovoidan odun keserken havanın netamesinden dolayı terleyen ve ardından soğuyan Halil pehlivan, zatürre olarak yatağa düşmüş ve bu durumdan kurtulamayarak Kirişhane semtindeki evinde vefat etmiştir. Edirne'den Adalı'nın vefat haberini duyuran Akil Şinasi Bey, yaşının 63 olduğunu da ifade edince, Adalı Halil pehlivanın doğum yılı 1862 yılına kadar gitmektedir. Fatih Mehmet Can, **Er Meydanı**, THY & İNFOMAG Yay., İstanbul, 2013, s. 167-177. Ancak Mustafa adında bir oğlu daha olduğu ve Atatürk'e faytonculuk yaptığı, 1934 yılında “Sinop” soyadını aldığı ifade edilmektedir. Ancak bunun resmîyetinde doğruluk payı yoktur. Adalı Halil'in Edirne Merkez Nüfus Dairesinde resmî kaydı bulunmadığından bu bilgi doğrulanmaya muhtaçtır. Ender Bilar, Kırkpınar Almağı adlı eserinde Adalı Halil'in doğum tarihini 1866 olarak vermiştir. Bilar, a.g.e., C. I, s.105-108; Bkz. Erdem, a.g.e., s.294-295; **Edirneli Adalı Halil Pehlivanın Güreşleri ve Güreş, Yağlı Güreş, Kırkpınar**, Edirne Belediye Başkanlığı Yay., No: 21, Edirne, 2016, s. 35; Adalı Halil A.B.D.'de, Belçika'da, Finlandiya'da Rusya, Slovakya, Polonya'da, Almanya'da, Avusturya'da güreşler yapmıştır. Adalı Halil'in doğum tarihine ilişkin Sami Karayel ve Celal Davud Arıbal 1870-1871 tarihleri üzerinde durmuştur. Sami Karayel, **Adalı Halil ve Kızılçıklı Mahmut**, İstanbul, 1948, s. 47; Kemalettin Kaya, **Yaşayan Kırkpınar**, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1985, s. 41.

⁷⁶⁷ Süvariler at ile gösterilerini tamamladıktan hemen sonra saat 10:00 da güreş müsabakaları başladı. Köse, a.g.m., 1990, s.44.

tertiplenmiş ve diğer alışıl gelmiş Kırkpınar Yağlı Güreş organizasyonlarında olduğu gibi iki gün sürmüştür. Bu müsabakalarda başa güreşip birincilik alan pehlivanın 25, başaltının birincisinin 15, büyük ortanın birincisine 10, küçük ortanın birincisinin 5 lira ödül aldığı müsabakalara merkezi yönetim değilse de Edirne'nin ileri gelen devlet ricali sahip çıkmıştır.⁷⁶⁸

Yapılan müsabakaların 562. Kırkpınar Yağlı Güreşi olması ihtimâli bu anlamda oldukça yüksektir. 25 liralık ödülün dönemi itibari ile değerinin anlaşılabilmesi adına en düşük memur maaşının 10, en yüksek memur maaşın 150 lira⁷⁶⁹ olduğunu belirtmek doğru olacaktır. Bu durumda başpehlivana verilen ödül, en düşük memur maaşının yarısıdır.

Edirne'nin normalleşme sürecinde, dönemin Milli Eğitim Müdürü ve Türk Ocağı Başkanı İsmail Habib (Sevük) liderliğinde, devlet eliyle Edirne Sarayı'nda bir defa daha Kırkpınar Yağlı Güreşleri tertip edilmiştir.⁷⁷⁰ Bu durumda göstermektedir ki, devlet lokal anlamda olsa da panayırın devam edebilmesi ve halkın sosyo-ekonomik anlamda motivasyonunu sürdürebilmesi adına desteğini sürdürmektedir.

Bunu müteakip, 563. Kırkpınar Yağlı Güreş müsabakaları, 16 Mayıs 1924 Cuma günü başlamış, 18 Mayıs Pazar günü baş güreşleri ile sona ermiştir. Bu yılın Kırkpınar Yağlı Güreşlerini tertip etme sorumluluğunu, Edirne Türk Ocağı üstlenmiştir. Eğlence, öğleden sonra saat 13.30'da başlamış, koşudan, sırıkla atlama, üç adım, uzun atlama yarışmaları ile kız lisesinin öğrencilerinin ipi iğneden geçirme ve çuval yarışları, yağlı güreşlerin öncesinde seyirciyi müsabakalara hazırlamıştır. Adalı Halil pehlivanın yönetim ve idaresinde tertiplenen 1924 yılı Kırkpınar Yağlı

⁷⁶⁸ Bunun akabinde Ramazan Bayramının ikinci ve üçüncü günleri Sarayı'nda Edirne Dar'ül Eytam'ı yararına yağlı güreş müsabakaları tertip edilmiş, Benli Abdullah ile Geçkinli Yusuf (Bozkurt) arasında mücadele geçmiştir. Muhtemel bu müsabakada beraberlikle sonuçlanmış olmalı ki, mücadelenin galibi hakkında ayrıntılı bir bilgi yer almamıştır. **Paşaeli Gazetesi** "Pehlivan Güreşleri", Sayı: 24, Fi 7 Şevval 1341 / (23 Mayıs 1339-23 Mayıs 1923), s. 3.

⁷⁶⁹ İsmail Durak Ataay, "Türkiye'de İlk Elli Yıllık Maaş ve Ücret Uygulaması", **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, C. 3, S. 1, 1974, s. 433. Alınan ödülü alım gücü itibari ile değerlendirecek olursak, ekmeğin 20 kuruş 35 paraya, soğanın 10 kuruşa, elmanın ise 10-15 kuruş fiyat aralığında satışının yapıldığını, tren bilet fiyatlarının ise, birinci mevkii erkeklere 100, kadınlara 75, ikinci mevkii erkeklere 40, kadınlar 50 kuruştur. M. Emir Yolalcı, "1922-1923 Yıllarında Samsun'da Fiyat Hareketleri", C.12, S. 1, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1999, s. 143.

⁷⁷⁰ Uyaniker, **a.g.m.**, s.469.

Güreşlerinin sonucunda ise, Arnavut Benli Abdullah geçen yılda olduğu gibi Geçkinli Yusuf (Bozkurt) ile başa mücadele etmiş ve fakat bu sefer başpehlivanlığı almıştır.⁷⁷¹

Final mücadelesinin ardından başpehlivan olan Benli Abdullah'a 50 lira, başaltı birincisi Asker Hasan'a 45 lira ödül verilmiştir.⁷⁷² Bu durumdan ülkenin savaş ekonomisinden az da olsa uzaklaşmaya başladığı ve devletin kurumsallaşma yolunda ilerlediği sonucu da çıkarılabilir. 1924 yıllarında 1 adet Reşat altınının 5,3 lira olduğu düşünüldüğünde, başpehlivana verilen ödülle yaklaşık 10 Reşat altını alınabilmektedir.⁷⁷³ Aslında bu anlamda bakıldığında, pehlivanlara verilen ödüllerin maddi değeri devrin şartlarına göre oldukça iyi sayılabilir. Hâlihazırda kurulmaya çalışılan bir devlet ve uygulanan savaş ekonomisi, verilen ödüllerin maddi değerinin de aslında sınırlı kalmasına da sebebiyet vermiştir.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri prensip olarak Hıdırellez zamanı yapılan müsabakalar olduğundan Edirne Türk Ocağı'nın, 30 Mayıs 1924 Cuma günü Sarayı'nda tertiplelediği yağlı güreş müsabakaları bir eğlencenin devamı niteliğinde olup, başpehlivanlık mücadelesi anlamını taşımamıştır. Yalnız bu müsabakalara da Türkiye'nin en kabiliyetli pehlivanları olan Nakkaş Hüsnü, Selanikli Rıfat, Bulgar Niyazi, Kara Emin, Arnavut Benli Abdullah, Değirmencioğlu Ahmed, Dağlı Hüseyin, Kündeci Hasan katılmış, Edirneli pehlivan Kara Emin tertiplenen bu kır eğlencesinin başpehlivani olmuştur.⁷⁷⁴

1924 yılı Sarayı'nda sadece bu mücadele ile bitmemiştir. Yöre halkı ve pehlivanlar adeta savaş yılları müddetince yağlı güreşlerden uzak olmanın verdiği özlemi, Kırkpınar Yağlı Güreşleri haricinde de dindirebilmek adına her fırsatı değerlendirmeye gayret etmişler ve 24 Ekim Cuma günü bir kır eğlencesinde daha Türk Ocağı öncülüğünde, Sarayı mevkiinde bir yağlı güreş organizasyonu daha

⁷⁷¹ Gümüş, "Kırkpınar...", a.g.e., s. 19-20.

⁷⁷² Büyük Orta birincisi 40 lira, küçük orta birincisi 20 lira nakit ödül almıştır. **Paşaeli Gazetesi** "Türk Ocağının Takdir Edilecek Çalışması", Sayı: 126, Fi 20 Şevval 1342 / (25 Mayıs 1340-25 Mayıs 1924), s. 3-4. **Paşaeli Gazetesi** "Cuma Gün ki Kır Eğlencesi", Sayı: 127, Fi 27 Şevval 1342 / (1 Haziran 1340-1 Haziran 1924), s.1; Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s. 2.

⁷⁷³ 1924 yılı iktisadi koşullarında, üç taksitle 45 liraya otomobil sürücü kursu eğitimi alınabilmekte, ulaşım araçlarına 50 kuruşa binilebilmektedir Ahmet Hamdi (Başar), "Zavalı Misak-ı İktisadi", **Türkiye İktisad Mecmuası**, C. II, S.15, 1 Haziran 1923; İkinci Meclis'in yeni üyeleri 23 Şubat 1924 tarih ve 421 Sayılı Kanun ile 2.400 lira olan yıllık ödeneklerini 3.700 liraya yükseltmişlerdi. Böylece milletvekilinin aylığı 308 lira olurken, bu maaşa 7,2 gr'dan, 38 adet Reşat altını günün şartlarında alabilmektedir. **Tertip Düstur**, 3. Tertip, Cilt No: 5, s.302; Bakırcı, a.g.m., s.37-38.

⁷⁷⁴ Bilal, a.g.e., C.II, s.26.

tertup etmişlerdir. Bu kır eğlencesinde de Trakya ile Bulgaristan'dan gelen meşhur pehlivanlar, yağlı güreş müsabakalarında karşılaştıkları gibi aynı zamanda at yarışlarının ve değişik oyunların da düzenlendiği yarışmalar yapılmıştır.⁷⁷⁵ Bu kır eğlencesinde de imkânlar ölçüsünde pehlivanları yeniden Kırkpınar Yağlı Güreşlerine çekebilmek ve yöreyi yeniden cazibe merkezi haline getirebilmek adına aynı yılın Kırkpınarı'nın başpehlivanlık ödülleri olan, başpehlivana 50, başaltı birincisine 45, büyük orta birincisine 40, küçük orta birincisine 30, deste birincisine ise 20 lira bir defa daha bu organizasyonda dağıtılmıştır. Ancak tabidir ki, eski pehlivanların⁷⁷⁶ İstibdat devrinde ülkeden ayrılması ve ardından savaş yıllarının araya girmesi sebebi ile Sarayıçi'nin ihtişamlı günlerine bir daha dönmesi pek mümkün olmamıştır.⁷⁷⁷

Cumhuriyet Hükümetlerinin programlarında sınırlı olsa da spora ilişkin faaliyetler hakkında ifadelere yer verilmiş, sporunun gelişmesi ve tesisleşmesi yolunda önemli adımlar atılmıştır. İlk hükümetler açısından değerlendirildiğinde, sporun milli kültürün gelişmesi, ilerlemesi ve gelecek kuşakların bu değerler çerçevesinde yetiştirilmesi için bilhassa Batı ile olan adaptasyon süreci içerisinde, sporun en tesirli araç olarak düşünüp, eğitim kurumlarında ona ilişkin mutlaka adımlar atılması esas alınmıştır.

Bu bağlamda ilk faaliyet, 21 Şubat 1924 yılı TBMM Tutanağında, Köy Kanunu Layihası içerisinde, “Köy İşleri” başlığı altında 11. Maddenin 25. bendinde, yapılmasını köylünün tercihinine bırakan, “köy meydanında her türden güreş ve cirit talimi yaptırmak” uygulamasıyla ilgili olarak, toplumun gelenekleri doğrultusunda, Cumhuriyet değerlerini benimsemeye devam edeceği bilinciyle, yeni nesillerinde yetişmesini sağlamak adına hükümet, genel manada spora, özelde yağlı güreşe bakışını bir nebze de olsa ortaya koymuştur.⁷⁷⁸ Bunun dışında, 26 Şubat 1924 tarihindeki tutanakta da yine köy kanunu içerisinde, Karesi Milletvekili Vehbi Bey, köy okullarında çocukların teneffüsler de ve idman derslerinde, geniş alanlarda hareket

⁷⁷⁵ **Paşaeli Gazetesi** “Cuma Gün ki Kır Eğlencesi”, Sayı: 163, Fi 14 Rebi’ül-Evvel 1343 / (13 Teşrin-i Evvel 1340-13 Ekim 1924), s.1.

⁷⁷⁶ Koca Yusuf, Adalı Halil, Kurtdereli Mehmet, Kara Ahmed, Tevfik İsmail, Kızılcıklı Mahmud, Oluklulu Kel Mehmed, Eriklili Mehmed, Filiz Nurullah, Koç Mehmed, Madaralı Ahmed pehlivanlar

⁷⁷⁷ Gümüş, “**Kırkpınar...**”, a.g.e., s. 20; 1924 yılında 1 dolar= 1,67 lira karşılığı olduğu düşünülürse, başpehlivana verilen 50 lira, 30 dolara denk gelmiştir. Hakan Karagöz, Döviz Kuru Dış Ticaret İlişkisi, **Konya Ticaret Odası Yayını**, Konya, 2009, s.16. **Edirne Postası**, Sayı:289, “*Adalının Öldüğü Günde*”, 19 Şubat 1929, s.1.

⁷⁷⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 2. Dönem, I. Yasama Yılı, Br:108, C. 6, 21.02.1340.

etmesi gerektiği yolunda TBMM’de bir müzakere de bulunmuş, sporun yeni kuşaklar için hükümet nezdinde ne denli önemli olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.⁷⁷⁹

1924 yılının bir diğer önemli gelişmesi ise, Türkiye’nin Paris Olimpiyatlarına resmen davet edilmesidir. Türkiye’nin bu kapsamlı organizasyonda yer alabilmesi, ancak nitelikli spor kulüpleri ve sporcularla mümkün olacağından, ivedilikle bunun yolunun açılabilmesi amacıyla dönemin hükümeti, ilgili bakanlığı görevlendirmek sureti ile atletizm ve futbol branşlarında federasyonlar kurduarmıştır.⁷⁸⁰ Güreş Federasyonunun kurulması için çabaya girilmemiştir. Çünkü 1922 yılında Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı’nın kurulmasının hemen ardından, yine onun bünyesinde 13 Nisan 1923’te bu federasyonun kuruluşu tamamlanmış, ardından aynı yıl FILA’ya üye dahi olunmuştur.⁷⁸¹ Buradan da anlaşılacağı üzere güreş, yeni Türk devletinin de başat sporu olduğunu ve diğer branşlara emsal teşkil ettiğini göstermiştir.

Atatürk’ün çeşitli federasyonların kurulmasını arzu etmesindeki en önemli sebep, sporu milli terbiyede bir görev olarak telakki etmesidir. Milli terbiye ve kültür bağlamında değerlendirildiğinde ise ilgisine en çok mazhar olan sporda güreştir.⁷⁸² Atatürk, zekânın ve kuvvetin devrede olduğu bir idman olarak tanımladığı güreşi, en hoşlandığı spor olarak çoğu zaman dillendirmiştir.⁷⁸³ Türklerin millet olarak fitratlarında olan güreşe yatkınlığını, “Anadolu’da çocukları daha yürümeden harman yerinde güreştirirler.” sözüne atıfta bulunarak, güreş ile milli kültür ve terbiye arasındaki bağa işaret etmiştir.⁷⁸⁴

Hatta kendisinin hazır bulunduğu güreş müsabakalarında yapılan pozisyon hatalarını, taktiksel yanlışlıkları tespit edip, yapılması gerekenleri söyleyecek kadar güreşe hâkimdir. Ankara’da Orman Çiftliği arazisinde, keşif gezisi sırasında onu

⁷⁷⁹ **TBMM Tutanak Dergisi, 2. Dönem, I. Yasama Yılı, Br:112, C. 6, 26.02.1340.**

⁷⁸⁰ Toplantı Geçici Başkan Cevdet (Kalpakçioğlu) Bey tarafından açılarak, tüzük okunmuş ve kurul üyelerince onaylanmıştır. Ali Sami (Yen), Ali Seyfi, Burhaneddin (Felek) Beyler ikinci başkan, Nasuhi (Baydar) müfettiş, Fethi (Başaran) bey genel sekreter, Nuri Bey muhasebeci, Talip Servet, Hamdi Emin (Çap), Yusuf Ziya (Öniş), Cevdet (kalpakçioğlu), Orhan (Öktem), Cemal Fariz, Cevdet Rüştü, Dr. Hikmet beyler üye olarak belirlenmiştir. Kaçmaz, **a.g.e.**, s. 99-100; **Spor Alemi**, “İdman İttifakımız”, Sayı: 60/22, Fi 21 Zilhicce 1340 / (15 Ağustos 1338-15 Ağustos 1922), s.5.

⁷⁸¹ <http://www.tgf.gov.tr/tr/index.php/tarihce-2/> (Erişim Tarihi: 05.04.2020).

⁷⁸² Atatürk’ün, “Türklerin sporu güreştir” şeklindeki söylemleri her spor sohbetinde dile gelmiştir. Mustafa Ulu, **Kemal Atatürk’ün Yanı Başında**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s.203.

⁷⁸³ İnan, **a.g.e.**, s.157.

⁷⁸⁴ Ferit Celal Güven, “Gömlek”, **Yücel Dergisi**, Atatürk ve Cumhuriyet Sayısı, C.X, S.57, Kasım 1939, s.130.

tanımayan bir işçi ile güreş tutabilecek, Cumhurbaşkanlığı muhafızlarını boy ve kilolarına göre ayırarak güreştirecek ve hakemliklerini de yapacak, hasta olduğu halde Ankara Halkevi'nde tertiplenen güreş müsabakalarına katılacak kadar güreşe sevdalı birisidir.⁷⁸⁵

Bu münasebetle, Türkiye'nin Olimpiyatlarda başarı gösterebilmesi adına, 1924 yılında ilk defa Türk Güreş Milli Takımını çalıştırması için Macar Antrenör Raul Peter'i getirilmesini olumlu karşılaması, güreşe verdiği değeri göstermesi açısından da son derece önemlidir.⁷⁸⁶

Ancak 1925 yılına gelindiğinde, Kırkpınar Yağlı Güreşi adına olumsuz bir gelişme yaşanmış ve Kel Aliço'nun çırağı, 18 yıl aralıksız Kırkpınar'ın başpehlivanı olmuş, Avrupa'da başarılı güreşler çıkarmış Adalı Halil, Şubat ayının 10. günü, akşamüzeri ikamet ettiği evinde (Kirişhane) yaşamını yitirmiştir.⁷⁸⁷

1925 yılında yaşanan önemli gelişmelerden bir diğeri de Kırkpınar'ın esas merkezi olan Görmütlu ile Seymenli köyleri arasındaki Ahırköy'ün, Yunan sınırları içerisinde kalmasıyla birlikte⁷⁸⁸ Mustafa Kemal Paşa'nın direktifleri doğrultusunda, Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin de yaşatılması için Türkiye Başpehlivanlık Yağlı Güreşleri'nin Ankara'da yaptırmaya başlanmasıdır. Bu durum Edirne'deki Kırkpınar Yağlı Güreşlerine gönül vermiş, TBMM Milletvekili Şevket (Ödül), Haşim Cevdet,

⁷⁸⁵ Bu güreşlerde galip ya da mağlup önemli olmamış, güreşen tüm pehlivanlar taltif edilmiştir. Erlerin yırtılan gömlekleri yerine kendine ait gömleklerden de hediye etmiştir. Gürer, Turgut, **Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer, Cepheden Meclis'e Büyük Önder ile 24 Yıl**, Gürer Yayınları, İstanbul, 2008, s.346-351; Ferit Güven, **a.g.e.**, s.130; Evcin, **a.g.m.**, s. 317; "*Büyük Önder Güreş Müsabakalarını Takip Ettiler*" **Türk Spor Kurumu Dergisi**, No:88, 14 Mart 1938, s.3-4.

⁷⁸⁶ İttifak 1924-1933 yılları arasında toplamda 7 adet greko-romen güreş antrenörü getirmiştir. Kaçmaz, **a.g.t.**, s. 127-128. İttifakın 1933 yılındaki tebliğinde, Serbest Güreş Milli Takımına Macaristan'dan antrenör getirilmesine ihtiyaç olduğu belirtilirken, 1936 yılı içinde bir planlama yapılmış ve 3 antrenöre gereksinim duyulacağı ifade edilmiştir. Bu arada işsiz olan pehlivanlarada ivedilikle iş bulunması yoluna gidilmesi tavsiye edilmiştir. **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1095, Gömlek: 1, Sıra 3/31-33-37.**

⁷⁸⁷ Edirne Postasının'daki habere göre, "...bundan tam beş sene evvel Şubat ayının onuncu günü aramızdan kaybetmiş ve hiçbir zaman arkası yere gelmeyen bu namılı güreşçimizi ağlayarak Kasımpaşa Camii mezarlığındaki ebedi metfenine gömmüştük..." Adalı'nın 1924 yılı güreşlerini organize ettiği düşünüldüğünde bunun bir yıl sonraki tarih olma ihtimali yüksektir. **Edirne Postası**, Sayı: 317, "*Adalının Ölümü*", 6 Ekim 1929, s.3; 9 Ağustos 1924 tarihinde Adalı Halil pehlivanın İbrahim Alaaddin Gövsa'ya Resimli Gazete için verdiği röportaj düşünüldüğünde, 1925 tarihi daha doğru gözükmektedir. **Resimli Gazete**, Sayı: 49, "Edirne Aslanı Adalı Halil", 9 Ağustos 1924, s. 8.; Adalı Halil'in doğum tarihi nüfus kayıtlarının olmaması sebebi ile tartışmalıdır. Yazılan pek çok eserde, Adalı Halil ile ilgili oldukça farklı vefat tarihleri verilmektedir. En son Ender Bilar, Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanagi adlı eserinde, Mehmet Atıf Kahramana'a dayanarak bu tarihin (7.02.1927) olduğunu beyan etmiştir. Bilar, **a.g.e.**, C.I, s. 105.

⁷⁸⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, "*Burası Kırkpınar Er Meydanı*", 13 Temmuz 1984, s. 10.

Kemal Aziz, Eczacı Ferit, Felsefe Öğretmeni Osman ve Emin Beyleri rahatsız etmiş ve duruma müdahale edebilmek adına Ankara’da Kızılay Müdürlüğü’ne durumu bir dilekçe ile beyan ederek, yapılacak organizasyonun Ankara’da olmasının yağlı güreşlerin ruhuna aykırı bir durum olduğunu, ritüellerin devamlılığını temin noktasında güreşlerin mutlak surette Sarayıçi mevkiinde yapılması gerektiği hususunu dile getirmiş ve yetkililerce bu istekleri kabul görmüştür.⁷⁸⁹

564. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin, Himaye-i Etfal yararına yapılması düşüncesi ile birlikte, eşraftan ve Edirneli memurlardan da aldıkları desteklerle Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ait olduğu Edirne’ye getirilmesini ve bundan sonra da başka ad ve düşüncelerle düzenlenmemesini sağlamak maksadıyla harekete geçmiş, 15 Mayıs 1925 tarihinde Kırkpınar Edirne Sarayıçi’ne güreşleri “Kırkpınar Panayırı” adı ile resmen taşımışlardır.⁷⁹⁰

1925 yılına gelindiğinde Edirne’de tertip edilen Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bir panayır ortamında yapıldığına dair bilgilerimiz sınırlı da olsa başpehlivanlık müsabakaları hakkında günümüzde de ciddi tartışmaların devam ettiği tespit edilmiştir. Kırkpınar Yağlı Güreşlerini anlatan kaynakların bazılarında, Yenici Mehmet ile Benli Abdullah’ın müsabakasının beraberlikle sonuçlandığından ve bu sebeple başpehlivan çıkmadığından söz edilmiştir. Fakat çoğunlukla, 564. Kırkpınar’ın başpehlivanının Geçkinli Kara Yusuf (Bozkurt)⁷⁹¹ olduğu hususunda

⁷⁸⁹ M.Atıf Kahraman, şikâyetin Himaye-i Etfal ve Partiye yapıldığını söylemiştir. Kahraman, “**Cumhuriyet Dönemi...**”, a.g.e., s. 57.

⁷⁹⁰ Edirne İl Milli Eğitim Müdürü ve Edirne Türk Ocağı Başkanı İsmail Habib (Sevük), Eczacı Ferit, Haşim Cevdet, Kemal Aziz, Edirne Lisesi Felsefe Öğretmenleri Osman ve Emin Beyler ile alt komisyon üyeleri; Lalapaşalı Tevfik (Sülün), Keresteci Rasim Çavuş, Edirne Müze Müdürü Necmi, Dava Memuru Halil (Kuruoğlu), Defterdarlık Murakıbbı Hafız Rasim (Ertür), Ahmet Ekrem (Demiray). Kahraman, “**Osmanlı’dan Cumhuriyet’e...**”, a.g.e., s. 57-58; Bilar, a.g.e., C.II, s. 27-28; Tunca, a.g.e., s. 327.

⁷⁹¹ Geçkinli Yusuf Bozkurt 1888 yılında Bulgaristan’ın Deliorman Bölgesinde Şumnu iline bağlı Uyvan köyünde, orta halli bir çiftçi olan Haşim Efendinin yedi çocuğunun altıncısı olarak dünyaya gelmiştir. Ağabeyleri Mehmed (Bozkurt), Osman (Çabuk), Ahmet (Bilgin), Molla Hasan (Şumnu Müftüsü, Türkiye’de Arnavutköy’e yerleşmiştir.), Nasuf ve kız kardeşi Ümmü hanımdır. Uyvan köyünün Bulgaristan’da kalmasının ardından farklı tarihlerde aile, Türkiye’nin Edirne ilinin Geçkinli Köyüne akrabalarının ikametgahına göç edince soyadları da birbirinden farklı olmuştur. Geçkinli Yusuf’un göçü biraz sıkıntılı olmuştur. Yusuf pehlivan bir Bulgar yerel yöneticinin kızını kaçırmış, ama geri getirmesi karşılığında salverilmişse de vazgeçemediği kızı yeniden kaçırmak istemiş, fakat yine başarılı olmayınca, 300 hayvanı ile birlikte Edirne’ye göç etmek zorunda kalmıştır. Geçkinli Yusuf pehlivanlığı bıraktıktan sonra başta Kırkpınar olmak üzere, pekçok yağlı güreş organizasyonunda hakemlik yapmıştır. Çiftçilikle meşgul olan Geçkinli Yusuf, 21 Mayıs 1976 yılında 88 yaşındayken hayata gözlerini kapamıştır. Hakan Akıncı, “*Cumhuriyet Tarihinin İkinci Başpehlivani*”, **Destan-ı Kırkpınar**, Sayı: 9, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Mart 2014, s. 12-13. Ender Bilar, Atıf Kahraman’ın Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kırkpınar Güreşleri adlı eserinden yola çıkarak edindiği bazı

hemen herkes hemfikirdir.⁷⁹² Bu anlamda, Geçkinli Yusuf pehlivanın yaşı değerlendirilecek olursa, bazı kaynaklarda ifade edildiği şekilde, 1925 yılında 50 değil, 37 yaşındadır. Bunu vefat tarihinden de çıkarabilmek mümkündür. 1925 yılındaki pehlivanlarında hemen aynı yaşlarda olduğu düşünülecek olursa, Geçkinli Yusuf (Bozkurt) pehlivanın fiziki koşullar itibari ile ileri bir yaşta olduğu zannı geçerli değildir. Kara Emin pehlivanın bir sonraki Kırkpınar Yağlı Güreşlerini 44 yaşında kazandığı düşünüldüğünde, aslında işin yaşta olmadığı, kondisyon ve koordinasyonda olduğu ortadadır. Tüm bunlar yaşanırken, bir Kırkpınar ritüeli olan açık artırmaya çıkan kuzuya en yüksek meblağı, Su Akacağı köyünden Mehmet Tevfik (Sülün) Bey vermiş ve bu suretle 1925 yılının Kırkpınar Ağalığını da üstlenmiştir.⁷⁹³

Hıdırellez geleneği bağlamında, 6-8 Mayıs 1926 Perşembe günü başlayan ve Cumartesi gününe kadar devam eden ve diğer yıllara nazaran savaşın etkilerinden yavaş yavaş uzaklaşmaya başlandığı, hayvan-alım satımının hızlanmasından anlaşılan Kırkpınar Panayırı, bu yılda Himaye-i Etfal yararına düzenlenmiş, yağlı güreşleri takip etmek üzere Vali Behçet Bey ile Edirne Belediye Başkanı İbrahim Zağra'da güreşleri izlemek üzere gelmişlerdir. 565. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Hakem Heyeti; Tanburacı Osman pehlivan, Ahmet Ekrem (Demiray) Bey, Şazi (Kıvanç) Beyden teşekkül etmiştir. Sarayıçi'nde, Himaye-i Etfal yararına tertip edilen bu yağlı güreşleri, Edirne Çömlek Köylü Kara Emin pehlivan kazanmıştır. Güreşler öncesinde çeşitli idman müsabakaları ve at yarışı da tertip edilmiştir.⁷⁹⁴

bilgileri, Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanağı adlı eserinin 1. cildinde kullanmıştır. Buna göre Geçkinli Yusuf'un (Bozkurt) 1925 güreşlerinde, 50 yaşının üzerinde olduğunu, bu sebeple 25-30 yaşlarındaki pehlivanların bu güreşi kazanmasının mümkün olmadığını, eserinin 3. cildinde yine aynı pehlivanın 1888 doğumlu olduğunu yazmıştır. Verilen yıla uygun değerlendirilecek olursa, 1925 yılında Geçkinli Yusuf, 37 yaşında pehlivanlığının en olgun devrindedir. Bilar eserinde, 1946 ya da 1953 yıllarında Yusuf pehlivanın Kırkpınar Ağalığı yaptığını da ifade ederken, Murat Köse'de ise yazdığı eserinde, 1953 yılı ağalığını Edirne Milletvekili Nurettin Manyas'ın yaptığını iddia etmiştir. Ancak 1946 yılındaki Kırkpınar Ağalığını da Saray ilçesi Akpınar Köyünden Yusuf Pehlivan üstlenmiştir. Bunun Geçkinli (Süleoğlu) Yusuf ile bir bağlantısı yoktur. **Ulus Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri", 28 Mayıs 1945, s. 2; 1953 yılında da Adem Kireççi ağalık görevini almıştır. **Milliyet Gazetesi**, "Tarihi Kırkpınar Güreşleri Başladı", 9.5.1953, s.15.

⁷⁹² **Cumhuriyet Gazetesi** "Geleneksel", 22.06.1978, s.8-9.

⁷⁹³ Yılmaz, "Dualı...", a.g.e., s.3.

⁷⁹⁴ Bilar, a.g.e., C.II, s. 29; **Edirne Postası**, Sayı: 71, "Kırkpınar Panayırı", 26 Nisan 1926, s. 2; Çömlek Köylü Kara Emin pehlivan uzun yıllar Alpullu Şeker Fabrikasında güreş antrenörlüğü yapmış, 9 Ağustos 1941 tarihinde vefat etmişse de mezarı Edirne Belediyesi tarafından Adalı Halil pehlivanın mezarının yanına taşınmıştır. Yılmaz, "Dualı...", a.g.e., s. 4.

566.sı düzenlenecek olan Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin öncesinde hükümet sporun gelişmesi ve nesillerin spora meyletmesi adına bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu manada 1927 yılı içerisinde bütçeden ilk defa 33 bin lira spora ödenek ayrılmıştır.⁷⁹⁵ Kırkpınar Yağlı Güreşlerine ayrılan bu ödenekten pay düşüp düşmediği tespit edilememiştir. Bunun yanı sıra, 3 Ocak 1927 Pazartesi günü yine mevcut hükümet, TBMM’de sporcuların müsabakalara ulaşmalarında rahatlık sağlayabilmek adına kullandıkları tren, vapur ve sair ulaşım vasıtalarındaki seyahatlerinde, bilet fiyatının 1/3 ünü ödemelerini meclise teklif etmiş, fakat daha sonra kanun teklifini daha kapsamlı hale getirmek için geri çekmiştir.⁷⁹⁶ Kanun eskisine nazaran daha kapsamlı biçimde meclisin önüne getirilse de bu tarihte kabul görmemiştir.⁷⁹⁷

566. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri 4-6 Mayıs 1927 tarihleri ve Çarşamba ile Cuma günleri arasında ilk defa Himaye-i Etfal tarafından ve yine kurumun yararına organize edilmiş olsa da Edirne Belediyesi, mekânın kullanımı sebebi ile tertipten harcını almıştır. Panayırın açılışında çeşitli idman müsabakaları, at yarışları da tertip edilmiştir. At yarışları, Osmanlı Devleti zamanında olduğu gibi üç gün müddetince değil, sadece üçüncü gün tertip edilmiştir. 3-4 bin kişinin katıldığı bir panayır olması hasebiyle ticaret yapılması da söz konusu olmuş, belediye bundan da vergilendirme üzerinden kazanç elde etmiştir. 1927 yılının başaltını Balıkesirli Çoban Mehmed kazanırken, başpehlivanlığına Kayıkçıoğlu, Çoban Mehmed, Bandırmalı Kara Ali, Mihaliçli Hasan pehlivanın çırağı Manisalı Rıfat (Güreşen), Koç Ahmed (Hasan Koç) iştirak etmiş, müsabakaları rakipleri Mandıralı Ahmet ile Kara Ali pehlivanları yenen Manisalı Rıfat kazanmıştır.⁷⁹⁸

⁷⁹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 2. Dönem, V. Yasama Yılı, Br: 70, C. 32, 21.05.1343.

⁷⁹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 2. Dönem, V. Yasama Yılı, Br:21, C. 28, 03.01.1343; TBMM Tutanak Dergisi, 2. Dönem, V. Yasama Yılı, Br:22, C. 28, 06.01.1343; TBMM Tutanak Dergisi, 2. Dönem, V. Yasama Yılı, Br:41, C. 30, 09.03.1343.

⁷⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 2. Dönem, V. Yasama Yılı, Br: 70, C. 32, 21.05.1343; 7,2 gr. Reşat altınının 1927 yılındaki değeri 8,3 liradır. Fahri Bakırcı, “Meclis Üyelerinin Aylık ve Diğer Ödenekleri”, YASAMA Dergisi, S.3, Ankara, 2006, s. 38-57.

⁷⁹⁸ Selanik’in Strumca kazasının Hamzalı köyünde, 1898 yılında dünyaya gelen (Ender Bilar 1900 olarak vermiştir.) Rıfat pehlivan ve ailesi 1912 Balkan Savaşları sırasında Manisa ilinin Akhisar ilçesine bağlı Zeytinliova köyüne göç etmek zorunda kalmışlardır. I. Dünya Savaşı’nın ardından, Babanakkaşlı Hüsnü ve Şumnulu Mestan ile ilk defa Hamam yerinde yağlı güreşe soyunmuş ve aynı gün bir ayda kazandığı 7 lira parsa toplamıştır. Bunu üzerine Mihaliçli Hasan pehlivana çırak olmaya karar vermiştir. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine ilk defa 1925 yılında katılmış ve Yenici Mehmed pehlivani yenmişse de diğer müsabakasında yenilince dereceye girememiştir. 1927 yılında katıldığı Kırkpınar Yağlı Güreş müsabakasında Kara Ali (Acar) pehlivani yenerek, Cumhuriyetin dördüncü başpehlivani olmuştur. Balıkesir Türk Ocağı’nın düzenlediği güreşlerde Kara Ali ile yenilemediğinden 150 liralık ödülü

4-6 Mayıs 1928 yılı 567. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Cuma ve Pazar günleri arasında bundan önceki yılın aksine güreşleri üçüncü güne sıkıştırmadan Hıdırellez (Hızır İlyas) zamanında sona erdirmişlerdir. Havanın bozuk olmasına rağmen toplanan halk, güçlü müsabıkların mücadelelerini yakından takip edebilme fırsatı elde etmiştir. Yağlı güreşlerden gelen hasılatın tamamı Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne teslim edilmiş, başpehlivanlığı da Gostivarlı Arnavut Mülâyim (Acar) kazanmıştır.⁷⁹⁹

1928 yılına ayrıca dönemin İsmet Paşa Hükümeti, sadece Kırkpınar'daki pehlivanlara değil, uluslararası arenalarda da başarı sağlayan Gençlerbirliği, İmalat-ı Harbiye, İdman Yurdu ve Muhafız Gücü gibi Güreş Kulüplerinin pehlivanlarına da desteğini göstermeyi ihmal etmemiş, hatta İstiklal Sahasında pehlivanları taltif etmek adına madalya da taktim etmiştir.⁸⁰⁰

Bu arada en başından beri Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin düzenlenmesinden sorumlu olan Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı 12. Bölge Müfettişliği'nin aldığı bir karar doğrultusunda, dünya ve Avrupa'da dereceler elde edebilmek adına minder güreşini Türk gençlerine özendirmek ve yağlı güreşlerle uğraşan pehlivanları da minder güreşine kazandırabilmek için 29 Eylül 1928 Cumartesi günü toplanmış ve Trakya bölgesinde "Trakya Türk Serbest Güreş Cemiyeti" kurulması kararını almıştır. Bu politika değişikliğindeki önemli sebep, dünya ve Avrupa minderlerinde derece olarak, ülkenin sadece siyaseten değil, sanat ve spor alanlarında da gelişmekte olduğunu gösterebilmektir. Cemiyetin öncelikli amacı bölgede kabiliyetli gençleri il,

paylaşmışlardır. 11-13 Kasım 1931 tarihinde Atatürk'ün tertiplenmesini istediği güreşlerde, Kara Ali'ye yine yenilmemiştir. 17 Ocak 1991 yılında 93 yaşında (Ender Bilar 1990 olarak vermiştir. Mezar taşındaki tarihe uymamaktadır.) Zeytinlioğlu köyünde vefat edinceye kadar Sındırgılı Şerif; Gacaroğlu, İbrahim Filiz Mehmet, Akif Taşçı, Rıza Taşçı gibi pehlivanları yetiştirmiştir. Kahraman, "**Osmanlı ve Cumhuriyet...**", a.g.e., s. 64-67; Bilar, a.g.e., C.II, s. 90; Erdem, a.g.e., s. 411; Yılmaz, "**Dual...**", a.g.e., s. 5; **Edirne Postası**, Sayı:169, "**Türkiye Başpehlivanlığını ve Madalyayı Rıfat Pehlivan Kazandı**", 5 Mayıs 1927, s. 1.

⁷⁹⁹ **Edirne Postası**, Sayı: 245, "**Kırkpınar Panayırı**", 8 Mayıs 1928, s. 1.; 14 Eylül 1928 Cuma günü Yenişehir'de Edirne'ye yeni Türk Ocağı binası yaptırabilmek adına, Abdülhadi Beyefendinin fahri idaresinde, ödüllü yağlı güreş ve at koşuları düzenlenmiştir. Başpehlivana 80, başaltına 40, ayak 20, namılı pehlivan katılırsa birinciliğine ödül haricinde 100 lira ikramiye verilmesi kararlaştırılmıştır. **Edirne Postası**, Sayı: 272, "**Pehlivan Güreşleri**", 22 Ağustos 1928, s.4; 1928 yılında Himaye-i Etfal Cemiyeti kendisine gelir temini için Pazarcık şubesinde yağlı güreş müsabakaları da tertiplemiştir. **DABCA. Fon Kodu:30.10.0., Kutu:178. Gömlek: 233 Sıra: 13 Ağustos 1928.**

⁸⁰⁰ Cuma günü saat 14.00 de yapılan törende, Çankaya'dan İsmet, Gençlerbirliği'nden Nusret, Nuri, İhsan, Necmeddin Beyler ile İmalat-ı Harbiye'den Agah, Mustafa, Muhafız Gücü'nden, Osman, İdman Yurdu'ndan Ahmed İzzet beylere madalya verilmiştir. **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 2642, "**Güreşçileri Davet**", 16 Teşrin-i Sani 1928, s.5.

ilçe, köy tarayarak tespit etmek ve neticesinde buralarda birer şube oluşturarak, güreşe karşı ilgi, alakayı uyandırmak, güreş kurallarını öğretmektir. Bunun için eski pehlivanlardan cemiyetin kurucuları veya koordinatörleri olması talep edilmiş, bir fiil gönüllülük statüsünde mesai harcamaları istenmiştir. Ayrıca cemiyete üye olmak isteyenlerin ilk etapta, güreşle alakalı kişiler olması, en az iki en fazla 10 lira üyelik aidatı ödemesini de kurul uygun görülmüştür.⁸⁰¹

Ayrıca savaşlar ile yıkımdan yeni çıkmış ve iktisadi anlamda yeni bir yapılanma dönemine girmiş olan ülke de üzerlerine düşen sorumluluk bilinci ile hareket eden Hilâl-i Ahmer ve Himaye-i Etfal Cemiyetleri de düzenledikleri çeşitli organizasyonlarla, ülkenin istikbaline katkı da bulunmak ve spor ile sporcusuna destek olabilmek maksadıyla dönemin yönetimi tarafından görevlendirilmiştir.⁸⁰²

1929 yılı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de iktisadi anlamda olumsuz bir sürecin başlangıcı olmuştur. Yaşanan ekonomik bunalım neticesinde dönemin Ankara yönetimi, istikrarsız olan para politikasının daha fazla bozulmaması, Türk lirasından kaçışın önüne geçilebilmesi, dış ticaret açığının büyümemesi, ulusal gelirin küçülmemesi adına, dış pazara yönelik bir iktisat politikasından, iç pazarın büyütüldüğü bir iktisat politikasına geçme kararı almıştır. Bu karar doğrultusunda, 18 Aralık 1929 tarihinde, “Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti” nin kuruluşunu tamamlanmıştır.⁸⁰³ Bu bağlamda alınan tüm tasarruf tedbirlerine karşın, Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yapılmaması durumu düşünülmemiş, organizasyonun mevcut durumdan olumsuz etkilenmemesi ve aksatılmadan sürdürülebilmesi için bazı iktisadi tedbirlere dahi müracaat edilmiştir.

1929 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşleri’nin özellikle güreşlerin düzenlenmesinde görev alan kurumların çeşitliliği açısından diğer yıllara göre farklılık arz etmiştir. Bu farklı kurumların ilki, işin düzenlenmesinde en başından itibaren görev alan

⁸⁰¹ **Millî Gazete**, Sayı: 101, “*Trakya Türk Serbest Güreş Cemiyeti*”, 8 Ekim 1928, s. 1.

⁸⁰² “Madde 2- Cemiyet evvela şehit çocuklarıyla, saniyen harp malullerinin ve harp felaketzedelerinin çocuklarıyla iştigal eder.”

“Madde 3- Cemiyet, bunun haricinde alelumum Etfal’in himayesine ait hususat ile meşgul olur.” şeklinde ifade etmiştir. **Ankara Himaye-i Etfal Cemiyeti Nizamname-i Esasisi**, 30 Haziran 1337, s.3-4.

⁸⁰³ Ömer Celal Sarç, **İktisadi Milliyetçilik: Yerli Malı ve Tasarruf**, Yüksek İktisat ve Ticaret Cemiyeti Yay., İstanbul, 1933, s.8; Coşar, Nevin, “*Cumhuriyet Türkiye’sinde İktisadi Terbiye: Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti*”, **Dünü ve Bugünü İle Toplum ve Ekonomi Dergisi**, Sayı: 8, Temmuz 1995.

T.İ.C.İ.'dir. Dönemin hükümeti, T.İ.C.İ.'nin üzerine atfedilen bu görevleri yerine getirebilmesi adına, 4 Mart 1929 Pazartesi günü, TBMM'de yapılan bütçe görüşmelerine, spor teşkilatı ve uluslararası müsabakalara katılım masrafı olarak kuruma, 50 bin lira ödenek ayrılmasını isteyen bir kanun teklifi sunmuş ve Meclis bunu oy birliğiyle kabul etmiştir.⁸⁰⁴

1929 yılında dünya üzerinde özellikle A.B.D.'de başlayarak kısa süre içerisinde etkilerini tüm dünyada hissettiren ekonomik krizin, olumsuz neticelerinin Türkiye'ye ulaşması gecikmemiş, buğday fiyatları 18 kuruştan, 4 kuruşa, süt fiyatları 30 kuruştan 6 kuruşa düşmüş, köylü 6 lira olan yol vergisini, ağalar ise arazi vergilerini ödeyemez olmuşlardır. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tertip edilmesi savaş yıllarının ardından ilk defa zora girmiştir. Bu gelişme üzerine dönemin yöneticileri devreye girerek konu üzerinde çalışmalarda bulunmuşlarsa da istenilen sonuca ulaşamamışlardır. Konu ile ilgili olarak devreye giren Atatürk, güreşlerin Hilâl-i Ahmer ve Himaye-i Etfal Kurumlarının birlikte tertip etmesini istemiştir. Ekonomik bunalımın neticesinde tertibi tehlikeye giren Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin organizasyonunu Müze Memuru Necmi (İye), Tekel Dava Takip Memuru Halil (Kuruoğlu), Lalapaşa'lı Tefik (Sülün), Defterdarlık Murakıbbı Hafız Rasim (Ertür), Ticaret Odası Kâtibi Ahmet Ekrem (Demiray) Beyler ile Keresteci Rasim Çavuş ve Değirmenci Latif Hoca üstlenmiştir.⁸⁰⁵ Ancak bu konuda herhangi bir bilgi elde edilememesine karşın küçük ölçekle de olsa ağalık müessesesinin geleneksel olarak işletilmiş olması muhtemeldir.⁸⁰⁶

Bu minvalde devlet, belki doğrudan kendisi maddi anlamda Kırkpınar Yağlı Güreşlerine destek vermemiş, fakat çeşitli kurumları aracılığıyla Kırkpınar'a olan dolaylı desteğini daima üzerinde tutmuştur. Hatta devletin organizasyon ile

⁸⁰⁴ Ulusu, **a.g.e.**, s. 206; 1930 yılı 7,2 gr. Reşat altını 9,8 liradır. Buna göre 50 bin lira 5102 adet Reşat altını etmiştir. Bakırcı, **a.g.m.**, s. 37-38.

⁸⁰⁵ Bilar, **a.g.e.**, C.II, s.27-28; adı geçen heyete 1946 yılına kadar Nafia Müdürü Başkatibi Namazzade Mehmet, Çömlek Köylü Kara Murad, Kırklareli Milletvekili Şevket (Ödül), Suyolcu Mehmet Pehlivan, Tamburacı Osman, Kara Emin gibi isimler de katılmıştır. Köse, **a.g.e.**, 1990, s.46-47.

⁸⁰⁶ Armutlu köyünden Ali ve Selim Beyler, Hacı Hüseyin Ağa, Sadırlı Köyünden Hacı Hasan oğlu, Seymenli Köyünden Avukat Ahmet Ağa, Kemerli Köyünden Zaptiye Hasan Ağa, Orta Köyünden Bankacı Mehmet Efendi, Edirne'den Kolbaşı Çerkez Ethem Ağa, Edirne Kirişhaneden Hamza Ağa, Edirne Tabakhaneden Tahir Ağa, Edirne eşrafından Suat Bey, Adalı Halil pehlivan, Mehmet, Halil, Eşref Ağalar 1930'lu yılların ortalarına kadar ağalık yapan isimlerdir. Tayyip Yılmaz, **Tarihi Kırkpınar Güreşleri**, Edirne Belediyesi Kültür Yay., Edirne, 1995, s.22.

görevlendirdiği bu kurumlarda, yaptıkları tertipten ötürü maddi bir zarara uğramamış, organizasyondan kendi kurumlarına kaynak dahi sağlamışlardır.

Kırkpınar Panayırı, 3 Mayıs 1929 Cuma günü Ziraat Mektebi çevresinde koşulan ve geliri Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne bırakılan, at yarışı ile başlamıştır. 568. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 4-6 Mayıs 1929 Cumartesi günü başlamış ve Pazartesi gününe kadar devam etmiştir. Yağlı Güreşlerinin tertip edilmesi görevini üzerine alan Hilâl-i Ahmer ile Himaye-i Etfal Cemiyetleri hızla çalışmalarına başlamış ve mesire alanının son düzenlemelerini de tamamlayarak ilk iki gün alt boyların, son günde başpehlivanlık müsabakasının yapılmasını sağlamış ve sonuçta Gostivarlı Mülâyim Ömer⁸⁰⁷ pehlivan üst üste ikinci defa Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin başpehlivanı olma başarısını göstermiştir.⁸⁰⁸

1930 yılında Ankara Hükümeti Kurban Bayramından 4 gün önce, 6 Mayıs Salı günü bir yağlı güreş organizasyonu düzenleyerek, bir başpehlivan seçimi yapmak istediğinden, 13 Nisan 1930 tarihinde Hâkimiyet-i Milliye Gazetesine bir ilan vermiştir. İlanda, Türkiye'nin en mahir pehlivanlarının Ankara'da tertiplenecek mezkûr müsabakaya iştiraki istenmiştir.⁸⁰⁹ Bu müsabakalar aslında Kırkpınar Yağlı Güreşlerine bir alternatif şeklinde tertip edilmiştir. Bunda maksat, Osmanlı Devleti'nden kalan bu geleneksel yağlı güreşin, Cumhuriyet Türkiye'sinde mahalli bir organizasyon olduğunu ortaya koymak ve halka "Türkiye Yağlı Güreş Başpehlivanı"nı seçecek ise, tertibin yalnız merkez hükümet tarafından düzenlenecek müsabakalarla olabileceğini kabul ettirmektir. Ancak merkez yönetim, bu tarihi organizasyonun asla maddi ve manevi anlamda durmasını da istemediğinden, kurumları aracılığıyla yaşamasını da temin etmiştir. Bu sebeple, 2 Mayıs'ta Ziraat

⁸⁰⁷ Günümüz Makedonya Devleti sınırları içerisinde, Üsküp'e 60 km. Batısında 2764 metre olan Şar Dağlarının eteklerinin doğusunda yer alan Gostivar sancağında, 1900 yılında dünyaya gelmiştir. İstanbul'da ikamet eden akrabası Fehim pehlivanın talebi üzerine Türkiye'ye geldi ve 1926 yılında ilk defa Kırkpınar Yağlı Güreşlerine katıldı. 1928-29 yıllarının başpehlivanıdır. 1930 yılında Polonyalı Dünya Şampiyonu Stanislaus Zbysco ile sözleşme yaparak A.B.D.'ye gitti. A.B.D.'de yüzün üzerinde müsabaka yapıp, çoğunu da kazanan Mülâyim Ömer pehlivan Mart 1933 yılında Gostivar'a dönmüş, Mayıs 1933'te de İstanbul'a yeniden gelmiştir. Güreş meydanlarında sosyal hayatı, ahlakı ve metliği ile nam yapan Mülâyim pehlivan 3 Temmuz 1974 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Kahraman, "**Osmanlı ve Cumhuriyet...**", a.g.e., s. 70; Bilar, a.g.e., C.I, s. 140; Erdem, a.g.e., s. 414.

⁸⁰⁸ **Edirne Postası**, Sayı: 296, "Kırkpınar Panayırı", 29 Nisan 1929, s.1.

⁸⁰⁹ Müsabakaya iştirak etmek isteyen pehlivanların, Ankara Bent Deresi Caddesi'nde bulunan Türk Tiyatrosu Müdürü Tahir Bey'e mektup ile iştiraklerini bildiren dilekçelerini iletmeleri istenmiştir. **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3144, "Alaturka Güreş Müsabakası", 13 Nisan 1930, s.8 (İlan sayfası)

Mektebi çevresinde at yarışı müsabakası tertip edilmiş, hemen ardından 4-6 Mayıs 1930 tarihleri arasında, 569. Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından Sarayıçi Mesire alanında heyecanlı müsabakalarla devam etmiştir. Kırkpınar'a bölgeden ve yurtdışından (Bulgaristan) farklı boylarda pehlivanlar katılmıştır. 1930 yılının başpehlivanı Bandırmalı Kara Ali (Acar) olmuştur.⁸¹⁰ Bu arada Polonya asıllı A.B.D.'li eski Dünya Şampiyonu Stanislaus Zbysco, Dinarlı Mehmed ve Edirneli Himmet pehlivanlara yaptığı güç, kudret, kondisyon tetkiklerini tamamlamış ve iki Kırkpınar pehlivanı ile A.B.D.'de güreşler yapabilmeleri için antlaşma imzalamıştır.⁸¹¹

Bu yapılan müsabakalarda göstermektedir ki, Kırkpınar Yağlı Güreşleri yanında Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde tertiplenen yağlı güreşler sadece sportif bir rekabet değil, aynı zamanda toplumun sosyal anlamda kenetlenmesinde, ihtiyaçlar söz konusu olduğunda birlikte hareket edebilme refleksini gösterebilmesinde, kullanılan önemli kültür bir unsuru da olmuştur.⁸¹²

570. Kırkpınar Yağlı Güreşleri de tıpkı önceki yıl olduğu gibi Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından düzenlenmiş ve kurum panayıra hem ticarete hem alışverişe hem de yağlı güreş müsabakası seyretmeye gelenler için oldukça müstesna biçimde ortam hazırlamış, Hakem Heyetinin müsabakalar sırasında ortaya çıkan ihtiyaçlarını ivedilikle karşılayarak, güreşlerin başarı ile idare edilmesini temin etmiştir. 6-8 Mayıs 1931 Çarşamba ve Cuma günleri arasında yapılan müsabakalara 80 pehlivan katılmıştır. Müsabakaları Türk Güreş Milli Takımının baş antrenörü Raul Peter'de, güreşçi temini için takip etmiştir. Küçük ortayı Kırcaalılı Ali pehlivan, büyük ortayı Çingene Meralı Mehmet pehlivan, başaltını Bekçi Mehmet pehlivan kazanırken,

⁸¹⁰ Bilar, Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanığında yerel güreş severlerle yaptığı söyleşilerde yaşı ileri olanların Kara Ali'nin başpehlivan olmadığını iddia ettiklerini beyan etmiştir. Bilar, **a.g.e.**, C.II, s. 43, Kara Ali ile başlayan, oğlu Hasan ile süren ve torunu Sabri ile de sona eren yarım asırlık Acar ailesinin Er Meydanı mücadelesi Türk yağlı güreşi içinde bir ilk olmuştur. Tüm aile Kırkpınar güreşlerinde başpehlivanlığa ulaşmıştır. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Acarların Hâkimiyeti Yarım Asırdır Sürüyor.", 8 Haziran 1971, s.8.

⁸¹¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, "İki Pehlivanımız Amerika'ya Gidiyor", 2 Teşrin-i Evvel 1930, s. 4.

⁸¹² Güreş Federasyonu verilen talimatın dışında, 25 Nisan'da Biga'da Himaye-i Etfal yararına, 27 Mayıs'ta Çanakkale Tayyare Cemiyeti yararına, 22 Ağustos'ta Lapseki'de Çardak'ta, toplum yararına yağlı güreş müsabakaları tertip etmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Şefkat Yurdu", 9 Nisan 1930, s.5; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Pehlivan Güreşleri", 27 Mayıs 1930, s.4; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Lapseki'de Çardak Panayırı" 17 Ağustos 1930, s.4.

Edirneli Himmet pehlivan ile Mandıralı Çoban Mahmut pehlivanlar berabere kalmışlardır.⁸¹³

1931 yılında Kırkpınar Yağlı Güreşleri ile ilgili olarak son derece önemli bir de gelişme olmuştur. Ankara’da Kırkpınar Yağlı Güreşlerine alternatif olarak 1925 yılında da teşebbüs edilen, fakat gelen itirazlar sebebi ile bir süre yapılamayan organizasyon, 1931 yılında yeniden gündeme taşınmış ve bu sefer “Türkiye Başpehlivanlığı” adıyla tertip edilmiştir. Bu yağlı güreşler aslında, hâlihazırda devam eden Kırkpınar Yağlı Güreşlerine yıllarca da alternatif olmuştur. Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin, Ankara’da hipodromda, (Koşu sahası)⁸¹⁴ 11-13 Kasım 1931 tarihlerinde, Kırkpınar pehlivanları arasında, tertiplediği organizasyona, 5 bin seyirci takip etmiş, karşılaşmaları Atatürk ve TBMM Başkanı Kazım (Özalp) Paşa da sonuna kadar izlemiştir.⁸¹⁵ Ankara’daki bu alternatif müsabakalara, Türkiye’nin her tarafından birçok tanınmış pehlivan iştirak etmiş, güreşler 12.00’de başlamış, eski ve namdar pehlivanlar da bu müsabakaların hakemliğine ve başhakemliğine getirilmişlerdir. Başhakem olarak seçilen iki büyük ve namdar pehlivandan birisi Kurtdereli Mehmet bir diğeri de Suyolcu Mehmet Pehlivandır. Ankara’daki bu ilk Türkiye Başpehlivanlığını Kara Ali⁸¹⁶ kazanırken, ikinciliği Bolulu Cemal⁸¹⁷ ile Balıkesirli

⁸¹³ Ankara’da yapılan müsabakalarda ise küçük ortayı Abdülselem kazanırken, ikinciliği Yetim Hasan, başaltında Tekirdağlı Hüseyin birinci olurken, Mandıralı Ahmet ikinci, Büyük ortada Hayrabolulu Mehmet Ali birinci olurken, Yenici Mehmet ikinci, Bursalı İbrahim ve Edirneli Hüseyin üçüncü olmuşlardır. **Hâkimiyet-i Milliye**, Sayı: 3715, “Baş Pehlivanlık Müsabakaları Hakem Kararı”, 19 Kasım 1931, s.3; **Hâkimiyet-i Milliye**, Sayı: 3704, “Kurtdereli Mehmet Bu Yılın Hakemi Oldu”, 8 Kasım 1931, s.2; **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3525, “Edirne’de Güreş Müsabakaları”, 11 Mayıs 1931, s.4; **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3533, “Edirne’de Güreş Müsabakaları”, 18 Mayıs 1931, s.5; **Edirne Postası**, Sayı: 383, “Güreş Antrenörü”, 7 Mayıs 1931, s. 3.

⁸¹⁴ İstiklal Spor Sahası denilmektedir. **Hâkimiyet-i Milliye**, Sayı: 3665, “Pehlivan Güreşleri”, 27 Eylül 1931, s.2;

⁸¹⁵ **Hâkimiyet-i Milliye**, Sayı: 3712, “Türkiye Başpehlivanı Kara Ali”, 14 Kasım 1931, s.1; **Hâkimiyet-i Milliye** Sayı: 3707, “Türkiye Başpehlivanlığı”, 9 Teşrin-i Sani 1931, s.3.

⁸¹⁶ 1899 yılında Balıkesir Bandırma’da dünyaya gelen Ali (Acar), ilk tahsilini de yine aynı yerde almıştır. Dedesi ve dayısı da pehlivan olan Kara Ali rençberlik yapmıştır. İlk ustası Muharrem pehlivandır. **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 4016, “Türkiye Başpehlivanlık Müsabakası Bugün Başlıyor”, 29 Eylül 1932, s. 1 ve 5.

⁸¹⁷ 1905 yılı Bulgaristan Pravadi doğumlu olan pehlivan 90 kilo ağırlığında olup, 1926 tarihinde Anadolu’ya göç etmiştir. Ustası Kızılçıklı Mahmud pehlivandır. **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 4016, “Türkiye Başpehlivanlık Müsabakası Bugün Başlıyor”, 29 Eylül 1932, s. 1ve 5.

Çoban Mehmet 2 saat 40 dakika süren mücadelenin ardından berabere kalarak elde etmişlerdir.⁸¹⁸

Kara Ali, 1931 yılı Türkiye başpehlivanlığını kazanmasının ardından verdiği demeçte genelde Türk, özelde Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin felsefesine eskiden olduğu biçimde, pehlivanların sahip çıkmadıklarını, kısa süre içerisinde sonuç odaklı hareket ettiklerini, yağlı güreşin sahip olduğu ahlak, liyakat kavramlarının yavaş yavaş kaybolduğunu ifade ettikten sonra aslında bunun bir çözümü olduğundan bahsetmiş ve yağlı güreş kültürü ile ilgili bir okul kurulursa burada kendisinin de gönüllü görev alabileceğini, hatta eskisinden daha kaliteli pehlivanların yetiştirilebileceğini ifade etmiştir.⁸¹⁹

1931 yılında Ankara’da Atatürk’ün himayesinde, Himaye-i Etfal yararına yapılan güreşte, Kurtdereli Mehmet pehlivanın hâlihazırda yapılan hemen tüm yağlı güreşlere, hakem olarak bir katkı sunma çabası içerisinde olduğunu gören Atatürk, Kurtdereli pehlivana takdirlerinin iletilmesini istemiş ve bu suretle de “Türk güreşinin üzerine mutlak surette eğilin!” talimatını vermiştir.⁸²⁰

Bu maksatla Ankara’da, Kurtdereli Mehmet’in kaldığı otele bir gece yarısı yaveri Salih Bozok ile arkadaşı Kılıç Ali’yi gönderen Atatürk, kendisine nakdî bir ödül ile pehlivani öven sözlerin olduğu bir mektup yollamıştır. 12 Kasım 1931 Perşembe günü yazdığı mektupta Mustafa Kemal Paşa, ilerleyen yaşlarında güreş hakemliği yapmakla birlikte, maddî sıkıntı içinde bulunan Kurtdereli Mehmet pehlivana, İş Bankası’na bağlı kendi maaşından, Aralık ayı içerisinde faizi ile birlikte kesilmek

⁸¹⁸ **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3715, “Baş Pehlivanlık Müsabakaları Hakem Kararı”, 17 Kasım 1931, s.3; **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3709, “Pehlivan Güreşleri”, 11 Kasım 1931, s.31.

⁸¹⁹ **Hâkimiyet-i Milliye**, Sayı: 3712, “Pehlivan Güreşleri”, 14 Kasım 1931, s.4.

⁸²⁰ Amasyalı Hüseyin, Koç Ahmed, Gönenli Abdullah, Mandıralı Ahmet, Amasyalı Mahmut, pehlivanlar başaltı için güreşirken, Kara Ali, Kırkağaçlı Hasan, Edirmeli Himmet, Çoban Mahmut, Bulgaryalı Molla Arif, Bolulu Cemal, Dinarlı Mehmet ise başa güreşmişlerdir. **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3711, “Dün Başaltı ve Baş Seçme Güreşleri Yapıldı”, 13 Kasım 1931, s.4; 1932 senesi Türkiye başpehlivanlık müsabakasına iştirak edecek vilayet birincisini seçmek üzere, öncesinde yapılan müsabakaların birincileri ile Ankara’da cemiyetimiz tarafından güreş müsabakası tertip edilmiştir. **DABCA. 30.10.00.145.36m.5.2** (25Nisan 1932); Temizoğlu, **a.g.e.**, 1979, s. 11; Tayyip Yılmaz Dualı Çayır’ın 90 Yılı adlı eserinde 1929-1932 yılları arasında Edirne Kırkpınar’da güreşlerin bitme noktasına geldiğini, bu sebeple güreşlerin Ankara’da yapıldığını ifade etmiştir. Yılmaz, “**Dualı...**”, **a.g.e.**, s.10-11.

üzere 1.000 lira hediye etmiştir.⁸²¹ Bu paranın güncel değerinin anlaşılabilmesi için dönemin en üst düzey A sınıfı, 1. Dereceden, 150 gösterge sahibi ve 4. katsayıdan bir memurun (600 lira) ve en düşük memur sınıfı olan C'deki 19. Dereceden, 10 göstergeye sahip, 4. katsayıdaki personelin aylık maaşlarına (40 lira) bakmak yeterlidir.⁸²²

Aynı yıl içerisinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, yalnız Kırkpınar Yağlı Güreşlerinden değil, yurtdışında da kendisine mâli destek bulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde Türk Cemiyetleri adına tertiplenen organizasyonda, Türkiye'nin Kırkpınar başpehlivanlarından Mülayim Ömer ile Hüseyin Ahmet, Amerikalı rakipleri ile mücadele etmiştir. Mülayim Ömer, Amerikalı Michael Marco ile yaptığı müsabaka da rakibinin sırtını 30 dakika içerisinde yere getirmiş, Hüseyin Ahmet, Henry Walker'i 20 dakika içerisinde mağlup etmiş, İki A.B.D.li pehlivan Withrile Averson ve Bob Lornes'un mücadelesi de eşitlikle sonuçlanmış, bu mücadelelerin ardından elde edilen gelir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bırakılmıştır.⁸²³

Diğer yandan, Cumhuriyet Türkiye'sinin önemli kurumlarından birisi olan ve 19 Şubat 1932 tarihinde faaliyete geçen Halkevleri⁸²⁴, kuruluşundan itibaren dil, tarih, edebiyat, sanat, spor ve her türlü devlet etkinliğinde organizasyon tertibini temin eden, ödenek ayarlayan, yazışmaları yapan bir teşkilat olmuştur. Bu sebeple, faaliyet

⁸²¹ Ali Kılıç, **Kılıç Ali'nin Anıları**, Derleyen: Hulusi Turgut, İstanbul, 2008, s.598; Cem Atabeyoğlu, **Atatürk ve Spor**, Hisarbank Kültür Yayınları, İstanbul 1981, s. 26-27; Atatürk, Kurtdereli'nin "*Ben güreşirken daima Türk Milletini arkamda hissederim.*" sözünden hareketle, bunun gençlere bir meslek, erdem, vatan sevgisini aşılama noktasında önemli bir adım olduğunu ifade eden 15.11.1931 tarihli mektup ve kendi tasarrufundan bir miktarda para göndermiştir. Kurtdereli, çek olarak verilen parayı bozdurmak istemiş, banka muhasebecisi para verip, çeki vermeyince, Kurtdereli hiddetlenmiş ve bunun üzerine banka müdürü işlemin yapılabilmesinin buna bağlı olduğunu söyleyince, Kurtdereli parayı iade etmiş, çekini geri istemiş, bunu neden yaptığını soran banka müdürüne de "Orada Atatürk'ün resmi ve imzası var, ben parayı ne yapayım." şeklinde cevap vermiştir. **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3714, "*Gazi'den Kurtdereli'ye*", 17 Kasım 1931, s.1; Altay, **a.g.m.**, s.25. Halis Erdem Doğuştan Günümüze Kırkpınar adlı eserinde mektubun tarihini, Atıf Kahraman'ın Cumhuriyet'e kadar Türk Güreşi adlı eserine dayandırarak 12.12.1931 olarak vermiştir. Erdem, **a.g.e.**, s. 252.

⁸²² Ataay, **a.g.m.**, s.434.

⁸²³ Hilâl-i Ahmer yararına yapılan turnuvada İki A.B.D.'li pehlivan Withrile Averson ve Bob Lornes'un mücadelesi de eşitlikle sonuçlanmıştır. **Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası**, 11. Yıl, S. 124, Ankara, 15 Mayıs 1932, s. 344.

⁸²⁴ Türk Ocakları, Cumhuriyet tarihinde ilk defa vilayet ve belediyelerle temasa geçerek, programa denk gelecek ödeneğin bütçelere konmasının temin edilmesi, halkın spor yaşamını maddi anlamda destekleyecek bir planın sürekli olarak uygulanması hususunda, dönemin yönetim kademelerine baskı yapmışsa da başlangıçta başarılı olamamıştır. Birde Türk Ocağının, 10 Nisan 1931 tarihinde, 257 şubesi ile beraber CHP'ye katılma kararı almasıyla, süreç birkaç ay duraksadıysa da tasarı 6 Ağustos 1931 tarihli ve 1686 sayılı tezkire ile Meclisten geçerek kanunlaşmıştır. **DABCA. Fon Kodu: 490.01.2. Kutu: 8 Gömlek: 9 Sıra: 1.**

programlarında beden ve ruh gelişimi ve değişiminin sağlanabilmesi amacıyla çevre şartlarına da uyum sağlayan tüm geleneksel Türk sporlarının, bunun yanı sıra bisiklet, yüzme, tenis, dağcılık, ritmik jimnastik, gülle atma, trapez benzeri modern spor dallarının da faaliyetlerini yürütmüş, maddi destek sağlanmıştır. Devlet, Halkevleri vasıtasıyla ülkenin hemen her yerindeki genç kuşaklara geleneksel güreşi öğretmek, sergilemek ve hatta özendirilmek görevini de bu felsefe ile yerine getirmiştir. Halkevleri aracılığıyla devlet yönetimi, yağlı güreş tarzındaki kültürel değerlere sahip çıkıldığını da halka göstermiş, Osmanlı geleneğinden farklı olarak, başpehlivan belirleme usulünü sadece Kırkpınar da tertiplenecek müsabakalara bırakmamış, bunun yerine yıl içerisinde pek çok organizasyon yaparak, buradan elde edilen sonuçları da kullanmak suretiyle, yağlı güreş içinde adeta bir turnuva tertip etmek suretiyle, buradan gelen pehlivanlar ile Türkiye'nin başpehlivanını yıl içerisinde belirlemeyi uygun görmüştür. Bu anlamda, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine alternatif olarak düzenlenen Ankara'daki yağlı güreş organizasyonunun tertibinde Halkevleri öncül görev almıştır.⁸²⁵

Halkevlerinin, Cumhuriyet Kurumu olarak mutlak surette sağlıklı nesiller için bulundukları yerlerdeki temayüllere, fırsat ve araçlara göre çeşitli sporlardan ve beden hareketlerinden bir ya da birkaçı ile meşgul olmaları dönemin hükümeti tarafından da talep edilmiştir. Hükümetin talebi üzerine yetkili kurullar tarafından içerisinde Edirne'nin de olduğu 20 mntıkaya ayrılmış olan 25 şehir, sportif masraflarının vilayetler ve belediyeler tarafından kendilerine ayrılan, 1932 yılı tahsisatının toplamının %1'i veya yerine göre, tasarrufu mülki amire bırakılmak üzere, %2'sinden yararlanacaktır ki, bu da yaklaşık olarak bütçede 250 bin liralık bir meblağa denk gelmiştir.⁸²⁶

1932 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin başlamasına bir aydan az bir zaman kaldığı dönemde, Himaye-i Etfal Cemiyeti Genel Merkez Başkanlığı'nda, 8 Nisan 1932 Cuma günü saat 14.00'de bir kurul toplantısı yapılmıştır. Edirne Belediye Başkanı Ahmet Ekrem (Demiray) Bey'in liderliğinde yapılan toplantı da Kazanç

⁸²⁵ DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu:1099 Gömlek:16 Sıra:17-18-19-20.

⁸²⁶ DABCA. Fon Kodu: 490.01.2. Kutu: 8 Gömlek: 9 Sıra: 2; 1932 yılında 1 gr altın 929 kuruştur. Feridun Ergin, "Birinci Dünya Savaşı'nda ve Atatürk Döneminde Fiyatlar ve Gelirler", C.III, S.7, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Ankara, 1986, s.78.

Memurları, Özel Muhasebe Müdürü, Halk Fırkası İl Başkanı ve Veteriner Cemil Bey'in, yapmış oldukları hizmetler içerisinde karşılaşılan bazı mâli aksaklıklar sebebi ile 1932 yılı tertip komitesinden ihraç edilmelerine, nizamnamesinin 84. maddesi uyarınca karar verilmiştir.⁸²⁷ 1932 Kırkpınar Yağlı Güreşleri bu suretle kurum içerisinde yaşanan bazı mâli aksaklıklar sebebi ile de sancılı başlamıştır.

Devlet tarafından Kırkpınar'ında bulunduğu spor organizasyonlarına destekler sağlanırken, ayrıca 20 Nisan 1932 tarihli, 1070 numaralı tezkire ile de Hilâl-i Ahmer Cemiyet-i Umumiyyesinin, Edirne Şubesi tarafından, 5-6 Mayıs 1932 tarihinde icra edeceği yağlı pehlivan güreşleri için piyasaya sunulan müsabaka biletlerinden 1629 sayılı kanunun 2. Maddesinin (d) bendine göre, eğlence ve hususi istihlak vergisi alınmamasını da karara bağlamıştır.⁸²⁸

Tüm bunlar yaşanırken Cumhuriyet idaresi, bundan önceki yıllarda olduğu gibi yine Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşlerini ulusal bazda değil, yerel bazda bir başpehlivan seçilen organizasyon gibi değerlendirek, Türkiye genelini kapsayan bir "başpehlivan"ın seçilmesi adına tekrardan bir faaliyet içerisine girmiştir. Organizasyonun tertibi görevi de yine Edirne'de yapıldığı şekliyle üç büyük vilayet içinde Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne bırakılmıştır.

Himaye-i Etfal Kurumu Ankara Merkez Başkanı, Hüseyin Avni Bey, 25-29 Nisan 1932 tarihinde hem milli sporumuzun teşvik edilmesi hem de cemiyete maddi destek sağlanması için Başbakanlık Müsteşarlığına yazdığı dilekçede, "Türkiye Başpehlivanlık" müsabakası adı altında, Ankara, İstanbul, İzmir ili merkez ve taşra yerleşimleri için yağlı güreş müsabakaları tertip etmek adına izin istemiştir. 25-29 Nisan 1932 tarihinde Ankara'daki seçmeler başlamışsa da ikinci gün yaşanan hava muhalefeti sebebi ile diğer müsabakalar ileri bir tarihe ertelenmiştir. Ertelenen

⁸²⁷ Kızılay Arşivi bu belgeleri sınıflandırmadığı için sayı numarası henüz yoktur. **Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Muhasebe No: 2304, Tarih: 20.4.1932;** Arşiv memurunun verdiği bilgi yaşanan ve adalete intikal eden bu durumun bazı yolsuzluk şüphelerinden kaynaklandığı yolundaydı. Ancak bu belgeler tarafıma konunun mahremiyeti sebebi ile verilmedi.

⁸²⁸ **TBMM Tutanak Dergisi, 3. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 40, C. 9, 04.03.1929;** Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Genel Merkezi, Edirne Şubesi tarafından 1929 yılından itibaren, 1946 yılına kadar Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tertibi için 1629 numaralı kanunun 2. Maddesinin (d) fıkrasına göre tevfiğe eğlence ve özel tüketim vergisinden hariç tutularak, bilet satışı ile görevlendirilmiş ve Edirne Defterdarlığı'na durum tebliğ edilmiştir. Kızılay Arşivinden alınan bu belge henüz arşivin 1928 tarihinden sonraki nüshaları sıra numaralandırılması yapılmadığından belgenin yazışma numaraları verilecektir. **T.C. Mâliye Vekaleti Varidat Umum Müdürlüğü, No: 19193, H. 117, 20/4/1932 tarihli ve 1070 numaralı tezkire C: Muhasebe No: 2618, Tarih: 2.5.1932.**

müسابakalar 6 Mayıs Cuma günü yeniden başlamış ve Türkiye Yağlı Güreşleri Başpehlivanlığı Ankara il müسابakaları da 8 Mayıs 1932 tarihinde tamamlanmıştır.⁸²⁹

Tüm bunlar yaşanırken Ankara'da Meclis'te sporcuların tenzilatlı olarak toplu ulaşım araçlarını kullanması hakkında kanunun, beş yılın ardından yeniden yürürlüğe getirilmiş, 23 Mayıs 1932 Pazartesi günü yapılan genel oturum ile tüm sporcularında indirimli olarak demiryolları, vapur, otobüs gibi hizmetlerden faydalanabilecekleri beyan edilmiştir.⁸³⁰ Sporculara tanınan bu haklar elbette Kırkpınar'da mücadele veren pehlivanlar içinde geçerlidir ve devletin konu üzerinde ne denli hassas olduğunu göstermesi açısından da önemlidir.

1932 yılı Türkiye'deki yağlı güreşler için oldukça farklı bir zaman dilimi olmuştur. Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yapılmasının yanı sıra Ankara-İzmir ve İstanbul'u içine alan bir "Türkiye Başpehlivanlığı" müسابakası Kırkpınar'a alternatif olarak yeniden düzenlenmiştir. Edirne'deki Kırkpınar Yağlı Güreşleri ile Ankara'daki yağlı güreşler, başkentte yaşanan hava muhalefeti sebebi ile aynı zaman dilimine denk gelmiştir. Devlet, Edirne şehrini de İstanbul, İzmir, Ankara'nın arasına değerlendirilmeye tabi tutulmasını gündeme getirmiş ve son anda bu düşünce de kabul görmüştür. Böylece merkez nezdinde, Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşleri, ulusallıktan yerelliğe doğru evrilmiştir. Hıdırellez zamanı Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin düzenlediği bir organizasyon ile Edirne'de 6 Mayıs Cuma günü, 571. Kırkpınar Yağlı Güreşleri Sarayı'nda yapılmış, Bolulu Cemal, Tekirdağlı Hüseyin, Edirneli Arif pehlivanlarında iştirak ettiği müسابakaları, Bandırmalı Kara Ali (Acar) kazanmıştır.

Kırkpınar'ın ardından 20 Haziran 1932 yılında toplanan Meclis'te, sporu ve sporcuyla himaye edenlere dönemin hükümeti tarafından 50.000 lira destek verilmesi öngörülmüş, encümente kararı aynen kabul etmiş, 22 Haziran 1932 tarihinde de kanun

⁸²⁹ **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3380, "Bugünkü Pehlivan Müsabakaları", 6 Mayıs 1932, s.8.

⁸³⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 4. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 51, C. 8, 23.05.1932. Mâliye Vekaleti bütçesi görüşülürken, Türkiye İdman Cemiyeti İttifakına ilk defa TBMM'nin bir genel kurul toplantısında, 15 Mayıs 1926 Cumartesi günü, 40 bin lira destek verilmesine karar verilirken, İttifakın yedinci Kongresinde 1933 yılında sporcuları teşvik maksadıyla demiryolları seyahatlerinde %50 indirim yapılması kararı verilmiştir. Bundan federasyona bağlı sporcular faydalanabilmiştir. Yağlı Güreş pehlivanlarının bundan yararlanıp, yararlanmadığı tespit edilememiştir. **TBMM Tutanak Dergisi**, 2. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 99, C. 25, 15.05.1342; Bunun bir örneği de **TBMM Tutanak Dergisi**, 4. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 51, C.8, (23.05.1932) tarihindeki oturumunda görülmüştür.

yürürlüğe girmiştir.⁸³¹ Bu aslında Kırkpınar’da ağalık yapmaya gönüllü kişilerin yolunu açmak adına, devletin yaptığı bir katkı olarak da görülebilir. Fakat uzun yıllar bundan sadece devletin görevlendirdiği Himaye-i Etfal Cemiyeti faydalanmıştır.

Tüm bunlar yaşanırken dönemin spor yöneticileri, Kırkpınar’ın bu tarihten itibaren lokal bir organizasyon olarak resmileştirilmesi gerektiği düşüncesini yinelemiş, Kırkpınar’da ilk sırada yer alacak pehlivanın, Edirne’nin başpehlivanı olarak ilan edilmesi gerektiği üzerinde durmuş, Kırkpınar’ın başpehlivanının Türkiye’nin başpehlivanı olmayacağını ifade etmişlerdir.⁸³² Bundan sonra da düzenlenecek yağlı güreş organizasyonunda artık, “Türkiye Başpehlivanlığı” adıyla yoluna devam etmesi gerektiği, eğer Edirne’nin de tertibe alınması halinde, Ankara-İzmir-İstanbul ile birlikte adının “Kırkpınar Yağlı Güreşleri” olarak tekrar değiştirilebileceğini belirtmişlerdir. Bu anlamda Himaye-i Etfal ve Hilâl-i Ahmer’in ortak tertipledikleri bir organizasyon olarak İzmir için 7-9 Eylül arası Alsancak Stadyumunda yapılan yağlı güreş müsabakalarında, başpehlivana 200, ikincisine 75, başaltında galip gelene 125, mağlup olana 50 lira verilmiştir. İzmir’de başpehlivanlığı Tekirdağlı Hüseyin’i pes ettiren Kara Ali kazanmıştır.⁸³³

Bir süre sonra final müsabakalarının İstanbul’da yapılacağı ve bunu da Himaye-i Etfal Cemiyeti adına, İstanbul Sergi Tertip Komitesi’nin Dolmabahçe Stadında düzenleyeceğinin, kamuoyuna duyurulmasının ardından, gelişmelerden haberdar olan bölgenin ileri gelen cemiyet temsilcileri özellikle de Edirne eşrafı, İstanbul’daki yağlı güreş organizasyonuna tepki göstermişler ve yalnız Edirne Sarayı’nda alınabilecek unvanın İstanbul, İzmir ya da Ankara’ya tevdi edilmesinin mümkün olamayacağını, yağlı güreşlerin merkezinin Edirne olduğunu ve unvan verilecekse, değerini bilen, davanın gerçek sahiplerinin bunu yapmasının doğru olacağından söz etmişler ve Türkiye Başpehlivanlığı müsabakalarının finalinin

⁸³¹ TBMM Tutanak Dergisi, 4. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 66, C. 9, 20.06.1932; TBMM Tutanak Dergisi, 4. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 68, C. 9, 22.06.1932. 4 ve 7 Aralık 1932 tarihinde de yine sporu himaye eden cemiyetlere toplamda 40.000 lira devlet hazinesinden bütçe ayrılmıştır. 7, 2 gr. olan Reşat altının 1932 yılındaki fiyatı 9, 2 liradır ve 50.000 liraya 5.434 adet alınabilmektedir. Bakırcı, a.g.m., s. 38, 46; TBMM Tutanak Dergisi, 4. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 9, C. 19, 4.12.1933; TBMM Tutanak Dergisi, 4. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 10, C. 19, 7.12.1933.

⁸³² Edirne Postası Gazetesi, Sayı: 440, “Panayır ve Güreş”, 28 Nisan 1932, s. 1; Türk Spor Dergisi, Sayı: 151, “Kara Ali Gene Şampiyon”, 8 Ekim 1932, s. 4-5; Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, Sayı: 3883, “Kırkpınar Panayırındaki Müsabakalar”, 9 Mayıs 1932, s. 5.

⁸³³ Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, Sayı: 4010, “İzmir’de Pehlivan Güreşleri”, 14 Kasım 1932, s.6; 1932 yılında 7,2 gr. Reşat altını 9,2 Türk lirasıydı ve buna göre 200 liraya, 21,7 gr. Reşat altını alınabiliyordu.

İstanbul'da olmasına ve adının “Kırkpınar” olarak ilan edilmesine de tepki göstermişlerdir. Heyet, Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşlerine katılımın, diğer üç vilayettekinden de az olsa da yine de yağlı güreş müsabakalarının başpehlivanını daima Kırkpınar'ın belirlediğini ve bundan sonra da belirlemeye devam edeceğini de ifade etmişlerdir. Ayrıca Edirne Tertip Komitesinin bir diğer öneri ve beklentisi de İstanbul Sergi Komitesinin mutlaka bir yağlı güreş düzenlenecekse, Kırkpınar'ın iki hafta sonrasında, İstanbul'un fethinin yıldönümünde (29 Mayıs) ve “İstanbul Fetih Yağlı Güreşleri” adı altında tertiplenmesinin daha doğru olacağı yönünde görüş beyan etmişlerdir.⁸³⁴ Ama yine de yapılan itirazlara rağmen, vilayetlerinde birinci olan pehlivanlar, Ağustos ayının sonu, Eylül ayının başında tertiplenen “Türkiye Başpehlivanlığı” çeyrek final mücadelesine İstanbul'da katılmıştır.⁸³⁵

İstanbul Yeni Bahçe'de saat 15.00 de yapılan müsabakalar için üç yıldan beri olduğu gibi Himaye-i Etfal Cemiyeti sorumluluk üstlenirken, 21-23 Eylül'deki yağlı güreşin ödülü Kırkpınar'a göre elbette daha yüksek olmuştur.⁸³⁶ Ankara'daki yarı final ve final müsabakaları için 28-30 Eylül, saat 17.00 belirlenmiştir. Devlet ricalinden Gümrük ve İnhisarlar Vekili Ali Rona, Himaye-i Etfal Cemiyeti Başkanı Dr. Mehmet Fuat Bey (Umay) ile Tayyare Cemiyeti Başkanı Fuat Bey, (Bulca) iştirak etmişlerdir. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Başkanı Fuat Bey kurumun maksadını her ilin kendi içerisinde müsabakaları tertiplemesi, finalin ise Ankara'da organize edilmesi olarak açıklamıştır. Cemiyet, idari merkezden Ankara'da kendilerine yer tahsis edilmesini de talep etmiştir.⁸³⁷ Müsabakaların başında Tamburacı Osman pehlivan ile Bursalı İbrahim pehlivan 10 dakikalık bir gösteri maçı yapmışlardır. Finalde Kara Ali ile Manisalı Rifat⁸³⁸ pehlivanlar mücadele etmiş ve birinci gelen Kara Ali pehlivana

⁸³⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Bugün Yapılacak Büyük pehlivan Güreşleri”, 1 Ağustos 1932, s. 4.

⁸³⁵ **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3380, “Bugünkü Pehlivan Müsabakaları”, 6 Mayıs 1932, s.8.

⁸³⁶ İstanbul'daki müsabakalardaki ring havuzun üzerine tesis edilmiştir. Böylece seyirciler ayakta kalmamıştır. Hakem Heyetinin başkanlığını Kurtdereli Mehmet pehlivan ve Şevket Bey yapmıştır. Hakem Heyetinin belirlediği esaslara göre; küdeden ya da sarmadan açık verildiğinde pehlivan yenilmiş sayılmayacaktır. Ayrıca kazık ve boyunduruk oyunu da yasaklanmıştır. **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 4015, “Türkiye Başpehlivanlık Müsabakası Yarın”, 28 Eylül 1932, s. 5; **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı:4016, “Türkiye Başpehlivanlık Müsabakası Bugün Başlıyor”, 29 Eylül 1932, s. 1.

⁸³⁷ **DABCA. Fon Kodu:30.10 Kutu:145 Gömlek:36.5 Sıra:1-2** (25 Nisan 1932); **Edirne Postası**, Sayı: 454, “Pehlivan Güreşleri”, 1 Ağustos 1932, s. 2; **Hâkimiyet-i Milliye**, Sayı: 3985, “932 Baş Pehlivanlık Müsabakasına Hazırlıklar”, 1932, s.3.

⁸³⁸ 1898 yılı Ustrumca ilçesi Hamzalı köyü doğumlu olan Rifat pehlivanın babası Bayram'da bir pehlivandır. Rençberlik yapan pehlivan 1913 yılı Balkan Savaşlarının ardından Anadolu'ya Manisa'ya

Türkiye İdman İttifakları Cemiyeti ilk defa altın madalya, Kütahya işi bir vazo hediye ederken, Elektrik İdaresi tarafından fazla yağları eriten bir makine ve 500 lira nakit ödül verilmiştir.⁸³⁹

1932 yılında Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin de desteklenmesi noktasında görevlendirilen Edirne Halkevinin bünyesinde, spor yapmaya elverişli bir tesis olmamakla birlikte, kendisine parti il teşkilatı tarafından 8x8 ebadında tahsis edilen bir bina vasıtasıyla kısa süreli de olsa güreş, tenis, barfiks, jimnastik gibi bazı branşlar için spor salonu hüviyetinde bir alan oluşturularak, Edirne'nin salon sporu ihtiyacı kısmen de olsa karşılanabilmiştir. Bunun haricinde, parti genel sekreterliği tarafından temin edilerek, Edirne Halkevine gönderilen bir atış tüfeği sebebi ile bina içerisinde birde poligon sahası oluşturulmuştur.⁸⁴⁰ Ayrıca Halkevi yönetimi tarafından güreşin Edirne şehrinde canlandırılması adına yoğun faaliyetler yürütülmesi kararı da alınmıştır. Bu maksatla Tatarlar, Süloğlu, Lalapaşa köylerinde güreş ocağı tesis edilmiş, ihtiyaçların teminin gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti için Fuat Balkan⁸⁴¹ görevlendirilmiştir.⁸⁴² Bu anlamda Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve çevre illerdeki Halkevlerine güreş sporunun her türü için yapılan alet, ekipman desteği aşağıda gösterilmiştir.⁸⁴³ (Tablo 7)

İL- İLÇE	PIRPIT	GÜREŞ BRANDASI	GÜREŞ MİNDERİ
EDİRNE	18	3	
UZUNKÖPRÜ	12	2	
HAVZA	6	1	
İPSALA	6	1	
MERİÇ	6	1	

göç etmiştir. Kara Ali, Pomak Ahmed, Gostivarlı Mülayim'i yenerek başpehlivan olmuştur. **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 4031, "Manisalı Rifat", 4 Ekim 1932, s. 3.

⁸³⁹ **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 3380, "Bugün Ankara Vilayetin'in Başpehlivanları Seçiliyor", 6 Mayıs 1932, s. 3; **Edirne Millî Gazete**, Sayı: 272, "Himaye-i Etfal", 16 Ağustos 1932, s. 1; **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, Sayı: 4028, "Türkiye Başpehlivanlık Müsabakaları Devam Ediyor", 1 Ekim 1932, s. 5; **Edirne Posta Gazetesi**, Sayı: 454, "Pehlivan Güreşleri", 1 Ağustos 1932, s. 2; **Hâkimiyet-i Milliye**, Sayı: 4029, "Başpehlivan Bugün Belli Olacak", 2 Ekim 1932, s.1-2; **Hâkimiyet-i Milliye**, Sayı: 4030, "Kara Ali Türkiye Başpehlivani", 3 Ekim 1932, s.3.

⁸⁴⁰ **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1099 Gömlek:16 Sıra: 1.**

⁸⁴¹ Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde komitacı, Millî Mücadele'de İstiklal Madalyası sahibi bir binbaşı, Beşiktaş Jimnastik Kulübünün kurucularından ve 4. Başkanı da Eskrim Federasyonu Başkanı olan bir spor yöneticisi, futbol, jimnastik alanlarında amatör sporcudur. Turgut Gürer, **Komitacı, BJK'nın Kurucusu, Fuat Balkan'ın Anıları**, İstanbul, 2008, s.90-92.

⁸⁴² **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu:1099 Gömlek:16 Sıra: 2.**

⁸⁴³ **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu:1099 Gömlek: 16 Sıra: 3-5.**

KEŞAN	6	1	
KIRKLARELİ	12	2	
VİZE	12	2	
BABAESKİ	30	5	1
LÜLEBURGAZ	30	5	
TEKİRDAĞ	80	18	

Edirne Halkevi binası sadece bir spor salonu olarak kullanılmasının dışında hayır kurumlarının toplum yararına yaptıkları faaliyetler içinde hizmet vermiştir. Bunlardan en önemlisi Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin ileriki yıllarda Kırkpınar Yağlı Güreşleri öncesinde tertip edilecek, “Gülbüz Çocuk Müsabakası”nın ilk defa kurumun yararına ve adına atfen, yine Edirne’de 24 Nisan 1933 tarihinde saat 14:00 de düzenlenmesidir. 2-6 yaş arasındaki çocukların ebeveynleri ile birlikte iştirak edebildikleri müsabaka da 24 çocuk yarışmış, sonuçta Edirne İtfaiye Müdüriyetinden Arif Bey’in 2 yaşındaki oğlu Kemal birinci, İnhisarlar Muhakemat Kâtibi Halil Bey’in oğlu Mahir ikinciliği, İnhisarlar Muhasebecisi Muhittin Beyin kızı Hüceste üçüncülüğü elde etmişlerdir. Bu yarışma gibi güzellik yarışmaları da ilerleyen dönemlerde Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bünyesinde kendisine yer bulmuştur.⁸⁴⁴

4 Mayıs 1933 Perşembe gününden başlayarak, 6 Mayıs Cumartesi gününe değin devam edecek olan Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin katkılarıyla Sarayıçi mesire alanında, mevsim normallerinin dışında bir hava muhalefetine rağmen tertip edilmiştir.⁸⁴⁵ Kırkpınar Yağlı Güreş müsabakalarına Kara Ali, Rusçuklu Arif, Molla Mehmet, Gostivarlı Mülayim, Âdem Çengel Hasan, Tekirdağlı Hüseyin, Himmet⁸⁴⁶, Cemal, Çoban Mehmet, Pomak Ahmet ve Mahmut gibi nam sahibi pek çok pehlivan iştirak etmiş, müsabakalar sonucunda 25 yaşındaki Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya) pehlivan rakiplerine üstünlük sağlamıştır. Fakat dönemin

⁸⁴⁴ **Edirne Postası**, Sayı: 498, “Himaye-i Etfal Gülbüz Çocuk Müsabakası”, 25 Nisan 1933; **Edirne Postası**, Sayı: 499, “Gülbüz Çocuk Müsabakası”, 26 Nisan 1933; **Edirne Millî Gazete**, Sayı: 408, “Gülbüz Çocuk Müsabakası”, 27 Nisan 1933, s. 1.

⁸⁴⁵ **Edirne Millî Gazete**, Sayı: 409, “Panayırılar”, 1 Mayıs 1933, s.1.

⁸⁴⁶ 1.91 cm. boyunda, 105 kilo sıkletinde olan Himmet pehlivan, A.B.D.’de 18 sene kalan Yusuf pehlivanın oğludur. Dinarlı Mehmet pehlivan en önemli rakibidir. 1931 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde Çoban Mahmud ile berabere kalmıştır. Bu iki pehlivana ayda 200 dolar verilmek sureti ile mutabakat sağlanmış, 3 yıl kontrat yapılmıştır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “İki Pehlivanımız Amerika’ya Gidiyor”, 02 Ekim 1930, s.4.

gazetelerinde ve ileri gelen pehlivanlar arasında, Türkiye İdman Cemiyeti ve Halkevleri, bu “Milli” spor ile daha fazla alakadar olmadıkları için eleştirilmişlerdir.⁸⁴⁷

Aslında Halkevleri kurulduğu yıl olan 1932’den itibaren sporu canlandırmak adına aktif spor faaliyetlerinin içerisinde yer almaya başlamıştır. Müsabakalar tertipleme, milli sporcuları destekleme, konferanslar, seminerler düzenleme gibi faaliyetler de bulunmuşlardır. 5 Ağustos 1933 tarih ve 6/25 numaralı tamim uyarınca şehirler zenginlik, gençlik ve demografik anlamda üçlü tasnife tabi tutulmuş, buna göre şehirlerdeki spor ve sporcuya ayrılacak ödenekler belirlenmeye çalışılmıştır. 4 Aralık 1933 tarihinde sporu ve sporcuyu himaye ve teşvik edenlere verilecek devlet desteği, Encümen tarafından 20.000 liraya kadar düşürülmüştür. Bir yıl sonrasında yapılan tasnifte spor ve sporcuya destek hususunda Zonguldak ile Tokat’a bir ödeneğin ayrıldığı, Yozgat gibi spor ve sporcu anlamında biraz daha yetersiz olan bir şehre 1000, bu şehirden biraz daha iyi durumda olan Balıkesir’e 3.375, nispeten spora ve sporcuya doymuş olan İstanbul’a 2500 liralık bir ödenek ayrıldığı, aynı tarihte İzmir’de, hiçbir devlet ödeneğinin olmadığı⁸⁴⁸ ve dönemin idarecilerinin tasnif kriterlerinde birtakım olumsuzlukların göze çarptığı tespit edildiği halde uygulamalar bunun tam tersi olmuştur.⁸⁴⁹

Halkevleri bu anlamda, parti yönetiminin millet üzerinde ikame etmek istediği resmî ideolojisinin ve yönetim anlayışının, aktarıldığı meşru bir kurum haline gelmiştir. İşte bu sebeple, 22 Şubat 1934 yılında Başbakan İsmet İnönü, *“Halkevlerimiz temiz, feyizli, çağdaşlaşma halinde olması, devlet memurlarının ve ülke genelindeki entelektüel nüfusun, ilerlemek isteyen herkesin ortak mülkü, oluşumu, vasıtasıdır.”* ifadesini kullanmıştır.⁸⁵⁰

⁸⁴⁷ **Edirne Postası**, Sayı: 506, “*Kırkpınar Panayırı*”, 7 Mayıs 1933, s. 2; **Edirne Postası**, Sayı: 507, “*Sarayıcı’ndeki Müsabakaları Tekirdağlı Hüseyin Pehlivan Kazandı*”, 8 Mayıs 1933, s.2; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Edirne’de Güreş Müsabakaları*”, 9 Mayıs 1933, s. 6; Yağlı Güreşlerin 5 Mayıs günü başlayacağı ifade edilmiştir. **Edirne Millî Gazete**, Sayı: 410, “*Kırkpınar Yarın Kuruluyor*”, 4 Mayıs 1933, s.1.

⁸⁴⁸ DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 3 Gömlek:10 Sıra: 2/1.

⁸⁴⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 4. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 9, C. 19, 04.12.1933; **TBMM Tutanak Dergisi**, 4. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 10, C. 19, 07.12.1933; 1933 yılında 7,2 gr. olan bir adet Reşat altını 1933-34 yılları arasında 9,3 liradan alıcı bulabilmiştir. Buna göre, 20.000 liralık ödenek düşüklüğü, 2110 adet Reşat altını, 3400 lira, 360 adet, 2500 lira 261 adet Reşat altını yapmıştır. Bakırcı, a.g.e., s.37-38.

⁸⁵⁰ **C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları: 1932-1942**, (Çalışma Talimatnamesi), Ankara, 1934, s. 1.

Halkevleri için bu ifadeler kullanılırken, TBMM’de hükümet de buna uygun olarak “Kazanç Vergisi Hakkında 1/173 Numaralı Kanun Layihası”nın 3. Maddesinin 18. Fıkrasında ifade edildiği gibi “Her nevi atış, uçuş, dalış, yarış, güreş, koşu spor, müsabaka ve teşvik, ikramiyeleri ve mükâfatlarından vergi muafiyeti sağlanması kararını almıştır.⁸⁵¹ Bunun akabinde 1933 yılının aksine, 28 Mayıs 1934 yılında TBMM’den sporu ve sporcuyu himaye eden cemiyetlere, 80.000 lira destek verilmesi kararı çıkarılmıştır.⁸⁵² Bu durum yine Himaye-i Etfal⁸⁵³ ve sair bu türden faaliyet yürüten devletin yardım kuruluşlarına ek ödenek temin maksadıyla çıkarılan kararlardır.

Bunun dışında Sivas, Çoruh, Rize, Tekirdağ, Erzincan, Çankırı, Erzurum gibi illere partiden halkevlerine, devlet idaresinden belediyelerin bütçelerine gönderilen ödenekler, yalnızca Hilâl-i Ahmer, Himaye-i Etfal ve bazı sağlık hizmeti veren kuruluşlara gönderilmiştir. Ancak bunların spor için kullanılan oranları belirtilmemiştir.⁸⁵⁴

Temmuz ayının sonlarına doğru Ankara’da 19 Mayıs Stadyumunda Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin rövanşı tertip edilmiştir. Ankara’daki güreşlere Japonya’daki dünya şampiyonasına katıldıkları için İrfan Atan, İbrahim Karabacak, Tarzan Mehmet (Yılmaz), Hayrabolulu Süleyman (Ertaş), Necmi Yıldız, Orhan Çakır, Sındırgılı Şerif (Ünal) gibi dünyaca tanınmış pehlivanlar iştirak edememişlerdir.⁸⁵⁵

1930’lu yıllarda Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin rövanşı sayılabilecek pek çok müsabaka tertiplenmiştir. Bu karşılaşmalarından birisi de Edirne Uzunköprü Halkevi tarafından, 23 Temmuz 1934 “Büyük Pehlivan Güreşleri” adı altında düzenlenmiştir. Güreşler 2-3 Ağustos tarihinde yapılmış, Kırkpınar pehlivanlarının hemen hepsi bu müsabakalara da iştirak etmiştir. Pehlivanların boylarına göre mükâfatları ise desteye

⁸⁵¹ TBMM Tutanak Dergisi, 4. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 10, C. 20, 17.03.1934.

⁸⁵² TBMM Tutanak Dergisi, 4. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 59, C. 22, 28.05.1934; Bakırcı, a.g.m., s.38, 46

⁸⁵³ Dil devrimiyle Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin adı, 4 Aralık 1934 tarihinde, Atatürk tarafından Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değiştirilmiştir. *Ulus Gazetesi*, Sayı: 4801, “Çocuk Esirgeme Kurumu”, 5 Aralık 1934, s.3.

⁸⁵⁴ *Ulus Gazetesi*, Sayı: 4082, “Çocuk Esirgeme Kurumu Bugün Bir Balo Tertipleyecek”, 6 Aralık 1934, s. 3. Bu isimle bir Balo tertip etmişlerdir. 26 Kasım 1937 tarihinin 1223 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile de kamu yararına çalışan derneklerden sayılmıştır. TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 24, II. Yasama Yılı, Br: 125, C. 25, 27 Haziran 2012.

⁸⁵⁵ *Cumhuriyet Gazetesi*, “Ankara’da Yağlı Güreş Yapılacak”, 21 Temmuz 1934, s. 4.

5, küçük ortaya 10, ortaya 25, başaltına 50, başpehlivana 100 lira biçiminde belirlenmiştir.⁸⁵⁶

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ayrıca Halk Partisi yönetiminin⁸⁵⁷ de spora dair manevi boyutta bazı girişimleri olmuştur. Bunun belki de en önemlisi, Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Eylül 1933 tarihinde İstanbul'da yapılan (Türkiye-İtalya) güreş müsabakalarına teşrifinin ardından, Parti yönetiminin talebi ve Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı Başkanı ve Erzurum Milletvekili Aziz (Akyürek) Bey'in girişimleri ile bundan sonra Türkiye genelinde tertip edilecek her tür güreş müsabakasından önce, bugünün yâd edilmesi ve 19 Eylül'ün "Ulu Gazi Savaşları" adı altında bir "Güreş Bayramı" olarak kutlanmasını talep etmiştir. T.İ.C.İ vasıtası ile Güreş Federasyonu 7. Olağan Kongresinde, konuyu başkanlığa iletilmiş, teklif oybirliği ile kabul edilmiş, 1934 yılından itibaren her yıl 19 Eylül günü mezkûr isim altında kutlanması kararı alınmış, gereken hazırlıkların buna uygun olarak yapılması ilgili mercilere bildirilmiştir⁸⁵⁸.

Bunun yanı sıra 3 Aralık 1934 yılında Meclis'te, Türkiye'de kanuna tevfikân teşekkül etmiş ve edecek olan izcilik ve sporculuk gibi cemiyet ve kulüp gibi heyetler ve mekteplere mahsus kıyafetler ve kendilerine mahsus alametleri taşımak istedikleri zaman sadece nizamname veya talimatname ile muayyen tiplere uygun kıyafet, alamet ve levazım taşıyabileceklerine ilişkin kanunda kabul edilmiştir.⁸⁵⁹

⁸⁵⁶ **Edirne Millî Gazete**, Sayı: 529, "Büyük Pehlivan Güreşleri ve At Yarışı", 23 Temmuz 1934, s. 2.

⁸⁵⁷ Genel Başkan, İsmet Bey (İnönü), Genel Sekreter, Recep Bey (Peker), Genel Sekreter Vekili Hasan Rıza Bey (Soyak), İçişleri Bakanı Şükrü Bey (Kaya) gibi üst düzey parti yöneticileri. Hakan Uzun, "Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Fırkası Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkan, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. IX, S. 20-21, 2010, s. 240.

⁸⁵⁸ **DABCA. Fon Kodu: 490.01. Kutu: 1095 Gömlek: 1 Sıra:1-5**; Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı yeniden yapılandığı yıllarda kendisine bağlı 14 kulüpte, 827 sporcusu mevcutken, bu sayı 1927'de 6.380, 1933 yılında 10.450'ye, 1935'e gelindiğinde 15.582 rakamına ve 1938 senesinde ise 27.631'e ulaşmıştır. Bunun içerisinde yağlı güreş yapan pehlivanlar mevcut değildir. **Türk Spor Dergisi**, Sayı: 4, "Şorda Milli Bir Propoganda", (Ahmet Fetgeri), 24 Ekim 1929, s. 4; 7,2 gr. lık bir adet Reşat altını 1927 yılında 8,3 lirayken yapılan 6,380 liralık destek ile 769 Reşat altını, 1933 yılında yapılan 10,450 liralık ödenek yardımı ile 9, 3 liralık Reşat altını fiyatıyla 1123 adet, 1935 yılında 15,582 liralık ödenek yardımı ile 9,4 lira değerinde 1657 adet, 1936 yılında 9.7 lira olduğu düşünüldüğünde, 239.568 liralık ödenek 24,697 adet, 1938 yılında ayrılan 27,631 liralık ödenek desteği ile 13,1 liralık 2109 Reşat altını alınabiliyordu. Buna göre, 45,525 lira ödenek, 4843 adet Reşat altını anlamına gelmektedir. Bakırcı, **a.g.m.**, s.37-38.

⁸⁵⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 4. Dönem, V. Yasama Yılı, Br: 11, C.25, 03.12.1934.

1934 yılında düzenlenen Kırkpınar Yağlı Güreşleri öncesinde panayır hazırlıkları 6 Mayıs 1934 Pazar günü başlamış, güreşlerin başlayacağını duyurabilmek adına bürokratlara, siyasilere, pehlivanlara ve yakın illerdeki eşrafa “kırmızı dipli mum” gönderilmiş, 9 Mayıs gününe kadar çalışmalara hız verilmiştir. 573. Kırkpınar Yağlı Güreşleri ise 9 Mayıs 1934 Çarşamba günü başlamış ve üç gün boyunca aralıksız devam etmiştir. Bu yıl yapılan müsabakalar, Edirne Valisi Salim Özdemir’in himayesinde gerçekleşmiş, Halkevi’nde yapılan kurul toplantısında, Edirne Belediye Başkanı Ahmet Ekrem Demiray, Nazmi Beyzade Mehmet, Lalapaşalı Tevfik, Mois Halfon, Elyaser Kohen, Bohor Piles of katılım sağlamış ve Himaye-i Etfal tarafından organize edilmesine, hasılatın cemiyete ayrılmasına müsaade etmişlerdir.⁸⁶⁰ 573. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde bir ilk yaşanmış ve dünyada Türk adını şanıyla duyuran iki pehlivanın, Kurtdereli Mehmet ve Adalı Halil’in resimlerinin meydana konulmasına karar verilmiştir.⁸⁶¹

201 pehlivanın iştirak ettiği güreşler, Cumhuriyet’in ilk yıllarının en yoğun katılımlı Kırkpınar Yağlı Güreşleri olmuştur. Müsabakaları idare etmek için Müzik Öğretmeni Yekta, Bosnaköylü İsmail pehlivan, Lalapaşalı Tevfik Şazi, Nazmi Babazade Mehmet Beyler görev almışlardır. Kadın ve erkekli 7.000 seyircinin takip ettiği yağlı güreşler, heyecanlı müsabakalara tanıklık etmiştir. 1934 yılı deste 25, küçük boy pehlivanlarına 75, Orta boylara 75, başaltına 150, başpehlivana 250 lira verilmiştir. Halkın 1500 liraya yakın bir bağışta bulunduğu da varsayılacak olursa, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine önemli bir katkı yapıldığı ifade edilebilir.⁸⁶²

573. Kırkpınar’da atlanılmaması gereken unsurlardan birisi de müsabakaların kadın ve erkekli takip edilmesi hadisesidir ki, muhafazakâr kabul edilebilecek bir

⁸⁶⁰ **Edirne Millî Gazete**, Sayı: 501, “Kırkpınar İçin Büyük Hazırlık Yapılıyor”, 12 Nisan 1934, s. 1; **Edirne Millî Gazete**, “Kırkpınar Panayırı”, Sayı: 503, 19 Nisan 1934, s. 1; **Edirne Millî Gazete**, “Kırkpınar Panayırı Hazırlıkları Bitmek Üzeredir”, Sayı: 506, 30 Nisan 1934; **Edirne Millî Gazete**, “Kırkpınar Hazırlıkları Bitti”, Sayı: 507, 7 Mayıs 1934, s.2.

⁸⁶¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Trakya’da Yağmura Çok Şiddetli İhtiyaç Var”, 2 Mayıs 1934, s.3.

⁸⁶² **Edirne Millî Gazete**, Sayı: 509, “Sarıçi Güreşleri Sona Erdi”, 14 Nisan 1934, s. 1-2; **Edirne Millî Gazete**, Sayı: 508, “1934 Yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde Pehlivanlara Verilen Ödüller”, 10 Mayıs 1934, s.1; 1934 yılında bir İlkokul öğretmenine verilen maaşın 55 lira olduğu varsayılırsa, başpehlivana verilen ödül 4 öğretmenin maaşından biraz fazladır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Edirne’de Pehlivan Güreşleri”, 07 Mayıs 1935, s.6; 1934 yılında 7,2 gr. Reşat altının 9,3 lira olduğu düşünüldüğünde 1500 liralık katkı 161 adet Reşat altını yapmıştır. Bakırcı, **a.g.m.**, s. 38-46; Ender Bilar, Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanağı adlı eserde pehlivan sayısının 105 çift (210) olduğunu belirtmiştir. Bilar, **a.g.e.**, C.II, s. 51.

toplumda kadınların, sosyal hayata, maskülen kabul edilen bir ortamda, bu denli katılımı, Cumhuriyet Türkiye'sinin kısa zaman içerisinde devrimler noktasında aldığı aşamayı göstermesi açısından da son derece önemlidir.

11 Mayıs Cuma günü ilk defa sahanın krokisi alınmış, Adalı Halil ile Kurtdereli Mehmet'in resimleri hem resmî törenlerde hem de ilk defa tören kortejinde taşınmıştır. Türkiye'de nam salmış Gostivarlı Mülâyim Ömer, Keşanlı Kara İbrahim, Şumnulu Arif, Alpulu Şeker Fabrikası pehlivanı Çoban Mahmut, birbirleri ile eşleşerek mücadele vermiş ve Gostivarlı Mülâyim Ömer ile Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya) berabere kalmışlardır.⁸⁶³

1935 yılı güreşleri öncesinde, yağlı güreşlerin gelişmesine yönelik yeni kararlar alındığına şahit olunmuştur. 8 Nisan 1935 tarihinde Meclis'te alınan karara göre, Yüksek Mühendis Mektebinde öğrencilerin mutlak surette bir sporla mümkünse ata sporları, modern sporlardan birisi ile ilgilenmesinin şart olduğu, bunun için okullarda ihtiyaç duyulan veya eksikliği görülen tüm spor malzemelerin, devlet tarafından karşılanması gerektiği ve 1935 yılı bütçesinde bununla bağlantılı, 584 lira pay ayrıldığı ifade edilmiştir.⁸⁶⁴ Yine bu yılda eğitim kurumları dışındaki sporu ve sporcuyla himaye eden cemiyetlere devlet tarafından, hibe şeklinde 25.000 lira teşvik verilmesi karara bağlanmıştır.⁸⁶⁵ Bu yapılan faaliyetler ve çıkarılan kanunlarda ortaya koymaktadır ki, devlet özellikle ata sporlarının gelişmesi yönünde ciddi bir gayret içerisindeydi.

574. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Çocuk Esirgeme Kurumu'nun tertibiyle toplumsal dayanışmanın bir nişanesi olarak kimsesiz çocukların yararına 178 pehlivanın da iştirakiyle 8 Mayıs 1935 Çarşamba günü Sarayı'nda başlamış ve 10 Mayıs Cuma günü Hıdırellez zamanı sona ermiştir. Bu seneki güreşlere Bulgaristan ve Romanya'dan da katılım olmuştur. Başpehlivanlığa 225, başaltına 150, küçük ortaya 100, desteye 25 lira ödül verilmiştir. Desteden başlayan müsabakalara 70 pehlivan katılmış, 19 pehlivan ödül almıştır. Deste boydaki 17 yaşındaki Malkaralı

⁸⁶³ Ender Bilar, Kırkpınar Almanâğı adlı eserinde, Mülâyim pehlivan ile Tekirdağlı Hüseyin'in müsabakalarda berabere kaldığından bahsettiği gibi Çoban Mahmut ile yine Gostivarlı Mülâyim'in de berabere kaldığını ifade etmişlerdir. Bilar, *a.g.e.*, C.II, s. 51; *Edirne Millî Gazete*, Sayı: 511, "Kırkpınar panayırı İçin Hazırlıklar Devam Ediyor", 16 Mayıs 1934, s. 2.

⁸⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 5. Dönem, I. Yasama Yılı, Br: 12, C.2, 08.04.1935.

⁸⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 5. Dönem, I. Yasama Yılı, Br: 16, C.2, 18.04.1935.

Hasanoğlu Ömer, sekiz kişiyi yenerek Edirne Kırkpınar'da ileri de ciddi bir müsabık olacağını şimdiden göstermiştir. Aynı boyda Kavaklı İbrahimoglu Mehmet, Süleymanoğlu Süleyman'da oldukça başarılı güreşler çıkarmışlardır. Orta ve Büyük orta güreşlerine 50 pehlivanın iştiraki sağlanmış, 13 güreşçi ödül almıştır. Osmanlılı Ali, Karaağılı Kara Ali, Âdem, Uzunköprülü Süleyman Uzunköprülü İbrahim, Hayrabolulu Süleyman pehlivanın oğlu Hasan başarı gösteren pehlivanlar olmuştur.⁸⁶⁶

Başaltında Somalı Abdülislam, Romanyalı Yamalı Hüseyin, Bulgaristanlı Salim, Kozpınarlı İbrahim (Erdi), Gönenli Çengel Abdullah, Malkaralı İsmail, Kara Mehmet, Mandıralı İbrahim, Bulgaristanlı Basri, Bulgaristanlı Mehmet katılmış ve ödül almışlardır. Başpehlivanlık müsabakalarında ise, yağlı güreş tarihinde hiç olmamış ilginç bir hadise yaşanmış ve mücadele için sahaya çıkan pehlivanlar, Tekirdağlı Hüseyin'in kendilerinden daha üstün bir pehlivan olduğunu, bu sebeple Tekirdağlı'nın birinci ilan edilmesini, geriye kalan pehlivanların ikincilik, üçüncülük müsabakası yapmasını Hakem Heyetinden talep etmişlerdir. Hakem Heyeti de pehlivanlardan gelen bu teklifi aralarında değerlendirmiş ve neticede; Molla Mehmet, Çoban Mahmut, Çingene Meralı Hüseyin, Mandıralı Ahmet, Manisalı Rifat, Yenici Mehmet, Bolulu Cemal, Bulgaristanlı Arif'in taleplerini kabul etmiştir. Adı geçen pehlivanlar ise kendi aralarında güreş tutmuş, müsabakaların sonunda Molla Mehmet üçüncü, Manisalı Rifat ikinciliği alırken, Tekirdağlı Hüseyin 574. Tarihi Kırkpınar'ın başpehlivanı olmuştur.⁸⁶⁷

Ancak bazı kaynaklarda Molla Mehmet ile Manisalı Rifat pehlivanın yenilemediği ve akşam saati olması sebebi ile mücadelenin Hakem Heyetince berabere bitirildiği de ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra, Tekirdağlı Hüseyin'in başpehlivan ilanına Edirne Er Meydanına gelen seyirciler rıza göstermediklerini ısıklarla protesto ederek gösterince, Tekirdağlı Hüseyin pehlivan ile Bulgaristanlı Yenici Mehmet pehlivanlar bir gösteri müsabakası yapmış, yağlı güreşteki tüm

⁸⁶⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Pehlivan Güreşleri”, 18 Nisan 1935, s.9; **Cumhuriyet Gazetesi**, “178 Pehlivanın Girdiği Güreş Müsabakası”, 15 Mayıs 1935, s. 10.

⁸⁶⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Edirne’de Yapılan Büyük Pehlivan Güreşleri”, 11 Mayıs 1935, s.10; **Edirne Millî Gazete**, Sayı: 604, “Kırkpınar Panayırı Kuruldu”, 9 Mayıs 1935, s. 2; **Edirne Millî Gazete**, Sayı: 605, “Kırkpınar Panayırı Dağıldı”, 13 Mayıs 1935, s. 3; **DABCA. Fon Kodu:490.01 Kutu:1542 Gömlek:269.1 Sıra:83; DABCA. Fon Kodu:490.01 Kutu:1542 Gömlek:269.1 Sıra:55**; İbrahim Kozpınarlı'nın adı İsmet Yılmaz'ın Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde (Özpınarlı) olarak vermiştir. Yılmaz, “Dual...”, a.g.e., s.23-29.

maharetlerini sergileyerek, seyircinin gönlünü almak suretiyle sahayı alkışlarla terk etmişlerdir.⁸⁶⁸

9 Mayıs 1935 tarihine gelindiğinde parti yönetimi, Edirne Belediyesi bütçesi ile Uzunköprü, Keşan, İpsala ve Kavaklı ilçelerinin Halkevlerine, Çocuk Esirgeme Kurumuyla, Kızılay'a spor müsabakalarında harcanmak üzere 1200 lira ödenek yollamıştır. Bu ödeneğin yalnız 25 lirası spora ayrılmıştır. Bunun haricinde Kırklareli Belediyesinin bütçesine de 19 Ekim 1935 tarihinde spor müsabakaları için 250, Çocuk Esirgeme Kurumu için 400, Halkevi için 400, toplamda 1050 lira ödenek ayrılmıştır. Bu ödenekler elbette yeterli olmamakla birlikte, devletin sporun ve sporcunun yanında olduğunu, yapılan faaliyetleri desteklediğini gösterebilmesi adına önemli katılımlardır. Tüm bunlar yaşanırken, Ankara ile Edirne arasında içten içe sertleşen bir “Kırkpınar” adı üzerinden Türkiye Başpehlivanlığı mücadelesi de devam etmiştir. Edirnelilerin “Türkiye’nin Başpehlivanı Kırkpınar’dan Çıkar!” şeklindeki tüm itirazlarına rağmen yine Ankara’da, “Türkiye Başpehlivanlığı” müsabakasının yapılacağı 1 Ekim 1935 tarihinde ilan edilmiş, başpehlivanlığı kazanana yüklü para ödülü ve madalya vaat edilmiştir.⁸⁶⁹

Ayrıca devlet halk tarafından spora gösterilen teveccühün karşılıksız kalmaması ve halkın spora olan ilgi, alaka ve gayretinin desteklenebilmesi maksadıyla, 7 Aralık 1935 tarihi 6/631 sayılı genelgeye göre; spor örgütleri için İl Özel İdare ve belediye bütçelerine Halkevleri vasıtasıyla spor kurum kuruluşlarına, spor mıntıkalarına ve de yapılması planlanan spor dalına ilişkin ihtiyaç duyulan alet ve müsabaka tanzimi için 26 şehri kapsayacak şekilde 45.520 lira 27 kuruş ödenek de ayrılmıştır.⁸⁷⁰ Bundan 4 ay sonra T.İ.C.İ’nin 8. Olağan Kongresi’nde aldığı bir karar

⁸⁶⁸ Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s. 23.

⁸⁶⁹ Edirne Postası Gazetesi, Sayı: 598, “Türkiye Başpehlivanı Seçme Güreşleri”, 3 Ağustos 1935, s. 2.

⁸⁷⁰ DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 1-39, 45, 49-50, 55, 58, 60-61, 65, 81, 91-92. Çoruh Halkevine 300, H.E.C. 518, H.A.C. 15 lira, DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 40-44, 75-76, Erzincan Halkevine 300 lira, DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 46, Tekirdağ Halkevine 350, hayır kurumlarına 140, Halk Partisine de 250 lira ayrılmıştır. DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 47-48, Malatya Halkevine ödenek ayrılmamıştır. Kayseri Belediyesinin bütçesine 2585 lira ödenek gönderilmiştir. DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 51-54, Çankırı halkevi için 200 lira para ayrılmıştır. DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 56-57, Gümüşhane’ye gönderilen meblağın bildirilmesi talep edilirken, Antalya’nın Halkevine doğrudan 30 lira para verilmiştir. DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 59-60, Antalya’nın halkevine belediye bütçesinden 180, ilçe halkevlerine toplamda 350, hayır kurumlarına 125 lira ödenek ayrılmıştır. DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 62, Sinop ilinin halkevine 50 lira bütçe

ile adını “Türk Spor Kurumu” olarak değiştirmesi ve dönemin tek partili hükümetinin denetiminde, ülkenin tüm sportif faaliyetlerinin partiye bağlı biçimde, 18 Nisan 1936 tarihi itibari ile yürütülmeye başlanması, mevcut yönetimin spor dâhil hemen her alanda etkisini ortaya koyduğunun en önemli göstergesidir.⁸⁷¹ Bu arada Edirne vilayetine ayrılan ödeneğinin, Kırkpınar Yağlı Güreşlerini kapsayıp, kapsamadığı hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Buna göre 1936 yılında Türk Spor Kurumunun genelde sporun, özelde Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin üzerinde aldığı tedbirlerin hem seyirci hem sporcu da yarattığı olumlu hava, iki taraftan da katılımın yükselmesini sağlamıştır. Hatta öyle ki, C.H.P. Genel Sekreterliği, Türk Spor Kurumu Başkanı ve Gaziantep Saylavı, General Ali Hikmet Ayerdem’e 10 Mayıs’ta gönderdiği teşekkür mektubunda, *“Türk Spor Kurumunun desteği sayesinde, milli sporumuzda görülen ivmenin kayda değer olmaya başladığı, yağlı güreşinde kaynaklarına müracaat ederek, güreşe yeni bir şeyler katmak, bu suretle Güreş Federasyonuna konu ile ilgili müracaatta bulunarak, bu sahalarda tetkikler yapmasının temin edilmesi gerektiği”* hakkında görüş ve önerilerde de bulunmuştur. 1936 yılı Tarihi Kırkpınar Panayırı 8 Mayıs’ta başlamış, güreşlere 9 Mayıs’ta geçilmiştir. 575. si düzenlenen, Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından tertiplenen ve partinin desteklediği, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine 112 pehlivan iştirak etmiştir.⁸⁷²

ayrılmıştır. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra:63-64**, Aydın’ın ve ilçelerinin Halkevrlerine 2700, hayır kurumlarına 4071, Gençlik Merkezlerine 1480 lira ödenek gönderilmiştir. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra:66-67**, Erzurum Halkevi için 1934 bütçesine 530 lira gönderilirken, partiye 800 lira ayrılmıştır. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra:68-71**, Kocaeli Halkevlerine 200, Kandıra Halkevine 300, Hayır Cemiyetlerine 45, H.E.C. ne 1380 lira ödenek verilmiştir. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra:72-73**, Isparta’nın belediye bütçesine 300, 1934 senesindeki bütçesine 600 lira ödenek ayrılırken, bunun 300 lirası Halkevine verilecektir. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 77-80**, Karaköse vilayet bütçesine 1934 yılında halkevine 3500 lira ayrılırken, 1935 yılında bu 3400 lira olarak belirlenmiştir. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra:82**, Edirne vilayetinin Halkevine 1075, H.E.C. 100, H.A.C. 100 lira tahsisat ayrılmıştır. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra:83-84**, Bolu Halkevine 1355 lira ödenek verilmiştir. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 85-86**, Afyon Halkevine bütçeden 250, H.E.C. 100 lira verilmiştir. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra: 87-88**, Amasya Halkevi’ne 150, Gümüş Hacı Köyü okuma odasına 300 lira para gönderilmiştir. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra:89-90**, Çankırı ili ve ilçelerindeki hayır kurumlarına 960 lira ödenek ayrılmıştır. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1542 Gömlek: 269 Sıra:93-95**.

⁸⁷¹ **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 3 Gömlek: 13 Sıra:16. (22 Ağustos 1936).**

⁸⁷² **DABCA. Fon Kodu:490.01 Kutu:1096 Gömlek:4 Sıra:1. (28 Mayıs 1936).**

Ancak bu seferde yerel idare ve organizatörler pehlivan ile seyirci katılımlarının 1936 yılı için beklentilerinin üstünde olması sebebi ile aldıkları tertibatta yetersiz kalmışlar, hemen ardından da birtakım sorunlar yaşamışlardır. 575. si yapılan Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde saha içi ve çevresi hususunda ciddi eksikliklerle karşılaşmış, müsabakaların takibi noktasında şikâyetler de giderek artmıştır. Kırkpınar Yağlı Güreş Tertip Komitesi, belediye ve ilgililer, seyircilerin her yıl arttığını bildikleri halde gereken tedbirleri almamış, hatta saha ve seyircilerin arasını güçlü direklerle tahkim etmedikleri gibi tellerle de seyircilere ayrılan yerlerin hududunu belirlememişlerdir. Bu durumda kolluk kuvvetleri zaman zaman seyirciler arasında çıkan arbede ve kaosu önüne geçebilmek adına zor kullanmak mecburiyetinde kalmış, sonuçta yaralanmalar ve incinmeler de yaşanmıştır. Tabii olarak seyirciler biletsizde içeri girebildikleri gibi birinci mevki bilet alan seyirci dahi oturmak şöyle dursun ayakta dahi müsabakaları takip edememiştir. Bilet denetçileri hatır işi olarak tanıdıkları ile alakadar olurlarken, hak sahiplerini görmezden bile gelmiştir.⁸⁷³

Ama tüm olumsuzluklara rağmen Cumartesi sabahı saat 10.00 da on bin güreş sever ki bunun 1500 kadarı kadın seyircidir, güreşleri takip etmiştir. Güreşlerin yapıldığı ilk günü tahmini katılımın %30'nun kadın olması Cumhuriyet Türkiye'si için oldukça manidardır. Geçen yıllardaki katılımının devamı niteliğinde olan ve sayıları nispeten arttığı anlaşılan kadın seyircilerin varlığı, Cumhuriyet değerlerinin halkın indinde yerleşmeye başladığını, dini hassasiyetlere rağmen, kadınların sosyal yaşama katılımının yükseldiğini, aynı zamanda toplumun sosyo-kültürel durumunun değiştiğini gözler önüne sermektedir. Ayrıca Türk insanının yapılan güreş müsabakalarını daha çok geleneksel rekabet⁸⁷⁴ ortamında değerlendiriyor olması da üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir husustur.

⁸⁷³ **Buç Gazetesi**, Sayı: 705, “*Büyük Pehlivan Güreşleri*” 13 Mayıs 1936, s. 2.; 3 Haziran 1936 tarihinde Kırklareli’nde Kızılay Kurumunun tertip ettiği pehlivan güreşlerine, çevre il ve ilçelerden binlerce güreş sever gelmiş olmasına rağmen kurumun yetkilileri başta Eczacı Feridun Beyefendi olmak üzere, intizamı sağlamak noktasında gösterdikleri hassasiyetten ötürü, halk tarafından takdir edilmiştir. Kırklareli Yağlı Güreşlerinde yaşanan bu gelişmenin ardından dikkatler, Kırkpınar tertip komitesinin üyelerine çevrilmiştir. **Buç Gazetesi**, Sayı: 711, “*Kırklareli’nde Heyecanlı Güreş Müsabakaları*”, 3 Haziran 1936, s. 1-2.

⁸⁷⁴ Orta Asya Türk geleneğinin uzantısı olarak Anadolu’nun çeşitli yerlerinde kadınlar, farklı eğlenceler de erkekler güreş tutmaya hali hazırda devam etmektedir. Salim Koca, **Türk Kültürünün Temelleri** 2, 3.Bsk., Babil Yay., Ankara, 2010, s.120.

Panayır, 12 Mayıs'ta Atatürk heykelinin önüne çelenk koyduktan sonra Baş Müfettiş, Baş Müşavir, Kırklareli Saylavı (milletvekili) Şevket Ödül, İlbay (vali), Parti Başkanı, Şarbay (Belediye Başkanı), Edirne'deki okul müdürleri ve öğrenciler, Sarayıçi güreş meydanına kadar kortej halinde yürümüşlerdir. Güreşlere her zaman olduğu gibi desteden başlanmıştır. Deste boya 30'dan fazla pehlivan iştirak etmiştir ki, Malkaralı Ömer, Oğulpaşa'dan Osman, Hayrabolulu Süleyman, Subaşılı Mehmet, Süleymaniyeli Kadir, İstanbullu Arap İsmail, Subaşı köylü Osman rakiplerine nazaran öne çıkan isimler olmuşlardır.⁸⁷⁵

Destenin bitiminde 40 pehlivanın dâhil olduğu küçük orta güreşleri başlamıştır. Malkaralı İbruş, Hediye Karaali, Hayrabolulu Hasan, Kırklarelili Mehmet, Şileli Rahmi, Himmet ve Selim kardeşler, Osmanlı Ali müsabık olmuşlar ve güreşlerin sonunda Kırklarelili Mehmet (Tabelacı) hasımlarını yenmiştir. Büyük orta boyunda mücadeleyi Mahmut Turan elde ederken, başaltı güreşlerine Bulgaristan'dan gelen Selim, Kayıkçı Ahmet, Çoban Mahmut, Gönenli Hamdi ağırlıklarını koymuşlarsa da başaltı pehlivanlık ödülünü, Kuleli Mustafa kazanmıştır. Başpehlivanlık güreşlerine Koca Mehmet, Tekirdağlı Hüseyin, Mülayim Ömer, Molla Mehmet, Arif, Afyonlu Uzun Süleyman iştirak etmiş, Mülayim Ömer pehlivan ile Tekirdağlı Hüseyin arasında iki saatten fazla süren müsabakanın neticesinde, Mülayim Ömer pehlivan hakkaniyetli kararlar verilmediğini ileri sürerek meydandan çekilmiş ve 575. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin başpehlivanlığı Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya) de kalmıştır.⁸⁷⁶

Bu arada mevcut hükümet yine himaye sistemini canlandırabilmek adına Türk Spor Kurumuna, amatör ve alaturka tüm spor branşlarına kaynak aktarması için 26 Mayıs 1936 tarihinde 239.568 lira ödenek ayrılmıştır.⁸⁷⁷ İşte tüm bu yatırımlar aslında ülkenin ihtiyacı olan sportif başarıların kazanılması maksadıyla yapılmıştır. Ayrıca bu

⁸⁷⁵ **Buç Gazetesi**, Sayı: 705, “*Büyük Pehlivan Güreşleri*” 13 Mayıs 1936, s. 1. Atıf Kahraman **Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi** (1924-1951) adlı eserinde bu güreşe katılanların sayısını 120 pehlivan olarak vermiştir.

⁸⁷⁶ Aykut Şaban, **Türkiye Başpehlivanlar Antolojisi**, Çözüm Ofset, Bursa, 1991, s. 26; **Buç Gazetesi**, Sayı: 705, “*Büyük Pehlivan Güreşleri*” 13 Mayıs 1936, s. 1-2; Sınıflandırılmamış Serbest Güreş Türkiye Şampiyonasının ilki Cumhuriyet bayramına denk getirilerek 29-31 Ekim'de yapılmıştır. 1 Kasım 1936 Pazar gününde sadece gösteriş mahiyetinde yağlı güreşler yapılmıştır.

⁸⁷⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 5. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 68, C.11, 26.5.1936.

kurumlar zaman zaman aldıkları ödeneklerle farklı organizasyonlarda tertip etmişlerdir.

Yine Cumhuriyet'in ilk yıllarında Halkevleri, spor salonlarını en yeni aletler ve vasıtalarla donatmak için yoğun çaba harcamıştır. 1 Ağustos 1936 tarihinde, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü'nün yayınladığı tamime göre Halkevlerinin muhtelif görevleri arasında “*Beden Terbiyesi ve spor ruhunu ülke halkının her yaş grubuna ulaşmasını temin etmek*” ifadesi de eklenmiştir. Bu sayede Halkevlerinin her yaş grubunda faaliyet gösterebilmesinin yolu resmi olarak açılmıştır. Beden Terbiyesi Kanunun 14. Maddesi uyarınca, Halkevlerinin spor şubelerinde, güreş, jimnastik, eskrim, halk dansları yapabilmeye imkân tanıyacak tesislerin kurulması, eşyaların ve araçların, kıyafetlerin temini ile de görevlendirilmiştir. Güreş için alan ve salon durumu hakkında, ihtiyaç duyulan malzemenin temini, sair sporlar içinde (eskrim, masa tenisi, bilardo, voleybol...) aletlerin, tesislerin yeterli olup olmadığının tespit edilerek Genel Direktörlüğe bildirilmesi, verilecek cevaplara istinaden merkezden bir plan dâhilinde idare ve denetim sağlamak adına girişimlerde bulunulmasının sağlanması talep edilmiştir. Genel Sekreterlik bu yoğun talep programını, her yıl bütçesine koyduğu tahsisatla yapmıştır. Bu hususta bir fikir verebilmek adına, son üç sene zarfında Halkevlerinin salon ile avlular için muhtelif yapıda ve büyük-küçük parçalar halinde jimnastik aletleri, spor eşyası satın aldığını, ayrıca bunları talep edilen yerlere gönderdiğini ifade etmek yeterli olacaktır.⁸⁷⁸

Bunun haricinde içerisinde Kırkpınar pehlivanlarının da olduğu ve 29-31 Ekim tarihleri arasında Taksim Stadında tertiplenen, “Sınıflandırılmamış Serbest Güreş Türkiye Şampiyonası” düzenlenmiştir. Hatta organizasyon Cumhuriyet Bayramı'na denk getirilerek manidar bir yapı da kazandırılmıştır ki, bu federasyon ve Halkevi tarihinde de bir ilktir. Programın içeriğine seyirciyi stada çekebilmek maksadıyla, 1 Kasım 1936 Pazar günü, gösteri mahiyetinde yağlı güreş müsabakaları da eklenmiştir. Böyle bir organizasyonun tertip edilmesindeki maksat, yetenekli gençleri tespit ederek, Türk sporuna kazandırmaktır. Fakat müsabakalara iştirak eden pehlivanların çoğunluğunun, ayrıca Kırkpınar'da boy göstermiş pehlivanlar olması da hadisenin ilginç bir boyutudur. Örneğin, Tekirdağlı Hüseyin pehlivan önce Kırkpınar Yağlı

⁸⁷⁸ DABCA. Fon Kodu 490.01.4 Kutu:18 Gömlek: 10 Sıra: 1; DABCA. Fon Kodu 490.01.4 Kutu:18 Gömlek: 10 Sıra: 2.

Güreş müsabakasında, ardından Serbest Güreş Şampiyonasında da birincilik elde ederek bir ilki gerçekleştirerek tarihe geçmiştir. Müsabakaların başaltı boyunda Sındırgılı Şerif, büyük ortada Lüleburgazlı Ali Ahmet, küçük ortada Pomak (Hayrabolulu) Süleyman birincilik elde etmişlerdir. Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya) pehlivana, Eminönü Halkevi tarafından gümüş kemer ve madalya takdim edilmiştir. Bunun yanı sıra Tertip Komitesi tarafından Çocuk Esirgeme Kurumunun, 1937 yılında sadece Kırkpınar Yağlı Güreş organizasyonu ile ilgileneceği ve Türkiye Serbest Güreş Müsabakalarına müdâhil olmayacağı da Türk kamuoyuna bildirilmiştir. Türkiye Serbest Güreş Başpehlivanlığı Müsabaka Nizamnamesi de aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.⁸⁷⁹

576. Kırkpınar Yağlı Güreşleri 7 Mayıs 1937 Cuma günü başlamış, ancak iki gün müddetince devam eden yağışlar sebebi ile güreşlere iki gün aranın ardından Pazar günü devam edilebilmiştir.⁸⁸⁰ Çocuk Esirgeme Kurumunun tertiplelediği yağlı güreşlere iştirak etmek üzere ülkenin hemen her yerinden ve Bulgaristan'da Türklerin yoğun olarak yaşadığı yörelerden pehlivanlar şehre akın etmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu yararına yapılacak güreşlere katılacak başpehlivan birincilerine 200, başaltı birincilerine 125, küçük ortaya 100, desteye 30 lira mükâfat verilmiştir. Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin başpehlivanı yine Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya) olmuştur.⁸⁸¹

Bu güreşlere mukabil olarak Çocuk Esirgeme Kurumunun beş seneden beri tertip ettiği Ankara Büyük Pehlivan Yağlı Güreşlerinin kayıtları, 5 Mayıs günü mezkûr kurumun Merkezi'nde başlamış, güreşlerin 21-23 Mayıs tarihleri arasında Ankara

⁸⁷⁹ DABCA. Fon Kodu:490.01 Kutu:1095 Gömlek:2 Sıra:3 (9-12; 16-19; 23-27) (10 Ekim 1936); Bu müsabakalara Yarım dünya Süleyman, Gostivarlı Mülâyim, Bulgaristanlı Arif, Kara Ali pehlivanlarda katılmışlardır. Ayrıca Tekirdağlı Hüseyin pehlivan, 1936-37-38 yıllarında Eminönü Halkevi'nin tertiplelediği müsabakaları kazanarak, verilen kemerin üzerine adını yazdırmayı başarmıştır. 14 parça altın daireden oluşan ve tokasının birinde, "C.H.P. Eminönü Halkevi Federe Olmayan Pehlivanlar Serbest Güreş Şampiyonluğu Şeref Kemer 1936", diğerinde ise, "1936 Şampiyonu Tekirdağlı Hüseyin" ibareleri bulunan kemerin haricinde üzerinde resmi bulunan beratta kendisine takdim edilmiştir. Kemer üzerinde bu yıllarda tek partinin sembolü olan altı okta bulunmaktadır. Yılmaz, "Dualı...", a.g.e., s. 24-25.

⁸⁸⁰ Trakya Dergisi, Sayı: 10, "Kırkpınar Güreşleri", Mayıs 1937, s. 36; Bilar, a.g.e., C.II, s. 63.

⁸⁸¹ Edirne Postası Gazetesi, Sayı: 634, "Pehlivan Güreşleri", 14 Nisan 1937, s. 1; Edirne Postası Gazetesi, Sayı: 640, "Kırkpınar Panayırı ve Pehlivan Güreşleri", 8 Mayıs 1937, s.1; 1937 yılında 1 Reşat altını 1053 kuruştur. Bununla birinci başpehlivan 20 adet Reşat altını alabilmektedir. T.C. Merkez Bankası Hissedarlar Genel Kurulu, On dokuzuncu Hesap Yılı İdareciler ve Denetçiler Raporu, Kar ve Zarar Hesabı, Ankara, 1951, s.35.

Stadyumunda yapılacağı ilan olunmuştur. Türkiye Başpehlivanlığı güreşlerinde başpehlivana 500, diğer boylarda mücadele veren pehlivanlara 700 lira ödül ayrılmıştır.⁸⁸²

Ankara'daki yağlı güreş müsabakaları da hava muhalefeti sebebi ile tam saatinde başlanılamamıştır. Küçük orta boyda Kızılcahamamlı Mahmut, Afyonlu Âdem, Alacalı Hüseyin, Çatalcalı Bekir, Çorumlu Sadık, Kızılcahamamlı Adil, Erzurumlu Resul, Şileli Rahmi, Bab-ı Ali'li Ali, Hayrabolulu Süleyman güreşmiştir. Bu boyda Hayrabolulu Süleyman birinciliği alırken, ikinci Çatalcalı Bekir olmuştur. Büyük ortada Adapazarlı Yıldırım, Bekir, Balıkesirli Ramazan, Kızılcahamamlı Mehmet, Lüleburgazlı Ali Ahmet, Somalı Abdüsselam, İstanbullu Koç Ahmet⁸⁸³ mücadele etmiştir. Bu boyda Lüleburgazlı Ali Ahmet birinci olurken, Bekir ikinciliği almıştır. Başaltında Gönenli Hamdi, Manisalı Ömer, Manisalı Halil, Kurtköylü Ethem, Şerif ve İbrahim pehlivanlar tutuşmuştur. Müsabakada birinciliği Gönenli Hamdi alırken, yenilemedikleri için ikincilik Şerif ile İbrahim arasında paylaştırılmıştır.⁸⁸⁴

1937 senesinin başpehlivanlığına Tekirdağlı Hüseyin, Afyonlu Maruf Süleyman, Silivrilı Mehmet, Adapazarlı Arif, Manisalı Rifat Mülayim talip olmuş ve sıkı müsabakaların ardından 1936 yılında olduğu şekliyle 1937 senesinde de Tekirdağlı Hüseyin başpehlivanlığı almış, ikinciliği Manisalı Mülayim, üçüncülüğü de Adapazarlı Arif elde etmiştir.⁸⁸⁵

1937 yılı içerisinde birde Macar Güreş Federasyonundan “Turan Milletleri Güreş Müsabakası” düzenlenmesi ve Paris’te yapılması planlanan “Turan Güreşçileri Konferansı” hususunda Türk Güreş Federasyonundan destek istenmişse de Türk Federasyonu siyasi sebeplerle bu teklifi geri çevirmiştir.⁸⁸⁶

⁸⁸² **Edirne Postası**, Sayı: 639, “Ankara’da Büyük Pehlivan Güreşleri”, 5 Mayıs 1937, s. 1.

⁸⁸³ Koç Ahmed olarak bilinen pehlivan aslında “Hasan” olarak İstanbul 1898 yılında Sultanahmet’te dünyaya gelmiştir. Babası Kurtdereli Mehmet pehlivana ustalık yapan Cinci Mollanın çıraklarından Hacı İsmail pehlivandır. 11-13 Kasım 1931 tarihinde Atatürk’ün de hazır bulunduğu yağlı güreş müsabakasında başaltına güreşmiş, Mandıralı Ahmet’e yenilerek üçüncü olmuştur. Güreşi bıraktıktan sonra İstanbul Güreş İhtisas Kulübünde güreş antrenörlüğü yapmıştır. Kahraman, “**Cumhuriyet Dönemi...**”, a.g.e., s. 41.

⁸⁸⁴ **Ulus Gazetesi**, “Güreşler Bugün Bitiyor”, 23 Mayıs 1937, s. 6.

⁸⁸⁵ **Ulus Gazetesi**, “Güreşler Dün Bitti”, 24 Mayıs 1937, s. 6.

⁸⁸⁶ 1937 yılı sonbaharında Peşte’de Turan Turnuvasının yapılması istenmiştir. Türk Güreş Federasyonuna güreşçilerinin Macar, Fin, Eston pehlivanları ile müsabakalar yapması ve bunun her yıl bir başka Turan memleketinde düzenlenmek sureti ile geleneksel hale getirilmesi önerisi Macar Güreş Federasyonu Başkanı Miklos Csillag tarafından teklif edilmiştir. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu:**

Aynı yıl Kırkpınar’da mücadele eden pehlivanların bazılarının, Türk Güreş Milli Takımında da yer alarak, minder güreşlerinde uluslararası müsabakalarda Türkiye’yi temsil ettikleri de tespit edilmiştir.⁸⁸⁷

Türk sporu ve özellikle güreşi için bunca olumlu faaliyete bulunulmasına rağmen Cumhuriyet hükümetlerinin programlarında hiçbir surette, Bayar hükümetine gelinceye kadar spora ilişkin bir program içeriğine rastlanılmamıştır. Mahmut Celal Bayar’ın ilk, Türkiye Cumhuriyeti’nin 9. Hükümetinin programında ise spora ilişkin o da oldukça sınırlı, kapsamı olmayan, iyi niyetten öteye geçmeyen, küçük bir hedef olarak şu ifadelerle yer verilmiştir; “*Belediyeler beş senelik mesai planı tanzimine sevk edilecek harita, imar planı, su, ı ışık, kanalizasyon, Kültür ve spor işleri, çocuk bahçeleri ve kısaca şehirlerin sıhhat ve güzelliğini alakadar eden belli başlı işleri, planlatacacak ve bu planlar, Şefin işaret buyurdıkları veçhile merkezde “Belediyelerimizi Türelı bir surette aydınlatmak, kılavuzlara” vazıfesiyle teşkil edilecek olan teknik büronun mütekaddim tetkik ve kontrolüne tabi olacaktır.*”⁸⁸⁸

Aynı hükümet programı içerisinde farklı spor dallarında yapılacak faaliyetlerden de bahsedilmiş ve özellikle denizcilik sporu üzerinde durulmuş, güreş

1095 Gömlek: 2 Sıra: 3.1 (15 Ocak 1937). Türk Spor Kurumu II. Başkanı, Beyazıt Milletvekili H. Bayrak ise konuya ilişkin olarak teklifin, Türk sporunun gelişme kaydedebilmesi ve ülkenin dünyaya bir defa daha tanıtılabilmesi hususunda önemli bir aşama olabileceğini ve Türk’ün güreş sporundaki istidadını yeniden ispat noktasında oldukça önemli bir fırsat yakalandığını, bunun kaçırılmaması gerektiğini ifade eden görüş ve önerilerini de federasyon yetkililerine bir yazı ile bildirmiştir. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1095 Gömlek: 2 Sıra: 3.2;** 16 Şubat 1937 tarihinde CHP Genel Kurul üyesi Tekirdağ Milletvekili R. Apak’da cevabi yazısında, Turan Milletleri Müsabaka ve Federasyonuna iştirakin uygun olmayacağını beyan eden bir yazıyı kaleme almıştır. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1095 Gömlek: 2 Sıra: 3.3-4.**

⁸⁸⁷ 1936 yılında Berlin’de tertip edilen Olimpiyat Oyunlarında kürsü bulan ve üçüncülük elde eden ilk Türk sporcu olan Mersinli Ahmet’in durumuna ilişkin bilgi verilmiştir. Kendisinin 21-22 yaşlarında olduğu, okuma yazması bulunmadığı, hademelikten, kapıcılığa, oradan kuyumculuğa kadar istikrarsız biçimde bir mesleki sergüzeştliğe sahip pehlivanın, maddi anlamda sıkıntı içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Eğer kendisine 80 lira maaş bağlanırsa, iş için çaba sarf etmeden, müsabakalara hazırlanabileceği şeklinde Ahmet Fetgeri Aşeni’nin Parti Genel Merkezine bir mektubu vardır. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1095 Gömlek: 2 Sıra: 3.(46);** Bu mektubun akabinde Mersinli Ahmet’te, Başbakan İnönü’ye yazdığı mektupta içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumdan bahsetmiş ve 3 yıl sonra Japonya’daki Dünya Şampiyonasında birincilik almayı hedeflediğini bunu için maddi, manevi ve tesis anlamında desteğe ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1095 Gömlek: 2 Sıra: 3.(48).**

⁸⁸⁸ **TBMM Zabıt Ceridesi Dönem 5 Cilt 20 İnikad 3, I. Bayar Hükümeti, 08.11.1937 Pazartesi, s. 19-42; İrfan Neziroğlu-Tuncer Yılmaz, Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri, C.1 – (24 Nisan 1920 – 22 Mayıs 1950), Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları Ankara, 2013, s. 256.**

ya da onun türevlerinden bahsedilmemiştir.⁸⁸⁹ Bunun yanı sıra Türkiye’de sporun ve onun ruhunun toplumun tüm kesimlerine yayılması gerektiği üzerinde durulmuş, sporun yalnızca dereceler almak için değil, sağlıklı nesiller yetişmesinin temin edilmesi ve halkın her kesiminde kuvvetli, bilinçli zihinler, vücutlar ve ruhlar yetişmesi gerektiği vurgulanmıştır. Hükümet konu hakkındaki görüşlerini de şu sözlerle ifade etmiştir; “*Millî kültür kadrosu içinde mütalaasını zarurî gördüğümüz sporu, profesyonel şampiyon yetiştirmek için istemiyoruz.*”⁸⁹⁰

Buna mukabil olarak Atatürk’te sporu seven ve yapan birisi olarak hükümetlerin ve halkın idmana olan teveccühünü görebilmek ve halkı teşvik edebilmek adına zaman zaman kendisi de farklı yerlerde idman yapmıştır. Hatta iyi bilinen bir güreş sever olarak zamanı el verdiğince güreş müsabakalarını takip etmiş, yapıldığı yerlere gitmiştir. Bunlardan birisi de Güneş Güreş Kulübü tarafından 9 Mart 1938 Perşembe günü saat 21.00 de Ankara Halkevi’nde tertip edilen bir güreş teşvik müsabakasıdır. 35 güreşçinin mücadele verdiği müsabakaların sonunda; güreşin Türkler için bir idmandan çok dini bir tören biçiminde telakki edildiğini, güreşin bir yaşam biçimi olduğunu ve taşıdığı değerini yoğun olarak anlatan bir konuşma yapmıştır. Hatta aynı zamanda dönemin yetkililerine, greko-romen stildeki güreşlerin değil, serbest stildeki güreşlerin Türk güreş adabına uygun olduğu yönünde de bir ifadede bulunarak, konu ile ilgili talimatlar da vermiştir.⁸⁹¹

Bu arada Bayar Hükümeti, doğrudan Kırkpınar Yağlı Güreşlerine değilse de panayıra tesir edecek bir kanun üzerinde çalışmış ve bundan sonra Türkiye’de açılacak her türlü ulusal ve uluslararası panayır ile sergilerin, vergiden muaf tutulmasına dair

⁸⁸⁹ “En güzel coğrafi vaziyette ve üç tarafı denizle çevrili olan Türkiye endüstrisi, ticareti ve sporu ile en ileri denizci millet yetiştirmek kabiliyetindedir. Bu kabiliyetten istifadeyi bilmeliyiz. Denizciliği Türkün büyük millî ülküsü olarak düşünmeli ve onu az zamanda başarmalıyız”. “Diğer limanlarımızda ihtiyaç derecesinde iskeleler yapmak, mevcutları ıslah etmek ve bütün bunlarla beraber memlekette deniz sevgisini yaşatacak olan deniz sporlarını teşkilatlandırmak ve himaye etmek kararındayız.” Neziroğlu-Yılmaz, **a.g.e.**, s. 272-273.

⁸⁹⁰ Alpaslan Gazi Aykın-Fatma Pervin Bilir, “Hükümet Programları ve Spor Politikaları”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 22, S.2, Adana, 2013, s.241-242.

⁸⁹¹ **DABCA. Fon Kodu: 490.01. Kutu: 1095 Gömlek: 1 Sıra: 1**; 22 Mayıs 1934 yılında Özbay Güven, “Atatürk ve Güreş”, **Erdem Dergisi**, Atatürk Kültür Merkezi Yay., C. 6, S. 18, Ankara, 1990, s. 654-657.

2761 numaralı kanunun, 3. Maddesini, 2442 sayılı kanuna ekleyerek, 28 Nisan 1938 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe koymuştur.⁸⁹²

Buna mukabil, 577. Kırkpınar Yağlı Güreşleri 6 Mayıs Cuma günü Sarayı’da başlamış, 8 Mayıs 1938 Pazar günü tamamlanmış, 130 pehlivan müsabakalara iştirak etmiştir. Törenler, Hayrabolulu Süleyman pehlivanın taşıdığı çelengi, Tekirdağlı Hüseyin tarafından Atatürk Anıtına konulması ve saygı dırışunun ardından, Er Meydanına geçilmiştir. Bu seneki müsabakalar için Edirne’deki iktidar partisinin teşkilatları tarafından, her boydan (12 adet) dereceye girecek pehlivanlara altın kol saati hediye edilmesine karar verilmiştir.⁸⁹³ İdman Cemiyetinin Genel Müfettişliğinin bölge dâhilindeki il ve ilçelere gönderdiği genelgede, Kırkpınar Yağlı Güreşlerini takip etmek isteyenler için İstanbul’dan, 8 Mayıs günü 700-1000 kişi arasında özel hat treni kaldırılmıştır. Bu tren aynı şekilde panayırın bitimiyle birlikte İstanbul’a geri de dönmüştür.⁸⁹⁴

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde deste de 20, ortada 30 çift arasında iddialı müsabakalar olmuş, deste birinciliğini Kırklareli’den 17 yaşındaki Mehmet ile ikinciliğini Edirneli Sabri, küçük orta birinciliğini 22 yaşındaki İbrahim oğlu Meriçli Mehmet, ikinciliğini Kırklareli’den Halil oğlu Yakup kazanmıştır. Büyük orta birinciliği Hayrabolulu Süleyman’da kalırken, ikinciliği Karamürselli Hilmi almıştır. Başaltı müsabakalarında Karacabeyli Hayati, ikinciliği Çoban Mehmet almıştır. Başpehlivanlık için adı geçen Tekirdağlı Hüseyin Alkaya’nın diğer başa güreşecek pehlivanların 1935 yılında olduğu gibi Hakem Heyetine Tekirdağlı Hüseyin’in kendilerinden çok üstün olduğunu, onun birinci ilan edilmesini ve kendilerinin ikincilik, üçüncülük müsabakalarına çıkmalarının daha doğru olacağını ifade etmeleri üzerine, Hakem Heyeti Tekirdağlı Hüseyin’i başpehlivan ilan etmiş, ancak halk yine diğerinde olduğu gibi duruma itiraz etmiş, Tekirdağlı Hüseyin pehlivan ile Bulgaristanlı Arif pehlivan mücadele etmiş, Tekirdağlı Hüseyin pehlivan rakibini 20

⁸⁹² DABCA. Fon Kodu: 30.18.1.2 Kutu: 83 Gömlek: 37 Sıra: 5; DABCA. Fon Kodu: 30.18.1.2 Kutu: 54 Gömlek: 39 Sıra: 20.

⁸⁹³ Cumhuriyet Gazetesi, “Kırkpınar Güreşleri”, 3 Mayıs 1938, s. 5; Cumhuriyet Gazetesi, “Kırkpınar Güreş Müsabakaları”, 7 Mayıs 1938, s. 6. CHP Genel Sekreterliği dereceye giren pehlivanlara Kırklareli Milletvekili Şevket Ödül, Tekirdağ Milletvekili Rahmi Apak vasıtasıyla ayrıca 12 adet altın saat göndermiştir. Edirne Postası, Sayı: 736, “Kırkpınar Güreşleri Cuma Günü Başlıyor”, 4 Mayıs 1938, s.1; Trakya Dergisi, Sayı: 19, “Kırkpınar Güreşleri”, 15 Mart 1938, s. 33.

⁸⁹⁴ Edirne Postası, Sayı: 737, “Kırkpınar Güreşleri 6 Mayıs’ta Başlıyor”, 30 Nisan 1938, s.1; Edirne Postası, Sayı: 738, “Kırkpınar Güreşleri Cuma Günü Başlıyor”, 4 Mayıs 1938, s. 1.

dakika içerisinde “pes” ettirince, seyircilerde duruma razı olmuşlardır. Bu arada 577. Kırkpınar’ın ikinciliği Molla Mehmet alırken, Babaeskili Mustafa Yenici ile Babaeskili İbrahim Erdi akşama kadar devam eden üçüncülük müsabakasında birbirlerine üstünlük sağlayamamışlardır.⁸⁹⁵

Kırkpınar güreşlerinin arasında bir de serbest güreş müsabakası tertip edilmiş ve Dinarlı İsmail müsabakaları başarı ile sonuçlandırmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu yararına yapılan bu müsabakalar neticesinde önemli bir meblağ kazanıldığı dönemin basınında yer bulmuştur. Ayrıca Türkiye Başpehlivanlık müsabakalarının ve Atletizm Bayramının 1938 yılında ilk aşamada 50, daha sonraları da 120 işçi ile inşasına başlanan Kültür Park bünyesinde yapılmasına Vali Niyazi Mergen’in yoğun çalışmaları sonucunda karar verilmiştir.⁸⁹⁶

Edirne’de bu gelişmeler yaşanırken, pehlivanlar ülke genelindeki toplumsal olaylara da duyarsız kalmamışlar ve zaman zaman kamuoyunun yaşadığı sıkıntılara, kendilerince çözüm yolu üretmeye gayret etmişlerdir. 19 Mayıs 1938 tarihinde meydana gelen Kırşehir depreminin ardından, yaşanan 224 can kaybına duyarsız kalmayan Tekirdağlı Hüseyin pehlivan, geliri depremzedelere verilmek üzere bir yağlı güreş müsabakasının tertip edilmesini yetkililerden talep etmiştir. Bu talebi karşılık bulmuş ve Kara Ali ile karşılaşarak elde edilen geliri depremzedelere bıraktığını açıklamıştır.⁸⁹⁷

Bu yaşananların haricinde, Türk gençlerinin sağlıklı bireyler olarak yetişebilmeleri, kendilerini doğru ifade edebilmeleri için en tesirli yöntemin spor

⁸⁹⁵ **Edirne Postası**, Sayı: 740, “*Kırkpınar Güreşleri Güzel Oldu*”, 11 Mayıs 1938, s. 1; Dönemin gazetelerinde yer alan konulardan birisi de Tekirdağlı Hüseyin pehlivanın bu Kırkpınar’a gelmeden önce İngiltere’de dört müsabaka yaptığı ve tüm rakiplerini alt ettiğini mücadeleler sırasında, organizatörü Asım Bey’in Paris’te, Hüseyin pehlivanın zehirlenmesi hadisesine müdahil olduğu hatta Deglare’nin kendisine Hüseyin pehlivanın yenilmesi karşılığında, 1000 lira teklif ettiğine dair söylentilerdir. Fakat Asım Bey anlatılan konunun, gerçeklerle uzaktan yakından ilgisi olmadığına dair beyanatta bulunmuştur. Bunun dışında birde Trakya Genel Müfettişi Kazım Dirik’in, memleketin köylerinden seçtiği genç pehlivanları, Kara Emin pehlivanın idaresine verdiği ve bu seneki Edirne güreşlerine yetiştirilmesini istediği de dönemin basınında yer almıştır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Yazla Beraber Güreş Mevsimi de Başlıyor*”, 21 Nisan 1938, s.6; Yılmaz, “*Dualı...*”, a.g.e., s.30.

⁸⁹⁶ **Trakya Dergisi**, Sayı: 19, “*Kırkpınar Güreşleri*”, 15 Mart 1938, s. 33; **Trakya Dergisi**, Sayı: 18, “*Türkiye’de başpehlivanlık müsabakalarının Kültür Park’ta Yapılması İle İlgili Çalışmalar*”, 15 Şubat 1938, s.24,31.

⁸⁹⁷ “*istiyorum ki zelzelede evleri yıkılanlara kendimce bir yardımda bulunayım... Bizim gibi pehlivanların alın terinden başka ne sermayesi olur?*”, **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Dünkü Güreşin Galibi Tekirdağlı İle Mülakat*”, 19 Mayıs 1938, s.6; Kahraman, “*Cumhuriyet...*”, a.g.e., s. 36.

olduğunu bizzat gören ve ilgi gösteren Atatürk'ün indinde, Türk gençliği, milletin taze gücünü, dinamik kesimini, yaşam kaynağını oluşturmaktadır.⁸⁹⁸ Bu sebeptendir ki, ülkenin ümidini ve istikbalini genç nesillerin enerjisinde, kabiliyetinde, ileri görüşlülüğünde ve anlayışında gören dönemin idarecileri, Meclis Genel Kuruluna bir kanun tasarısı sunmuş ve yedi yıldan beridir, 19 Mayıs'ta “Gazi Günü” olarak kutlana gelen bayramı, Atatürk'ün vefatından hemen önce 13 ile 20 Haziran 1938 tarihinde görüşmüş ve 3466 sayılı kanunla, 2739 sayılı kanun ikinci maddesinde değişikliğe giderek, “Gazi Günü” nı “*Gençlik ve Spor Bayramı*” olarak değiştirerek, yasayı yürürlüğe koymuşlardır.⁸⁹⁹

Bu bağlamda Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Güreş Federasyonunun yönetim kademesi İstanbul'daki bazı gruplarında tesiri ile Batı'nın etkisine girmiş ve grekoromen dalda Raul Peter ve daha sonraki yıllarda Onni Pellinen'i Ankara'ya getirmişlerdir. Mezkûr dönemde dünyada serbest güreş daha ön planda olduğundan, Güreş Federasyonu yöneticileri de 1923 yılından 1938 yılına kadar 15 yıl içerisinde, Anadolu karakucak güreşçi kaynağıyken, Greko-Romen güreşi desteklemeyi tercih etmiştir. 1938 yılında Atatürk de bu hususta şöyle bir ifade kullanmıştır: “...*Efendiler grekoromen stil bizim milli bünyemizin stili değildir. Siz gençleri daha fazla serbest stilde güreşe hazırlayın hem karakucak güreşten de faydalanırsınız. Eğer bunu yaparsanız neticeyi göreceksiniz.*” Bunun üzerine yöneticiler gereken çalışmaları başlatarak, Cumhuriyet tarihinin ilk serbest güreş şampiyonasını tertip etmişlerdir.⁹⁰⁰

⁸⁹⁸ Turhan Feyzioğlu, “**Atatürk ve Gençlik**”, Atatürkçü Düşünce, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1992, s.868-869; M. Vehbi Tanfer, “*Atatürk ve Türk Gençliği*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.6, S.18, Temmuz 1990, s.697-699; Orhun Bengisu, “*Atatürk, Gençlik ve Spor*”, Atatürk Haftası Armağanı (10 Kasım 1989), **Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları**, Ankara, 1989, s.149-150.

⁸⁹⁹ **TBMM Zabıt Ceridesi**, “*Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki 2739 Sayılı Kanunun 2'nci Maddesine Bir Fıkra ve Mezkûr Kanuna Bir Madde İlavesine Dair Kanun Layihası ve Dâhiliye Encümeni Mazbatası*”, C.18, Devre:5, 20/06/1938, s.217; **T.C. Resmî Gazete**, “*Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki 2739 Sayılı Kanuna Ek Kanun*”, Kanun No:3466, Kabul Tarihi: 20/6/1938, Yayımlı Tarihi: 04/07/1938, S.3950; Düstur, Tertip:3, C.19; Hakan Uzun, “*Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Döneminde Kutlanması*”, **Karadeniz Araştırmaları**, C.6, S.24, Kış 2010, s.110-111; Söz konusu bayramın ismi 2429 sayılı kanun ile “Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı” olmuştur. 20 Haziran 1938'den sonrada “*Gençlik ve Spor Bayramı*” olarak ilan edilmiştir. **T.C. Resmî Gazete**, “*Ulusal Bayramlar ve Genel Tatiller*”, Kanun No:2429, Kabul Tarihi:17/03/1981, Yayımlı Tarihi: 19/03/1981, S.17284; Düstur, Tertip: 5, C.20, s.227); Dursun Ali Akbulut, “*Samsun'un Gazi Günü ya da 19 Mayıs Bayramı*”, **Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi**, C.11, S.33, Kasım 1995, s.771-779.

⁹⁰⁰ Güven, **a.g.e.**, 1991, s.21-22. Atatürk, Türk sporunun ilk öğretmenlerinin yetiştirilmesi için okul inşasından önce Çapa Muallim Mektebine özel kurslar açtırıp, başına da Selim Sırrı Tarcan'ı getirmiş, ilk kadın beden eğitimcileri yetiştirmesi içinde iki İsveçli, kadın öğretim üyesini Türkiye'ye davet

I. Bayar Hükümeti'nin İçişleri Bakanı olan Şükrü Kaya'nın, Halkevi Başkanlıklarına 1 Ağustos 1938 tarihinde gönderdiği yazıda, Halkevlerinin görevleri arasında bundan sonra “...*beden terbiyesinin ve sporun ülkenin tüm mecralarına yayılması vazifesinin de bulunduğu.*” ifade edilmiştir. Bayar Hükümeti (1937-1938) iktidar yıllarında, programına spor yönetimiyle ilgili bir kanun hazırlanmasına yönelik bir madde almış, bunun yanı sıra devlete bağlı bir spor örgütünün kurulmasını öngören bir çalışmanın başlatılmasının gerekliliğini ifade eden görüşlere de zaman zaman konuşmalarında yer vermiştir. Bunun neticesinde göreve başlar başlamaz, 16 Temmuz 1938 tarih ve 3530 sayılı kanun ile “Beden Terbiyesi” için bir yasa hazırlanmıştır. Devlet spor ile ilgili olarak yalnız kendisi ilgilenmek yerine, belediyelerinde sporla ilgili planlamalar yapmasını, sporu teşvik etmesini, sporun milli kültür olarak sayılması, sporcu yetiştirmek için gerekli yatırımları yapmasını sağlamak gibi sosyal ve politik hedeflerinin olması gerektiğini de belirlemişlerdir. Bunun yanı sıra; Halkevlerinin Spor Şubeleri tesis ederek, jimnastik, eskrim, güreş, yürüyüş, salon oyunları, millî danslar branşlarında organizasyonlar, müsabakalar düzenlemeleri, ödüller tespit etmeleri hususunda aynı hükümet tarafından görevlendirilmişlerdir. Bu doğrultuda adı geçen sporların uygulanabilmesi maksadıyla ihtiyaç duyulan malzeme, tesis gibi temel unsurların tedariki ve bunların belirli bir merkezden plan dâhilinde denetlenebilmesi adına Halkevlerinin, hâlihazırdaki spor altyapı durumlarının tespit edilmesi de aynı hükümet tarafından kararlaştırılmıştır.⁹⁰¹ Cumhuriyet Türkiye'sinin başındaki 1. Hükümet'ten, 15. Hükümet'e kadar programlarında sporla ilgili hiçbir hususa yer verilmemiş olmasına rağmen yine de konuya dair pek çok önemli gelişme yine bu dönemde yaşanmıştır.

Hatta yabancı ülkelerde dahi Atatürk dönemi hükümetlerinin spora ve sporcuya verdiği değer takdir edilmiştir. Fransa'da yayınlanan “Le Auto” adlı dergi de yer alan uzun makalede, Atatürk'ün beden eğitimi mekteplerde zorunlu kılan ilk devlet adamı olduğu ifade edilmiş, kâğıt üzerinde nutuk söyleyen biri değil, salonlar, stadyumlar yaptıran kurduğu Halkevlerini, sporun himaye edilmesinde bir merkez

etmiştir. Gazi Beden Terbiyesi Enstitüsüne Almanya'dan Kurt Dainans getirilirken, yurt dışına gönderilen beden eğitimi öğretmenliği lisansı alan sivil ve askeri personel vasıtası ile beden eğitimi öğretim kadrosu kurulmuştur. Altay, “Herkes için...”, a.g.m., s. 23.

⁹⁰¹ DABCA. Fon Kodu: 490.01.0, Kutu 4, Gömlek: 18, Sıra 6-10, 01/08/1938.

durumuna getiren bir lider olduğundan bahsedilmiş, onun zamanından itibaren, ülkede sporun yükselen bir değer olduğuna vurgu yapılmıştır.⁹⁰²

B. İNÖNÜ DÖNEMİNDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ (1938-1949)

İnönü dönemi Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin en dikkat çekici durumu, güreşlerin İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü yıllara denk gelmiş olmasıdır. Söz konusu yıllar, Türkiye'de ekonomik açıdan büyük sıkıntılarında yaşandığı zaman dilimleridir. Bu sıkıntıların üstesinden gelmek için başta, Milli Korunma Kanunu gibi pek çok yasanın çıkarılıp, ekonomik güçlüklerin ortadan kaldırılmasına çalışılmışsa da yine istenilen düzeye ulaşamamıştır.

Öte yandan, tüm ekonomik sıkıntılara karşın bu dönemde de hükümetler spora ve Kırkpınar Yağlı Güreşlerine ilgisiz kalmamıştır. Yeni yapılan düzenlemelerle her ikisinin de sürdürülmesi dahası geliştirilmesi çabaları devam etmiştir. 1938 yılında İnönü döneminin ilk hükümetini kuran Bayar, sporu daha kurumsal bir kimliğe kavuşturabilmek adına çalışmalarını hızlandırmış, Atatürk'ün direktifi ile 29 Haziran 1938 tarihinde Büyük Millet Meclisinde 3530 sayılı kanun ile Türk Spor Kurumu ilga edilmiş, yerine Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün kuruluşunu tamamlanmıştır. Milli Eğitim ve sağlık hizmetleri gibi spor ve sporcunun da devletin himayesinde faaliyetlerini yürütmesi kararlaştırılmıştır.⁹⁰³

1938 yılının sosyo-kültürel ve iktisadi imkânları düşünüldüğünde, son derece uygar bir yaklaşımla hazırlanan kanun aracılığıyla sporun ve spor yapanın ülke geneline yayılması amaçlanmış ve bu hususta yoğun bir mesai sarf etmesi amacıyla, Genel Müdürlük makamına emekli bir asker olan Cemal Tahir Taner getirilmiştir. Bu tarihten itibaren Türk sporu, 3530 sayılı bu yasanın verdiği yetkiler doğrultusunda, kendi şahsi bütçesi ve hükmi şahsiyeti (özerklik) olmasına rağmen Başbakanlığa bağlı bir "Devlet Kuruluşu" statüsüne kavuşturulmuştur. Ancak kurum, 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu'nda öngörülen teşkilatlanmayı yürütmekte başarılı olamayınca,

⁹⁰² Ömer Altay, "Hayatın Er Meydanı-3", **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, Sayı: 6, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Aralık 2013, s. 22-23.

⁹⁰³ Üçışık, Fehim, (1990) "Türk Spor Yönetimindeki Gelişmeler ve Değerlendirilmesi", **Spor Bilimleri I. Ulusal Sempozyumu Bildirileri**, 15-16 Mart 1990 Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1990, s. 187; Ömer Altay, "Herkes İçin Spor Hedefi", **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, Sayı: 7, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Ocak 2014, s. 23.

Beden Terbiyesi Kanunu'nun 4. Maddesi uyarınca ilçe, bucak ve köy gibi yerleşim yerlerinde beden eğitimi zorunluluğunun uygulanmasında yaşanan sıkıntılar sebebi ile Müdürlüğün, 1942 yılında Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmasına karar verilmiştir. Ayrıca sporculuk kapsamında değerlendirilecek olursa da 3530 sayılı kanunda, profesyonellik bir hükme bağlanmadığından, ilgili mevzuat amatörlük hükümlerine göre düzenlenmiştir.⁹⁰⁴

Profesyonellik ve amatörlük kavramlarının statüsü tartışılmaya devam ederken, İnönü döneminin ilk Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 4 Mayıs 1939 Perşembe günü, İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz koşulları altında başlamıştır. Sınır şehri olan Edirne'de savaş sebebiyle Kırkpınar panayırının ve yağlı güreşlerinin yapılmaması tehlikesi belirince, pehlivan ve seyircilerde bir tedirginlik olmuşsa da bu endişe kısa sürede yerini hazırlık telaşına bırakmıştır. Bu sorunları aşabilmek adına Trakya Genel Müfettişi Kazım Dirik, 1. Ordu Komutanı Orgeneral Fahrettin Altay'ı, ordu komutanları Salih Omurtag ve İshak Avni Akdağ'ı Edirne'ye güreş müsabakalarına davet edilmiş, bu sayede Edirne halkındaki tedirgin bekleyiş de yerini sükûnete ve güreşlerin heyecanına terk etmiştir.⁹⁰⁵

1939 yılı Mayıs ayının 5. ve 7. günleri arasında yapılan 578. Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 150'den fazla pehlivanın katılımıyla Sarayıçi mevkiinde düzenlenmiştir. Beden Terbiyesi denetiminde, Bulgaristan'da namılı pehlivanların davet edildiği ve Müdürlüğün 1-15 Mayıs tarihleri arasında ülkenin hiçbir yerinde müsabaka yapılmamasına ilişkin hükmünün kamuoyuna bildirildiği bir organizasyon tertip edilmiştir.

1939 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, Kurtdereli Mehmet pehlivanın vefatı sebebi ile Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, 21 Nisan 1939 tarih ve 64 sayılı tamim ile pehlivanın adını yaşatmak adına ilk defa bir kemer verilmesine karar vermiştir. Kemerin üzerinde on adet yazısız madalya mevcuttur ki, bu madalyaların her biri bir yıla tekabül etmektedir. Buna mukabil, kemeri kazanan her pehlivanın adı, üzeri boş olan madalyanın üstüne kazınacaktır. Bu suret ile üç yıl üst üste, adını madalyalara yazdıran pehlivana kemer ömür boyu verilecektir. On yıl içerisinde adını üç defa

⁹⁰⁴ Rıza Sümer, **Sporda Demokrasi 2- Örnek Olay Futbol**, Şafak Matbaası, İstanbul, 1990, s. 33.

⁹⁰⁵ Bilar, **a.g.e.**, C.II, s. 76.

yazdıran pehlivan çıkmaz ise kemerin Genel Müdürlük Müzesine nakline ve yenisinin yapılmasına hükmedilmiştir.⁹⁰⁶

Kırkpınar'ın ilk resmi kemerini Edirne'ye Beden Terbiyesi Genel Direktörü General Cemal Taner getirmiştir. Kırkpınar'ın ilk kemeri olan Kurtdereli kemerini almak için Tekirdağlı Hüseyin, Afyonlu Süleyman, Babaeskili Mustafa, Şumnulu Arif, Molla Mehmet Lüleburgazlı Akif Ahmet, Manisalı Halil, Karacabeyli Hayati kol bağlamışlardır.⁹⁰⁷

Ayrıca Halk Partisi Sekreterliği de güreşlerde her boyda başarılı olan pehlivanlara hediye edilmesi maksadı ile 12 adet saat göndermiş, Kurtdereli'nin hatırasına hürmeten alanda bir dakikalık saygı duruşunda bulunulmuş, onun sporculuk hayatı boyunca gençlere emsal olacak kariyeri ve yaşamına ilişkin kısa bilgilerin yer aldığı broşür, müsabakaları takibe gelen halka ve sair spor kulüplerine dağıtılmıştır.⁹⁰⁸ Tüm bu faaliyetler Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarından itibaren milletin geçmişten gelen kültürel değerlerine de sahip çıkıldığının, gelecek kuşaklara aktarıldığının ve resmi anlamda değer bulduğunun da kanıtı olmuştur.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Balıkesir'de Kurtdereli Mehmet pehlivan adına yakışır bir mezar yaptırmayı önümüzdeki yıl için faaliyet planları arasına almış, ailesine nakdi yardımda bulunmuş, her yıl Balıkesir yöresinin sporcularının 11 Nisan günü anma töreni yapmaları kararı da alınmıştır.⁹⁰⁹

Pehlivanlar 578. Kırkpınar müsabakalarına başlamadan önce her daim olduğu gibi Atatürk Anıtına çelenk koymuş, halkı selamlamış, pehlivan mezarlarını ziyareti tamamlamalarının ardından, Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı Fuad Bulca, milletvekili Şevket Ödül ve Beden Terbiyesi Genel Müdürü Cemal Taner Beyler olduğu halde başpehlivanlık güreşlerine saat 17.00'de başlamışlardır. 1939 yılında Er

⁹⁰⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kurtdereli İçin İyi Bir Mezar Yapılacak", 30 Nisan 1939, s.6.

⁹⁰⁷ **Edirne Postası**, Sayı: 838, "Kırkpınar Pehlivan Güreşleri Başlıyor", 2 Mayıs 1939; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Edirne Büyük Güreşleri Yarın Başlıyor", 4 Mayıs 1939, s.8.

⁹⁰⁸ **Edirne Postası**, Sayı: 839, "Büyük ve Meşhur (Kırkpınar) Pehlivan Güreşleri Dün Başladı ve Devam Ediyor", 6 Mayıs 1939, s.1.

⁹⁰⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kurtdereli için İyi Bir Mezar Yapılacak", 30 Nisan 1939, s. 6.

Meydanında on binin üzerinde yoğun bir halk kitlesi seyirci olarak katılım sağlamış, ayrıca 130 pehlivan da müsabakalara iştirak etmiştir.⁹¹⁰

Deste boyda Kırklarelili Mehmet, küçük ortada Karamürselli Hilmi, büyük ortada Bandırmalı Şükrettin birinciliği elde etmiş, ancak başaltında Gönenli Kara (Arap) Hüseyin ile Hayrabolulu (Pomak) Süleyman (Yener) final müsabakası sırasında ikisi birden başından yaralanınca, saha hekimleri mücadele etmelerine müsaade etmemiş ve ikisini birden galip ilan etmişlerdir. Başpehlivanlık müsabakasında ise, Bursa Karacabey'den Hayati Ün ikinci, Molla Mehmet üçüncülüğü almıştır. Başpehlivan güreşlerinin birincisi olan Tekirdağlı Hüseyin'e (Alkaya), Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün, efsane pehlivan Kurtdereli Mehmet'in adını ve anısını yaşatmak adına yaptırdığı Kırkpınar Yağlı Güreşleri tarihindeki ilk kemerini de takdim etmişlerdir. Kurtdereli kemerini Orgeneral Fahrettin Altay'ın katılımıyla düzenlenen merasimle beline takmış, ayrıca Edirne Valisi pehlivanlara saat taktim etmiştir.⁹¹¹ Sözü edilen bu kemer, yirmi bir yıl sonra evirilerek "altın kemer" haline gelmiş ve yine kemerin ortasında yer alan levhada kabartma olarak Kurtdereli Mehmet ile Adalı Halil pehlivanların kol bağladıkları meşhur fotoğrafları işlenmiştir.

1939 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde deste birincisine 50 lira, küçük orta birincisine 100, başaltı birincisine 150 lira, başpehlivana 180 lira ödül verilmiştir.⁹¹² 1 gram altının 1432 kuruş (14 lira 32 kuruş)⁹¹³ olduğu dönemde Kırkpınar başpehlivanı aldığı bu ödül ile 13 gram altın alınabilmektedir.

10 Mayıs 1940 Cuma günü 579. Kırkpınar Yağlı Güreşleri hakkında yoğun katılımı ile (10.000-15.000 kişi) Çocuk Esirgeme Kurumu'nun himayesinde,

⁹¹⁰ Seyirci kitlesinin büyük çoğunluğu Lüleburgaz'dan gelmiştir. Buna sebep pehlivanlarının olmasıdır. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri", 6 Mayıs 1939, s. 6.

⁹¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Edirne Postası**, Sayı: 840, "Tekirdağlı Hüseyin, Kurtdereli Şampiyonluk Kemerini Kazandı", 10 Mayıs 1939, s.1; 14 Mayıs Pazar günü İstanbul Güreş birincilikleri Şehzadebaşı'ndaki Süleymaniye Kulübü Salonunda başlamıştır. Her sıklette katılan tüm kulüblerin birer güreşçi ile iştiraki uygun görülmüştür. Güneş kulübüne bünyesinde olup da henüz başka bir kulübe intisabı (transferi) tam olmamış güreşçiler yine de bulundukları güneş kulübü için müsabakaya iştirak edeceklerdir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "İstanbul Güreş Birincilikleri Bugün Başlıyor", 6 Mayıs 1939, s.6; Kahraman "Osmanlı ve Cumhuriyet...", a.g.e., s. 108; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri", 6 Mayıs 1939, s. 6.

⁹¹² Yılmaz, "Dualı...", a.g.e., s.40.

⁹¹³ T.C. Merkez Bankası Hissedarlar Genel Kurulu, On dokuzuncu Hesap Yılı İdareciler ve Denetçiler Raporu, Kar ve Zarar Hesabı, Ankara, 1951, s.35.

Sarayiçi'nde başlamış, 12 Mayıs Pazar günü neticelenmiştir. 1940 yılında Sarayiçi'nde sadece yağlı güreşler değil, minder güreşi de organize edilmiştir. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine ilgiyi artırabilmek, organizasyonu yapan kurumlara maddi anlamda daha fazla destek sağlayabilmek, Milli takım için pehlivan seçimlerini rahat yapabilmek adına “Türkiye Serbest Güreş Şampiyonası'nın” finali Edirne'de yapılmıştır. Kırkpınar Er Meydanında evvela tüm yağlı ve serbest güreş yapan pehlivanlar sıralanmış, Trakya Genel Müfettişi Kazım Dirik, Vali, Garnizon Komutanı ve Beden Terbiyesi Genel Müdürünün hazır bulunduğu resmî törenler tamamlandıktan sonra üç gün boyunca, serbest güreşçiler, 14.00 ile 15.00 de saatleri arasında müsabakalar yapacakları Halkevi spor salonuna gönderilmiştir.⁹¹⁴ Bu minvalde serbest güreşler, 11 Mayıs Perşembe günü başlamış, yağlı güreşlerin finaliyle beraber de müsabakaları tamamlanmıştır.⁹¹⁵

Bu yılın Kırkpınar Ağalığını ortaya konan koça en yüksek meblağı ödemeyi kabul eden Süleyman Uran kazanmıştır. Uran'ın ağalık ihalesini kazandığı zaman dilimi, II. Dünya Savaşı'nın başlangıç yılına denk gelmesi açısından da önemlidir. Çünkü dünya savaşı gibi meşakkâtli bir sürece rağmen bu sorumluluğu almak, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin devamlılığının sağlanması noktasındaki arzuyu da göstermektedir. Bunun yanı sıra Kırkpınar Er Meydanında güreşler, üç gün boyunca her gün saat 15.00 den sonra Suyolcu Mehmet pehlivanın başhakemliği ile deste, orta, büyük orta, başaltı ve başpehlivanlık müsabakaları olarak yapılmış, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü aynı yıl güreşlerin daha muntazam takip edilebilmesi adına, 500 kişilik bir tribünün inşasını tamamlarken, Çocuk Esirgeme Kurumu da basın mensupları için yeni tribün yaptırarak hizmete açmıştır.⁹¹⁶

⁹¹⁴ 1-Kırkpınar'da yapılacak olan Türkiye Serbest Güreş Birinciliklerine iştirak edecek olan bölge takımlarını seçmek üzere 4/5/1940 Cuma günü serbest güreş seçme müsabakaları yapılacaktır.2-Bu müsabakalara her kulüpten her sıklitten sadece bir müsabık güreşlere iştirak edecektir.3-Sıkletlerde bir kilo tolerans vardır.4-Güreşçi tartıları 18:00-19:00 arasında olacak ve müsabakalara 20.00 de başlanacaktır. Müsabakalar Süleymaniye Spor Salonunda olacaktır. Müsabakaların Hakem Heyeti olarak Ahmed Gürkan, Sedat Şahin, Haim Biçer, Reşat Tunçkol tayin edilmişlerdir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşlerine Girecek Takım”, 28 Nisan 1940, s.6.

⁹¹⁵ Ankara Grubu 15 puanla birinciliği elde ederken, ikinciliği 8 puanla İstanbul, üçüncülüğü 6 puanla Sivas, dördüncülüğü 4 puan İçel (Mersin), 3 puan alan Edirne beşinci, Balıkesir 3 puanla altıncı, Eskişehir 2 puanla yedinci, Kocaeli 1 puanla sekizinci olarak sıralanmışlardır. **Edirne Postası**, Sayı: 942, “Kırkpınar Güreşleri Tam Bir İntizam İçerisinde Heyecanlı ve Hareketli Geçti”, 15 Mayıs 1940, s.1; Kahraman, “Osmanlı ve Cumhuriyet...”, a.g.e., s. 110; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Türkiye Serbest Güreş Şampiyonası”, 24 Mart 1940, s.6.

⁹¹⁶ **Edirne Postası**, Sayı: 940, “500 Kişilik Yeni Tribün İnşa Ettirildi”, 8 Mayıs 1940, s. 1.

1940 yılının müsabakaları sounda başpehlivanlığı Gönenli Hüseyin ile güreşen Tekirdağlı Hüseyin Alkaya kazanmıştır. Başpehlivana ödülünü, Trakya Parti Müfettişi, Kırklareli Mebusu Ragıp Akça, tüm pehlivanlara gösterdikleri gayretten ötürü bir tebrik konuşması yapmasının ardından, Parti Genel Sekreterliği adına bir altın saat hediye ile birlikte takdim etmiştir.⁹¹⁷

Müsabakalar başlamadan birkaç gün evvel ilk defa Er Meydanına, halka ve pehlivanlara yapılması gereken çağrı, ikaz ve hatırlatmalar için bir hoparlör sistemi konmuştur. Bu yeniliğin haricinde Kırkpınar Yağlı Güreşleri, bir farklı organizasyona daha ev sahipliği yapmış ve bünyesinde emtia ile hayvan panayırı açılmıştır. Bu gelişmeyi yine ilk defa, Başbakan Refik Saydam'ın başkanlığındaki, Ziraat Bakanlığı'nın Yarış ve Islah Encümeni'nin⁹¹⁸, 12 Mayıs 1940 Pazar günü, Edirne şehir merkezinde açtığı ehli hayvan sergisi takip etmiştir. Serginin Birinci grubu atlara, ikinci grubu büyük başlara, üçüncü grubu ise küçükbaşlara ayrılmıştır. Serginin her kategorideki birincisine 2.300 lira verilmiştir.⁹¹⁹ Ehli Hayvan Sergisinin açılması aslında Kırkpınar'ın yüzyıllar öncesinden gelen panayır geleneğinin bir devamı niteliğindedir. Ayrıca yapılan faaliyetlerin devlet desteğinde olması bir açıdan, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine devletin yine dolaylı bir desteğidir.

580. Kırkpınar Yağlı Güreşleri ise 9-11 Mayıs günleri arasında Çocuk Esirgeme Kurumu yararına tertiplenen müsabakalarla başlamıştır. Güreşlerin ağılık vazifesini de Beden Terbiyesi Edirne Bölgesi As Başkanı Ahmet Ekrem Demiray üstlenmiştir.⁹²⁰ Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Trakya Genel Müfettişi General Kazım

⁹¹⁷ **Ulus Gazetesi**, “*Kırkpınar'daki Güreş Müsabakaları Dün Bitti*”, 12 Mayıs 1940, s.5.

⁹¹⁸ 7 Haziran 1926 yılında TBMM'den çıkarılan 904. sayılı Islah-ı Hayvanat Kanunu çerçevesinde faaliyet yürütmek üzere kurulan Yüksek Yarış ve Islah Encümeni, günümüzün Jokey Kulübüne eşdeğerdir. Bu kanun ile birlikte at yarışları ilk defa 1927 yılında bir programa sahip olmuş, Ankara, İzmir, Bursa, Sivas, Adana ve Konya'da düzenli yarışlar tertip edilmeye başlamıştır. Safkan İngiliz atı koşuları ilk defa 1927 yılında Bursa, Konya ve Adana'da düzenlenmiştir. Yüksek Yarış ve Islah Encümeni üstlendiği yarış ve at yetiştiriciliği görevi “Uzman kurum” fikrinin doğmasına sebep olmuş, Ahmet Atman, Fikret Yüzatlı Sait Akson ve Ali Ersan beylerin gayretleri ile 1941 yılında Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği'nin de temelleri atılmış, 1943 yılında kurulmuştur. 1948 yılına gelindiğinde Yüksek Yarış ve Islah Encümeni kapatılmış, Muvakkat Yarış Komitesi tesis edilmiş, ardından da Jokey Kulübü Kurum Yönetmeliği yazılmıştır. **Düster, Tertip 3, C. 7, s. 1472.**

⁹¹⁹ Serginin birincisine 2.300 lira verilecektir. Birinci grup atlara, ikinci grup büyük başlara, üçüncü grup ise küçük başlara ayrılmıştır. **Edirne Postası**, Sayı: 941, “*Kırkpınar Güreşleri Cuma Günü Başlıyor*”, 13 Mayıs 1940, s.5; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Edirne'de Yapılan Güreş Müsabakaları*”, 12 Nisan 1940, s.6.

⁹²⁰ **Edirne Postası**, Sayı: 1038, “*Kırkpınar Ağası*”, 30 Nisan 1941, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri Bugün Başlıyor*”, 11 Mayıs 1941, s. 4.

Dirik himayesinde, Edirne Valisi Ferit Nomer'in riyasetinde, pehlivanların Pazar sabahı Atatürk heykeline çelenk takdimi ile başlamış, Vali ve Müfettişin kısa konuşmalarının akabinde, Kırkpınar'ın 18 yıl başpehlivanı olmuş, Adalı Halil'in kabrine ziyaretle devam etmiş, Çocuk Esirgeme Kurumu personeline şeker dağıtımı yapılmış, halk korteji eşliğinde Er Meydanına ulaşılmıştır. 1941 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin deste boyda birincisi Edirneli Halil'i yenen Amasyalı Ali Rıza olurken, küçük ortada Çatalcalı Recep'i yenen pehlivan Niyazi olmuştur. Büyük ortada Ali Yener'i mağlup eden, Hilmi Çetintürk (Karamürselli) birinciliği elde ederken, başaltında Mustafa Yenici'yi mağlup eden, Hamdi Acar birinciliği almıştır.⁹²¹

1941 yılındaki Kırkpınar Panayırı her yıl olduğu gibi Çocuk Esirgeme Kurumu yararına ve onun organizatörlüğünde, Sarayıçi mevkiinde Anadolu'nun ve Marmara'nın çeşitli illerinden panayıra ve müsabakalara gelen on binlerce güreş severin iştirakiyle tertip edilmiştir. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün bu yıl üçüncüsünü vereceği, Kurtdereli Kemerini ilk iki yıl Tekirdağlı Hüseyin Alkaya almıştır. Bunun haricinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Kırkpınar'ın birincisine 50, ikincisine 40 lira değerinde gümüş saatler takdim etmiştir.⁹²² Bu dönemde 1 Amerikan dolarının 1,31 Türk lirası⁹²³ olduğu düşünüldüğünde hem devlet ekonomisinin sıhhati hem de halkın alım gücünün yüksekliği daha kolay anlaşılabilir.

Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı Süleyman Kıyıcı'nın 9-11 Mayıs günleri arasında yaptığı kurul toplantılarında alınan kararlar gereğince, 1941 yılında gelen seyircilerin huzurlu ve düzenli bir biçimde müsabakaları takip edebilmesi adına yeni bir tribün daha inşa ettirmiştir. Kırkpınar Güreşlerine nezaret etmek üzere Fuat Aydemir, Suyolcu Mehmet, İstanbul Şişe Fabrikasından Fuat pehlivan, Şazi Kıvanç, Ahmet Ekrem Demiray gibi 5 kişiden oluşan bir Hakem Heyeti de tespit edilmiştir. Bu arada Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya) pehlivan ilk olarak Ali Ahmet Ödül'ü ardından da Mustafa Yenici'yi mağlup ederek, başpehlivanlığı almış, gümüş saat ödülleri Kocaeli Mebusu Ragıp Akça'nın elinden kendilerine takdim edilmiştir. Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya) pehlivan yapılan merasimin ardından, Trakya Genel Müfettişi Kazım

⁹²¹ Deste boyda Amasyalı Ali Rıza, küçük ortada pehlivan Niyazi, başaltında Gönenli Hamdi Acar birincilikleri elde etmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz.; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşlerinden İntibalar", 14 Mayıs 1941, s. 6.

⁹²² **Edirne Postası**, Sayı: 1040, "Kırkpınar Güreşlerinde Hazırlıklar", 14 Mayıs 1941, s.1-2.

⁹²³ Karagöz, a.g.e., s.16.

Dirik'ten bundan sonra Kırkpınar Yağlı Güreşlerine iştirak edemeyeceğinden, affını da istemiştir. Kırkpınar'ın ertesi yıl yapılacak olan müsabakalarının ağırlığını da Suyolcu Mehmet Pehlivan kazanmıştır.⁹²⁴

1942'de Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün, 4235 sayılı yasayla kuruluş yasası değiştirilmiş, çağın gereklerine ve sporcuların, toplumun ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmiştir.⁹²⁵ Bu düşünce ile amatör ve geleneksel branşların biraz daha öne çıkması hedeflenmiştir.

581. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri 1942 yılının 22-24 Mayıs tarihleri arasında Edirne'nin Sarayıçi beldesinde, Suyolcu Mehmet pehlivanın ağırlığında, Çocuk Esirgeme Kurumu yararına ve yine mezkûr kurumun organizatörlüğünde, yüze yakın pehlivanın katılımı ile Cuma günü başlamıştır. Kurum, güreşlerin her sene daha mükemmel bir organizasyon ile yapılması adına uzun zamandan beri çalışmalar yürütmüşse de 1942 yılında yaşanan hava muhalefeti sebebi ile tertip komitesi güreşleri, Mayıs ayının son haftasına bırakmıştır.⁹²⁶ Bununla birlikte, 1942 yılının Hakem Heyeti Ahmet Ekrem Demiray ve Serezli Fuat Özal'dan oluşturulmuştur.⁹²⁷

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, bundan üç yıl önce “Kurtdereli Mehmet” adına başlatılan kemer ödülüne, Beden Terbiyesi Edirne Bölge İstişare Heyeti tarafından bir yenisi daha eklenmiştir. Buna göre, 10 yıl zarfında en az beş defa başpehlivanlığı kazanacak olan pehlivana takdim edilmek üzere, “Adalı Halil” adına hazırlan bir “Başpehlivanlık Kemer” verilmesi kararlaştırılmıştır. Beden Terbiyesi İstişare Heyeti, bundan sonra Avrupa ve Amerika'da Türk milletinin gururu olan bu pehlivanın adının yaşatılması ve hatta ileri kuşaklara aktarılmasını temin maksadı ile bir de onların yaşamlarını, başarılarını anlatan eserler hazırlanması, yağlı güreşlerin kaidelerini gösterir tüzükler bastırılması, bölgesel yağlı güreşler organize edilmesi, Edirne yöresinde “Kırkpınar Güreşleri Daimi Komitesi” adıyla bir güreş çalışma

⁹²⁴ **Edirne Postası**, Sayı: 1038, “Kırkpınar Güreşlerine Hazırlıklar”, 30 Nisan 1941, s.1-2; **Edirne Postası**, Sayı: 1039, “Kırkpınar Panayırının İdare Heyeti Seçimi Yapıldı”, 7 Mayıs 1941, s.1; **Edirne Postası**, Sayı: 1040, “Kırkpınar Güreşleri Pek Neşeli Geçti”, 14 Mayıs 1941, s.2.

⁹²⁵ Sebahattin Devocioğlu, “Cumhuriyetten Günümüze Türk Sporunda Ekonomi Politikaları Uygulamaları”, **II. İktisat Tarihi Kongresi**, Elazığ, 24-25 Haziran 2010, s.3.

⁹²⁶ **Edirne Postası**, Sayı: 1116, “Kırkpınar Güreşleri Hazırlığı”, 23 Nisan 1942, s.1; **Edirne Postası**, Sayı: 1121, “Kırkpınar Güreşleri Çok Heyecanlı Geçti”, 27 Mayıs 1942, s.1-2; **Edirne Postası**, Sayı: 1120, “Kırkpınar Panayırı, Pehlivan Güreşleri için Hazırlıklar Devam Ediyor”, 19 Mayıs 1942, s.1.

⁹²⁷ Kahraman, “Osmanlı ve Cumhuriyet...”, a.g.e., s. 117.

heyetinin ihdası, bölge birincilerini Edirne'ye getirerek burada Türkiye'nin başpehlivan ve diğer boy birincilerini belirlemesi, bunun yanında Kırkpınar Güreşleri'nin adını “*Türkiye Kırkpınar Güreşleri*” şeklinde değiştirilmesini, müsabakaların düzen ve disiplin içerisinde yapılabilmesini temin etmek adına puanlama sistemine geçilebilmesi, pehlivanların rakipleri ile düzenli şekilde temas edebilmesi için kayıt programının oluşturulması, ödül sisteminin yeniden belirlenmesi, tüm Edirne ve çevre yörelerde defnedilmiş pehlivanların mezarlarının tamiri, bakımı hatta gerekirse yenilerinin yaptırılması tarzındaki görevleri ilk defa üzerine alma kararını kamuoyuna bildirmiştir.⁹²⁸ Fakat bu teşekkürün oluşumu gecikmiş, devamında yapmayı vadettiği uygulamalarda buna bağlı olarak tehir edilmiştir.

Kırkpınar Güreşlerini takip etmek maksadı ile C.H.P. Müfettişi Ragıp Akça, Trakya Genel Müfettişi Sabri Öney ve İstanbul Parti Müfettişi Reşad Mimaroglu 1942 senesinde Edirne'ye gelmiştir. Bunların yanı sıra Ankara ve İstanbul'dan devlet kurumlarının yöneticileri de Edirne'deki bu tarihi organizasyonu takip etmişlerdir. Sarayıçi Er Meydanının ve mesire alanının düzenlendiği, yeni tribünlerin eklenmiş olduğu 581. Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Cuma günü deste pehlivanlarının müsabakaları ile ilk defa törenlerden önce başlamıştır. Atatürk Anıtına çelenk konulması, Adalı Halil pehlivanın Kasımpaşa Camii avlusundaki kabrinin ziyaretleri Cumartesi günü yapılmış ve baş güreşlerine de bu törenlerden sonra devam edilmiştir.⁹²⁹

1942 senesinin güreşleri sekiz yıldır bu alanda üstünlüğünü hemen tüm pehlivanlara kabul ettiren Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya) pehlivanın galibiyet serileri ile başlamıştır. Tekirdağlı Hüseyin pehlivan geçen sene meydanlardan çekilmek arzusunu idari heyetlere bildirse de bir sene daha güreşmesi yolunda yapılan baskılara daha fazla dayanamayarak, 581. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine de iştirak etmiş, yarı final müsabakasında Karacabeyli Hayati pehlivanı mağlup etmiş, ardından yağmurlu bir havada yapılan müsabakada Babaeskili İbrahim ile mücadeleye başlamış, uzun süren müsabaka da yenen taraf olmayınca, Tekirdağlı Hüseyin, Hakem Heyetine “...kendisinin başpehlivan ilan edilmesi karşılığında ertesi sene Kırkpınar'a

⁹²⁸ **Edirne Postası**, Sayı: 1117, “*Kırkpınar Güreşleri Nasıl Olacak? Adalı Halil Adına Kemer Hazırlanacak*”, 30 Nisan 1941, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri*”, 9 Mayıs 1944, s. 2.

⁹²⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri Dün Sona Erdi*”, 25 Mayıs 1942, s. 3; Yılmaz, “*Dualı...*”, a.g.e., s.51.

katılmama” teklifinde bulunmuş, Babaeskili İbrahim pehlivanın teklifi kabul etmesi üzerine yine başpehlivanlık kürsüsüne 34 yaşındaki Tekirdağlı Hüseyin pehlivan çıkmıştır.⁹³⁰ Ancak 1943 yılında da Tekirdağlı Hüseyin pehlivanın Er Meydanından çekilmediğini dönemin gazetelerinden tespit edilmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki, dönemin başpehlivanı hırsına yenik düşmüş, verdiği sözün ardında duramamıştır.⁹³¹

Bu yılın Kırkpınar deste birincisi Madaralı Mehmet isimli bir pehlivan olurken⁹³², küçük ortada Servet Meriç birinci, Edirneli Mehmet ikinci olmuştur. Büyük ortada İsmail Yılmaz pehlivan birinciliği almış, ikinciliği Hilmi pehlivan, başaltını ise Gönenli Hamdi⁹³³ pehlivan kazanmıştır. Trakya Parti Müfettişliği tarafından kazanan pehlivanlara partinin saatleri verilmiş, Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından para ödülü, Güreş Federasyonu Başkanı tarafından boylarında dereceye giren pehlivanlara kupa takdim edilmiştir. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin 1943 yılı Ağalığını da ortaya konan koça en yüksek meblağı vermeyi taahhüt eden Çardaklı Ahmet almıştır.⁹³⁴

1943 yılı Türkiye Kırkpınar Yağlı Güreşleri 14-16 Mayıs tarihlerinde, Çocuk Esirgeme Kurumu’nun himayesinde, parti merkezinden temin ettiği ödenek ile güreşlerin belirli bir nizam içerisinde yapılabilmesi maksadı ile yeni bir tribünün inşasının tamamlanmasının ardından başlamıştır.⁹³⁵ Çocuk Esirgeme Kurumu’nun

⁹³⁰ 15 Mayıs 1942 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde, “Kırkpınar’ın başpehlivan namzetlerinin Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya), Sındırgılı Şerif (Ünal), Babaeskili İbrahim, Hayati pehlivanın katılacağı ve Pazar günü Beşiktaş’taki Şeref Stadında tertip edilecek müsabakalar Kırkpınar’ın adeta bir provası olacaktır.” şeklinde haber yapılmıştır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Alaturkacı Pehlivanlar Arasında Mühim Müsabakalar Yapılacak”, 15 Mayıs 1942, s.3; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Dün Sona Erdi”, 25 Mayıs 1942, s. 1-3; **Edirne Postası**, Sayı: 1121, “Kırkpınar Güreşleri Çok Heyecanlı Geçti”, 27 Mayıs 1942, s.1-2; Yılmaz, “Dual...”, a.g.e., s.52.

⁹³¹ **Son Posta Gazetesi**, Sayı: 4590, “Tekirdağlı Hüseyin Başpehlivanlığı Kaybetti.”, 19 Mayıs 1943, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Pehlivan Güreşi”, 23 Mayıs 1943, s. 4; **Akşam Gazetesi**, Sayı: 9548, “Tekirdağlı Yenildi, Babaeskili Türkiye Başpehlivanı”, 17 Mayıs 1943, s.1.

⁹³² **Edirne Postası**, Sayı: 1121, “Kırkpınar Güreşleri Çok Heyecanlı Geçti”, 27 Mayıs 1942, s.2; M. Atıf Kahraman, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde deste birincisi için Madaralı Ahmet, ikincisinin ise Ali Rıza olduğunu yazmıştır. Kahraman, “Osmanlı...”, a.g.e., s.123-124.

⁹³³ Kırkpınar’da geleneksel kuralların geçerli olduğu yıllarda boylarında birinci olan pehlivanlar ertesi yıl bir üst boyda mücadele etmek zorunda değillerdi. Gönenli Hamdi Acar’da başaltında dört defa birinci olmasına rağmen ilerleyen yıllarda bile başpehlivan güreşlerine çıkmamıştır. Yılmaz, “Dual...”, a.g.e., s.62.

⁹³⁴ **Edirne Postası**, Sayı: 1121, “Kırkpınar Güreşleri Çok Heyecanlı Geçti”, 27 Mayıs 1942, s.2; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Türkiye Başpehlivanı Tekirdağlı Hüseyin”, 25 Mayıs 1942, s.1-2.

⁹³⁵ **Edirne Postası**, Sayı: 1174, “Kırkpınar Güreşleri”, 14 Nisan 1943, s.1; **Edirne Postası**, Sayı: 1178, “Kırkpınar Güreşleri 16 Mayıs’ta”, 148 Mayıs 1943, s.1.

Edirne Şubesinin de iktisadi durumu düşünülerek, muhtelif mevkilere alınan duhuliye ücreti 10 kuruşa indirilerek, herkesin güreşleri takip etmesi sağlanarak, seyirci katılımı en üst seviyeye taşınmak istenmiştir.⁹³⁶ Çünkü dönem itibari ile II. Dünya Savaşı devam etmekte, ülke de iktisadi, sosyal anlamda sıkıntılı bir süreç yaşanmaktadır.

Bu yılın güreşlerinde deste boyda birinciliği Domurcalı Sabri, ikincili Ahmet çavuş, küçük ortada birinciliği Babaeskili İbrahim ikinciliği Osmanlıdan Ali, büyük orta da birinciliği Karamürselli Ahmet ile Ali Ahmet berabere kaldıkları için paylaşırlarken, başpehlivanlık mücadelesini Kozpınarlı (Babaeskili) İbrahim Erdi kazanırken, ikinciliği Babaeskili Mustafa Yenici, üçüncülüğü Tekirdağlı Hüseyin Alkaya elde etmiştir. Bu aynı zamanda Hüseyin Alkaya'nın başpehlivanlık güreşlerinde uzun yılların ardından ilk mağlubiyeti olmuştur.⁹³⁷

Bu sırada Şarköy Halk Odası, 2 Haziran 1943 tarihinde Cumhuriyet Halk Odası menfaatine Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin akabinde rövanş niteliğinde, hem tüm şöhretli pehlivanların katılacağı, bir yağlı güreş müsabakası tertip etmiş, muhtelif deste boyların birincilerine 35, küçük ortaya 55, büyük ortaya 75, başaltına 200, başpehlivanlığa 250 lira vermeyi vaat etmiştir.⁹³⁸

1943 yılının idari açıdan en sıkıntılı dönemi kıtlık koşullarında halka besin maddesi ulaştırabilmek olmuştur. Türkiye savaşa girmemiş olsa da etkilerinden kaçabilmesi mümkün olmamıştır. Hatta ekmek, buğday bulunamadığı için farklı malzemelerden üretilmeye başlanmış, özelliğini kaybetmiş, fiyatı bir yılda 14 kuruş zamlanarak 39 kuruşa çıkmıştır.⁹³⁹ Böyle bir durumda Kırkpınar başpehlivanına 250 lira verebilmek, ata sporuna verilen değeri göstermesi açısından da önemlidir.

582. Türkiye Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde dereceye giren pehlivanlara Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişi Ragıp Akça, Genel Merkez idaresinin gönderdiği cep saatleri ve para ödülleri dağıtmıştır.⁹⁴⁰

⁹³⁶ **Edirne Postası**, Sayı: 1176, “Kırkpınar Güreşleri Hazırlığı Yapılıyor”, 28 Nisan 1943, s.1.

⁹³⁷ **Son Posta Gazetesi**, Sayı: 4590, “Tekirdağlı Hüseyin Başpehlivanlığı Kaybetti.”, 19 Mayıs 1943, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Pehlivan Güreşi”, 23 Mayıs 1943, s. 4; **Akşam Gazetesi**, Sayı: 9548, “Tekirdağlı Yenildi, Babaeskili Türkiye Başpehlivanı”, 17 Mayıs 1943, s.1.

⁹³⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Pehlivan Güreşi”, 23 Mayıs 1943, s. 4.

⁹³⁹ Bülent Bakar, “İstanbul’da Ekmek Karnesi Uygulaması, karne ve Ekmek Suistimalleri (1942-1946)”, **İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, C. 12, S. 24, İstanbul, 2013, s.12.

⁹⁴⁰ **Edirne Postası**, Sayı: 1181, “Kırkpınar Güreşleri”, 19 Mayıs 1943, s.1

1944 yılında Kırkpınar Panayırı 5 Mayıs günü halka kapılarını açmış, fakat panayır görüntüsünden çok güreş şenliği tarzına daha yakın bir seyir göstermeye başlamıştır. Kırkpınar Güreşlerinin yapıldığı sırada yağın şiddetli yağmur sebebi ile Er Meydanında biriken su ve etrafının çamur içerisinde olması, müsabaka yapılmasının önüne geçtiğinden, Tertip Komitesi tarafından güreşlerin Edirne Şehir Stadyumuna taşınması kararı alınmıştır.⁹⁴¹ Bu durumda göstermektedir ki, bunca toplanan paralara rağmen organizasyonda yer alan kurumlar, belediye, yapılan yağlı güreşleri bir kazanç kapısı olarak görmüş, güreşçilere hak ettikleri değerin verilmesi noktasında gereken önemi göstermemiş, sporcuların sıhhi ve daha fenni imkânlarla yapacağı müsabakalarla, kazanılandan çok fazlasını elde edebileceklerini düşünememişlerdir. Ayrıca seyir kalitesinin yükselmesi, halkın disiplinli biçimde güreş ve mesire alanlarına giriş-çıkış yapmasının sağlanması adına gereken tesis ve inşaatların yapılması hususunda gayret sarf etmemişlerdir.

C.H.P. İdari Heyeti, Kırkpınar Yağlı Güreşlerini yakından takip etmek maksadıyla şehre gelerek, sorunları tespit etmiş⁹⁴², fakat çözüm üretilmesi hususunda devam eden II. Dünya Savaşı'nın iktisadi sıkıntılarının uzun süre aşılammamasından kaynaklı gerekli müdahaleleri yapamamışlardır.

583. sü yapılan Türkiye Kırkpınar Yağlı Güreşleri farklı boylardan 63 pehlivanın iştirakiyle 6 Mayıs Cumartesi günü Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yararına, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü ile Edirne Valiliğinin himayelerinde başlamıştır. Bu iki kurum bu sene Kırkpınar Güreşlerine olan maddi desteklerini de artırmışlardır. Panayırın başlamasının ardından güreşçilerin ve halkında içinde olduğu kortej eşliğinde, Atatürk anıtına çelenk konulmuş, İstiklal Marşı hep bir ağızdan okunduktan sonra pehlivan mezarlarının ziyareti gerçekleştirilmiş, Atatürk'ün Kurtdereli'ye yazdığı mektup tekrar okunarak, milli sporun öneminden mülki amirler tarafından halka kısaca bahsedilmesinin ardından, Tunca Nehrinin taşkınının ardından Sarayıçi

⁹⁴¹ **Edirne Postası**, Sayı: 1240, "Kırkpınar Güreşleri", 30 Mayıs 1944, s.1.

⁹⁴² **Edirne Postası**, Sayı: 1241, "Meşhur Kırkpınar Büyük Pehlivan Güreşleri Çok Heyecanlı Oldu", 10 Mayıs 1944, s.1.

mevkiinin güreşlere elverişli olmaması sebebi ile Yanıkkışla mevkiine geçilmiş, burada da halkın yoğun ilgisi ile karşılaşılmıştır.⁹⁴³

Çocuk Esirgeme Kurumu adına Kırkpınar Güreşlerini düzenleyen Tertip Komitesi; Cemil Üner (Maarif Müdürü, Kurum Başkanı), Mehmet Günden (Bayındırlık Başkâtibi), Murat Özgün (Öğretmen), Recep Özgün (Öğretmen), Sait Köyatası (Gezici Başöğretmen), Turgut Özbil (MEB Memuru), Süleyman Kıyıcı (Ziraat Bankası Memuru), Hüseyin Gücüyener (Müze Memuru), Halil Kuroğlu (Tekel Muhakemat Memuru), Necmi İye (Müze Memuru), Fuat Özsüne (MEB Kâtibi), Tevfik Karabekir (Veznedar), Mehmet Öngör (Tahsildar) gibi isimlerden teşekkül etmiştir.⁹⁴⁴ Tertip Komitesi, 584. Kırkpınar'da verilecek ödülleri, başpehlivana 500, başaltına 300, büyük ortaya 200, küçük ortaya 100, desteye 100 lira şeklinde belirlemiştir.⁹⁴⁵ C.H.P. Genel Sekreterliği, boylarında birinci olan pehlivanlara dağıtılmak üzere 10 adet kıymetli saatler göndermiş, ödülleri C.H.P. Trakya Bölgesi Müfettişi Cemil Tüzemen takdim etmiştir.⁹⁴⁶

Tarihi Kırkpınar Güreşlerine bu yıl deste boyda 15, küçük ortada 30, büyük ortada 6, başaltında 8, başpehlivanlıkta ise yine 8 pehlivanın iştirak ettiği tespit edilmiştir. Diğer yıllara nazaran 1944 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerine katılan pehlivan sayısının azlığı, dünya savaşı sebebi ile silahaltına alınan genç sayısının diğer yıllarla kıyasla fazla olmasından kaynaklanmıştır. Derste boyda Çatalcalı Süleyman ile Bursalı Ahmed güreşmiş, Çatalcalı galip gelmiştir. Küçük ortada Orhangazili Yakup Babaeskili İbrahim ile mücadele vermiş ve Orhangazili mücadeleyi kazanmıştır. Büyük ortada Kırklarelili Mehmet Turan, Babaeskili İsmail ile berabere kalmıştır. Başaltında Manisalı Abdullah birinci, Karamürselli Ahmed ikinci olmuşlardır. Lüleburgazlı Ali Ahmet, Manisalı Halil, Babaeskili Mustafa, Hayrabolulu Süleyman başpehlivanlık için mücadele etmişlerdir. Güreş müsabakalarının en heyecanlı zaman dilimi elbette başpehlivanlık müsabakalarının yapıldığı Pazar günüdür, ancak bu yıl

⁹⁴³ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Bugün Başlıyor”, 5 Mayıs 1944, s. 3; **Edirne Postası**, Sayı: 1241, “Meşhur Kırkpınar Büyük Pehlivan Güreşleri Çok Heyecanlı Oldu”, 10 Mayıs 1944, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Başladı”, 7 Mayıs 1944, s. 8.

⁹⁴⁴ Halim Baki Kunter, **Güreş Yıllığı 1944**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1945, s. 8-15.

⁹⁴⁵ **Edirne Postası**, Sayı: 1239, “Kırkpınar Güreşleri”, 26 Nisan 1944, s.1.

⁹⁴⁶ **Edirne Postası**, Sayı: 1241, “Meşhur Kırkpınar Büyük Pehlivan Güreşleri Çok Heyecanlı Oldu”, 10 Mayıs 1944, s.1; Beyaz peynirin ve kuzu etinin kilosu 140 kuruştan satılmaktadır. **Edirne Postası**, Sayı: 1240, “Yiyecek Fiyatları”, 3 Mayıs 1944, s.1.

güreşler uzadığı için neticeler Pazartesi gününe kalmıştır. Üç saat süren başpehlivanlık müsabakasını Babaeskili Mustafa Yenici'yi yenen Hayrabolulu Süleyman Ertaş kazanmıştır. Ayrıca 1944 yılının Kırkpınar Ağalığını, alışıla geldiği şekilde final müsabakasından önce yapılan açık artırmayla Uzunköprülü Kara Ahmet Bey üstlenmiştir.⁹⁴⁷

Parti Genel Yönetimi, Trakya Bölgesi Genel Müfettişi Cemil Tözemen, 10 adet kıymetli saati müsabakaların sonunda boylarında birinci ve ikinci olan pehlivanlara, İkinci Müfettiş olarak Abidin Özmen, Edirne Valisi Süheyl Karanfiloğlu, C.H.P. Genel İdare Kurulu üyelerinden Gaziantep Milletvekili Bekir Kaleli, Urfa Milletvekili Ahmet Kutsi Tecer, Beden Terbiyesi Genel Müfettişi Nizamettin Kırşan ile pek çok güreş severin hazır bulunduğu bir törende takdim etmiştir.⁹⁴⁸ Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde gelenek olduğu üzere ortaya konan koça en üst meblağı veren 81 yaşındaki Bektaş Bey, 1945 yılının ağası olmuştur.⁹⁴⁹

10-11 Haziran 1944 tarihinde Ankara'da, Kırkpınar'dan sonra Kızılay'ın tertibi ile büyük bir yağlı güreş organizasyonu gerçekleştirilmiştir. Kırkpınar esaslarının uygulandığı güreşlerde yine salavatçı, hakem komitesi, peşkirciler hazır bulunmuştur. Tekirdağlı Hüseyin ile Hayrabolulu Süleyman'ın bir gösteri müsabakası da yaptığı güreşler oldukça heyecanlı geçmiş, Kızılay menfaatine katkı temin edilmiştir.⁹⁵⁰

Bu sürecin devamında 584. Kırkpınar Yağlı Güreşleri de geleneklere uygun olarak 25 Mayıs Cuma başlamış, 27 Mayıs Pazar günü sona ermiştir. Atatürk anıtına çelenk sunulmasının ardından, Adalı Halil pehlivanın Kasımpaşa Camii avlusundaki mezarı ziyaret edilmiş, Sarayıçi'ndeki şeref direğine geçen yılın başpehlivanı

⁹⁴⁷ Müsabakaları takip etmek için Ankara'dan Cevdet Kerim İncedayı, Recep Peker gibi mebusların yanı sıra kalabalık bir devlet erkânı da gelmiştir. Güreşlerin sonunda şehirde vali beyin organizasyonu ile 200 kişilik bir yemek verilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri*”, 8 Mayıs 1944, s. 2; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri Dün Sona Erdi*”, 9 Mayıs 1944, s.1.

⁹⁴⁸ Ender Bilar Kırkpınar Yağlı Güreşleri Almanagi adlı eserinin II. Cildinde 1944 yılının Kırkpınar Ağasının M. Şükrü Varsavaş olabileceğini de iddia etmektedir. Bilar, **a.g.e.**, C.II, s.91, 100; **Edirne Postası**, Sayı: 1241, “*Meşhur Kırkpınar Büyük Pehlivan Güreşleri Çok Heyecanlı Oldu*”, 10 Mayıs 1944, s.1.

⁹⁴⁹ **Edirne Postası**, Sayı:1304, “*Kırkpınar Güreşleri*”, 14 Nisan 1945, s.1.

⁹⁵⁰ **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Ankara'daki Güreş*”, 1 Kasım 1945, s.2.

tarafından bayrak çekilmiş, törenlerin ardından deste, orta ve başaltında 200'e yakın pehlivan ile güreşlere başlanmıştır.⁹⁵¹

92 pehlivanın katıldığı deste boyunda pehlivanlar üç kategoriye ayrılmıştır. Baş güreşlerinde ise, aralarında arkadaşlık bulunan dört pehlivan ile diğer dört kişilik pehlivanlar iki ayrı grup oluşturmuş ve birbirleri ile eşleştirilmişlerdir. Böylece saha içerisinde oluşabilecek çıvgar söylentilerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.⁹⁵²

1945 yılında Er Meydanında çeşitli yenilikler olmuş ve yeni birtakım uygulamalar yürürlüğe girmiştir. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tertip ve idaresini C.H.P. Genel Sekreterliği ele almıştır. Partinin ilk müdahalesi meydan hakemlerinin sayısının çoğalmasındır. Ayrıca subay eşleri için meydanın doğu tarafına küçük birde tribün yapılmıştır. Yine bir ilk olarak seyircilerin bulunduğu tribün ve çadırların önüne dikensiz teller çekilerek, bulunmaları ve müsabakaları takip etmeleri gereken yerler belirlenmiş, böylece daha ileriye gitmeleri önlenmiştir. Güreş meydanının güney tarafındaki büyük tribün ile subay tribünü arasında Kırkpınar Ağası için yeniden bir metre yüksekliğinde çardak inşa edilmiş, içi halı, kilim, minderlerle döşenerek, 1945 yılının Kırkpınar Ağası Bektaş'ın hizmetine sunulmuştur. Bektaş Ağanın direktifi doğrultusunda 584. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine girişte seyircilerden ücret talep edilmemiştir.⁹⁵³ Son yaşananlar partinin Kırkpınar Yağlı Güreşlerine doğrudan müdahil olduğunun en önemli kanıtı olmuştur.

C.H.P. Genel Sekreterliğinin Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin sevk idaresini üzerine alması sayesinde ilk defa ülke içerisinde parti eliyle film çekimi yapılmıştır. Edirne şehrinin turistik, tarihi, ticari alanları filme alınmak suretiyle güreşlerin hemen her safhası da kaydedilmiş, böylece ülkenin farklı şehirlerindeki sinema salonlarında şehrin ve güreşlerin tanıtımının yapılması hedeflenmiştir.⁹⁵⁴

Sarayiçi'nde yapılan güreşlerin alan düzenlenmesi, Harp Okulu Spor öğretmeni Albay Hüsamettin Güreli'ye verilmiştir. Albay Güreli sahanın

⁹⁵¹ **Cumhuriyet Güreşleri** "Kırkpınar Güreşleri", 11 Nisan 1945, s. 3; **Edirne Postası**, Sayı: 1311, "Edirne Güreşleri Çok Heyecanlı Oldu", 30 Mayıs 1945, s.1.

⁹⁵² Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s. 58.

⁹⁵³ **Edirne Postası**, Sayı:1304, "Kırkpınar Güreşleri", 14 Nisan 1945, s.1; Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s.58.; Kahraman, "Osmanlı ve Cumhuriyet...", a.g.e., s. 129-130; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Dün Sona Erdi", 28 Mayıs 1945, s.3.

⁹⁵⁴ **Edirne Postası**, Sayı:1311, "Edirne Güreşleri Çok Heyecanlı Oldu", 30 Mayıs 1945, s.1.

düzenlenmesinin haricinde pehlivanların müsabakalar sırasında kullanmış oldukları bezlerin sağlıksızlığını ve kullanım şeklinin yanlışlığını bildiğinden, bunun değiştirilmesi hususunda girişimde bulunmuş ve okul öğrencisi kızlara geleneksel kıyafetler, erkeklere ise beyaz pantolonlar giydirmek suretiyle saha içerisinde atılan bezlerin toplanması, pehlivanların bir başka pehlivanın kullandığı bezi kullanmasının önlenmesi, kendisine yeni bez verilmesi gibi uygulamasını başlatmıştır.⁹⁵⁵

584. Kırkpınar'da, Edirne şehrine yüzün üzerinde pehlivan gelmiş, onlarla birlikte her geçen günde şehrin kalabalığı biraz daha artmıştır. Buna sebep çevre şehirlerden, köylerden Edirne merkeze müsabakaları takip etmeye gelen, 30 binin üzerindeki halk kitlesidir. Bu yıl başpehlivanlık müsabakalarına, Cumhuriyet Gazetesine göre, 10 başpehlivanın iştirak ettiği söylene de 11 pehlivanın katıldığı tespit edilmiştir. Bunların ilki meşhur Hançu, diğerleri Adalı Halil pehlivanın yeğeni Hayrabolulu Süleyman, Gönenli Kara Hüseyin, Süleyman pehlivan, Sındırgalı Şerif, Babaeskili Mustafa, Babaeskili İbrahim, Lüleburgazlı Ali Ahmet, Manisalı Halil, Karamürselli Muhacir İbrahim, İznikli (Karamürselli) Koç Ahmet pehlivanlardır.⁹⁵⁶

Bir sonraki yılının Kırkpınar Ağasında Saray Akpınar köyünden Yusuf pehlivan olmuştur.⁹⁵⁷ Pazar günü geç vakte kadar devam eden müsabakaların sonucunda, destede küçükte Orhan Çakır, deste orta boyda Ahmet Topçu, deste büyük boyda Musa Can birinciliği alırken, küçük ortada Ziyaettin Tuncel, Mehmed'i yenerek kürsünün en üst mertebesine çıkmış, üçüncülüğü de Sarı Yakup elde etmiştir.⁹⁵⁸

Büyük ortada Mehmed Tamer'i mağlup eden, Servet Meriç birinci olurken, Hüsnü Uçar üçüncülüğü elde etmiştir. Başaltında Şileli Rahmi pehlivanı yenen Necmi Yıldız kürsünün en tepesini görürken, İsmail Yılmaz üçüncü olmuştur. Başpehlivanlıkta en önemli gelişme geçen yılın başpehlivanı Hayrabolulu

⁹⁵⁵ Bilar, C.II, a.g.e., s.101.

⁹⁵⁶ **Cumhuriyet Güreşleri** "Kırkpınar Güreşleri", 26 Mayıs 1945, s. 3; **Edirne Postası**, Sayı: 1311, "Edirne Güreşleri Çok Heyecanlı Oldu", 30 Mayıs 1945, s.1; Cumhuriyet Gazetesinde Gönenli Kara Hasan olarak geçen isim Edirne Postasında Kara Hüseyin olarak verilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri", 27 Mayıs 1945, s. 3; Hayrabolulu Süleyman, Eşref Şefik'e verdiği röportajda üç gün devam eden bir ciğer ağrısı çektiğini söylemiş, fakat yine de meydana çıkma isteğinin güçlü olduğunu da sözlerine eklemiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Dün Sona Erdi", 28 Mayıs 1945, s. 3.

⁹⁵⁷ **Ulus Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri, Babaeskili İbrahim Başpehlivan Oldu", 28 Mayıs 1945, s. 1-2.

⁹⁵⁸ Küçük orta boyda, birinci ve ikinci kura yolu ile tayin edilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Dün Sona Erdi", 28 Mayıs 1945, s. 3.

Süleyman'ın “pes” etmesi olmuştur. Ardından yapılan final müsabakasında, Babaeskili İbrahim Erdi pehlivan ile Manisalı Halil Saruhanlı karşı karşıya gelmiş, uzun süren mücadelenin sonunda bir yenen olmayınca, Hakem Heyeti bir toplantı yapmak zorunda kalmış ve Babaeskili İbrahim pehlivanın Manisalı Halil Saruhanlı'dan daha fazla rakibini yendiğini göz önünde bulundurarak, 37 yaşındaki Babaeskili İbrahim Erdi'yi 584. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin kazananı ilan etmişlerdir. Müsabakaların ardından dereceye giren pehlivanlara Genel Müfettiş Abidin Özmen tarafından ilk olarak partinin hediyeleri ve madalyaları takdim edilmiştir.⁹⁵⁹ Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren partinin bu eski Türk güreş ritüeline sahip çıkması, geçmişten gelen bağların devlet tarafından muhafaza edildiğini de göstermesi bakımından oldukça değerlidir.

Final güreşi öncesinde her zaman yapıldığı gibi ertesi yılın Kırkpınar Ağasını belirlemek adına ortaya getirilen koça devletin içerisinde bulunduğu iktisadi sıkıntılara rağmen en yüksek meblağ olan 305 lirayı eski pehlivanlardan Saray Akpınarlı Geçkinli Yusuf (Bozkurt) vermiş ve 1946 yılının Kırkpınar Ağası olmuştur. Paranın büyük bir kesimi pehlivanlara dağıtılırken, ağalık koçada Çocuk Esirgeme Kurumuna devredilmiştir. 1945 yılında deste birincisine 150, küçük orta birincisine 300, büyük orta birincisine 350, başaltı birincisine 400 ve başpehlivana 700 lira ödül verilmiştir.⁹⁶⁰ Savaş yıllarında olan bir ülkede, başpehlivana verilen 700 lira ile 3543 kuruştan (35, 43 lira) 20 adet Reşat altını alınabilmektedir.⁹⁶¹ Bu meblağ da ülkedeki alım gücünün azalmış olmasına rağmen yine de pehlivanlara ayrılan ödül miktarının yüksekliği, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine verilen değeri göstermesi açısından önemlidir.

3 Haziran 1945 Pazar günü Türkiye Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ardından İstanbul'da Şeref Stadında yine bir hayır kurumu yararına yağlı güreş organizasyonu yapılmış ve Kırkpınar'ın galip ve mağlupları yaklaşık bir ay sonra yine karşı karşıya

⁹⁵⁹ Deste küçük boyda Orhan Çakar, deste orta boyda Ahmet Topçu, deste büyük boyda Musa Can, küçük orta boyda Ziyaeddin Tuncel, büyük orta boyda Servet Meriç, başaltında ise, Necmi Yıldız birincilik almışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz.; **Cumhuriyet Güreşleri** “Kırkpınar Güreşleri Dün Sona Erdi”, 25 Mayıs 1945, s. 3; **Cumhuriyet Güreşleri** “Kırkpınar Güreşleri”, 26 Mayıs 1945, s. 3; **Edirne Postası**, Sayı: 1311, “*Edirne Güreşleri Çok Heyecanlı Oldu*”, 30 Mayıs 1945, s.1; **Ulus Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri*”, 28 Mayıs 1945, s.2; Yılmaz, “**Dualı...**”, a.g.e., s. 59.

⁹⁶⁰ Hükümet doktoru 1945 yılında 40 lira maaş alıyordu. **Edirne Postası**, Sayı: 1308, “*Hıdırellez Neşeli Geçti*”, 14 Mayıs 1945, s.1; 1 gram altının 5 lira olduğu düşünüldüğünde ise, 61 gr. altın alınabilmekteydi. Yılmaz, “**Dualı...**”, a.g.e., s.59.

⁹⁶¹ T.C. Merkez Bankası Hissedarlar Genel Kurulu, **On dokuzuncu Hesap Yılı İdareciler ve Denetçiler Raporu, Kar ve Zarar Hesabı**, Ankara, 1951, s.35.

gelme fırsatını bulmuştur. Desteden başaltına kadar yağlı güreşler tıpkı Kırkpınar'da olduğu gibi tüm ciddiyeti ile yapılmışsa da iş başpehlivanlık müsabakalarına gelince bozulmuştur. Bunun sebebi Türk spor ritüelinin en yalın ve kuvvetli aktörü olan yağlı güreşlerin temel değerlerinin dışında reklam ve gösteri amaçlı bir eğlence aracına dönüştürülmesidir. Başpehlivanlığa güreşen sporcuların bazıları sırtlarında pelerin, bazılarında fanila ve kispetin haricinde Amerikan Güreşinde tercih edilen kıyafet tarzı bir mayo ile arz-ı endam etmeleri, müsabakaları gelen seyircilerinde pek hoşuna gitmemiş ve bu tarz gösterilere teveccüh göstermemiş, kurumlar ve basın tarafından da geleneksel sporun ruhuna aykırı bulunmuştur.⁹⁶²

Ülke içerisinde düzenlenen sair yağlı güreş organizasyonlarında, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ritüeline aykırı olarak birtakım davranışlar sergilenmiş olması, pehlivanların anane dışı giyim, tavır ve davranış sergilemesinin ciddi sıkıntı olacağını fark eden yağlı güreş severler, ilerleyen yıllarda Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin özünden uzaklaşmasının da önüne geçebilmek adına bir dernek kurmuşlardır.⁹⁶³

1946 yılı için C.H.P. İl İdare Kurulu Başkanı Fuat Ozan tarafından Genel Sekreterliğe yazılan dilekçede, 585. si düzenlenecek olan Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin masrafları için 5821 lira 87 kuruş ödeneğin Tertip Komitesine verilmesinin şart olduğunu ifade etmiş ve hatta bunun bir kısmı ile müsabakalarda derece alanlara dağıtılmak üzere darphaneye madalya siparişi dahi verilmiştir.⁹⁶⁴ Buna göre, Genel Sekreterlik başpehlivana 350 lira ve 1 adet kispet, başaltına 200 lira ve 1 adet kispet, büyük ortaya 150 lira ve 1 adet kispet, küçük orta küçük boya 100 lira ve 1 adet kispet, küçük orta büyüğe 100 lira ve 1 adet kispet, deste küçük ve büyük boylara 75 lira ve toplamda 1 adet kispet verilmesini kararlaştırmıştır.⁹⁶⁵ Bu durumda göstermektedir ki,

⁹⁶² **Cumhuriyet Güreşleri** “*Dün Yapılan Güreşler ve Atletizm Müsabakaları*”, 4 Mayıs 1945, s. 3.

⁹⁶³ **Cumhuriyet Güreşleri** “*Fotoğraflarla Kısa Haberler*”, 1 Temmuz 1971, s.8; Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, TBMM’de yaptığı Millî Eğitim Bakanlığı bütçe görüşmeleri sırasındaki konuşmasında; “*Köy Enstitülerinde ve tüm okullarda mahalli sporların tetkik edildiğini ve güreşin okullarda Beden Terbiyesi derslerinde müfredatta yer aldığını*” ifade etmiştir. **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 21, C. 20, 28.12.1945.

⁹⁶⁴ **DABCA. Fon Kodu: 490.01.0, Kutu 1095, Gömlek: 3, Sıra: 1, 15/10/1946**; 1946 yılında 1 Reşat altını 33,73 lira olduğu düşünüldüğünde 174 adet Reşat altını civarında bir değerde ödenek ayrılmıştır. **T.C. Merkez Bankası Hissedarlar Genel Kurulu, On dokuzuncu Hesap Yılı İdareciler ve Denetçiler Raporu, Kar ve Zarar Hesabı**, Ankara, 1951, s.35.

⁹⁶⁵ **Edirne Postası**, Sayı: 1380, “*Kırkpınar Güreşleri*”, 8 Mayıs 1946, s. 1.

devlet imkânları ölçüsünde Kırkpınar Yağlı Güreşlerini maddi anlamda destekleye devam etmiştir.

1946 ilklerin yılı olmuş, Edirne Gençlik Kulübü, Tunca Nehri kıyısındaki Kasımpaşa Camii'nin bahçesinde bulunan, harabe haldeki Adalı Halil'e ait mezarı onartarak yenilemiştir. Güreşler ilk defa filme alınmış, yine ilk defa 1946 yılı güreşleri için özel olarak davet ile meşhur zurnacı Emin Tanınmış çağırılmış, Emin Bey kendisine Bolulu davulculardan bir ekip oluşturmuş, o yıl müsabakalarda davul-zurna katlarının ezgileri ile Bolu'nun ceng ve güreş melodileri ve mahalli oyunlarının karması adeta Er Meydanına damgasını vurmuştur.⁹⁶⁶ 1946 yılı müsabakalarının Hakem Heyetinde ise, Kırklareli Milletvekili Şevket Ödül, Suyolcu Mehmet Özpınar, İrfan Dergin, Gümrüklü Celal Yavuz pehlivan, Yenici Mehmet pehlivan, Bandırmalı Kara Ali pehlivan gibi isimler yer almıştır.⁹⁶⁷

1946 yılı 585. Kırkpınar Yağlı Güreşleri 31 Mayıs ile 2 Haziran tarihleri arasında Edirne Sarayı'nda Er Meydanında başlamıştır. Edirne şehrine günler öncesinden Anadolu'nun çeşitli şehirlerinden on binler güreşleri takip etmek maksadı ile Sarayı'ni doldurmuştur. Müsabakalar öncesi törenler saat 10.00'da Atatürk anıtına çelenk konulması, Hakem Heyetinden Eşref Şefik'in, Beden Terbiyesi Merkez Gençlik Kulübünden Sami Tütün'ün birer söylevinin ardından güreş alanına geçilmiştir.⁹⁶⁸

Müsabakalara deste küçük boyda katılan Ahmet Yılmaz birinci, Elmas Avcı ikinci, deste orta boy İbrahim Can birinci, Arabacı Mehmet ikinci, deste büyük boyda Çatalcalı Recep, Ahmet Topçu ikinci, küçük orta küçük boyda Raif Atan birinci, İrfan Atan ikinci, küçük orta büyük boyda birinciliği Sındırgılı İbrahim alırken, ikinciliği Kemal Kopmaz elde etmiştir. Büyük ortada Hayrabolulu Hasan, İsmail Topçu güreşmiş ve birinciliği Hasan pehlivan alırken, başaltında birinciliği Necmi Yıldız, Manisalı Abdullah pehlivana karşı kazanmıştır.⁹⁶⁹

⁹⁶⁶ Ender Bilar, Emin Tanınmış ve ekibinin davet yıllarının yazdığı eserde bir 1945 bir de 1946 yılını vermiştir. Bkz. Bilar, **a.g.e.**, C.I, 317; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşlerine Hazırlık", 20 Mayıs 1946, s. 2.

⁹⁶⁷ **Edirne Postası**, Sayı: 1383, "Kırkpınar Güreşlerinde Hazırlıklar", 18 Mayıs 1946, s. 1.

⁹⁶⁸ **Edirne Postası**, Sayı: 1386, "Kırkpınar Güreşlerine Başlandı", 1 Haziran 1946, s.1.

⁹⁶⁹ **Edirne Postası**, Sayı: 1387, "Kırkpınar Güreşleri", 5 Haziran 1946, s. 1.

1946 yılında başpehlivanlığa kol bağlayanlar Tekirdağlı Hüseyin, Düzceli Çolak İsmail, Lüleburgazlı Ahmet, Babaeskili İbrahim (Erdi), Karacabeyli Hayati, Hayrabolulu Süleyman, Sındırgılı Şerif, Köylü Mustafa adlı pehlivanlardır. Başpehlivanlığı da Sındırgılı Şerif kazanmıştır.⁹⁷⁰ Ancak başpehlivanlık güreşlerinde yapılan “oyalama” güreşlerinin seyirci tarafından doğru bulunmadığı ifade edilmiştir.⁹⁷¹

Final müsabakalarından önce ortaya konan koça en yüksek meblağ olan 200 lirayı Mahmut Dibek ve arkadaşı Yeniköylü Ahmet Tezel birlikte vermiştir. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde bu türden bir uygulama ilk defa olmuş, iki ağa birden sorumluluk almıştır. Bu arada Edirne Valisi Suheyp Karafakıoğlu kendisine gönderilen 45 adet kispeti dereceye giren pehlivanlara dağıtmıştır.⁹⁷²

1946 yılı Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri hem İkinci Dünya Savaşı’nın bitiminden sonra yapılan ilk yağlı güreş organizasyonu olmuş hem de çok partili seçimlere denk gelmiştir. Demokrat ve Millet Partilerinin Türk siyasetine girdiği ve Demokrat Partinin, uzun yıllar ülkeyi yöneten CHP’nin iktidarını sarstığı 26 Mayıs seçimleri, organizasyonun tarihinin de değiştirilmesine sebep olmuş ve güreşler 31 Mayıs Cuma gününe tehir edilmiş, 2 Haziran Pazar gününe kadar da devam etmiştir.⁹⁷³ 1946 yılı aynı zamanda dünya için olduğu kadar Türkiye içinde tam bir değişim, arayış ve hemen her alanda buhranlı bir yıl olmuştur. 1946 güreşlerinde dağıtılacak ödüller değer itibari ile hiçbir anlam ifade etmemiştir.⁹⁷⁴ Çünkü 7 Eylül 1946 yılında

⁹⁷⁰ Kahraman, “Osmanlı ve Cumhuriyet...”, a.g.e., s. 150.

⁹⁷¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri”, 2 Haziran 1946, s.1.

⁹⁷² **Edirne Postası**, Sayı: 1387, “Kırkpınar Güreşleri”, 5 Haziran 1946, s.1.

⁹⁷³ **Edirne Postası**, Sayı: 1380, “Kırkpınar Güreşleri”, 8 Mayıs 1946, s. 1; Adalı Halil pehlivanın mezarı, Tunca nehrinin zaman zaman taşması sebebi ile camii haznesinden alınmak sureti ile günümüzdeki yerine taşınacaktır. Tunca, “Edirneli...” a.g.e., s. 180.

⁹⁷⁴ Deste (A ve B pehlivanlarına), 1- 75 lira ve bir kispet 2- 50 lira ve bir kispet 3- 30 lira ve bir kispet 4- 20 lira ve bir kispet 5- 15 lira ve bir kispet 6- 10 lira ve bir kispet. Küçük Orta (A ve B pehlivanlarına) da verilen ödüller şöyle sıralanmıştır. 1- 100 lira ve bir kispet 2- 60 lira ve bir kispet 3- 30 lira ve bir kispet 4- 20 lira ve bir kispet 5- 15 lira ve bir kispet 6- 10 lira ve bir kispet. Büyük Orta pehlivanlarına, 1- 150 lira ve bir kispet 2- 80 lira ve bir kispet 3- 50 lira ve bir kispet 4- 25 lira ve bir kispet 5- 15 lira ve bir kispet 6- 10 lira ve bir kispet. Başaltı pehlivanlarına ayrılan ödül ödeneği incelendiğinde, 1- 200 lira ve bir kispet 2- 125 lira ve bir kispet 3- 75 lira ve bir kispet 4- 50 lira ve bir kispet 5- 20 lira ve bir kispet 6- 10 lira ve bir kispet. Başpehlivanlara ise; 1- 350 lira ve bir kispet 2- 200 lira ve bir kispet 3- 100 lira ve bir kispet 4- 50 lira ve bir kispet 5- 30 lira ve bir kispet 6- 20 lira ve bir kispet ödül olarak takdim edilmiştir. **Edirne Postası**, Sayı: 1380, “Kırkpınar Güreşleri”, 8 Mayıs 1946, s. 1; Türkiye’de aslında 1931 yılında doların fiyatı 211 kuruş olarak revize edilince, uzmanlar arasında bunun ilk devalüasyon mu yoksa Türk Lirasının değerinin kısa vadeli olarak düzenlenmesi mi olduğunu tartışmıştır. Çünkü ekonomi literatüründe açıklanan devalüasyon kavramına en uygun ortamın 1946 yılında yaşandığı ifade edilmiştir. Türkiye’de 1946 yılında doların 1 lira 30 kuruştan, 2 lira 82 kuruşa

Türkiye’de ilk defa devalüasyon⁹⁷⁵ yaşanmıştır. Amerikan dolarının bir yıl içerisinde yaklaşık olarak %102 oranında artması, ülkedeki alım gücünü de etkilemiştir.⁹⁷⁶

Kırkpınar’da 1946 yılında sadece verilen ödüllerin iktisadi bozukluk sebebi ile değer kaybetmesi değil, Güreş Federasyonunun önceliğini yağlı güreşe değil, minder güreşine vermesi ve aynı zamanda yine ilk defa, günümüzde de hali hazırda dile getirilen ve 4 Haziran 1946 yılında Eşref Şefik’in, Cumhuriyet Gazetesi’ndeki köşe yazısında da tartışılan, yağlı güreşlerin ayrı bir federasyon bünyesinde değil, tek bir federasyon çatısı altında faaliyet yürütmesi gereği ve hatta buna diğer geleneksel Türk sporlarının da dâhil edilmesinin lüzumu, ayrıca devletin ilgili mercilerinin konu ile hassasiyetle ilgilenmesi hususu gündeme getirilmiştir. Gerekirse bunun ile ilgili talimatnameler hazırlanabileceği, talimatnamelerin uygulanması için kurumların ve şahısların görevlendirilebileceği ifade edilmiştir.⁹⁷⁷

Buna mukabil, TBMM’de geleneksel sporlara Türkiye’de gereken önemin verilmediği hususu zaman zaman gündeme gelmiştir. Ata sporları olarak nitelenen başta yağlı güreş olmak üzere cirit, ok atma, binicilik benzeri sporların mutlaka kulüpleşmesi ve her birinin ayrı ayrı federasyonlarının olması gerekliliği üzerinde durulmuş, fakat beklenen netice bir türlü alınamamıştır.⁹⁷⁸ Buradan da anlaşılmaktadır ki, yağlı güreşlerin ayrı bir federasyonunun olması Cumhuriyet’in ilanının ilk yıllarından itibaren bir tartışma konusu olmuş ve olmaya da devam etmektedir.

1946 yılına gelindiğinde artık Çocuk Esirgeme Kurumu, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin organizasyonundan çekilmiş ve tertibi tamamen Edirne Belediyesi’ne tek etmiştir. Ülke genelindeki belediyelerde de yağlı güreşlerle ilgili bir hareketlenme olmuş ve ilk olarak İstanbul Belediyesi başta olmak üzere pek çok belediye, kendi

çıkması, Türk parasının iktisadi anlamda değer kaybını da beraberinde getirmiştir. Esat Çelebi, “Türkiye’de Devalüasyon Uygulamaları”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, C.II, S. 1, Güz 2001, s.58-59, 63.

⁹⁷⁵ Devalüasyon: Ticari anlamda dolaşımda olan lokal bir para biriminin, uluslararası ticarete dolaşımda olan diğer para birimleri karşısında uğradığı değer kaybıdır.

⁹⁷⁶ Çelebi, **a.g.m.**, s.58-60.

⁹⁷⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar’ı Kurtarmak için İki Yol”, 4 Haziran 1946, s.2.

⁹⁷⁸ Devletin, 1946 yılında 643 lisanslı güreşçisi mevcuttur. Ayrıca 1946 yılı itibarı ile ata sporlarına 51,428 lira ödenek verilmesi uygun öngörülmüş olmasına rağmen, 1947 yılı için mevcut hükümet 30.000 lira vermiş, komisyonda bu ödeneği onaylanmıştır. **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 15, C. 3, 11.12.1946.

imkânları ile yağlı güreş müsabakaları tertip etmek adına girişimlerde bulunmuş, ayrıca hemen tüm Kırkpınar pehlivanlarını organizasyonlarına gazeteler vasıtası ile davet etmişlerdir. Sındırgılı Şerif, Karacabeyli Hayati, Kara Hüseyin Tekirdağlı Hüseyin bunlardan sadece bazılarıdır.⁹⁷⁹

Cumhuriyet döneminin başlangıcından itibaren Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde var olan alt yapı sorunlarını, dışarıdan gelen ve Kırkpınar'ı iktisadi anlamda bir kazanç kapısı olarak değerlendiren, Çocuk Esirgeme ve Kızılay gibi kurumlar bir türlü çözmemişlerdir. Kırkpınar Er Meydanının fiziki koşulları değerlendirilecek olursa, pehlivanların üzerlerini değiştirebilecekleri kapalı bir alan ile sıhhi bir yıkanma ortamlarının dahi bulunmadığı düşünüldüğünde, bunca getiriye rağmen koşulların iyileştirilmemesinin doğru okunabilmesi, bu düşünceden hareketle imkân dâhilinde değildir. Hepsinden öte yıllarca devam eden ve Er Meydanın Meriç Nehrinin yakınında olması, zaman zaman taşkınların yaşanmasına ve çayırın sular altında kalmasına sebebiyet vermesine rağmen, aynı sıkıntının bir defa daha yaşanmaması maksadı ile bir girişimde dahi kurumlar tarafından bulunulmamıştır. Çocuk Esirgeme ve kısa süreli de olsa Kızılay'ın tertip görevlerini teslim etmelerinin akabinde, Edirne Belediyesi sorumluluğu üzerine almışsa da sorunlara, Menderes, Demirel ve Ecevit dönemlerinde gerek ödenek yetersizliği gerek siyasi anlamda yaşanan iktidar boşlukları ya da ilgisizlik sebebiyle uzun yıllar çözüm üretememiştir.

1946 yılında Başbakan olan Mehmet Recep Peker'in idaresinde, Edirne milletvekili Şevket Ödül'e Türkiye'de yağlı güreşlerin durumu ile ilgili bir rapor hazırlaması görevi verilmiştir. Raporun hazırlanması sırasında İstanbul'da Vilayet Çarşısı'ndaki çalışma ofisinde Şevket Ödül sıklıkla Seyfi Canip, İsmail Hakkı Tuğbay, Hafız Besim, Ahmed Fikri, Burhanettin Felek, Bahriyeli Fahri, Üsküdarı Hakkı Fahri Serim, Hacı İsmail Dena (?), Eşref Şefik, Dr. Behçet Vehbi, Silivrilili Ahmed Kâmil, Pehlivan Cemal gibi isimlerle bir araya gelerek, Türk yağlı güreşinin içerisinde bulunduğu durumun tespitini yapmaya çalışmışlardır. Buna göre Türk sporunun genel olarak Balkan, Birinci Dünya Savaşı ve bunu takip eden Millî Mücadele dönemlerinde durgun bir süreç geçirdiği, düğün, bayram ve törenlerde âdet olduğu üzere yapılan yağlı güreş müsabakalarının dahi yapılamadığı, pehlivan yetişmediği, olanların da

⁹⁷⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Yağlı Başpehlivan Güreşleri”, 9 Haziran 1946, s.6.

varlık gösteremediği, milli benliğimizi sarsan kaybolmaya yüz tutan bu en eski spor aktivitelerinden birisi olan yağlı güreşin, yüzyılın ortasında beklediği kıymeti göremediği de heyet tarafından ilgililere rapor edilmiştir.⁹⁸⁰

Peker Hükümetinin, Kırkpınar'a ilişkin rapor hazırlama görevi verdiği çalışma grubu, Türk yağlı güreşinin sıkıntılar yaşamasına rağmen hali hazırda ayakta olduğunu, gelenekselleşmiş usul ve kaidelerinin zaman geçtikçe bırakıldığını, yerine farklı, yağlı güreşle özdeşleşmeyen kavramların devreye sokulduğunu da aynı raporda ifade etmiştir. Aslında bu söylemdeki kasıt köklü oyun ve âdetlerin terk edilmiş olmasıdır. Elbette böyle bir değişimin yaşanması da olağandır. Çünkü değişen çağın koşullarına, yerinde sabit kalan hiçbir şeyin fazla direnme şansı olmayacaktır. Ayrıca unutulmamalıdır ki, dünya üzerinde serbest güreş olarak bilinen ve Anadolu'da Karakucak olarak adlandırılan güreş usulünü, XIX. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başında, başta A.B.D. olmak üzere Avrupa'ya taşıyan meşhur Türk pehlivanlarıdır. Buradan çıkarılması gereken sonuç, Alafranga olarak tabir edilen güreşin özü de Türklerin kuru biçimde yaptıkları güreş türüdür.⁹⁸¹ Bu sebeple değişimin Türklerin geleneksel yağlı güreşinden başlamış olması da tabiidir.

Yağlı güreş bu türlerin içerisinde muvazene güreşi olması hasebiyle dayanıklılık ister ve uzun sürer. Vücudun tamamının mücadelenin içinde olduğu bir güreş biçimidir. Dünya'da ün yapan tüm Türk pehlivanları yağlı güreşten gelmiştir. Bunların hiçbiri Anadolu'da Karakucak, Aba, Kuşak gibi güreş tür ve usulleri ile uğraşmamışlardır. Bu manada yağlı ya da kuru yapılan güreşlerin arasında fark aramak, Türk güreşçilerini kategorize etmek doğru olmayacaktır. Türk güreşinin ana kaynağı kırsal bölgeler olup, pehlivanların eski zamanlardaki mevkilerini yeniden kazanabilmeleri adına yapmaları gerekenler hususunda heyetin aldığı kararları, Kırklareli Milletvekili Şevket Ödül, Suyolcu Mehmet, İstanbullu Cemal, İzmitli İrfan pehlivandan oluşan grup, hükümete sunulmak üzere kaleme almıştır.⁹⁸²

Bu tespitler genelde Türk Yağlı Güreşi, özelde Kırkpınar Yağlı Güreşleri için ilk yazılı usul ve kaideler bütünüdür.

⁹⁸⁰ DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra 1/76-79.

⁹⁸¹ DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra 1/80-82.

⁹⁸² DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra 1/83-85.

1- Halkevleri, Türk güreşinin tüm sporların başında değerlendirmelidir. Bu anlamda tören, bayram ve muhtelif zaman dilimlerinde vilayetlerde, ilçelerde ve kırsalda güreş organizasyonları tertiplemeli, hususiyetle ihtiyaa göre, mendil, basma, akı, bıçak, çapa, balta, olta, kuşak gibi küçük ödüller vermelidir. Her il, ilçe ve kırsal pehlivanları birbirleri ile mutlaka karşılaştırılmalı ve ilin başpehlivanı belirlenmelidir.

Halkevlerinin işlevi, devletin tertiplediği organizasyonlarda en ön safta görev olarak, halkın her kesimine sanat, spor ve sair organizasyonların uygun mliyetlerle ulaşmasını temin etmenin yanı sıra talep edenlere spor, sanat alanlarında eğitimde verebilmektir. Devlet bu hususta ve geleneksel sanat ile spor alanlarının devamlılığı noktasında kendisini mesul gördüğünden, bunların yaşatılması adına gereken müdahalelerde de bulunmuştur.

2- Kuru güreşlerde başlangıçta usulü sıkı ve kayda bağlı olmaksızın genç pehlivanları spora çekmek adına kırsalda kendi belirledikleri kıyafetlerle harmanda, imende rastgele müsabaka yapmalarına müsaade edilmeli fakat il merkezine ulaşıldığında pırpıt veya kispet giyilmesi zorunlu tutulmalıdır.

Bu sayede yapılan spor amatör de olsa, belirli bir ritüelden kaynaklandığı, yüzyıllar öncesinden gelen bir disiplinin var olduğu, peşrevinden, giyimine kadar usul, erkân esaslarına uygun hareket edilmesinin şart olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır.

3- Genç pehlivanlara yağlı güreşin usul ve kaideleri daha başlangıçtan itibaren öğretilmelidir. Bu hususta en ufak bir boşluk gösterilmemelidir. Pehlivan sahada ve sahanın dışında da pehlivanlık özelliklerini taşıdığını bilmelidir. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin sporcu ahlakı anlayışının yeni nesillere aktarılmasında mutlak surette usta pehlivanların sorumluluk alması sadece oyun öğretmenin ötesinde pehlivanın sahaya çıkışı, rakibine göstereceği saygı, seyirciyi selamlamasına kadar uzanan bir ritüeller bütününün aktarılmasının gerekliliğinden söz edilmiştir.

Bu sayede Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ritüellerinin kaybolması önlendiği gibi var olan ama önemini kaybetmeye başlayan değerlerinin de yaşatılması sağlanmış olacaktır. Ayrıca yağlı güreş oldukça kondisyona dayalı ağır bir spor olması sebebi ile yoğun disiplini de beraberinde getirmektedir. Pehlivanların kendilerini sürekli hazır tutmaları açısından yapmaları gerekenler daha küçük yaşlardan itibaren onlarda refleks haline getirilmesi gerekmektedir.

4- Kuru güreşlerde mutlaka süre tahdidi konulmalıdır. Bunun müsabakayı idare eden hakemler belirlemelidir. Hakemler tarafından konulacak süre tahdidi, mümkün mertebe yarım saati de geçmemelidir. Kuru güreşlerde bu süre yarım saatte tamamlanmalıdır. Bilindiği üzere yağlı güreşlerin hiçbir evresinde süre tahdidi yoktur. Bu talimatname de aba, karakucak gibi güreş türleri için böyle bir talepte bulunulmuştur.

Yağlı Güreşin dışında onu da besleyen diğer güreş dallarında da usul, esas ve kaidelerinde tahrifat yapılmayacak şekilde, çağın gereklerine yönelik düzenlemeler yapılması gereği ortaya çıkmıştır.

5- Uluslararası statüde iki yılda bir bölgelerin güreş sporundaki gelişmeleri takip edilmeli, eğer bu konuda ilerleme kaydedildiyse, serbest güreş kaideleri ile pehlivanları terbiye edip, buradan milletlerarası müsabakalara pehlivan hazırlamalıdır. Karakucak, yağlı güreşin kaynağıdır ve hemen tüm uluslararası güreşçilerin kariyerlerinin öncesinde ya da sonrasında yağlı güreş tecrübesi olmuştur.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri Anadolu’da güreş sporuna gençlerin özendirilmesi, spora sevk edilmesi anlamında zaman zaman bir araç olarak kullanılmıştır. Bu anlamda yağlı güreşlerin başta Kırkpınar olmak üzere uluslararası statü kazanması adına yoğun girişimlerde bulunulmuş, gelenekselden moderne geçen süreçte devlet “ata sporuna” sahip çıkmayı planlamıştır. Devletin, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine yeni nesillerin yetişmesi, yağlı güreşin aşama kaydetmesi adına girişimlerde bulunulması da bununla ilgili olmuştur.

6- Türk gencini öz sporu olan güreşe hazırlamak adına, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün belirleyeceği uzman heyetler ile serbest güreş usul ve teknikleri uygulanan, yağlı güreş usullerine tatbik edilebilir.

Yağlı güreşlerin sahibi olduğu ve geçmişi yüzyıllar öncesine dayanan oyunlar, taktikler, ritüeller zaman içerisinde erozyona uğradığından gerçek niteliğini kaybetmiş, dolayısı ile yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu anlamda yağlı güreşinde sahibi olduğu değerlerin kaybolmaması adına, benzer spor dallarının sahibi olduğu ancak yağlı güreşin orijinalliğini bozmayacak esasların uygulanması noktasında görüş beyan edilmiştir.

7- Edirne'deki Türkiye Kırkpınar Yağlı Güreşlerini en önde tutmak kayd-ı şartıyla, memleketin muhtelif yerlerinde uygun mevkilerde yağlı güreş müsabakaları tertip edilmeli, bu güreş müsabakaları belirli bir cetvel usulüne uygun olarak, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün faaliyet programında mutlaka yer almalıdır.

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nden talep edilen bu uygulama ile aslında “yarı lig” usulü bir sistem getirilmesi amaçlanmıştır. Türkiye’de bir Kırkpınar değil, pek çok yağlı güreş organizasyonu tertip edilmektedir. Ancak burada Beden Terbiyesi'nin listesine girmek önemlidir. Türkiye’de uzun zamandan beridir düzensiz olan ve dağınık biçimde tertip edilen yağlı güreş organizasyonlarını belirli bir disipline almak, takvim belirlemek, ödül sistemini oluşturmak, gerekirse hakem kurulunu teşkil etmek, sporcuların harcırahlarını belirlemek gibi esasların üzerinde durulması hedeflenmiştir. Fakat ilk yıllarda buna pek muvaffak olunamamıştır.

8- Yağlı güreş organizasyonları Ankara, İzmir, Afyon, İzmit, Bursa, Balıkesir gibi şehirlerle başlamalı ve memleketin hemen her yerinde müsabakalar tertip edilmelidir. Bu uygulama yağlı güreşleri, federasyon ve devlet denetiminde yaparak, düzenli biçimde organizasyonunu temin etmek maksatlı olmalıdır.

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Türkiye başpehlivanının belirlendiği merkez olarak kabul edilmiş ve lig usulü yapılacak müsabakalarda, pehlivanlar topladıkları puanlarla çeyrek, yarı final ve final müsabakalarını Kırkpınar'a taşıyabilmeli ve böylece Kırkpınar'da oluşabilecek pehlivan yığılmalarının önüne geçilebilmelidir.

9- Güreş müsabakalarında seyirci topluluğuna “gelir” gözüyle bakmamalı, güreşe hizmet ortak paydasında birleşmeli ve özellikle muavenete muhtaç hayır kurumları yararına yapılan müsabakalarda pehlivanlardan istismar yoluyla yararlanılmasının mutlaka önüne geçilmelidir.⁹⁸³ Ödül yönetmeliğine ihtiyaç olduğu bu ifadeden anlaşılabilir.

10- Resmi güreşler heyet tarafından hazırlanan esaslara uygun olarak yapılmalı, müsabakalara iştirak edenlere derece alan pehlivanların resimleri alınarak sicilleri tutulmalı, rakiplerine yaptıkları oyunlar ve müsabakaların hangi oyunla bittiği

⁹⁸³ DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/86-90.

istatistiği tutulmalı, bunlar için yetkili ve bilgili kişiler görevlendirilmeli, en sonunda hakemlerin tasdikleri ile bu resmi deftere işlenmelidir. Bu defterler hiç tutulmamış, talep lokal olarak kalmıştır.

11- Yetenek ve ahlakları ile öne çıkmış olan pehlivanların tespitinden sonra onları bulundukları yerlerden koparmak yerine, ödenekler vermek sureti ile müsabakalara kendi mekânlarında hazırlanmaları temin edilmeli, harcırah sağlanarak yılda sadece bir defa köyünden ayrılmasına ve güreşlere iştirak etmesine fırsat verilmelidir. Ayrıca bunların ilerleyen dönemlerde daha başarılı pehlivanlar yetiştirmelerine de bu vasıta ile fırsat verilmiş olacaktır.

Bu madde de yağlı güreşe yakışan pehlivanların mutlaka değerlendirilmesi gereği üzerinde durulmuştur. Özellikle yağlı güreşin ritüellerine, kural ve değerlerine göre devam edebilmesi maksadı ile kıymetli pehlivanların, geçim derdi ile sürekli bir yerden bir yere gitmesi yerine, meskûn olduğu yerde müsabakalara hazırlanması federasyon tarafından temin edilmesi, hatta ilerleyen dönemlerde mevcut değer yargıları ile yağlı güreşler için sporcu yetiştirmesi tavsiye edilmiştir.

12- Resmi güreşlerin haricinde parti, belediye, halkevleri, tüm hayır kurumları tarafından yapılacak yağlı güreşler heyet tarafından hazırlanacak usullere, kaidelere uygun olarak tertip edilmeli, her müessese merkezle ve etraf ile anlaşmak sureti ile müsabaka gününü tespit etmeli ve ilan ederek kamuoyu ile bunu paylaşmalıdır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında düzensiz yapılan organizasyonlar, pehlivanların müsabaka ortamlarının hijyen ve sportif imkânlardan yoksun olması gibi durumları beraberinde getirdiğinden, resmi anlamda duruma müdahale edilmek istenmiş, yapılması planlanan tüm organizasyonların bir düzene konularak ve birbirleri ile denk düşmeyecek şekilde yapılması istenmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyet'te bu türden organizasyonların düzene girmesi 1950'li yıllardan sonra olmuştur. Özellikle eskiden yüksek mâliyetli yağlı güreşler için ulusal basın kullanılarak hem pehlivanlar hem halk bilgilendirilmiştir.

13- Memleket dâhilinde tertip edilecek müsabakalarda bilirkşi heyetlerince tutulacak güreş raporları sonucunda, pehlivanların yetenekleri, ilerleme kaydedip, kaydedemedikleri, tercih ettikleri oyunlar, kazandıkları müsabakalar, boyları arasındaki konumları, müsabakalara iştirak sıklıkları hakkında da ayrıntılı bilgi elde

edilmiş olacağı gibi ayrıca çıvgar ya da oynaş olarak tabir edilen, güreş hilelerine de itibar edilmesinin önü alınmış olacaktır.

Bunda maksat genelde Türk güreşinin, özelde yağlı güreşlerin gelişimini temin etmektir. Böylece ilk defa Türk sporunda bir alanda, istatistik biliminden yararlanılması hedeflenmiştir. İstatistik bilimi kullanıldığı alanda verimliliğin artırılmasına katkı verdiği gibi sporcuların ulaşabilecekleri ya da ulaştıkları kapasitelerini de zaman içerisinde görmeleri açısından oldukça motive edici bir uygulama olması planlanmıştır.

14- Güreşlerde hakemlik kurumu da son derece hassastır. Hakemleri güreşe nazım ve hâkim kılmak son derece önemlidir. Pehlivanları hakemlerin esaretine düşürmeden, müsabakaların adaletli biçimde yürütülmesine de özen gösterilmelidir.

Hakemlik kurumu genelde yağlı güreşlerde, özelde Kırkpınar'da en sıkıntılı hususlardan birisi olmuştur. Hakemler mutlak surette eski pehlivanlar veya güreşe hâkim saygın kişiler arasından seçilmeye çalışılmışsa da uzun yıllar çözülememiş, tartışmaların odak noktası olmuştur.

15- Yağlı güreşlerde kispet resmi kıyafet olarak giyilir ve başaltı ve baş güreşlerinde zorunlu tutulmalıdır.

Kırkpınar güreşleri, pehlivanların kendilerini tüm ülkeye gösterdiği bir meydan olması ve organizasyonun saygınlığı açısından pehlivanların belirli bir disiplin içerisinde olması zorunlu olduğu gibi başa ve başaltına güreşen pehlivanların mutlak surette kispet giymelerinin istenmesi belirli bir düzeni temin edebilme maksatlıdır.

16- Yağlı güreşlerde davul ve zurnanın yeri önemlidir. Muvazeneli olan güreşlerde davul-zurna pehlivanları canlandırır ve heyecanı yüksek tutar. Yağlı güreşlerin hakkının tam olarak verilebilmesi adına bu ekiplerin olması zaruridir.

Dünya üzerindeki spor dallarından tamamına yakını, yağlı güreşler haricinde müzik eşliğinde yapılmamaktadır. Bu Türklerin iki yetenek gerektiren faaliyeti ne denli başarılı biçimde bir araya getirebildiğinin nadir örneklerindendir. Hatta öyle ki, davul ve zurna ekipleri hem güreşçilerle hem de seyircilerle iletişim kurabilmektedir. Güreşlerin yavaşladığı ya da hızlandığında çalınan havalar, seyircileri durum ile ilgili

uyarırken, pehlivanları da harekete geçmeleri konusunda heveslendirmeye çalışmakta, seyircinin ilgisinin dağıldığını melodileri vasıtasıyla ifade edebilmektedir.

17- Yağlı güreşlere, mevcut ilginin toplum nezdinde artırılması için propaganda yapılması önemli bir yer tutar. Bunun için kitle iletişim araçlarının kullanılması gereklidir.⁹⁸⁴ Burada maksat dünyanın sporu, müziği, tarihi, gelenekleri, ahlakı, centilmenliği üst düzeyde uygulayan tek sporunun dünyada tanınırlığını artırabilmek adına yapılması gerekenler olarak sıralanmıştır.

Tek parti döneminde yapılan bu çalışma hükümetin yağlı güreşlere bakış açısını da ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Tüm bu taleplerin ve beklentilerin yerine gelebilmesi için resmi anlamda bir federasyon bünyesinde olunması ya da ayrı bir federasyon kurulması gerekmektedir. Sorumlular yağlı güreşlerin, Güreş Federasyonu bünyesinde olması yönünde karar vermişlerdir. Fakat bu durum zaman zaman sorunların ana kaynağını oluşturmuştur. Çünkü yağlı güreşler kendi organizasyonlarını kendisi yapan ve belirli bir bütçesi olan, lokalde olsa bir ödül sistemi bulunan spor olması sebebi ile diğer amatör branşlara göre kendi ayakları üzerinde durma kapasitesi en güçlü organizasyondur. Bunun en doğru örneği altı asır yaşamış olması, savaş zamanları hariç devamlı surette tertip edilmesidir.

Raporun verilmesini takip eden yıl uygulanmaların yürürlüğe konacağı düşüncesi ile 586. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri hazırlıklarına başlanmıştır. Fakat işler beklenildiği gibi gelişmemiş, TBMM’de 1947 yılı Hükümet Programı tartışılırken, konu bazı milletvekilleri tarafından çiftçilere Toprak Mahsulleri Ofisi aracılığıyla zahirelerini satarlarken, yapılan ödemenin bir kısmının Kırkpınar Yağlı Güreş bileti şeklinde yapıldığına, hatta bunun üzerinden vergi de mahsup edilerek, Halk Partisine kazanç sağlandığına ilişkin muhalif bir tartışmaya bağlanmış ve rapor dikkate dahi alınmamıştır.⁹⁸⁵ Aslında bu yaşanan gelişmeler, yeni dünya savaşı yıllarından çıkan bir devletin içerisinde bulunduğu kısır siyasi, sosyal, iktisadi çekişmelerin odağında bocaladığını göstermesi açısından da son derece önemli bir örnektir.

⁹⁸⁴ DABCA.Fon Kodu: 490.01. Kutu: 1096, Gömlek: 4 Sıra: 1/90-93.

⁹⁸⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 6, C. 2, 20.11.1946.

Ankara’da bu gelişmeler yaşanırken, Edirne Valisi Kazım Demirer’in koordinatörlüğü altında, bir komite teşekkül ettirilmiş ve 586. Kırkpınar Yağlı Güreşleri müsabaka hazırlıkları hızla tamamlanmıştır. Ayrıca Kırkpınar güreşlerinin içeriği, 1947 yılında diğer yıllara nazaran zengin tutulmuş, Cumhuriyet Halk Partisi’nin gönderdiği sinema makinesi vasıtasıyla açık hava film gösterimlerinin yanı sıra gölge oyunları, hokkabaz gösterileri tertiplenmiş, yurtdışında Türk adını dünyaya bir defa daha duyuran, Milli Güreş Takımının Edirne’ye getirilmesi temin edilerek, halka taktimi yapılmış, hatta ikinci defa Edirne’deki müsabakalar kameraya alınmıştır. Bu sayede parti eliyle devlet, Kırkpınar’ın katma değerini artırmak adına birtakım girişimlerde bulunarak sahip çıktığını da bir defa daha ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra 2 Mayıs 1947 yılında Parti Genel Sekreterliği, Edirne’ye Kırkpınar’da yapılması planlanan yağlı güreş müsabakaları için seyyar bir ses sistemi göndermiştir. 16 Mayıs Cuma günü saat 15.00’de başlayan merasim, Atatürk Anıtına çelenk konulması, saygı duruşu ve pehlivan mezarlarının ziyaretlerinin tamamlanması ve kortej eşliğinde Kırkpınar Er Meydanına gelinmesi ile başlamıştır. Bu arada 3,5 aydır kurak olan Edirne’de beklenmedik bir zamanda sağanak biçiminde başlayan yağmur sebebi ile müsabakaların ilk aşaması güçlüklerle tamamlanmış, geri kalan müsabakalar, 17 Mayıs sabahı saat 10.00’a tehir edilmiştir. Bu süre içerisinde güreş sahasının tanzimi ve tribünlerin inşası tamamlanmış, saha açılışa hazır hale getirilmiştir.⁹⁸⁶

1947 yılı yağlı güreşlerine, Cumhuriyet tarihinde ilk defa Kars’tan da bir pehlivan, ekibi ile katılmış ve hatta güreşlere gelen adı geçen ekibin barınma ve sair masraflarının karşılanması adına Edirne Parti yönetimi, Genel Sekreterliğinden, 800 lira harici ödenek de istemiş ve bu talepte karşılanmıştır.⁹⁸⁷ Müsabaka gününe gelindiğinde, Er Meydanında, Kars şehrinden gelen pehlivan ve yanındakilerin, Batı

⁹⁸⁶ DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/170; Edirne Postası, Sayı: 1467, “Kırkpınar Güreşleri Hazırlığı Tamamlandı. Güreşler 16 Mayıs’ta başlayacak ve 19 Mayıs’ta Sona Erecektir.”, 7 Mayıs 1947, s. 1; Edirne Postası, Sayı: 1468, “Kırkpınar Güreşleri”, 10 Mayıs 1947, s. 1; Edirne Postası, Sayı: 1470, “Tarihi ve meşhur Kırkpınar Pehlivan Güreşlerine Dün Başlandı”, 17 Mayıs 1947, s. 1; DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek 4, Sıra 1/166. Edirne Postası, Sayı: 1471, “Kırkpınar Güreşleri”, 21 Mayıs 1947, s. 1; Kazım Karabekir Edirne Halkevi’ne çerçevesi bir resmini hediye etmiştir. Edirne Postası, Sayı: 1472, “Kırkpınar Meclis Başkanının Halkevi’ne Armağanı”, 28 Mayıs 1947, s. 2; DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/171.

⁹⁸⁷ Edirne Halkevi Başkanı 22 Mayıs 1947 tarih ve 1/288 numaralı tezkire ile Kars’tan gelecek heyetin masraflarının karşılanması adına, parti sekreterliği tarafından gönderilen 500 ve 300 liralık senetlerin müdürlük kasasına intikal ettiğini bildirmiştir. DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/137.

illerindeki pehlivanlara yazdıkları mektup halk huzurunda okunarak, gönül bağının kurulması ve kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır.⁹⁸⁸

Ayrıca parti sekreterliği geçen yıllarda pehlivanların yaşadığı barınma ve temel ihtiyaçların karşılanması sorunun da giderebilmek adına devreye girmiş ve bu ihtiyaçları bedelsiz karşılamıştır.⁹⁸⁹ Bununla yetinmeyen parti, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin masraf açığının kapatılabilmesi içinde, C.H.P. İl İdaresi Kuruluna fazladan 1912 lira ödenek yollanmış, bunun haricinde de güreşlerin belirli bir düzen, tertip ve gayret içerisinde yapılabilmesi içinde Er Meydanına girişlere, 10 kuruş gibi ufak miktar giriş ücretinin alınmasına karar verilmiş, İl İdaresi tarafından ilerleyen yıllarda bu ücretin artırılmasının şart olduğu ge ifade edilmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yaptığı gibi Edirne Halkevi'nin de kendine ait meydana kiralayabileceği bir tribün yaptırırsa, güreşlerin masraflarının karşılanmasında daha iyi neticeler alınabileceğini kurum yetkililerince gündeme getirilmiştir.⁹⁹⁰ Devlet bundan önce dolaylı olarak destek verdiği Kırkpınar Yağlı Güreşlerine, 1947 yılında açıktan destek olarak, geleneksel organizasyona resmi anlamda birdefa daha sahip çıkmıştır.

Konuya ilişkin olarak Edirne Halkevi tarafından 1947 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşleri için yapılan masrafları gösteren bir cetvel dahi hazırlanmıştır. Bu cetvele göre toplam gider 10676,50 kuruş olup, gelir 8764,50 olarak tespit edilmiş, 1912 lira açık çıkmıştır. Bu açıktaki dönemin hükümetinden talep edilmiştir.⁹⁹¹

Yaşanan gelişmelerin ardından Edirne Valisi Kazım Demirer, parti sekreterliğine, 29 Nisan 1947 yılında yazdığı bir dilekçe de Kırkpınar Güreşlerine meşhur pehlivanların davet edildiğini, ayrıca gelen her pehlivanın ve özel misafirlerin ihtiyaçlarının karşılanması zaruretini bildiren, sadece valiliğe gönderilen ödeneğin değil, parti sekreterliğinin güreşlerde dağıtılmak üzere gönderdiği ödüllerin miktarının da artırması gerektiğini ifade eden bir mektup kaleme almıştır. Bunun üzerine parti

⁹⁸⁸ DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/137,148, 160, 162.

⁹⁸⁹ Edirne Postası, Sayı: 1467, "Kırkpınar Güreşleri Hazırlığı Tamamlandı. Güreşler 16 Mayıs'ta başlayacak ve 19 Mayıs'ta Sona Erecektir.", 7 Mayıs 1947, s.1.

⁹⁹⁰ DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/103-104-105, 108-109.

⁹⁹¹ DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/107; DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/166; DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/102.

sekreterliği yaşanan gelişme üzerine, güreş komitesine 5000 lira fazladan ödül ve ödenek artırımına gitmiştir.⁹⁹²

Buna göre, deste boya 720, küçük ortaya 750, büyük ortaya 560, başaltına 710, başa güreşen pehlivanlara da 1105 lira ödül vaadinde bulunulmuştur. Burada özellikle başaltına, küçük ortaya ve deste boya yüksek oranda ödenek ayrılmıştır.⁹⁹³ Bunun sebebi devletin, partinin Genel Sekreterliği vasıtasıyla hem Kırkpınar'a destek olmak ve ayrıca bu boylarda güreşen pehlivanları teşvik ederek, üst boylara yükselmelerini temin etmek maksadıyla yapılmıştır. Bu arada 1947 yılında ekonomide başlayan küçük toparlanma, az da olsa altın fiyatlarına yansımış ve 1 Reşat altını 33,73 liradan, 33,25 liraya düşmüştür. Bu haliyle 1946 yılında Kırkpınar Yağlı Güreşlerini kazanan bir başpehlivan 32,9 adet Reşat altını alırken, 1947 yılında bu rakam 33,1 âdete yükselmiştir.⁹⁹⁴

Tüm bunların haricinde Edirne İl Yönetimi, Kırkpınar Yağlı Güreşlerini Çocuk Esirgeme Kurumu'nun ardından ilk defa tertipliyor olması sebebi ile organizasyonda bazı tecrübesizlikler yaşamış, idareciler öngörülerinde başarısız olmuşlar ve bunun yanı sıra da İkinci Dünya Savaşı'nın ülke ekonomisi üzerinde oluşturmuş olduğu enflasyonist tesir sebebi ile yapılan masraflar, Edirne İl Yönetimi tarafından tam hesaplanamadığından, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin masraf açığının kapatılabilmesi için Parti Sekreterliğinden yine ek ödenek talebinde bulunulmuş, parti de ödemeyi 19 Haziran 1947 gün ve 5975 sayılı havale makbuzu karşılığında İş Bankası üzerinden göndermiştir.⁹⁹⁵

Ayrıca bugüne özel başta Edirne Selimiye Camii olmak üzere şehrin tüm camilerinde mahyalarla Türk'ün gücünü ifade eden veciz sözlerin nakşedilmesi sağlanmıştır. 1947 yılı Kırkpınar müsabakalarına TBMM Başkanı Musa Kazım Karabekir ve eşleri İclal Hanımefendi ile Trakya Genel Müfettişi Zeynel Abidin

⁹⁹² DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/165. Parti il İdare Kurul Başkanı Hüseyin Dinçer 13 Mayıs 1947 yılı ve 1/36 sayılı dilekçesinde Kırkpınar Yağlı Güreşleri için gönderilen ödeneğin 3000 lirasının 73996 sayılı kasa fişi ile emanete alındığını bildirmiştir. DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/136.

⁹⁹³ Edirne Postası, Sayı: 1466, "Kırkpınar Güreşleri Hazırlığı", 3 Haziran 1947, s. 1; Cumhuriyet Gazetesi "Türkiye Başpehlivalığı Müsabakaları Başladı", 18 Mayıs 1947, s.1.

⁹⁹⁴ T.C. Merkez Bankası Hissedarlar Genel Kurulu, On dokuzuncu Hesap Yılı İdareciler ve Denetçiler Raporu, Kar ve Zarar Hesabı, Ankara, 1951, s.35.

⁹⁹⁵ DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/199; Bkz-Ek-3 DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek 4, Sıra 1/102.

Özmen ve eşi Nazire Hanımefendi birlikte gelmiş ve final müsabakalarını yakından takip etmişlerdir.⁹⁹⁶ İşte bu şerait içerisinde Kırkpınar Güreşlerine saat 15.00'de başlanması gerekirken, sadece açılış yapılabilmiş, müsabakalara 17 Mayıs 16.30 da başlanabilmiştir.⁹⁹⁷

Kırkpınar Güreş müsabakalarına ilk defa destede dört boyda mücadele verilmiştir. Deste birinci boyda katılan Ali Yıldırım, Yusuf Çakır, Bahattin Aydın, Ali Büge, Celal Bükler arasındaki mücadeleyi Ali Yıldırım, deste ikinci boyda Mehmet Gamsız, Hilmi Tarakçı, Rasim Kurt, Şerif Yurtseven arasındaki mücadeleyi Şerif Yurtseven, deste üçüncü boyda Şefik Özkan, Şerif Kaya, Mehmet Ak arasındaki mücadeleyi Şefik Özkan, deste dördüncü boydaki mücadeleyi de Elmas Avcı ile mücadele eden, Mehmet Atalay birinci olarak tamamlamıştır. Küçük orta küçük boyda Ahmet Topçu, İbrahim Can, Küçük İbrahim, Raif Atan, İbrahim Gülle gibi rakiplerini elemine ederek birinci gelirken, küçük orta büyük boyda, İbrahim Çetin, Mehmet Duran, Hayri Kılıç mücadele etmiş ve müsabakaları İbrahim Çetin birincilikle bitirmiştir. Büyük orta boyda ise Servet Meriç, Niyazi Karakaya, İsmail Topçu, Halil Katrancı gibi pehlivanlar arasında süre gelen mücadeleyi Servet Meriç kazanmıştır. Başaltında, Hasan Yener, Abdullah Manisalı, Enver Yıldız, Ahmet Koç arasında geçen müsabakalarda eli yukarı son kaldırılan pehlivan Enver Yıldız olmuştur.⁹⁹⁸

Başpehlivanlık güreşlerine geçilmesinin ardından kısa bir süre sonra başlayan yoğun yağış, güreşlerin Pazartesi gününe tehir edilmesine sebep olmuştur.

⁹⁹⁶ Edirne Postası Gazetesi'nde bahsedilen Kars şehrinden gelen pehlivanın yanında Cumhuriyet gazetesinde Artvinli 85 yaşındaki güreş aşığı İbrahim pehlivan adında birinin de sembolik olarak güreştirildiğinden söz edilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi** "Kırkpınar Güreşleri Bugün Başlıyor", 16 Mayıs 1947, s.1,5; **Edirne Postası**, Sayı: 1459, "Kırkpınar Güreşleri", 9 Nisan 1947, s. 1; **Edirne Postası**, Sayı: 1465, "Kırkpınar Güreşleri 17,18 ve 19 Mayıs'ta Yapılacak", 30 Nisan 1947, s. 1; **DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/106.**

⁹⁹⁷ **Cumhuriyet Gazetesi** "Türkiye Başpehlivalığı Müsabakaları Başladı", 18 Mayıs 1947, s.1;

DABCA. Fon Kodu: 490-1 Kutu:1096 Gömlek: 4 Sıra: 1/159.

⁹⁹⁸ **Edirne Postası**, Sayı: 1471, "Kırkpınar Güreşleri", 21 Mayıs 1947, s. 2; 1947 yılının sonuçları ile ilgili olarak Atıf Kahraman, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Yağlı Güreşleri adlı eserinde sonuçları farklı ve hatta noksan verilmiştir. Deste boyda üç değil, dört boy vardır. Deste birinci boyda verilmesi gereken pehlivanlar deste üçüncü boyda verilmiştir. Deste üçüncü boyda verilmesi gereken pehlivanlar, deste birinci boyda verilmiştir. Deste ikinci boyda üçüncü olan Hilmi Tarakçı'nın adı "Tafracı" olarak yazılmıştır. Deste birinci boyda, dördüncü olan Ali Büge ve deste ikinci boyda dördüncü olan Rasim Kurt'tan, küçük orta küçük boyda dördüncü olan İbrahim Gülleden hiç bahsedilmemiş, küçük orta büyük boy eserde yer almamıştır. Kahraman, "**Osmanlı...**", a.g.e., s.159. Yılmaz, "**Dual...**", a.g.e., s. 66; Cumhuriyet Gazetesi'nin 19 Mayıs 1947 yılındaki baskısının üçüncü sayfasında, deste birinci boyda üçüncülüğü Bahattin Aydın ile Celal Bükler'in paylaştığı şeklinde bir bilgiye verilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Bugün Tamamlanacak", 19 Mayıs 1947, s.3.

Başpehlivanlık müsabakalarına Çolak İsmail, Kara Hüseyin, Hayrabolulu Süleyman, Manisalı Halil, Yarım Dünya Süleyman Babaeskili Mustafa, Sındırgılı Şerif, Babaeskili İbrahim, Ali Ahmet gibi 9 pehlivan iştirak etmiştir. Yarım Dünya Süleyman yapılan eşleştirmelerin ardından tek kalması sebebi ile eskiden tur atlama usulü olmaması sebebi ile Hakem Heyetinin kararı ile bir miktar ödül karşılığında Kırkpınar Yağlı Güreşlerinden elenmiştir. Aslında bu hareket gönüllülük esasına dayansa da bir hak ihlalidir. Çünkü bir başpehlivan rakipleri ile mücadele edemeyecekse, Er Meydanına çıkmasının da bir anlamı olmayacaktır. Yapılan güreşlerin sonucunda Çolak İsmail finale kalan ilk pehlivan olurken, Babaeskili Mustafa, Sındırgılı Şerif ile Hayrabolulu Süleyman da Manisalı Halil ile güreşmiş ancak birbirlerini alt edemeyince, Hakem Heyeti eşlerin değiştirilmesini talep etmiştir. Hayrabolulu Süleyman ile Sındırgılı eşleşince, Hayrabolulu, Sındırgılı Şerif'i künde ile yenmiş, Babaeskili Mustafa ile Manisalı Halil bir türlü yenilememiştir. Bunun üzerine Hakem Heyeti kura çekmiş ve bu seferde Babaeskili Mustafa (Pehlivanköylü) ile Hayrabolulu Süleyman eşleşmiş, güreşin yarım saatlik süresinde Babaeskili Mustafa, Hayrabolulu'ya "pes" edip, sahadan çekilince, mücadeleyi Hayrabolulu kazanmıştır.⁹⁹⁹

Final müsabakası olan başpehlivanlık için Hayrabolulu (Pomak) Süleyman ile Düzceli Çolak İsmail karşı karşıya gelmiştir.¹⁰⁰⁰ İki gün süren mücadelenin sonucunda galip çıkmayınca, Hakem Heyeti bir karara varmış, 1947 yılında başpehlivanlığı hiçbir güreşçinin alamadığını (münhal) ilan etmiştir. Birincinin çıkmadığı 586. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, bir güreşte galip gelip, diğerinde kaybeden (Çolak İsmail'e yenilmiştir) Ali Ahmed pehlivana ikincilik, Babaeskili Mustafa'ya üçüncülük, Manisalı Halil'e dördüncülük uygun görülerek Türk yağlı güreş tarihinde hiç yaşanmamış bir olaya imza atılmıştır. Yaşananların ardından Hayrabolulu Süleyman

⁹⁹⁹ **Cumhuriyet Gazetesi** "Kırkpınar Güreşlerinde Başpehlivan Seçilemedi", 20 Mayıs 1947, s.1; **Edirne Postası**, Sayı: 1471, "Kırkpınar Güreşleri", 21 Mayıs 1947, s.1-2; Bilar, a.g.e., C.II, s. 117.

¹⁰⁰⁰ 20 Mayıs tarihli Cumhuriyet gazetesinde Manisalı Halil'in hiç yenilmediğini yazmasına rağmen, 19 Mayıs tarihli gazete de 19 Mayıs'taki gazetede tüm rakiplerini yenen Pomak Süleyman ile Çolak İsmail'den bahsetmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi** "Kırkpınar Güreşleri Bugün Tamamlanacak", 19 Mayıs 1947, s.1.

sonucun ilan edildiği sırada sahaya çıkmamıştır. Bu durum tüm ülke de “skandal” olarak değerlendirilmiştir.¹⁰⁰¹

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin genel tarihine bakılarak değerlendirilecek olursa, resmi anlamda bir kurala veya yönetmeliğe başlangıçta bağlı olmadığından ötürü pehlivanlar ve hakemler arasında devamlı surette sıkıntılar olmuş, tartışmalar yaşanmıştır. İşleyişin geleneksel kurallar üzerine olmasının rahatsızlığı, en son Başpehlivanı Sındırgılı Şerif tarafından da Türk Hava Kurumu Başkanlığı’na yazılan, bir mektupla dile getirilmiştir. Buna göre Sındırgılı, Hakem Heyetinin verdiği olumsuz ve şahsi kararlardan şikâyetle bulunmuş, bunun ivedilikle çözülmesi gereğini ifade ederken, başpehlivanlar, Sındırgılı Şerif, Manisalı Halil, Karacabeyli Halil, Kara Hüseyin, Lüleburgazlı Ali Ahmet, Hayrabolulu Süleyman; başaltında, Manisalı Abdullah, Sındırgılı Gacar İbrahim, Sındırgılı Tepeli İbrahim, Sındırgılı Katrancı Halil, Hasan pehlivan, Filiz Mehmet, Sındırgılı Sarı kızan İbrahim, Bandırmalı Koca Mehmet; orta boyda, Kırkağaçlı Mehmet, Akhisarlı Abdullah, Kurtdereli (Koldereli) Gazanfer, Manisalı Fahrettin, Hayrabolulu Mehmet, Manisalı İbrahim, Abdüselim pehlivan gibi isimler, İrfan Dergin’in Hakem Heyetinde olmasını istemediklerini, aksi takdirde bir daha Kırkpınar Yağlı Güreş müsabakalarına iştirak etmeyeceklerini de sözlerine eklemişlerdir.¹⁰⁰²

Bu gelişme üzerine Ankara’nın görevlendirdiği İzmir Halkevi Başkanlığı’nın öncülüğünde, 2 Haziran 1947 tarih ve 8/553 sayılı yazı ile İrfan Dergin ile temasa geçilmiş, yapılan idari kurul toplantısı neticesinde uygulanması gerekenler üzerinde tartışılmış, mücadeleler sırasında yaşanan hatalar, eksiklikler noktasında ayrıntılı ve yararlı müzakereler gerçekleştirilmiş, Dergin’in kendisinden bu noktada farklı alanlarda sahip olduğu tecrübelerden faydalanılabileceği kurul üyeleri tarafından ifade edilmiş ve yine Dergin’in tespit edeceği ama bu sefer daha farklı bir kurul ile değişik hususlarda çalışılmasına karar verilmiştir.¹⁰⁰³

¹⁰⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bkz., **Cumhuriyet Gazetesi** “Kırkpınar Güreşlerinde Başpehlivan Seçilemedi”, 20 Mayıs 1947, s.3; İsmail Yılmaz ise, eserinde iki gün süren mücadelenin sonunda 1931 ve 1934 yıllarında olduğu gibi Çolak İsmail ile Hayrabolulu Süleyman’ın da başpehlivan olduğunu yazmıştır. Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s. 65, 69.

¹⁰⁰² DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/177-178.

¹⁰⁰³ DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/101.

1947 yılı Kırkpınar Ağası Mahmut Dibek'in kendisinin ve konunun esas muhatabı olan pehlivanlarında içerisinde olacağı bir heyetin teşekkülüne ilişkin müdahale bulunması da heyetin Dergin ile ilgili tavrını değiştirmemiştir.¹⁰⁰⁴

Tüm bunlar yaşanırken birde, 586. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine son defa katılmış olan ve kendisine dönemin mülki amirleri ile halkı tarafından yoğun ilgi gösterilen, adına sevenlerince yazılan mektubu hoparlörden okunan, uzun yıllar Türk Yağlı Güreşine hizmet etmiş ve 50 yıldan beridir de Kırkpınar Yağlı Güreşinde Baş Hakem olarak görev yapan 106 yaşındaki Suyolcu Mehmed pehlivan, 10 Ekim 1947 yılında vefat etmiştir.¹⁰⁰⁵ Bunun üzerine halk pehlivanı yalnız bırakmamış ve vefa örneği göstererek, Kırkpınar'ın ruhuna uygun biçimde bundan önceki pehlivanlara ve emeği geçenlere gösterilen özen doğrultusunda sahip çıkmıştır.

1947 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tamamlanmasının ardından her yıl yaşanan sıkıntılardan birisi de sel baskınları sebebi ile geçici olarak kurulan ve müsabakaların ardından kaderine terk edilen ama son iki yıldır portatif hale getirilmiş olan tribünleri, ataletten kurtararak, yine sporun hizmetine sunabilmek adına Kırkpınar Heyeti, bilhassa futbol karşılaşmalarında kullanabilmesi için Beden Terbiyesi İl Müdürlüğüne taşınma bedeli mukabilinde tahsis edilmesine yönelik bir karar almıştır.¹⁰⁰⁶

Edirne'de bunlar yaşanırken, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde başpehlivan çıkmaması üzerine birbirlerine karşı daha da hırslanan pehlivanlar için Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü İzmir Bölge Müfettişliğinin girişimi ile Kurban ve Cumhuriyet Bayramlarında, Kırkpınar ayarında birer yağlı güreş müsabakasının tertip edilerek, 1947 yılının gayr-i resmi de olsa başpehlivanın belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca İzmir Bölge Müfettişliği, yapılan organizasyona seyircinin ve pehlivanların

¹⁰⁰⁴ Bilar, **a.g.e.**, C.II., s.119.

¹⁰⁰⁵ Kahraman, "**Osmanlı ve Cumhuriyet...**", **a.g.e.**, s.160; Karacabeyli Hayati ve İzmitli Enver adındaki iki güreşçiden de gazetede ayrıca bahsedilmektedir. **Cumhuriyet Gazetesi** "*Kırkpınar Güreşleri*", 17 Mayıs 1947, s.1.

¹⁰⁰⁶ 19 Aralık 1946 yılında Parti Sekreterliğine yazılan bir dilekçe ile tribünlerin saklanması ve ihtiyaç halinde kiralanması ve bedelinin İl İdare Kuruluna aktarılmasını talep eden dilekçedir. **DABCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/189; 1947 yılında İstanbul Eyüp'te, Kırkpınar için Hayrabolulu Süleyman ve Lüleburgazlı Ali Ahmed'den derece alınması beklenmiştir. Cumhuriyet Gazetesi, "Pehlivan Güreşleri", 9 Mayıs 1947, s. 2.**

teveccüh göstermesi adına bir kemer takılması kararını da alarak, tüm pehlivanları bu tertibe iştirak etmeleri için davet etmiştir.¹⁰⁰⁷

1948 yılına gelindiğinde, Türkiye Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin de 587. yıl dönümüne daha fazla özen gösterildiği ve büyük bir düzen içerisinde hazırlıkların yapıldığı tespit edilmiştir. 1948 yılında yapılan tarihi güreşlerin tertibinde, Edirne Halkevi görev alırken, oluşturulan tertip komitesinin başkanlığını da Edirne Valisi Kazım Demirer üstlenmiştir.¹⁰⁰⁸ 1948 yılı yağlı güreşleri takip etmek amacıyla gelenlerin sayısı 70 bin kişiyi geçmesine rağmen imkânsızlıklar sebebi ile ancak 30 bin kişi Er Meydanından müsabakaları takip edebilmiştir.¹⁰⁰⁹ Sarayıçi adasında müsabakalar başlamadan evvel, her zamanki ritüellerle 21 Mayıs Cuma günü Atatürk Anıtına çelenk konulmuş, Adalı Halil ve Kara Emin pehlivanların mezarlarına ziyaret gerçekleştirilmiş, belediye ekipleri tarafından oluşturulan kortej eşliğinde Er Meydanına gelinmiş, saat 15.00’de müsabakalara başlanmıştır. Bu arada 106 yaşında vefat eden Suyolcu Mehmet anısına saygı duruşu da tertip edilmiştir.¹⁰¹⁰

1948 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşleri yine Hakem Heyetinin teşekkülünde yaşanan sorunlarla başlamıştır. Adı geçen sorunların ana kaynağı, bundan önceki yıllarda yapılan hakem hatalarıdır. Pehlivanlar, seyirciler, organizasyon heyeti ve tabidir ki, hakemler yapılan müsabakalara baskı altında çıkmıştır. Bu hususta Halk Parti Genel Sekreterliği, komite başkanlığına yazdığı yazıda, Jüri Heyeti, Baş Hakemler, Orta Hakemler, Yağcı, Bezci, Cazgırların belirlenmesi ve tayininde oldukça hassas davranılmasını istemiş, 1947 yılında ihdas edilen Türk Pehlivanlarını Koruma Kurumu’nun bu göreve talip olduğunu gösteren, 3 Mart 1948 tarih ve 81 sayılı dilekçeyi de ilgili makama göndermiştir.¹⁰¹¹

Buna göre Türk Pehlivanlarını Koruma Kurumu, Başkanı Yaşar Erkan Jüri Heyeti olarak C.H.P. Genel Sekreteri Hilmi Uran, Kırklareli Milletvekili Şevket Ödül, Edirne Valisi Kazım Demirer, Muharrir ve Türk Pehlivanlarını Koruma Kurumu

¹⁰⁰⁷ **Cumhuriyet Gazetesi** “İzmir’de Büyük Pehlivan Güreşleri Yapılacak”, 14 Ekim 1947, s.2.

¹⁰⁰⁸ **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/53-54-55.**

¹⁰⁰⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar’dan Levhalar”, 27 Mayıs 1948, s.2.

¹⁰¹⁰ **Edirne Postası**, Sayı: 1552, “Kırkpınar Güreşleri Cuma Günü Başlıyor”, 19 Mayıs 1948, s.1; **Edirne Postası**, Sayı: 1554, “1948 Kırkpınar Yağlı Pehlivan Güreşleri Büyük Bir İntizam İçinde Başarı ile Sona Erdi.”, 26 Mayıs 1948, s. 1; **Edirne Postası**, Sayı: 1553, “Meşhur Kırkpınar Güreşler Düni Sarayıçi’nde Büyük Törenle Açıldı”, 22 Mayıs 1948, s.1-2.

¹⁰¹¹ **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra :1/50.**

Genel Sekreteri Tefvîk Pars “Pire” Mehmetoğlu, Kurum Başkanı olarak kendi ismini öne koyarken, başhakemlik için, Nakkaşlı Eyüp, Arnavut Benli Abdullah, Yenici Mehmet, Hüsnü Pehlivan, Molla Mehmet pehlivanları, orta hakemlik adına, Koç Ahmed, Kayıkçıoğlu Ahmed, Yamalı Hüseyin aday göstermiştir. Cazgırlık müessesesi için İzmitli Ahmet Baba, İstanbullu Nuri, yağcılık için Yamalı Hamdi’nin adları öne çıkmıştır.¹⁰¹²

Türk Pehlivanlarını Koruma Kurumu başkanı, aslında teşkilatı bir spor organizasyonu olmasına rağmen bünyesine dönemin iktidar partisinin mensuplarını da alarak hem iktidara yakın durmuş hem de yapmayı planladığı faaliyetlerde, ihtiyacı olan maddi ve manevi desteğin temininde güçlüklerle karşılaşmamayı hedeflemiştir.

Kırkpınar Panayırı Tertip Komitesi Başkanlığını yapan Edirne Valisi Kazım Demirel, C.H.P. Genel Sekreterliğine yoğun katılım sebebi ile gönderilen ödeneğin yeterli olmadığını, organizasyon masraflarının yalnızca pehlivanlara dağıtılan ödüllerden ibaret bulunmadığını, pehlivanların haricinde hakemlerin, cazgırların, yağcılarının, meydancılarının, 8-10 kat davul-zurnacıların masraflarının mutlak surette karşılanması gerektiğini, yağ, bez ve tribünlerin tamiri, taşınması ve depolanması gibi harcamalarının da belirli bir yekûn tuttuğunu, bunların karşılanabilmesi içinde 3000 liranın üzerinde fazladan yapılacak ödemeye ihtiyaç duyulduğunu, ayrıca 23 Mart 1948 tarihi itibari ile meydana güreş müsabakası izlemeye gelen her çocuk ve öğrenciden 10, büyüklerden 25 kuruş alınmasına karar verildiğini bildirmiş, partinin göndermesi gereken ek meblağın 7500 lira civarında olduğunu da ifade etmiştir.¹⁰¹³

Bu arada Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde ağalık sisteminin henüz tam anlamıyla oturmaması bir yana, devam eden savaş ekonomisi sebebi ile bir türlü toparlanamayan iktisadi hayatında, organizasyona olumsuz tesiri de devam etmiştir. Hemen her yıl Tertip Komitesinin Kırkpınar’ın düzenlenebilmesi adına talep ettiği meblağ, iktidar partisi tarafından temin edilmiş olsa da yöneticilerin her yıl değişen ekonomik

¹⁰¹² DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/51-52.

¹⁰¹³ DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/48-49; C.H.P. Genel Sekreterliği, Edirne Valiliğine, tertip komitesinin ihtiyaçlarını karşılaması adına İşbankası aracılığı ile 3000 lirayı Kazım Demirel’e gönderilmiştir. DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/40; Bu arada 1 gram altının 1948 yılında 41,11 lira olduğu düşünüldüğünde, bilet ücretlerinin orta seviyede bir yaşam sürdüren insanlar için uygun olduğu söylenebilir. T.C. Merkez Bankası Onyedinci Hesap Yılı Hakkında İdare Meclisi ve Denetçileri Raporlarıyla Bilanço ve Kar-Zarar Hesabı, Ankara, 1949, s.36.

koşullara uygun tedbirler alamayışı, tek parti yönetiminden kaynaklı “devletçilik” politikasının bir neticesi olarak görülmüştür. Sürekli girişimlerin devlet tarafından yapılmasını zorunlu kılan, idarecileri çözüm odaklı yaklaşımlardan uzaklaştıran anlayış, 1948 yılı ekonomik verileri ile de doğrulanmıştır. Aynı yıl altının %35 değerlenmiş olması, Türk lirasının, dolar karşısında %50’nin üzerinde erimesi, uygulanan iktisadi politikaların doğru olmadığını da göstermiştir.¹⁰¹⁴

C.H.P. Genel Sekreterliği tarafından Kırkpınar Güreş müsabakaları için Edirne Halkevi’ne gönderilen, 15 Mart 1948 tarihli ve 7/8564 numaralı yazıda, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tertibinde, Edirne şehrinin yeniden fedakârlık göstermesi ve Vali Kazım Demirel’in öncülüğünde oluşturulacak bir komitenin mutlaka Kırklareli Milletvekili Şevket Ödül Bey’i de aralarına alarak faaliyetlere başlamaları istenmiştir. Aynı yazıda geçen sene başlatılan seyircilerden cüz’i (10 Kuruş) miktarda alınan giriş ücretinin bu yılda alınmaya devam etmesi, hatta yapılabilirse artırılması, bunun ile tertip komitesinin ihtiyaç duyduğu bazı masrafların karşılanabilmesi noktasında önemli bir işlevi olacağı ifade edilirken, güreş müsabakalarının intizamı ve parlak geçmesi için gereken idari, teknik tedbirlerin alınması, bu sayede masrafların minimuma indirilerek, yekûnun az tutmasında faydası olacağı söylenmiştir.¹⁰¹⁵

Müsabakalarda derece alan pehlivanlara vaat edilen ödüllerin dışında Parti Sekreterliği tarafından gönderilen 10 adet kispet ve 24 adet madalya da törende hak sahiplerine iletilmiştir.¹⁰¹⁶ 1949 yılının Kırkpınar Ağalığını ise, ortaya konan kuzuya 700 lira ödeyen Silivrilik lokantacı B. Sezai Atakul olmuştur.¹⁰¹⁷ Kırkpınar güreşlerine geçen yıl olduğu gibi bu yılda Bolu ve Kars’tan Milli oyun ekipleri ve davul-zurna katları getirilmiş, ayrıca Nazilli’den 8 kişilik bir Zeybek ekibi de gelmişse de gerekli

¹⁰¹⁴ Osman Cenk Kanca, “1950-1960 Arası Türkiye’de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.19, C.9, Hatay, 2012, s.48-50.

¹⁰¹⁵ **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/56.**

¹⁰¹⁶ 20 Nisan 1948 tarihli ve 161 sayılı yazıya karşılık olarak gönderilen cevapta, Balıkesir’deki Saraç Hidayet (Başsaraç) ustaya yaptırılan 10 adet kispetin bedeli olarak 1000 lira İşbankası’nın Ankara Merkez Müdürlüğüne 11 Haziran 1948 tarihinde 4655 sayılı havale makbuzu ile yatırılmıştır. **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/42**; Başpehlivanlara derece sırasına göre, 400, 250, 150, 125, 100 ve 80 lira ödenecekken, başaltına, 250, 150, 100, 80, 70, 60 ve 50 lira, küçük ortaya, 150, 80, 70, 60, 50, 40 lira, deste boya ise 75, 50, 40, 30, 25, 20 lira ödenek ayrılmıştır. Bu arada küçük orta A ve B, deste boy A, B, C boylarına da ayrılmıştır. **Edirne Postası**, Sayı: 1550, “1948 Kırkpınar Güreşleri”, 8 Mayıs 1948, s. 1; **Edirne Postası**, Sayı: 1553, “Meşhur Kırkpınar Güreşler Dün Sarayıcı’nda Büyük Törenle Açıldı”, 22 Mayıs 1948, s. 1-2.

¹⁰¹⁷ **Edirne Postası**, Sayı: 1554, “1948 Kırkpınar Yağlı Pehlivan Güreşleri Büyük Bir İntizam İçinde Başarı ile Sona Erdi.”, 26 Mayıs 1948, s. 1.

olan saz takımının temin edilememiş olması sebebi ile layıkıyla gösterilerini yapamamışlardır.¹⁰¹⁸

Tarihi Kırkpınar Güreşleri 1948 yılında diğer yıllara nazaran daha fazla teveccüh görmüş, Edirne şehri uzun yıllar görmediği bir nüfus yoğunluğu ile karşı karşıya kalmıştır. Tüm tribün imkânsızlıklarına rağmen 30 bin kişinin takip ettiği düşünülen güreşlerin masraflarının karşılanması noktasında, Parti Genel Sekreterliğinin destekleri neticesinde başarı elde edilmiş, hatta genç ve istidatlı pehlivanlara verilen kispetler tüm seyircilerin dikkatini celp edip, takdirini kazanmıştır.¹⁰¹⁹

Bu yıl yapılan güreşlerde deste birinci boyda üçüncülüğü Ali Büke, ikinciliği Pehlivan Kenan, birinciliği Şefik Yurtsever, deste ikinci boyda Ahmet filiz üçüncü, Ali Yıldırım ikinci, Akif taşçı birinci, deste üçüncü boyda, Kemal Yemişçi üçüncü, Mü'min Yaman ikinci, Veli Reviş birinci, küçük orta küçük boyda, Mehmet Gamsız üçüncü, Mustafa Sert ikinci, Bektaş Can birinci, küçük orta büyük boyda Mehmet Nuri Atalay üçüncü, Elmas Avcı ikinci, Hüseyin Baydar birinci, büyük ortada birinciliği İsmail Topçu, başaltında birinciliği Enver Yıldız, başpehlivanlıkta ise Sındırgılı Şerif ile Hayrabolulu Süleyman yarı final güreşinde pasif güreştikleri için Hakem Heyeti tarafından güreşlerden diskalifiye edildiklerinden, Babaeskili Mustafa Yenici kürsünün en üst basamağını görmüştür. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, 1948 yılında başa güreşen pehlivanların ikincisine 250, birincisine 400 lira nakit verilmiş, C.H.P. Genel Sekreterliği tarafından da 24 madalya her boyda ilk üç dereceye, 10 kispet ise her boyun birincisine hediye edilmiştir.¹⁰²⁰

Geçen yıllarda olduğu gibi 1948 yılında da Edirne dışında yağlı güreşler yapılmıştır. Yapılan bu yağlı güreşlerin temel amacı, Kırkpınar usulündeki alaturka güreşlerin büyükşehirlerde yerleşmesi, gençlerin teşvik edilmesi, üzerinden yerel yönetimlere maddi kazanç sağlanmasıdır. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin hemen ardından tertiplenen, bu yağlı güreş organizasyonlarının ilkinin İstanbul'daki Türkgücü

¹⁰¹⁸ **Edirne Postası**, Sayı: 1553, "Meşhur Kırkpınar Güreşler Dün Sarayı'nda Büyük Törenle Açıldı", 22 Mayıs 1948, s.2.

¹⁰¹⁹ **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/33.**

¹⁰²⁰ **Edirne Postası**, Sayı: 1554, "1948 Kırkpınar Yağlı Pehlivan Güreşleri Büyük Bir İntizam İçinde Başarı ile Sona Erdi.", 26 Mayıs 1948, s.1.

Güreş Kulübü diğerini de İstanbul'un diğer yakasında Pehlivanları Koruma Birliği organize etmiştir.¹⁰²¹

2 Nisan 1949 tarihi itibari ile Edirne Valiliği ile Edirne Halkevi Tarihi Kırkpınar Güreşlerinin ve panayırının hazırlık çalışmalarına başladıklarını ilan eden duyurmuşlardır.¹⁰²² Güreş Tertip Komitesinin Başkanlığını yine Vali Rükneddin Nasuhoğlu yürütmüş, parti yönetimi de çalışmaları yakından takip etmiştir. Buna sebep, güreşlere sağlayacağı maddi desteğin yanı sıra pehlivanlara ayrıca takdim edilecek hediyelerinde hazırlanması noktasında parti yönetiminin önemli görevler üstlenmiş olmasıdır. Ayrıca bu sene yağlı güreşlerin yanında Greko-Romen güreşlerinde yapılması planlanmış, hayvan ve eşya panayırı içinde belediye encümeninin karar alması beklenmiştir.¹⁰²³

Parti yönetiminin direktifi ile çalışmalarına hız veren Kırkpınar Güreşleri Tertip Komitesi ilk olarak çalışma grubunu teşekkül ettirmiştir. Buna göre ilk defa komitede Edirne Valisi, İl Jandarma Komutanı, Emniyet Müdürü, İl Milli Eğitim Müdürü, Vakıflar Müdürü, Beden Terbiyesi Müdürü, Hudut ve İstihkâm Tabur Komutanı, Belediye Başkanı, Partilerin İl Temsilcileri, Halkevi ve Çocuk Esirgeme Kurumu yöneticilerinin yer almış ve faaliyetlerine de 15 Nisan 1949 tarihi itibari ile başlamıştır. Bu sene halkın Tertip Komitesi'nden en büyük beklentisi, şehre ulaşımında yaşanan sıkıntının giderilmesi, mümkün olursa şehirlerarası otobüs sayısının panayır zamanında artırılması ve İzmir Fuarı'nda olduğu biçimde, aynı tarihlerde demiryolu ulaşımında indirimle gidilmesinin temin edilmesidir.¹⁰²⁴

Tertip Komitesinin 18 Nisan 1949 tarihli yaptığı toplantı sonucunda çocuk ve öğrencilerden 10, büyüklerden 50 kuruş giriş ücreti alınmasına karar verilmiş, bu

¹⁰²¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Bugünkü Yağlı Güreşler*”, 13 Haziran 1948, s.3.

¹⁰²² **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/23-25.**

¹⁰²³ Edirne Postası Gazetesi, Kırkpınar Güreşlerinin yapıış tarihini 22-24 Nisan 1949 olarak ilk aşamada tespit edildiğini yazmıştır. **Edirne Postası**, Sayı: 1624 “*Kırkpınar Güreşleri*”, 2 Nisan 1949, s. 1; aynı gazete, 6 Nisan 1949 tarihinde Kırkpınar Güreşlerinin başlangıç tarihi olarak 20-22 Mayıs 1949 günlerini vermiştir. **Edirne Postası**, Sayı: 1625, “*Kırkpınar Güreşleri*”, 6 Nisan 1949, s.1; benzer haber 13 Nisan 1949 tarihinde yine tekrar etmiştir.

¹⁰²⁴ Komite halkın ve gazetede devam eden bu husustaki neşriyatı dikkate alarak, girişimlerini yapmış ve Ulaştırma Bakanlığı'ndan panayır günlerine özel, ulaşımında indirim sözü alınmıştır. **Edirne Postası**, Sayı: 1628, “*Kırkpınar Güreşleri Komitesi Kuruldu*”, 16 Nisan 1949, s. 1; Edirne'ye bir biletle gelen yolcu aynı biletle geri dönebilecektir. Ayrıca, 5. yaşının içerisindeki çocuklardan dahi bilet ücreti talep edilmeyecektir. Trenle Karaağaç ilçesine kadar gelenler, belediye vasıtaları ve at arabaları sayesinde güreş meydanına taşınacaklardır. **Edirne Postası**, Sayı: 1632, “*Kırkpınar Güreşleri*”, 30 Nisan 1949, s.1.

suretle organizasyonun masraflarının bir kısmının hafifletilmesi hususunda komitenin rahatlaması amaçlanmıştır. Bu noktada partinin desteği gerekmiş, 2500 lira olarak gönderilmesi planlanan paranın 3000 liraya çıkarılması talep edilmiştir.¹⁰²⁵ 1949 yılında bir milletvekilinin maaşının 1400 lira olduğu, altının gramının 44,1 kuruş¹⁰²⁶ seviyesinde bulunduğu düşünüldüğünde, destek olarak istenilen meblağın yüksekliği anlaşılabilmektedir.

Bu arada Edirne Halkevi, güreş sahasının düzenlenmesi, müsabaka programının hazırlanması, ödüllerin kararlaştırılması, madalyaların temin edilmesi, müsabakalara gelecek seyircilerden talep edilecek giriş rüsumunun belirlenmesi, ayrıca Parti Sekreterliği tarafından yapılacak 2500 liralık ek ödemenin tasarrufu hususunun belirlenmesi görevini üstlenmiştir.¹⁰²⁷ Partiden Sekreterliğinden beklenen 3000 liranın tam olarak gönderilmediği bu ifadede de anlaşılmaktadır.

Bu arada Tertip Komitesi, Edirne Valisi Rükneddin Nasuhoğlu'nun başkanlığında toplanarak, Türk Güreş Milli Takımının ve Köroğlu Halkoyunları ekibinin Bolu'dan getirilmesine, ordu bünyesinden bir bando alınmasına, Selimiye Camii'nin minareleri arasına mahya kurulmasına, şehrin tüm ışıklarının 24 saat yakılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, 21 Nisan 1949 tarihli ve 7/20738 sayılı yazı üzerine Ankara Radyosuna, Kırkpınar Yağlı Güreşleri için 201 kelimelik 49,70 kuruşluk bir ilan verilmesi, reklam bedelinin de Edirne Halkevi hesabından ödenmesi Genel Sekreterlik tarafından kararlaştırılmıştır.¹⁰²⁸

Bunun yanı sıra halkı, Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşlerine sorunsuz taşıyabilmek adına Devlet Demiryolları 1. İşletme Müdürlüğü, 19 Mayıs'tan, 23 Mayıs'a kadar yolculara %50 indirim uygulayacağını, 5 yaşına kadar çocuklardan

¹⁰²⁵ DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/18.

¹⁰²⁶ Edirne'de yapılacak yağlı güreşler için istenilen meblağ ile 463 gram altın alınabilmektedir. Bakırcı, a.g.m., s.46.

¹⁰²⁷ DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/26-27. Kırkpınar Güreşlerinde yardım olarak Edirne Halkevi hesabına 4 Mayıs 1949 tarih ve 5625 sayılı emirname ile havale parası olarak 2500 lira gönderilmiştir. DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/11.: DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/13-15; DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/17.

¹⁰²⁸ DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek: 4, Sıra: 1/7; DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek 4, Sıra: 1/9; Cumhuriyet Gazetesi, "Devlet Demiryolları İlanları", 10 Mayıs 1949, s.5; DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek 4, Sıra: 1/19.

ücret talep edilmeyeceğini, yolcuların meccani (parasız) yük haklarının olmadığını duyurmuştur.¹⁰²⁹

Komite bunların temini noktasında bir koordinasyonsuzluk yaşanmaması adına tali bir komisyon daha kurmuştur.¹⁰³⁰ Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığı, 20-22 Mayıs tarihleri arası Kırkpınar Yağlı Güreşleri münasebetiyle kurulacak olan büfenin satış işini açık artırmaya koymuş, ihalesini de 11 Mayıs 1949 Çarşamba günü saat 17.00 de yapma kararı almıştır.¹⁰³¹ Kırkpınar'da sona doğru yaklaştıkça hazırlıklar hız kazanmış, sahanın tanzim ve tertibi ile tribünlerin inşaa işi tamamlanmıştır.¹⁰³²

Bunun yanı sıra Kırkpınar Güreşleri hemen her yıl aynı komite tarafından ve türlü imkânsızlıklar içerisinde tertip edilmiştir. Sarayıçi'nin güreş meydanının fiziki durumu, güreşlerin manevi önemine uzun senelerdir yansıtmadığı gibi düzeltilmesi adına da bir çaba sarf edilmemiştir.¹⁰³³ Yüzyıllardır süregelen dünyanın en eski spor müsabakalarından birisi olan Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bulunduğu alanın içine harcanmayan gayret, müsabaka zamanı saha dışındaki alana sarf edilmiş ve 300 kişilik portatif tahta bir tribün yaptırılmış, sahanın sağ tarafına Çocuk Esirgeme Kurumu yöneticilerince, 200-300 kişilik sandalyeler yerleştirilmiş, sol kenarın yarısına askeri personel ile rütbeliler için çadırlar kurulmuş, geriye kalan su boylarındaki dar alanlara da en kalabalık halk kitlesinin yerleşmesi temin edilmiştir. 30-40 bin kişilik bu arazi de sadece 2000-3000 kişi müsabakaları oturarak seyretme imkânına sahip olabilmiş, diğerleri ağaçların üzerinde veya saha etrafında sürekli hareket halinde boşalan yerlere geçerek, müsabakaları takip edebilme fırsatını yakalayabilmiştir. İşte bu sebeplerle, Kırkpınar'ın belediyenini elinden alınarak, devletleştirilmesi fikri bu yıllarda ortaya atılmış hatta ulaşım imkânlarının sınırlı ve maddi imkânsızlıklar olması sebebi ile müsabakaların takibinin güç olması, güreşlerin ya daha merkezi bir yer olan Ankara'ya taşınmasını ya da bu olmayacaksa, devlet eliyle Edirne'ye 50-60 bin seyirci kapasiteli bir hipodrom (stad) yapılarak, güreşlerin adına yaraşır biçimde tertip edilmesi

¹⁰²⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Devlet Demiryolları İlanları”, 10 Mayıs 1949, s.5.

¹⁰³⁰ **Edirne Postası**, Sayı: 1629, “Kırkpınar Güreşleri Hazırlıkları Yapılıyor”, 20 Nisan 1949, s. 1; **Edirne Postası**, Sayı: 1635 “Kırkpınar Güreşleri”, 14 Mayıs 1949, s.1.

¹⁰³¹ **Edirne Postası**, Sayı: 1632, “Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığı'ndan”, 30 Nisan 1949, s.2.

¹⁰³² **Edirne Postası**, Sayı: 1634 “Kırkpınar Güreşleri”, 7 Mayıs 1949, s.1.

¹⁰³³ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşlerinin Programı Hazırlanıyor”, 8 Nisan 1949, s.2.

düşüncesi ülkenin gündemine taşınmış, fakat mâli sebepler bahane gösterilerek yapımı geciktirilmiş ve sonrasında da gündemden düşmüştür.¹⁰³⁴

588. Türkiye Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin geçen yıllardan daha etkili olması için komite yoğun bir gayret içerisinde girmiş, son toplantısını 17 Mayıs günü tamamlamıştır. Er Meydanına, 1948 yılı Londra Olimpiyatlarında takım halinde önemli başarılar elde eden Türk Güreş Milli Takımı¹⁰³⁵ da seyirci olarak katılmıştır. Kırkpınar pehlivanlarının büyük bir bölümü, Er Meydanındaki güreşlerden bir hafta önce Pazar günü, Mandıra da tertiplenen güreşlere katıldığından, antrenmanlı biçimde Edirne'ye gelmişlerdir. Müsabakaların Tertip Komitesi tarafından 5 kategoride (Baş, Başaltı, büyük orta, Küçük orta, deste) yapılması planlanmış, ayrıca küçük ortada iki boy, deste de üç boy üzerinden bir düzenlemeye de gidilmiştir. Bunun yanı sıra her boyda ve kategoride güreşen pehlivanların altıncısına kadar ödül verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu suretle parti yönetimi diğer yıllarda olduğu gibi yine Saraç Hidayet'e 10 adet daha kispet yaptırmış, madalyaların siparişleri verilmiş, 4000 liranın üzerinde maddi ödülün dağıtım kararı alınmıştır.¹⁰³⁶

Tarihi ritüellere uygun olarak Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin 588. si 20 Mayıs 1949 Cuma günü Atatürk Anıtına çelenk koyma, Kale içerisindeki Maarif Sokağı'ndaki pehlivan tekkesi postnişini Celali'nin ve ardından eski pehlivanların mezar yerlerini ziyaret ve kortej eşliğinde halkın selamlanması ile saat 15.30 da 200 pehlivanın iştiraki ile Sarayıçi'nde başlamıştır.¹⁰³⁷ Müsabakaların Baş Hakem Heyeti,

¹⁰³⁴ **Edirne Postası**, Sayı: 1637, “*Kırkpınar Güreşleri Münasebetiyle İki Düşünce*”, 21 Mayıs 1949, s.1; Uluslararası arenalarda başarı kazanan ve önemli bir kısmı çayırdan, mindere geçen pehlivanların oluşturduğu Milli güreş takımının maddi ve manevi anlamda takdir edilmesi TBMM milletvekillerince talep edilmiştir. **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 102, C. 20, 06.06.1949.

¹⁰³⁵ Bu arada Güreş Milli Takımının şehre gelişi halkta büyük heyecan uyandırmış, halkın yoğun ilgisine mazhar olan Yaşar Doğu, Celal Atik, Nasuh Akar, Adil Candemir, Servet Meriç, Muharrem Candaş, Mahmut Çeterez'den mürekkep güreş takımı otomobillerle Pazar günü İstanbul'a geri dönmüşlerdir. **Edirne Postası**, Sayı: 1638, “Bu yılın *Kırkpınar'ı Geçmiş Yıllardan Daha Büyük Bir Rağbet Gördü*”, 25 Mayıs 1949, s.1.

¹⁰³⁶ **Edirne Postası**, Sayı: 1630, “*Kırkpınar Güreşleri Hazırlıkları İlerliyor*”, 23 Nisan 1949, s. 1; **Edirne Postası**, Sayı: 1636 “*Kırkpınar Güreşleri*”, 18 Mayıs 1949, s. 1; 14 Haziran 1949 tarih ve 1/22207 sayılı emirnameye göre, Hidayet Büyüksaraç'a 1000 liralık ödeme tel havalesi ile 9 Haziran 1949 tarihinde yapılmıştır. **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1096 Gömlek: 4 Sıra:1/3; DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1096 Gömlek: 4 Sıra:1/5; DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1096 Gömlek: 4 Sıra:1/44;** Hidayet Büyüksaraç'a yaptırılacak kispetlerin 5 adetinin geçen yıl olduğu şekilde, diğer 5 adetinin ortadan daha büyük boylar için olması istenmiştir. **DABCA.Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek 4, Sıra: 1/20.**

¹⁰³⁷ Pehlivanların sayısı 21 Mayıs Edirne Postası gazetesinde ilk olarak 800 şeklinde verilmiştir. **Edirne Postası**, Sayı: 1637, “*Meşhur Kırkpınar Yağlı Güreşleri Dün Sarayıçi Mesiresinde Törenle Başladı*”,

Mandıralı Ahmet Kayıkçıoğlu, Çoban Mahmud pehlivan, Karlıovalı Mustafa pehlivan, Filibeli Ali İhsan yaparken, meydan Hakemliğini ise Fuat Serezli, Nuri Babanakkaşlı, Yamalı Hüseyin üstlenmişlerdir.¹⁰³⁸

Sadece deste güreşlerine bu yıl 101 pehlivan iştirak etmiştir. Bu güreşlerin bile sonuçları son gün alınabilmiştir. 50 bin seyircinin takip ettiği düşünülen müsabakalar diğer yılların aksine daha gösterişli ve heyecanlı olmuştur. Deste küçük boyda birincilik kürsüsüne Ali Yıldırım çıkarken, ikincilik kürsüsüne Samatya'dan Hasan Sümer, üçüncülük kürsüsüne de Babaeski'den Hüseyin Can çıkmıştır. Deste orta boyda birinciliği Adapazarı'ndan Lütfi Özkan alırken, ikinciliği Manisa'dan Hasan Hüseyin, üçüncülüğü Akif Taşçı elde etmiştir. Deste büyük boyda ise birinciliği Adapazarlı Burhan Güran almış, ikinciliği Fahrettin Kınalı, üçüncülüğü Manisalı Ali Büke kazanmıştır. Küçük orta küçük boyda birincilik Bandırmalı Hasan Acar'ın¹⁰³⁹ olmuş, ikinciliği Simavlı Salih Gültekin, üçüncülüğü ise Mandıralı Mehmet Gamsız almıştır. Küçük orta büyük boyda birincilik Hayrabolulu Mehmet Atalay'ın olurken, ikinciliği Kırklarelili Mehmet Duran, üçüncülüğü Babaeskili Ahmet Topçu kazanmıştır. Büyük orta boyda İzmitli İrfan Atan birinciliği alırken, ikinciliği Karamürselli Hüseyin Bostancı, üçüncülüğü Pehlivan köylü Elmas Avcı elde etmiştir. Başaltında kürsünün en üstünü Manisalı Abdullah yener görürken, bir alt basamağını Adapazarlı Necmi Yıldız, son basamağı da Manisalı Tarzan Mehmet görmüştür. 1949 yılının başpehlivanlık güreşlerinin en önemli gelişmelerinden birisi ilerlemiş yaşına rağmen Tekirdağlı Hüseyin'in müsabakalara iştiraki olmuştur. Tekirdağlı, Hakem Heyetinden kendisini Hayrabolulu Süleyman ile eşleştirilmesini talep etmiş ve bu Hakem Heyeti tarafından kabul görmüştür. Bunun üzerine Hayrabolulu Süleyman kura talebini yinelemiş fakat Hakem Heyeti bunu kabul etmeyince, kispetini çıkararak seyircilerin arasına geçmiştir. Yaşanan gelişme sonucunda Hakem Heyeti, Tekirdağlı Hüseyin'e para ve saat teklif etmişse de Hüseyin pehlivan bunu kabul etmeyerek

21 Mayıs 1949, s. 1; **Edirne Postası**, Sayı: 1638, "Tarihi Kırkpınar Yağlı Pehlivan Güreşleri Büyük Bir Merak ve Heyecan İçinde Yapıldı", 25 Mayıs 1949, s.1.

¹⁰³⁸ Cumhuriyet Gazetesi Kırkpınar'a katılan pehlivan sayısını 80 olarak vermiştir. Başa güreşen 10 meşhur pehlivan, başaltına güreşen pehlivan sayısını 14, büyük orta 4, küçük orta 8 pehlivan olarak verilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Bugün Başlıyor", 20 Mayıs 1949, s.6; Kahraman, "Osmanlı ve Cumhuriyet...", a.g.e., s. 170; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri", 21 Mayıs 1949, s.1.

¹⁰³⁹ Edirne Postası isimli gazetede bu pehlivanın adı Hasan Uçar olarak verilmiştir. Ancak Hasan Acar'ın sporculuk kariyeri incelendiğinde bu pehlivanın Uçar değil, Acar olma ihtimâli daha yüksektir.

sahayı terk etmiş, seyircinin alkışlı desteğini almıştır. Başpehlivanlık için altı pehlivan mücadele etmiş, Sındırgılı Şerif, 1946 yılından sonra Gönenli Kara Hüseyin'i yenerek ikinci defa başpehlivanlığı elde etmiş, üçüncülük de Babaeskili İbrahim'in olmuştur. Kırkpınar Yağlı Güreşleri saat 17.00 de Halkevi'nin genç ekibinin büyük tertip başarısı ile sona ermiştir. Müsabakaların sona ermesinin hemen ardından Vali Nasuhoğlu, başpehlivanlara aldıkları derecelere göre hediyelerini ve madalyalarını takdim etmiştir. Güreşlerin sonunda en teknik on pehlivana kispet hediye edilirken, büyük orta birincisine 200, ikincisine 100, üçüncüsüne 80, başaltı birincisine 250, ikincisine 130, üçüncüsüne 100, başpehlivana 400, ikinciye 250, üçüncüye 150 lira ödül verilmiştir.¹⁰⁴⁰

1950 Kırkpınar Ağalığını Keşan Gazetesi sahibi, Keşan Ortaokulunu Kurma ve Yaşatma Derneği Başkanı Kasım Bayraktar, ortaya konan koça, 425 lira bedel vererek kazanmış olmasına rağmen, ağalık bedelini taahhüt ettiği zaman diliminde yatırmadığından, ağalık İpsala Karacaköylü Murat Şener'e geçmiştir.¹⁰⁴¹

¹⁰⁴⁰ **Edirne Postası**, Sayı: 1638, "Bu yılın Kırkpınar'ı Geçmiş Yıllardan Daha Büyük Bir Rağbet Gördü", 25 Mayıs 1949, s.1; Alt seviyede güreş yapan pehlivanların 7 tanesine de kispet hediye edilmiştir. **Ulus Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi.", 23 Mayıs 1949, s. 8. (Spor Sayfası); deste küçük boyda Ali Yıldırım, deste orta boyda Lütfi Özkan, deste büyük boyda Burhan Gürkan, küçük orta küçük boyda Hasan Acar, küçük orta büyük boyda Mehmet Atalay, büyük orta büyük boyda İrfan Atan, başaltında Abdullah Aker kürsünün en üst basamağına çıkmayı başarmışlardır. Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s. 70-71.

¹⁰⁴¹ **Ulus Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Hazırlıkları Sona Erdi", 9 Mayıs 1949, s. 3; İsmet Yılmaz, Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde 1950 yılının ağasının Murat Şener, 1951 yılı ağasının Ekrem Demiray olduğunu ifade etmiştir. Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s.72.

IV. BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ SİYASAL YAŞAMDA KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ

A. MENDERES HÜKÜMETLERİ DÖNEMİ KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ (1950-1959)

Demokrat Partinin iktidar olduğu 1950-1960 yılları arasında spor ve sporcuya verilen önemin yanı sıra, Kırkpınar Yağlı Güreşleri de hükümet programlarında resmi anlamda yer almasa da konuya ilişkin önemli girişimlerde bulunmuşlar ve bazı ilkleri başarmışlardır.

Demokrat Parti'nin iktidarının ilk aylarında spora ilişkin önlerine gelen husus, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün bütçesi olmuş, başbakan gereksiz harcamaların derhal kesileceğini, kurumun yönetiminin liyakat sahibi kişilere, tercihen spor geçmişi olan bürokratlara terk edileceğini, kuruma tevdi edilen bütçenin müfettişler vasıtası ile sıkı denetime tabii tutulacağını, kurumun siyasetin bir malzemesi olmaktan kurtarılacağını, İstanbul başta olmak üzere İzmir ve Ankara gibi büyükşehirlerde sporcuların şehir içinde ulaşımdan indirimli faydalanmasının mutlaka sağlanacağını, Beden Terbiyesinin, Milli Eğitime bağlı okullarla koordineli olarak çalışacağını ifade etmişlerdir.¹⁰⁴²

DP iktidarının başlangıç yıllarında, Türkiye'yi yurtdışında temsil eden sporcuların ilk defa ülke sınırlarına giriş ve çıkışlarda pasaportlarına harç ücreti ödemekten muaf tutulması sağlanmış¹⁰⁴³ bunun yanı sıra spor kulüplerinin kendilerine kazanç sağlamak adına düzenledikleri eşya piyangosunun, toplumun çeşitli birimlerinde olumsuz biçimde algılandığı ve devlet eliyle alenen kumar oynatıldığı savı üzerine devletin bizzat içerisinde yer almadığı her türlü piyango yasaklanmasını sağlamışlardır.¹⁰⁴⁴

DP, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün bütçe kanunu görüşmelerinde, Elazığ Milletvekili Ömer Faruk Şaraç'a hazırlattığı raporda, Milli Eğitim Bakanlığına

¹⁰⁴² TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, II. Yasama Yılı, Br. 5, C.2, 13.11.1950, s.57-59.

¹⁰⁴³ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, I. Yasama Yılı, Br. 23, C.1, 14.07.1950, s.781.

¹⁰⁴⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, II. Yasama Yılı, Br. 23, C.3, 25.12.1950, s.331.

bağlı Genel Müdürlüğünün statüsünün tamamen değiştirmiş ve ilk defa bir “spor kanunu” hazırlatma çalışmaları başlamıştır. Spor kulüplerinin tüzel kişiliklerini kazanması bu kanunla sağlanmış, kulüp menfaatine, yatırım yapabilme fırsatı yöneticilerine tanınmış ve tüm bu faaliyetlerin denetimi Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’ne bırakılmıştır. Fakat aynı kanun içerisinde okulların spor kulüplerine, Genel Müdürlüğün bütçesinden ödenek ayrılmaması da tartışmalara sebep olmuştur.¹⁰⁴⁵

İşte bu tartışmaların gölgesinde 589. Tarihi Kırkpınar Güreşleri düzenlenmiştir. Nisan ayı içerisinde hazırlıklara başlanmışsa da yaşanan gelişmeler, amaç doğrultusunda hareket edilmesinin önüne geçmiştir. Her yıl olduğu gibi Kırkpınar’ın diğer yıllara nazaran daha etkili olması için tertip heyeti yine yoğun bir mesai sarf edilmiştir. Fakat geçen yılın Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin hesapları ibra edilememiş olması sebebi ile muhasebede birtakım aksaklıklar da yaşanmıştır. Bu durum Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yapılış tarihinin de tehlikeye girmesine sebebiyet vermiştir.¹⁰⁴⁶ 1950 yılı Kırkpınar Ağası olan Kasım Bayraktar’da, Kırkpınar için bastırıp, satamadığı Keşan Gazetesinin, yapması planlanan fakat yapılamayan cirosundan dolayı elde etmeyi beklediği hasılatının meblağını, organizasyona yüklemekle suçlanmıştır. Aynı zamanda ağalık için taahhüt edilen paranın bir kısmını, bahsi geçen zaman diliminde elinde tuttuğu halde, suçlamalar sebebi ile ödenmeyince de Tertip Komitesi ve Belediye yetkilileri ile arası ister istemez açılmıştır. Bunun yanı sıra Valinin başkanlığında toplanması gereken komite, Nisan ayının sonu gelmiş olmasına rağmen toplanmadığı gibi duruma el koyması da talep edilmiştir. Ayrıca milletvekili seçimlerinin de aynı zamana denk gelmesi, Kırkpınar güreşlerine olan ilgiyi azaltmıştır.¹⁰⁴⁷

Güreşlerin Mayıs ayı içerisinde yapılamamasının bir diğer sebebi de Kırkpınar Komitesi’nin güreş sahasının tanzimine ve tribünlerin inşasına, güreşlerin yapılacağı ay içerisinde başlamış olmasıdır. Güreşlerin, yapılan komite toplantısı sonucunda, 9-11 Haziran 1950 tarihine ertelenmesi kararı bu sebeple alınmıştır. Ertelenme işinin

¹⁰⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, II. Yasama Yılı, Br. 51, C.5, 25.2.1951, s.763 vd.

¹⁰⁴⁶ Edirne Postası, Sayı: 1711, “Kırkpınar Güreşleri”, 5 Nisan 1950, s.1.

¹⁰⁴⁷ Edirne Postası, Sayı: 1722 “Kırkpınar Güreşleri Ne Vakit Yapılacak”, 5 Nisan 1950, s. 1; Edirne Postası, Sayı: 1736 “Tarihi ve Meşhur Kırkpınar Güreşleri Hazırlıkları Hızla İlerliyor”, 27 Mayıs 1950, s.1.

politik anlamda görünen bir diğer nedeni ise uzun yıllar iktidarda olan C.H.P.'nin iktidarını kaybetmesi ve Kırkpınar Yağlı Güreşlerine yoğun mesai harcayan, Kırklareli Milletvekili Şevket Ödül Bey'in de vekil seçilememiş olmasından ötürü panayır ve güreşlerle fazla ilgilenememiş olmasıdır. Bunun için ayrıca Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi ve Millet Partililerinin temsilcilerinin de (DP'den Hasan Maksutoğlu, CHP'den Nejat Köknar, MP'den Ahmed Sengelli) hazır bulunduğu, Milli Eğitimden Sait Köyatası, Murat Ögün, Recep Ahmet, İhsan Gökçe gibi dört öğretmeninde yer aldığı bir organizasyon heyeti teşekkül ettirilmiştir.¹⁰⁴⁸

1950 yılında Edirne Belediyesi, 1929 yılından sonra ilk defa siyasi bir partinin ya da devlet kurumunun desteği olmaksızın, 589. Tarihi Kırkpınar Güreşlerini tek başına organize etme kararı almıştır. Bunda iktidarın el değiştirmesinin de tesiri vardır. Bilindiği üzere 1929 Dünya Ekonomik krizi sebebi ile Çocuk Esirgeme Kurumu'nun mihmandarlığında ve kısa bir süre de Kızılay'ın katkılarıyla yürütülen faaliyetler, yaşanan iktisadi ve sosyal sıkıntıların aşılmasıyla birlikte organizasyonun öncelikle Halkevlerine ardından yeniden Edirne Belediyesi'nin uhdesine terk edilmesini sağlamıştır.¹⁰⁴⁹

Bu arada Kırkpınar Güreşleri Tertip Komitesi Başkanı Cemal Gökçe, organizasyonun teamüllerine aykırı olarak, siyasi bir çıkışla, 9-11 Haziran 1950 tarihinde Edirne Sarayı'nda yapılan yağlı güreşlere, CHP'den 10 kişilik bir grubun katılımını resmen talep etmiştir.¹⁰⁵⁰ Elbette, seçimlerin yeni yapıldığı ve uzun aradan sonra iktidarın el değiştirdiği zaman diliminde yaşanan sözü edilen bu siyasi manevra hem kamuoyunu hem de il yönetimini germiştir. Çünkü kademeli yapılan yerel seçimlere 2 ay kalmışken, yapılan bu hamle bir siyasi gövde gösterisi olarak algılanmış, bunun tesirleri bir sonraki yıl yapılan Kırkpınar Yağlı güreşlerinde daha sert biçimde kendisini göstermiştir.¹⁰⁵¹

¹⁰⁴⁸ **Edirne Postası**, Sayı: 1726 “*Kırkpınar Güreşleri*”, 3 Mayıs 1950, s. 1; **Edirne Postası**, Sayı: 1733 “*Kırkpınar Güreşleri Neden Gece Bırakıldı?*”, 13 Mayıs 1950, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri Sıcaklara Kaldı*”, 28 Mayıs 1950, s.8.

¹⁰⁴⁹ Bilar, a.g.e., C. I, s. 317.

¹⁰⁵⁰ **DABCA. Fon Kodu: 490.01 Kutu: 1096 Gömlek: 4 Sıra:1/2.**

¹⁰⁵¹ Kimyager Tahsin Şıpka'nın Başkanlığı 26 Haziran 1946 yılında onaylanmış, 13 Ağustos- Ekim 1950 yılları arasında üç kademeli olarak yapılan seçimlere kadar devam etmiştir. Ardından Belediye Başkanlığı'na Hasan Muhtar Maksutoğlu seçilmiştir. **DABCA. Fon Kodu: 30.11.1.0. Kutu: 184 Gömlek: 22 Sıra: 13/1**; Cemal Aygen, “*Memleketimizdeki Seçimler ve Neticeleri*”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C.17, S.1, Ankara, 1962, s.205-208.

589. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin daha disiplinli olmasını sağlamak, itirazları azaltmak maksadı ile Güreş Federasyonundan üç hakem daha alınmıştır. Baş Hakem Heyeti'ne Osmanlı'nın eski pehlivanlarından Bandırmalı Ali Ahmet (Alamet), Mustafa Özbekar, Kayıkçı Ahmet, Edirneli İbrahim, Ahmet Ekrem Demiray, Suyolcu Mehmet Pehlivanın oğlu Mazhar Özpınar, İbrahim Yolalan yer alırken, meydan hakemliğinde, Serezli Fuad, cazgırlığa da Hendekli Halil Yılmaz getirilmiştir.¹⁰⁵²

Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri bu yaşananların gölgesinde 9 Haziran Cuma günü 134 pehlivanın baş, başaltı, büyük orta, küçük orta, deste boylarında katılımı ile başlamıştır. Müsabakalarda dereceye giren pehlivanlara, geçen yıl verilecek ödül miktarının bir benzerinin verilmesi, komisyon tarafından karara bağlanırken, müsabakalarda dağıtılacak ödül miktarı 3 bin liraya yükselmiş ve madalyalarda takdim edilmiştir. Bu sene de Türk Güreş Milli Takımı Edirne'ye müsabakalara davet edilmiştir. Amaç, Türk güreşine olan ilgi ve alakayı yükseltmek, ülke insanının dikkatini Kırkpınar Yağlı Güreş müsabakalarına çekebilmektir.¹⁰⁵³

Kırkpınar Er Meydanı, Yaşar Doğu, Celal Atık, Gazanfer Bilge, Servet Meriç ve bu minvalde pek çok alaturka pehlivanı minder güreşine kazandırmıştır. Türk Güreş Milli Takımının özellikle 1950 yılından itibaren yaklaşık 10-15 yıl kesintisiz elde ettiği başarıların sürekliliğinde, alaturka pehlivanların etkisi oldukça önemlidir. Yıllar öncesinden başlayarak, Kırkpınar gibi geleneksel Türk güreşlerine, Cumhuriyet'in ilk

¹⁰⁵² **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Hazırlıkları Tamamlandı”, 6 Haziran 1950, s. 4; Kahraman, “Osmanlı ve Cumhuriyet...”, a.g.e., s. 176.

¹⁰⁵³ **Edirne Postası**, Sayı: 1729 “Kırkpınar Güreşleri Hazırlıkları Başladı”, 6 Mayıs 1950, s. 1; **Deste** 3 boy olarak değerlendirmeye alınmıştır. **a kategorisinde** birinciye 75, ikinciye 50, üçüncüye 40, dördüncüye 30, beşinciye 25, altıncıya 20 lira, **b kategorisinde**, birinciye 75, ikinciye 50, üçüncüye 40, dördüncüye 30, beşinciye 25, altıncıya 20 lira, **c kategorisinde**, birinciye 75, ikinciye 50, üçüncüye 40, dördüncüye 30, beşinciye 25, altıncıya 20 lira verilirken, **küçük orta boy** iki kategori de yapılmış ve **a kategorisinin** birincisine 150, ikincisine 80, üçüncüsüne 70, dördüncüsüne 60, beşincisine 50, altıncısına 40 lira maddi ödül takdim edilirken, **b kategorisinin**, birincisine 100, ikincisine 70, üçüncüsüne 60, dördüncüsüne 50, beşincisine 40, altıncısına 30 lira, **büyük orta boyda** birinciye 250, ikinciye 150, üçüncüye 100, dördüncüye 80, beşinciye 70, altıncıya 60 lira verilmiştir. **Başaltına** güreşen pehlivanların birincisine 250, ikincisine 150, üçüncüsüne 100, dördüncüsüne 80, beşincisine 70, altıncısına 60 lira ödenirken, başa güreşen pehlivanların birincisine 400, ikincisine 250, üçüncüsüne 150, dördüncüsüne 125, beşincisine 100, altıncısına 80 lira **Edirne Postası**, Sayı: 1738 “Trakya’da Kırkpınar Güreşleri Hazırlığı Tamamlandı”, 7 Mayıs 1950, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “1950 Kırkpınar Güreşleri Başladı”, 10 Haziran 1950, s.1; İsmail Yılmaz, Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde 1950 yılında Er Meydanındaki pehlivan sayısını 106 olarak vermiştir. Yılmaz, “Dual...”, a.g.e., s. 72.

zamanlarında hak ettiği değer verildiğinden, ilerleyen dönemlerde ata sporunda başarı gelmiştir.¹⁰⁵⁴

1950 yılı müsabakaları geçen seneler kadar kalabalık olmamıştır. Bunda köylünün ekim-dikim zamanına denk gelen, Haziran ayı içerisinde yapılmış olmasının tesiri de büyük olmuştur. Ayrıca Kırkpınar Güreşleri için Millî Eğitim Bakanlığın aldığı karar uyarınca, 1-30 Haziran tarihleri arasında Devlet Demiryollarında tarifeli tren seferleri, Edirne şehrine %50 tenzilatlı olarak yapmıştır. Başkentte Kırkpınar ile ilgili bu çalışmalar yürütülürken, Edirne’de, 589. su tertip edilen güreşler için ilk olarak Atatürk anıtına çelenk konulmuş, törenlere mutat konuşmaların ardından, pehlivan mezarlarının ziyaret edilmesi ve dualarla devam edilmiş, şehir meydanından kortej eşliğinde Er Meydanına yapılan yürüyüş ile müsabakalara başlanmıştır. Yürüyenler arasında Adalı Halil pehlivanın eşi ve aynı zamanda “pehlivanların ninesi” lakabını da taşıyan Hediye Hanımefendi de vardır. Sarayıçi mevkiinde 15.30’da başlayan müsabakalara halk yoğun katılım sağlamıştır.¹⁰⁵⁵

Kırkpınar Güreş Komitesi tarafından Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde meydana gelen ihtilafların önüne geçebilmek, hakem hatalarını en aza indirmek, kuralları ve seçimleri adaletli yapabilmek adına, 10 yıl evvel İstanbul’da yapılan bir kongrenin neticesinde alınan kararlar incelenerek, yağlı güreş müsabakalarının temelleri belirlenmiş, kurallar ve incelikler tespit edilmiş, matbu bir eser dahi hazırlanmıştır.¹⁰⁵⁶ Bu sayede dört yıl önceki raporun ardından ilk defa Kırkpınar Yağlı Güreşleri için yüzyıllardır süregelen sözlü kaidelerin, ritüellerin, prensiplerin yerini kısmi anlamda yazılı usuller almıştır.

9-11 Haziran 1950 yılı, 589. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin neticesi deste küçük boyda; Kemal Demirsüren birinci, İbrahim Caner (Denizli) ikinci, Arif Özdemir üçüncü olmuştur. Deste orta boyda; Ahmet Akan birinci, Adil Atan ikinci, İbrahim Çetinkaya üçüncü olurken, deste büyük boyda; Ali Büge birincilik, Ali Yıldırım ikincilik, Ahmet Filiz üçüncülük kürsüsünü görmüştür. Küçük orta küçük boyda;

¹⁰⁵⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar’dan Mindere Gelen Güreşçiler”, 8 Ekim 1950, s.8.

¹⁰⁵⁵ **Edirne Postası**, Sayı: 1734 “Trakya’da Kırkpınar Güreşleri”, 18 Mayıs 1950, s. 1; **Edirne Postası**, Sayı: 1740 “Kırkpınar Güreşleri”, 14 Mayıs 1950, s.1; Bilar, **a.g.e.**, C.II., s.191; **Edirne Postası**, Sayı: 1739 “Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerine Sarayıçi Gezisinde Dün Törenle Başlandı”, 10 Haziran 1950, s.1.

¹⁰⁵⁶ Cemal Gökçe, **Kırkpınar Yağlı Güreşleri ve İncelikleri**, Edirne, 1950, s.5.

İbrahim Güler birincilik, Mehmet Gamsız ikincilik, Şefik Yurtsever üçüncülük kürsüsünü görmüştür. Küçük orta büyük boyda, Burhan Gürkan birinci, Ahmet Topçu ikinci, Mehmet Duran üçüncü olmuştur. Büyük orta boy içerisinde ise Orhan Çakar birinci, Hasan Can (Acar) ikinci, İbrahim Caner (Manisa) üçüncü olmuştur. Başaltında İrfan Atan birincilik, Abdullah Eker ikincilik, Hasan Yener üçüncülük kürsüsünü görmüştür. Başpehlivanlık içinse, Kara Hüseyin, Ali Ahmet, Koç Ahmet, Sındırgılı Şerif, Hayrabolulu Süleyman, Babaeskili Mustafa, İzmitli Enver (Necmi), Babaeskili İbrahim, Manisalı Abdullah, Balıkesirli Koca Mehmet kispet giyip, paça bağlamışlardır.¹⁰⁵⁷

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ulaşım imkânlarının da sınırlı olması sebebi ile Kırkpınar Yağlı Güreşlerine, genelde çevre şehirlerden pehlivanlar iştirak etmeyi tercih ediyorken, ilerleyen dönemlerde ulaşım ve maddi şartlarında güçlenmesiyle birlikte, Anadolu'nun farklı şehirlerinden de Kırkpınar'a pehlivanlar yoğun olarak katılım göstermiş, bu sayede Edirne'nin, Tekirdağ'ın, Kırklareli'nin yağlı güreşlerdeki ağırlığı azalmasa da hafiflemiştir. Bu gelişme üzerine diğer şehirlerden gelen pehlivanların etkinliği artmaya başlamış, hatta küçük boylarda bu etkinlik kendini göstermiş, 1950 yılı için yağlı güreşlerin sıklet merkezi Trakya'dan, Batı Marmara'ya kaymıştır.

Bu bağlamda deste küçük ve büyük boy, küçük orta küçük ve büyük boylar ile büyük orta ve başaltı pehlivanlarına bakıldığında, Kocaeli şehrinin nicelik üstünlüğü ve alt yapıya verdiği önem gözle görülür hale gelmiştir. 589. Kırkpınar başpehlivanlığı için 10, başaltı güreşleri için 6, büyük orta da 8, küçük orta büyük orta boyda 6, küçük orta küçük boy 6 pehlivan katılmıştır. Başpehlivanlık güreşleri için Tarzan Mehmet, Babaeskili İbrahim'i yenerken, Sındırgılı Şerif, Babaeskili Mustafa'yı mağlup etmiştir. Hayrabolulu Süleyman Kara Hüseyin'i yarım künde ile açık düşürünce, yendiği düşüncesi ile temenna yapmışsa da Hakem Heyeti kabul etmeyince maç uzamıştır. Ali Ahmet ile İzmitli Enver'in maçı da gece saatine kadar uzayınca, hakemler müsabakayı Pazar gününe tehir etmişlerdir. Pazar günü Kara Hüseyin ile İzmitli Enver müsabakaya çıkmayınca, Hayrabolulu Süleyman ile Tarzan Mehmet, Sındırgılı Şerif ile Pehlivan köylü Mustafa, Hüseyin ile Lüleburgazlı Ali Ahmet

¹⁰⁵⁷ **Edirne Postası**, Sayı: 1740, "Kırkpınar Güreşleri", 14 Haziran 1950, s.1.

eşleşmiş, final müsabakası ise Hayrabolulu Süleyman ile Sındırgılı Şerif arasında olmuştur. Yapılan müsabaka dört saat civarında sürmüştür. Bu süre zarfında iki pehlivanında birbirlerine üstünlük sağlayamamaları sebebi ile Hakem Heyeti araya girerek, kura çekimine karar vermişler, yapılan uygulama neticesinde Hayrabolulu Süleyman Türkiye başpehlivanı unvanını almıştır.¹⁰⁵⁸

Final müsabakasından önce ortaya konan kuzuya 250 lira ile en yüksek meblağı veren eski Edirne milletvekillerinden Ekrem Demiray olmuştur. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde ağalık müessesinin yoğun bir rağbet görmemesinde ekonominin gidişatının müspet olmasına karşın, geleneksel kültürün saha içi ve dışında son dönemlerde yaşadığı olumsuzluklar etkili olmuştur.¹⁰⁵⁹

Buna müteakip 590. Kırkpınar Yağlı Güreşleri 25 Mayıs 1951 Cuma günü Atatürk heykeline çelenk sunumu, İstiklal Marşının okunması, ardından Maarif Sokağında yer alan “Pehlivanlar Şeyhi”nin ve Kasımpaşa Camii’nde yer alan Adalı Halil pehlivanın mezarlarının eşi Hediye ve torunları ile ziyaret edilmesi, Selimiye Camii’nde Cuma namazını müteakip, Vali Emin Akıncı’nın konuşması ve rahatsızlığına rağmen Hayrabolulu Süleyman pehlivanın, “Er Meydanı’nda göndere bayrak çekmesinin ardından, 70 çift deste boy pehlivanın üç boya ayrılması ile birlikte toplamda 204 müsabık ile başlamıştır.¹⁰⁶⁰ Bu sayı bazı kaynaklarda, Tertip Komitesine, 25 Mayıs gününe kadar 80 deste, 40 orta, 20 başaltı, 6 başpehlivan olmak üzere toplamda 146 pehlivanın müracaatta bulunduğu şeklindedir.¹⁰⁶¹ Bu arada Pehlivanlara verilecek ödül miktarı ise, toplamda 3.895 lira gibi bir meblağdır.¹⁰⁶²

Bu seneki müsabakalara hemen her sene yapıldığı gibi Bulgaristan’dan gelen göçmenlerde iştirak etmiştir. Bu gelenler arasında Koca Yusuf’un torunun olması

¹⁰⁵⁸ Deste küçük boyda Kemal Demirsüren, deste orta boyda Ahmet Akan, deste büyük boyda Ali Büke, küçük orta küçük boyda İbrahim Gürler, küçük orta büyük boyda Burhan Gürkan, büyük orta boyda Orhan Çakar, başaltında İrfan Atan birinci olmuşlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s. 73; **Edirne Postası**, Sayı: 1733 “*Trakya’da Kırkpınar Güreşleri*”, 15 Mayıs 1950, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar’da Dün Çetin Güreşler*”, 11 Haziran 1950, s.4.

¹⁰⁵⁹ Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s. 72, 1950 yılında 1 gram altın 39,4 kuruştur. Buradan da anlaşılmalıdır ki, ağalık 6,4 gram altın değerine kadar düşmüştür. Bakırcı, a.g.m., s. 46.

¹⁰⁶⁰ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 78, “*Tarihi Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi, Başpehlivanlığı İrfan Atan Kazandı*”, 29 Mayıs 1951, s.1-2.

¹⁰⁶¹ **Milliyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri*”, 25 Mayıs 1951, s.3; 590. Kırkpınar Yağlı Güreş Panayırına 205 pehlivanın iştirak ettiği ifade edilmiştir. **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 78, “*Tarihi Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi. Başpehlivanlığı İrfan Atan Kazandı*”, 29 Mayıs 1951, s.1-2.

¹⁰⁶² **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı:71, “*Tarihi Kırkpınar Güreşleri ve Panayırı 25 Mayıs’ta Açılıyor*”, 4 Mayıs 1951, s.1.

müsabakaları daha heyecanlı kılmıştır. Bu arada Hayrabolulu Süleyman hastalığı sebebi ile müsabakalara katılmama kararı almıştır.¹⁰⁶³ Alışlageldiği şekilde Hıdırellez zamanında yapılan müsabakalar, bu yıldan itibaren Mayıs ayının sonuna alınmıştır. Bilinen ritüellerin tamamlanmasının ardından müsabakalara geçilmiştir. Aynı zamanda müsabakaların rahat takip edilebilmesi adına oluşan Tertip Komitesi, sökülüp takılan tribünlerden vazgeçerek, dört blok “Kırkpınar Ahşap Tribünü” inşa edilmesi için çalışmalara hız vermiştir.¹⁰⁶⁴ Uzun bir aradan sonra Kırkpınar Er Meydanına yapılan ilk devlet yatırımı bu olmuştur.

1951 yılı Kırkpınar Panayır alanına girişlerde ilk defa köprübaşında, 50 kuruş giriş ücreti alındığı gibi Yağlı Güreşlerin yapıldığı Er Meydanına seyirci olarak katılım göstereceklerden de 100, tribünlerde oturmak isteyenlerden de 150 kuruş ücret talep edilmiştir. Bu türden bir ücret tahsilatı ve renkli afiş hazırlanması uygulaması Kırkpınar tarihinde bir ilk olmuştur.¹⁰⁶⁵ Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin afişlerini meşhur grafiker İhap Hulusi hazırlamış, Tertip Komitesi kendisine teşekkür mektubu dahi göndermiştir. Bunun dışında aynı Tertip Komitesi, afişlerin basım işini yine bir başka Edirneli iş insanı, Hergün Gazetesi, Tarih Hazinesi Dergisi ile Ülkü Matbaası sahibi M. Faruk Gürtunca’yı görevlendirmiştir.¹⁰⁶⁶

Bunun yanı sıra 1951 yılı Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerin üzerine yukarıda da sözü edilen siyasal rekabetin gölgesi düşmüştür. 1950 yılının 14 Mayıs’ında yapılan genel seçimlerden sonra tam anlamıyla Türkiye’de çok partili siyasal dönem başlamış ve tarafların her alanda olduğu gibi spor alanında dahi birbirleri ile olan siyasal rekabeti yağlı güreşi de politikanın malzemesi haline getirmiştir.¹⁰⁶⁷ Üç kademeli yerel seçimin ardından Belediye Başkanlığına gelen Demokrat Partili Hasan Maksutoğlu, 1951 yılı Ağalığı için 20 bin kişinin önünde açık artırmaya çıkarılan kara kuzuya, 250 lira ile en yüksek meblağı vererek kazanan, tek parti dönemi eski Edirne Belediye

¹⁰⁶³ **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri”, 25 Mayıs 1951, s. 1-3; 1 ve 2 numaralı tribünlerin inşaatı hemen hemen bitmişse de 3 ve 4 numaralı tribünlerin inşası sürmektedir. **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 70, “Kırkpınar Tribünleri İnşasına Başlandı”, 1 Mayıs 1951, s. 2.

¹⁰⁶⁴ **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşlerinin Hazırlıkları Başlıyor”. 10 Mayıs 1951, s. 13.; **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Yarın Başlıyor”. 24 Mayıs 1951, s.10.

¹⁰⁶⁵ Bilar, a.g.e., C.I, s.318.

¹⁰⁶⁶ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 70, “M. Faruk Gürtunca Vefalı Hemşehrimizin Yüksek Jesti”, 1 Mayıs 1951, s. 1-2.

¹⁰⁶⁷ Çağatay Benhür, “14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP’nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları”, **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Dergisi**, S.17, Konya, 2007, s. 61-75.

Başkanı, Ahmet Ekrem Demiray'ın ağalığını, 7 Eylül 1950'de yine belediye de yapılan bir toplantı neticesinde iptal etmiş, Kırkpınar'ın tarihinde bir ilk olarak Murat Şener'i atama yoluyla 590. Kırkpınar ağalığına getirmiştir. Atanan ağa da ilk icraat olarak 1600 adet kırmızı dipli mumu ülkenin ileri gelen erkânına göndererek, görevini nedenli sahiplendiğini göstermiştir.¹⁰⁶⁸ Yaşanan gelişmelere bakıldığında zaman zaman siyaset ile sporun birbirine karıştığı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, siyasetin mücadelesi, sporun ruhundaki rekabetin dahi önüne geçebilmiştir.

Yaşanan siyasi gelişmelerin ikinci örneği ise, 1923 yılından beri Kırkpınar'da jüri ya da hakem kurulunda yer alan Şevket Ödül'ün, hiçbir kurula alınmamış, hatta kendisine davetiye de gönderilmemiştir. Yerel halk yaşanan duruma sebep olarak Ödül'ün, 1950 yılından önce Kırklareli'den C.H.P. Milletvekili olmasının tesiri olduğu şeklinde değerlendirme yapmıştır. C.H.P.'nin iktidarında, Kırkpınar'ın masrafları, kispetler, madalya ile ödülleri parti bütçesinden gönderdiği paralarla karşılarken, iktidardan düştükten sonra bu meblağ verilememiş ve Edirne Belediyesi bunu kendi bütçesinden ve Ağa'nın ödediği paradan karşılamak zorunda kalmıştır.¹⁰⁶⁹ Ayrıca maddi ve manevi koşullar müsaade ettiği müddet içerisinde, düzenli olarak Edirne Öğretmenler Derneği tarafından destek amaçlı tertiplenen Balo, 26 Mayıs gecesi yine Halkevi binasında düzenlenmiş ve elde edilen gelir komisyonun uhdesine değil, belediyeye bırakılmıştır.¹⁰⁷⁰

Bu arada Tertip Komitesinin düştüğü ihtilaf dolayısıyla bazı azalarının istifası, Kırkpınar organizasyonu içerisinde türlü tefsirlere sebebiyet de vermiştir. Yeni teşkil edilen heyet, derhal çalışmalarına başlamakla beraber, önceden sözü verilen ve yapılacağı söylenen birtakım hususların yapılamamasına, işlerin tehir edilmesine de sebep olmuştur.¹⁰⁷¹

¹⁰⁶⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Hayrabolulu Süleyman Türkiye Başpehlivanlığını Kazandı", 12 Haziran 1950, s. 3.; 1951 yılında Mısır'ın kilosu 19,40-18,50 liradan Edirne şehrinde alıcı buluyorken, İstanbul'da bu rakam 22,00 liraya yükseliyordu. Ayçiçeğin kilosu Edirne'de 45 liraya satılıyorken, İstanbul'da 47 liraya alıcı bulabiliyordu. **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 68, "Kırkpınar Hazırlıkları", 24 Nisan 1951, s.2; Ender Bilar, ilk afiş çalışmalarının 1954 yılında yapıldığından bahsetmiştir. Bkz. Bilar, **a.g.e.**, C.II, s. 213; Murat Köse, Edirne Kırkpınar ve Yağlı Güreş adlı eserinde, 1950 yılı Ağasını doğrudan hiçbir anlatıma girmeden Murat Şener olarak vermiştir. Köse, **a.g.e.**, s. 71.

¹⁰⁶⁹ Kahraman, "Osmanlı...", **a.g.e.**, s. 176.

¹⁰⁷⁰ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 77, "Kırkpınar Güreşleri Nedeniyle Öğretmenler Derneğinden Balo", 25 Mayıs 1951, s. 4.

¹⁰⁷¹ Sındırgılı Şerif, Çolak İsmail, Tarzan Mehmet, Gönenli Kara Hüseyin, Bu arada Hakem Heyeti İrfan Atan'ı da başpehlivanlığa çıkarmıştır. Orhan Atan, Necmi Yıldız'da kayıt yaptıran pehlivanlar

1951 yılı diğer Kırkpınarlardan oldukça değişik geçmiştir. Güreşler ve emtia hayvan pazarı için oluşturulan Tertip Komitesi, Hakem Heyetinin teşekkülünde de hassas davranmış ve bazı esasların üzerinde özellikle durmuştur. Buna göre;

1-Hakemler pehlivanları mümkün mertebe doğru eşleştirecek ve bunu başhakemin denetiminde yapacaktır.

2- Kırkpınar'a katılan tüm pehlivanlar, cazgırlar ve hakemler onun ritüellerine, adap ve ahlakına uygun hareket etmekle yükümlü olacaklardır.

3- Pehlivanların yenme yenilme durumları ile saha içerisindeki aykırı davranışları neticesinde karşılaşılabilecek cezalarla ilgili, Hakem Heyetinin tam yetkili olması kararına varılmıştır.¹⁰⁷²

1951 yılı Kırkpınar güreşlerinde yaşanan bir başka ilkte en centilmen pehlivana ödül verilmesi hadisesidir. Bu ödül Göçmen Ömer pehlivana 100 lira olarak takdir edilmiştir.¹⁰⁷³ Bu durum aslında Kırkpınar'ın kendi özü, ruhu olup, bir erdem, fazilet olarak değerlendirilerek, ödül verilmesi, artık yavaş yavaş Kırkpınar'ın ruhunun değiştiğinin de bir göstergesi niteliğindedir. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde pehlivanlar, başta seyirciye, hakem ve idari heyete, ardından birbirlerine duydukları saygıyı gösterdikleri manevi ritüellerle doluyken, bu türden bir uygulamaya girilmesi Kırkpınar'ın ruhu açısından düşündürücüdür. Bu arada 1952 yılı Ağalığını yine Murat Şener, ortaya konan kuzuya 565 lira bedel ödeyerek kazanmıştır.¹⁰⁷⁴

Başpehlivanlık güreşlerinde ilk aşamada 8 pehlivan eşleşmiş, Gönenli Kara Hüseyin'in kısa süre içerisinde Çolak İsmail'e "pes" etmesi Hakem Heyeti tarafından çıvgarlı bulunarak, ertesi yıl Kırkpınar müsabakalarında yer almaması kararı alınmıştır. 25-27 Mayıs 1951 tarihindeki Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin sonunda

arasındadır. **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri", 25 Mayıs 1951, s.3; 590. Kırkpınar Yağlı Güreş Panayırına 205 pehlivanın iştirak ettiği ifade edilmiştir. **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 78, "Tarihi Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi. Başpehlivanlığı İrfan Atan Kazandı", 29 Mayıs 1951, s. 1-2.

¹⁰⁷² **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 71, "Kırkpınar Güreşleri Hakem Heyeti", 4 Mayıs 1951, s. 2.

¹⁰⁷³ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 72, "Kırkpınar'da İlk Defa En Centilmen Pehlivana Ödül", 8 Mayıs 1951, s. 2; **Edirne Postası**, "Kırkpınar Yağlı Güreşleri Sona Erdi", Sayı: 1834, 30 Mayıs 1951, s.1; Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s.75.

¹⁰⁷⁴ **Edirne Postası**, "Kırkpınar Yağlı Güreşleri Sona Erdi", Sayı: 1834, 30 Mayıs 1951, s.1; Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s.75; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Ağalığı", 9 Mayıs 1953, s.5.

başpehlivanlığı İrfan Atan, ikinciliği Sındırgılı Şerif alırken madalyalarını Edirne Valisi takdim etmiştir.¹⁰⁷⁵

590. Kırkpınar'ın tamamlanmasının ardından İstanbul Sergisi Güreş Komitesinin, 30 Temmuz 1951 tarihinde hazırladığı ve “Kırkpınar usulü” nde yapacağını ilan ettiği yağlı güreşlere pek çok namlı pehlivanın da iştirak edeceği duyurulmuştur. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin haricinde büyükşehirlerde yapılan bu türden organizasyonların asıl maksadı, tertip komitesinde yer alanların daha fazla para kazanabilme arzusudur.¹⁰⁷⁶

4-5 Ağustos 1951 yılında İstanbul'da Dolmabahçe Stadında yapılması planlanan müsabakalara da (İstanbul Sergisi Güreşleri) “Kırkpınar” adı verilmesindeki maksat, mezkûr müsabakaların usul, yöntem ve gelenekler açısından Kırkpınar'a uygun biçimde tertip edileceğinin belirtilmek, bunun yanında adının halk üzerindeki tesirden de yararlanarak daha fazla seyirciyi stadyuma çekebilmektir. Ama yapılan tüm tanıtıma rağmen seyirci sayısı 1-2 bin kişiyi geçememiştir. Gerçekte çoğu müsabakanın sadece adı “Kırkpınar” dır. Ancak bu türden faaliyetler asıl Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tesirinin de azalmasına sebebiyet vermiştir. Bu güreşleri daha da ilgi çekici kılabilmek adına, ayrıca ödüllerde yüksek tutulmuştur. Organizasyonuna göre değişmekle birlikte, genelde başpehlivana 1000, başaltı pehlivana 500, büyük ortaya 450, küçük orta büyük boya 400, küçük orta küçük boya 400, deste büyük boya 300, deste küçük boya 300 liralık ödüllerin ortalama olarak verildiği tespit edilmiştir.

İstanbul'daki adı geçen bu müsabakada, 1951 yılının başpehlivanı İrfan Atan'ın da katılmış ve 3.895 lira gibi bir para ile Kırkpınar'ın ödülüne denk bir kazanç elde etmiştir.¹⁰⁷⁷ Elbette İstanbul'da böyle bir organizasyonun düzenlenmesi Edirne

¹⁰⁷⁵ Başaltında Orhan Çakar birinci, Hüseyin Bostancı ikinci, büyük ortada Burhan Gürkan birinci, Bursalı İbrahim ikinci, küçük orta büyük boyda Adil Atan birinci, İhsan Yıldırım ikinci, küçük orta küçük boyda Fahrettin Kınalı birinci, Manisalı İbrahim ikinci, büyük boyda Göçmen Ömer birinci, Ali Büke ikinci, orta boyda Sait Yenen birinci, İdris Demirtaş ikinci, deste küçük boyda Rafet Sarı birinci, Turhan çakar ikinci olmuşlardır. **Edirne Postası**, “Kırkpınar Yağlı Güreşleri Sona Erdi”, Sayı: 1834, 30 Mayıs 1951, s. 1; Bilal, C.II, a.g.e., s. 197.

¹⁰⁷⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, “İstanbul Sergisinin Hazırladığı Yağlı Güreşler”, 30 Temmuz 1951, s.7.

¹⁰⁷⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, “İstanbul Kırkpınar Güreşleri”, 27 Temmuz 1951, s. 5; **Milliyet Gazetesi**, “İstanbul Sergisi Güreş Komitesinden”, 28 Temmuz 1951, s. 5; **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 71, “Tarihi Kırkpınar Güreşleri ve Panayırı 25 Mayıs'ta Başlıyor”, 4 Mayıs 1951, s. 1; 1951 yılında Ankara'da ortalama bir işçinin günlük kazancı 4,62 kuruş olarak hesaplanmıştır. Bu hesaba göre bir başpehlivana verilen 1000 lirayı, Ankara'da bir işçinin kazanması için çalışması gereken gün sayısı 217'dir. Ataay, a.g.m., s.445.

şehri idarecileri ile halkında tepki ile karşılanmıştır. Her şeye rağmen müsabakalar ilk gün güreşlere desteden 55 pehlivanın katılımıyla başlanmıştır.¹⁰⁷⁸

Bununla ilgili olarak Belediye'den yapılması planlanan, "Kırkpınar" adındaki yağlı güreş müsabakalarının isminin değiştirilmesi ya da organizasyonun tamamen iptal edilmesine ilişkin, Edirne Belediyesi'nden telgraflar dahi çekilmiştir.¹⁰⁷⁹ Çünkü Edirne'de kazanılan Türkiye başpehlivanlığı unvanının, bir üst boya çıkabilme hakkının, İstanbul'da tertiplenmiş olan müsabakada tekrar ortaya konmasının imkânsız olduğu, yörenin milletvekilleri, mülki amirleri ve ileri gelenlerinden oluşan heyetler tarafından Türk kamuoyuna duyurulmuştur. Bunun yanı sıra Edirne'nin mülki amirleri, İstanbul Sergisinin Tertip Komitesine isim olarak "Fetih Güreşleri" ni teklif etmesinin dışında zaman dilimi olarak İstanbul'un fethinin yıldönümünde yapılmasını önermişlerdir.¹⁰⁸⁰

Bilindiği üzere Türk devletlerin içerisinde oldukları rejimin türü her ne olursa olsun, siyasi partilerin ve kurdukları hükûmetlerin spor politikaları daima birbirinden farklı olmuş ve fakat muhakkak sporla siyasi bir etkileşim yaşamışlardır. Spor ve siyasetin birbirleri ile olan etkileşimi spor kulüplerine, derneklerine, profesyonel sporculara, spor donanımı üreticilerine, spor olaylarını organize edenlere, spor medyasına, sponsorlara, reklamcılara kadar tesir etmiştir.

Bu konuyla ilgili olarak 1951 yılında DP Hükümeti, 1/246 sayılı kanun teklifi ile amatör sporların ve sporcuların teşvik edilip, desteklenmesi adına Milli Eğitim, İçişleri Bakanlıkları ve Meclis Bütçe Komisyonlarına "Türkiye Spor Birliği" nin kurulması için teklif de bulunmuştur.¹⁰⁸¹ Tüm bu girişimler ülke genelinde sporun aktif

¹⁰⁷⁸ Başpehlivanlık için Kara Hüseyin, İbrahim Karabacak, Tarzan Mehmet, Manisalı Abdullah, Babaeskili İbrahim, Necmi Yıldız, Hayrabolulu Süleyman, İrfan Atan gibi pehlivanlar İstanbul'daki yağlı güreş müsabakasına iştirak etmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Dün Yapılan Yağlı Pehlivan Güreşleri", 5 Ağustos 1951, s. 4; **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 95, "Kırkpınar Taklitçilerinin Eserleri", 7 Ağustos 1951, s.1.

¹⁰⁷⁹ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 95, "İstanbul Sergi Güreşlerine, "Kırkpınar" Adı Eklenmesi Esef Uyandırdı", 27 Temmuz 1951, s. 1. Ankara Güreşlerinin rövanşı niteliğinde, Kütahya Dumlupınar Stadyumunda Pazar günü tertip edilmiş güreşlerde, Kırkpınar başpehlivanı ve Milli güreşçi İrfan Atan ile Balıkesirli Tarzan Mehmet karşı karşıya gelmiş ve iki saat süren mücadeleyi, Ankara'da Tarzan Mehmet'e yenilen İrfan pehlivan kazanmış, Kütahya Valisi Haluk Nihat Pepeyi tarafından kendisine çini kupa hediye edilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "İrfan Atan, Tarzan Mehmed'i Yendi", 18 Temmuz 1951, s. 5.

¹⁰⁸⁰ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Bugün Yapılacak Büyük pehlivan Güreşleri", 4 Ağustos 1951, s.4

¹⁰⁸¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, II. Yasama Yılı, Br.:109, C.5, 6.08.1951, s. 573. **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, II. Yasama Yılı, Br. 109, C.9, 6.8.1951, s.624.

olarak devlet tarafından desteklenmesi, halk kitleleri tarafından amatör mana da ilgilenilmesi içindir. Böylece spor kulüpleri ve sporcular arasında işbirliği artacak, denetlenmeleri kolaylaşacak, birbirinden ayrı değil, bir bütün halinde organizasyon yapılabilecektir. Aynı yıl içerisinde TBMM'nin genel kurulunda, 6 Ağustos 1951 tarihinde ilk defa sunulan “birlik kanunu” tasarısı Başbakanlık tarafından geri çekilmiştir.¹⁰⁸²

1952 yılına gelindiğinde de Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin panayır biçiminde düzenlendiği tespit edilmiştir. 16 Mayıs Cuma günü öğleden sonra göndere bayrak çekilmesi ve pehlivan mezarlarının ziyareti ile başlayan törenler, 18 Mayıs akşamı sona ermiştir.¹⁰⁸³ Cuma gününün yağmurlu olması sebebi ile seyircinin pek ilgi göstermemiş olsa da ertesi gün Er Meydanının çevresini doldurmuştur. Tarihi Kırkpınar Güreşlerinde, Edirne Milletvekilleri, Mehmet Enginün ve Cemal Köprülü'de protokoldeki yerlerini almışlardır. 591. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine Anadolu'da isim yapmış; İbrahim Sarıbacak, Tarzan Mehmet, Hayrabolulu Süleyman, Necmi Yıldız, Ali Ahmed pehlivanlar ile 38 yaşında olan Sındırgılı Şerif ve Düzceli Çolak İsmail'de katılmışlar ve halktan teveccüh görmüşlerdir.¹⁰⁸⁴ 590. Kırkpınar'ın başpehlivanı İrfan Atan'nın, koltuk altında çıkan çıban sebebi ile Mandıra Güreşlerine katılamadığı gibi bu yıl yapılan Kırkpınar müsabakalarına da katılmamıştır. Hatta günümüzde daha belirgin olan memleket birliktelikleri bu tarihten itibaren kendisini göstermeye başlamış ve Balıkesir (Ege), İstanbul, Adapazarı, Trakya grupları oluşturulmuştur.¹⁰⁸⁵

Bu arada 27 Şubat 1952 yılı Beden Terbiyesi Bütçe Kanununun tartışıldığı TBMM oturumunda, yağlı güreş denildiğinde en eski organizasyonun Kırkpınar

¹⁰⁸² 1 Kasım 1954 yılında bu ikinci defa genel kurula getirilmiş ve Maarif, Dâhiliye, Bütçe Encümenliğine gönderilmiştir. **TBMM Tutanak Dergisi**, 10. Dönem, II. Yasama Yılı, Br.:1, C.2, 1.11.1954, s.5; **TBMM Tutanak Dergisi**, 10. Dönem, II. Yasama Yılı, Br.:1, C.4, 31.1.1955, s. 1-2; 31 Ocak 1955 yılında Başbakanlık kanun teklifini geri çekmiştir. Böylece sporun gelişebileceğine beklentilerde bütçe engeline takılmıştır. **TBMM Tutanak Dergisi**, 10. Dönem, II. Yasama Yılı, Br.:5, C.4, 2.2.1955, s.3.

¹⁰⁸³ **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Başlıyor”, 3 Mayıs 1952, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Bugün Başlıyor”, 16 Mayıs 1952, s.1.

¹⁰⁸⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Bugün Başlıyor”, 16 Mayıs 1952, s.1.

¹⁰⁸⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri”, 13 Mayıs 1952, s.5; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 160, “Kırkpınar Güreşleri”, 22 Mayıs 1952, s.1; İsmail Yılmaz, Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde, İrfan Atan'ın Milli Takım kampında olduğu için güreşlere katılmadığını yazmıştır. Fakat bu bilgi doğru değildir. Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s.80.

olduğu ama dünyanın en eski spor panayırına genelde devletin, özelde Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün gereken önemi vermediği, alaturka güreşlerin hiçbir surette himayeye mazhar olamadığı vurgulanmış, Türk gücünü dünya üzerinde çeşitli platformlarda temsil edenlerin ekseriyetinin yağlı güreşlerden gelmesine rağmen, yalnız bırakıldıkları ve hatta bu mahalli sporun kaderine terk edildiği ifade edilmiş, hayır dernekleri olmazsa, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tertiplenmesinin mümkün olmadığı üzerinde durulmuştur. Bunun üzerine meclis genel kurulunda Türk güreşinin gelişimine katkı sunabilmek adına, alaturka tüm güreşlere devlet desteğinin Beden Terbiyesi bütçesine, ayrıca sağlanacak kaynakla verilmesi uygun bulunmuştur.¹⁰⁸⁶ Bu gelişme, devletin biraz daha fazla Kırkpınar Yağlı Güreşleri ile ilgilenmeye başladığını da göstermektedir.

Aynı hükümet, Finlandiya'nın başkenti Helsinki'de yapılacak Olimpiyat oyunlarına katılacak, Türk spor kafilesine de 200.000 lira ile Cumhuriyet tarihinin en yüksek ödeneğini vermiştir.¹⁰⁸⁷ Buna mukabil olimpiyat oyunlarında, Kırkpınar pehlivanlarının da yer aldığı Serbest Güreş dallarında altın ve bronz madalyalarla dönülmüştür.¹⁰⁸⁸ Olimpiyatlarda elde edilen başarıların ardından, sporcu ve antrenörlerinin maaşlarında artışa gidildiğinden, Beden Terbiyesinin bütçesine 3000 lira ilave edilmiştir. Adı geçen başarının gelmesinin ardından ülke genelinde, özellikle güreş branşının her alanında (yağlı güreş dâhil) Beden Terbiyesi tarafından taramaya gidilmesine de karar verilmiştir.¹⁰⁸⁹

Kırkpınar Yağlı Güreşleri, dünya üzerinde de dikkat çeken bir spor müsabakası olduğundan, aynı yıl içerisinde Rusların Tass Haber Ajansı ve Yunan gazeteciler dokümantasyon için Sovyet Rus Elçiliği Ticaret Ataşeliği personeli de protokol olarak organizasyonun filme alınması, haber yapılması gibi faaliyetlerine iştirak göstermişlerdir.¹⁰⁹⁰

¹⁰⁸⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, III. Yasama Yılı, Br: 49, C.13, 27.2.1952.

¹⁰⁸⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, III. Yasama Yılı, Br. 48, C.13, 26.2.1952, s. 477.

¹⁰⁸⁸ Olimpiyat kafilesi için yekünde 199.589,27 lira harcanmıştır. Bayram Şit (64 kg.), Hasan Gemici (52 kg.) altın, Kırkpınar başpehlivanı Adil Atan (87 kg.) bronz madalya almıştır. Adil Atan 1954 yılında Dünya ikincisi, 1956 yılında Dünya şampiyonu olmuştur. TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br. 24, C.19, 07.01.1953, s.82-88.

¹⁰⁸⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br. 52, C.20, 24.2.1953, s.2-6.

¹⁰⁹⁰ Cumhuriyet Gazetesi, "Kırkpınar Güreşleri Başlıyor", 16 Mayıs 1952, s.5.

1952 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşleri başpehlivanlık müsabakalarında çıvgar söylentileri ile başlamıştır. Bunu takip eden süreçte yapılan hakem hataları da gelişmelere yansyınca, seyircinin tepsiyle karşılaşlmıştır.¹⁰⁹¹ Cumartesi günü başlayan başpehlivanlık güreşlerinin ilk turunda Hayrabolulu Süleyman Manisalı Abdullah'ı, Tarzan Mehmet, Babaeskili İbrahim'i mağlup etmiştir. Babaeskili Mustafa ile Çolak İsmail arasındaki uzun müsabakada kendi oyunu ile açık düşen İsmail'i, Hakem Heyeti mağlup ilan etmiş, İsmail'in itirazına seyirci de iştirak edince, Hakem Heyeti sıkıntılı bir ortamın doğmasına fırsat vermemek adına, neticeyi Pazar gününe tehir ettiklerini duyurmuştur. Ertesi günü Hakem Kurulu, İsmail pehlivanın itirazının geçerli olduğunu ilan edince, Babaeskili Mustafa pehlivan Er Meydanında olay çıkarmış ve Jandarmalar tarafından zorla sahadan çıkarılmıştır. Müsabaka neticelenememiş olsa da Babaeskili Mustafa pehlivan diskalifiye edilmiştir. İkinci turda Çolak İsmail ile Tarzan Mehmet eşleşince Hayrabolulu Süleyman tek kalmış, ikinci turda Çolak İsmail (Atay), Tarzan Mehmet'e "pes" etmiş ve böylece 591. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde Manisalı Tarzan Mehmet ile Hayrabolulu Süleyman eşleşmiştir. Yapılan müsabaka uzun sürmüş, netice alınamamış ve bu güreşte Pazartesi gününe tehir edilmiştir. Ertesi günü Hayrabolulu Süleyman sakatlığını ileri sürerek müsabakadan çekildiğini söyleyince, 1952 yılı Kırkpınar başpehlivanlığını Manisalı Tarzan Mehmet (Yılmaz) kazanmış, ikinciliği Hayrabolulu Süleyman (Yener), üçüncülüğü Düzceli Çolak İsmail (Atay) elde etmiştir.¹⁰⁹² 1953 yılı ağalığını ortaya konan koça 253 lira veren Âdem Kireççi kazanmıştır.¹⁰⁹³ Kırkpınar'da uzun bir aradan sonra ortaya kuzu yerine koç konmuştur.

¹⁰⁹¹ **Edirne Postası**, Sayı: 1908, "Tarihi Kırkpınar Güreşlerinin Bu gidişle Tarihe Karışacağı Anlaşıyor", 24 Mayıs 1952, s.1.

¹⁰⁹² Başaltında Bandırmalı Hasan (Acar), ikinciliği Samsunlu Şemsettin (Topsakal), üçüncülüğü Sabri pehlivan (Kılıçaslan), büyük ortada İhsan Yıldırım, ikinciliği İsmail Topçu, Muzaffer Yıldırım, küçük orta büyük boyda birinciliği Ömer Dikmen, ikinciliği Niyazi Sert, üçüncülüğü Hüseyin Çereçenli, küçük orta küçük boyda birinciliği Fahrettin Kınalı, ikinciliği Şefik Yurtseven, üçüncülüğü Musa Uzun, deste büyük boyda birinciliği Ali Akyay, ikinciliği Niyazi Okyar, üçüncülüğü Mümin Kılıç, deste orta boyda birinciliği Niyazi Güreşen, ikinciliği Ali Büke, üçüncülüğü Haşim Dal, deste küçük boyda birinciliği Akyazılı Mehmet (Tarzan), ikinciliği Rahmi Doğan, üçüncülüğü Hasan Kafadar almıştır. **Edirne Postası Gazetesi**, Sayı: 1908, "Kırkpınar Yağlı Güreşleri Dün Sona Erdi", 24 Mayıs 1952, s. 1; Cumhuriyet Gazetesi, "Can Atabeyoğlu'nun Özel Haberi", 20 Mayıs 1952, s.5.

¹⁰⁹³ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Ağalığı", 9 Mayıs 1953, s.5; İsmail Yılmaz, Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde ağalık bedelini 200 lira olarak yanlış vermiştir. Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s.85.

1952 yılı güreşleri 3 gün yerine 4. güne uzamışsa da geçmiş yılların keyfini vermemiştir. Çünkü pehlivanların her geçen yıl yükselen ve Kırkpınar'ın ruhuna uymayan çıvgar hadiseleri, diğer taraftan hakemlerin ehil kişilerden tertip edilmemesi neticesinde yapılan haksızlıklar, yanlış kararlar sebebiyle zevksiz, şiddetin olduğu, zaman zaman polis ve jandarmanın da sahanın içerisine girdiği müsabakalara dönüşmüştür.¹⁰⁹⁴

1952 yılının en önemli gelişmelerinden birisi de Beden Terbiyesi İl Müdürlüğü sırasında Dr. Ratıp Kazancıgil'in, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin federe edilmesi fikrini ilk defa gündeme taşıması olmuştur. Uzun yıllar tartışılan Kırkpınar Yağlı Güreşlerini dünyaya açma projesine Kazancıgil, farklı bir bakış açısı getirmiştir. Ona göre 10-15 günlük bir "Kırkpınar Spor Festivali" düzenlenmeli, hemen tüm branşlardan sporcular Edirne'de toplanmalı, dünyanın (özellikle Balkanlar) ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen pehlivanların yağlı güreş finali Sarayıçi'nde yapılmalı, fikri Ankara'dan gelen heyete sunulmuştur. Heyet, yapılan teklifi olumlu bulmuşsa da Kırkpınar'ı yabancı bir pehlivanın kazanmasının ülke itibarını zedeleyeceği düşüncesi ile daha sonra reddedilmiştir.¹⁰⁹⁵

1953 yılına gelindiğinde ise Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bütçesi tartışılırken, Güreş Federasyonuna ayrılan 40.000 liralık ödeneğin reddedilmesi, Meclis Genel Kurulu'nda tartışmalara sebep olmuştur. Güreş Federasyonuna verilmesi planlanan ödeneğin reddedilme sebebi olarak, Genel Müdürlüğün hazırlanan kanunla yeni bir teşkilat yapısına gitmesi sebep gösterilmiştir.¹⁰⁹⁶ Sorun 27 Şubat 1953 tarihi itibarıyla yine Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan bir genel kurul toplantısı ile çözülmüştür.¹⁰⁹⁷ Bunun yanı sıra yine 1953 yılının 11 Mayıs'ında DP Hükümeti, bir "Köy Kanunu" tasarısı hazırlamış ve mahalli şartlara uygun spor faaliyetleri yapmak suretiyle gençleri spora teşvik etmek, spor sahaları inşa etmek, gerekli spor malzemelerini temin etmek noktasında ve özellikle de güreşin her türü, binicilik, cirit sporlarında kırsaldan itibaren ülkenin tamamında spor bilincini yükseltmek adına yasa

¹⁰⁹⁴ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar İştirakçileri Zorlu Güreşlere Başladılar", 12 Mayıs 1953, s. 4; Bilar, a.g.e., C.II, s. 204.

¹⁰⁹⁵ Ender Bilar, **Dr. Ratıp Kazancıgil ve Edirnesi**, Birlik Ofset, İstanbul, 2018, s.75-76.

¹⁰⁹⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br. 53, C. 20, 25.2.1953, s. 1019 vd.

¹⁰⁹⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br. 55, C. 20, 27.2.1953, s. 1318.

teklif edilmiştir.¹⁰⁹⁸ Bu yasalar ile mevcut hükümet sporun her alanına destek vereceğini de ortaya koymuş ve gereğini ülkenin iktisadi imkânlarıyla sınırlı olmak kaydıyla da yerine getirmiştir.

İşte bu sosyal ve siyasi girişimlerin gölgesinde, 8-10 Mayıs 1953 günleri arası tertip edilen Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde ilk günden itibaren olumsuzluklar, müsabakalara gölge düşürmüştür. Yaşanan olumsuzlukların ilk örenği, Kırkpınar Ağalığını kazanan Âdem Kireççi'nin ağalık bedelini yatırmadığından, görevinin düşmesi, yerine İbrahim Bildik'in, Kırkpınar Ağalığını üstlenmesi olmuştur.¹⁰⁹⁹

Aslında bu dönem dünya piyasalarında, Kore Savaşının da tesiri ile süregelen yüksek konjonktürün tesirinde, hammadde fiyatlarının yüksek seyrettiği ve üretimin yavaşladığı dolayısı ile piyasalardan nakit paranın çekildiği, Türkiye'nin dış ödemelerinde de sorunların başladığı bir zaman dilimidir.¹¹⁰⁰

Bunun yanı sıra Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tertipleneceği 8-10 Mayıs günlerinde, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün himayesinde Kırklareli'nde Bölge Futbol Birinciliği organizasyonunun düzenlenecek olması, Kırkpınar Tertip Komitesini tedirgin etmiş, seyircinin bölüneceği ve hasılatında düşeceği endişesi ile Tertip Komitesi Başkanı Avukat Edip Türkmen, ilgili yerlere gönderdiği telgraflardan olumsuz cevap alınca, durumu Başbakan Ali Adnan Menderes'e telgrafla bildirmiş ve futbol müsabakalarının tehir edilmesini talep etmiştir. Buna mukabil Başbakanlık durum ile ilgili bir açıklanma istemiş ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan Başbakanlığa gönderilen cevabi yazıda, iki organizasyonun birbirinden farklı olduğu, günleri çakışmasına rağmen farklı şehirlerde yapıldığını, müsabaka tarihlerinin çok önceden bildirildiğini ve ilgili yerlere yazıların yazıldığını, gereken hazırlıkların tamamlandığını, Kırkpınar Güreşlerinin yapılması düşünülen yeri, bütçesi ve saatini aksatmayacağı ifade edilmiştir.¹¹⁰¹

¹⁰⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br. 80, C. 22, 11.5.1953, s.10.

¹⁰⁹⁹ Edirne Gazetesi, Sayı: 6522, "Kırkpınar Ağaları", 12 Temmuz 1984, s.1; Milliyet Gazetesi, "Kırkpınar Ağalığı", 9 Mayıs 1953, s.5; Bilar, a.g.e., C.II, s. 206-207; Ender Bilar'ın aksine Tayyip Yılmaz, Tarihi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde İbrahim Bildik'in 1953'ün değil, 1956 yılının ağası olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Yılmaz, a.g.e., "Kırkpınar Güreşleri Ağaları", s.26.

¹¹⁰⁰ Kanca, a.g.m., s.54-55.

¹¹⁰¹ DABCA. Fon Kodu: 30.01.0, Kutu 90, Gömlek: 564, Sıra: 8/1-3, 09/05/1956.

Bu gelişmeler yaşanırken, tarihi Sarayıçi mesire alanında da yoğun bir hazırlık faaliyeti yürütülmüştür. Edirne şehri, mühendislerin nezaretinde elden geçirilmiş, tribünler yağmur tehlikesine karşın branda beziyle gerilmiş ve önümüzdeki yılda oluklu çinkolarla kaplanması kararı alınmıştır. Belediye ayrıca seyircinin güreş alanını terk etmeden yeme-içme ihtiyacını karşılayabilmek adına, Edirne esnafına büfe kiraya vermiştir.¹¹⁰² Bu durumda göstermektedir ki, seyircinin konforunun sağlanması ve saha disiplinin temini, belediye içinde son derece önemli bir hal almıştır.¹¹⁰³

1953 yılının Kırkpınar Hakem Heyeti, Rifat Manisalı, İrfan Dergin, Mazhar Özpınar, Ahmet Ekrem Demiray, Fuat Aydemir, Murat Şener, Hüsnü Bildik, Hüseyin Alkaya'dan teşekkür etmiştir.¹¹⁰⁴ Bu Hakem Heyeti küçük farklarla geçen yıllarda da Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde görev almıştır.

592. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, belediye ve emniyet gereken tedbirleri almış olmasına rağmen müessir fillerde zaman zaman meydana gelmiştir. Bunlardan birisi de İstanbul ile Ankara'dan gelmiş olan 10-15 foto muhabirlerinin, saat 16.00-17.00 saatleri arasında başpehlivan güreşlerinin yapılacağı zaman diliminde, saha içerisinde seyircilerin görme hizasında denk gelecek şekilde görüntü alma çabasına girmesi, seyir kalitesinin bozulmasına sebebiyet vermiş, seyirci bundan rahatsız olunca tepki göstermiş, neticesinde kule hakemlerinin talebi doğrultusunda foto muhabirleri sahayı terke zorlanmıştır. Aslında esas olay bundan sonra yaşanmış, bir foto muhabiri saha dışına çıkmak istemeyince, görevli polis memuru ile tartışma yaşamış, muhabirin fotoğraf makinasına el konulmak istenmiş, muhabir fotoğraf makinesini vermeyince, arbede yaşanmış bu müessif fiilde ulusal ve yerel basına yansımıştır¹¹⁰⁵.

Aynı yıl içerisinde Kırkpınar Tarihi Yağlı Güreşleri, ilk defa Amerikalı televizyon ve dokümanter film yapımcıları tarafından, NATO'ya bağlı tüm ülkelerde

¹¹⁰² **Edirne Serhat Gazetesi**, Sayı: 122, “*Edirne'nin Tarihi Kırkpınar Güreşlerine Yarın Okunacak Mevlitten Sonra Merasimle Başlanacak*”, 7 Mayıs 1953, s.1.

¹¹⁰³ **Milliyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri Bu Sabah Başlıyor*”, 8 Mayıs 1953, s.1,7.

¹¹⁰⁴ **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 120, “*Başbakan Adnan Menderes'ten Para ve Altın Saat*”, 2 Mayıs 1953, s. 1.

¹¹⁰⁵ **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 125, “*Dedikodusu Yapılan Kırkpınar Hadisesinin İç Yüzü*”, 14 Mayıs 1953, s. 1-2.

gösterilmek üzere plağa ve kayda alınmıştır.¹¹⁰⁶ Buradaki NATO vurgusu oldukça önemlidir, çünkü dünyada değişen dönemin konjonktürü içerisinde, “Demir perde” ülkelerine¹¹⁰⁷ karşı kurulan ve Amerika ile Avrupa ülkelerinin hemen tamamının yer aldığı bir askeri konsorsiyumda, Türkiye’nin varlığı dünya siyasetinde ve askeriyesindeki yerini de göstermektedir. Amerika, demir perde ülkelerine NATO’nun askeri bir kurum olmaktan ziyade, kültürel ve sosyal bir niteliğinin de olduğu vurgusunu, Türkiye’de Edirne’ye gelip, geleneksel bir Türk spor dalını propaganda vasıtası olarak kullanarak yapmıştır.

1953 yılı Kırkpınar güreşlerine 378 pehlivan kayıt yaptırmıştır.¹¹⁰⁸ 592. Kırkpınar’ın en önemli gelişmesi müsabakalarda oldukça sürpriz sonuçların alınıp alınmadır. 10 Mayıs’da başlayan müsabakalarda 8 çift pehlivan yenilemeyip, ertesi günü yeniden karşılaşması uzun aradan sonra bir ilk olmuştur.¹¹⁰⁹ Buna göre, deste küçük boyda Necati Dönmez’i mağlup eden İsmail Kaya, deste orta boyda Ahmet Emniyetli’yi mağlup eden Turan Çakar, deste büyük boyda Ali Buke’yi mağlup eden Bayram Şit, küçük orta küçük boyda Bahhattin Aydın’ı mağlup eden Niyazi Güreşen, küçük orta büyük boya Ahmet Topçu’yu mağlup eden Sabri Pekcan, büyük ortada İbrahim Başçı’yi mağlup eden Ahmet Akan, başaltında İhsan Yıldırım’ı mağlup eden, Adil Atan, başpehlivanlıkta ise, geçen yılın başaltı birincisi Kara Hasan’ı (Acar) “pes” ettirerek mağlup eden İrfan Atan, boylarında birincilik kürsüsüne çıkmışlardır.¹¹¹⁰ 1953 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde deste birincisine 75, küçük orta birincisine 150, büyük orta birincisine 200, başaltı birincisine 250, başpehlivana ise, 400 lira verilmiştir. 1951 yılından beri seçilen “en centilmen pehlivan ödülü” ise, kispet ödülü

¹¹⁰⁶ **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 122, “*Edirne’nin Tarihi Kırkpınar Güreşleri Yarın Okunacak Mevlitten Sonra Merasimle Başlayacak*”, 7 Mayıs 1953, s. 1; Bilar, **a.g.e.**, C.I, s. 318.; Bu dönemde devlet, Finlandiya Helsinki Olimpiyatlarına iştirak edecek olan Serbest ve Greko-Romen güreş Milli takımına idman, beslenme, konaklama ve yol masraflarını karşılayabilmeleri için 40.000 liraya takviye olarak Türk güreşinin gelişimi adına yurtdışından antrenör getirilmesi içinde 41.400 lira daha vermiştir. Ancak Kırkpınar Yağlı Güreşlerine bu denli önem vermemiştir. Halbuki, Milli takımın pek çok pehlivanı da Kırkpınar Yağlı Güreşlerinden mindere geçmiştir. **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 52, C.20, 27.2.1953. Bu arada güreşçilerin yurtdışına çıktıkları için işlerine de son verilmiştir. Bu durumda devletin işleyişindeki iletişimsizlik, yasaların köhneliği ve sosyal güvence noksanlığı göze çarpmaktadır. **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 53, C.20, 27.2.1953.

¹¹⁰⁷ Sosyalist veya komünist manifestoyu benimsemiş Doğu Almanya, Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, Çin, Küba, Macaristan, Polonya, Romanya, SSCB, Yugoslavya gibi ülkelerdir.

¹¹⁰⁸ Yılmaz, “**Dualı...**”, **a.g.e.**, s.82.

¹¹⁰⁹ **Milliyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Yağlı Güreşleri*”, 10 Mayıs 1953, s.1.

¹¹¹⁰ **Milliyet Gazetesi**, “*Tarihi Kırkpınar Güreşleri Başladı*”, 9 Mayıs 1953, s.15.

ile birlikte Kemal Demirsüren'e verilmiştir.¹¹¹¹ Final güreşleri öncesi her zaman yapıldığı şekliyle ortaya çıkarılan koça en yüksek meblağ olan 200 lirayı veren Yaşar Yardımcı, 1954 yılının Kırkpınar Yağlı Güreş Ağası olmuştur.¹¹¹²

Bu arada Milli spor olarak görülen güreşe, dönemin hükümeti daha fazla kaynak ayırabilmek adına 40.000 liralık yeni tahsisat yapmış ve önceden teklif edildiği halde komisyondan geri dönen kanunun, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün A/1 cetvelinin 4. Kısım 421. faslına spor faaliyetlerinin gerektirdiği masraflar hanesine, "güreş müsabakalarında" kullanılmak üzere yeniden teklif edilmiştir.¹¹¹³ Bunun yanı sıra dönemin Başbakanı Ali Adnan Menderes, Tertip Komitesinin uhdesine, geleneksel spora olan ilgi ve alakasını da gösterebilmek adına her boyun birincisine bölünerek verilmek üzere, 10.000 lira para ve bir altın saat göndermiştir. Ayrıca Kırkpınar Komitesi de her boyun birincisine bir adet kispet ve bir altın madalya takdim etmiştir.¹¹¹⁴

1954 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşleri Er Meydanının tribün inşaatlarının tamamlandığı bir yıl olması sebebiyle, fiziki açıdan daha fazla seyircinin sağlıklı bir seyir ortamında ağırlandığı bir yıl olmuştur. Bunun yanı sıra Edirne ve İstanbul'da basılan Kırkpınar afişleri, ülkenin hemen tamamına dağıtılmıştır.¹¹¹⁵

593. Kırkpınar Yağlı Güreşleri ise Ramazan sebebiyle Mayıs ayında değil, 4-6 Haziran 1954 günleri arasında 200 pehlivanın katılımıyla Edirne Sarayı'nda gerçekleştirilmiştir. Törenler çevre illerden de gelen 30 bin kişilik halk kitlesinin katılımı ile yapılmış, Vali Emin Akıncı ve belediye Başkanı Rıza Ataktürk'ün kısa konuşmalarının ardından, bando ve mehter takımlarının müzikleri eşliğinde, Selimiye Cami'nde Cuma namazı eda edilmiş ve Mevlit okutulmuş, ardından müsabakalar Er

¹¹¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Edirne Serhad Gazetesi'nde ise, deste küçük boyda Hakkı Selvili, deste orta boyda Sadullah Şimşek, deste büyük boyda Turhan Çakar, küçük orta küçük boyda Nuri Ayvalı, küçük orta büyük boyda Niyazi Güreşen, büyük orta boyda Sabri Pekşen, başaltında, Burhan Gürkan birincilikleri elde etmişlerdir. **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 273, "*Tarihi Meşhur Kırkpınar Güreşleri*", 7 Haziran 1954, s.1; Bir işçinin günlük çalışması karşılığında eline yaptığı işe göre, brüt 400-1230 kuruş geçmiştir. **T.C. Resmî Gazete**, "İş Uyuşmazlıkları Yüksek Hakem Kurulu Kararları (07/12/1953)", Sayı: 8736, 23 Haziran 1954 (Çarşamba), s.9694.

¹¹¹² **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 275, "*Kırkpınar Ağalığı*", 7 Haziran 1954, s.1. 1953 yılının gayri safi milli hasılası yıllık kişi başına 623 liradır. Kanca, **a.g.m.**, s.58.

¹¹¹³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 53, C.20, 25.2.1953, s.1019.

¹¹¹⁴ **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 120, "*Başbakan Adnan Menderes'ten Para ve Altın Saat*", 2 Mayıs 1953, s. 1; **Edirne Postası**, Sayı:1972, "*Kırkpınar Hazırlığı*", 2 Mayıs 1953, s.1.

¹¹¹⁵ **Edirne Postası**, Sayı:2168, "*Kırkpınar Hazırlıkları Sona Ermiş Gibidir*", 27 Mayıs 1954, s.1.

Meydanında göndere bayrak çekilmesi ile başlamıştır. Başpehlivan müsabakası yine her zaman olduğu gibi Pazar gününe denk getirilmiştir.¹¹¹⁶ Bu sene Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerini Amerikalı ve Fransız gazetecilerle, televizyoncularda takip etmiştir.¹¹¹⁷ Dünyanın ilgisi bu spora yönelirken, Türk gençlerinin ilgisi ise modern sporlardan futbola doğru kaymaktadır. Gazetelerde özel spor sayfaları ayrılmaya başladığı gibi futbola ayrılan sütun sayısı da yıldan yıla artmıştır.

Kırkpınar Güreşlerine olan ilgi ve desteğini dönemin Başbakanı Menderes, bundan önce yaptığı gibi yine pehlivanlara nakit para ve 500 lira değerinde kendi imzasını taşıyan altın saat vererek göstermiştir.¹¹¹⁸ Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin 1954 yılı Hakem Heyeti; Mazhar Özpınar, İbrahim Aladağ, Fuad pehlivan, Ahmet Ekrem Demiray'dan teşekkür ettirilmiştir.¹¹¹⁹ Diğer senelerde olduğu biçimde bu yılda pehlivanlar “eşleştirme” hususunda sıkıntı çıkaracakları için kura usulüne geçilmesi kararı önemli bir gelişme olmuştur.¹¹²⁰

Bu seneki Kırkpınar Yağlı Güreşleri organizasyon açısından oldukça başarılı geçmiştir. Ama Er Meydanının 18 yıllık cazgırı Halil Ağa ile Adalı Halil'in eşi Hediye hanımefendi bu yıl saha içerisindeki ve tribündeki yerlerini alamamışlardır. Ayrıca 1954 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerini takip etmek adına başta, “Life” Dergisi foto muhabiri olmak üzere Alman, İtalyan, Fransız basın mensupları saha kenarında görev yapmışlardır. İtalyan muhabirin çektiği hareketli filmler, daha güreşler tamamlanmadan Güney Amerika'daki devletler tarafından satın alınmıştır.¹¹²¹

¹¹¹⁶ **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri”, 30 Mayıs 1954, s.17; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşlerine Dün “Sarayıçi”nde başlandı”, 5 Haziran 1954, s.1; **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Dün Törenle Başladı”, 5 Haziran 1954, s.11; **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 240, “Kırkpınar Güreşleri Tam Mevsim ve Gününe İsabet Ettiriliyor”, 20 Nisan 1954, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Bu Seneki Kırkpınar Güreşleri Çok hareketli Geçti”, 8 Haziran 1954, s.4; **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 434, “Güreşleri 30 Bin Kişi Takip Etti”, 7 Haziran 1954, s.1.

¹¹¹⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri 4 Haziran'da Başlıyor”, 2 Haziran 1954, s.8; **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Dün Törenle Başladı”, 5 Mayıs 1954, s. 1,3.

¹¹¹⁸ **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Dün Törenle Başladı”, 05.06.1954, s. 1,3; 1954 yılında kişi başına yıllık düşen gayri safi milli hasıla 615 liradır. Kanca, **a.g.m.**, s.58.

¹¹¹⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri 4 Haziran'da Başlıyor”, 2 Haziran 1954, s.8.

¹¹²⁰ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Bu Seneki Kırkpınar Güreşleri Çok hareketli Geçti”, 8 Haziran 1954, s.4.

¹¹²¹ Gazeteciler açısından ise, Edirne'nin telefon sorununun çözülmemiş olması, basın mensupları için önemli bir sıkıntı yaratmıştır. Çünkü var olan tek hat üzerinden İstanbul ile iletişim bu zamanlarda imkânsız hale gelmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Bu Seneki Kırkpınar Güreşleri Çok hareketli Geçti”, 8 Haziran 1954, s.4.

593. Tarihi Kırkpınar Güreşlerinin en talihsiz durumlardan birisi geçen yılda yaşanmış olduğu gibi Hayrabolulu Süleyman'ın kispetinin üzerinden sıyrılmasıyla mağlup olmasıdır.¹¹²² Kırkpınar Yağlı Güreşleri bu yıl gençlerin hâkimiyetinde geçmiştir. İleriki yıllarda başa güreşmesi muhtemel iki genç pehlivanın müsabakası Kırkpınar'a damgasını vurmuştur. Manisalı Sadullah ile Akyazılı Hilmi'nin kırıan kırana ve oyundan oyuna geçerek gerçekleştirdikleri güreş neticesinde hem seyirciler hem idari, teknik heyetler oldukça memnun kalmış, fakat yenilemeyince ilk defa kura yöntemi uygulanarak eş değişimine gidilmiştir. Eşleşme neticesinde Kemal Demirsüren ile yaptığı mücadeleyi kazanan Manisalı Sadullah, tekrardan Akyazılı Hilmi ile karşılaşmış, iki pehlivanını ikinci defa kol bağladığı müsabakada yine sonuç alınamayınca, Hakem Heyetinin kararı ile Sadullah maç fazlası ile birinci olurken, Akyazılı ikinci olmuş, fakat her iki pehlivanda 100 lira verilmiştir. 593. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bir diğer değişik olayı, çayır-minder transferleridir. Bilindiği üzere çayırdan mindere geçişler kolay olmakla birlikte, minderden çayıra geçişler beklenen sonuçları her zaman verememiştir. Ancak bunun istisnai örneklerinden birisi, 1954 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde yaşanmıştır ki, küçük orta küçük boyda Nuri Ayvalı, başaltında Burhan Gürkan birinciliği elde ederken, destenin büyük boyunda, diğer iki pehlivan gibi minder güreşinde nam salmış olan Ziya Doğan dördüncü olmuştur.¹¹²³

593. Kırkpınar'ın ikinci gün müsabakaları, yoğun bir seyirci kitlesinin arasında saat 11.00 de başlamıştır. Sert ve yoğun geçen bir mücadeleden sonra baş güreşlerinde Orhan Çakır pes etmiş, Sındırgılı Şerif, Hayrabolulu Süleyman'ı mağlup etmiş, başpehlivanlık müsabakasında ise Sındırgılı Şerif pehlivanı mağlup eden, İbrahim Karabacak kürsünün en üst basamağına çıkmayı başarmıştır. Hâlbuki geçen seneye kadar deste güreşlerinde seyredilen, bir pehlivanken, Hakem ve Tertip Komitesinin kararı ile Başpehlivanlığa geçirilmiş bu pehlivan, kendisinden beklenilenin fazlasını da vermiş olsa, yine de yağlı güreşlerin ruhuna aykırı hareket edilmiştir. Üçüncülüktен

¹¹²² **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 275, “Kırkpınar Ağalığı”, 7 Haziran 1954, s.1.

¹¹²³ Sındırgılı Şerif, Kırkpınar'ın başlamasından az bir zaman önce küçük bebeğini kaybetmiş, karısını ağır hasta bırakarak müsabakalara çıkmıştır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Bu Seneki Kırkpınar Güreşleri Çok hareketli Geçti”, 8 Haziran 1954, s.4.

altıncılığa kadar olan sıra ise 1954 yılında, Orhan Çakar, Hayrabolulu Süleyman, Hasan Acar, İhsan Yıldırım şeklinde gerçekleşmiştir.¹¹²⁴

1954 yılı Kırkpınar Ağalığını Yaşar Yardımcı yürütmüş, ilk defa Kırkpınar Yağlı Güreşlerine ağasında yoğun gayretleri neticesinde 70 kişiden oluşan bir Mehter Takımı sanatlarını icra etmeleri için getirilmiştir. Mehterin gösterisinin ardından ve başpehlivan güreşlerinin hemen öncesinde yapılan açık artırma da ortaya konan koça, 720 lira değer biçen Mehmet Çardaktan 1955 yılı ağalığını kazanmıştır.¹¹²⁵

593. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bir diğer enteresan gelişmesi, İbrahim Karabacak gibi fiziksel anlamda diğer pehlivanlara nazaran zayıf olan bir başpehlivanın Kırkpınar'da başarılı olmasıdır ki, bu durum hemen tüm namılı pehlivanlar tarafından bir tesadüf olarak değerlendirilmiştir. Bu sebeple, tüm başpehlivanlar yıl içerisinde, Kırkpınar dışında tertiplenecek müsabakaların tamamında onunla karşı karşıya gelmek adına, yağlı güreş takip etmişlerdir. Bunlardan Karabacak'ın katıldığı ilk mücadele, Ankara Güreş Kulübü tarafından 19 Mayıs Stadında, Kırkpınar Güreşlerinin rövanşı niteliğinde tertiplenmiş olan bir yağlı güreş müsabakasıdır. Bu güreşler resmi değil, özel bir statüde yapılmış, Serbest Güreş Milli Takımı ile Japonya'dan yeni dönen Tarzan Mehmet, İrfan Atan, Sındırgılı Şerif, Orhan Çakır, Hayrabolulu Süleyman'da, İbrahim Karabacak ile güreşebilmek için organizasyonda yer almıştır. Ankara'da yapılan bu müsabakayı da beklenilmedik şekilde İbrahim Karabacak kazanmıştır.¹¹²⁶ Bu sayede İbrahim Karabacak, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ardından başpehlivanlara ve başarısının tesadüf olduğunu düşünenlere gücünü ispat etmiştir. Bunu daha sonra organizasyonun ödülünden hariç, Sındırgılı Şerif pehlivanında ortaya 1000 lira koyduğu, İzmir'de 31 Ekim 1954 Pazar

¹¹²⁴ Başaltında Burhan Gürkan, büyük ortada, Sabri Pekşen, küçük orta büyük boyda Niyazi Güreşen, küçük orta küçük boyda Nuri Ayvalı, deste büyük boyda Turhan Çakar, deste orta boyda Sadullah Şimşek, deste küçük boyda Hakkı Selvili kürsünün ilk sırasına çıkmışlardır. **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 275, “*Kırkpınar Ağalığı*”, 7 Haziran 1954, s.1; bu yılın boylara göre kürsünün diğer sıralarını paylaşan pehlivanlarına Bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri 4 Haziran'da Başlıyor”, 2 Haziran 1954, s.8; Milliyet Gazetesi, 1955 yılı Kırkpınar Ağalığını Mehmet Bayrak adında birinin aldığını yazmıştır. **Milliyet Gazetesi**, “595. Kırkpınar Güreşleri Bugün Edirne'de Başlıyor”, 27 Mayıs 1955, s.7.

¹¹²⁵ **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 275, “*Kırkpınar Ağalığı*”, 7 Haziran 1954, s.1; Cumhuriyet Gazetesi Mehter Takımının sayısını 80 olarak vermiştir. Bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri 4 Haziran'da Başlıyor*”, 2 Haziran 1954, s. 8.

¹¹²⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Ankara'da Yağlı Güreşler Yapılacak*” 4 Temmuz 1954, s.4.

günü tertiplenmiş olan İşçi Sendikaları Yağlı Güreş Müsabakası takip etmiştir.¹¹²⁷ Ancak bu güreşe İbrahim Karabacak, Güreş Federasyonunun İstanbul'da tertiplediği karakucak güreşlerini bahane göstererek katılmamıştır.¹¹²⁸

Kırkpınar'da ve sonrasında bu gelişmeler yaşanırken dönemin Menderes Hükümeti, Milli sporcuların ve antrenörlerinin maaşlarında 10 ile 12,5 lira arasında iyileştirmeye gitmiştir.¹¹²⁹ Bu aynı zamanda Kırkpınar'da güreşen ve Milli Mayoyu giyen pehlivanlar içinde geçerlidir. Aynı yıl içerisinde Türk sporunun gelişebilmesi, gençlerin sporda çağdaşları ile eşit şartlarda mücadele verebilmesi adına, ülkeye yabancı uzmanların getirilmesi ve kulüpler için bunun teşvik edilmesi kararını alınırken,¹¹³⁰ üniversitelerin de spor masrafları için bütçeden yapılan desteğin 2000 liradan, 10.000 liraya çıkarılması hükümetin, gençlerin spor yapmasına karşı ne denli duyarlı olduğunu da ortaya koymuştur.¹¹³¹

1955 yılında Menderes Hükümeti, yeniden bir Spor Birliği Kanununa benzer ama ondan biraz daha farklı bir yaklaşımı uygulamaya koymak istemiş fakat Türk kamuoyunda sporun siyasete alet edildiği izleminin oluşması sebebiyle, düşündüğü kanunu geri çekmek zorunda kalmıştır. 2 Şubat 1955 tarihinde, Spor Birliği Kanunu bir defa daha uygulama sahası bulamadan, ülkenin gündeminden düşürülmüştür.¹¹³² Halkın dönem itibari ile yavaş yavaş yaşamaya başladığı sosyal ve ekonomik sıkıntılar, yatırımların azalması, tarımda küçülme, sanayi de alt yapı eksikliklerinin giderilememesi, büyüme oranının yılsonuna doğru düşmesi¹¹³³, hükümet tarafından spor adına yapılması düşünülen olumlu faaliyetlerinde tehir edilmesine ya da başlamadan bitmesine sebebiyet vermiştir.

Ülke ekonomisinin spora yansımalarından birisi de 1955 yılının sonuna doğru, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün bütçesinde, 200.000 liralık bir tenzilatla gidilmek istenmiş, fakat bu muhalefet partilerince eleştiri konusuna dönüşmüştür.

¹¹²⁷ **Demokrat İzmir Gazetesi**, “Yağlı Pehlivan Güreşleri”, 30 Ekim 1954, s. 1.

¹¹²⁸ **Demokrat İzmir Gazetesi**, “Kırkpınar Başpehlivanı İbrahim Karabacak'ın Cevabı”, 19 Kasım 1954, s. 1.

¹¹²⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, V. Yasama Yılı, Br. 33, C. 25, 01.1954, s.318 vd.

¹¹³⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, V. Yasama Yılı, Br. 49, C. 26, 24.02.1954, s.3.

¹¹³¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, V. Yasama Yılı, Br. 52, C. 2, 27.02.1954, s.1157-1158.

¹¹³² **TBMM Tutanak Dergisi**, 10. Dönem II. Yasama Yılı, Br. 1, C. 2, 01.11.1954, s. 5; **TBMM Tutanak Dergisi**, 10. Dönem, II. Yasama Yılı, Br. 35, C. 5, 02.02.1955, s. 3.

¹¹³³ Yaşar Baytal, “Demokrat Parti Ekonomi Politikaları (1950-1957)”, **Atatürk Yolu Dergisi**, S.40, 2007, s. 558-559.

Hatta Olimpiyat oyunlarının ardından böyle bir işlemin yapılmış olması, verilen ödeneğin geri alınması olarak Meclis'te gündemine taşınmıştır.¹¹³⁴

Meclis'te tüm bu olumsuzluklar yaşanırken, 1954 yılında Güreş Federasyonu yine de bünyesine 3. Şube olarak Karakucak güreşlerini de katmış ve faaliyet alanı genişletmiştir.¹¹³⁵

27-29 Mayıs 1955 tarihine ulaşıldığında, 594. Kırkpınar Yağlı Güreşleri Edirne'nin Sarayıçi mevkiinde, 120 pehlivanın katılımıyla ve yine bir Cuma günü Kırkpınar Ağası ile birlikte geçen yılın başpehlivanı, İbrahim Karabacak'ın göndere Türk bayrağını çekmesiyle müsabakalar başlamıştır.¹¹³⁶ Bu yılda geçen yıl olduğu gibi Mehter Takımı tören alanında ve ardından Er Meydanında hazır bulunmuş ve 10 binin üzerinde bir katılımı, halkın yoğun ilgisine mazhar olmuştur. Güreşleri takip etmek üzere A.B.D.'li basın mensuplarının yanı sıra Yunanistan'dan 400 kişi Kırkpınar Yağlı Güreşlerini takip etmek için gelmiştir.¹¹³⁷ Bu arada Mehmet Faruk Gürtunca, 1955 yılında sahibi olduğu Hergün Gazetesinde 594. Kırkpınar için özel bir sayı basmıştır.¹¹³⁸

Deste küçük boydan itibaren başlayan ve yoğun geçen birinci günün ardından müsabakaların ikinci günü talihsiz bir olay yaşanmış ve Adil Atan ile Çolak İsmail'in mücadelesi sırasında, çekilen el enseler sebebiyle uzun bir müddet Çolak İsmail baygınlık geçirmiş, hatta bir süre şuurunu da yitirmiştir.¹¹³⁹

594. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin geleneklerine uygun olarak ilk günün galiplerinin yenme sıralarına göre eşleştirilmesi gerekirken, bilinçli olarak pehlivanlar arasında Hakem Heyetinin kasti değişiklik yaptığı söylentileri çıkarılmış, bunun üzerine yapılan eşleştirmelerde, ilk güreşlerin güçlü rakiplerin birbirlerine verilmesi

¹¹³⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, II. Yasama Yılı, Br.52, C.6, 28.2.1955, s.988.

¹¹³⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, II. Yasama Yılı, Br. 48, C. 5, 24.02.1955, s.655. Aslında Güreş Federasyonunun Karakucak güreşlerini faaliyet programına alması kararı 1954 yılında verilmiştir. TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, V. Yasama Yılı, Br: 33, C.27, 25.1.1954, s.375.

¹¹³⁶ Bu arada Milliyet Gazetesinde Kırkpınar'ın 595. Sinin yapıldığına ilişkin yanlış bir bilgi verilmiştir. Milliyet Gazetesi, "Tarihi Kırkpınar Güreşleri Dün Başladı", 28 Mayıs 1955, s. 8.

¹¹³⁷ İpsala Gazetesi, Sayı: 30, "Kırkpınar Güreşleri Pazar Günü Sona Erdi", 31 Mayıs 1955, s.1; Cumhuriyet Gazetesi, "Tarihi Kırkpınar Güreşleri Dün Edirne'de Başladı", 28 Mayıs 1955, s.1,7; Edirne Postası, Sayı: 2464, "1955 Yılı Edirne Yağlı Güreşleri Büyük Bir Muvaffakiyetle Dün Sona Erdi", 30 Mayıs 1955, s.1.

¹¹³⁸ Yeni Edirne Gazetesi, Sayı: 713, "Hergün Gazetesi'nin Kırkpınar için Hazırladığı Hususi Sayı", 27 Mayıs 1955, s.1.

¹¹³⁹ Milliyet Gazetesi, "Kırkpınar'da İkinci Gün", 29 Mayıs 1955, s. 8.

İrfan, Adil Atan kardeşlerle Orhan Çakar'ın duruma tepki göstermesine ve Kırkpınar'da ilk defa yaşanan güreşleri protesto hadisesine kadar gitmiştir. Hakemler de yaptıkları eşleştirmelerden vazgeçmeyeceklerini beyan edip, kabul etmeyen pehlivanlarında diskalifiye edileceğini bildirmesi üzerine itiraz eden pehlivanlar geri adım atmak zorunda kalmışlardır. Buna göre Hayrabolulu Süleyman ile Ali Ahmed, Adil Atan ile Orhan Çakar, Hüseyin Bostancı ile İrfan Atan kol bağlamışlar ve galip gelen gruba daha sonra kural gereği, Hasan Acar (Kara) da dâhil edilmiştir. Yarı final müsabakalarında, Hayrabolulu Süleyman ile Orhan Çakar, İrfan Atan ile de Hasan Acar tutuşmuşlardır. Bu güreşler uzun sürüp de rakipler birbirlerine üstünlük sağlayamayınca, Hakem Heyeti eşlerin değiştirilmesine hükmetmiş, neticesinde Orhan Çakar ile Hasan Acar yaptıkları mücadeleden ve alınan ihtarlar rağmen pasif güreşmekten vazgeçemedikleri için diskalifiye edilmişlerdir. Final mücadelesi Hayrabolulu Süleyman ile İrfan Atan arasında yaşanmış, bir saatten fazla devam eden mücadelenin ardından İrfan Atan şark kundesı ile rakibini alt ederek Türkiye başpehlivanlığını ve Başbakan Menderes'in gönderdiği Omega altın saat, altın madalya ve kupayı kazanmıştır.¹¹⁴⁰

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin 594. yılının anlam ve önemine yakışmayan tavır, davranışlar, Tertip Komitesini ile Hakem Kurulu'nu da yeni tedbirler alma hususunda zorlamıştır. Çünkü pehlivanlar sürekli olarak hakemlere itiraz etmiş, birbirleri ile de tartışmış, altı asırlık bir organizasyonun edep ve ahlakından uzak güreşler çıkarmışlardır. Yaşanan bu olumsuz durum karşısında ilgili idari heyet, Kırkpınar özelinde yağlı güreşlerle ilgili yeni önlemler için bir araya gelmiş¹¹⁴¹ fakat alınmak istenen tedbirler sonuç vermemiş ve ilerleyen yıllarda itirazların, protestoların, diskalifiyelerin, müsabakalardan çekilmelerin önü alınamaz hale gelmiştir.

Tüm bu sıkıntılı süreç devam ederken, en centilmen pehlivan olarak Antalyalı Kemal Tokmak seçilmiş¹¹⁴² ve final müsabakası öncesi, 1956 yılı ağalığı için ortaya

¹¹⁴⁰ **Cumhuriyet Gazetesi**, “İrfan Atan Türkiye Başpehlivani Oldu”, 30 Mayıs 1955, s. 1,6.; Başaltında Kemal Tokmak birinci, Şaban Filiz ikinci, İbrahim Çağlar üçüncü olurken, büyük ortada Niyazi Güreşen birinci, Sadullah Şimşek ikinci, Halil Katrancı üçüncü olmuştur. Küçük orta boyda ise, Zülküf (Ayıköz) Karabulut birinci, Ali Büke ikinci, Mehmet Tan üçüncülüğü elde etmişlerdir. **Edirne Postası Gazetesi**, Sayı: 2464, “Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri”, 30 Mayıs 1955, s. 1; Şaban Aykut, **Türkiye Başpehlivanlar Antolojisi**, Çözüm Ofset, 1991, s. 28.

¹¹⁴¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Notları, 1 Haziran 1955, s. 4.

¹¹⁴² Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s. 91.

konan koça 750 lira ile en yüksek bedeli, Edirne Ahırköylü Ahmet Merter vermiştir.¹¹⁴³ Bu arada Edirne Belediyesi, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin sonuçlandırılmasının hemen ardından güreş alanındaki tribünlerin yeniden inşa edilmesi maksadıyla faaliyetlere başlamış, alt ve üst yapı için gereken tesisat ile malzemeyi temin etmiş, sahayı Sonbahardaki yağlı pehlivan güreşine en azından bir kısmını yetiştirmiştir.¹¹⁴⁴

1956 yılı aynı zamanda İkinci Menderes Hükümeti'nin kurulduğu senedir. Adı geçen hükümet, spor politikalarında ve özellikle güreş branşında, kamuoyu tarafından daha fazla fark edilen, tesiri daha yüksek olan birtakım girimlerde bulunmuştur. Örneğin, 26 Şubat 1956 yılında ilk defa İstanbul'da Dünya Güreş Şampiyonası düzenlemek için bütçe ayrılmıştır.¹¹⁴⁵ Hükümet bununla da yetinmemiş, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine açıktan devlet desteğini, 1956 yılında sürekli hale getirilmiştir.¹¹⁴⁶ Başbakan Menderes'in sporculuk geçmişi ve ata sporuna olan ilgisi sebebi ile Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde derece elde eden pehlivanları şahsi olarak da ödüllendirdiği tespit edilmiştir.¹¹⁴⁷

1956 yılına gelindiğinde, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin şanına yakışır biçimde icra edilmesi için Belediye Başkanı Nuri Alışkan, iki ay öncesinden yoğun bir gayretin içerisine girmiş, pehlivanların sürünmesi için 12 teneke halis zeytinyağı, yüzlerini silmeleri için 90 metre salaşpur bezi, Kırkpınar Güreşlerine davet için 30.000 adet kırmızı dipli mum muhataplarına gönderilmiştir.¹¹⁴⁸ Ayrıca yine davulcu Karayılan ve ekibi, hakem heyetleri ile Dünya Güreş Kupasının tamamlanmasının ardından tüm boylarda pehlivanlar, teker teker Kırkpınar'a davet edilmişlerdir.¹¹⁴⁹ Ancak hem pehlivan hem seyirci katılımı beklenenden fazla olduğundan konaklama sorunu

¹¹⁴³ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 715, "Kırkpınar Ağalığı Ahırköylü Ahmet Mert'er Aldı", 30 Mayıs 1955, s.1.

¹¹⁴⁴ **Edirne Postası Gazetesi**, Sayı: 2471, "Kırkpınar'ın Yeniden İnşasına Başlanıyor", 7 Haziran 1955, s. 1.

¹¹⁴⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 10. Dönem, III. Yasama Yılı, Br. 45, C. 10, 26.02.1956, s.928.

¹¹⁴⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Başaltı Güreşleri Heyecanlı Geçti", 8 Haziran 1956, s. 6.

¹¹⁴⁷ **Edirne Serhad Gazetesi**, Sayı: 120, "Başbakan Adnan Menderes'ten Para ve Altın Saat", 2 Mayıs 1953, s. 1.

¹¹⁴⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, "İ. Karabacak Başpehlivan Oldu, Hasan Acar İkinci", 8 Haziran 1956, s. 6; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 24, "Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi", 11 Haziran 1956, s.1.

¹¹⁴⁹ Baş hakemler Ekrem Demiray, Tekirdağlı Hüseyin, Rıfat Güreşen, Mazhar Suyolcu, İrfan Dergin ve Süleymanoğlu İbrahim, orta hakemler, Fuad Aydemir ve Kayıkçı Ahmet ve İlhami Yamalıbaş, başcazgır Hendekli Mustafa belediye başkanı tarafından davet edilmişlerdir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar'a 9 Gün Kaldı", 31 Mayıs 1956, s. 6.

yaşanmış, hatta bu sebeple bazı evler pansiyona dönüştürülmüştür. Şehre rahat ulaşım imkânı sağlamak adına ek seferler de konulmuştur. P.T.T. Genel Müdürlüğü, Belediye Başkanı Nuri Alışkan'ın tüm gayretlerine rağmen hatıra pullarını bu sene yetiştirilemeyeceği için basmamış olsa da Sarayı'nda bir seyyar P.T.T. standı açılmış, "Kırkpınar" özel damgası ile ilk gün zarfı hazırlayıp, satmışlardır.¹¹⁵⁰

Edirne Belediye Başkanı Nuri Alışkan, her anlamda Kırkpınar'ın kusursuz bir organizasyon olması için uğraş vermiş, hatta 1955 yılında dönemin Başbakanı Ali Adnan Menderes'e bir dilekçe göndererek, kendisinden gelen 5 altın saatin, 8 kategoride mücadele veren pehlivana yetmediği için mağduriyet yaşandığını, bunun için önümüzdeki yıllarda bu şekilde altın saat ödülü düşünülüyorsa, 8 kategorideki pehlivanların tamamı adına verilmesini talep etmiştir.¹¹⁵¹

Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin amacına ulaşabilmesi ve ülke üzerinde hedeflenen tesiri, ilgiyi uyandırabilmesi adına hükümetin Edirne Belediyesi'nin himayesine gönderdiği 25.000 lira aslında, bu türden organizasyonlar için hiçte yeterli olmadığı gibi her geçen yıl masraf ve ödüllerde arttığından, verilen ödenek iktisadi koşullar karşısında erimiştir. Örneğin, 1955 yılında yarım kalan tribünlerin tamamlanmasında, hükümet tarafından belediye uhdesine gönderilen 25.000 lira kullanılmıştır. Zaten 1956 yılındaki varidata bakıldığında; Kırkpınar Panayır alanına giriş için halktan 15.577.10 kuruş, tribün seyircisinden 28.840 lira, işgaliyeden 10.050 lira, büfeden 900, ortaya konan kuzu ya da koçtan 800 lira alındığı ve masrafları ancak karşıladığı belirtilmiş, bu durumu da Edirne Milletvekili Rükneddin Nasuhoğlu tarafından TBMM Genel Kurulunda hem milletvekillere hem de basın vasıtası ile Türk kamuoyuna duyurmuştur.¹¹⁵²

1956 Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Tertip Komitesinin önceden ilan ettiği 25-27 Mayıs günlerinde değil, hava koşullarının müsait olmaması ve aynı günlerde

¹¹⁵⁰ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 5, "Kırkpınar Güreşleri Çekişmeli Olacak", 23 Mayıs 1956, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Tarihi Kırkpınar Güreşleri 25 Mayıs'ta Başlıyor", 12 Nisan 1956, s. 6; Kırkpınar müsabakalarını takip eden seyirci sayısını devrin gazeteleri 50 bin olarak vermişlerdir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi", 8 Haziran 1956, s. 6; bazı yerel gazeteler seyirci sayısını 40 bin kişi olarak vermiştir. **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 1011, "Tarihi Kırkpınar Güreşleri Dün Akşam Sona Erdi", 11 Haziran 1956, s.1.

¹¹⁵¹ **DABCA. Fon Kodu: 30.1.0.0. Kutu:20 Gömlek:118 Sıra: 2/1.**

¹¹⁵² **Cumhuriyet Gazetesi**, "Başaltı Güreşleri Heyecanlı Geçti", 8 Haziran 1956, s. 6; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Tarihi Kırkpınar Güreşleri 25 Mayıs'ta Başlıyor", 12 Nisan 1956, s. 6. 1956 yılında gayri safi milli hasıla da kişi başına düşen yıllık gelir 818 liradır. Kanca, **a.g.m.**, s.58.

Dünya Güreş Şampiyonasının da yapılacağını sebep gösterilerek, 8 Haziran Cuma günü 150'den fazla müsabık pehlivan ile Sarayıçi mevkiinde saat 9.00 da başlamıştır.¹¹⁵³ Bu münasebetle şehir merkezinde anıta çelenk sunumu, İstiklal Marşının okunması ve diğer ritüeller tamamlandıktan sonra deste boylardan itibaren müsabakalara başlanmıştır¹¹⁵⁴ 1956 yılı Kırkpınar'ında halkı heyecanlandıran ve ilgiyi artıran bir gelişme de ödüllerin Başbakan Ali Adnan Menderes tarafından dağıtılacağını ilan edilmesidir ki, tüm gayretlere rağmen program denk getirilemediği için bu durum gerçekleştirilememiştir.¹¹⁵⁵ Devlet, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine destek verebilmek adına bu yılda 25.000 lira daha bütçe ayırmış ve paranın doğru, etkin kullanımı hususunda belediyeyi yetkili kılmıştır.¹¹⁵⁶ Güreşlerde, 12 teneke (18 kg.) zeytinyağı kullanılmış, 42.000 lira seyirci hasılatı elde edilmiştir.¹¹⁵⁷

1956 yılında Kırkpınar Yağlı Güreşleri, dünya üzerinde de ilgi ile izlenen bir organizasyon halini almaya başlayınca, bunun göstergesi olarak Beyoğlu'nda, Amerikan Haberler Merkezi bürosunda, konusu Kırkpınar Yağlı Güreşleri olan ve Lawrance Majewski'ye ait bir resim sergisi açılmıştır. Amerikalı diplomatların, öteden beri bildikleri, ringde yapılan, danışıklı dövüş “pankreas” ile hiçbir alakası olmayan, bu güç gösterisi, diplomatlara da cazip gelmiş ve ilgiyle sergiyi takip etmişlerdir. Türkiye’de yaşanan bu gelişmenin haricinde, önceden Birleşmiş Milletler Teşkilatı’nda Amerikan delegasyonunda görevli olan ve İstanbul Başkonsolosluğu da yapan Daniel O. Newberry, A.B.D. Dışişleri Bakanlığı’nın dergisi olan “Foreign Service Journal” da yazdığı bir yazıda, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tarihçesinden, Türkler için taşıdığı anlamdan, din ve kültürün birbiriyle olan uyumlu bütünlüğünden, beş yüz yılı aşkın ritüellerinden ve spor ile sporcu ahlakından bahsetmiştir.¹¹⁵⁸ Bunların dışında Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ilk defa renkli filmini çekmek maksadı ile A.B.D.’li sinema yönetmeni ve İsviçreli bir gazeteci yanında eşi olduğu halde

¹¹⁵³ **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Tarihi Kırkpınar Güreşleri 8 Haziran’a Kadar Tehir Edildi*”, 19 Nisan 1956, s.6.

¹¹⁵⁴ **Milliyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri*”, 8 Haziran 1956, s. 8; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Başladı*”, 9 Haziran 1956, s. 1; Yeni Edirne Gazetesi Kırkpınar Yağlı Güreşlerine iştirak eden pehlivan sayısını 240 olarak vermiştir. **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 1011, “*Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi*”, 11 Haziran 1956, s. 1; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 5, “*Kırkpınar Güreşleri Çekişmeli Olacak*”, 23 Mayıs 1956, s. 1.

¹¹⁵⁵ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 13, “*Bu Yıl Ödülleri Menderes Verecek*”, 30 Mayıs 1956, s.1.

¹¹⁵⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 10. Dönem, III. Yasama Yılı, Br: 44, C.10, 25.2.1956, s.790.

¹¹⁵⁷ Yılmaz, “*Dualı...*”, a.g.e., s.92.

¹¹⁵⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Amerikalı Gözü ile Yağlı Güreşlerimiz*”, 21 Aralık 1956, s. 6.

Edirne'ye gelmiştir. Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, durumdan istifade ederek bunu Türkiye'nin bir tanıtım atağına çevirmeyi başarmıştır.¹¹⁵⁹

Türk güreşini dünya çapında tanıtmak, kamuoyunun ilgi ve alakasını çekebilmek adına kullanılan bir diğer yöntemde sinema sektörüdür. 1955 yılında Esat Özgül'ün meşhur pehlivan Yörük Ali'nin hikâyesinin anlatıldığı “Korkusuz Yörük Ali” adlı filmde yer alan ilk güreşçi Celal Atık'tır. Celal Atık, bir çayır değil, minder güreşçisidir. 1956 yılında çayırlardan film setine geçen ilk pehlivan ise, Hayrabolulu Süleyman (Ertaş) dır. Bundan sonra film setlerinde 1966 yılındaki “Koca Yusuf” filmine kadar Kırkpınar güreşçileri kendilerine yer bulamayacaktır.¹¹⁶⁰ İşte buna benzer girişimler Kırkpınar Yağlı Güreşlerini dünya platformuna taşımak, uluslararası statü kazandırmak adına atılan önemli adımların ilki olmuştur.

Aynı yıl içerisinde Tunca Nehri kıyısındaki Cedit Kasım Paşa Camii'nin haznesinde bulunan ve nehrin taşması sebebi ile sürekli sular altında kalan ve tahrip olan Edirneli Kara Emin ile Adalı Halil pehlivanların mezarlarının Mithatpaşa Mahallesiindeki “pehlivanlar mezarlığına” taşınmasına karar verilmiştir.¹¹⁶¹

İlk gün müsabakalarının ardından Kırkpınar Tertip Komitesi, Belediye Başkanı ve Federasyon yetkilileri belediye de bir araya gelerek, pehlivanların giderek artan itiraz seviyelerinin şiddeti, sıklıkla yaşanmaya başlanan çılgan hadiseleri ve meydana pehlivanların münakaşalarına karşı alınacak tedbirlerin konuşulduğu bir toplantı gerçekleştirmişlerdir. Toplantı sonunda şike yapan pehlivanların ivedilikle, en sert ceza olan müsabakalardan men edilmesi, Hakemlerin dışında sahaya hiçbir kişinin girmemesi ki, buna teknik ekipte dâhil edilmiştir ve bununla birlikte münakaşa edenlere de ihtar verilmesi kararı çıkmıştır.¹¹⁶²

10 Haziran'da 19.50'de sona eren Tarihi Kırkpınar güreşlerinin bu seneki başpehlivanı sadece güreş stili ile değil, yüzyıllardır Kırkpınar pehlivanı olarak tarif

¹¹⁵⁹ A.B.D.'li ve İsviçreli misafirleri Genel Müdürlüğün makam şoförü evinde ağırlamıştır. Bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Propaganda Böyle Olur*”, 11 Haziran 1957, s.2.

¹¹⁶⁰ “İlahi Güreşçi” adıyla ünlene filmi yönetmeni Şuayip Şenman olup, Hayrabolulu Süleyman, Mualla Kaynak, Süleyman Baştımur, Özel Batu ile birlikte oynamıştır. Sait Tarakçıoğlu, “*Türk Sinemasında Spor*” **Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C. 6, S. 2, İzmir, 2019, s.469-470.

¹¹⁶¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kara Emin ve Adalı Halil'in Mezarları Taşındı*”, 8 Haziran 1956, s.6.

¹¹⁶² **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Bugün Başlıyor*”, 3 Haziran 1956, s. 6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Başaltı Güreşleri Heyecanlı Geçti*”, 8 Haziran 1956, s. 6.

edilen “Alp” tipine uyan, İbrahim Karabacak olurken, Güreş Federasyonu Başkanı müsabakalar sonunda basına verdiği demeçte, bazı pehlivanların formda olduğunu ve Milli Takım aday kadroya davet edilebileceğini söylemiş, bunun haricinde Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren güreşin ana kaynağının, geleneksel Türk yağlı güreşi olduğu, çayırdan mindere, gelenekselden, moderne Türk güreşinin evrilme sürecinden de söz etmiştir.¹¹⁶³

Federasyon ve Tertip Komitesinin aldığı kararlardan sonra hemen ertesi iki gün kuralları uygulamaya koymuş ve bunun ilk sonuçlarını da hızla elde etmiştir. İkinci gün müsabakaları başladığında yine geleneksel olarak yenme sırasına göre Hakem Heyeti pehlivanları birbiri ile eşlediğinde, Sabri Kılıçaslan ile Adil Atan eşleşmiş ancak birbirlerini yenememiştir, ardından İbrahim Karabacak ile İrfan Atan kol bağlamış ve onlarda yenilemeyince¹¹⁶⁴, Hakem Heyeti bu sefer eşleştirmeyi daha farklı yaparak, inisiyatif kullanmış, İrfan Atan’a Sındırgılı Şerif’i, Adil Atan’a İbrahim Karabacak’ı vermişlerdir. Bu eşleşmenin ardından Hakem Heyetinin balkonuna gelerek, yapılan tercihlerin haksız olduğu, İbrahim Karabacak’ın ya da Kara Hasan’ın kendisine verilmesi gerektiğini ifade eden, İrfan pehlivanın talebi kabul edilmeyince, Adapazarı ekibi olarak da bilinen mezkûr iki kardeş ile birlikte, Burhan Gürkan, İhsan Yıldırım, Hüseyin Bostancı, Rami Keskin, Sabri Pekşen Er Meydanını terk etme kararı vermiş, yaşanan gelişme üzerine kısa bir süre müsabakalara ara verilmek zorunda kalınmıştır. Tertip Komitesi sonuçta çok kısa sürede bir karara ulaşmış ve öncesinde alınan birleşim kararlarını da uygulayarak, 595. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinden bu yedi pehlivani diskalifiye etmiş, bundan sonra yapılacak üç Kırkpınar’dan daha men edilmelerini de karara bağlamıştır.¹¹⁶⁵ Bu yaşananlarda göstermektedir ki, Tertip Komitesi Kırkpınar’daki kötüye gidişin, gruplaşmanın, geleneksellikten uzaklaşmanın, güreşin değerini yitirmesinin farkına varmış ve aldığı tedbirlerle bu gidişi durdurmak istemiştir.

Başpehlivanlık müsabakalarının son günü iki çift pehlivan kalmıştır. Çeyrek finalde Sındırgılı Şerif ile Hayrabolulu Süleyman ve Namık Keskin ile Sabri Kılıçaslan

¹¹⁶³ **Milliyet Gazetesi**, “İbrahim Karabacak Başpehlivan Oldu.”, 11 Haziran 1956, s.6.; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Karabacak Başpehlivan Oldu”, 11 Haziran 1956, s. 1,6.

¹¹⁶⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Baş Güreşlerinde Karabacak İle İrfan Yenilemedi”, 9 Haziran 1956, s.5.

¹¹⁶⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Adapazarı Grubu Güreşlerden Çekildi”, 10 Haziran 1956, s. 1,6.

eşleşmiştir. Yapılan müsabakada taraflar pasif güreşince, Hakem Heyeti rakipleri karşılıklı değiştirilmiş, sonunda Namık Keskin, Sındırgılı Şerif'i, Hayrabolulu Süleyman, Sabri Kılıçaslan'ı yenmiş ve finalde Namık Keskin, İbrahim Karabacak'ın rakibi olurken, Hayrabolulu Süleyman'da Hasan Acar ile eşleşmiştir. Yapılan mücadelelerin ardından finale; Hasan Acar ile İbrahim Karabacak kalmış, müsabakayı İbrahim Karabacak kazanmıştır. 595. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Ağalık mücadelesini ortaya konan koça en yüksek meblağı (800 lira) veren Edirneli Tornacı Hüseyin (Özakıncı) kazanmıştır.¹¹⁶⁶

595. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, 1956 yılı Kırkpınar'ı bitince, Güreş Federasyonu Başkanı bazı pehlivanları beğendiğini ve Milli Takıma davet edeceklerini ifade etmiş, ardından sözleşimini eyleme dönüştürmüştür. İbrahim Karabacak başta olmak üzere bazı pehlivanlar mindere dönerek, Türkiye'yi yurtdışında da temsil etmek için çalışmalara başlamıştır.¹¹⁶⁷

596. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri 7-9 Haziran 1957 yılında yine Edirne Sarayı'nda yapılmıştır. Panayır başlamadan önce geçen yıllarda yaşanan barınma, beslenme sorunlarının olmaması için belediye tedbirler almış, fazladan 20.000 kiloluk buğday stoku da yapmıştır.¹¹⁶⁸ Ancak 1948 yılından kalma asfalt yolların onarımı dahi ödeneksizlik sebebiyle yapılamamıştır.¹¹⁶⁹ Binlerce Edirnelinin belediye binası önünde toplanması, saygı duruşu, marş okunması ve Kara Emin ile Adalı Halil'in mezarlarının ziyaretinin ardından Er Meydanına geçilmiştir. Bu yıl Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde organizasyon sorunları yaşanmış, pehlivanlar bir saat tehirlili kol bağladığı gibi kıyafet birliği de sağlanamamıştır.¹¹⁷⁰ 50 bin kişilik bir halk kitlesinin

¹¹⁶⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Karabacak Başpehlivan Oldu", 11 Haziran 1956, s. 6; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 5, "Kırkpınar Güreşleri Çekişmeli Olacak", 23 Mayıs 1956, s. 1; deste küçük boyda Mehmet Pekgeçkin, deste orta boyda Rafet Mert, küçük orta boyda Sezai Kanmaz, küçük orta büyük boyda Ülfettin çekmece, büyük orta boyda M. Ali Küçük, başaltında Niyazi güreşen birincilik kürsüsüne çıkmışlardır. **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 1011, "Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi", 11 Haziran 1956, s. 1. 1956 yılında Türkiye'de yıllık kişi başına düşen gayri safi milli hasıla 818 liradır. Kanca, a.g.m., s.58.

¹¹⁶⁷ Milliyet Gazetesinin 11 Haziran 1956 tarihli nüshasında Mehmet pehlivanın adı "Keskin" olarak verilmiştir. Bkz. **Milliyet Gazetesi**, "İbrahim Karabacak Başpehlivan Oldu", 11 Haziran 1956, s.6.

¹¹⁶⁸ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 1307, "Kırkpınar Hazırlığı Sona Erdi", 3 Haziran 1957, s.1.

¹¹⁶⁹ **Edirne Gazetesi**, Sayı:16, "Kırkpınar Arifesinde Ayıbımızı örtmeliyiz", 3 Haziran 1957, s.1.

¹¹⁷⁰ Cumhuriyet Gazetesinde, 350 pehlivanın kol bağladığından bahsedilmiştir. Teşvikte yer alan 11 (22 pehlivan) çiftten M. Yücel, İ. Koşar, E. Kapuska göz doldurmuştur. Destenin üç boyuna 79 pehlivan kaydolmuştur. İki çift bu boyda berabere kalmış, diğerleri birbirini yenmiştir. Bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Dün Başladı", 8 Haziran 1957, s.6.

katıldığıının tahmin edilen 1957 yılı başpehlivanlık güreşlerine, 258 pehlivan iştirak ederken, pehlivanların eşleştirilmesi sorun olmuştur. Çünkü alttan yetişen pehlivanların aldıkları neticeler 596. Kırkpınar'da sürpriz müsabakaların olmasına sebep olmuştur. Başaltına yeni çıkan pehlivanlar; Hüseyin Semenceli, Mehmet Ali Ataş, Zülfü Karabulut, Mehmet Ali Küçük, Emin Yenici olurken, başa güreşecek isimler ise; geçen yılın başaltından gelen Niyazi (Güreşen), Sadullah (Şimşek), İbrahim (Yılmaz), Elmas (Avcı), Bandırmalı Hasan (Acar), Mehmet Ali (Yağcı), Hayrabolulu Süleyman, Mahmut (Keskin), Şaban (Filiz), üç yıl Kırkpınar'a çıkmama cezası alan, fakat affedilen Adil (Atan), İrfan (Atan) kardeşler, Sabri (Kılıçaslan), Sındırgılı Şerif 'dir.¹¹⁷¹ Bu arada gazetelerde Türk Serbest Güreş Milli Takımının 73. Kilodaki temsilcisi İsmail Ogan (Çürük İsmail) ile ağır sıklet temsilcisi Hamit Kaplan'ın da Kırkpınar Yağlı Güreşlerine katılacakları ifade edilmiş olsa da müsabakalarda isimlerine rastlanılmamıştır.¹¹⁷² Bu arada Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerine davet maksadıyla 4000 kırmızı dipli mum yaptırılmış, 50.000 bilet satışı gerçekleşmiştir.¹¹⁷³

Bu minvalde, 1957 yılında Güreş Federasyonu Başkanı Seyfi Cenab Berksoy, gazetelere verdiği demeçlerde, Milli Takıma pehlivan alırken, çayırdan geliyorsa, mutlaka evvela Greko-Romen antrenmanları yapılacağını, ardından serbeste geçileceğini, hatta pehlivanların bundan sonra antrenman tekniklerinin dahi değiştirileceğini ve çağdaşları gibi kondisyon için atletizm, basketbol benzeri sporlardan takviye alacaklarını, bu sayede Türk Güreşinde yeni bir dönemin

¹¹⁷¹ Başaltında Sadullah Şimşek, büyük ortada Sezai Kanmaz, küçük orta büyük boyda Ali Pehlivan Aydın, küçük orta küçük boyda Tevfik Şahin, deste büyük boyda, İbrahim Aslan, deste orta boyda, Ahmet Temizci, deste küçük boyda Rıfat Durak birincilik kürsüsüne çıkmıştır. **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 1319, “*Katılan Güreşçi Sayısı*”, 15 Haziran 1957, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Baş güreşlerinde Karabacak ile İrfan Yenışemedi*”, 8 Haziran 1957, s. 5; **Milliyet Gazetesi**, “*Atan'lar Kırkpınar'a İştirak Edecekler*”, 1 Haziran 1957, s.3; bu arada Cumhuriyet Gazetesinde 1957 yılı yağlı güreşlerine, 350 pehlivanın katıldığı gibi yanlış bir haber yapılmıştır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Başladı*”, 8 Haziran 1957, s.1,5; Kırkpınar'ın emektar pehlivanlarından Necmi Yıldız, Lüleburgazlı Ali Ahmet, Kulelili Mustafa'da davet edilmiştir. Fakat icabet edilip, edilmediği belli değildir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Bugün Başlıyor*”, 7 Haziran 1957, s. 6; İsmail Yılmaz Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde müsabakalara katılan pehlivan sayısını 230 olarak vermiştir. Yılmaz, “*Duah...*”, a.g.e., s.95.

¹¹⁷² **Edirne Gazetesi**, Sayı: 374, “*Hamit Kaplan Kırkpınar'a Geliyor, İsmail Ogan Er Meydanına Çıkmak İstiyor*”, 4 Haziran 1957, s.1.

¹¹⁷³ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 380, “*50.000 Kişinin Heyecanla Seyrettiği Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi*”, 10 Haziran 1957, s.1; **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 1319, “*Kırkpınar Güreşleri Nasıl Geçti?*”, 15 Haziran 1957, s.1.

başlayacağını ifade etmiştir.¹¹⁷⁴ Yaşanan gelişmeler de göstermektedir ki, çayırdan mindere geçişler olabilmekte ve zorlanılmamaktadır. Ancak minderden çayıra geçişler ise o denli kolay biçimde gerçekleşmemektedir. Çünkü yağlı güreşin teknik, taktik, kondisyon ve ritüelleri modern güreşe göre bünyesinde ciddi farklılıklar barındırmaktadır. Yağlı güreşi bir maraton koşusuna benzetirsek, minder güreşi kısa mesafe koşu olarak algılanabilir.

1957 yılında Kırkpınar Yağlı Güreşlerine devlet bütçesinden resmi anlamda ve doğrudan 25.000 liralık bir ödenek ayrılmıştır. Bu durum devletin geleneksel bir spor olan yağlı güreşe maddi anlamda olsa, kıymet verdiğinin de göstergesidir. Türkiye’de hiçbir panayıra veya bu anlamdaki organizasyona ödenek ayrılmamışken, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine özellikle belli bir meblağın ayrılması, konunun hassasiyetini de ortaya koymaktadır.¹¹⁷⁵

1957 yılında Güreş Federasyonu, Kırkpınar Yağlı Güreşlerini ihya edebilmek ve dünyanın ilgisini Edirne’deki organizasyona çekebilmek adına, Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya), Ahmet Koç ve Himmet pehlivanında aralarında olduğu pehlivanlarla birlikte, Kırkpınar’ın sahip olduğu tüm geleneksel güreş kaidelerinin, oyunlarının ve tekniklerinin uygulanacağı bir organizasyon tertip etmek üzere hazırlıklara başlamış, Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya’dan dahi güreşçiler davet etmişlerdir.¹¹⁷⁶

Bu arada Hakem Heyeti, müsabakalara katılmak üzere müracaatta bulunan bir dönemin en kuvvetli pehlivanlarından olan Babaeskili İbrahim (47) ve Düzceli Çolak İsmail’in (40), yaşlarının ileri olması sebebi ile müsabakalara katılmaması hususunda uyarılmış hatta karşılığında kendilerine bir miktar ödül vererek, seyircilerinde takdirleri ile Er Meydanından ayrılmalarını temin etmiştir.¹¹⁷⁷

Son gün yapılan baş güreşlerine 6 çift pehlivan çıkmış, Kara Hasan, Mustafa Filiz’i, Mehmet Ali Yağcı, Rahmi Keskin’i, Şaban Filiz, Niyazi Güreşen’i, Sındırgılı Şerif, Hüseyin Bostancı’yı yenmiştir. Bu müsabakalardan İbrahim Karabacak ile İrfan Atan, Sabri Kılıçaslan ile de Adil Atan arasındaki mücadeleler çetin geçmiştir. İbrahim pehlivan İrfan Atan’ı yarım açık düşürerek, temenna edip, sahadan ayrılmasına

¹¹⁷⁴ Cumhuriyet Gazetesi, “Güreşimize Yeni Bir Veçhe Veriliyor”, 7 Haziran 1957, s. 6.

¹¹⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, IV. Yasama Yılı, Br: 46, C. 17, 25.02.1957. s. 834.

¹¹⁷⁶ Milliyet Gazetesi, “Kırkpınar Güreşleri Beynelmilel Oluyor”, 11 Eylül 1957, s.6.

¹¹⁷⁷ Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s. 95.

rağmen itirazlar yükselmiş ve Karabacak seyircinin ısrarı ile yeniden sahaya dönerek, güreşmek zorunda kalmıştır. Sabri ile Adil Atan'da yenilemeyince müsabakalar ertesi güne kalmıştır. Pazar günü yapılacak güreşlere seyircinin katılımı yüksek olmuş, Jandarma kalabalığı kontrol etmekte zorlanmıştır. Tüm bu teveccühe rağmen İbrahim Karabacak, “kazandığı güreşte, mağlup sayıldığını, haksızlığa uğradığını” söyleyerek, sahaya çıkmayınca, Niyazi Güreşen ve Koca Sabri'de Er Meydanına gelmeyince, Şaban Filiz, İrfan Atan galip ilan edilmişlerdir. Ardından İrfan Atan, Mehmet Ali Yağcı ile eşleşmiş, yapılan güreş sırasında kispeti sıyrılınca, kardeşi Adil Atan çıkan kispeti giydirebilmek için müsabakasını bırakınca, Mehmet Ali Yağcı müsabakanın galibi ilan edilmiştir. Bunun üzerine itirazlar yükselmiş, arbede ortamı oluşmuştur. Yaşananlar üzerine Hakem Heyeti, İrfan ve Adil pehlivanları yenik sayınca, protestolar tekrar yükselmiş,¹¹⁷⁸ fakat sonuç değişmemiştir. Buna mukabil yeni eşleşmeler yapılmış, Kara Hasan (Acar) meşhur Saraylı Şaban pehlivanı 10 dakika gibi kısa bir zamanda paça ksnak oyunuyla yenerken, M. Ali Yağcı, müsabakasız finale yükselmiştir. Finaller öncesi 1958 yılı Kırkpınar Ağalığı ihalesi tertiplenmiş ve ortaya konan koça en yüksek meblağı olan 1.200 lirayı veren Edirne Milletvekili Nurettin Manyas olmuştur.¹¹⁷⁹ 1957 yılı müsabakaları oldukça sert geçmiş, neticede Bandırmalı Kara Hasan (Acar), finalde Sındırgılı Mehmet Ali Yağcı'yı yenerek başpehlivanlığa ulaşmış, altın saat ile 1000 lira nakit ödülü de almıştır.¹¹⁸⁰ 1957 yılının “en centilmen” pehlivanı ödülü Saadettin Yılmaz'a verilmiştir.¹¹⁸¹

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin dönem itibarı ile değerlendirildiğinde, kıymetini ve insanlar üzerindeki tesirini anlayabilmek adına, 1957 yılı Kırkpınar başpehlivanı Kara Hasan'ın (Acar) memleketi Bandırma'daki karşılama törenini incelemek yeterli

¹¹⁷⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Bandırmalı Hasan Acar Başpehlivanlığı Kazandı”, 10 Haziran 1957, s. 6.

¹¹⁷⁹ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 727, “Kırkpınar Ağalığı”, 1 Haziran 1958, s.1; 1957 yılında kişi başına düşen yıllık gayri safi milli hasıla 1059,9 liradır. Kanca, **a.g.m.**, s. 58.

¹¹⁸⁰ Deste Küçük boyda, Rifat Durak birinci, Arslan Özdil ikinci, Rıdvan Ölçer üçüncü; deste orta boyda Ahmet Temizel birinci, Selim Tok ikinci, Hurşit Uygur üçüncü; küçük orta küçük boyda birinci Tevfik Şahin, ikinci Recep Yüce, üçüncü Sinan Gamsız; küçük orta büyük boyda, Ali pehlivan (Aydın), Ramazan Güler, Hüseyin Koday, deste büyük boyda, İbrahim Aslan birinci, Hüseyin Demir ikinci, Tevfik Kavas üçüncü, başaltında Sadullah Şimşek birinci, Emin Yenici ikinci, Zülfikar Yıldız üçüncü olmuşlardır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Bandırmalı Hasan Acar Başpehlivanlığı Kazandı”, 10 Haziran 1957, s.6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Baş güreşlerinde Karabacak ile İrfan Yenilemedi”, 8 Haziran 1957, s.5; Bilar, **a.g.e.**, C.II, s. 224. Kara Hasan (Acar), babası devrinin meşhur pehlivanlarından Kara Ali (Acar), hakemlerden Rifat pehlivan (Güreşen) ile oğlu Niyazi (Güreşen) olduğu halde İstanbul Defterdarlığı'na gelerek, hemşehrileri Defterdar Şefik Kazım Yur'u makamında ziyaret etmişlerdir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Pehlivan Ziyaretleri”, 12 Haziran 1957, s.6.

¹¹⁸¹ Yılmaz, “Dualı...”, **a.g.e.**, s. 96.

olacaktır. Kara Hasan'a törende 30 bin kişi eşlik etmiş, kendisine bir radyo, 20.000 lira değerinde bir arsa, muhtelif lokal kurum ve kuruluşlar tarafından hediyeler takdim edilmiş, belediye tarafından 500 kişilik bir ziyafet organize edilmiştir.¹¹⁸²

1 Ekim 1957 tarihinde Güreş Federasyonu Kırkpınar Yağlı Güreşlerini, uluslararası platforma taşımak maksadı ile teknokratların ve Tekirdağlı Hüseyin¹¹⁸³, Himmet pehlivan ve Ahmet Koç gibi teknik sporcularında iştirak ettikleri bir toplantı tertip etmiş ve yağlı güreşlerin özünü değiştirmeksizin, yeni bir nizamname ile dâhil olmak isteyen her ülkenin katılımına açık olacak milletlerarası müsabaka yapılmasına karar vermiş hatta Yugoslavya, Romanya, Bulgaristan'ın yağlı güreşçilerine davetiye de göndermiştir.¹¹⁸⁴

1958 yılı Kırkpınar'ı için Kocaeli ve çevresinin pehlivanları özellikle Edirne'ye erkenden gelmiştir. Buna sebep, uzun yolculuktan sonra dinlenmeden müsabakalara çıkmaları ve istedikleri performansı sergileyememeleridir. Yaklaşık dört gün¹¹⁸⁵ devam eden 597. Kırkpınar'da, hemen tüm pehlivanlar, Hakem Heyetlerinin yanlı hareket ettiğini ifade ederek, görev alacak heyete mutlak surette "yemin" ettirilmesini talep etmişlerdir. Pehlivanlardan İrfan Atan, hakemlerin Kocaeli ve yöresinden gelen pehlivanları daha ilk turlarda zorlu rakiplerle eşleştirdikleri ve başpehlivanlık için şanslarının bu surette azaltıldığını iddia etmiştir. Hakem Heyeti'nin belirlenmesinin ardından 30 kişilik Kocaeli ve çevresinin pehlivanlarını telgraf ile İrfan Atan, Edirne'ye çağırmıştır.¹¹⁸⁶

1958 yılında Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde başa 12 pehlivan müracaat etmiştir. Bu güreşçiler; Kara Hasan, Adil Atan, İrfan Atan, Burhan Gürkan, Vizeli Şaban, Hayrabolulu Süleyman, Rahmi Keskin, Sezai Kanmaz, Sındırgılı Şerif, Niyazi Güreşen, Babaeskili İbrahim, Sadullah Şimşek'dir. Ayrıca güreşlere Milli Takım kampında bulunan İsmail Ogan, Hamit Kaplan, İbrahim Karabacak, M. Ali Yağcı'da

¹¹⁸² **Milliyet Gazetesi**, "Kara Hasan'ın Karşılama Töreni Şatafatlı Oldu", 13 Haziran 1957, s.6.

¹¹⁸³ 1924 yılından yağlı güreşi bıraktığı zaman kadar toplamda 8 defa (1925, 26-27, 1938-39-40-41-42) Kırkpınar başpehlivani olmuştur. **Cumhuriyet Gazetesi**, "612 Yıllık Kırkpınar'ın Tarihçesi ve Kuralları", 8 Haziran 1973, s.8.

¹¹⁸⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Beynelmilel Oluyor", 11 Eylül 1957, s. 6.

¹¹⁸⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Adil Atan Başpehlivan Oldu", 10 Haziran 1958, s. 6. Kırkpınar 15 yılda 3 defa 4. güne kalmıştır.

¹¹⁸⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Yarın Başlıyor", 7 Haziran 1958, s. 6.

davet edilmiştir. Geçen yılda olduğu gibi bu sene de Milli Güreş Takımına çayırda çok sayıda pehlivan verilmiştir.¹¹⁸⁷

597. Kırkpınar Yağlı Güreşleri hava muhalefeti sebebi ile Mayıs değil, 6 Haziran Cuma günü, Atatürk anıtına çelenk sunumu, pehlivan mezarlıklarının ziyareti, namazı müteakip, 380 pehlivanın¹¹⁸⁸ katılımı, Vali Turgut Başkaya'nın konuşmaları ve 20.000 seyircinin de katılımı ile başlamıştır.¹¹⁸⁹ Geçen yıl olduğu gibi bu yılda devlet bütçesinden sadece Kırkpınar Yağlı Güreşleri için 25.000 liralık bir ödenek ayrılmıştır.¹¹⁹⁰ Başbakan Menderes'te güreşçilere 5000 lira göndererek, Kırkpınar'a olan şahsi desteğini bu yılda devam ettirmiş, para pehlivanlara verilecek ödüllere pay edilmiştir. 1958 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde toplamda, 13.950 lira ödül dağıtılmıştır. Bu yıl 8 boyda dereceye giren 48 pehlivan, 1957 yılına göre 2950 lira fazla ödül alırken, başpehlivana 1200 lira nakit para verilmiştir.¹¹⁹¹

597. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine üst düzey erkânında katılımı sağlamak adına 4.000 kırmızı dipli mum yaptırılıp, dağıtılmıştır.¹¹⁹² Belediye Tertip Komitesi, Edirne şehrine gelecek olan misafirlere güreşleri yakından takip edebilmeleri için geçen yıllarda yaşanan konaklama sorunun da çözebilmek adına 5.000 kişilik yatak tahsis konusunda şehir esnafıyla anlaşmıştır.¹¹⁹³

¹¹⁸⁷ Sezai Kanmaz bu sene başa güreşme hakkını elde etmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “596. Kırkpınar Bugün Başlıyor”, 6 Haziran 1958, s.6. & Haziran 1958 tarihli bir başka Cumhuriyet Gazetesinde ise, küçük ortada 22, büyük ortada 9, başaltında 9, başta ise 8 çift (16) pehlivan olduğu yazılmıştır. Bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Başpehlivanı Belli Oluyor”, 6 Haziran 1958, s. 6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Yarın Başlıyor”, 5 Haziran 1958, s. 6.

¹¹⁸⁸ Bilar, a.g.e., C.II, s. 230. İsmail Yılmaz, Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde müsabakalara katılan pehlivan sayısını 380 olarak vermiştir. Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s. 98.

¹¹⁸⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “596. Kırkpınar Bugün Başlıyor”, 6 Haziran 1958, s. 6.; **Milliyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Güreşleri Başladı”, 7 Haziran 1958, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, “596. Kırkpınar 6 Haziran'da Başlıyor”, 4 Mayıs 1958, s. 6. Edirne'nin Sarayı'ne giden yollar hali hazırda, stabil durumda toz içinde bırakılmıştır. Güreşler zamanı en az 60 bin kişinin kullandığı bu yolların yapılmaması halk arasında memnuniyetsizlikte yaratmıştır.

¹¹⁹⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 11. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 47, C. 2, 26.11.1958 s. 799-800; 1958 yılında Amerikan dolarının 2,88 lira olduğu düşünülürse, 25.000 Türk lirası, yaklaşık 9.000 A.B.D. Dolarına denk gelmektedir. Gülten Kazgan, **Tanzimat'tan XXI. yüzyıla Türkiye Ekonomisi**, Altın Kitaplar Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 1999, s.94.

¹¹⁹¹ Cumhuriyet Gazetesinde Kırkpınar'ın yüzüylü 597. Kırkpınar değil, 596. Kırkpınar olarak verilmiştir. Bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, “596. Kırkpınar 6 Haziran'da Başlıyor”, 4 Mayıs 1958, s.6; **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 1584, “Kırkpınar Ödülleri 13950 lira”, 3 Mayıs 1958, s.1.;1958 yılı kişi başına yıllık gayri safi milli hasıla (GSMH) 1229 liradır. Kanca, a.g.m., s.58.

¹¹⁹² **Edirne Gazetesi**, Sayı:737, “Kırkpınar Güreşlerinin Bu Yıla Ait Parlak Bilançosu”, 12 Haziran 1958, s.1.

¹¹⁹³ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 716, “Kırkpınar İçin Bütün Hazırlıklar Tamam”, 21 Mayıs 1958, s.1.

1958 yılında Edirne Belediyesi gelir kalemini artırabilmek adına, Er Meydanının etrafındaki seyyar büfeleri kiralamıştır. Geçen yıl 3 günlüğüne 1200 liraya kiralanan büfeler, 1958 yılında 1505 lira ihale bedeli ile esnafa verilmiştir. 1958 yılının Hakem Komitesi geçen yıllarda yaşanan hakem hatalarının tekrardan yaşanmaması adına, üzerinde mutabakat olan isimlerden tercih edilmeye çalışılmıştır. Bursa Mebusu Sadettin Karacabey, Kocaeli'den İrfan Bey, Edirne'den Himmet pehlivan, Manisalı Rifat pehlivan, Bandırma'dan Kara Ali, Tekirdağ'dan Hüseyin pehlivan, İstanbul'dan Çoban Mehmet ve Mazhar Özpınar olurken, Meydan hakemleri ise; Fuat Abdullah pehlivanlar, Kayıkçı Ahmet, Topçu Ahmet pehlivan, Manisalı Halil pehlivan, Adapazarı'ndan Enver Yıldız, Edirne'den Mehmet Nuri Atabay'dan teşekkür ettirilmiş, pehlivanların aldığı dereceleri yazacak raportörlerde; Ekrem Sülün, Mehmet Kılış, Şükrü Şişman, Hamdi Balkan, Süleyman Çekver gibi isimlerden seçilmiştir.¹¹⁹⁴

9 Haziran'da yapılan Kırkpınar başpehlivanlık mücadelesine bu yıl 8 çift pehlivan iştirak etmiş, üç çift finale kalmıştır.¹¹⁹⁵ 1958 yılı güreş finalini 20 bin seyirci takip ederken¹¹⁹⁶, 100 kişi sıcaklar yüzünden yaşamını yitirmiştir.¹¹⁹⁷ Müsabakalar oldukça farklı bir şekilde cereyan etmiş, bir o kadar da çekişmeli de geçmiştir. İlk olarak İrfan Atan ile Çanakaleli Mahmut pehlivan 10 saat güreşerek rekor kırmıştır. Bunun ardından Hakem Heyeti, hemen tüm güreşçilere kura çekirtmişse de Şaban Filiz ile M. Ali Yağcı'ya kura çektilmesini seyirciler memnuniyetle karşılamamıştır. Ayrıca yine Adil Atan, Kara Osman pehlivan ile müsabaka yapmış, yenilemedikleri için kura çekimi gerçekleştirmiştir ki, bu durum Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde final haricinde ilk defa gerçekleşmiştir.¹¹⁹⁸ Bundan önce pehlivanlar birbirlerine üstünlük sağlayamazlarsa, eşleştirme inisiyatifi hakemlere bırakılırken, böyle bir uygulamaya gidilmiştir. Çekilen kura sonucunda; M. Ali Yağcı ile karşılaşan Adil pehlivan, 10 dakika süren güreşte künde ile rakibine üstünlük sağlayarak, 2400 lira, birincilik

¹¹⁹⁴ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı: 1602, "Kırkpınar Büfeleri", 24 Mayıs 1958, s.1.

¹¹⁹⁵ Adil Atan, M. Ali Yağcı, Şaban Filiz, Burhan Gürkan, Sadullah Şimşek, Hasan Acar yarı final mücadelesi yapmışlardır. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Baş pehlivanı Belli Oluyor", 4 Haziran 1958, s. 6.

¹¹⁹⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Başpehlivanı Dün Belli Olmadı", 11 Haziran 1958, s. 6.

¹¹⁹⁷ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 732, "Kırkpınar Güreşleri Yağmurun Getirdiği Bereket ile Başladı", 7 Haziran 1958, s.1.

¹¹⁹⁸ 1951 tarihinde finalde başpehlivan kura usulüne göre belirlenmiştir. Kura çekilmesi sürekli olan bir olay değildir.

madalyası ile başpehlivan olurken, M. Ali Yağcı'ya yenilen Şaban Filiz, yeniden güreşmek istese de Hakem Heyeti tarafından bu talebi geri çevrilmiştir.¹¹⁹⁹

1958 yılının bir diğer gelişmesi ise, yabancılara eski Türk geleneğine olan ilgilerinin devam etmesidir. Bu bağlamda iki Fransız filmci, Edirne'ye gelerek bundan önce Amerikalı film yapımcılarının yaptığı gibi Kırkpınar Yağlı Güreşlerini baştan sona kaydetmişlerdir. Bu durum aslında Kırkpınar'ın geneli üzerinde düşünülür, doğru zamanlama, yer, sponsor ve tanıtım yapılırsa, uluslararası tanınırlığı olan bir organizasyon olma noktasına geldiğini de gözler önüne sermiştir. Fakat herkes tarafından da bilinmektedir ki, Kırkpınar'a ilişkin hak ettiği profesyonel ilgi, önem ve özenin gösterilmemiş olması sonucunda local bir tertip olarak kalmıştır. Yapılan eleştirinin haklılık payını ortaya koyan bir diğer gelişme ise aynı zaman diliminde Türk filmcileri sadece Dolmabahçe Stadındaki futbol müsabakalarını filme almışlardır.¹²⁰⁰

1958 yılının en centilmen pehlivanı seçimi, diğer yıllarda olduğu şekliyle tekrar edilmiş ve İzzet Yağcı bu ödüle layık görülmüştür. Tertip Komitesi tarafından kendisine madalya da verilmiştir.¹²⁰¹ Türkiye Posta Telgraf Müdürlüğü tarafından 597. yıl anısına özel "Kırkpınar" zarfı ve pulları bastırılmıştır.¹²⁰²

1959 yılı Kırkpınar Ağalığını alabilmek adına başpehlivan güreşlerinden önce yapılan açık artırmayı, ortaya konan koça 2500 lira veren ve kendisi 1956 yılının da Ağası olan Ahırköylü Ahmet Merter kazanmıştır. Ağalık, başlı başına yağlı güreşlerin bir kurumudur. Bu kuruma gösterilen hürmet, eski ritüellere gösterilen hürmettir. 1959 yılı Kırkpınar Ağası Ahmet Merter, şahsi olarak kendisine de oldukça özen göstermiştir. Ahmet Ağanın üzerine diktirdiği kıyafetin kumaşı İtalya'dan, kaytanı Bulgaristan'dan, ipeği Bursa'dan getirtilmiş ve 3500 lira harcayarak, Kırkpınar'ın

¹¹⁹⁹ Asker pehlivan sayısının çok olması sebebi ile pantolon (pırpıt) giyenlerde fazladır. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Adil Atan Başpehlivan Oldu", 10 Haziran 1958, s. 6; Ender Bilar eseri Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanagi'nda, 1958 yılı güreşlerinin Cumartesi günü, 7 Haziran 1958 tarihinde başladığını yazmıştır. Bkz. Bilar, **a.g.e.**, C.II, s. 230-231; deste küçük boyda Mustafa Tunalı, deste orta boyda Rıfat Durak, deste büyük boyda Fehmi Özkan, küçük orta küçük boyda Mevlüt Yıldırım, küçük orta büyük boyda Refet Mert, büyük orta boyda Ülfettin Çekmece, başaltında Sezai Kanmaz. Ayrıntılı sıralama için Bkz. **Edirne Gazetesi**, Sayı: 736, "Adil Atan 597. Yılın Kırkpınar Başpehlivanı", 11 Haziran 1958, s.1-3.

¹²⁰⁰ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Adil Atan Başpehlivan Oldu", 10 Haziran 1958, s. 6.

¹²⁰¹ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 698, "Kırkpınar Güreşlerinin Ödülleri Tespit Edildi", 3 Mayıs 1958, s.1.

¹²⁰² **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı:1608, "Kırkpınar Pulları", 31 Mayıs 1958, s.1.

ağırlığını ve önemini bir defa daha ama görüntüsüyle sergilemiştir.¹²⁰³ Güreşler dışında bunlar yaşanırken, Kırkpınar'ın son gün güreşlerini 5-6 bin kişi takip etmiştir.¹²⁰⁴ 7 Haziran Cuma günü başlamış olan Kırkpınar Yağlı Güreşleri muhteşem bir kapanış töreni ile sona ermiştir.¹²⁰⁵

Tüm bu gelişmeler yaşanırken Federasyon ve Bakanlık yetkililerince, 1958 yılında Türk yağlı güreşinin içerisinde bulunduğu belirsizlik durumuna son vermek, pehlivanların sosyal haklarını korumak, modern esasları içeren ve Milli sporcuların sahibi oldukları statünün benzerinin yağlı güreşçiler içinde temin edildiği bir talimatnamenin hazırlanmasına karar verilmiştir.¹²⁰⁶

Talimatnamenin hazırlanması süreci tartışılırken, 598. Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 22-24 Mayıs tarihlerinde yapılması planlanmışsa da Türkiye'de tertiplenen Avrupa Basketbol Şampiyonası sebebi ile 5-7 Haziran tarihine tehir edilmek zorunda kalmıştır.¹²⁰⁷ 1959 yılı Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri başlamadan önce hazırlanan afişler, kırmızı dipli mumlar ülkenin hemen her yerine gönderilmiş, şehre gelecek halk için yer temini, diğer yıllarda olduğu gibi belediye tarafından ayarlanmıştır. Müsabakalar, 5 Haziran Cuma günü Edirne Sarayı'nda başlamıştır. 7 Haziran gününe kadar üç gün sürmüş olan 598. Kırkpınar'ına, 300'e yakın bir pehlivan katılımı sağlanmıştır. Bunun dışında, Kırkpınar'ın bu seneki cazgırlığını Balıkesirli Şirin Mustafa¹²⁰⁸ üstlenmiştir. Bundan önceki Kırkpınarlarda tekrarlanan ritüeller, değiştirilmeden uygulanmış, en son Vali Nihat Danişment'in saat 15.00'de yaptığı konuşmasıyla ve geçen senenin ikincisi M. Ali Yağcı tarafından göndere bayrak çekilmesiyle müsabakalar başlamıştır. Alışlageldiği gibi her sene birinci olan pehlivanın göndere çektiği bayrağı, Adil Atan'ın Kırkpınar'a katılmama kararı sebebiyle sorumluluk ikinci olan pehlivana verilmiştir. Bu sene başpehlivanlık için İrfan Atan, İbrahim Karabacak, Kara Hasan, Burhan Gürkan Sezai Kanmaz, Ordulu

¹²⁰³ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Yarın Sabah Başlıyor", 4 Haziran 1959, s.6.

¹²⁰⁴ **Yeni Edirne Gazetesi**, Sayı:1618, "Tarihi Kırkpınar Güreşlerinde Başpehlivan A. Atan Oldu", 10 Haziran 1958, s.1.

¹²⁰⁵ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 737, "Kırkpınar Ağası", 12 Haziran 1958, s.1.

¹²⁰⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Bir Talimata Bağlanacak", 8 Ekim 1958, s.6.

¹²⁰⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Tarihi Kırkpınar Güreşleri 5,6 ve 7 Haziran'da Yapılacak", 7 Mayıs 1959, s. 6.

¹²⁰⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Yarın Sabah Başlıyor", 4 Haziran 1959, s.6; İsmail Yılmaz, Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde müsabakalara katılan pehlivan sayısını 400 olarak vermiştir. Yılmaz, "Dual...", a.g.e.109.

Mustafa Bük gibi pehlivanlar aday olmuştur. 598. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin en fazla ilgi gören başpehlivanı İbrahim Karabacak olmuştur.¹²⁰⁹

Devlet, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tarihi kimliğinden ötürü diğer yıllarda olduğu gibi 25.000 liralık ödenek desteğini yine Edirne Belediyesi'nin uhdesine göndermiştir.¹²¹⁰ Ayrıca dönemin Başbakanı Ali Adnan Menderes, bu sene ödüllere katılması maksadıyla 8000 lira daha nakit parayı yetkililere vermiştir. Bu sayede ödül miktarı 22.000 liraya kadar yükselmiştir. Bunun yanı sıra her boyda dereceye giren pehlivanlara altın ve gümüş madalya taktim edilmiş, Türkiye Ticaret Bankası'nın Edirne Şubesi de eski Türk Yağlı Güreş organizasyonlarında olduğu gibi başpehlivana bir koyunu hediye olarak vermiştir. Hakem Heyeti ise 1959 yılında bir ilki gerçekleştirerek, “en centilmen” ve “en iyi güreşçi” adı altında iki pehlivana birden ödül vermiştir. Buna göre “en centilmen” pehlivan ödülünü İzmirli Süleyman Kâhya 500 lira ile birlikte alırken, “en iyi güreşçi” ödülünü de Ali Gürbüz bir altın madalya ile almıştır. Aynı zamanda ertesi yıl yapılacak güreşlerde takdim edilmek üzere 7500 liralık kemer verileceği kamuoyuna duyurulmuştur.¹²¹¹

Yeni inşa edilen tribünler 30 bin kişilik hale getirilmiş ve bunun için belediye halktan kişi başı 2,5-10 lira arası bir bilet ücreti talep etmiştir.¹²¹² Edirne’de yapılan yağlı güreşlere Anadolu’nun dört bir tarafından gelen halk artık eskiden olduğu gibi esaslı mücadeleler seyredememeye başlamıştır. Elbette bu durum tüm boylarda geçerli değilse de üst boyların tamamında görülen itiraz, protesto bir hastalık haline gelmeye başlamış ve ilerleyen dönemlerde alt boylara kadar sirayette etmiştir. 1950’li yılların ortalarında başlayan açık çıvgar hadisesi, Kırkpınar’ın ahlak, erdem, fazilet,

¹²⁰⁹ **Milliyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Bugün Başlıyor”, 5 Haziran 1959, s.3; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Yarın Sabah Başlıyor”, 4 Haziran 1959, s.6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “597. Kırkpınar Yağlı Güreşleri Bugün Başlıyor”, 5 Haziran 1959, s. 6; Cumhuriyet Gazetesi’nde ise katılımın sönük geçtiği ifade edilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Eski Günlerini Arıyor”, 9 Haziran 1959, s.6; **Edirne Gazetesi**, Sayı:1030, “Kırkpınar Güreşleri Hazırlığında Bulunmak Üzere Güreş Federasyonu Reisi Vehbi Emre Edirne’ye Geliyor”, 30 Nisan 1959, s.1; İsmet Yılmaz Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar adlı eserinde 1959 yılı Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerine katılan pehlivan sayısını 400 rakamına yakın olduğunu belirtmiştir. Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s. 101.

¹²¹⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 11. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 45, C. 1, 25.02.1959, s.769.

¹²¹¹ **Edirne Gazetesi**, Sayı:1086, “Kırkpınar Kasırgası Kopuyor”, 5 Haziran 1959, s.1.

¹²¹² **Cumhuriyet Gazetesi**, “597. Kırkpınar Bugün Başlıyor”, 5 Haziran 1959, s. 6.; Yerel gazeteler 10 kuruştan satılırken, 570 gr. ekmeğin 1959 yılında 30 kuruştan satıldığı düşünülürse, biletler oldukça pahalıdır. **Edirne Gazetesi**, Sayı:1086, “Kırkpınar Kasırgası Kopuyor”, 5 Haziran 1959, s.1; <http://www.haberturk.com/galeri/424434-63-yilda-ekmek-fi-yati-ne-oldu> (Erişim Tarihi: 12.09.2019); 1959 yılında kişi başına yıllık GSMH 1481,6 liradır. Kanca, a.g.m., s.58.

alıcenaplık benzeri özelliklerini de kaybettiğini yani Kırkpınar'ın ruhunu yitirdiğini göstermiştir. Hakem heyetleri ve gruplaşmalarda, Kırkpınar'ın değerinden değer kaybettiren unsurlar olmuştur.

Hakem Heyeti'nin zaman zaman hava koşulları, uzun süren müsabakaların getirdiği yorgunluk sebebiyle yaşadıkları konsantrasyon kaybı, yenen ya da yenilen pehlivanların her türlü haklarının kaybına da sebebiyet verdiği artık iyiden iyiye hissedilir olmuştur.¹²¹³

İşte bu ve bunun gibi nedenlerle, 1959 yılında ilk defa Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde yaşanan belirsizliklerin, başıbozuklukların, kurallara rağmen yaşanan kuralsızlığın, bunları uygulamayan ya da uygulamaktan imtina eden yetkililerin, yaşanan olumsuzluğu fırsata çeviren pehlivanların önüne geçebilmek, Er Meydanına çekidüzen verebilmek, hakem komitesini liyakat sahibi kişilerden belirleyebilmek ve Federasyon ile Hakem Heyeti arasındaki ihtilafı ortadan kaldırabilmek adına Vehbi Emre Başkanlığında, Güreş Federasyonunda oluşturulan bir kurul aracılığıyla bir “Kırkpınar Yağlı Güreş Nizamnamesi” hazırlanmış ve yapılacak müsabakalar arifesinde yürürlüğe girmesi sağlanmıştır.¹²¹⁴ Bu noktada Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, uzun zamandan beri sıkıntı olan Hakem Heyetinin tayini hususunda, Federasyon yetkilileri ile Tertip Komitesinin üyelerinin bir araya gelerek ve sıkı bir mesai sonunda hazırlanan nizamname çerçevesinde, 15 kişiden oluşan 9'u tribünde, 6'sı meydanda olmak üzere yeni bir Hakem Heyeti tespit edilmiştir.¹²¹⁵ Tespit edilen Hakem Heyeti, Güreş Federasyonu Başkanı, Edirne Belediye Başkanı ile Kırkpınar Ağasının denetimine tabi kılınmıştır. Ancak Federasyon, Kırkpınar Tertip Komitesine Hakem Heyetinin isimlerini önceden bildirmişse de Tertip Heyeti ile istişaresi tam

¹²¹³ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Tarihi Bir Şampiyonanın Ardından, Kırkpınar Eski Günlerini Arıyor”, 9 Haziran 1959, s.6.

¹²¹⁴ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1062, “Kırkpınar Hazırlıkları Hızla Devam Ediyor”, 12 Mayıs 1959, s.1; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1075, “Kırkpınar Güreşleri için Federasyon ile Komitede İhtilaf mı Var?”, 25 Mayıs 1959, s.1.

¹²¹⁵ Türkiye Güreş federasyonu Başkanı Vehbi Emre'nin koordinasyonunda yapılan toplantılarda karara alınmıştır. **Başhakemler**: Sadettin Karacabey, Şevket Ustaoglu, İrfan Dergin, Himmet Ökten, Hüseyin Alkaya, Mazhar Özpınar, Rifat Güreşen, İbrahim Aladağ, **Orta başhakem**: Fuat Özalp, Ahmet Kayıkçıoğlu, Enver Yıldız, Ahmet Topçu, Ahmet Koç **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1080, “Kırkpınar Komitesi Federasyonun Tespit Ettiği Hakem Komitesini Kabul Etmedi”, 30 Mayıs 1959, s.1; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1050, “Kırkpınar Güreşleri Hazırlığında Bulunmak Üzere Güreş Federasyonu Reisi Vehbi Emre Edirne'ye Geliyor”, 30 Nisan 1959, s.1.

olarak yapılıp, karara bağlanmadan harekete geçildiğinden, Tertip Komisyonu kendi tespit ettiği Hakem Heyetine görevlerini telgraf ile bildirmiştir.¹²¹⁶

598. Kırkpınar Yağlı Güreşleri'ndeki ilk sürpriz gelişme geçen yılın başpehlivanı Adil Atan'ın müsabakalarda yer almaması, ikincisi ise, Rahmi Keskin ile Şaban Filiz'in ilk turda, Mustafa Dağıstanlı'nın da iki turda, rakiplerine yenilerek çeyrek finali görememiş olmalarıdır. İrfan Atan ise 5 saatlik mücadelenin ardından Niyazi Güreşen'i mağlup edebilmiş, Hayrabolulu Süleyman ile Göçmen Süleyman ise yenilememiş, müsabakaları ertesi güne kalmıştır. 1959 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşleri daha yeni pehlivanlarla devam edilmiştir. Üç çift pehlivan çeyrek finalde kura yoluyla birbirlerine rakip olmuşlardır. Pazar günü ilk müsabaka Hayrabolulu Süleyman ile Göçmen Süleyman arasında yapılacaktı, Hayrabolulu müsabakaya çıkmayınca, mağlup sayılmıştır. İbrahim Karabacak, İrfan Atan ile Sezai Kaçmaz, Göçmen Süleyman (Kahya) ile Kara Hasan, Burhan Gürkan ile eşleşmiştir. Karabacak ile Atan güreşirken, İrfan pehlivanın kispeti yırtılmış ve Hakem Heyetinden yeni kispet için izin istese de kabul görmemiş, yenik sayılmıştır. Sezai Kaçmaz, Göçmen Süleyman'ı yenince, Kara Hasan ile Burhan Gürkan'ın üçüncülük müsabakası daha fazla önem arz etmiştir. Sıkı bir mücadelenin ardından, berabere kalan pehlivanlar için kura çekimine gidilmiş ve Kara Hasan galip ilan edilmiştir. Rakiplerini yenerek finale çıkan İbrahim Karabacak ile Sezai Kaçmaz'ın yaptığı başpehlivanlık mücadelesinin galibi de Karabacak olunca, 7 Haziran'da Türkiye'nin 1959 yılı başpehlivanı belli olmuştur.¹²¹⁷

Başpehlivanlığı kazanan İbrahim Karabacak, Edirne Belediyesinin 1200, bir bankanın 250, Başbakan Menderes'in 1200, toplamda 2650 liralık ödülün de sahibi olmuştur. Başbakan Menderes alışlageldiği gibi kendi döneminde, boylarında birinci olan pehlivanlara bir de altın saat hediye etmiştir. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde boylarında dereceye giren tüm pehlivanlara 14050 lira ödül dağıtılmıştır. Final

¹²¹⁶ Tribün Hakemleri (Baş Hakemler): Sadettin Karabey, Şevket Ustaoglu, İrfan Dergin, Mü'min (Himmet) Ökten, Tekirdağlı Hüseyin (Alkaya), Rifat pehlivan (Güreşen), İbrahim Akdağ, İ. Hakkı Vefa, Mazhar Özpınar, Meydan Hakemleri: Ahmed Kayışcioğlu, Fuad Özalp, Manisalı Halil pehlivan, Topçu Ahmed, Koç Ahmed, Enver Yıldız. **Cumhuriyet Gazetesi**, "İhtilaf İttifakla Halledildi. Kırkpınar Güreş Komiteleri Seçildi.", 31 Mayıs 1959, s. 6; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1080, "Kırkpınar Komitesi Federasyonun Tespit Ettiği Hakem Heyetini Kabul Etmedi", 30 Mayıs 1959, s.1; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1079, "Kırkpınar Güreşlerini İdare Edecek Hakem Heyeti Federasyon Tarafından Tespit Edilmiş ve Komiteye Resmen Bildirilmiştir", 29 Mayıs 1959, s.1.

¹²¹⁷ Boylar arasındaki ilk üç sıra için Bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Dün Akşam Bitti", 8 Haziran 1959, s. 6; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Tarihi Bir Şampiyonanın Ardından, Kırkpınar Eski Günlerini Arıyor", 9 Haziran 1959, s.6.

müسابakalarından önce yine ortaya getirilen koça en yüksek meblağ olan 1750 lirayı Ankaralı Mazhar Ağılğat vererek, 1960 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ağısı olmuştur.¹²¹⁸

Bundan önceki senelerde olduğu gibi bu yılda Kırkpınar Yağlı Güreşleri devlet tarafından gereken tedbirler alınmadığından yolları, tesisleri, otelleri, lokantaları yetersiz kalmıştır. Devletin buraya yapacağı yatırımın yanı sıra müteşebbislere vereceği krediler dahi, Edirne'nin ayağa kalkması açısından yeterli olabileceksen, bunların hiçbiri gerçekleşmemiştir. Kırkpınar Panayırı ve yağlı güreşleri için yapılan her türden girişim, kişisel çabalar sonunda gerçekleşen faaliyetler olmuş, doğrudan katkı sınırlı kalmıştır. Bu arada Menderes Hükümeti, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün gelişimi ve Türk amatör sporuna dolayısıyla da yağlı güreşe desteğin artabilmesi için ciddi bir kaynağa ihtiyaç duyulduğunu, meclise sundukları yeni bütçe kanununda ifade etmişler ve 15-20 milyon liralık bir varidatın temin edilmesi ile milli heyecanın artacağı, uluslararası platformlarda başarının bu tesisleşme ve malzeme eksikliklerinin giderilmesi neticesinde daha süratli biçimde geleceğine dikkat çekmişlerdir.¹²¹⁹

B. 1960 YILI SONRASI KURULAN HÜKÜMETLER DÖNEMİNDE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ (1960-1975)

Başbakan Menderes'in yakın ilgi duyduğu Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerine yapmayı planladığı yatırımlar tam manası ile gerçekleşmeden, ülkenin içerisine girdiği siyasal bunalımlar birtakım beklenmedik müdahaleleri de beraberinde getirmiştir. 1946 yılında yapılan genel seçimler sonucunda alamadığı iktidarı, 14 Mayıs 1950 yılında elde eden Demokrat Parti (DP) Hükûmeti, 27 Mayıs 1960 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerinin yaptığı bir darbe neticesinde, yönetimi devretmek zorunda kalmıştır. Darbenin aktörleri, yapılan hareketi meşrulaştırmak adına, ülkenin içerisine girdiği olumsuz durum ve mevcut hükümetin buna çözüm üretme noktasında çaresiz kalmasını, ülkede bir kardeş kavgasının başlamak üzere olduğunu düşüncesinden

¹²¹⁸ İsmet Yılmaz, yazdığı eserde ağanın ismini Mazhar Ağıl olarak vermiştir. Ancak yerel gazeteler hariç hiçbir kaynakta Mazhar Ağıl adına rastlanılmamıştır. Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s.102; **Edirne Gazetesi**, Sayı:1032, “Kırkpınar Hazırlıkları Hızla Devam Ediyor”, 12 Mayıs 1959, s.1.

¹²¹⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 11. Dönem, II. Yasama Yılı, Br: 62, C. 1, 29.04.1959, s.430-431.

hareketle, yönetime el koyduklarını ifade etmişlerdir. 27 Mayıs darbesinin ardından ülkenin Cumhurbaşkanı, Başbakanına, Büyük Millet Meclisi Başkanından, Bakanlara, DP Milletvekillerinden, tüm DP sorumlularına varıncaya kadar hatta aralarında askerlerin, polislerin de bulunduğu birçok bürokrati tutuklamışlardır.¹²²⁰

İşte böyle bir ortam içerisinde, 1960 yılı Türk demokrasi tarihi için olduğu gibi Kırkpınar Yağlı Güreşler açısından da ilklerin yılı olmuştur. Siyasetin, spora müdâhil olduğu bu eylemin neticesinde, istenmeyen bazı uygulamalar da olmuş, tüm idari ve tertip hayaeti tasfiye edilmiştir. Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Cumhuriyet tarihinde ilk defa sivil bir idareci tarafından değil, askeri bir vali tarafından yönetilmiş (Yarbay Saip Kızıltepe), müsabakalar da 27 Mayıs darbesinin gölgesinde tertiplenmiştir. Askeri yönetimin şehir idaresini devralması ile birlikte Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Tertip Komitesinin de lağvedilmesi aynı zaman dilimine denk gelmiştir. Tüm bu yaşananların yanında askeri idare, kendi içerisinde bir tertip komitesi oluşturmuş ve ilk icraatlarını da 1750 liraya hakkıyla kazandığı ve Türkiye'nin tek ağalık müessesesi olan Kırkpınar Ağalık görevini Mazhar Ağılga'tan alarak, yerine Edirne İş Bankası Müdürü Salim Doğramacılar'ı tayin ederek yapmışlardır.¹²²¹

Mayıs ayının sonlarına doğru yapılması planlanan Kırkpınar Yağlı Güreşleri, İçişleri Bakanlığı'ndan gönderilen bir yazı üzerine, 24 Haziran 1960 tarihine tehir edilmiştir.¹²²² 599. Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Edirne'de geçen yıllara nazaran daha büyük bir halk katılımıyla saat 10.00 da Atatürk Anıtı'na çelenk sunumu, İstiklal Marşı'nın okunması, Piri Şeyh Cemaleddin ile Adalı Halil'in mezarları ziyaret edilmesi, Vali Sadri Sarp'ın açılış konuşmasını müteakip, devletin geleneksel güreşlere olan ilgi ve alakasının bir diğer göstergesi olarak, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in yönetici, ağa, sporcu ve seyircilere "iyi temennilerini" içeren telgrafının okunması¹²²³ ile birlikte yoğun yağışlı bir havada yapılmıştır.¹²²⁴ Edirne Yağlı Güreş Tertip Komitesi, 1960 yılı Kırkpınar'ının kusursuz geçebilmesi adına daha fazla çaba

¹²²⁰ Osman Ağır, "Türkiye'de Askeri darbeler karşısında Siyaset Kurumunun Tutumu", **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.15, K. Maraş, 2018, s. 1-26.

¹²²¹ Gümüş, "Türk...", **a.g.m.**, s. 22; Ender Bilar, Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanagi adlı eserinde Hilmi Atakan'ı 599. Kırkpınar Ağası olarak tanıtmıştır. Fakat Atakan 600. Kırkpınar (1960) ağalığını yürütmüştür. Bilar, **a.g.e.**, C.I, s.203.

¹²²² **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri tehir Edildi", 10 Haziran 1960, s.5.

¹²²³ **Edirne Gazetesi**, Sayı:1464, "Devlet ve Hükümet Reisi Cemal Gürsel Kırkpınar'a Mesaj Gönderdi", 25 Haziran 1960, s.1.

¹²²⁴ **Milliyet Gazetesi**, "Tarihi Kırkpınar Dün Merasimle Başladı", 25 Haziran 1960, s.6.

sarf etmiş, mektupla birlikte protokol misafirlerine kırmızı dipli mumlar göndermek suretiyle müsabakalara davet etmiştir.¹²²⁵ Bu arada Hakem Kurulu¹²²⁶ yine bir ilke imza atarak güreşlerden önce bazı kararlar almışlardır. Buna göre önceki uygulamalardan farklı olarak yeni bir usul daha getirilmiştir;

- 1- Eşleşmeler kura çekilerek yapılacaktır.
- 2- Yeniş biçimleri herkesin anlayacağı biçimde olacaktır.
- 3- Çıvgar ya da danışıklı güreş yapanlar diskalifiye edilecektir.
- 4- 1959 yılında hazırlatılan nizamname müsabakalardan önce meydanda hazır bulunan herkese okunacaktır.¹²²⁷

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde yaşanan önemli gelişmelerden birisi de Tekirdağlı Hüseyin Alkaya'nın aldığı Kurtdereli Kemerinden sonra ilk defa bir altın kemer yaptırılmasıdır. Kırkpınar'da uzun zamandan beri yapılması planlanan altın kemer uygulaması hem seyircinin hem de müsabakaların heyecanını artırmıştır. Tüm bu gelişmelerin yanı sıra bu yıl, Er Meydanına eklenecek olan tribünlerin, Pınarhisar Çimento Fabrikasında yaşanan arıza sebebi ile 10-12 Haziran günlerinden daha ileri bir tarih olan 24-26 Haziran tarihlerinde ertelenmesi belediye encümeninin kararı ile olmuştur.¹²²⁸ Ancak belediye yetkilileri, tüm yaşanan olumsuzluklara rağmen, gece lüks ışığı altında 4000 kişilik tribünün inşasını bitirerek, seyircinin müsabakaları takibini kolaylaştırdığı gibi gelecek misafirlerin konaklayacağı yerlerin dahi tespitini kısa süre içerisinde tamamlamış, şehri organizasyona hazır hale getirmiştir.¹²²⁹

¹²²⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar’ın Hazırlıkları Sona Erdi”, 30 Mayıs 1960, s.6.

¹²²⁶ Baş Hakemler: Saadettin Karacabey, Himmet Ökten, Hüseyin Alkaya, İbrahim Aladağ, Rifat Güreşen, İrfan Dergin, Orta hakemler: Ahmet Kayıkçıoğlu, Fuat Özalp, Manisalı Halil, Ahmet Topçu, İbrahim pehlivan, Yakup Şefik, derece tutan hakem, Ekrem Sülün, Mehmet Kalkış Şükrü Şişman, Erhan necmi seçilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1428, “Kırkpınar Güreş Hakemleri Seçildi”, 20 Mayıs 1960, s.1.

¹²²⁷ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1448, “Kırkpınar Güreşleri 24-25-26 Haziran Günleri Yapılacak”, 9 Haziran 1960, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “598. Kırkpınar Arifesinde Edirne’ye Rahmet Yağıyor”, 23 Haziran 1960, s. 6.

¹²²⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Pınarhisar Çimento Fabrikası Teslimatı Durdurdu”, 23 Mayıs 1960, s.3; Edirne Belediyesi ve Beden Terbiyesi bölgesinin 10-12 Haziran günlerini uygun görmüş olmasına rağmen fabrika bu tarihin ertelenmesine sebep olmuştur. Bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Hazırlıkları Sona Erdi”, 30 Mayıs 1960, s.6; **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Tehir Edildi”, 10 Haziran 1960, s.13.

¹²²⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar’ın Hazırlıkları Sona Erdi”, 30 Mayıs 1960, s. 6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “598. Kırkpınar Arifesinde Edirne’ye Rahmet Yağıyor”, 23 Haziran 1960, s.6.

Buradan da anlaşılmaktadır ki, askeri otorite, bir eğlence vasıtası olan ve yüzyıllardır belirli geleneklerle süre gelen, sözlü kuralları olan yağlı güreşlere dahi yansımış, müsabakaların askeri nizamın öne çıktığı bir güç mücadelesine evrilmiştir. Bu gelişmenin neticesinde 1960 yılı Kırkpınar'ı, Edirne Belediye'sinin düzenlediği en sistemli panayır olmuştur. Bunda askeri disiplinin ve Belediye Başkanının¹²³⁰ tesiri de önemlidir.

Müsabakalarda, 250 metre patiska ve 14 teneke zeytinyağın kullanılmış, güreşlere de 300 pehlivan iştirak etmiştir. Bu yıl Mevlithanlar, 26 Haziran öğleden sonra sadece Kırkpınar Yağlı Güreşleri için “hayır duaları” da okuyarak, yağlı güreşlerin maneviyatında olan ibadet faaliyetine bir yenisini eklemişlerdir.¹²³¹ 1954 yılından itibaren Kırkpınar'ın baş cazgırlığı görevini üstlenen ve bunu otuz yıl yapacak olan “Şirin Baba” lakaplı Mustafa Şirin, belediye de hâkim olan askeri nizamın bir gereği olarak Tertip Komitesi tarafından değil, ilk defa Belediye tarafından görevlendirilmiştir.¹²³²

İsviçre Televizyonundan Jean Thevenot ve arkadaşlarının, 1959 yılında gezdikleri Anadolu coğrafyasını ve onun köklü kültürünün bir parçası olan Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin, uzun bir zaman dilimi ayırmak suretiyle değindikleri dokümanter film, Edirne'de gösterime girmiştir.¹²³³ Bu durumdan da anlaşılmaktadır ki, dünyanın Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerine olan ilgisi günden güne artmasına rağmen; devletin, 1960 yılı itibari ile mevcut organizasyonu dünya tarih turizmine kazandırılmamış olması hali devam etmiştir.

Kırkpınar'ın ilk gün güreşlerinde kura usulü tatbik edildiği için müsabakalarda sorun yaşanmamıştır. Başaltında mücadeleye çıkan Serbest Milli Takım pehlivanı olan İsmail Ogan (Çürük İsmail), Sındırgılı İzzet Yağcı tarafından açık düşürülerek

¹²³⁰ Edirne Belediyesinin Başkanlığına, 2 ay gibi kısa bir süreliğine Saip Kızıltepe bakarken, daha sonra Sadri Sarp'a görevini devretmiş ve 1960-1963 yılları arasında Belediye askeri nizam ile idare edilmiştir. www.hudutgazetesi.com/yazar/deerlendirme (Erişim Tarihi: 17.09.2019).

¹²³¹ Cumhuriyet Gazetesinde Kırkpınar'ın 600 yıla varan tarihi yanlış verilmiştir. Bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, “598. Kırkpınar Güreşleri Bugün Edirne'de Başlıyor”, 24 Haziran 1960, s.6.

¹²³² **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Hazırlıkları Tamamlandı”, 31 Mayıs 1960, s. 6; **Cumhuriyet Gazetesi**, “598. Kırkpınar Arifesinde Edirne'ye Rahmet Yağıyor”, 23 Haziran 1960, s.6; **Milliyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Dün Merasimle Başladı”, 25 Haziran 1960, s. 6.

¹²³³ **Milliyet Gazetesi**, “İsviçre'de Televizyonda Türkiye Hakkında Bir Film Gösterildi”, 20 Nisan 1960, s.8.

yenilmiş ve 6. sırayı almıştır.¹²³⁴ Bu arada Şaban Filiz ile Çanakkaleli Mahmut (Keskin) pehlivan arasında ilk gün 4 saat süren müsabaka da galip çıkmayınca, güreş ertesi güne bırakılmış, Pazar günü yapılan ikinci güreşte de galip çıkmayınca, Hakem Heyeti iki güreşçiye yine Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde olmamış bir kuralı uygulamaya koyarak, 30 dakika daha ek süre vermiştir. İki pehlivan yine birbirlerine üstünlük sağlayamayınca diskalifiye edilmişlerdir.¹²³⁵ Hâlbuki Kırkpınar Yağlı Güreşleri tarihinde bunun örneklerine rastlanılmış, diskalifiye yerine eş değişimine gidilerek, pehlivanların hakları korunmuştur. Atan kardeşler ile Orhan Çakar'ın katılmadıkları 599. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, geçen yılın başpehlivanı İbrahim Karabacak¹²³⁶ ile birlikte 14 başpehlivan final yapmışlardır.¹²³⁷

Yine 599. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerine de Hakem Heyetinin hataları damgasını vurmuştur. Başpehlivanlık yarı final güreşinde, İbrahim Karabacak ile Mehmet Ali Yağcı güreşmiş, ilk olarak Karabacak, rakibini sahayı çeviren tellerin hizasında sıkıştırıp, kazkanadı oyununa geçtiği sırada Yağcı pehlivanın ağabeyi İzzet, sahanın içerisine girerek, Karabacak pehlivanı hırpalamaya başlamış ve binlerce seyircide infiale kapılınca, kural ihlali sebebi ile Karabacak'ın galibiyeti sayılmamış, müsabıklar yeniden güreş için kol bağlamışlardır. Ancak sahaya girerek güreşlere dışarıdan müdahale eden İzzet Yağcı'nın diskalifiye edilmemesi, güreşlerdeki güvenlik zafiyetini ve hakem hatalarını tekrardan gündeme taşımıştır. Ardından Yağcı, Karabacak'ı açık düşürmesine rağmen Hakem Heyeti bu seferde onun galibiyetini

¹²³⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Oldukça Hareketlendi”, 26 Haziran 1960, s.6.

¹²³⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi, Karabacak Başpehlivan Oldu.”, “Baş Güreşleri”, 27 Haziran 1960, s. 6.

¹²³⁶ İbrahim Karabacak, 1954,1956 ve 1959-1960 yıllarının başpehlivanıdır. Yağlı güreşten, modern minder güreşine Türk güreşinin ve sporunun efsane ismi Yaşar (Doğu) hocayı kıramadığı için geçmiş ve 7,5 lira yevmiye ile Milli Güreş Takımında yer almış, yağlı güreşin ödülllerinden mahrum kalmıştır. Kazandığı Melbourn Olimpiyatları'nın 25 yıl ardından tekrar Avustralya'ya giderek, 9 ay antrenörlük yapmıştır. Gümüş, “Türk...”, a.g.m., s. 22; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Bu yıl Kırkpınar Her Yıldan Daha Güzel Olacak”, 22 Haziran 1960, s. 6.

¹²³⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Selimiye Koca Sinan, Kırkpınar Koca Yusuf”, 28 Haziran 1960, s. 6; Hasan Acar, Süleyman Kahya (Göçmen), Babaeskili Emin Yenici, Sındırgılı M. Ali Yağcı, Akhisarlı Niyazi Güreşen, Adapazarlı İhsan Yıldırım, Amasyalı Ethem Yener, Mehmet Ali Atar, Düzceli Rahmi Keskin, Ordulu Mustafa Bük, Adapazarlı Burhan Gürkan başa güreşen pehlivanlardır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Oldukça Hareketlendi”, 26 Haziran 1960, s.6. Yerel gazetelerde adı Ordulu Mustafa Büyük olarak verilen pehlivan ilerleyen yıllarda adından sıklıkla bahsettirecek olan Mustafa Bük'tür. **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1465, “1960 Yılı Kırkpınar Güreşleri Bu gece Bitiyor”, 26 Haziran 1960, s.1; **Edirne Postası**, Sayı: 3390, “1960 Tarihi Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi. İbrahim Karabacak Başpehlivan Oldu”, 27 Haziran 1960, s. 1; İsmail Yılmaz, Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar adlı eserinde, Çanakkaleli Mahmut, Şaban Filiz'in de adlarını başa güreşenler arasında adını vermiştir. Yılmaz, “Dual...”, a.g.e., s.104-106.

saymayarak, haksızlığı yine başka bir haksızlık yapmak sureti ile kendilerince düzeltmişlerdir. Ancak yapılan bunca hatadan sonra Samsunlu pehlivan İbrahim Karabacak, bu yılki müsabakaları tamamladıktan sonra Kırkpınar Er Meydanı'na bir daha çıkmama kararı almıştır.¹²³⁸

Pazar günü yapılan yarı final müsabakasının diğer iki pehlivanı Niyazi Güreşen ile Ethem Yener yenilemeyince, final yerine üçüncülük ve dördüncülük mücadelesinin kazananının kura ile belirlenmesine karar verilmiş, tüm rakiplerini yenen ve yarı finale yükselen Kara Hasan'ı (Acar)¹²³⁹, İbrahim Karabacak ile eşleştirmişlerdir. İki pehlivan arasında oldukça sıkı geçen mücadelenin ardından Karabacak, rakibini “pes” ettirerek mücadeleyi kazanmıştır.¹²⁴⁰

1960 yılında da diğer yıllarda olduğu gibi tüm dereceye giren pehlivanlara ödülleri verildiği sırada bundan önceki Kırkpınarlarda yapıldığı gibi “en centilmen güreşçi” seçimi yapılmış, hatta seçimi de bu sefer görevli Hakem Heyeti üstlenmiştir. Buna göre, İstanbul Demirspor Kulübünden Çamlıcalı İbrahim (Çanakçı) pehlivan, adı geçen ödüle layık görülmüştür.¹²⁴¹

599. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde birinci pehlivana 1200, altın madalya ve en önemlisi bu yıl ilk defa altın kemer¹²⁴² verilirken, ikinci pehlivana 750 lira ve bir gümüş kemer, üçüncüye 600 lira ve bir gümüş kemer, dördüncüye 400, beşinciye ise 300, altıncıya 250 lira para ödülü takdim edilmiştir.¹²⁴³ Bu arada sabık Başbakan

¹²³⁸ Gümüş, “Türk...”, **a.g.m.**, s. 22-24; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi, Karabacak Başpehlivan Oldu”, 27 Haziran 1960, s. 6. İbrahim Karabacak aldığı bu kararı uygulamaya koymayacaktır. **Milliyet Gazetesi**, “İbrahim Karabacak Kırkpınar'ı Terketti”, 16.07.1961, s. 6.

¹²³⁹ **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar'da Finaller Bugün”, 26 Haziran 1960, s.6; Hasan Acar, Kırkpınar başpehlivanı olan Kara Ali'nin 1926 yılında doğan oğludur. Aile, Bandırma Erikli köyündendir ve oğlu Sabri Acar'da dedesi ve babası gibi Kırkpınar başpehlivanıdır. Hasan Acar'ın ustası Karacabeyli Hayati'dir. 1959 yılında Tahran'da düzenlenen Ordular arası Dünya Şampiyonasında Milli mayoyu giymiştir. 9 Ekim 2001 yılında vefat eden pehlivanın kendisi, babası ve oğlunun heykelleri günümüzde Bandırma Cumhuriyet Meydanına konmuştur. Bilar, **a.g.e.**, C.I., s. 142.

¹²⁴⁰ Sonuçlara ilişkin ayrıntılı bilgi için Bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi, Karabacak Başpehlivan Oldu.”, “Hadise”, 27 Haziran 1960, s. 6. Sonuçlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Edirne Postası Gazetesi**, Sayı: 3990, “Neticeler”, 27 Haziran 1960, s.1; **Milliyet Gazetesi**, “İ. Karabacak Başpehlivan”, 27 Haziran 1960, s.9.

¹²⁴¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi, Karabacak Başpehlivan Oldu”, 27 Haziran 1960, s. 6.

¹²⁴² **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar'ın Hazırlıkları Sona Erdi”, 30 Mayıs 1960, s.6; **Milliyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Dün Merasimle Başladı”, 25 Haziran 1960, s.5; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1448, “Yirmi iki Ayar Altın Kemer Edirne Belediyesine Teslim Edildi.”, 9 Haziran 1960, s.1.

¹²⁴³ 1960 yılı itibarı ile 1 gr. altın 16.1, Cumhuriyet lirası ise 107.8 liraya denk gelirken, Karabacak'ın ödülüne sadece 75 gr. altın, 11 adet Cumhuriyet lirası tekabül ediyordu. Gönül Çetinel, “Altının Ekonomideki Yeri ve Pazarı”, **Jeoloji Mühendisliği Dergisi**, Ankara, Kasım 1992, s.160; **Cumhuriyet**

Ali Adnan Menderes'in, 27 Mayıs 1960 yılında iktidarını kaybetmeden önce müsabakalarda başpehlivanlara takdim edilmek üzere ayırdığı 8.000 lira para ve bir altın saat hediye olarak hak sahiplerine verilmiştir.¹²⁴⁴ 1960 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde pehlivanlara toplam geçen yıl olduğu gibi 14050 liralık ödül dağıtılmıştır.¹²⁴⁵ Bunun ile birlikte 1961 yılı güreşleri için başaltı müsabakalarından önce küçük bir kuzu açık artırmaya çıkarılmış ve en yüksek rakamı veren, Edirne'de bir kitabevi sahibi olan Hilmi Atakan 2550 lira bedel karşılığında ağalığı kazanmıştır.¹²⁴⁶

1961 yılı 600. Kırkpınar Yağlı Güreşleri Haziran ayının 23-25. günlerinde yapılacağı söylenmiş olsa da yağın aşırı yağış ve sel tehdidi sebebi ile 14-16 Temmuz gününe tehir edilmiştir.¹²⁴⁷ 1961 yılının merasim programı da ilk defa gazetelerde yayınlanmıştır.¹²⁴⁸ Bunda maksat Kırkpınar'ın belirli bir nizam içerisinde ve değişmeyecek kaidelere oturduğunun halk nezdinde de bilinmesini sağlamaktır. Cuma günü saat 10.00'da Kırkpınar Ağası Hilmi Atakan ile mülki erkânın yanı sıra eski ve yeni pehlivanların iştiraki ile başlayan panayır, Atatürk anıtına İbrahim Karabacak ve M. Ali Yağcı tarafından çelenk konulmasından sonra Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel adına Edirne'ye gelen Sağlık Bakanı Ragıp Üner, Milli Birlik Kurulu Üyesi Ahmet Yıldız, Diyanet İşleri Başkanı, Beden Terbiyesi Genel Müdürü Bekir Silahçılar, Edirne Valisi Sadri Sarp ve Kırkpınar Ağası Hilmi Atakan olduğu halde, Adalı Halil'in mezarı ziyaret edilmiş, Eski Cami'de Cuma namazının kılınmasını müteakip, Er Meydanında göndere bayrak çekimiyle yağlı güreşler başlamıştır.¹²⁴⁹ Cumhurbaşkanının kendisi gelemese dahi yerine başka devlet erkânını yollaması,

Gazetesi, "Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi, Karabacak Başpehlivan Oldu", 27 Haziran 1960, s. 6.; 300 pehlivanın katıldığı güreşlerde deste küçük boy birincisi Kamil Yavuzer, deste orta boy birincisi Nuri Çakıcı, deste büyük boy birincisi Hasan Paçalı, küçük orta boy birincisi Ramazan Çatal, küçük orta büyük boy birincisi Yusuf Demir, büyük orta birincisi Ali Gürbüz, başaltı birincisi İzzet Yağcı, olmuşlardır. **Cumhuriyet Gazetesi**, "598. Kırkpınar Arifesinde Edirne'ye Rahmet Yağıyor", 23 Haziran 1960, s.6.

¹²⁴⁴ Gümüş, "Türk...", **a.g.m.**, s. 22-23; 1960 yılında Türkiye'de kişi başına yıllık düşen GSMH 1549,3 liradır. Kanca, **a.g.m.**, s.58.

¹²⁴⁵ **Edirne Gazetesi**, Sayı:1424, "Kırkpınar Hazırlıkları Hızla Devam Ediyor. Kırmızı Dipli Mumlar İle Ödül Afişleri Yurdun Her Tarafına Dağıtmaya Başladı", 16 Mayıs 1960, s.1.

¹²⁴⁶ Gümüş, "Türk...", **a.g.m.**, s. 22; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi, Karabacak Başpehlivan Oldu", 27 Haziran 1960, s.6.

¹²⁴⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, "599. Kırkpınar Güreşleri 23-25 Haziran'da Yapılacak", 10 Haziran 1961, s.6; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Selden Tehir Edildi", 20 Haziran 1961, s.8.

¹²⁴⁸ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 2588, "Tarihi Kırkpınar Güreşleri Programı", 3 Temmuz 1961, s.2.

¹²⁴⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Başladı", 15 Temmuz 1961, s.6; **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 36, "Devlet Başkanı C. Gürsel", 13 Temmuz 1961, s.1.

bununla birlikte tebrik telgrafi göndermesi¹²⁵⁰, devletin geleneksel kültüre sahip çıkmaya devam ettiğinin müstesna bir örneği olmuştur.

Bu arada Edirne Sesi Gazetesi yaptığı yayınlarla, Kırkpınar tarihinde olmayan bir uygulamayı başlatmış ve Edirne şehrine gelen yerli turistlere yönelik, en üst seviyeden, vasati seviyedeki konaklama duraklarına, yeme-içme yerlerinden, turistik mekânlara, belediyenin hizmet imkânlarına kadar geniş bir kılavuzluk hizmeti sunmuştur.¹²⁵¹

Bu yıl ilk defa Tekel İdaresi, “Kırkpınar” adıyla 90 kuruştan sattığı bir sigarayı da piyasaya sürmüştür.¹²⁵² Her boydan 221 pehlivanın katıldığı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, 13 pehlivan başa güreşmiştir. Kırkpınar panayırının tertiplendiği yer olan Sarayıçi’nde bu sene köprüden ve tribünlerden geçişlerde para talebinde bulunulmamıştır.¹²⁵³ Rüsumat sağlayabilmek adına Edirne Belediyesinin zaman zaman köprü kullanım ücreti adı altında halktan ücret talep ettiği de tespit edilmiştir. Bu yaşanan gelişme belediyenin Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin her imkânından faydalanmaya çalıştığının da bir göstergesidir.

600. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerine devlet tarafından yine her yıl olduğu gibi 25.000 liralık bir meblağ yardım yapılmıştır.¹²⁵⁴ Bu yılda diğer yıllarda olduğu gibi tarihi yağlı güreşlere dünyanın ilgisi devam etmiş ve “Life” ile “Time” dergilerinin muhabirleri müsabakaları yakından takip etmişlerdir. Muhabirlerden Eric Tesco, Türk pehlivanlarının fiziki görünümü, yaşam şekilleri, Kırkpınar’ın ve yağlı

¹²⁵⁰ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 39, “Devlet Başkanı Org. C. Gürsel’in Mesajı”, 17 Temmuz 1961, s.1.

¹²⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 38, “Misafirlere Kılavuz”, 15 Temmuz 1961, s.3.

¹²⁵² 600. Kırkpınar yapılıyor olmasına rağmen Cumhuriyet Gazetesinde 599. Kırkpınar olduğu gibi yanlış bir ifade bulunmaktadır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “599. Kırkpınar Bugün Törenle Başlıyor”, 12 Temmuz 1961, s. 6.

¹²⁵³ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 37, “Kırkpınar Bugün Parasız”, 14 Temmuz 1961, s.1,4; **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Edirne’de Açılıyor”, 14 Temmuz 1961, s. 8. **Milliyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Merasimle Açıldı”, 15 Temmuz 1961, s. 8; **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 39, “Kırkpınar Sigarası Piyasada”, 17 Temmuz 1961, s.1.

¹²⁵⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, (Kur. Mec.-Milli Bir. Kom.), 2. Cilt, 4. Br., 22.02.1961, s.226; Bu dönemde dolar 1960 yılına nazaran %100 oranında artış göstererek 4,73’ten 9,04 liraya yükselmiştir ki, bu durum ülke ekonomisinin halini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Ama unutulmamalıdır ki, böyle bir iktisadi sorunun yaşanmasında, 1961 yılının politik gelişmelerinin de tesiri mutlaka vardır. **T.C. Merkez Bankası Müdürler Kurulu ve Murakıplar Raporu**, “26 Nisan 1962 Tarihli Hissedarlar Umumi Heyetine Arz olunan Otuzuncu Hesap Yılı Hakkında”, Ankara, 1965, s.29.

güreşin ritüelleri hakkında kısa süre içinde mezkûr dergilerde makalelerin yayınlanacağı şeklinde Türk basın-yayın muhabirlerine röportaj dahi vermiştir.¹²⁵⁵

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin 1961 yılı Hakem Komitesi'nin tüm üyelerini Edirne Belediyesi tayin etmiştir. Bu durum geçen yıllarda yaşanan Hakem Komitesi'nin onaylanmaması krizinin de Federasyon eliyle aşılmış olması anlamını taşımıştır. Hakem Heyetleri aynı zamanda görevlerini layıkıyla yerine getirmedikleri içinde federasyon bünyesinde de eleştirilmişlerdir. Eleştirinin gelme sebebi, Meydan Hakemlerinin güreşler yerine etrafı seyretmesi, Kule Hakemlerinin ise en küçük ihtilaflı bir durumda dahi birbirleri ile sorunu çözemeyerek, sorunun büyümesine daha çok sebebiyet vermeleri olmuştur. Buna çözüm yolu olarak Federasyon ve Tertip Komitesi, kule hakemlerinin sayısını 12, meydan hakemlerinin sayısını 8'e çıkarmakta bulmuştur. Hakem sayısındaki artışın yegâne sebebi müsabakalarda pehlivan sayısının çokluğudur. Bunun yanı sıra Hakem Heyetinden birisinin müsabık pehlivanın kardeşi, oğlu, babası veya yakın akrabası olmaması da kurallar arasında yer bulmuştur.¹²⁵⁶

Ayrıca aynı komite baş güreşlerinde kura çekilmesi ile birlikte eşleştirme yönetime de gideceğini, bunun Hakem Heyetinin karar vereceğini ilan etmiştir.¹²⁵⁷ Kura çekilmesinin yanında, eski usule geri dönülebilmesi ihtimâli dahi, seyircide tepkilere sebep olmuştur. Alınan bu karar hemen pehlivan M. Ali Yağcı tarafından suiistimal edilmiş ve pehlivan Hakem Heyetinden, kendisini İbrahim Karabacak ile eşlemelerini istemiş, aksi halde sahadan grup halinde çekileceklerini ifade etmiştir. Aslında bu talep, eski teamüllere göre doğrudur. Çünkü başa güreşen bir güreşçi geçen yılın başpehlivanı ile güreşme hakkına sahiptir. Fakat Hakem Heyetinin erken final olarak durumu addetmesi, diğer güreşlerin önemini yitireceğinden, tedirgin olmaları sebebi ile M. Ali Yağcı'nın bu teklifini olumlu karşılamamışlarsa da adı geçen pehlivanın ısrarlarının ardından Hakem Heyeti, daha fazla dayanamamış ve güreşe izin vermiştir. Yaşanan bu gelişme üzerine İbrahim Karabacak'ta durumu protesto ederek, Er Meydanını terk etmiştir. Karabacak'ın sahadan çekilmesi üzerine de seyirciler uzun

¹²⁵⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Başladı”, 15 Temmuz 1961, s.6.

¹²⁵⁶ Başhakem Şevket Ödül, İrfan Dergin, Babaeskili İbrahim, Fuat Aydemir, Rifat Güreşen, Mustafa Yener, Çoban Mehmet, İbrahim Aladağ, Hüseyin Alkaya, Necmi Yıldız, Mazhar Özpınar görevli hakemlerdir. Ayrıca, Hakemler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 37, “Güreş Hakemleri”, 14 Temmuz 1961, s.1,4.

¹²⁵⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Yıldan Yıla Sönüyor”, 19 Temmuz 1961, s.6.

süre Hakem Heyetini protesto etmişlerdir. İbrahim Karabacak yerine önceden güreşlere alınmayan Sabri Koca müsabakalara alınmış ve ilk rakip olarak kendisine M. Ali Yağcı verilmiştir.¹²⁵⁸

Yarı finalde galibiyet sırasına göre yapılan eşleştirmelerde Mehmet Ali Yağcı, Cemal Tosun ile kol bağlarken, mücadelenin 5. dakikasında kispeti çıkan Cemal Tosun “pes” etmek zorunda kalmış, M. Ali Yağcı’da bu sayede ağabeyi İzzet’in finalde rakibi olmuştur.¹²⁵⁹

Cumhuriyet tarihindeki Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, 1961 yılında ilk defa başpehlivanlık müsabakalarında iki kardeş Er Meydanında birincilik için karşı karşıya gelmişlerdir. Başpehlivanlık güreşinde, İzzet Yağcı kardeşi M. Ali Yağcı ile 3,5 saat süren bir müsabaka yapmış, Mehmet Ali Yağcı, ağabeyinin yerden topuğunu keserek mağlup etmiş, kendisi birincilik kürsüne çıkarken, İzzet Yağcı’da ikinci olmuştur. Bu sene Hakem Heyeti “en centilmen pehlivan” ödülüne kimseyi layık görmemiştir.¹²⁶⁰

1960 ve öncesinden dönemlerden itibaren başpehlivanların arasında yaşanan sorunlarda Hakem Heyetleri, sorumluluğun sadece kendi üzerlerine yüklenmesinden rahatsız olduklarını, Kırkpınar’ın kendisine ait geniş kapsamlı bir nizamnamesinin olmaması sebebi ile bu tip büyük organizasyonda yaşanan tüm olumsuzlukların tek sorumlusunun, Hakem Heyeti olmayıp, tertibinde çok fazla aksayan yönlerinin olduğunu Güreş Federasyonuna iletmışler ve mutlak surette geniş kapsamlı bir yağlı güreş nizamnamesinin hazırlanması gereği üzerinde durmuşlardır.¹²⁶¹

Kırkpınar Güreşlerinin hemen ardından 17 Temmuz 1961 günü, Güreş Federasyonu öncülüğünde Türk Serbest ve Greko-Romen takımlarının Dünya Şampiyonalarında aldığı kötü sonuçlar sebebi ile kamuoyunda oluşan tepkiye karşılık, bir güreş şurası toplama fikri gündeme gelmiş, bunun için İstanbul’dan 31, Ankara’dan 13, Tokat’tan 2, İzmir, Eskişehir, Amasya, Çorum, Konya, Denizli, Erzurum, Malatya’dan birer delege davet edilirken¹²⁶², Edirne’den tek bir delegenin

¹²⁵⁸ 29 yaşında Er Meydanını terk eden ve bir daha geri dönmeyen İbrahim Karabacak, 1954 yılından itibaren seyircinin en çok takdir ettiği pehlivandı. **Milliyet Gazetesi**, “İbrahim Karabacak Kırkpınar’ı Terketti”, 16.07.1961, s. 6.

¹²⁵⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Başpehlivanlığını M. Ali Yağcı Kazandı”, 17 Temmuz 1961, s.6.

¹²⁶⁰ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 39, “Halk Güreşlerden Çok Memnun...M. Ali Yağcı Başlı Kazandı”, 17 Temmuz 1961, s.1; Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s.107-110.

¹²⁶¹ **Edirne Sesi**, Sayı:46, “Karabacak, Yağcı ile Neden Güreşmedi?”, 25 Temmuz 1961, s.1.

¹²⁶² **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı:35, “Güreş Şurasına Edirne Çağırılmadı”, 12 Temmuz 1961, s. 1-2.

çağrılmaması, Türk güreşinin inceliklerine vâkıf, sorunun temel kaynağını bilen ve çözüm üretebilme kapasitesi yüksek bazı kişilerin dışarıda bırakılması anlamına gelmiştir.

1961 yılında ülke ekonomisinde de ciddi sorunlar vardır. Bunun olumsuzlukları her alanda olduğu gibi Kırkpınar Yağlı Güreşlerde de kendisini göstermiştir. Ülkede dolar kurunun 4,35 lira biden artarak 9,08 liraya yükselmesi, 1946 yılında yaşanan devalüasyonun bir benzerinin, darbe sonrası da yaşanmasına sebebiyet vermiş, ülke ekonomik krize sürüklenirken, siyaseten de kısa süreliğine sıkıntılar yaşanmıştır. İktisadi kriz, alım gücünün de zayıflamasına sebebiyet verdiği için, ödülleri değerlerini muhafaza edememiştir.¹²⁶³ Yağlı güreş pehlivanlarının bundan sonra mücadelelerini devam ettirebilmeleri için iktisadi anlamda yaşayacakları sıkıntıların üstesinden gelebilmeleri adına federasyon, yüzyıllar öncesinden gelen, ağaların pehlivan himaye etme geleneğini, yeniden hayata geçirmiştir. Bunun için Edirne'ye gelen, Güreş Federasyonunun ikinci başkanı Fethi Gürsoytrak, yönetim kurulu üyeleri, antrenör ve eski pehlivanlar Doğan Erdin, Adil Candemir, Mustafa Erinli devlet kurumlarında çalıştırılmak üzere pehlivan seçmişlerdir.¹²⁶⁴

Dönemin güreş otoriteleri, 1961 yılında Güreş Federasyonu ve Tarihi Kırkpınar Tertip Komitesi, bundan sonra Kırkpınar organizasyonunun layıkıyla tertiplenebilmesi ve geçmiş yıllardaki değerini kazanabilmesi için “Kırkpınar Şurası” toplama kararlarını, ivedilikle hayata geçirmeleri gerektiğini ifade ederken, yeni bir Kırkpınar Nizamnamesinin de mutlak surette hazırlanması gerektiği üzerinde durmuşlardır.¹²⁶⁵

Ülke genelinde tüm bu gelişmeler yaşanırken, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay, 1946 yılından sonra Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin dışında da kendi nam ve hesaplarına yağlı güreşler tertip ederek, bir nebze pehlivanların Kırkpınar Yağlı Güreşlerine kadar form tutmalarına da destek olmuşlardır. Örneğin, bu kurumlardan

¹²⁶³ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Altın Fiyatları”, 9 Şubat 1961, s. 5.

¹²⁶⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Başladı”, 15 Temmuz 1961, s. 5; **Milliyet Gazetesi**, “Güreşçiler Dün Federasyon ile Anlaştı”, 5 Şubat 1961, s.5. Adil Candemir, Olimpiyat ikincisi, Avrupa Şampiyonu bir Kırkpınar pehlivanıdır. Günümüzde faaliyet gösteren Güreş Eğitim Merkezlerinin (GEM) kurucularındandır. Beytullah Dönmez, “Cumhuriyet Dönemi Türk Güreş Tarihinde Farklı Bir Portre: Adil Candemir (1914-1989)”, **Türk Güreş Vakfı Dergisi**, Ankara, 2018, s.26-31.

¹²⁶⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Yıldan Yıla Sönüyor”, 19 Temmuz 1961, s.6.

Çocuk Esirgemenin, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine tarih olarak en yakın güreşi, Balıkesir’de tertiplelediği yağlı güreşlerdi ki, buna geçen yılın başpehlivanı İbrahim Karabacak ve başpehlivanlık adayı İzzet Yağcı katılmış, böylece bu güreş vasıtasıyla, Kırkpınar’dan önce pehlivanlar birbirlerini Balıkesir’de görme şansını elde etmişlerdir.¹²⁶⁶

600. Kırkpınar Ağalığını yürüten Hilmi Atakan, on binlerce kişinin önünde başpehlivanlık final müsabakasından evvel ortaya konan koça, yine ağa olmak adına aday olsa da 1500 lirayla en yüksek meblağı ödeyen Muhittin Ağaoğlu 1962 yılının ve 601. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Ağası olmuştur.¹²⁶⁷ Kırkpınar Yağlı Güreşlerine bu denli düşük meblağ verilmesinin bir sebebi de ülkenin içerisinde olduğu ve Menderes döneminden kalan iktisadi bozukluğun hali hazırda etkilerinin devam ediyor olmasıdır.¹²⁶⁸ 1962 yılı Kırkpınar Ağası, davetlileri Kırkpınar’a çağırabilmek için adet olan kırmızı dipli mum yerine, davetiye kullanmayı tercih etmiş ve ritüellerden birinin daha zedelenmesine fırsat tanımıştır.¹²⁶⁹

Dönemin Hükümeti, 17 Ocak 1962 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde, Kırkpınar Güreşlerinin hak ettiği biçimde Balkanlardan başlayarak, uluslararası bir organizasyon haline getirilebilmesi adına teklif sunmuştur. Bunda maksat Edirne özelinde ama Türkiye genelinde turizm girdilerini artırmanın yanı sıra, yağlı güreşlere ülke çapında ilgiyi, dünya üzerinde de bilinirliğini artırmaktır.¹²⁷⁰ Ancak diğer girişimlerde olduğu gibi meclise gelen mezkûr teklif sempatiyle karşılanmasına rağmen işlerlik kazanmamıştır. Bunun en doğru açıklamasını yine Millet Meclisinde vekiller, sporun tüm branşlarıyla birlikte Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlanması hususunda yaptıkları tartışmalar sırasında ortaya koymuşlar ve gençlerin amatör spor ruhundan uzaklaştığından, bunun yanı sıra farklı spor dallarının gelişimi adına, tesisleşmenin yetersizliğinden söz ettikten sonra Türk geleneksel güreşinin de bitme

¹²⁶⁶ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 36, “Devlet başkanı Org. C. Gürsel”, 13 Temmuz 1961, s.1.

¹²⁶⁷ Gümüş, “**Kırkpınar...**” a.g.e., s.28; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 2389, “Tarihi Kırkpınar Güreşleri Dün Sona Erdi”, 27 Haziran 1960, s.1.

¹²⁶⁸ Türkiye’nin Cari açığı 1954 yılından 1960 yılına kadar -168.9’dan, -426.7 milyon liraya yükselmiştir. 1958 yılında uygulamaya konulan istikrar politikası işe yaramamış, dönemin hükümeti 600 milyon dolarlık borcu tehir etmiş ve yeniden 359 milyon dolar borç alarak, bir gün içerisinde Türk lirasını % 68,9 oranında devalüe etmiştir. Kanca, a.g.m., s.47-63.

¹²⁶⁹ Bilal, a.g.e., C.II, s.252.

¹²⁷⁰ VIII. İnönü Hükümeti görev başındadır. (20.11 1961-25.12.1962) **TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi)**, 1. Dön., Br: 34, C.2, 17.1.1962, s.27.

noktasına geldiğinden söz etmişlerdir.¹²⁷¹ Bunun dışında geleneksel ya da modern güreşlerin gelişebilmesi adına köylerde yapılacak spor ve eğitim çalışmalarının sırtı yere gelmeyecek pehlivanlar bulunması hususunda bakanlığın girişimlerde bulunması yolunda tavsiye niteliğinde kararlar almışlardır.¹²⁷²

Bu bağlamda yıl içerisinde Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü'nün bütçe görüşmeleri sırasında meclise, iktidar partisi vekilleri tarafından yine bir kanun önergesi getirilmiş ve ülkenin tanıtımına farklı güreş türlerinde hizmet etmiş tüm pehlivanlara ve onların ailelerine destek olabilmek adına, “Güreş Yardım Derneği” kurma çalışmaları başlatılmasını istemişlerdir. Ayrıca ihdas edilmesi planlanan ülke genelindeki 15 güreşçi tarama bölgesi ve bununla bağlantılı güreş eğitim merkezlerinde, kadrolu antrenörlük yapmaları amacıyla yağlı, karakucak pehlivanlarına iş verilmesi talep edilmiştir.¹²⁷³ Ancak bu tekliflerin hiçbir beklenen karşılığı görülememiştir.

15 Şubat 1962 tarihinde TBMM Genel Kurulunda Beden Terbiyesi bütçesi tartışılırken, pehlivanların kadrolu ve maaşlı olarak devletin bünyesinde çalışması, sosyal haklar kazanmaları, vefat edenlerin ailelerine sahip çıkılması, Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşlerine devletin, Bakanlıklar dâhil, hemen tüm kurumlarıyla el atması ve sadece belediyenin uhdesine Kırkpınar'ı bırakmaması, Er Meydanının fizibilite raporlarının yeniden çıkarılması ve tapu konusu ikmâl edildikten sonra mevcut yere modern bir tesisin yapılması hususunda verilen önerenin sonucunda, konuyla ilgili olarak Beden Terbiyesi nezdinde, çalışmalara başlanması kararlaştırılmıştır. Ancak Spor Bakanlığı'nın kurulması hususunda, Avrupa'da Fransa hariç, pek örneği olmayan bir kurumun ihdas edilmesine bütçe yetersizliği ve toplumsal önceliği olmadığı bahanesi ile sıcak bakılmamıştır.¹²⁷⁴

27 Şubat 1962 tarihinde yine TBMM'nin Genel Kuruluna, bu sefer muhalefet milletvekilleri aracılığıyla tekrardan Kırkpınar ile ilgili bir önerge ile gelinmiştir.

¹²⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 1. Dön., Br: 34, C.2, 7.2.1962, s.291-294.

¹²⁷² TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 1. Dön., Br: 44, C.2, 9.2.1962, s.323.

¹²⁷³ TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 1. Dön., Br: 51, C.3, 20.2.1962, s.19-26.

¹²⁷⁴ Güreşin hemen tüm branşlarında (yağlı, karakucak, aba, kuşak, minder, Greko-Romen...) kişisellikten uzak, millet menfaatlerinin gözetildiği bir federasyon yönetimi oluşturulmalı, antrenörler liyakate göre belirlenmeli ve bölge taramaları doğru ve işinin ehli kişilerce yapılmalıdır. TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 1. Dön., Br: 50, C.12, 15.2.1963, s.646-653.

Önergeye göre, Yağlı güreşlerin yapıldığı stadyumun çoğu masrafı belediye tarafından karşılandığından, 25.000 liralık verilen destek az bulunmuş¹²⁷⁵ ve Türk Ocağı'na verilen 100.000 liralık ödeneğin, 75.000 lirasının Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde sarf edilmek üzere Edirne Belediyesine verilmesi doğrultusunda bir talepte bulunulmuş, fakat bu girişim uygun karşılanmamış ve Türk Ocağın bütçesinden kesintiye gidilmesine müsaade edilmemiştir.¹²⁷⁶ Ayrıca yeni yapılması planlanan Er Meydanının, sıhhi ve fiziki sebeplerden ötürü Sarayıçi'nde olmasının pek mümkün olmadığı kararı, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından Edirneli yetkililere bildirilmiştir.¹²⁷⁷

Ankara'da bu tartışmalar devam ederken, yerel kamuoyunda ise Kırkpınar'ın tarihi ve yapılış sayısına ilişkin tartışmalar yeniden gündeme taşınmış, lokal tarihçiler ve akademisyenler arasında, şehrin fetih tarihinin yanlış hesaplanmasından kaynaklı, ortaya çıkan anakronik durumun düzeltilmesi adına, çalışmalar da bu sebeple hızlandırılmıştır. Aslında bilgi karışıklığının ana kaynağının, Âşıkpaşazade rivayeti ile Ruhî ve Neşrî'nin Ahmedî adlı rivayetlerinden kaynaklandığı üzerinde ittifakla birleşilmiştir. Rivayetlere göre I. Murad'ın, Edirne'yi fethetmesi ile sonuçlanan Rumeli taarruzunun başlangıç yılı olarak verdikleri, 23 Kasım 1359-13 Kasım 1360 yılları arası (H. 761) fethin tarihi olarak yıllarca kabul görmüştür.¹²⁷⁸ Ancak bu rivayetler, 1,5 yıl kadar devam eden fetih harekâtının tamamını hatalı olarak aynı yıl içinde verdiğinden,¹²⁷⁹ I. Murad'ın tahta çıkış tarihi de yanlış gösterilmiştir. Halil İnalcık, Murad'ın, babası Orhan Gazi'nin sağlığında devletin büyük sorumluluklarını üzerine alması sebebiyle, kaynakların böyle bir hataya düştüğünü ifade ederek, duruma açıklık getirmeye çalışmıştır.¹²⁸⁰ 1361-1371 yılları arasında verilen Edirne'nin fetih tarihindeki belirsizlik ortadan kaldırılıp, 1361 yılı fetih tarihi olarak sabitlenince,

¹²⁷⁵ **TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 1. Dön., Br: 116, C.3, 14.9.1962, s.244; TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 1. Dön., Br: 122, C.3, 28.9.1962, s.76.**

¹²⁷⁶ Kırklareli Milletvekilleri Abdurrahman Altuğ, Hasan Tahsin Uzun, Edirne Milletvekili Süleyman Bilgen, Fahir Giritlioğlu bu önergeyi vermişlerdir. **TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 1. Dön., Br: 58, C.3, 27.2.1962, s.690-692; 9 Kasım 1962 tarihinde Spor Toto Kanununun tartışıldığı zaman diliminde 193.367.626 liralık kazancın cüzi miktarını amatör sporlara ayırdığından, bundan dolayı genelde amatör, özelde Türk güreşinin kalkınmadığından, amatör ruhun desteklenmemesinden dolayı da uluslararası arenada güreşlerle ilgili eski başarıların gelmediğinden söz edilmiştir. TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 1. Dön., Br: 3, C.7, 9.11.1962, s.70-73.**

¹²⁷⁷ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 627, "Yeni Er Meydanı Sarayıçi'nde Olamıyor", 17 Haziran 1963, s.4.

¹²⁷⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.I, Ankara, 1983, s. 163-164.

¹²⁷⁹ Halil İnalcık, **Edirne'nin Fethi**, TTK Yay., Ankara, 1964, s. 147.

¹²⁸⁰ İnalcık, **a.g.m.**, s.146.

Kırkpınar’da tutulan güreşinde zamanı tam olarak belirlenebilmiştir. Bu ifadenin ardından Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yapılaş takviminde değişime gidilmiştir. Çünkü bu zamana kadar 1962 yılı, Kırkpınar güreşlerinin 600. yıl dönümü olarak değerlendirildiğinden basına da böyle lanse edilmiştir.¹²⁸¹ Hâlbuki 1962 yılı Edirne’nin fethin 601. yıl dönümüdür.

Bu tartışmaların sonunda, 601. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde başpehlivanlığa M. Ali Yağcı otoriteler tarafından aday gösterilmiş, 260 pehlivanın katılımıyla saat 15.30’da müsabakalar başlamıştır.¹²⁸² Ama Kırkpınar’da uzun zamandan beri uygulanmayan, yaşı itibari ile güreşemeyecek, fakat hevesli pehlivanları kırmamak adına bir miktar nakit ödül karşılığında güreşlerden çekilmeye ikna etme hadisesi bu sefer, Koca Sabri’ye uygulanmış ve Hakem Komitesi¹²⁸³, pehlivani çekilmeye ikna etmiştir. Komitenin bu çekilmeyi tertip etmesindeki bir diğer sebep de 12 başpehlivanın eşleştirilmesinde kolaylık sağlamaktır.¹²⁸⁴

Hakem Heyeti, 1962 Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde bir ilki daha uygulamaya koymuş ve eski yağlı güreş hakemlerinden İrfan Dergin’in geçmişteki tüm güreşlerden derlediği hakemler için el kitabı niteliğindeki eserini, Tertip Komitesinin de aldığı kararla kullanıma sunmuştur.¹²⁸⁵ Aslında bu durum Er Meydanında belirli bir mutabakat olmaksızın, kendiliğinden oluşmasına rağmen anlaşılmaktadır ki, genelde Türk yağlı güreşinin, özelde Kırkpınar’ın ivedilikle bir kapsamlı bir nizamnameye ihtiyacı vardır.

Bu tartışmaların gölgesinde başlayan müsabakaların ilk turunda ezeli rakipler, İzmirli Kara Ali ile Ordulu Mustafa Bük karşı karşıya gelmiş ve yine hakem hatası sebebi ile mücadele esnasında olaylar yaşanmıştır. Buna göre, Mustafa pehlivan müsabaka sırasında saha görevlilerinden gözüne kaçan yağ için “bez” isteyince, hakem Ahmet Topçu bunu “pes” olarak anlamış ve hızla Kara Ali’yi galip ilan etmiştir.

¹²⁸¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “600. Kırkpınar Güreşleri Yarın Törenle Başlıyor”, 21 Haziran 1962, s.6; **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Yarın Başlıyor”, 21 Haziran 1962, s.15.

¹²⁸² **Cumhuriyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Bugün Başlıyor”, 22 Haziran 1962, s.6.

¹²⁸³ Şevket Ödül baş hakem olurken, **Tribün Hakemleri**; Himmet Öktem, İbrahim Erdi, Mustafa Yenici, Rifat Güreşen, **Jüri Heyeti**; İrfan Dergin, Mazhar Özpinar, İbrahim Aladağ, Fuat Aydemir’dir. **Meydan Hakemleri**; Şileli Rahmi, Kozpınarlı İbrahim, Mehmet Kaner, Halil Kırca, Ahmet Topçu, Fuat Özalp, Yakup Servi, Kayıkçıoğlu Ahmet olurken cazgırlığı Şirin Mustafa yapmıştır. **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 321, “1962 Yılı Hakem Heyeti”, 19 Haziran 1962, s.1.

¹²⁸⁴ Yılmaz, “**Kırkpınar...**”, a.g.e., s.113.

¹²⁸⁵ **Edirne Sesi**, Sayı: 312, “Kararlar İ. Dergin’in Kitabına Göre Alınacak”, 19 Haziran 1962, s.1.

Bunun üzerine Ordulu Mustafa pehlivan hakemi darp etmiş, ardından yetinmeyerek hakaret de etmiştir. Fakat tüm bu çıkışlarına rağmen diskalifiye dahi edilmeyerek, müsabakalar sonunda 5. ilan edilmiştir. Yaşanan olumsuzluklar seyircilerin tepkisini çekmiş ve Kırkpınar'ın saygınlığına gölge düşürmüştür. Ayrıca başpehlivanlık finalinde ise M. Ali Yağcı ile Kara Ali, 111 dakika güreş tutmuşlar ama bir türlü galip seçilemediğinden, Hakem Heyeti ikisini de başpehlivanlığa layık görmediğini ilan etmiştir. Yapılan müsabakanın haricinde devam eden diğer mücadele de Şaban Filiz ile Adil Atan sadece birbirleri ile değil, meydan da herkesle mücadele etmişler ve Er Meydanını birbirine katmışlardır. Yaşanan bunca olumsuzluğa rağmen yetkililer müsabakaların tamamlanması için yoğun çaba sarf etmişlerdir. Çabanın sonucunda Şaban Filiz üçüncü, Adil Atan dördüncü olmuştur.¹²⁸⁶ Yetkililerin müsabakaları bitirmek adına bu denli gayrete girmelerindeki ana sebep, Kırkpınar'ın uzun zamandan beri bozulan itibarına daha fazla gölge düşmesinin önüne geçebilmektir.

1962 yılında yaşanan bu kadar olumsuz olaydan sonra daha önceki yıllarda seçilen “en centilmen” pehlivan ödülü yerine, ilk defa “en teknik” pehlivan seçimi yapılmış ve Balıkesir Gönenli Yaman İnanç, ödüle layık görülmüştür.¹²⁸⁷

Başpehlivanlık ödülleri verilmediğinden, 1500 lira nakit para ile 500 liralık altın madalya, ikincilik için belirlenen 750 lira nakit ve 250 lira değerindeki altın madalya belediye ambar memurluğuna teslim edilmiştir. Belediye, 1962 yılı için 80 bin lira kazanç elde ederek, Cumhuriyet tarihinin en kazançlı Kırkpınar organizasyonunu gerçekleştirmiştir.¹²⁸⁸

Başpehlivanlık güreşlerinin finalinden önce yapılan ağalık ihalesini, ortaya konan koça 2250 lira veren cam üreticisi Ali Rıza Keleşoğlu kazanmış ve 1963 yılı Kırkpınar Ağası olmuştur.¹²⁸⁹ Kırkpınar Yağlı Güreşlerinden bugüne kadar alınan en

¹²⁸⁶ 601. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin kesin sonuçları için bkz. **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar İlk Defa Başpehlivansız”, 25 Haziran 1962, s.8; **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 328, “Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Sona Erdi”, 25 Haziran 1962, s.1.

¹²⁸⁷ Yılmaz, “Dual...”, a.g.e., s. 114; Deste küçük boyda, Kazım İnanç, deste orta boyda, Mustafa Yıldız, deste büyük boyda Mustafa Tunali, küçük orta küçük boyda, Hüseyin Yiğit, küçük orta büyük boyda Tacettin Kaplan, büyük orta boyda, Ramazan çatal, başaltında Zülküf Karabulut **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 362, “Tarihi Kırkpınar Güreşleri Dün Sona Erdi”, 25 Haziran 1962, s.1.

¹²⁸⁸ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 328, “Belediye Kırkpınar’dan İyi Gelir Sağladı”, 27 Haziran 1962, s.1.

¹²⁸⁹ Yılmaz, “Dual...”, a.g.e., s.114.

yüksek meblağ olan 72.000 lira aşılmış ve biletli seyircilerden alınan ücret 82.000 lirayı aşmıştır.¹²⁹⁰

Tüm bu gelişmeler yaşanırken yine 1962 yılında, Amerika Birleşik Devletleri'nde yayın yapan “American Life” Dergisi, Türkiye’de yapılan yağlı güreşlerden söz etmiş ve Türklerde güreş kültürünün M.Ö. 3000 yılına kadar uzanan bir geçmişe sahip olduğunu, hatta bunun dünyanın kesintisiz devam eden en eski spor kültürlerinin başında geldiğini vurgulamıştır. Bu makalenin değerlendirmesine göre güreş, Türklerde bir yaşam felsefesi ve bir kültür olarak lanse edilmiştir.¹²⁹¹

Bu sırada Beş Yıllık Kalkınma Planı dâhilinde, mevcut hükümet, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne verdiği talimat ile 500.000 liralık ödenek ile Kırkpınar Er Meydanını yeniden tesis edilmesine ilişkin çalışmalara başlanmış, konuyla ilgili olarak devlet bir mühendis dahi görevlendirmiştir. Mühendisin yaptığı tespitler, yapılacak tesisin Er Meydanının fiziki görünümünden büyük olması, nehrin akarsu yoluna yakın olması, alanın değiştirilmesini zorunlu kılınca, halk duruma tepki göstermiş ve güreş yerinin değiştirilmesinden dolayı rahatsız duyduklarını ilgili yerlere bildirmişlerdir.¹²⁹²

İşte bu durumda göstermektedir ki, Kırkpınar değerinden her geçen yıl maddi ve manevi anlamda tedbir alınmadığı için yavaş yavaş yitirmektedir. Söz verilip yapılmayan tesisler, her yıl bir parça daha değer kaybeden ödüller, hemen her yıl getirilen yeni kaideler, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde geleneksel bir yapı oluşturmak yerine geleneklerden de uzaklaştırmıştır. Bunun haricinde Pehlivan sayısı arttıkça zaman sorunu ortaya çıkmış, peşrev süresi kısalmış, peşreve zaman kalmayınca, pehlivanlar sadece çayırın içinde gezinmeye başlamış, güreşler uzayınca, puanlama konusu gündeme taşınmıştır. Aslında yapılan tüm bu iyileştirme çabaları Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin popüleritesini artırmaya yönelikken, seyir zevkini ortadan kaldırmıştır.

¹²⁹⁰ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı:328, “Belediye Kırkpınar’dan İyi Bir Gelir Sağladı”, 27 Haziran 1962, s.1.

¹²⁹¹ Makale de spor branşları da verilerek hangi ülkede ne kadar seviliyor ve kaçınıcı sırada olduğu da bildirilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “LIFE Mecmuası Bir Röportaj Yayınladı”, 15 Haziran 1962, s.6.

¹²⁹² **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı:622, “Kırkpınar Tesisleri”, 12 Haziran 1963, s.1; **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 597, “Kırkpınar Er Meydanı Nerede Olmalı?”, 14 Mayıs 1963, s.1.

602. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine, 22 Haziran Cuma günü sabah erken saatlerde şehir merkezinden kenar semtlere doğru, “kalk davulları” ile halk Sarayı’ya mevkine eskiden olduğu gibi davet edilmiştir. Dilaver Bey Parkında toplanan kalabalık, saat 10.00’da Belediye binası önünde, Edirne Öğretmen Okulunun kurduğu mehter takımı ve belediye bandosunun hazır bulunduğu geçit töreniyle ve başpehlivanların da iştirakiyle, anıta çelenk sunmuş, yetkililerin günün anlamına ilişkin konuşmalarının tamamlanmasının ardından ritüel haline gelen pehlivan mezarı ziyareti gerçekleştirilmiş, Cuma namazının ardından kortej eşliğinde Er Meydanına geçilmiştir.¹²⁹³ Edirne Öğretmen Okulunun Mehter takımının, hemen ardından da 6. Tümenin bandosunun geçişini tamamlamış ve saat 17.00’de müsabakalar alt boylarda başlamıştır. Üç gün devam eden mücadeleler için 1963 yılı Kırkpınar Komitesi, geçen yıllarda sıklıkla yaşanan diskalifiyelerin önünü alabilmek adına, bağlayıcı birtakım tedbirler almış ve bunda da maksadına ulaşmıştır.¹²⁹⁴ Kırkpınar Er Meydanı geçen yıllarla beraber pehlivanların çıvgar yaptıkları, sürekli sorun çıkardıkları bir alan haline gelmişken, üst üste alınan tedbirler sayesinde, az da olsa toparlanma emareleri göstermeye başlamıştır.

Posta Teşkilatı Genel Müdürlüğü (PTT) ise 1963 yılında Edirne’nin fethinin 600. Yılı anısına hazırladığı hatıra pullarını serisini 2 liradan, yağlı güreşlerinin yapıldığı hafta satışa çıkarmıştır.¹²⁹⁵ Ayrıca Gümrük ve Tekstil Bakanlığı, yeniden Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri için sadece Edirne’de satılmak üzere üretilmiş ve “Kırkpınar” adıyla piyasaya sürülmüş, Bafra tütününden imal, 110 kuruştan satılan bir sigara üretmiştir.¹²⁹⁶ Bu düşünceden hareketle devletin, kurumları vasıtası ile Kırkpınar Yağlı Güreşlerinden azami ölçülerde istifade etmeye çalıştığı söylenebilir.

Bu toparlanma sürecinde, 25 yıldır yürürlükte olan ve dönemin spor ihtiyaçlarına cevap veremeyen Beden Terbiyesi Kanununda revizyona gidilmiş, her 5 yılda bir spor şurasının toplanmasına, kurumun bütçesinin 4,5 milyon liradan 25 milyon liraya çıkarılmasına karar verilerek, bundan önce kurulması planlanan (1962)

¹²⁹³ **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Parlak Bir Törenle Açıldı”, 22 Haziran 1963, s.13.

¹²⁹⁴ 1932 yılında güreşlerin Sarayı’ya taşındığı, Atatürk döneminde Kırkpınar’ın toparlandığı ve değer kazandığı ifade edilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Edirne’de Törenle Başlıyor”, 22 Haziran 1963, s. 6.

¹²⁹⁵ Edirne Gazetesi, Sayı: 624, “600. Yıl Pulları”, 14 Haziran 1963, s.1.

¹²⁹⁶ Edirne Sesi Gazetesi, Sayı: 630, “Kırkpınar Sigaraları”, 21 Haziran 1963, s.1.

bölgesel sporcu tarama birimlerinin de faaliyete geçmesinin resmi olarak yolu açılmıştır.¹²⁹⁷

İlki bundan on bir yıl evvel Ratıp Kazancıgil tarafından dillendirilen, zaman zaman bazı yetkililerce yapılması tasarlanan, Kırkpınar'ın uluslararası boyut kazanması hususu, Güreş Federasyonu Başkanı Seyfi Cenap Berksoy'un görevi üstlenmesi ile birlikte yeniden spor kamuoyunun gündemine gelmiştir. Berksoy, bununla da kalmamış Bulgaristan, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya'dan yağlı güreşler için pehlivanlar davet edileceğinden söz etmiş, gerekli girişimlerin yapıldığından bahsettikten sonra müsabakalara beş ay gibi bir süre kalmışken, Kırkpınar'ın geçmiş yıllarda olduğu gibi yine Türk pehlivanları arasında yapılacağını açıklamıştır.¹²⁹⁸ Bu durumda göstermektedir ki, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin uluslararası platformda kabul görebilmesi için alt yapının tamamlanmasının zorunluluğu dışında, yönetici kademesinin de liyakat noktasındaki birtakım noksanlarını gidermelerinin şart olduğu ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte 602. Kırkpınar Yağlı Güreşlerini 23 bin biletli seyirci takip ederken, panayır alanına 30-40 bin kişinin geldiği yetkililer tarafından kamuoyuna duyurulmuştur. Bunu fırsat bilen esnaf, denetlemenin olmamasından da istifade ederek, alabildiğine yüksek ücretlerle satışlar gerçekleştirmiştir.¹²⁹⁹ Bu sayede panayır alanında zabıta hizmetlerinin eksikliği de Edirne Belediye'sinin gündemine taşınmıştır.

Kırkpınar'da üç gün içerisinde 143 çift (286) pehlivan, 439 adet güreş yapmış, hatta başpehlivanlardan İbrahim Karabacak'ın gelmeyeceğini duyurması, yağlı güreşlere damgasını vuran en önemli gelişme olmuştur. Kırkpınar'ın bilinçli seyircisi duruma müdahale edebilmek adına Ağanın yanına giderek, Karabacak'ı müsabakalara davet etmesini istemiş, ağa yoğun baskıya dayanamayarak, Karabacak'a telgraf

¹²⁹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Yeni Beden Terbiyesi Kanunu Bakanlar Kurulundan Geçti”, 22 Haziran 1963, s. 6; **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 631, “”, 22 Haziran 1963, s.1.

¹²⁹⁸ **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Güreşleri Beynelmilel Oluyor”, 12 Ocak 1963, s.1.

¹²⁹⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “601. Kırkpınar'da Tarihe karıştı”, 24 Haziran 1963, s.6.

çekmiş, fakat pehlivan hakemlerin taraf tuttuğunu iddia ettiğinden, kesinlikle müsabakalara katılmayacağını kamuoyuna duyurulmasını Ağadan talep etmiştir.¹³⁰⁰

İlk tur 12 başpehlivan ile başlamış¹³⁰¹, ikinci turda 6 pehlivan devam etmiş, Sezai Kanmaz, Adil Atan'ı 52 dakika içerisinde yenerken, Şaban pehlivan Burhan Gürkan'ı mağlup etmiştir. İkinci turun en zorlu mücadelesi Kara Ali ile M. Ali Yağcı arasında olmuştur. Hakem Heyetine iki pehlivanda bunun erken final olacağını ve Kırkpınar'ın değerini düşüreceğini ifade ederek, kura yolu ile yapılan eşleştirmeye itiraz etmişler ve kabul edilmeyince de sahayı terk etmişlerdir.¹³⁰²

Bu yaşanan son gelişmede göstermektedir ki, başa güren pehlivanlar artık Er Meydanını kendi hevesleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışmakta, onlar olmadan müsabakaların yapılamayacağını ve halkın bu yüzlerce yıldır süre gelen mücadeleye teveccüh etmeyeceğini zannetmektedirler. Er Meydanındaki bu çekilmenin ardından Sezai Kanmaz ile Şaban Filiz başpehlivanlık için güreş tutmuş ve Sezai Kanmaz 120 kiloluk rakibini alt ederek 1963 yılı başpehlivanı olmuştur.¹³⁰³ Sezai Kanmaz'ın başarısı neticesinde kendisine 1500 lira nakdi ödül, bir madalya ve 1,5 kilodan ağır altın kemer verilmiştir.¹³⁰⁴

¹³⁰⁰ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 630, “Üç Günde Dört yüz Otuz Dokuz Güreş, Yüz Kırk Üç Çift Pehlivan Güreşecek”, 21 Haziran 1963, s.4; İsmail Yılmaz eserinde bu sayıyı 270 olarak vermiştir. Bkz., Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s.115.

¹³⁰¹ Mehmet Ali Yağcı, Göçmen Recep, Şaban Filiz, Rahmi Keskin, Burhan Gürkan, Akyazılı İhsan Yıldırım, Sezai Kanmaz, Ülfettin Çekmece, Kara Ali, Çanakkaleli Mahmut, Adil Atan, Cemal Tosun **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 633, “Kırkpınar Yağlı Güreşleri Neticeleri”, 24 Haziran 1963, s. 1; **Milliyet Gazetesi**, “Kanmaz, Kırkpınar'a Başpehlivan Oldu”, 24 Haziran 1963, s.8.

¹³⁰² **Cumhuriyet Gazetesi**, “601. Kırkpınar'da Dün Tarihe Karıştı”, 24 Haziran 1964, s. 6.

¹³⁰³ Derste küçük boyda Yılmaz Yavuzer, deste orta boyda İsmail Martin, deste büyük boyda Sabri Acar, küçük orta küçük boyda Mustafa Tunalı, küçük orta büyük boyda Ethem Acar, büyük ortada, Eyüp Arslan, başaltında Mehmet Tarzan birinci olmuşlardır. 602. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ayrıntılı neticeleri için bkz. **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 633, “Kırkpınar'da Neticeler”, 24 Haziran 1963, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “601. Kırkpınar'da Tarihe Karıştı”, 24 Haziran 1963, s. 6; **Milliyet Gazetesi**, “Kanmaz Kırkpınar Başpehlivanı Oldu”, 24 Haziran 1963, s.5.

¹³⁰⁴ 1963 yılında 1 gr. altın 14,25 liraya tekabül etmekteydi. Buna göre başpehlivanın aldığı ödül 107 gr altın anlamına gelmiştir. **TBMM Tutanak Dergisi, (Millet Meclisi), 1. Dön., Br. 56, C. 36, 12.2.1965, s.12.** 1963 yılı Kırkpınar'ında boylara göre dağıtılan ödüller; başaltında; 1-750, 2-500, 3-400, 4-325, 5-250, 6-200; büyük ortada 1- 500, 2- 400, 3- 325, 4- 250, 5-200, 6- 175; küçük orta küçük boy, 1-450, 2-325, 3-275, 4-225, 5-175, 6-150; küçük orta büyük boy, 1-350, 2-275, 3-250, 4-175, 5-125, 6-100; deste küçük boyda 1-300, 2-250, 3-200, 4-150, 5-125, 6-100, deste orta boyda 1-300, 2-250, 3-200, 4-150, 5-125, 6-100, deste büyük boyda 1-300, 2-250, 3-200, 4-150, 5-125, 6-100 lira ödül verilmiştir. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 2741, “Kırkpınar Güreşlerinin Son Hazırlıkları Tamamlandı”, 10 Haziran 1963, s.1; **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 630, “Başpehlivan Kim Olacak?”, 21 Haziran 1963, s.1.

Tertip Komitesi, 1963 yılında güreşçilere verilen maddi hediyelere resmi olarak “ödül” ifadesinin kullanılmasını kabul etmiştir.¹³⁰⁵ Buna sebep olarak da güreşlere katılanların teşvik edilmesi, sporun ruhundaki amatörlük ruhunun yok edilmesinin önüne geçilmesi, sporcuların maddiyat ile örselenmesinin engellenmesi, daha başarılı müsabakaların çıkartılmasının temin edilmesi, seyir zevkinin artırılması olarak durum açıklanmıştır. Edirne Belediye Meclisi de ayrıca boylarında derece alan pehlivanlara altın ve gümüş kaplama madalya verilmesini kararlaştırmıştır. Yine ilk defa bu seneye mahsus, Kırkpınar pehlivanlarının her boyunda müsabakaya katılanların 6. sına da ödül verilmesi kararlaştırılmıştır.¹³⁰⁶

Her zaman final güreşine geçmeden evvel yapılan ağalık ihalesine, bir önceki yılda ihaleyi kazanan Ali Rıza Keleşoğlu girmiş ve koça 2.250 lira vererek, 1964 yılının da Kırkpınar Ağası olmuştur.¹³⁰⁷ Kırkpınar’da ağalık ihalesinin yükselmeyen ücreti de göstermektedir ki, ülkenin içerisinde olduğu darboğaz henüz aşılamamıştır. Ayrıca güreşler sırasında Ayçiçek yağı yerine bu yıl, Ayvalık’tan getirtilen 220 litre saf zeytinyağı kullanılmış, Amerikan bezinin gözlerdeki yağı temizlemede başarısız olması sebebi ile de 25 metre “mermerşahi” adı verilen daha yumuşak tesirli bir bez satın alınarak, pehlivanların hizmetine sunulmuştur.¹³⁰⁸ 1963 yılında ilk defa Kırkpınar’da özellikle alt boylarda sıklıkla görülen gayr-i nizami kıyafetin önüne geçebilmek adına, kispet ya da pırpıt giyme zorunluluğu getirilmiştir.¹³⁰⁹ 1960’lar Türkiye’inde maddi anlamda yaşanan zorluklar, özel kıyafetlerle yapılması gereken sporların malzemelerinin bulunmasında veya satın alınmasında birtakım zorlukların yaşanmasına da sebep olmuştur.

1963 yılının bir diğer üzerinde durulması gereken gelişmesi ise Larousse’un, “Encyclopedia Des Sports” adlı yapıtının sahibi olan Jean Dauven’in, dünya spor

¹³⁰⁵ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 625, “Kırkpınar Nasıllaşıyormuş”, 15 Haziran 1963, s.4.

¹³⁰⁶ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 606, “Kırkpınar Madalyaları”, 28 Mayıs 1963, s.1. Başta güreşen 4. Pehlivana 400, 5. Pehlivana 300, 6. Pehlivana 250 lira, başaltında güreşen 4. Pehlivana 325, 5. Pehlivana 250, 6. Pehlivana 200 lira, büyük ortada 4. Pehlivana 250, 5. Pehlivana 200, 6. Pehlivana 175 lira ödül verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz., **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 2741, “1963 Yılı Kırkpınar Güreşlerinin Son Hazırlıkları Tamamlandı”, 10 Haziran 1963, s. 1.

¹³⁰⁷ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 633, “Kırkpınar Ağasının Gazetemize Demeci”, 25 Haziran 1963, s.4; **Cumhuriyet Gazetesi**, “601. Kırkpınar’da Tarihe karıştı”, 24 Haziran 1963, s. 6.

¹³⁰⁸ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 630, “Kullanılacak Malzeme 220 Litre Saf Zeytinyağı”, 21 Haziran 1963, s.1.

¹³⁰⁹ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 631, “Alınan Kararlara Göre Kispet ve Pırpıt Mecburi”, 22 Haziran 1963, s.4.

tarihini değiştiren ve çağın en değerli atletlerinden söz ettiği eserinde, Dünya ve Avrupa serbest güreşinde 4 altın madalya sahibi Hüseyin Akbaş’a da yer vermiş, hatta Dauven, Kırkpınar Yağlı Güreşlerini de eserinde konu ederken, söz konusu güreşi dünyanın hali hazırda ilk günkü gibi devam eden ve pek çok “dünya şampiyonunun da membarı” olarak anlatan ifadelerle yer vermiştir.¹³¹⁰

602. Kırkpınar’da organizasyonlarda yaşanan sıkıntılar sebebiyle istenmedik hadiselerde yaşanmıştır. Bunlardan belki de en önemlisi Kırkpınar’a beklenenden daha fazla seyirci gelip de biletler tüketince, halkın yoğun izdihamına kayıtsız kalamayan belediye yetkilileri meydanın kapılarını açmış ve sonunda ağırlığı taşıyamayan açık tribünler çökmüş, çok sayıda yaralanma vakası meydana gelmiştir. Hatta panayır ve güreş alanında 43 çocuk kaybolmuştur.¹³¹¹ Panayırın sonuna gelindiğinde belediye, Kırkpınar Er Meydanının onarımı ve tribünlerinin yeniden inşası için şehir bütçesinden 860 lira bir ödenek ayırmak zorunda kalmıştır.¹³¹²

Edirne Valisi Sadri Sarp’ın da katıldığı, “Valiler için Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Toplum Kalkınması” konulu seminerden sonra 1963 yılı uygulama programı gereğince, Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Er Meydanında yapılması düşünölen tesisler hakkında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’ne geçerek, yetkililerle temaslarda bulunmuş, fizibilite çalışmaları için Selçuk Akbulut başkanlığında, mühendislerden oluşan teknik bir ekibin şehre gelmesini sağlamıştır. Bu arada yapılması planlanan tesislerin, Sarayıçi veya dışına mı yapılacağı, yönetimi olduğu kadar Edirne halkını da ikiye bölmüştür.¹³¹³

Sarayıçi’ni isteyenler genelde yerin orman arazisi olmasını, Kırkpınar ruhunun bozulmamasını, tarihi dokunun devamının sağlanması gibi sebepleri ileri sürerlerken, aksini iddia edenler, alanın ilerleyen yıllarda yapının beton olması sebebiyle yeterli olmayacağı ve mekânı daraltacağını, tesislerin mutlak surette sarayın arazisinin dışına

¹³¹⁰ **Cumhuriyet Gazetesi**, “4 Altın Madalya Kazanan Tek Güreşçi Hüseyin Akbaş”, 19 Temmuz 1962, s.6.

¹³¹¹ **Milliyet Gazetesi**, “Kanmaz Kırkpınar Başpehlivanı Oldu”, 24 Haziran 1963, s.8; Yılmaz, “Dual...”, a.g.e., s. 117; **Cumhuriyet Gazetesi**, “601. Kırkpınar’da Dün Tarihe Karıştı”, 24 Haziran 1964, s. 6.

¹³¹² **Cumhuriyet Gazetesi**, “Yatırımların İllere Göre Dağılışı”, 22 Mart 1963, s.3.

¹³¹³ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı. 622, “Kırkpınar Tesisleri”, 12 Haziran 1963, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Meydanı Nerede Olacak”, 11 Haziran 1963, s. 8.

ve mümkün olduğu kadar nehir taşkınlarının ulaşmayacağı bir noktaya inşasının tarihi dokunun muhafazasında da katkı sağlayacağı hususunda görüş beyan etmişlerdir.¹³¹⁴

Edirne’de karar noktasında, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü de konuya müdahil olmuş ve Sarayıçi’nde yapılacak bir tesisin sulardan muhafazası bir yana, akarsuyu engelleyeceğini, etrafında yapıları setlerinde yıkılmasına sebebiyet vereceğini rapor etmiştir.¹³¹⁵

Tüm bunların haricinde 3 Eylül 1963 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde tartışılan bir konuda, Türk güreşini kötüye gidişten kurtaracak esasların neler olduğu hususudur ki, bununla bağlantılı olarak 18 madde sıralanmıştır. Bunun Kırkpınar Yağlı Güreşlerini alakadar eden maddeleri;

- 1- Kırkpınar dâhil, Türk güreşini kendisine rant alanı olarak kullanan art niyetli iki-üç yöneticiden ivedilikle kurtulmak.
- 2- Federasyonun başına liyakatli, işe hâkim, teknik formasyonu ve bilgisi yerinde gençleri getirmek.
- 3- Türkiye’de güreşle ilgili kulüp, kurum, kuruluş ya da şahısların maddi anlamda takviyeleri hususunu prensip ve kurallarla belirli program dâhilinde sürekli hale getirmek.
- 4- Ülkenin her yerinde özellikle önceden (15 bölge) ayrılan yerlerde güreşi teşvik etmek, kulüp kurulmasını özendirmek,
- 5- Türk güreşlerinin en önemli ve verimli mecrası olan Karakucak ve Yağlı Güreşlerin tüzüğünü, (serbest güreş) nizamnamesi ile birleştirerek, uygulamaya geçmek, ilk ve sonbahar mevsiminde yılda iki defa olmak üzere Ankara’da “Karakucak Güreş Birincilikleri” ihdas ederken, Kırkpınar’ı ihmal etmeden, tüm şartlarıyla milli ve mahalli yağlı güreş örfümüze uygun müsabakalar tertip etmek, Kırkpınar’a hak ettiği özeni, ilgiyi göstermek.
- 6- Güreşin her türünü dağınık biçimde değil, bir bütün olarak ele alıp, kuvvetli, işinin ehli, teknik kabiliyeti yüksek antrenör veya usta eline bırakmak, her türlü disiplini sağlayacak sistemli çalışma ortamını oluşturmak, Federasyonu sürekli denetim altında tutmak.

¹³¹⁴ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı. 597, “Kırkpınar Er Meydanı Nerede Olmalı? Gelecekteki Gelişmeyi Hesaba Katmalıyız!”, 14 Mayıs 1963, s.1.

¹³¹⁵ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 600, “Yeni Er Meydanı Sarayıçi’nde Olamıyor”, 17 Haziran 1963, s.4.

7- Sporcuları Koruma Derneği teşkilatının Güreş Federasyonu ile işbirliğini temin etmek.

8- Mevcut ve lisanslı hakemlerin yeni bir revizyondan geçirerek, lisanslarını yenilemek, her güreş branşının yeni hakemlerinin yetişmesi için yeni seminerler, teknik takipler ve eğitim faaliyetleri tertip etmek.

9- Güreş Federasyonunun sınırlı kadrosunu genişletip, tüzüğünü güncellemek ve güreş türlerinin ihtiyaç duyduğu teknik ve alt yapı komitelerini oluşturarak güreşin ilerlemesi, geleneksel olanların değerini artırmasını temin etmek olarak sıralanmıştır.¹³¹⁶

Kırkpınar Yağlı Güreşleri altı asır süren bir organizasyon olması sebebi ile sadece Türkler açısından değil, dünya üzerinde de ilgi uyandıran bir kültürel miras değerini almıştır. Bu sebeple dokümanter film yapımcıları, özellikle de Amerikalı belgesel yapımcıları, ikinci defa 1963 yılında Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin çekimlerini yapmak adına Türkiye'ye gelmişlerdir.¹³¹⁷

1963 yılının güreş müsabakaları yerli yabancı pek çok konuğunda ağırlandığı bir yıl olduğundan ayrıca sıkı güvenlik tedbirleri de alınmıştır. Buna sebep kalabalıktan istifade ederek, yankesicilik yapan kişi sayısının arttığı istihbaratını alan, Edirne Emniyeti, sadece yankesicilik konusuyla iştigal edecek, 10 polis memurunu eğiterek sahaya sürmüştür.¹³¹⁸

Devlet her zaman yaptığı gibi yine 1963 yılı Edirne Kırkpınar Güreşlerine 25.000 liralık¹³¹⁹ bir ödeneği belediye uhdesine göndermiştir. Yapılan bu desteğin 1956 yılından itibaren aynı değerde olması, biraz sıkıntılı bir durum olsa da federasyonun başta olmak üzere, devletin ilgili tüm mercilerinin Kırkpınar'a verdiği değeri de göstermektedir. Elbette bu durum geleneksel yağlı güreşlerin olimpiyatı olan Kırkpınar'ın yıllarca, gelen hemen her hükümet tarafından desteklendiği anlamına da gelmiştir.

¹³¹⁶ TBMM Tutanak Dergisi (Cumhuriyet Sen), 2. Top. Yılı., (1. Dönem) Br: 104, C.14, 3.9.1963, s.180.

¹³¹⁷ Cumhuriyet Gazetesi, "Kırkpınar'ı Filme Alacak Amerikalı Televizyoncular Şehrimizde", 15 Haziran 1963, s.6.

¹³¹⁸ TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 1. Dönem, Br: 56, C.36, 12.2.1965, s.12.

¹³¹⁹ TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 1. Dön., Br: 58, C.14, 23.2.1963, s. 255.

Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin hakem hataları sebebiyle kaybolmaya başlayan değerini, yitirdiği önemini tekrardan sağlayabilmek adına, 1964 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Edirne Öğretmenler Cemiyeti ile Karakucak ve Yağlı Güreş komitelerini bir araya getirerek, alınması gereken tedbirler hakkında ayrıntılı olarak çalışmalarına başlamışlardır. Devlet Bakanı Melik Yolaç'ın Fahri Başkan¹³²⁰ olduğu bir organizasyon ile Burhan Sümersan'ın Genel Başkanlığında, Komite Başkanı Fuat Aydemir'inde destekleri ile ilk olarak 4 kişilik Hakem Heyetine, bir 4 kişi daha ekleyerek saha içindeki hataları en aza indirmeyi hedeflemişlerdir.¹³²¹

Ardından Devlet Demiryollarının güreş zamanı şehre ulaşımı rahatlatabilmesi adına ek seferler koyması için girişimde bulunulmuştur. İkinci sınıf mevkii olarak ayarlanan vagonların ücretleri de buna göre belirlenmiştir. Sabah saat 8.22'de Karaağaç'tan hareket edecek olan tren, 21.30'da da İstanbul'dan karşı seferini gerçekleştirmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki, Anadolu'da henüz karayolları tam manasıyla gelişmemiştir. Bu arada, 1964 yılı Kırkpınar panayırına Kırklareli Milli ve Mahalli Folklor ekibi de gelerek, eğlence müddetince ücretsiz halk gösterileri tertiplemiştir.¹³²² Ülke içerisinde onlarca panayır varken, devletin sadece Kırkpınar Yağlı Güreşleri için bu türden bir girişimin içinde olması, geleneksel panayırın değerini ortaya koyması açısından önemlidir.

603. Kırkpınar'ına alınan tedbirlerin kısmen de olsa faydası olmuş ve katılım 450 pehlivan ile rekor seviyeye ulaşmıştır. 5-7 Haziran 1964 tarihinde yapılması planlanan güreşlerin Belediye Encümenin aldığı karar neticesinde, 12-15 Haziran günleri arasında yapılmıştır.¹³²³ Müsabakalarda 170 kilo (20 teneke 1,5 asit oranında zeytinyağı) saf zeytinyağı kullanılmıştır.¹³²⁴ Bu arada Adil Atan, Sezai Kanmaz, İbrahim Karabacak gibi duayen pehlivanların müsabık olmadıkları güreşlere Mehmet Ali Yağcı ve Kara Ali pehlivanlar iştirak etmişlerdir. Güreşlere Hakem Heyeti kura çekerek başlamışsa da kurallar üç defa tekrar edilmiştir. İlk turda eşleşen Mehmet Ali ile Kara Ali'nin bir saat kırk beş dakika süren mücadele esnasında yumrukla rakibini

¹³²⁰ Cemal Gürsel ve Melik Yolaç, Edirne şehrinin mülki erkânı tarafından davet edilmişlerdir. **Milliyet Gazetesi**, "Gürsel ve Yolaç Kırkpınar'a Davet Edildi", 11 Haziran 1964, s.14.

¹³²¹ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Islah Ediliyor", 22 Nisan 1964, s.8.

¹³²² **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 933, "Folklor Ekibi Gösteriler Yapıyor", 13 Haziran 1964, s.1.

¹³²³ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kısa Haberler", 2 Mayıs 1964, s.8.

¹³²⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Rekor Denilecek Sayıda Pehlivanın İştirakiyle Dün Başladı", 12 Haziran 1964, s.8.

ekarte etmeye çalıştığı için ihtar alan Kara Ali, diskalifiye edilerek başpehlivanlık hayaline ulaşmadan Er Meydanından ayrılmıştır.¹³²⁵

Mehmet Ali Yağcı'nın Kırkpınar final güreşinde de bir arbede yaşanmış, Şaban Filiz'in ağabeyi sahaya girerek, Mehmet pehlivanı tekmelemiş, akabinde Yağcı pehlivanı destekleyen seyircinin de sahaya girmesi ile güvenlik zafiyeti bir defa daha ortaya çıkmıştır. Jandarmanın devreye girmesi ile pehlivanlara yeniden müsabaka yolu açılmıştır. Bu seferde Şaban pehlivanın kispeti yırtılmasına rağmen, hakemler Şaban pehlivanı mağlup saymayarak bir skandal karar daha almışlardır. Pazar günü, 170 dakika boyunca Er Meydanından galip çıkmayınca, Pazartesi günü müsabakalara devam edilmiş, Şaban pehlivanın kispeti tekrar yırtılınca, Koca Sabri pehlivanın geniş kispetini giymek zorunda kalmış, fakat o kispette paçasından sıyrılınca, artık Hakem Heyeti Mehmet Ali pehlivanı galip ilan etmek zorunda kalmıştır.¹³²⁶

1964 yılı Kırkpınar'ında ve aynı zamanda Cumhuriyet tarihinde bir ilk yaşanmış, ekonomi dünyasının lokomotif bankalar ve bir ulusal gazete her boyda dereceye giren pehlivanlara sembolik ve nakit ödüller vermişlerdir.¹³²⁷ Buna göre Ziraat Bankası her kategorinin birincisine ve Hakem Heyetinin seçtiği “en centilmen” pehlivana birer altın madalya verirken, İş Bankası, başpehlivana 500, başaltına 300, büyük ortaya 200, küçük ortaya 100 ve deste boylara 100 er lira para ödülü, Türkiye Kredi Bankası, başpehlivana bir kupa ve altın madalya, Emlak Kredi Bankası dereceye giren pehlivanlara özel yaptırılmış tabak, Türkiye Ticaret Bankası, her kategorinin birincisine birer çuval baklavalık un, Tercüman Gazetesi de her boyun birincisine kispet hediye etmiştir.¹³²⁸

¹³²⁵ **Milliyet Gazetesi**, “Başpehlivan Bugün Belli Olacak”, 15 Haziran 1964, s.8.

¹³²⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Baş Kurası Çekildi”, 15 Haziran 1964, s. 6; **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar'ı M. Ali Kazandı”, 16 Haziran 1964, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, “M. Ali Yağcı 1964 Yılı Başpehlivani”, 16 Haziran 1964, s. 6; Deste küçük boyda, Abdullah Özer, Ali Gümüşün “Kırkpınar Güreşleri” adlı eserinde bu isim Abdurrahman Özdemir olarak verilmiştir. Deste orta boyda, İbrahim Aslan, deste büyük boyda, Hakkı Tuz, küçük orta küçük boy, Abdullah Tuz, küçük orta büyük boyda, Sabri Acar, Bu bilgi Ender Bilar'ın Almanasında orta küçük ile orta büyük yer değiştirmiştir. Büyük orta boyda, Ayhan İnce, başaltında ise, Turan Şahin birinciliği almışlardır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 3054, “Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi”, 15 Haziran 1964, s.1.

¹³²⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, “602. Kırkpınar Bugün Başlıyor”, 11 Haziran 1964, s. 8.

¹³²⁸ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 3052, “Pehlivanlara Bankalar ve Çeşitli Teşekkürler Hediyeler Verecek”, 12 Haziran 1964, s. 1; 1964 yılında 1 gr. altın 14 liradır. Buna göre, başpehlivana verilen 1.750 lira, 125 gr. altına karşılık gelmektedir. **TBMM Tutanak Dergisi, (Millet Meclisi), 1. Dönem, Br. 56, C. 36, 12.02.1965, s.12.**

603. Kırkpınar’da dağıtılacak 41 adet altın madalyayı yine kuyumcu Abdullah Çanlı yapmıştır.¹³²⁹ Başpehlivan olan 27 yaşındaki Sındırgılı Mehmet Ali Yağcı’ya dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, altın kol saati ve kupa hediye ederken, müsabakanın nakdi ödülü olarak 1.750 lirayı da takdim etmiştir.¹³³⁰ Bu arada Edirne Belediyesi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinden 132.000 lira kazanmış ve bunun 76.000 lirasını organizasyon için harcamıştır.¹³³¹

1964 yılı Tarihi Kırkpınar için oldukça enteresan bir yıl olmuştur. Başta Kırkpınar Ağalığını kazanan Ali Rıza Keleşoğlu, Edirne’ye gelmemiş ve Kırkpınar Tertip Komitesi ile yaşadığı organizasyon ve ödeneklerle ilgili tartışmalar neticesinde, komisyon üyelerinin de itirazları sebebi ile 10 Haziran’da (Çarşamba) görevinden azledilmiş, yerine Belediye Meclis Üyesi Hasan Vatan 1964 yılı ağası olmuştur. Yaşanan bu olumsuzluklar karşısında artık ağalık görevi de halk arasında değerini günden güne yitiren bir müessese haline gelmeye başlamıştır.¹³³² Bu yaşanan olumsuzlukta, bundan önce pehlivanların itirazları, hakeme saldırmaları, dilediği rakibi gelmeyince, isyan ederek Er Meydanını terk etmeleri, Türk Yağlı Güreşi genelinde, Kırkpınar özelinde yapılan yanlış uygulamaların, ritüellerin değerinin azalışının, geleneksel ata sporunun kimliksizleştirilmesi yönündeki en belirgin durumları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu sıkıntılı hallere rağmen final güreşlerinden önce, 1965 yılı için yine ağalık ihalesi yapılmış ve ortaya konan koça en yüksek teklif olan 1300 lirayı, Elçili Köyünden Hakkı Meriç vermiştir.¹³³³

Kırkpınar Er Meydanında bunlar olurken, çayırın dışında güreşin yeniden canlandırılması ve Sarayıçi’ne taşınması noktasında, yoğun gayretleri olan Edirne Belediye Başkanı, Başhakem, Tertip Komitesi üyesi Ekrem Demiray, 16 Haziran 1964 tarihinde vefat etmiştir.¹³³⁴

¹³²⁹ Kırkpınar altın kemerinin ustasıdır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “602. Tarihi Kırkpınar Bugün Törenle Başlıyor”, 12 Haziran 1964, s.8.

¹³³⁰ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Rekor Denilecek Sayıda Pehlivanın İştirakiyle Dün Başladı”, 13 Haziran 1964, s.8.

¹³³¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar’ın Karı”, 18 Haziran 1964, s.8.

¹³³² **Cumhuriyet Gazetesi**, “M. Ali Yağcı 1964 Başpehlivanı!”, 16 Haziran 1964, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, “602. Kırkpınar Başlıyor”, 11 Haziran 1964, s.8.

¹³³³ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 3052, “Kırkpınar Ağası”, 12 Haziran 1964, s.1.

¹³³⁴ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 3056, “Ekrem Demiray’ı Bugün Toprağa Veriyoruz”, 17 Haziran 1964, s.1.

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin önemli bir misyonu da Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Türk Serbest Güreş Milli Takımına pehlivan vermektir. Elbette manevi duyguların dışında hiçbir yan getirisi olmayan Milli Mayoyu giymek, zaman zaman profesyonel güreşen pehlivanlara zor gelmiştir. Elbette sadece güreşte değil, diğer spor branşlarında da sporcuları maddi-manevi desteklenmesi önemlidir. Örneğin, sporculara elde ettikleri ya da edecekleri başarıların ardından derecelerine ve iştirak edilen organizasyonun önemi kapsamında maddi katkı sağlanması, sporu bıraktıktan sonra yine aynı camia içerisinde istihdam edilmesi, yapılan işin konsantrasyonunun artırılmasında önemli bir faaliyettir. Ama uzun yıllar bu uygulama kanunlaşmadığından, milli sporcu olmak, manevi tatminden öteye geçmemiştir. Bunun bir örneği de Kırkpınar pehlivanı Mehmet Ali Yağcı'dır. Japonya'daki olimpiyat oyunlarına giderken bir derdi olmayan pehlivan, nedeni bilinmeyen bir sebepten ötürü, Tokyo'da güreşemeyeceğini ifade edince, federasyon yetkilileri zor durumda kalmışlardır. Yaşanan gelişme üzerine, Güreş Federasyonu yetkilileri ile Kırkpınar Tertip Komitesi üyeleri bir araya gelerek, M. Ali Yağcı'nın olimpiyat oyunlarında gösterdiği "özverisiz" tavır karşısında bir daha Kırkpınar'da pehlivanı güreştirmeme kararı almıştır. Bu Türkiye Cumhuriyeti Kırkpınar tarihinde de bir ilk olmuştur.¹³³⁵

26 Şubat 1965 yılında TBMM'nin Cumhuriyet Senatosunda, Beden Terbiyesi Teşkilatının faaliyetlerinin modern esaslara göre yürütülmediğinden ve sporun kitlelere mal edilmediğinden, amatör sporcularla ilgilenilmediğinden ötürü dönemin hükümeti eleştirilmiştir.¹³³⁶ 27. ve 28. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin programında "Beden eğitimi alanında daha yeterli teşkilatlanma çalışmaları hızlandırılacak ve yurdun bütün il ve ilçelerinde gençliğin yararlanabileceği spor alan ve tesislerini süratle tamamlamaya çalışılacaktır" şeklinde spora yer verilmişse de devletin bu dönemde yaşanan ekonomik sıkıntılar sebebi ile spora ve sporcuya yatırım yapamadığı tespit edilmiştir. Bunun örneği, tamamlanmayan tesisler, vaat edilen fakat yapılmayan spor kompleksleridir. Devletin desteğinin azlığını ülkenin uluslararası

¹³³⁵ M. Ali Yağcı, 1965 Kırkpınar güreşlerinde kol bağlamıştır. *Cumhuriyet Gazetesi*, "M. Ali Yağcı Kırkpınar'a Artık Alınmayacak", 22 Ekim 1964, s.8; M. Ali Yağcı, 1965 Kırkpınar güreşlerinde kol bağlamıştır. *Milliyet Gazetesi*, "Kırkpınar Törenle Açıldı", 12 Haziran 1965, s.29.

¹³³⁶ TBMM Tutanak Dergisi (Cum. Sen), 4. Top. Yılı., (1. Dönem) Br: 47, C.25, 26.2.1965, s.362; TBMM Tutanak Dergisi (Cum. Sen), 5. Top. Yılı., (1. Dönem) Br: 3, C.31, 3.11.1965, s.20.

platformlarda yer alma sıklığına, mücadele ettikleri branşlara ve buralarda alınan derecelere göre ifade edebilmekte mümkündür.¹³³⁷ 1965 yılında Fahri Ürgüplü'nün kurduğu 29. T.C. Hükümeti, sporun her branşının geliştirilerek, kaliteli, ahlaklı, disiplinli idmanlılar yetiştirilmesini, okul dışı bir faaliyet olarak da sporun çocuklar ve gençler arasında yapılmasının teşvik edilmesini öngören bir Hükümet Programı hazırlamışsa da spor ile ilgili kısmı kendine pek fazla uygulanma alanı bulamamıştır.¹³³⁸

Bu bağlamda, 1965 yılı Er Meydanının beklediği alt ve üst yapı yatırımlarını alamadığı bir yıl olmuştur. Çünkü 604. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreş müsabakalarının düzenlenmesinden 20 gün önce, Tunca Nehrinin taşması sebebi ile meydana temizleyebilmek adına panayır tehir edilmiştir. Bu yılın güreşlerini devlet erkânından pek çok üst düzey yönetici ve Dünya Serbest Güreş Şampiyonları Celal Atik, Gazanfer Bilge, Mustafa Dağıstanlı gibi namılı pehlivanlar da takip etmiştir.¹³³⁹ Güreşler, 11-13 Haziran 1965 Cuma günü gelenekselleşen törenler ile birlikte başlamıştır. Bu Kırkpınar'a 250 pehlivan kayıt yaptırırken, Güreş Milli takımının yönetici ve antrenörleri de müsabakalar için Edirne'ye gelmişlerdir.¹³⁴⁰ Antrenörlerin zaman zaman Kırkpınar'a gelmesi de göstermektedir ki, Güreş Federasyonu Kırkpınar'ı, uluslararası arenada ülkeyi temsil edecek güreşçilerin membaı olarak görmektedir. Çünkü yağlı güreş güç, koordinasyon ve fizik kondisyonunun en üst seviye de olmasını gerektiren bir güreş türüdür. Bu düşünceden hareketle minderden yağlı güreşe geçmek, bir pehlivan için üst seviye de bir alana geçmektir.

Kırkpınar aslında bir ekol olması sebebi ile de önemli bir organizasyondur. Bu tertibi kıymetli hale getiren gelişmelerden belki de en değerlisi çeşitli devlet kurumlarının, bu eski kültüre ilişkin eşantıyon ya da hatıra nitelikli üretimler yapmasıdır ki, bunlardan birisi de hatıra pulu ya da ilk gün zarflarıdır. 1965 yılının bu husustaki girişimini, yine Türkiye Posta İşletmeleri yerine getirmiştir. Posta

¹³³⁷ Nuran Dağlı-Belma Aktürk, **Hükümetler ve Programları I**, 1920-1960, TBMM Kütüphane – Döküman ve Tercüme Müdürlüğü Yay., No:12, Ankara, 1988, s.16-51.

¹³³⁸ Aykın-Bilir, **a.g.m.**, s. 242-245; Dağlı-Aktürk, **a.g.e.**, s. 72-88.

¹³³⁹ Yılmaz. “**Cumhuriyet...**”, **a.g.e.**, s.122.

¹³⁴⁰ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 650, “1965 Yılı Kırkpınar Güreşleri Başladı”, 14 Haziran 1965, s. 1; **Milliyet Gazetesi**, “Kısa...Kısa...Kısa...”, 15 Mayıs 1965, s.8; Güreş Federasyonu yetkilileri Celal Atik, Nasuh Akar, Yavuz Bayraktar, G. Menemencioğlu'dur. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Başladı”, 11 Haziran 1965, s.8. **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Başlıyor”, 11 Haziran 1965, s.13.

işletmelerinin bastığı pul ve yaptırdığı mühür, 604. Kırkpınar olmasına rağmen hesap hatası sebebi ile 603. Kırkpınar Yağlı Güreşleri adı ile tedavüle girmiştir.¹³⁴¹ Bu haliyle de kolleksiyonerler için oldukça kıymetlidir.

Ayrıca 1964 yılında hazırlanan ve yürürlüğe 1965 yılından itibaren girmiş, Yağlı ve Karakucak Güreş Talimatnamesi için Edirne Belediyesi'nde başkanın önderliğinde, sabah saatlerinde Hakem Heyeti ile bir toplantı yapılmış ve görüşleri alınmıştır. Toplantıdan çıkan bir önemli görüşte, yerel gazetelerde 11 Haziran sabahından itibaren talimatnamenin yayınlanması, bu sayede halkın gelişmelerden haberdar olmasının sağlanmasıdır. Bundan önce Kırkpınar'a yönelik bir talimatnamenin yayınlanması hadisesi de bir ilktir. 25 maddeden oluşan talimatnamenin en önemli tespitleri şunlardır;

1. Edirne'mizin Tarihi Sarayıçi mesiresinde her yıl yapılmakta olan ananevi "Kırkpınar Türkiye Başpehlivanlığı" güreşleri yağlı güreşte yer alan tüm sınıflar (deste küçük, deste orta, deste büyük, küçük orta küçük boy, küçük orta büyük boy, büyük orta, başaltı ve baş) üzerinden ve bu talimatnameye uygun olarak yapılır.
2. "Türkiye Başpehlivanlığı" her yıl Sarayıçi Er Meydanı'nda yapılmakta olan ananevi Kırkpınar Güreşlerinin başpehlivanı; "Türkiye Başpehlivanı" adını alır. Türkiye Yağlı Güreş Başpehlivanlığı unvanı, başka hiçbir müsabakada alınamaz." ifadesi yer almıştır.
- 3.Eş tutma hadisesi hakemin kura çekmesi ile gerçekleşecektir.
- 4.Her pehlivan kendi boyunun güreşlerinden evvel yarım saat önce kispeti ile hazır olacaktır.
5. Müsabakalarda tek tip kıyafet olan kispet giyilir. Alt boylarda pırıpt kullanılabilir. (Deste)
6. Yağlı güreş bir muvazene (denge) sporu olduğundan göbeği yıldız gören, açık düşen yenik sayılır.
 - 6 a. Hasminin ayaklarını yerden kesmek.
 - 6 b. İki el arka tarafta yere dayalı olduğu halde parende yapmak, müsabakayı kaybetmek anlamına gelir.

¹³⁴¹ www.pulvepostalar.com/spor-konulu-damgalar/#ip-carousel-1443 (Erişim Tarihi: 14.10.2019).

7. Güreşi başlatmak, durdurmak ya da neticelendirmek hakemin inisiyatifindedir.
8. Pehlivanların hiçbiri hakemlerin izni olmaksızın sahayı terk edemez.
9. Hakem Heyeti tarafından herhangi bir güreşi kendi boyundan üst bir boy ile isterse güreşebilir.
10. Kurt kapanı oyunu kesinlikle yasaktır.
11. Pehlivanın kispeti yırtılırsa bir defaya mahsus 10-25 dakika değişim molası verilir. Ama sürekli başına geliyorsa yenik addedilir.
12. Pehlivanlar hakemin izni olmadan sahayı terk ederlerse yenik sayılırlar.
13. Müsabakalarında yenilmeyen pehlivanlar boylarının birincisi olurlar.
14. Hakem Heyeti an az 5, en fazla 7 kişiden oluşturulur.
15. Cezai Hükümler istisnasız uygulanır.
16. Hakemin pehlivan ile münasebetinde taraf tutmasına yönelik bir madde olup, hakemlik vazifesinin sonlanmasına kadar gidebilir.
17. Pehlivanlar doktor denetiminden geçmesine ilişkin bir madde de mevcuttur.¹³⁴²

Bu gelişmelerle başlayan 604. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ikinci günündeki (Cumartesi) başpehlivanlık müsabakalarında, ilk tura 13 başpehlivan kol bağlarken¹³⁴³, Düzceli Rahmi pehlivana, yaşı itibari ile müsabakalardan kendi isteğiyle 100 lira verilmesi kayd-ı şartıyla çekilmesi teklifi yapılmış ve bu talep kabul görmüştür.¹³⁴⁴

13 Haziran Pazar günü yapılan mücadelelere, 30.000'in üzerinde seyirci katılmış, yoğun ilgi sebebi ile biletler 10 liradan 20 liraya kadar yükselmiştir. Bu minvalde başpehlivanlığın 2. tur güreşlerinde M. Ali Yağcı, Şaban Filiz ile karşılaşmış ve aralarındaki müsabaka oldukça ilginç bir şekilde cereyan etmiştir. M. Ali Yağcı, Şaban Filiz'i güreş esnasında kurallar dışına çıkarak birkaç defa boğmaya kalkmış,

¹³⁴² **Edirne Gazetesi**, Sayı:647, “Yağlı ve karakucak Müsabakalarına Ait talimatname Yayınlandı.”, 11 Haziran 1965, s.1.

¹³⁴³ Kara Ali (Çelik), Mustafa Bük, Şaban Filiz, M. Ali Yağcı, Turan Şahin, Nazmi Uzun, Sezai Kanmaz, Hasan Şahin, Göçmen Recep, Cemal Tosun, Ülfettin Çekmece, Kemal Tokmak, Düzceli Rahmi Yılmaz, “**Dualı...**”, a.g.e., s. 122-126.

¹³⁴⁴ 1965 yılında altının (külçe) gramı 14,01-14,15 liraya kadar çıkarken, (Temmuz 1965 itibariyle) 100 liraya 7,5 gr altın yapmıştır. **TBMM Tutanak Dergisi, (Millet Meclisi), (1. Dönem), Br: 56, C.36, 12 Şubat 1965**, s. 94-96.

durum Kule Hakemleri tarafından fark edilmiş ve Yağcı ilk olarak ikaz edilmiştir. Ardından M. Ali Yağcı aynı pozisyonda ısrar edince, seyirciler durumu protesto etmeye başlamış, bunun üzerine kenardaki hakemler sahaya girmek sureti ile meydan hakemini uyarmış, M. Ali Yağcı'yı, Şaban Filiz'in üzerinden almışlar sa da Şaban pehlivan bu sırada baygınlık geçirmiştir. Saha bir anda taraftarla dolunca polis devreye girmek zorunda kalmış, Yağcı rakibini faullü yendiği için hakemler oyunu kabul etmemiş, bunun üzerine M. Ali Yağcı sahayı terk etmiştir. Araya giren Mustafa Dağıstanlı, Celal Atık, Gazanfer Bilge, M. Ali Yağcı pehlivanı müsabakaya dönmeye ikna etmişlerdir. Ancak Şaban Filiz seyirci desteğini de ardına alınca, M. Ali Yağcı pehlivan daha agresif bir güreşi tercih etmiş, sertleşen müsabakayı hakemler Şaban pehlivan lehine bitirerek, M. Ali Yağcı 'yı diskalifiye etmişlerdir. Fakat bu güreşin devamında Şaban pehlivan, İzmirli Kara Ali'ye yenilince, Ordulu Mustafa Bük ile finali M. Ali Yağcı pehlivan yapmıştır. Bu iki pehlivan arasındaki mücadelenin 19. dakikasında dış kazık, ters paça oyunu ile Kara Ali (Çelik), rakibini alt edince, 1965 yılının başpehlivanı olmuştur.¹³⁴⁵ Er Meydanında yaşanan mevcut gelişmelerin ardından, "en centilmen" pehlivan seçimine gidilmiş ve Hakem Heyeti'nin tercihiyle 1965 yılının kazananı Kerim Çakır olmuştur.¹³⁴⁶

1966 yılı Kırkpınar Ağalığını Dünya, Avrupa ve Olimpiyat Şampiyonu Gazanfer Bilge 1.825 lira ile kazanırken, başa güreşen pehlivanların ilk üçüne, 1.750, 1000, 800 lira şeklinde para ödülleri dağıtılmıştır.¹³⁴⁷ Edirne Belediyesi, 604. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinden 150 bin liralık hasılat elde etmiştir.¹³⁴⁸

1965 yılının bir diğer önemli gelişmesi de ilk defa Edirne şehrinde, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin dokümanter yapısının geliştirilmesi adına, Şehir Müzesi

¹³⁴⁵ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar'da İkinci Gün", 13 Haziran 1965, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "K. Ali Şampiyon", 14 Haziran 1965, s.11; Ayrıntılı bilgi için bkz., **Cumhuriyet Gazetesi**, "Başpehlivan Kara Ali", 14 Haziran 1965, s.8.este küçük boyda Beytullah Bilgiç, deste orta boyda İsmet Yıldız, deste büyük boyda Tefik Köksal, küçük orta küçük boyda kerim Çakır, küçük orta büyük boyda Âdem Kazan, büyük ortada Fehmi Özkan, başaltında Hüseyin Yiğit birinciliğe uzanmışlardır. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 649, "Kırkpınar Sona Erdi", 14 Haziran 1965, s.1; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 650, "Türkiye Yağlı Başpehlivanı Kara Ali Oldu", 14 Haziran 1965, s.1.

¹³⁴⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Başpehlivan Kara Ali", 14 Haziran 1965, s.8.

¹³⁴⁷ Başpehlivanlık dördüncüsüne 600, beşincisine 500, altıncısına 400 lira, Başaltı birincisine, 1000, ikincisine 700, üçüncüsüne 600; büyük orta birincisine 700, ikincisine 500, üçüncüsüne 400 lira, ayrıntılı bilgi için bkz; Bilar, a.g.e., C.II, s.269-270; **Milliyet Gazetesi**, "K. Ali Şampiyon", 14 Haziran 1965, s.11.

¹³⁴⁸ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 966, "Belediye Güreşlerden 170 bin Lira Topladı", 21 Haziran 1966, s.1

Müdürlüğü tarafından, Kırkpınar Tarihi ile ilgili Müze binası içerisinde bir köşe hazırlanmasına karar verilmiştir. Özellikle Kırkpınar'da efsaneleşen iki isim Kurtdereli Mehmet ile Adalı Halil üzerinden panayıra ilişkin elde edilebilen eşyalardan oluşturulan bu serginin her geçen yıl edinilen bilgi ve belgelerle büyütülmesi hedeflenmişse de günümüzde bunun yeterli bir düzeyde olduğunu söylemek pek doğru olmayacaktır.¹³⁴⁹ Aynı yıl içerisinde İngiliz devlet kanalı olan BBC'de Kırkpınar Yağlı Güreşleri hakkında, 7 dakika 40 saniyelik bir belgesel hazırlayarak takipçilerine sunmuştur.¹³⁵⁰

1966 yılına gelindiğinde, Kırkpınar Yağlı Güreşleri artık bilinen küçük yerleşim yerlerinde kurulan panayır kavramından sıyrılmış, eğlence maksatlı geniş katılımların olduğu, yoğun bir fuar alanına sahip şenlik organizasyonu haline getirilmiştir.¹³⁵¹ Kırkpınar'ın panayırdan, şenlik ortamına geçmesi, organizasyonun geldiği evreyi göstermesi açısından da önemlidir. Şenliğe evirilen tertip aynı zamanda bir fuar havasına da bürünmüş, geniş kitlelere hitap edebilmek adına eğlence ortamlarına kavuşturulmuş, konserler, sergiler, yarışmalar düzenlenmeye başlamıştır. Buradaki temel maksat Kırkpınar'ın ruhunun yılda bir defa dahi olsa, kısa süreliğine ülkenin tamamına egemen olmasını temin edebilmektir.

1966 yılının 13 Haziran Pazartesi günü Kırkpınar, ilk defa bir hafta öncesinden şenlik havasında başlamış ve bundan sonra da sürekli aynı programla sürdürülmüştür. Vatandaş Gazetesi'nde uzun aradan sonra Kırkpınar Şenliği programı yayınlanmıştır.¹³⁵²

Edirne Turizm ve Tanıtma Derneği 1966 yılının Kırkpınar'ının bir şenlik havasında geçebilmesi için hazırlıklara birkaç ay evvelden başlamıştır. Dernek adı

¹³⁴⁹ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 647, “Müzede Kırkpınar Köşesi Açıldı”, 11 Haziran 1965, s.1. Günümüzde özel teşebbüslerle de bu olgu desteklenmeye çalışılmaktaysa da (Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği) yeterli değildir. Bu zenginliğin desteklenmeye hali hazırda ihtiyacı bulunmaktadır.

¹³⁵⁰ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43447416> (Erişim Tarihi: 14.10.2019).

¹³⁵¹ Panayır, kelimesi Yunanca'daki “pan=tüm”, “egyris= kalabalık” kelimelerinin birleşmesinden türemiştir. Panegiri, festival, bayram, kurultay olarak da kullanılan sözcüğün cümle karşılığı ise, küçük yerleşim yerlerinde alışveriş için yılın belirli günlerinde belirli çevrelerden gelen alıcı ile satıcının buluşma noktasıdır. Türk Dil Kurumu Komisyonu, **Türkçe Sözlük**, TTK Yay., 1998, Ankara, s. 1757; Fransızcadaki, “gala= şenlik, festival” sözcüğünden alıntıdır. Cümle anlamı olarak belirli günlerde yapılan daha çok eğlence maksatlı düzenlenen gösteri, sevinç ve neşeye verilen addır. Vedat Çalışkan, “Türkiye’de Geleneksel Panayırlar: Birbirine Bağlı Bir Sistemde Çözülme ve Kültürel Fonksiyonlarda Kayıplar”, **TÜCAUM**, 30. Uluslararası Coğrafya Sempozyum Kitabı, Ankara, 2018, s.1320-1321.

¹³⁵² **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 3665, “Kırkpınar Şenlikleri Bugün Yapılacak Bir Törenle Başlıyor”, 13 Haziran 1966, s.1.

altında ilk defa Kırkpınar'a iştirak etmiş olan kurumun ilk faaliyeti de “Turizm Kervanı” adlı gösterileri ile beraberinde düzenledikleri kortejdir. Bunun yanı sıra yine dernek, gönüllüleri vasıtasıyla farklı bir etkinlik olan “yavaş bisiklet” yarışı yapmış, ardından düzenlediği toplantılar aracılığıyla Türk ata sporunun, öncelikle kendi toplumuna tanıtılması noktasında yoğun bir çabaya girişmiştir. Ayrıca Edirne Borsa Salonunda, Edirne Erkek Öğretmen Okulu ve Uzunköprü Lisesi öğrencileri tarafından resim ve el işi sergileri açılmış, Belediye bandosu bir hafta boyunca şehir merkezinde muhtelif yerlerde konserler vermiş, Cumhuriyet Sineması bahçesinde Halk Müziği Konserleri tertiplenmiş, şehir stadyumunda Ticaret Lisesi Okul Aile Birliği ile farklı şehirlerden gelen 16 folklor ekibinin katıldığı yöresel dansların yapıldığı gösteriler düzenlenmiş, Fenerbahçe Spor Kulübü ile Edirne Spor bir maç yaparak, radyo, basın-yayın ve televizyonun dikkatini şehre çekmeye çalışmış, Edirne (Cumhuriyet) Kız Enstitüsü “1966 Moda Defilesi” adı altında öğrencilerinin biçki dikiş maharetlerini sergilemesini sağlamış, Türk Kadınlar Birliği tarafından “Tarihi Sünnet Düğünü” gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyet uzun bir aradan sonra Kırkpınar’ın ritüeli olan “sünnet” olgusunun yeniden güreş programına alınmasını sağlamıştır.¹³⁵³

14 Haziran günü başlayan at yarışları, şenlik programını daha heyecanlı hale getirmiştir. Bu sayede Kırkpınar Yağlı Güreşleri ilk defa bir panayırdan çok “şenlik” havasına bürünmüştür. Ancak Edirne Belediyesi için organizasyon bozuklukları sebebi ile dönemin basın-yayın organları tarafından kuvvetli eleştiriler yapılmıştır.¹³⁵⁴

30 Mart 1966 tarihinde Edirne Valisi Ferit Kudret, devlet tarafından sözü ve talimatı verilen Kırkpınar tesislerinin yapılmaması üzerine, Ankara’ya durumu öğrenebilmek adına gelmiş, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’ndeki yetkililerden mezkûr işlem için gerekli olan tüm evrakın teslim edildiğini ifade etmesine rağmen istediği kayıtlar bulunamamıştır. Vali beyde yaşanan bu durumu dönemin Başbakanı

¹³⁵³ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 961, “Kırkpınar Şenlikleri Büyük Bir Neşe İçerisinde Başarı ile Devam Ediyor”, 15 Haziran 1966, s.1; Anadolu Ajansı İbrahim Özkan’ı güreşleri takip etmesi maksadıyla şehre göndermiştir. Bunun yanı sıra Refi Cevat Ulunay ile Eşref Şefik’te müsabakalara kendi sayfalarında yer vereceklerdir. **Edirne Gazetesi**, Sayı: 964, “Yurt Çapında İlgi Uyandıran Kırkpınar Festivali Başlıyor”, 18 Haziran 1966, s.1.

¹³⁵⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar’da 220 Litre Zeytinyağı Harcandı”, 21 Haziran 1966, s.8.

Demirel'e bildirmiş, Beden Terbiyesi Müdürlüğü'ndeki görev ihmâli olan personelin iş akitlerinin sonlandırılmasını talep etmiştir.¹³⁵⁵

Tüm bu ihmallere rağmen Kırkpınar Yağlı Güreşlerine her geçen yıl yerli ve yabancı pek çok turist ilgi göstermeye devam etmiştir. 17 Haziran Cuma günü, geleneksel törenleri ve Selimiye Camiinin iki minaresi arasına gerilen Türk bayrağının ardından, başpehlivanların Er Meydanına mülki erkânla birlikte kortej eşliğinde yürünmesiyle şenlik başlamıştır. 1966 yılında yağlı güreş müsabakalarına 192 pehlivan kayıt yaptırmıştır. Bu pehlivanlar arasında geçen yıl Kırkpınar'a katılmayacağını kamuoyuna duyuran Mehmet Ali Yağcı pehlivan en ilgi çeken müsabık olmuştur. Bu arada basın-yayın organlarında bu tarihe kadar düzenlenme tarihi yanlış verilen, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tertip sayısının, tüm gazetelerde ilk defa doğru olarak verilmeye başlandığı tespit edilmiştir.¹³⁵⁶

605. Kırkpınar Yağlı Güreşleri başlamadan önce meydanda Bulgaristan'dan gelen 43 kişilik folklor ekibi gösteriler yapmış ve yabancı televizyon şirketleri güreşleri filme almışlardır.¹³⁵⁷ Cumartesi günü 13 başpehlivan ile saat 17.30'da başlayan müsabakalara Göçmen Süleyman çıvgar yaptığı gerekçesi ile diskalifiye edilirken, Rahmi Keskin ve İbrahim Zengin ise yaşları sebebi ile başpehlivanlık güreşlerine alınmamıştır.¹³⁵⁸

Başpehlivanlık final müsabakasından önce ortaya konan koça geçen yıl (1965) olduğu gibi bu yılda en yüksek meblağı, 3.066 lira ile Dünya, Avrupa ve Olimpiyat Şampiyonu Gazanfer Bilge vermiştir.¹³⁵⁹

Başpehlivanlık için yapılan müsabakada da Ordulu Mustafa Bük ile Mehmet Ali Yağcı karşılaşmıştır. Mehmet Ali Yağcı'nın faullü boyundurukları sonucunda ihtarlar alan pehlivan, kararları hiçe sayarak, bundan önce yaptığı gibi yine Er

¹³⁵⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Edirne Şikâyetçi", 30 Eylül 1966, s.8.

¹³⁵⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Herkese Açık", 15 Haziran 1966, s.8.

¹³⁵⁷ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar, Dün Törenle Açıldı", 18 Haziran 1966, s.16; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 362, "Bulgar Folklor Ekibi Geldi", 17 Haziran 1966, s.1.

¹³⁵⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Yarın Edirne'de Başlıyor", 16 Haziran 1966, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar'da 220 Litre Zeytinyağı Harcandı", 21 Haziran 1966, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "Tarihi Kırkpınar şenliği Başlıyor", 13 Haziran 1966, s.10; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Kötü bir Organizasyonla Başlıyor", 17 Haziran 1966, s.8; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 3669, "Tarihi Kırkpınar Güreşleri Bugün Mutat Merasimle Başlıyor", 17 Haziran 1966, s.1.

¹³⁵⁹ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 965, "Kırkpınar Ağası", 20 Haziran 1966, s.1.

Meydanını terk edince, müsabakadan Mustafa pehlivan¹³⁶⁰ galip ayrılmış ve böylece Türkiye Başpehlivanı unvanının da sahibi olmuştur.¹³⁶¹ Bu arada zaman zaman Türk pehlivanları Er Meydanında yabancı güreşçilerle de karşılaşmışlardır. Bunlardan birisi de Ordulu Mustafa pehlivanın, Bulgar Omikalof ile yaptığı ve kazandığı müsabakadır.¹³⁶²

Ancak 1966 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, en fazla eleştiriyi Edirne Belediyesi ve Tertip Komitesi almıştır. Şehre gelen yabancı basın mensuplarını (13 kişi) rahat ettirmek bir yana koğuş biçiminde yatakhanelerde, üzerlerinde 10 binlerce liralık makinalarıyla uyumak zorunda bıraktığı için ülke imajını zedelemekle suçlanmışlardır. Buna mukabil Belediye'nin, Kırkpınar güreş organizasyonundan 170 bin lira kazandığı, meclis kararı ile profesyonel olan Edirnespor'unda yine bu sayede Fenerbahçe ile yaptığı müsabakadan 60 bin lira kazanç elde ettiği, toplamda 230 bin lira şehre girdi sağlanmasına karşılık, organizasyonun dağınık bir idari mekânizmayla, basit bir piknik havasında yönetilmiş olduğu gazetelere yansımıştır.¹³⁶³

Bu arada 1967 yılı Kırkpınar'ı Türk Serbest Güreş Milli Takımına pehlivan seçimleri içinde fırsat vermiş, Güreş Federasyonu, Kırkpınar vesilesi ile 15 adet antrenör göndererek beğendikleri ve milli takıma önerdikleri pehlivanları rapor etmelerini istemiştir. Raportörler federasyona Bigalı Saffet, Hendekli Ömer Keskin, Hendekli Ekrem, Karamürselli Aydın Demir, Dereköylü Yaşar Temel, Çanakkaleli

¹³⁶⁰ Ordulu Mustafa Bük, Standart Düdüklü Tencere fabrikasında çalışmaya başlamıştır. 2.000 lira maaş ile çalışmaya başlayan Mustafa pehlivan, yakın zamanda minder güreşinde de şansını deneyecektir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kısa...Kısa...Kısa”, 9 Temmuz 1966, s.8; Cumhuriyet Gazetesi, “*Ordulu Mustafa Başpehlivan Oldu*”, 20 Haziran 1966, s.8.

¹³⁶¹ Deste küçük boyda birinci Mustafa Korkmaz, deste orta boyda birinci Lütfü Özdemir, deste büyük boyda birinci Ramazan Börekçi, küçük orta küçük boyda birinci Abdurrahman Kahveci, küçük orta büyük boyda birinci Tevfik Köksal, büyük orta boyda birinci Mustafa Yıldız, başaltında birinci Eyüp Aslan olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz.; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 965, “*Kırkpınar Güreşleri Dün Sona Erdi*”, 20 Haziran 1966, s. 1. Başaltı derecelendirmesinde Ali Gümüş, “Kırkpınar Güreşleri” adlı eserinde üçüncülük için Enver Keskin ismini vermiştir. Fakat üçüncülük kürsüsüne çıkan Ramazan Düzgün olurken, bu pehlivan dördüncülüğü elde etmiştir. 14 güreşçinin kispeti yırtılmış, 32 güreşçi açık düşmüş, 347 adetinın sırtı yere gelmiş, 2 güreşçi itiraz etmiş, 1 müsabakada ciddi sorun çıkmış, 1 pehlivan ceza almış, 12 pehlivan pes etmiş, 405 müsabaka yapılmış, 150 m. mermerşahi bezi harcanmıştır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kırkpınar'da 220 Litre Zeytinyağı Harcandı*”, 21 Haziran 1966, s.8.

¹³⁶² Karadeniz Ereğlisi'nde yapılan yağlı güreş müsabakasını yine Kara Ali ile karşılaşan Ordulu Mustafa pehlivan “pes” dedirterek kazanmıştır. Ancak güreşlerin en ilginç tarafı kendisine meydan okuyan pankreas güreşçisi Bulgar Omikalof'u da Mustafa pehlivanın “pes” dedirterek mağlup etmesi olmuştur. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Ordu Mustafa Bulgar Güreşçiyi Pes Ettirdi*”, 19 Temmuz 1966, s.8.

¹³⁶³ **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Biraz Toz, Biraz Yağ o Kırkpınar İşte...*”, 28 Haziran 1966, s. 8; Edirne Gazetesi, Sayı: 966, “*Belediye Güreşlerden 170 Bin Lira Topladı*”, 21 Haziran 1966, s.1.

Hafız, Babaeskili Hasan Paçacı, Antalyalı Ahmet Özçelik, Bandırmalı Sabri Acar, Dursun Aş (Hendek), Yakup Şener, Edirneli Cemil Birce'nin adlarını teknik ve oyun kapasitelerini de göz önünde bulundurarak bildirmişse de federasyon tarafından hiçbir pehlivan Milli Takım kampına davet edilmemiştir.¹³⁶⁴

12-18 Haziran 1967 tarihindeki Kırkpınar Şenliği de yine pek çok ilkin görüldüğü bir organizasyon olmuştur. Edirne'yi Tanıtma ve Turizm Derneği tarafından "Turizm Kervanı" adında yine bir kortej yürüyüşü,¹³⁶⁵ ayrıca konusu "Turistik Edirne" olan bir vitrin yarışması düzenlenirken, birinciye 300, ikinciye 200, üçüncüye 100 lira verilmiş, bundan başka birde 50 lira ödüllü iki de mansiyon ödülü dağıtılmıştır. Şenliğin ilk gecesinde şehir stadyumunda folklor gösterileri düzenlemiştir. Bu yıl ilk defa Kırkpınar Yağlı Güreşlerine estetik katabilmek ve halkın güreşlere ilgilerini artırabilmek adına Kırkpınar Güzellik Kraliçesi seçilmiştir. Uzun aradan sonra Osmanlı Devleti'nde yapıldığı gibi yağlı güreşlerden önce cezaevi çevresinde bölge at yarışları da tertip edilmiştir.¹³⁶⁶

Kırkpınar Şenliğinin programında yer alan bir diğer etkinliği de bundan önce "23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramında" yapılan "Gülbüz Çocuk" müsabakasının ilk defa Er Meydanında yapılmış olmasıdır.¹³⁶⁷ Elbette Gülbüz Türk Çocuğu müsabakası denildiğinde bunun yapılış temeline de bakmak gereklidir. Buna göre, "Gülbüz Çocuk" müsabakalarının yapılmasının temeli, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşlarına, ardından Balkan Savaşları ve müteakiben I. Dünya Savaşı'na giden bir dönemi içerisine almaktadır. Bu yıllarda ardı ardına yaşanan bölünmeler, toprak kayıpları, demografik yapıdaki erozyon, hastalıklar, salgınlar ve daha kötüsü bebek, çocuk kayıpları milleti gelecek kaygısına sürüklemiş, toplumda oluşan manevi yıkımın önüne geçebilmek ve gelecek ile ilgili ümitlerini taze tutabilmek adına, dönemin yöneticileri tarafından gülbüz çocuk müsabakaları tertiplenmiştir. Millî Mücadele ve

¹³⁶⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar'da Beğenilen Güreşçiler", 21 Haziran 1967, s.8.

¹³⁶⁵ Mehter, Kırkpınar Kraliçesi, Kırkpınar Davul Ekibi, Bursa Folklor Ekibi, Kırklareli Folklor Ekibi, Milli Türk Talebe Birliği Folklor Ekibi, Kara Yılanlar, Edirne Avcılar Derneği, Edirne Turizm Derneği, Kız Öğretmen Okulu Oyun Ekibi, Türk Talebe Birliği Judo Takımı, Kırmızı Güller yer almıştır. **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 1854, "Şenliğin Büyük Günü Turizm Kervanı", 16 Haziran 1967, s.1.

¹³⁶⁶ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 1850, "Kırkpınar Şenlikleri Bugün", 12 Haziran 1967, s. 1; **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 1854, "Şenliğin Büyük Günü Turizm Kervanı", 16 Haziran 1967, s. 1; Ayrıntılı bilgi için bkz., **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 1851, "At Yarışları", 13 Haziran 1967, s. 1.

¹³⁶⁷ **Edirne Hudut Gazetesi**, Sayı: 12602, "Kırkpınar'ın Kaybolan Kültürü Gülbüz Çocuk Yarışmaları 2" 8 Şubat 2016, s.6.

Cumhuriyetin ilk yıllarında var olma mücadelesinin tamamlanmasının ardından, Himaye-i Etfal Cemiyeti harekete geçerek, Türk çocuğunun hayatta kalması, ardından yetiştirilmesi noktasında topluma önderlik yapabilmek adına, Gürbüz Türk Çocuğu Dergisini yayın hayatına kazandırmış ve bu sayede devletin nüfus politikasına katkı sağlamaya çalışmıştır.¹³⁶⁸

Bu bağlamda, 14 Haziran 1967 Çarşamba günü saat 10.30 da gelindiğinde, Çocuk Bahçesinde, İnönü İlkokulu öğretmenleri tarafından yüzlerce Edirnelinin hazır bulunduğu bir organizasyon ile Cumhuriyet tarihinde ilk defa “Gülbüz Çocuk Yarışması” yapılmıştır. Yarışma jürisinin seçici olduğu nokta çocukların kilolu, orantısız iriliği değil, yaşlılarına göre, boy, kilo, yürüyüş, postür¹³⁶⁹ durumudur. Bu yarışmada dereceye girenlere birer altın armağan edilirken, katılımcıların her birine top verilmiştir. 1967 yılının ilk Kırkpınar Gülbüz Çocuğu müsabakası, 1-5 yaş aralığında düzenlenmiş ve yapılan yarışmada bir yaş kızlarda Pınar Ergül, bir yaş erkeklerde Taner Ün birinciliği almıştır.¹³⁷⁰

Edirne’yi Tanıtma ve Turizm Derneği Söğütölük Kamping alanında yemekli bir “kır balosu” tertip etmiş, tiyatro oyunu, folklor gösterileri sergilenmiştir.¹³⁷¹

16-18 Haziran 1967 Cuma günü ise Sarayıçi’nde yapılan, 606. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri ile ilgili Edirne Belediye Başkanlığı yoğun bir mesai harcamıştır.¹³⁷² Güreşlere katılmak üzere 250 pehlivan¹³⁷³ belediyeye kayıt yaptırmış, fakat müsabakaların ilk gününde yağın şiddetli yağmur, ilk gün müsabakaların tehir

¹³⁶⁸ Cüneyd Okay, “*Meşrutiyet Dönemi’nde Savaş ve Çocuk*”, **Osmanlı**, Cilt: 5, Toplum, Güler Eren (Ed.), Ankara, Yeni Türkiye Yay., 1999, s. 489-495; Veysi Akın, **Bir Devrin Cemiyet Adamı: Dr. Fuad Umay**, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2000, s.108-109.

¹³⁶⁹ Oturma, ayakta durma, yatma ya da hareket esnasında vücudun aldığı duruş şeklidir.

¹³⁷⁰ İki yaş kızlarda Alev Felek, iki yaş erkeklerde İklil Konyalılar, üç yaş kızlarda Dilek Yazıcıoğlu, üç yaş erkeklerde Can Fenerci, dört yaş kızlarda Filiz Gökdemir, dört yaş erkeklerde Ufuk Fenerci, beş yaş kızlarda Fatma Songür, beş yaş erkeklerde Armağan Ayyıldız birinciliği almışlardır. Bkz. **Edirne Hudut Gazetesi**, Sayı: 12602, “*Kırkpınar’ın Kaybolan Kültürü Gülbüz Çocuk Yarışmaları 2*” 8 Şubat 2016, s.6.

¹³⁷¹ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 1855, “*Kır Balosu Bu Gece Yapılıyor*”, 17 Haziran 1967, s.1.

¹³⁷² Milliyet Gazetesi müsabakaların 12 Haziran’da başlayacağını söylemiştir. Belediye Başkanı Burhan Işıkseren demeci ise “Baba yadigârı güreşlere çok ehemmiyet veriyoruz. Katılacak pehlivanlar için gerekli tedbirleri aldık. Hakem Heyetinin kararlarına uymayan pehlivanların diskalifiye edileceği ve en az iki yıl Kırkpınar’a katılamayacağını söylemiştir.” **Milliyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri 12 Haziran’da Başlıyor*”, 24 Mayıs 1967, s.15.

¹³⁷³ Cumhuriyet Gazetesinde bu sayı; deste küçük boy 21, deste orta boy 31, deste büyük boy 28, küçük orta küçük boy 27, küçük orta büyük boy 54, büyük orta 9, başaltı 11 olmak üzere 195 olarak verilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Ordulu Mustafa Başpehlivan Oldu*”, 19 Haziran 1967, s.8.

edilmesine sebep olunca, mücadelelerin sarkmaması adına Belediye tarafından bir yöntem olarak Er Meydanı ve çevresi ışıklandırılmış ve bu vesile ile de ilk gece güreşleri tertip edilmiştir. Bunun yanında Kırkpınar Ağası Gazanfer Bilge, müsabakalara misafirlerini ve güreş severleri davetiye kartı ile çağırırken,¹³⁷⁴ boylarında birinci olan tüm pehlivanlara da şahsı adına altın madalya vermiştir.¹³⁷⁵

606. Kırkpınar'daki bir diğer uygulama ise Er Meydanının ortasına Hakem Heyeti¹³⁷⁶ için ikinci defa Türk bayrağı, Kur'an-ı Kerim, kılıç, kispet yerleştirilmek sureti ile yapılan yemin törenidir. Edirne Belediye Başkanı Burhan Işıksiren'in her ne kadar gazetelere verdiği demeçlerde pehlivanları uyarıp, hata yapanların en az iki yıl Kırkpınar'a katılamayacaklarını söylese de bu yılki güreşlerde de yine diskalifiyeler ile seyirci protestoları eksik olmamıştır.¹³⁷⁷

Kırkpınar Şenliği ile başlayan yağlı güreş müsabakalarının ilk iki günü (Cuma-Cumartesi) güreşlere katılan pehlivanların 125'i elenmiştir. İlk turda Ordulu Mustafa, münakaşalı güreşin sonunda Zülküf Karabulut'u (Ayıköz), Kara Ali, Ayhan İnce'yi, Sezai Kanmaz, Mehmet Orhan'ı, Ülfettin Çekmece, Yaşar Yiğit'i, mağlup ederken, Nazmi Uzun'da kura yoluyla tur atlamıştır. Yine ilk turda eşleşen diğer iki pehlivan ise Arap Mustafa (Yıldız) ile Göçmen Recep'tir. Bu pehlivanların iki gün boyunca, toplamda 6 saat 5 dakika süren güreşinin ardından, pasif güreştikleri için Hakem Komitesi kararı ile diskalifiye edilmeleri kararı alınmış, elbette bu kararda yoğun protestolarla karşılanmıştır. Böylece 606. Kırkpınar'da yarı final müsabakalarına kadar gelinmiş ve yeni kura çekimi sonunda, Ülfettin pehlivan ile Ordulu Mustafa (Bük), Sezai pehlivan ile de Kara Ali kol bağlamışlardır. Müsabakanın sonunda Ordulu Mustafa finale kalırken, Ali pehlivan 20. dakika da Sezai pehlivanı ters paça ile mağlup etmiş ve hemen ardından bileğini tutarak yere çökünce, Hakem Heyeti sıhhi muayene için sahaya doktorları davet etmiştir. Kara Ali'nin yapılan muayenesi

¹³⁷⁴ 6 Temmuz 2019 tarihinde Alper Yazoğlu ile yapılan görüşmeden alınmıştır.

¹³⁷⁵ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Tarihi Şenlikleri", 14 Haziran 1967, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Bugün Başlıyor", 16 Haziran 1967, s.15; **Milliyet Gazetesi**, "250 Güreşçi Er Meydanında", 17 Haziran 1967, s.8.

¹³⁷⁶ Mazhar Özpinar, Himmet Öktem, Rüştü Ünsür, Ali Ahmet çapraz, Çoban Mehmet'den oluşmuştur. Meydan Hakemleri ise, Halil Kırca, Ahmet Topçu, Hasan Yener, Ahmet kayıkçı, Hüseyin Yamalı, Elmas Avcı, Rahmi Pehlivan, Mehmet Kaner, İhsan Yıldırım, Mustafa Yenici'den meydana gelirken, cazgırlığı "Şirin Baba" lakaplı Mustafa Şirin yapmıştır. **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 1854, "Şenliğin Büyük Günü Turizm Kervanı", 16 Haziran 1967, s.1.

¹³⁷⁷ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri 12 Haziran'da Başlıyor", 24 Mayıs 1967, s.15; Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s.125-129.

sonrasında bileğini çıktığı ve güreşlere devam etmesinin mümkün olamayacağı kararını vermelerinin ardından, 1967 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin başpehlivanı Ordulu Mustafa Bük olmuştur.¹³⁷⁸

Başpehlivanlık müsabakalarından önce yapılan ağalık ihalesi ise yaşanan bu gelişmenin ardından güreşlerin sonunda bırakılmak zorunda kalınmış ve ortaya konan koça en üst meblağ olan 3.100 lirayı, 1967 yılında Çanakkale Seramik Fabrikası'ndan Süleyman Şahin vermiş ve 1968 yılının Kırkpınar Ağası olmuştur.¹³⁷⁹

Geçen yıllarda olduğu gibi bu yılda “en centilmen” pehlivan seçimi yapılmış ve Mustafa Yıldız adı geçen ödülün sahibi olmuştur. Bunun yanı sıra 1967 yılında ilk defa “en teknik” pehlivan seçimi yapılmış ve Osman Şenel ödülü almıştır.¹³⁸⁰ Bu arada 606. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, pehlivanlara kurumlarda ciddi ödüller vermiştir. Ziraat Bankası başpehlivana 1 tam altın, başaltına ve diğer boyların birincilerine de yarım altın vermiştir. Ayrıca ilk defa bir banka, Kırkpınar'ın emekçilerinden olan Baş cazgıra da yarım altın hediye etmiştir. Vakıflar Bankasının Edirne Şubesi de bir adet Kayseri işi halkalı büyük boy vazo, başaltı birincisine bir adet gümüş vazo, büyük orta birincisine bir adet Kayseri işi halkalı orta boy bakır vazo, küçük orta büyük boy birincisine Endülüs işi bakır vazo, en centilmen pehlivana bir adet gümüşlük Endülüs tipi vazo hediye edilmiştir. Ayrıca kurumların haricinde şirketlerde Kırkpınar'a ödül açısından sponsor olmuştur. Örneğin, Mehmet Paçasız Bonmarşesi her boyun birincisine birer adet fötr şapka, Trakya-Ticaret adına Şevki Bey, 4 adet altın saati Kırkpınar Komitesinin onayladığı 4 pehlivana takdim etmiştir. Ayrıca Mutfak Gaz Edirne Bayii, en centilmen pehlivana mutfak gaz ocağı, BP İstasyonu (Edirne) her boya 1 adet altın madalya, Türk Pirelli A.Ş. başpehlivana, 1500 lira değerinde bir kupa,

¹³⁷⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Ordulu Mustafa Başpehlivan Oldu*”, 19 Haziran 1967, s.8.

¹³⁷⁹ **Milliyet Gazetesi**, “*Ordulu Mustafa Başpehlivan*”, 19 Haziran 1967, s.8; 1967 yılında yaşanan bir üzücü olayda Hayrabolulu Süleyman pehlivanın jübile gecesinin tertiplenememiş olmasıdır. Uzun zaman önce yeşil çayıra veda edeceğini duyuran ve kendisine bu hususta yardım etmesi talebinde bulunduğu Hayrabolu eşrafının gecede yer almaması, Lüleburgaz ve Edirne Folklor ekiplerinin organizasyona katılmaktan vazgeçmeleri üzerine sinir krizi geçirip, intihar etmek istemiş, onu içinde bulunduğu durumdan bir diğer pehlivan Babaeskili İbrahim kurtarmıştır. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Hayrabolulu Süleyman İntihar Etmeye Kalkıştı*”, 16 Mart 1967, s.8.

¹³⁸⁰ Bilar, **a.g.e.**, C.II, s.278. Bundan önce bir defa “en iyi güreşçi” seçimi yapılmış, Ali Gürbüz 1959 yılında ödülün sahibi olmuştur.

Çokbil Kol. Şti., 8 adet naylon gömlek vererek, resmi ödüllerin haricinde Kırkpınar'ın maddi değerini daha da yükseltmişlerdir.¹³⁸¹

19 Haziran 1967 yılında, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bittiği bir zaman diliminde, TBMM'nin Genel Kurulu'nda muhalefet milletvekilleri, Edirne Sarayı'çı Kırkpınar Kompleksi'nin inşası ve mevkide bunun için yapılan sondaj raporlarını gündeme taşımışlardır. Beş Yıllık Kalkınma Planına kompleksin inşa süreci dâhil edilmiş, 500.000 liralık bir ödenek ayrılmış, ihalesi tamamlanmışsa da işin sonuçlandırılmaması ilerleyen dönemlerde iktidar ve muhalefet vekilleri arasında tartışmalara sebep olmuştur. Bölgenin muhalif vekilleri, bu durumun halk üzerinde tesirinin olumsuz olduğunu, iç turizmi zedelemesinin yanı sıra insanların müsabakaları takip etmek için bile imtina gösterdiğini, Ankara'dan sökülerek portatif tribün sevk edilmeye çalışıldığını ve hatta bunun dahi becerilemediğini, bunun saha içerisinde ve dışarısında disiplini ister istemez bozduğunu, seyircilerin birbirlerinin üzerinde hatta ağaçlarda müsabakaları takip ettiklerini de sözlerine ekleyerek, yetkilileri ve özellikle inşa, sondaj işi ile ilgili yüklenicileri, idarecileri eleştirmişlerdir.¹³⁸²

Tüm bu gelişmelere rağmen, gelen hükümetlerinde Kırkpınar Yağlı Güreşlerine bakış açıları değişmemiştir. Cumhuriyet Senatosu'nun 21 Kasım 1967 tarihindeki 5. birleşiminde Kırkpınar Güreşlerine yeniden 25.000 liralık bir yardım yapılması kararı alınmıştır. Değişen ekonomik koşullara, enflasyona rağmen 20 yıldan fazla bir zaman diliminde devlet yağlı güreşlerin en prestijli müsabakalarına desteğini tüm uyarılara ve taleplere rağmen aynı oranda tutmaya devam etmiştir.¹³⁸³ Bu durumda bize devletin Kırkpınar ve yağlı güreşlere karşı düşünce yapısının henüz tam manası ile olgunlaşmadığını ama herşeye rağmen Kırkpınar Yağlı Güreşlerini de sahipsiz bırakmadığını göstermektedir.

Avrupa'da 1967 yılında, Türk güreşinde elde edilen kısa süreli başarılar dışında, dünya spor platformunda alınan olumsuz sonuçlar, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde yapılan bunca düzenlemeye, hazırlanan talimatnamelere rağmen bir türlü istenilen verimin alınamadığını göstermiştir. Bu görüşün yetkili otoriteler tarafından da destek bulması neticesinde, 1967 yılından itibaren federasyonda hem yönetim kadrolarında

¹³⁸¹ Edirne Sesi Gazetesi, Sayı: 1855, "Kır Balosu Bu Gece Yapılıyor", 17 Haziran 1967, s.1.

¹³⁸² TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 2. Dön., Br: 121, C.19, 19.6.1967, s.7-8.

¹³⁸³ TBMM Tutanak Dergisi (Cum. Sen), 7. Top. Yılı., (1. Dönem) Br: 5, C.44, 21.11.1967, s.122.

hem de idari anlayışta bir revizyona gidilmesinin daha doğru bir hareket olacağı görüşü hakim olmuştur.¹³⁸⁴

17 Mayıs 1968 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu üst yönetimi tarafından 29-31 Mayıs tarihleri arasında hem İstanbul'un fethinin 515. yılını kutlamak hem de kurum yararına bir organizasyon gerçekleştirmek adına, İstanbul İl Müdürü Talat Yücebaş'ın himayesinde bir "Fetih Güreşleri" tertiplenmesi kararı alınmıştır. Bu güreşler, Kırkpınar öncesi son prova niteliğinde olduğundan tüm namılı pehlivanlarda iştirak etmişlerdir.¹³⁸⁵

Kırkpınar öncesinde yaşanan gelişmelerden bir diğeri de Türkiye Postaları Genel Müdürlüğü tarafından 10 Haziran'da ilk gün zarflarının¹³⁸⁶ bastırılmasıdır. Zarf üzerinde geçen yılın başpehlivanı Mustafa Bük'ün resmi ve Kırkpınar için yapılan mühür mevcuttur. Kırkpınar Şenlikleri 10-16 Haziran 1968 tarihinde Çanakkale Seramik Fabrikaları Bandosu ve Mehter Takımının müzikleri ve diğer ritüellerle başlarken, Kırkpınar Yağlı Güreşleri tarihinde ilk defa "Yoğurt Bayramı" kutlanmış, geçen yıllarda olduğu gibi turizm kervanı yapılmış, mahalli eliş sergileri açılmış, Türk Kadınlar Birliği tarafından balo tertip edilmiştir.¹³⁸⁷ 607. Kırkpınar pehlivanları ise 14-17 Haziran 1968 Cuma günü kol bağlamışlardır. 15 başpehlivan, 29 başaltı pehlivanı olmak üzere diğer boylardan toplamda 350 pehlivan kayıt yaptırmıştır.¹³⁸⁸

Ayrıca bu dönem Türk dış siyasetinin Kıbrıs sebebi ile en sıkıntılı süreçleri geçirdiği zaman dilimidir. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarındaki savaş bunalımının, ülkenin sosyal ve politik ortamına sızdığı gibi Türkiye'nin de tek gündeminde bu dönemde "Kıbrıs Türkleri ve Adanın İstikbalı" sorunu vardır. Bu suretle halkın geleceğine ümit bağlamasını sağlayan ve Edirne'de Er Meydanında 1967 yılından beri yeniden yapılmaya başlamış olan Gürbüz Çocuk Müsabakası, eskiden olduğu gibi gelecek için toplumu hareketlendiren bir moral ve motivasyon unsuru halini de almıştır.

¹³⁸⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Güreş Federasyonuna Revizyon Şarttır", 2 Ağustos 1967, s.8.

¹³⁸⁵ **Milliyet Gazetesi**, "Fetih Güreşleri Tertip Ediliyor", 17 Mayıs 1968, s.8.

¹³⁸⁶ www.pulvepostalar.com/spor-konulu-damgalar/#jp-carousel-1452 (Erişim Tarihi: 14.10.2019).

¹³⁸⁷ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 4275, "Kırkpınar Şenlikleri Bugün Başlıyor", 10 Haziran 1968, s.1; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 4277, "Kırkpınar Şenlikleri Devam Ediyor", 12 Haziran 1968, s.1

¹³⁸⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Ordulu Mustafa'nın Tek Rakibi Kara Ali", 15 Haziran 1968, s.8; Kırkpınar'a 1968 yılında 300 müsabıkın katıldığını beyan etmiştir. **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Dün Törenle Başladı", 15 Haziran 1968, s.8,12.

İlki geçen sene düzenlenen Gürbüz Çocuk Müsabakası, yine İnönü İlkokulu öğretmenleri ve idaresi tarafından, 12 Haziran 1968 Çarşamba günü, Edirne Çocuk Bahçesinde düzenlenen bir organizasyonla, 51 çocuk arasında yapılmıştır. Yine birincilere altın hediye edilirken, ikinci ve üçüncülere top verilmiştir. 1968 yılı Gürbüz Çocuğu bir yaşta erkeklerde Atıf Güzel, kızlarda Baldan Oran olmuştur.¹³⁸⁹ Aynı zaman diliminde geçen yıl olduğu gibi 1968 yılında da halkın müsabakalara olan ilgisini artırabilmek adına Kırkpınar Güzellik Yarışması tertip edilmiştir.¹³⁹⁰

Geleneksel ritüellerin tekrar edildiği güreşlerde ikinci gün Ordulu Mustafa, Hafız Ramazan'ı 18 dakikada mağlup etmiş, Kara Ali, Kemal Toprak'ı¹³⁹¹ 15 dakikada yenmiştir. Favori olarak gösterilen iki pehlivanın rakiplerini kısa sürelerde mağlup etmeleri, formlarının yüksekliği olarak otoritelerce yorumlanmıştır¹³⁹². Yarı final güreşlerinde Ordulu Mustafa ile Nazmi Uzun, Aydın Demir ile de Kara Ali eşleşmiştir. Ordulu Mustafa rakibini sert bir mücadelenin ardından yenmiş ama Aydın Demir ile Kara Ali yenilemeyince müsabaka ertesi güne kalmıştır. Pazartesi yapılan müsabakaya Aydın Demir, birkaç defa anons edilmesine rağmen çıkmayınca, Kara Ali finalde Ordulu Mustafa'nın rakibi olmuştur. Final müsabakasının yapılabilmesi içinde geç bir saat olduğundan, Kara Ali ve Ordulu Mustafa mücadelesi de Pazartesi gününe tehir edilmiştir. Bu durumda göstermektedir ki, Edirne Er Meydanının yeniden ciddi bir aydınlatma sorunu ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Pazartesi günü yapılan müsabakada Ordulu Mustafa rakibini kılçık oyunu ile açık düşürse de Kara Ali bunu kabul etmeyerek hakemlere itiraza giderken, Ordulu Mustafa, hakem kararını beklemeden, rakibi ile yeniden güreşe tutuşmuştur. Mücadelenin ardından Ordulu Mustafa, rakibini iç kazık oyunu ile açık düşürmeye çalışmış fakat tam anlamıyla başarılı olamamıştır, tüm bu yaşananlar sırasında yorulan Kara Ali için Mustafa pehlivan biraz masaj süresi vermiş, hatta doktorlar tarafından muayene edilmesine dahi müsaade etmişse de aşırı derece de yorulan Ali pehlivan meydana çıkmama kararı almıştır. Böylece Ordulu Mustafa arka arkaya üçüncü defa Er Meydanından

¹³⁸⁹ İki yaş erkeklerde, Gökhan Yıldızhan, kızlarda Fatma Ün, üç yaş erkeklerde, Özbay Bolek, kızlarda Tokgöl Yücel, dört yaş erkeklerde, Cüneyt Uyrum, kızlarda Ayşe Gülsaydam, beş yaş erkeklerde, Suat Sarp Başarılı, kızlarda Gülçin Beceral birinciliği elde etmiştir. **Edirne Hudut Gazetesi**, Sayı: 12602, "Gülbüz Çocuk Yarışmaları Yapıldı", 9 Şubat 2016, s. 6.

¹³⁹⁰ **Milliyet Gazetesi**, "Görüşler", 21 Haziran 1968, s.2; Bilar, a.g.e., C.II, s. 287.

¹³⁹¹ İsmet Yılmaz, Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri adlı eserinde Kemal Toprak'ın adını Kemal Tokmak olarak vermiştir. Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s.130.

¹³⁹² **Milliyet Gazetesi**, "Görüşler", 16 Haziran 1968, s.8.

başpehlivan olarak çıkmış ve tarihte ilk defa daimî olarak 40.000 liralık altın kemerin sahibi olmuştur.¹³⁹³

Diğer Kırkpınarlarda yaşandığı gibi 1968 yılı Kırkpınar'ında da yaşanan pehlivanların, hakem kararlarını beklemeksizin yeniden güreşe tutuşmaları gibi durumlar, yağlı güreşlerde artık sıklıkla yaşanan hadiselerdendir. Elbette itibar, yağlı güreşlerde her şeyden daha önemlidir. Çünkü pehlivanlar, unvanlarının üzerinde gölge, şaibe olmasını hiçbir zaman istememişlerdir. Ama pehlivanların hakemleri hiçe sayan tavırları da yağlı güreşin itibarından eksiltmiştir.

Bununla birlikte Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, 1968 yılında aldığı bir kararla aynı yıl içerisinde ihalesine çıkılacak olan ve 1970 yılındaki 609. Kırkpınar Yağlı Güreş müsabakalarına yetiştirilecek, modern ve ata sporuna yakışır bir “Güreş Arenası” yapılması kararını almışsa da¹³⁹⁴ bu türden atılım fikirleri, ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik dar boğaz ve dış politik gelişmeler sebebi ile gerçekleştirilememiştir.

1969 yılı Kırkpınar Ağasının belirlenmesi maksadı ile yapılan ihaleye ilgi yoğun olmuş ve ortaya konan koça en yüksek meblağ olarak 4100 lira veren Mehmet Özhisar, Kırkpınar Ağalığı kazanmıştır. Ancak seyirciler bu durumu protesto ederek, ihalenin çok düşük bir bedelde kaldığını, bunun Kırkpınar tarihine ve ata sporun karşı bir saygısızlık olduğu şeklinde yaptıkları protestolar neticesinde, ihaleye tesir etmişler ve yeniden bir ihale ortamı oluşturulmasını sağlamışlardır. Sonuçta ikinci defa ortaya

¹³⁹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Bugüne Kaldı”, 17 Haziran 1968, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Ordulu Mustafa'nın tek Rakibi: Kara Ali”, 1968, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Sona Erdi: “Altın Kemer” Ordulunun”, 18 Haziran 1968, s.8. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 4282, “Ordulu Mustafa Bük Başpehlivan Oldu ve Altın Kemer Aldı” 18 Haziran 1968, s. 1; 1968 yılında 1 gr. altın 17,30 liradır. Buna göre altın kemerin 40.000 lira olan değeri, 2350 gr. altın yapmaktadır., **Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Müdürler Kurulu ve Murakıplar Raporu, Bilanço, Kar ve Zarar Hesabı, 37. Hesap Yılı (1968) Hakkında**, Ankara, 1969, s. 66-120; Ayrıntılı bilgi için bkz.; deste küçük boyda Ümit Taşkın, deste orta boyda Satılmış Bülbül, deste büyük boyda Feyzullah Baba, küçük orta küçük boyda Albay Kardeş, küçük orta büyük boyda Celil Atılman, büyük ortada Orhan Ertuğrul, başaltında Sabri Acar birincilik kürsüsüne çıkmışlardır. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 4281, “Kırkpınar Yağlı Güreşleri Sonuçları”, 17 Haziran 1968, s. 1; Meksika'da yapılacak Olimpiyat oyunlarında ağır siklette müsabakalara katılmak istediğini de bu güreşlerin ardından kamuoyuna duyurmuştur. **Milliyet Gazetesi**, “Ordulu Altın Kemer Aldı”, 18 Haziran 1968, s.12. Ordunun Fatsa ilçesinin Göller köyünde on kardeşli bir ailenin çocuğu olan Mustafa Bük, 16 Yaşında dayısının teşviki ile köylerde karakucak yaparak güreş hayatına başlamıştır. **Milliyet Gazetesi**, “Hedefim Meksika'da Güreşmek”, 19 Haziran 1968, s.12.

¹³⁹⁴ **Milliyet Gazetesi**, “Edirne'ye Güreş Arenası Yapılacak”, 4 Haziran 1968, s.4; **Milliyet Gazetesi**, “Başpehlivanlık Güreşi Bugün”, 17 Haziran 1968, s.9.

konan koça bu sefer Gazanfer Bilge 16.600 lira bedel ödeyerek üçüncü defa Kırkpınar Ağası seçilmiştir.¹³⁹⁵ Aynı yıl içerisinde sürekli bir geliri olmayan başpehlivan Ordulu Mustafa, İş Bankası Yönetim Kurulu Üyesi Ahmet Muhip Dıranas'ın girişimleriyle, İş Bankası'nda memur olarak göreve başlamıştır.¹³⁹⁶

Edirne Belediye Başkanı Burhan Işıkseren, bir taraftan tarihi güreşlere şehri ve tertip komitesini sıkı tedbirlerle hazırlamak adına yoğun toplantılar yaparken, diğer yandan Sarayıçi Er Meydanı güreşlere hazır hale getirebilmek içinde, belediye de vardiyalı ekipler görevlendirmiştir.¹³⁹⁷ Bu arada Ordulu Mustafa'nın geçen yıl kemeri temelli almasının ardından, Tertip Komitesi yeniden kemer yapılması kararı almıştır.¹³⁹⁸

Ordulu Mustafa, zaman zaman Kırkpınar'da görülen ancak fazla ifade edilemeyen bir "tehdit" olayı ile karşılaşmış, kendisine 1969 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerine katılmasının uygun olmayacağı yolunda bazı çevreler tarafından yapılan telkinlere aldirmayarak, diğer yıllarda yapıldığı gibi sessiz kalmamış, durumu hem yetkililerle hem de Türk kamuoyuyla paylaşmayı tercih etmiştir.¹³⁹⁹

Bu arada hakemler kendi güvenlikleri için kuleye 150 kg.lık demir bir kapı yaptırarak hem seyircilere hem de pehlivanlardan gelebilecek tehditlere karşı önlemlerini almışlardır. Halk nazarında Kırkpınar Yağlı Güreşleri oldukça yüksek bir itibarın temsilcisi olduğundan, bu unvanı alabilmek adına pehlivanlar ve yavaş yavaş başlayan "şehir holiganizmi", özellikle başpehlivanların ciddi ölüm tehditleri almasına sebebiyet vermiş hatta Ordulu Mustafa pehlivan Er Meydanına iki silahlı koruma ile gelmek zorunda kalmıştır.¹⁴⁰⁰

Kırkpınar Şenlikleri 9-15 Haziran 1969 Pazartesi, yağlı güreşler ise 14-17 Haziran Cuma günü yine Edirne merkezde, şehir meydanında Atatürk anıtına çelenk sunumu, Vali Haydar Özkan'ın konuşmasının ardından İstiklal Marşının okunması,

¹³⁹⁵ 1967 yılında 3100 lira olan ağılık bedeli bir yılın ardından beş katından daha fazlaya yükselmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Bugüne Kaldı", 17 Haziran 1968, s.8. Cumhuriyet Gazetesinin 17 Haziran tarihli nüshasında verilen paranın 16.500 lira olduğu yazılmıştır. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Ağası", 17 Haziran 1968, s.8.

¹³⁹⁶ **Milliyet Gazetesi**, "Ordulu Memur Oldu", 21 Haziran 1968, s.12.

¹³⁹⁷ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Hazırlığı Tamamlanıyor", 9 Mayıs 1969, s.15.

¹³⁹⁸ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Hazırlıkları İlerledi", 30 Mayıs 1969, s.11.

¹³⁹⁹ **Milliyet Gazetesi**, "Ordulu Mustafa Tehdit Edildi", 13 Haziran 1969, s.12.

¹⁴⁰⁰ Yılmaz, "Dualı...", a.g.e., s. 137.

Selimiye Camii'nin ilk iki minaresi arasına asılan Türk bayrağı ve okunan mevlit ile oldukça sıcak bir havada başlanmıştır. Bu yıl Güreş Federasyonunun yurtdışı girişimleri neticesinde Balkan ülkeleri yağlı güreş organizasyonu da yapılması kararlaştırılmıştır.¹⁴⁰¹

Kız Öğretmen ve Kız Olgunlaşma Enstitülerinin hazırladığı mahalli el sanatları sergisi, at yarışları ve halk oyunları gösterileri, çeşitli eğlenceler, 1969 Kırkpınarı'nın şenlik ortamında geçmesini sağlamıştır. Bu yıl ilk defa 50 yıllık Kırkpınar'ın ve dolayısı ile pek çok pehlivanın yağcısı olan Mustafa Pekcan'a (Şirin Baba) yarım asırlık başarı adına altın madalya verilmesi kararı alınmıştır.¹⁴⁰² Ayrıca Başbakan Süleyman Demirel'in Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri için gönderdiği mesaj Sarayı'nda Tarım Bakanı İlhami Ertem tarafından okunmuştur.¹⁴⁰³ Bu durum Menderes Hükümetlerinin ardından Kırkpınar Yağlı Güreşlerine devletin maddi ve manevi desteğinin en yoğun olduğu dönemlerden birisidir.

1969 yılındaki Kırkpınar'ın ağalığını kazanan Gazanfer Bilge, Karamürsel Hapishanesinde tutuklu bulunduğu için katılamamış, yerine 13 yaşındaki oğlu Muzaffer ağalık yapmıştır. Edirne'de büyük bir törenle karşılanan küçük ağa, protokolde müsabakaları takip etmiştir. Ama uzun süre halk arasında 608. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ağa figürü olmaksızın yapılacağı söylentileri dolaşmıştır. Yaşanan bu gelişme Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tarihinde de bir ilk olmuştur.¹⁴⁰⁴

¹⁴⁰¹ Ender Bilar, eserinin II. Cildinde 1969 yılı müsabakalarının 9-15 Haziran tarihinde başladığını yazmıştır. Bilar, a.g.e., s.289; **Cumhuriyet Gazetesi** “Yağlı Güreşçiler Arasında Balkan Şampiyonası İhdas Ediliyor”, 14 Haziran 1969, s.8; **Milliyet Gazetesi**, “Güreşler Bugün Başlıyor”, 13 Haziran 1969, s.2; **Milliyet Gazetesi**, “Er Meydanı Açıldı. Küçük Boyda 57 Pehlivan Katıldı”, 14 Haziran 1969, s.10.

¹⁴⁰² **Milliyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Başladı”, 15 Haziran 1969, s.10; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1821, “1969 Yılı Kırkpınar Güreşleri Dün Merasimle Başladı”, 10 Haziran 1969, s.1.

¹⁴⁰³ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı:4591, “Başbakan Demirel'in Kırkpınar Mesajı”, 16 Haziran 1969, s.1.

¹⁴⁰⁴ Gazanfer Bilge Kadıköy'deki otobüs istasyonunda rekabete girdiği bir başka eski Kırkpınar pehlivanı Adil Atan ile münakaşa etmiş ve ateşli silahla yaralamış, karşılığında Atan'ın kardeşi de sokak ortasında Bilge'yi vurunca olaylar büyümüş, bilge hastanede ölümden dönmüş ve taraflar davalık olmuştur. Tüm bu yaşananların ardından görülen mahkeme neticesinde Bilge, 2 yıl mahkûmiyet almış, Karamürsel'de cezası infaz edilmiştir. Bu sebeple de 1969 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerine kendisi değil, oğlu ağalık yapmıştır. Bilge, Cumhurbaşkanı Sunay tarafından affedilse de 1970 yılının mart ayının sonunda cezaevinden tahliye edilmiştir. **Milliyet Gazetesi**, “Gazanfer Bilge İş Rekabetinden Adil Atan'ı Tabanca ile Yaraladı”, s.1; 18 Kasım 1963, s.1; **Milliyet Gazetesi**, “Gazanfer Bilge Tevkif Edildi”, 20 Kasım 1963, s.1; **Milliyet Gazetesi**, “Gazanfer Bilge Sokak Ortasında Vuruldu”, 27 Aralık 1965, s.1; **Milliyet Gazetesi**, “Gazanfer Bilge'nin Dün Hayatı Kurtuldu”, 28 Aralık 1965, s.7; **Milliyet Gazetesi**, “Gazanfer Bilge, “Yokum” diyor ve “Bu Görevi Benim Aslan Oğlum Muzaffer Yapar”, 13 Mart 1969, s.4; **Milliyet Gazetesi**, “Sunay, Gazanfer Bilge'yi Afetti”, 20 Mart 1969, s.1; **Milliyet Gazetesi**, “Gazanfer Bilge'nin Tahliyesi Pazartesi Gününe Kaldı”, 26 Mart 1970, s.10; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Kırkpınar Ağası 13 Yaşındaki Muzaffer Bilge”, 18 Mayıs 1969, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**,

1969 yılında yaşanan sansasyonel gelişmeler sebebiyle yurtiçi ve dışından Edirne'ye ilgi yoğun olmuş, pek çok basın mensubu ve televizyoncu şehre gelmiştir. 283 pehlivanın kayıt yaptırdığı müsabakalara ilk defa tartı zorunluluğu getirilmiş, başaltı ve başpehlivanlar kilolarına göre eşleşmiştir.¹⁴⁰⁵ Tüm bunlar yaşanırken, Kırkpınar Er Meydanında her zaman ciddi bir sıkıntı olan güvenlik zafiyeti, 1969 yılında gündeme bu sefer elim bir hadise ile gelmiş ve 63 yaşında Mehmet Ali Aydınbaş adındaki bir meczup, aynı zamanda mesleği polislik olan pehlivan Ayhan İnce'yi 15 Haziran günü, müsabakalar sırasında vurmak sureti ile katletmiştir. Yaşanan bu menfur hadisenin ardından Anadolu'da halk ozanları Ayhan pehlivan için destansı şiirler kaleme almışlardır.¹⁴⁰⁶ Yaşanan bu elim vakialarda göstermektedir ki, Kırkpınar Yağlı Güreşleri sevginin, saygının, alplik ruhunun hayata geçirildiği yer olmaktan çıkmış, şiddetin, hırsın, maddiyatın vücut bulduğu yer haline gelmiştir.

Cumartesi 16 pehlivan ile başlayan müsabakalar, Pazar günü tüm boylarda ikinci tur mücadeleleri ile devam etmiştir. Ordulu Mustafa ve başpehlivan boyuna yeni çıkan Sabri Acar ikinci gün karşı karşıya gelen pehlivanlar arasındadır. Sabri Acar, Ordulu Mustafa'dan önce Ülfettin Çekmece'yi "pes" ettirerek yenmiştir.¹⁴⁰⁷ Ardından Ordulu ile yapılan uzun müsabakanın sonunda iki taraftan da üstünlük gelmeyince kura çekilmiş, yarı finale Ordulu Mustafa çıkmıştır. Ordulu Mustafa ile Hüseyin Yiğit, Nazmi Uzun ile Aydın Demir eşleşmiş¹⁴⁰⁸ ve müsabakalarda uzayınca, aydınlatma

"Kırkpınar'ı 13 Yaşındaki Muzaffer İdare Edecek", 18 Mayıs 1969, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Ağasız mı Yapılacak?", 4 Mart 1969, s. 23.

¹⁴⁰⁵ Gümüş, "Kırkpınar...", a.g.e., s. 38; Cumhuriyet Gazetesi, Kırkpınar'a katılan pehlivan sayısını 270 olarak vermiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Başpehlivanlık Nesli Küçülüyor", 18 Haziran 1969, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "283 Pehlivan 836 kilo Zeytinyağı Kullandı", 19 Haziran 1969, s.10.

¹⁴⁰⁶ 1960 yılından itibaren Antalyalı pehlivanlar Er Meydanında ağırlıklarını hissettirmeye başlamışlardır. Ayhan İnce'de bu mücadeleciler pehlivanlardan birisidir. Kara Ali ile yaptığı müsabaka da bu direncini sergilemiş ve 2,5 saat müsabaka devam etmiştir. Ali Çelik, rakibini tecrübesi ile alt etmeyi becerse de diğer müsabakasını 25 dakikada kaybedince, bunu bir önce yaptığı maçta zorlanması yüzünden olduğunu düşünen bir meczup, Ayhan pehlivanı yıkanmak üzere sahadan ayrılırken, kispeti üzerindeyken vurmuştur. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Kana Bulandı", 15 Haziran 1969, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kısa Haberler-Duruşma", 30 Temmuz 1969, s.8; Gümüş, "Kırkpınar...", a.g.e., s. 38; Hüseyin Genç, 17 dörtlükten oluşan "Başpehlivan Ayhan İnce'nin Destanı", Fevzi Coşkun, 22 dörtlükten mürekkep, "Kırkpınar Güreşinde Vurulan Ayhan İnce'nin Destanı" adlı eserleri kaleme almışlardır. Bilar, a.g.e., C.II, s. 291; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 4591, "Evvelki Gün Sarayı'nda Bir Pehlivan Tabanca İle Öldürüldü", 16 Haziran 1969, s.1.

¹⁴⁰⁷ **Milliyet Gazetesi**, "İlk Defa Başa Çıkan Acar, Çekmece'yi Pes Ettirdi", 15 Haziran 1969, s.6.

¹⁴⁰⁸ Bu arada İzmit Derince'de yapılan yağlı güreş müsabakasında da iki pehlivan eşleşmiş ve Nazmi Uzun, Aydın Demir'e mağlup olmuştur. Daha önce de Ankara'da tertiplenen Cumhurbaşkanlığı Kupası müsabakalarında da kazanmış olan Aydın Demir, Kırkpınar'ın rövanşını bu sayede almıştır. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Nazmi Uzun, Aydın Demir'e Mağlup Oldu", 28 Temmuz 1969, s.8.

sorunu hali hazırda çözülemediğinden, pehlivanların Pazartesi günü kol bağlamasına karar verilmiştir. Nazmi pehlivan ve Aydın pehlivan arasında yine galip çıkmayınca, Aydın Demir kura çekimine gidilmesini teklif etmiş, Hakem Heyeti tarafından talep kabul edilmeyince, Aydın Demir, mücadeleden çekildiğini ilan etmiştir. Mustafa Bük ile Hüseyin Yiğit müsabakasında ise Hüseyin pehlivan “pes” edince, vakit kaybedilmeksizin Nazmi Uzun, 15 dakika sonra Ordulu Mustafa pehlivan ile final mücadelesine çıkmıştır.¹⁴⁰⁹

Final müsabakası öncesi yapılan 1970 yılının Kırkpınar Yağlı Güreş Ağalık ihalesini, ortaya konan kuzuya 21.500 lira bedel ödeyen bir ulaşım şirketi sahibi Celal Hacı Eyüpoğlu kazanmıştır.¹⁴¹⁰

Ağalık ihalesinin hemen ardından da başpehlivanlık final güreşi başlamıştır ki, 15 yıldan fazla bir zamandır hiç bu denli uzun bir müsabaka yaşanmamıştır. 4 saat 33 dakika süren mücadeleye zaman zaman su ve yağ (21 defa) arası verilmiştir. Hatta Ordulu Mustafa pehlivan, hakemlerden ilk olarak 2 saat 33 dakika sonra kura çekilmesini istemiş, kabul edilmeyince ikinci olarak ve üç saatin sonunda yemek arası verilmesini teklif etmiş, Hakem Kurulu bunu da kabul etmemiştir. Son olarak yapılan yağ değişimi sonrasında Ordulu Mustafa pehlivan, elini kaldırmak sureti ile hakemlerin yanına doğru gelmiş ve müsabakaya daha fazla devam edemeyeceğini belirterek pes ettiğini¹⁴¹¹ ifade etmiştir. Bunun üzerine Hakem Heyeti de Nazmi Uzun’u 1969 yılı Kırkpınar başpehlivanı ilan etmiştir.¹⁴¹² 21 yıl sonra Başpehlivanlık Babaeski’ye gitmiştir.¹⁴¹³ 608. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde bir ilk daha yaşanmış ve

¹⁴⁰⁹ Yılmaz, “Dual...”, a.g.e., s.137; **Milliyet Gazetesi**, “başpehlivan Bugün Belli Olacak”, 16 Haziran 1969, s.19.

¹⁴¹⁰ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 4591, “Kırkpınar Ağası”, 16 Haziran 1969, s.1.

¹⁴¹¹ **Milliyet Gazetesi**, “283 Pehlivan 836 Kilo Zeytinyağı Kullandı”, 19 Haziran 1969, s.10; Ordulu Mustafa pehlivan aslında yenilgisinin sebebini 1970 yılında Gazeteci Kadir Akad’a şu şekilde izah etmiştir. “...geçen yıl Kırkpınar’a başpehlivanlığı almaya gelmiştim. Güreşlerin tam kızıştığı vakit, yani Cumartesi günü çırağım Ayhan İnce vuruldu. Ertesi günü de biri yanıma gelip, anamın tarlada vurulduğunu söylemesiyle, ben tüm gücümün kollarımdan çekildiğini hissettim. İşte o zaman müsabakayı bırakma kararını verdim.” **Milliyet Gazetesi**, “Ordulu Mustafa İddialı Konuştu”, 10 Nisan 1970, s.31; **Milliyet Gazetesi**, “608. Kırkpınar Dün Yapılan Müsabakalarla Sona Erdi”, 17 Haziran 1969, s.10; **Edirne Gazetesi**, Sayı: 1877, “Babaeskili Nazmi Uzun Türkiye Yağlı Güreş Başpehlivanı Oldu”, 17 Haziran 1969, s.1.

¹⁴¹² Deste küçük boy Ramazan Çelik, deste orta boy Mehmet Öztürk, deste büyük boy Ümit Taşkın, küçük orta küçük boyda İbrahim Gümüş, küçük orta büyük boyda İbrahim Aslan, büyük ortada Mehmet Korkmaz, başaltında Davut Yılmaz birinciliği almışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Edirne Gazetesi**, Sayı:1876, “Kırkpınar’da Başpehlivan Nazmi Uzun”, 16 Haziran 1969, s.1; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Başpehlivan Bugün Belli Oluyor”, 16 Haziran 1969, s.8.

¹⁴¹³ **Milliyet Gazetesi**, “21 Yıl Sonra Başpehlivanlığı Babaeski’ye Getirdi”, 18 Haziran 1969, s.16.

32.750 lira¹⁴¹⁴ değerindeki yeni altın kemer, Ordulu Mustafa'ya rakibine takması için verilmiştir. Nazmi Uzun'da bu davranışa karşılık, Mustafa pehlivanın elini öperek karşılık vermiştir.¹⁴¹⁵ Bunun yanında Mustafa pehlivanın kısa aralıklarla yaşadığı sıkıntılar düşünüldüğünde, seyirciye “borçlu” olduğunu düşünerek mücadeleye çıkması ve güzel bir müsabaka çıkarması, uzun zamandan beri Kırkpınar Er Meydanında görülen davranışlar değildir.

Bu mücadelelerin sonunda Başbakan Süleyman Demirel, her boyda birinci gelen pehlivanlara birer altın kol saati hediye etmiş, 50.000 lira ödül ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra diğer bankalarında yaptığı maddi katkılarla 608. Kırkpınar'da ödüllerin toplamı 200.000 lirayı bulmuştur.¹⁴¹⁶

Süleyman Demirel'in Başbakanlığını yaptığı 30-31-32. T.C. Hükümetlerinin spor ve sporcuya bakışı değerlendirilecek olursa, ilk Demirel Hükümeti, “Sporun eğitimde ayrıca beden sağlığını temin etmede önemli bir vasıta olduğu, gençliğin ruh ve beden eğitiminde, spordan daha fazla yararlanması gerektiği hususunda kararlar alınmasının gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca vatandaşların, her yaşta spor faaliyetlerinde bulunabilmeleri için, devlet ve mahalli idarelerimizin çaba harcamasının gerekliliği üzerinde durmuştur. Bu sebeple güreş, binicilik gibi milli sporlara daha fazla ödenek ve vakit ayrılmasının önemi belirtilmekle birlikte, gençliğin ve halkın spor ihtiyaçlarını karşılayacak tesislerin inşası, varsa genişletilmesi ve yaygınlaştırılması gereğinden bahsetmişlerdir. Bunun yanı sıra amatör sporculuğun teşvik edilmesinin toplumun gelişmişlik düzeyi ile de ilgi olduğuna vurgu yapılmıştır.”¹⁴¹⁷ Ama mevcut Demirel Hükümetinde sınırlı sayı da spor yatırımlarına yer verilmiştir.

İkinci Demirel, 31. T.C. Hükümeti'nin (03/11/1969-06/03/1970) programında spor ve sporcuya ilgili olarak, “Sporun ruh ve beden eğitimi açısından önemli bir araç olduğu, yaşı fark etmeksizin herkesin spora teşvik edilmesinin, hükümetin görevleri

¹⁴¹⁴ **Milliyet Gazetesi**, “Kırkpınar Başpehlivanı 32.750 Liralık Kemer Alacak”, 20 Mayıs 1969, s. 10; 1969 yılında 1 gr. altın 19,04 lira değerindedir. Buna göre, 32.750 liralık kemer yaklaşık 1.725 gr. ağırlığındadır. **Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Müdürler Kurulu ve Murakıplar Raporu, Bilanço, Kar ve Zarar Hesabı**, 1968 37. Hesap Yılı Hakkında, Ankara, 1969.

¹⁴¹⁵ Ahmet Rıza Kaynar, **Türkiye Başpehlivanları**, Dizerkonca Matbaası, İstanbul, 1969, s. 62-63; 800 kg. zeytinyağı kullanılırken, 360.000 lira hasılat elde edilmiştir. Yılmaz, “Dual...”, a.g.e., s. 137-138.

¹⁴¹⁶ **Milliyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Açıldı”, 14 Haziran 1969, s.10.

¹⁴¹⁷ <http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP30.htm> (Erişim Tarihi: 26.09.2019).

arasına girdiği, bunun için mutlaka gerekli olan yatırımların planlanarak, yatırım programına dâhil edilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuş, bedeni ruhi ve fikri gelişmeler için bir çalışma sisteminin tasarlanmasının şart olduğu ifade edilmiştir. Bu sebeple “Beden Terbiyesi Kanunu” un değiştirilerek, çağın ihtiyaçlarına cevap verecek düzeye getirilmesi, Türk sporuna bütünüyle ve modern anlamda hizmet imkânları vermenin tedbiri olarak görülmüştür. Hükümetin amacının sporun kanun, nizam, ahlak ve disiplin ölçüleri içinde inkişafını sağlayarak, amatör sporu da kitlelere yayıp, gençliğin moral ve fizik gücünü yükseltmek” şeklinde bir açıklama yapmıştır.¹⁴¹⁸ Aynı zaman dilimi içerisinde 4 Kasım 1969 tarih ve 13342 sayılı Resmî Gazete de yayınlanan 3 Kasım 1969 gün ve 4/983 sayılı Cumhurbaşkanlığı tezkiresiyle Gençlik ve Spor Bakanlığı da kurulmuştur.¹⁴¹⁹

Bunun dışında yağlı güreşin Türkiye’de daha iyi tanınması, tercih edilmesi ve organize olabilmesi adına Güreş Federasyonu üyesi Kemal Temizoğlu, belirli bir plan ve faaliyet programı içerisinde lig usulü bir sistemin benimsenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu sayede Türk yağlı güreşinin uluslararası platformlarda bilinirliğinin artacağını, farklı güreş kulüplerinden transferler gerçekleşebileceğini, bunun da yağlı güreşin kalkınmasında, ilerlemesinde ciddi ufuklar açacağını ifade etmiştir.¹⁴²⁰

Bu bağlamda 16 Şubat 1969 yılında Devlet Bakanı Kamil Ocak, TBMM Genel Kurulunda, yöre vekillerinin kendisine yönelttikleri bir soru karşısında, Edirne’ye iki defa giderek yerinde incelemeler yaptığını, Er Meydanının şartlarının iyileştirilmesi adına sahanın tamamen yıkılıp, iptidai halinin yerine daha gösterişli ve tarihi şanına yakışan bir kompleks düşündüklerini ancak Devlet Su İşlerinin yetkili mühendisleri ile yapılan istişareler neticesinde, mütemadiyen Sarayönü tarafından su baskınlarına tesisin maruz kaldığını, saha temelının buna müsait olmadığı şeklinde bir rapor hazırladıklarını, bunun üzerine tesisin etrafına bir su duvarı yapılmak suretiyle taşkınların önlenmesi ve ardından mevcut temellerin, tribünlerin yükseltilmesi biçiminde bir yol izlenebileceği yönünde teknik bir bildirimde bulunduklarını ifade

¹⁴¹⁸ T.C. Resmî Gazete, “Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Teşkili”, Sayı: 13342, 4 Kasım 1969, s.1.

¹⁴¹⁹ T.C. Resmî Gazete, “4951 Sayılı Kanun’a Göre Yeni Bir Devlet Bakanlığı İle Gençlik ve Spor Bakanlığını İhtiva Eden 171-10511 Sayılı Yazı”, Sayı: 13342, 3 Kasım 1969, s.1.

¹⁴²⁰ Cumhuriyet Gazetesi, “Yağlı Güreşler Lig Usulü Yapılmalı”, 10 Ekim 1969, s.8.

etmiş, sonuçta sorumlular olarak bu yönde projelerin hazırlanması, ardından da ihaleye çıkılması yönünde bir karara varıldığını söylemiştir.¹⁴²¹

1969 yılını bir diğer olayı Suyolcu Mehmet pehlivanın oğlu 21 yıllık Kırkpınar Hakem Kurulu Başkanı Mazhar Özpınar'ın vefatı olmuştur. Mazhar Özpınar, son dönemde genelde Türk güreşi, özelde yağlı güreşlerde kötü gidişe ilişkin önemli tespitleri olmuştur. Bu tespitlerden bazıları, yağlı güreş neslinin küçülmesi, büyük kategorilerde esaslı pehlivanların kalmaması, yağlı güreşlerin uzun yıllar boyunca temelini oluşturan saygı kavramının yeni nesillerde kaybolmaya başlamış olması ve en önemlisi de bilgi, görgü ve tecrübe eksikliğinin varlığından bahsetmiştir.¹⁴²²

Bu gelişmelerin ardından Türkiye'de ilk defa görülen ve Ordulu Mustafa'nın (Bük) başlattığı, genellikle Avrupa ve Amerika'daki profesyonel sporcular arasında görülen, sahibi olduğu kemeri bir müsabakada bahis olarak ortaya koyma hadisesini, 29 Haziran 1969 yılında Zonguldak Şehir Stadyumunda yapılacak yağlı güreşler için Nazmi Uzun'a karşı uygulamaya geçirmiş, fakat Güreş Federasyonu tarafından bu hareket tasvip edilmemiştir.¹⁴²³ Ancak mezkûr güreşler, Nazmi Uzun'un Antalya'da yaptığı yağlı güreşler sebebi ile İstanbul Topkapı'da tertiplenmiş müsabakalara bırakılmıştır.¹⁴²⁴

Bir yıl öncesinde Edirne Belediyesi, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinden 210 bin lira hasılat elde ederken, 1969 yılında bu rakam 360 bin liraya kadar yükselmiştir. Bunda Kırkpınar Er Meydanına ve panayır alanına gelen toplamda 120 bin seyircinin de etkisi olmuştur.¹⁴²⁵

1969 yılı genel seçimlerinin ardından Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün adı Spor Bakanlığı olarak 3 Kasım'da değiştirilmiştir.¹⁴²⁶ 1970 yılına gelindiğinde ilk yaşanan önemli olay güreşi bıraktıktan 13 yıl sonra yaşadığı geçim sıkıntıları sebebi ile iş bulamayan Hayrabolulu Süleyman'ın çayırılara dönme girişimidir. Sabri Acar ile

¹⁴²¹ TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 2. Dön., Br: 53, C.33, 16.2.1969, s.306.

¹⁴²² Cumhuriyet Gazetesi, "Mazhar Özpınar Aramızdan Üzgün Ayrıldı", 21 Ağustos 1969, s.8.

¹⁴²³ Ordulu Mustafa üç yıl üst üste aldığı kemerlerden sonra güreştiği müddet içerisinde rakipsiz olduğunu vurgulamak adına ve yapılacak güreşlerin heyecanını artırmak maksadıyla bu çıkışı gerçekleştirmiştir. Milliyet Gazetesi, "Ordu'lu Uzun'a Meydan Okudu", 25 Haziran 1969, s.12.

¹⁴²⁴ Organizasyonu tertip eden Ahmet Konya ortaya 10.000 lira ödül konulduğunu da ifade etmiştir. Milliyet Gazetesi, "Altın Kemer Sahibi İki pehlivan Karşı Karşıya", 31 Ağustos 1969, s.12.

¹⁴²⁵ Edirne Gazetesi, Sayı: 1878, "Kırkpınar Festival Haftası Bugün Büyük Bir Merasimle Başlıyor", 18 Haziran 1969, s.1.

¹⁴²⁶ TBMM Tutanak Dergisi (Cum. Sen.), 9. Top. Yılı., Br: 2, C.54, 4.11.1969, s.17-18.

idmanlara başlamış olan Süleyman pehlivanın 51 yaşında yeniden Kırkpınar'a çıkma düşüncesi, Güreş Federasyonunun yetkilileri tarafından engellenmiştir.¹⁴²⁷ Bu arada basın-yayın organlarının bazıları eğitim kurumlarında yapılan güreş organizasyonları sırasında kamuoyunu da bilinçlendirebilmek adına Türk Yağlı Güreşinin tanıtımını yapan filmler göstermişlerdir.¹⁴²⁸

8-14 Haziran 1970 yılında Pazartesi günü başlayan Kırkpınar Şenliği yoğun programı ve yapılan güreşlerin uzaması sebebi ile bir haftalık bir zaman dilimine yayılmıştır. Güreşlerin başlangıcı 12 Haziran Cuma günüdür. 307 pehlivanın kayıt yaptırdığı müsabakaların haricinde, Pazartesi şenliğinin açılış ritüeli alışlageldiği biçimde tamamlanmış ve Edirne Valisi Ali Haydar Özkın'ın konuşmalarını müteakip gece geç saatlere kadar davullar çalmış, şehir halkı meydanları doldurmuştur.¹⁴²⁹ Tarihi Kırkpınar Güreşlerini, mevcut hükümetin Tarım Bakanı İlhami Ertem ile Spor Bakanı İsmet Sezgin takip etmek maksadıyla gelmiştir. Bu durum aynı zamanda geleneksel güreşlere devletin verdiği değeri göstermesi açısından da önemlidir.¹⁴³⁰

609. Kırkpınar Yağlı Güreşleri için Belediye Meclisi'nin aldığı karar gereği tribünler için davetiye basılmamıştır.¹⁴³¹ 1970 yılında ilk defa tertip komitesi daha başlangıçta bir protesto ile karşı karşıya kalmıştır. Pehlivanlar, yolluk esasına göre düzenlenen müsabakalar da 350 lira olan yolluk miktarını az bulup, kol bağlamayacaklarını bildirince, komite tekrar toplanarak yolluğu 500 lira gibi bir rakama yükseltmiştir.¹⁴³² Bu yıl yapılan güreşlerin önemli gelişmelerinden birisi de Ordulu Mustafa'nın müsabakalara katılmayacağını açıklamış olmasıdır ki, sebebini söylememiştir.¹⁴³³ Ancak olaya şahitlik edenlerin ulusal basına vermiş oldukları

¹⁴²⁷ **Milliyet Gazetesi**, "Hayrabolulu Süleyman 13 Yıl Sonra Tekrar Güreşe Başladı", 28 Şubat 1970, s.10.

¹⁴²⁸ **Milliyet Gazetesi**, "Milliyet'in Kırkpınar Filmi Erzurum'da İlgi Topladı", 15 Mart 1970, s.10.

¹⁴²⁹ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Şenlikleri Dün Başladı", 9 Haziran 1970, s.15.

¹⁴³⁰ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 2180, "Baş Güreşler Bugünde Yapılacak", 15 Haziran 1970, s.1.

¹⁴³¹ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 2173, "Kırkpınar Festival Haftası Bugün Büyük Bir Merasimle Başlıyor", 8 Haziran 1970, s.1.

¹⁴³² İsmet Yılmaz eserinde sadece güreşlerin 2 Haziran Cuma günü başladığından ve 14 Haziran Pazar günü müsabakaların tamamlandığından bahsetmiştir. Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s. 144; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Yarın Başlıyor", 11 Haziran 1970, s.10. Ayrıca Milliyet Gazetesinin Erzurum'da, Atatürk Üniversitesi'nin fakülte ve yüksekokulları arasında tertiple ettiği güreş müsabakalarından önce gösterimini yaptığı "Kırkpınar Yağlı Güreşleri" başlıklı film gösterimine ilgi yoğun olmuştur. **Milliyet Gazetesi**, "Milliyet'in Kırkpınar Filmi Erzurum'da İlgi Topladı", 15 Mart 1970, s.8.

¹⁴³³ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Başlıyor", 12 Haziran 1970, s.12; bu arada çayırın pehlivanları mindere geçmeye devam etmiştir Kara Ali'nin torunu olan Sabri Acar'da minderi tercih etmiştir. **Milliyet Gazetesi**, "Sabri Acar Çayırdan Mindere Geçti", 14 Mart 1970, s.10.

demeçlerde, baş müsabakalarından önce başaltı pehlivanlarından Turgut Kılıç ile Ordulu Mustafa'nın saat 21.30 civarında yaptığı yumruklu kavga sonrasında, Turgut pehlivanın semt pazarında Ordulu Mustafa'yı bıçakla kovalanması hadisesinin, Mustafa pehlivanın mücadele azmini kırmış olduğuna yönelik bir intibanın oluştuğu ifade edilmiştir.¹⁴³⁴

Şenlik havasında tertiplenen Kırkpınar'da, 1970 yılının ilk organizasyonu Edirne (Cumhuriyet) Kız Sanat Enstitüsü Müdürlüğü tarafından tertiplenen “Gürbüz Çocuk” müsabakasıdır. Tugay Komutanlığı'na ait bahçede düzenlenen yarışmaya 25 aday çocuk katılmıştır. Hakemliklerini; Ahmet Zafer (Çocuk Dr.), Güngör Felek (Resim Öğrt.), Sait Ataözden (Çocuk Dr.), Yıldız Temuçin (Dr.), Nezahat İşleker (Çoc. Bak. ve Gel. Öğrt.), Ayşe Kirişler (Çoc. Bak. ve Gel. Öğrt.), Ümrân Arul (Bed. Eğt. Öğrt.), Nezihe Efeden (Halk Jürisi)in yaptığı yarışma, diğer yıllardan farklı olarak bir yaş kategorisi daha eklenerek, 1-6 yaş aralığındaki, kız ve erkek çocukları için düzenlenmiştir. Yarışmayı bir yaş kategorisinde erkeklerde, Cüneyt Güler, kızlarda Arda Güner kazanmışlardır. Birincilere birer altın hediye edilirken, Hürriyet Gazetesi de okul müdürlüğüne bir kupa takdim etmiştir.¹⁴³⁵

Şenliğin ikinci organizasyonu ise, Türk Kıyafetleri Defilesi olmuştur. 11 Haziran Perşembe günü saat 21.00'de Edirne Müzesi Bahçesinde tertiplenen organizasyonu, Edirne Müze Müdürlüğü ve Edirne Lisesi üstlenirken; kıyafetlerin tanzim ve makyaj işlerini Sinan Sayın yapmıştır. Bundan önce de yapılmış olan bu mezkûr defilenin çok ses getirmiş olması sebebi ile Yapı Kredi Bankası Genel Müdürlüğü, defilenin yenisinin filme alınması görevini, bankanın Edirne Şubesine vermiştir.¹⁴³⁶

Şenliğin üçüncü önemli organizasyonu da bir süredir yapılagelen ve Türk Kadınlar Birliğince, Cumhuriyet Sinemasının bahçesinde düzenlenen ve binlerce

¹⁴³⁴ **Milliyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Güreşleri Başladı”, 13 Haziran 1970, s.10.

¹⁴³⁵ İki yaş kategorisinde kızlarda Sim Feray Altınoğlu, erkeklerde, seçim olmamıştır. Üç yaş kategorisinde kızlarda Meltem Mete, erkeklerde Atif Güzel, dört yaş kategorisinde kızlarda Merih Aksu, erkeklerde seçim yapılamamıştır. Beş yaş kategorisinde kızlarda seçim yapılamazken, erkeklerde Erdoğan Saatçi, altı yaş kategorisinde kızlarda Gülçin Beceral, erkeklerde Mehmet Ferdar birincilikleri almışlardır. **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 2671, “609. Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin *Gürbüz Çocukları Belirlendi*”, 11 Haziran 1970, s. 1; **Edirne Hudut Gazetesi**, Sayı: 12603, “*Kırkpınar'ın Kaybolan Kültürü Gürbüz Çocuk Yarışmaları 2*”, 10 Şubat 2010, s.6.

¹⁴³⁶ **Edirne Gazetesi**, Sayı:2172, “*Kırkpınar Haftasında Tarihi Türk Kıyafetleri Defilesi Müzede Yapıldı*”, 5 Haziran 1970, s.1.

kişinin seyrettiği Kırkpınar Güzellik Yarışmasıdır ki; birinciliği, Mazlum Özkan, ikinciliği, Menekşe Demir, üçüncülüğü, Ayla Günönü elde etmişlerdir.¹⁴³⁷

Cumartesi günü başlayan ve tamamında 20 teneke zeytinyağı¹⁴³⁸ harcanan güreşlerin ilk turuna 17 pehlivan çıkmıştır. Yaşı ileri olması sebebi ile Tertip Komitesi, Zülküf (Ayıköz) Karabulut'a güreşlerden çekilmesi karşılığında 500 lira ödül verilmiş ve müsabakalar 16 pehlivan ile devam etmiştir. Aslında bu uygulama yaş haddi olmayan yağlı güreşlerde, yaşı ileri pehlivanların gönlünü almak, onurları ile Er Meydanında sürecini tamamladığını anlatabilmek adına yapılan bir uygulama olarak karşımıza zaman zaman çıkmaktadır.¹⁴³⁹ Aynı gün yağın şiddetli yağmur sebebi ile Kırkpınar müsabakalarına ara verilmek zorunda kalınmış ve program aksamıştır.¹⁴⁴⁰

Edirne Belediye Encümeni bir yıl önce güreşlerde sorun yaşanmaması adına pehlivan yetiştiren şehirlerden gelen Hakem Heyeti ile ilk defa bir ön toplantı tertip etmiştir. Bunda maksat, pehlivanlardan, seyircilerden ve otoritelerden gelen itirazların en üst seviye de önüne geçebilmektir.¹⁴⁴¹ Fakat iyi niyetli bu girişimde amacına ulaşamamıştır.

Kırkpınar'da uzun yıllardan beri devam eden olaylı müsabakalar bu yılda genç pehlivan Arap Mustafa (Yıldız) ve geçen yılın başpehlivanı Nazmi Uzun arasında gerçekleşmiş, iki defa Arap Mustafa'yı açık düşürmesine rağmen Hakem Heyetinin vermediği galibiyeti, Nazmi pehlivan üçüncüsünde zorda olsa almıştır. Ancak bu gelişmenin ardından Arap Mustafa¹⁴⁴² hem saha içerisini hem de dışını karıştırmıştır. Mustafa pehlivan karara itiraz ettikten sonra itirazı karşılık bulmayınca hakemlere

¹⁴³⁷ Jüri üyeliklerini; Şefik Sayan, Ahmet Bengisu, Edibe Dolu, Hasan Maksutoğlu, Sadri Gökay, Perihan Nurişik, Saadet Yardım, Ruhi Esin, Ülker Üren, Esin Şumnu, Hatice Demircioğlu, Ümrhan Arul, Süheyla Saatçi, Nuriye Erden Üstün, Muzaffer Ender, Sabahat Güler, Vehbi Kutlu Mergup Nurergin, Semiha Girgin yapmışlardır. **Edirne Gazetesi**, Sayı: 2180, "Kırkpınar Güzellik Kraliçesi Seçiminde Halk Güzelleri Çılgınca Alkışladı", 15 Haziran 1970, s.1; Halk Güzeli Kırklareli'nden Saadet Eşiyok, Sempat Güzeli Emine Kuytu, Tunca Güzeli Necmiye Zengin, Meriç Güzeli, Kevser haşimler, Serhat Güzeli, Semra Gönül. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı:4884, "Kırkpınar Güzellik Yarışması Yapıldı", 15 Haziran 1970, s.1.

¹⁴³⁸ **Milliyet Gazetesi**, "Notlar", 13 Haziran 1970, s.10.

¹⁴³⁹ Yılmaz, "Dualı ...", a.g.e., s.144.

¹⁴⁴⁰ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Şiddetli Yağmur Yüzünden Kırkpınar Güreşleri Yarıda Kaldı", 13 Haziran 1970, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "Baş Güreşleri Başladı", 14 Haziran 1970, s.3.

¹⁴⁴¹ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 2173, "Kırkpınar Festival Haftası Bugün Büyük Bir Merasimle Başlıyor", 8 Haziran 1970, s.1.

¹⁴⁴² Arap Mustafa, 1969 yılından itibaren Türk sinemasında da boy göstermiş ve Tunç Başaran'ın yönetmenliğini üstlendiği "Tarkan" serisinde "Kombo" rolünü canlandırmıştır. www.afroturc.org/mustafa-yildiz (Erişim tarihi: 21.10.2019).

saldırması, hızını alamayarak hakem kulesine yönelmiş, kapıyı kırmayı denemiş, beceremeyince çatı arasından girebilmek adına kuleye yan taraftan tırmanmış, içeri girince kuleyi dağıtmış, kendisini engellemek isteyen güvenlik güçleri ile tartışmış ardından Jandarmanın eşliğinde kuleden indirilmiştir. Yaşanan bu gelişmenin ardından da Hakem Heyeti, Mustafa pehlivana Kırkpınar'dan ömür boyu men cezası vermiştir.¹⁴⁴³ Bu duruma hakemlerin basiretsiz tavırlarının yanı sıra pehlivanlarında otorite tanımaz bir davranış içerisine girmeleri sebep olmuş ve elbirliği ile Kırkpınar güreşlerinin tüm manevi ruhunu örselemeyi başarmışlardır.

Yaşanan bu gelişmelerin akabinde, akşam üzeri yapılan final güreşi usta-çırak (Acar-Demir) mücadelesine sahne olmuş, fakat 2 saat 19 dakika sürmesine rağmen sonuçlanamamış ve Pazartesi saat 9.00'a bırakılmıştır. Sabah yapılan mücadelede 4 saat sürmesine rağmen yine sonuç alınamayınca, hakemler güreşi bir saat daha uzatacaklarını ve bu sürede de galip çıkmaz ise, başbakanın gönderdiği 5.000 liralık altın saat ve diğer ödülleri, Edirne Belediyesine kalacağı hususunda pehlivanları uyarmışlardır. Kara Ali, hakemlerin söylemine itiraz etmiş, güreşe devam edilmesini istemiş, aksi durumda kuraya gidilmesini talep etmiştir. Hakem Heyeti talebi kabul etmeyince, Kara Ali ve Aydın Demir sahayı terk etmişlerdir. Bir saat beklenmesine rağmen pehlivanlar sahaya çıkmayınca, Hakem Heyeti kamuoyuna yaptıkları açıklamada; *"1970 yılı başpehlivani yapılan güreşle belli olmayacak olursa, başpehlivana verilmesi gereken hediye ve ödüller Edirne Belediyesinin uhdesine terk edileceği taraflara bildirilmiştir. Bu konu ile ilgili Kara Ali ile Aydın Demir'e mağduriyet yaşamamaları için ayrı ayrı 1000 lira verilecek, ayrıca diğer pehlivanlara da ödül ve hediyeleri takdim edilecektir."* şeklinde beyanat vermişlerdir. Böylece 609. Kırkpınar'da başpehlivan seçilmeden kapanmıştır. Bunun üzerine Kırkpınar üçüncüsü Akif Dağdeviren ise o yılın başpehlivanın yapması gereken tüm sorumluluklarını (İstiklal Marşının okunması ve bayrağın indirilmesi v.b.) yerine getirmiştir.¹⁴⁴⁴

¹⁴⁴³ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı:4884, *"Ebedi Boykot"*, 15 Haziran 1970, s. 4.

¹⁴⁴⁴ Kara Ali basına yaptığı açıklamada; "...üç aydır Kırkpınar'a hazırlandığını, 10.000 lira para harcadığını, üç gündür güreştiklerini, ödülleri dahi talep etmediğini, sadece güreşmek istediğini, çırağının her zaman yanında olması sebebi ile oyunlarının hepsini bildiğini" ifade etmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, *"Başpehlivanlık Ortada Kaldı"*, 16 Haziran 1970, s.8; Birinci ve ikincinin seçilemediği güreşlerde üçüncü olan Akif Dağdeviren, ödülleri Edirne Belediye Başkan vekili Abdullah Şanlı'dan almıştır. Akif Dağdeviren'e Başbakanın altın saati, Hürriyet Gazetesinin altın saati, Tercüman Gazetesinin şilti verilirken, Kırkpınar Ağası Hacı Eyüpoğlu pehlivanlara birer saat hediye etmiştir. **Edirne Gazetesi**, Sayı: 2181, *"Kırkpınar Tarihinde İkinci Defa Bu Yılda Türkiye Yağlı Güreş Pehlivanı"*

Bu arada en centilmen pehlivan seçilen Osman Şenel'e de 500 lira ödül verilirken, 1970 yılının Kırkpınar pehlivanlarına verilen maddi ödüllerin bir kısmı şu şekildedir; baş güreşlerinde birinci olan 2.000, ikinci 1.000 lira alırken, bu yıl ilk iki olmadığından ödülleri Edirne Belediye'sinin uhdesine terk edilmiştir. Müsabakaların üçüncüsüne, 800 lira, başaltında birinci olan 1000, ikinci 700, üçüncü 600, büyük orta pehlivanların birincisi 800, ikincisi 650, üçüncüsü 500, küçük ortada birincisi 600, ikincisi 500, üçüncüsü 400, küçük orta küçük boy birincisi 500, ikincisi 425, üçüncüsü 350 lira ödül almıştır.¹⁴⁴⁵ Bunun yanı sıra Başbakan Süleyman Demirel tüm boyların birincilerine altın kol saati göndermiş, ardından Hürriyet Gazetesi bunun takip etmiş ve sadece başpehlivana verilmek üzere bir altın saati verirken, Tercüman Gazetesi ise tüm boylarda dereceye girenlere verilmek üzere şilt takdim etmiştir. Ancak başpehlivan seçilemediğinden üçüncü Akif Dağdeviren altın saatlerin sahibi olmuştur.¹⁴⁴⁶

Kırkpınar Ağılığı, 1971 yılı için oldukça sıkı bir ihale sürecinden sonra belirlenmiştir. Ağalık kuzusuna, Dursun Ali Kurtçakır 25.500 lira, Osman Okçu 25.400 lira, Burhan Başaran 25.200 lira ve Ertan Sezer 9.500 lira vererek Babaeskili Serbest Muhasebeci Doğan Görkey'e, rakip oldularsa da Görkey son anda verdiği 30.000 lira ile ağalığı almıştır.¹⁴⁴⁷

1970 yılı güreşleri için Tertip Komitesi, diğer yıllardan daha düzenli, kuralların eksiksiz uygulandığı, itirazların, saha terklerinin ya da şiddetin olmayacağı bir yıl olarak kamuoyuna açıklamada bulunduysa da yine beklentilerin karşılanamadığı bir

Seçilememiştir." 16 Haziran 1970, s.1.Deste küçük boyda Ahmet Bayrak, deste orta boyda Mustafa Batur, deste büyük boyda Mehmet Gacaroglu, küçük orta küçük boyda Ümit Taşkın, küçük orta büyük boyda Osman Şenel, büyük orta boyda İzzet Açıkbaş, başaltında Turgut Kılıç birincilik kürsüsüne çıkmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Edirne Gazetesi**, Sayı:2180, "*Kırkpınar Festivali Sona Erdi*", 15 Haziran 1970, s.1.

¹⁴⁴⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, "*Başpehlivanlık Ortada Kaldı*", 16 Haziran 1970, s.8; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 4882, "*1970 yılında Kırkpınar Güreşlerinde Pehlivanlara Verilen Ödüller*", 12 Haziran 1970, s.1.

¹⁴⁴⁶ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 2181, "*Kırkpınar Tarihinde İkinci defa Yağlı Güreşlerin Başpehlivanı Seçilememiştir.*", 16 Haziran 1970, s.1.

¹⁴⁴⁷ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 2180, "*Kırkpınar Ağılığı*", 15 Haziran 1970, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi**, "*Altın Fiyatları*", 15 Haziran 1971, s.7; 1970 yılında 1 gr. altın 17,35 lira, Kara Ali ile Aydın Demir'e verilen 2000 liraya o zaman diliminde 118 gr. altın alınabilirdi. 1970 yılında külçe altın fiyatları, aylık ortalamalara göre 17,35 lira iken fiyat 1971 de %21 oranında yükselerek 21,05 lira olmuştur Külçe altın fiyatı 1970 yılı sonunda 19,63 lira idi. 1971 sonunda fiyat 22,17 liraya ulaştığına göre, Aralık sonlan itibarıyla 1970- 1971 artışı %13 oranındadır. **T.C. Merkez Bankası Anonim Şirketi Raporu**, "27 Nisan 1972 Tarihli Hissedarlar Genel Kuruluna Arz olunan Kırkinci Hesap Yılı Hakkında", Ankara, 1971, s.106.

yıl olmuştur. Yapılan türlü ikazlara, yayınlanan talimatnamelere, verilen cezalara rağmen Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde her geçen yıl bir gelenek yok sayılmış veya örselenmiştir. Müsabakalardan önce toplu ibadet, saha içi temenna, pehlivanların rakiplerine hürmeti, peşrev gibi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin özü olan uygulamalar, âdetler sahipsiz bırakılmış ve pehlivanın inisiyatifine terk edilmiştir. Bunun dışında hak dağıtımında önemli bir uygulama olan kura usulü, 1970 yılı güreşlerinde tamamen bir kenara bırakılınca, Er Meydanında sükuneti sağlamak, güreş takip edebilmek imkânsız hale gelmiştir.¹⁴⁴⁸

1970 yılının son hadisesi ise pehlivanların, Edirne Belediyesi'nin Er Meydanındaki kendilerine karşı tutumunu protesto ederek, 1971 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerini boykot etme çabalarıdır ki, bunun için birtakım girişimlerde dahi bulunmuşlardır. Örneğin, İzmir Biga'da Kırkpınar Güreşleri ile hemen hemen aynı tarihlerde bir güreş müsabakası düzenlenmesi için 22 başpehlivan, Zülküf (Ayıköz) Karabulut ile de anlaşarak, talepte bulunmuşlarsa da bu yerel yönetim tarafından kabul görmemiştir. Fakat pehlivanlar yine de pes etmeyerek, aynı tarihlerde İstanbul'da, kendileri bir araya gelerek büyük bir yağlı güreş organizasyonu tertip etmeyi hedeflemişlerse de¹⁴⁴⁹ bu tertipte yine Kırkpınar Güreşlerinin hemen akabinde gerçekleşmiş ve Kırkpınar'ın programını aksatmamıştır.

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ardından nerede ya da hangi amaçla yapılırsa yapılsın, ilk tertiplenen müsabaka Kırkpınar'ın bir rövanşı olarak görülmüştür. Yapılan bu yağlı güreşlerin her daim en önemli özelliği ise Kırkpınar'da başa güreşen pehlivanların, bu organizasyonlara katılmaları olmuştur. Tertiplenen müsabakalardan birisi de mutlaka İstanbul'da hemen her sene farklı bir sosyal kurum adına tertiplenen "İstanbul Yağlı Güreşlerdir" ki, 12 Temmuz 1970 yılında İstanbul Şeref Stadında, "Körler Cemiyeti" yararına organize edilmiştir. Müsabakalara altın kemerliler dâhil, 12 başpehlivan katılmıştır.¹⁴⁵⁰ Bir diğer yağlı güreş ise, yine İstanbul-Ümraniye'de

¹⁴⁴⁸ **Milliyet Gazetesi**, "Muhteşem Bir Gelenek Yıkılıyor", 18 Haziran 1970, s.6; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 4885, "Bu Yıl Başpehlivan Yok", 16 Haziran 1970, s.1.

¹⁴⁴⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Yağlı Güreşçiler 1971'de Kırkpınar'ı Boykot Edecek", 3 Ağustos 1970, s.8.

¹⁴⁵⁰ **Milliyet Gazetesi**, "Pehlivan Güreşleri", 10 Temmuz 1970, s.12.

panayır içerisinde tertiplenmiş, Kara Ali gibi eski pehlivanlarda maddi anlamda kazanç temin edebilmek adına kol bağlamıştır.¹⁴⁵¹

Kırkpınar'a iştirak etmeyi hedefleyen tüm pehlivanlar, yıl içerisinde Anadolu'nun farklı yörelerinde erken form tutabilmek adına güreş kovalamışlardır. Bazı güreşler ise pehlivanların son durumlarını analiz etmelerinde onlara fırsatlar tanıdığından daha önemlidirler. İşte Kırkpınar öncesinde başpehlivanların son defa kozlarını paylaşabilmeleri adına, 30 Mayıs 1971 tarihinde Kartal Belediyesi tarafından, Kartal futbol sahasında tertiplenmiş olan ve Kırkpınar Ağası Doğan Görkey'in de davetliler arasında bulunduğu, "Filiz Nurullah Yağlı Güreşleri" bunlardan sadece bir tanesidir ve Kırkpınar usullerine göre tertip edilmiştir.¹⁴⁵²

Bu yapılan faaliyetlerde göstermektedir ki, pehlivanlar Kırkpınar haricinde de yıl içerisinde, iddialarını sürdürmekte hatta sosyal hizmet noktasında sorumluluk dahi almaktadırlar. Ancak Kırkpınar Yağlı Güreşlerindeki hırs, saldırganlık bu güreşlerde pek görülen ruh halleri değildir. Çünkü Kırkpınar tüm pehlivanların bir yıllık emeklerinin karşılık bulduğu, manevi anlamda doyuma ulaştıkları ve rüşlerini ispat ettikleri yegâne er meydanıdır.

1971 yılına gelindiğinde ise Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ilk önemli gelişmesinin, Hakem Heyetine saldırarak Kırkpınar'dan ebedi boykot alan Arap Mustafa'nın özür dileme girişimi olmuştur. Bu özür talebini değerlendiren kurul üyeleri 1971 yılındakine değilse de diğer müsabakalara iştirakine müsaade ederek, ömür boyu men cezasını kaldırmıştır. Bunun dışında başa güreşen pehlivanlarda ilk defa A ve B grubu olarak ikiye ayrılmıştır. A grubunda Kara Ali, Aydın Demir, Göçmen Recep, Nazmi Uzun, Akif Dağdeviren, Turgut Kılıç, Davut Yılmaz, Ahmet Yenici ve Sabri Acar'dan oluşurken, B grubu; Hüseyin Yiğit, Ülfettin Çekmece, Turan Şahin, Hasan Şahin, Ramazan Düzgün, İsmail Topçam, Mehmet Ogan, Ali Gürbüz'den oluşmuştur.¹⁴⁵³ Er Meydanında bu gelişmeler yaşanırken, Ordulu Mustafa

¹⁴⁵¹ **Milliyet Gazetesi**, "Kara Ali Rakiplerine Meydan Okudu", 27 Haziran 1970, s.12.

¹⁴⁵² **Milliyet Gazetesi**, "Filiz Nurullah Güreşleri Pazar Günü Kartal'da Yapılacak", 27 Mayıs 1971, s.10.

¹⁴⁵³ Yılmaz, "Dual...", a.g.e., s.148; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar'ın Ardından Bindiği Dalı Kesenler", 17 Haziran 1971, s.15; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Başlıyor", 11 Haziran 1971, s.11; **Milliyet Gazetesi**, "Başpehlivanların Namzedi: Kara Ali", 13 Haziran 1971, s.10.

Bük'ün 1971 yılı Kırkpınar Yağlı Güreş müsabakasına ciddi sağlık sorunu sebebiyle iştirak edemeyeceği duyurulmuştur.¹⁴⁵⁴

Ayrıca Edirne Belediyesi, aynı yıl Er Meydanının yanındaki geniş araziye şenlik alanına dönüştürmek suretiyle bölgeyi bir cazibe merkezi haline getirmek ve daha fazla turisti şehre çekebilmeyi hedeflemiştir. Bu anlamda, 1970'li yıllarda yaşanan spor ahlakından uzak tavır ve davranışlar, Kırkpınar'a olan ilgi ve alakayı da azaltınca, çevre şehirlerdeki insan potansiyelini yeniden şehre çekebilmek adına kültürel ve sanatsal etkinliklere ağırlık verilmiştir. 1971 yılında Kırkpınar'a tüm olumsuzluklara rağmen 10.000'e yakın güreş sever de gelmiştir.¹⁴⁵⁵

7-13 Haziran 1971 Pazartesi günü yine bir şenlik ortamında, 610. Tarihi Kırkpınar başlamıştır. 8 Haziran'da şenlikler münasebetiyle at yarışı tertiplenmiş, fakat üçüncü koşunun ardından başlayan yağmur sebebi ile Yarıkkaya Cezaevi çevresindeki mücadeleler bir sonraki güne tehir edilmiştir. Çünkü bu mevkiinin toprak zemin olması, çamurun ağırlaştırdığı zeminde, atların sağlıklı koşmalarına imkân vermemiştir.¹⁴⁵⁶ Çünkü Edirne'de henüz bu dönemde bir hipodrom olmadığı gibi aslında bulunan mevkiinin fiziki koşulları da yapılan faaliyetin sağlıklı sürdürülebilmesine de imkân vermemiştir.

9 Haziran 1971 Çarşamba gününe gelindiğindeyse yine bir “Gülbüz Çocuk” Yarışması tertiplenmiştir. Edirne (Cumhuriyet) Kız Enstitüsü Müdürü Seniha Girgin tarafından oluşturulan yarışma şartnamesinin esaslarına göre yapılan müsabakaya, katılım gösterecek olan çocuklardan, ilk defa iki fotoğraf, Ana-Çocuk Sağlığı Merkezinden rapor istenmiştir. Edirne (Cumhuriyet) Kız Sanat Enstitüsü'nün salonunda ve şehir bandosu ile enstitünün folklor ekibinin de katılımı ile yoğun bir izleyici kitlesi hazır bulunmuştur. Yarışma 1-6 yaş kategorisinde karışık yapılmıştır. Bir yaşta Hakan Görgün birinci olurken, ikinciliği Serhat Gören elde etmiştir. İki yaşta Arda Güner birinci olurken, ikinciliği Olcay büyükbeceren, üç yaş grubunda Sabri

¹⁴⁵⁴ İçel'in Tarsus ilçesinde “Kur'an Kursu” yararına tertip edilen yağlı güreş organizasyonuna katılan ve ardından arkadaşları ile eğlenmek maksadı ile Köşk isimli gece kulübüne giden Mustafa pehlivan burada çıkan bir tartışma sonucunda, Cahit ve Kemal Yaman kardeşler tarafından 2 si sırtından 3'ü ensesinden olmak üzere kurşun yarası alarak Mersin Devlet Hastanesine kaldırılmış ve yapılan ameliyat sonrasında sağ böbreğini kaybetmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Ordulu Mustafa Pavyonda Vuruldu*”, 10 Ocak 1971, s.10.

¹⁴⁵⁵ **Milliyet Gazetesi**, “*Kırkpınar'a 10.000 Turist Gelmesi Bekleniyor*”, 23 Mayıs 1971, s.15.

¹⁴⁵⁶ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5178, “*Dünkü At Yarışları Yarıda Kaldı*.”, 9 Haziran 1971, s.1.

Yücel birinci olurken, ikinciliği Ercan Ulusoy, dört yaş grubunda birinciliği Neslihan Arul, ikinciliği Atıf Güzel almıştır. Beş yaş kategorisinde Zafer Ögütgen birinciliği, Şafak Çekver ikinciliği elde etmiştir. Altı yaş kategorisinde birinciliği Olcay Güner, ikinciliği H. Küçük Gültekin almıştır.¹⁴⁵⁷

Güreşler bu yılda geçen yıllarda olduğu gibi uzamış, yumruklaşmaya varan mücadeleler yaşanmıştır. Yarı finalde Nazmi Uzun Davut Yılmaz, Sabri Acar, Kara Ali kalmıştır. Yarı finalde eşleşen Nazmi Uzun ile Davut Yılmaz ve Sabri Acar ile Kara Ali arasında iki saat süren mücadelenin ardından galibiyet olmayınca, hakemler pehlivanlara kura önermiş, kabul görmeyince, 15 dakika daha süre vermişse de oradan da sonuç çıkmayınca tekrardan kura çekimine gidilmiş, Davut Yılmaz ile Sabri Acar finale yükselmişlerdir. Ancak duruma Kırkpınar Ağası itiraz etmiş hakemlerin kararı doğru bulmadığını beyan ederek, dört pehlivani da çayıra çağırmıştır. Kuralların iptal edilmesinin ardından Nazmi Uzun'da duruma itiraz etmişse de itirazı kabul görmemiştir. Kırkpınar Ağası Görkey, bu müsabakaların yalnızca final için geçerli olduğunu aksi bir durumun söz konusu olamayacağını, pehlivanlar sahaya çıkmazlar ise, hepsini yenik sayacağını ifade edince, pehlivanlar sahaya çıkmamıştır. Kırkpınar başpehlivanları talepleri gerçekleşmez ise, Pazar günü de meydana çıkmayacaklarını ifade etmişlerdir.¹⁴⁵⁸

Kırkpınar Ağası Görkey'in bu şekilde araya girmesiyle Hakem Heyeti, kararlarını değiştirilmiş ve Kara Ali ile Nazmi Uzun'un eş değiştirerek yeniden güreşmelerini istenmiştir. Fakat dört pehlivanda eş değiştirme düşüncesine uymayarak sahayı terk etmiştir. Bu arada ikinci defa kuleye çıkan Kırkpınar Ağası, sözleri için halktan ve hakemlerden özür dilemişse de meydana davet ettiği pehlivanlar buna icabet etmeyince, tamamını diskalifiye ettiğini Er Meydanındaki seyirci topluluğuna duyurmuştur. Araya girenler durumu yumuşatmak istemiş, Ağa üçüncü defa kuleye çıkarak, yarın pehlivanların ücretsiz kol bağlayacakları beyanında bulunmuş ve

¹⁴⁵⁷ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 2972, "Gülbüz Çocuk Yarışması Yapılacak", 4 Haziran 1970, s.1; **Edirne Hudut Gazetesi**, Sayı: 12603, "Kırkpınar'ın Kaybolan Kültürü Gülbüz Çocuk Yarışmaları -3-", 10 Şubat 1970, s.6.

¹⁴⁵⁸ Yılmaz, "Dualı...", a.g.e., s.148-149; **Milliyet Gazetesi**, "Çıkan Olaylar Yüzünden Başpehlivan Bugün Belli Olacak", 14 Haziran 1971, s. 10-12; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar'da kozlarını paylaşamayan Pehlivanlar, Cumartesi ve Pazar Günü karşılaşacaklar", 17 Haziran 1971, s.32; **Milliyet Gazetesi**, "Güreşçiler İstekleri Olmazsa Pazar Günü Güreşmeyecekler", 12 Haziran 1971, s.28; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Fiyasko ile Sona Erdi", 15 Haziran 1971, s.5.

pehlivanlara da duruma ilişkin haber göndermiştir. Pehlivanlar, Kırkpınar Ağasını hakemlerin işine müdahale etmekle suçlamışlar, Er Meydanından çıkarıldıklarını bir daha dönmeyeceklerini beyan etmişlerdir.¹⁴⁵⁹

Bu arada Kırkpınar'a müdâhil olmayacağını söyleyen, Gençlik ve Spor Bakanı Sezai Ergün'de güreşlerin Pazartesi'ne bırakılmasını istemiş ve talep uygun görülüşse de ertesi gün pehlivanlar ikna edilemeyince, dört pehlivan bu seferde Hakem Heyeti tarafından diskalifiye edilmiş, beşinci olan Aydın Demir'in¹⁴⁶⁰ de olayların büyümesinde ve itiraz sürecinin canlandırılmasında dahil olduğu düşünüldüğünden, diskalifiye edilmesine karar verilerek, Hasan Şahin başpehlivan ilan etmiştir. Belediye'den getirilerek, kispet giydirilen Hasan Şahin¹⁴⁶¹, altın kemer kuşanmış ve 15.000 lira ödül verilmiştir.¹⁴⁶² Tüm bu yaşanan gelişmelerin ardından, tertip komitesi üyeleri bir araya gelerek, Sabri Acar, Nazmi Uzun, Ali Çelik ve Davut Yılmaz'a Kırkpınar'dan bir yıl müddetince men cezası vermiştir. Yaşanan gelişmeye ilk tepkiyi başaltı birincisi Fehmi Özkan vermiş ve Hasan Şahin'i müsabakaya çağırması, fakat tertip komitesi tarafından talebi olumlu karşılanmamıştır.¹⁴⁶³ Kırkpınar'da meydana gelen bu vahim duruma devletin üst kademesi de müdahale etmiş ve Başbakan Nihat Erim, Gençlik ve Spor Bakanı'na verdiği talimat ile Kırkpınar'da hadiselerin başlamasına sebep olan beş güreşçinin Beden Terbiyesi Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün imkânlarından yararlanmasını yasaklamıştır.¹⁴⁶⁴

¹⁴⁵⁹ **Milliyet Gazetesi**, "Hasan Şahin Başpehlivan", 15 Haziran 1971, 8-10.

¹⁴⁶⁰ Aydın Demir, 1971 yılı Kırkpınar'ına gelinceye kadar Ege, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde yaptığı yağlı güreş müsabakalarında 135 güreşin hiçbirisinde yenilgi görmemiştir. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5181, "Aydın Demir "Kırkpınar Başpehlivanı Ben Olacağım" Dedi", 12 Haziran 1971, s.4.

¹⁴⁶¹ Hasan Şahin, Türkiye Karakucak Şampiyonu ve ordular arası dünya dördüncüsü bir pehlivandır. Yılmaz, "Dualı...", a.g.e., s.150.

¹⁴⁶² **Vatandaş Gazetesi**, Sayı:5184, "Başpehlivan Adayları Güreşe çıkmadıklarından Hasan Şahin Başpehlivan İlan Edildi", 15 Haziran 1971, s. 1. Deste küçük boy birincisi Selahattin Çalışkan, deste orta boy birincisi Nurettin Uğurlu, deste büyük boy birincisi Mustafa Korkmaz, küçük orta küçük boy birincisi Feyzullah Baba, küçük orta büyük boy birincisi Mehmet Gacaroglu, büyük orta birincisi Osman Şenel, başaltı birincisi Fehmi Aslan olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Milliyet Gazetesi**, "Sıcağa Rağmen", 13 Haziran 1971, s.5; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5183, "Kırkpınar Yağlı Güreşlerini Sona Erdi", 14 Haziran 1971, s.1; **Milliyet Gazetesi**, "Çıkan Olaylar Yüzünden Başpehlivan Bugün Belli Olacak", 14 Haziran 1971, s. 10-12; Bilar, a.g.e., C.II, s.303-306; **Milliyet Gazetesi**, "Hasan Şahin Başpehlivan", 15 Haziran 1971, s.10; **Milliyet Gazetesi**, "Kısa...Kısa...", 31 Aralık 1971, s. 12.

¹⁴⁶³ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Acar, Kara Ali, Uzun ve Yılmaz'a Bir Yıl Boykot Verildi", 15 Haziran 1971, s.8.

¹⁴⁶⁴ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5192, "Kırkpınar'da Boykot Alan Güreşçilere Teşkilatın Bütün Tesisleri kapatıldı", 23 Haziran 1971, s.4.

Yaşananlarda göstermektedir ki, Kırkpınar'da alınan geçici çözümlerle sorunların ortadan kaldırılamayacağı iyiden iyiye kendisini hissettirmiştir. Altı asırdan fazla bir süredir devam eden bu ritüelin, yüzyıllar içerisinde pek çok değeri yazılı kurallarla bağlanmadığı için yok olmuştur.

Bu sıkıntılar devam ederken, 1972 yılı için yapılan ağalık ihalesindeki koça, 22.500 lira ile en yüksek meblağı veren Olimpiyat Şampiyonu Hamit Kaplan, 611. Kırkpınar Yağlı Güreşleri Ağası olmuştur.¹⁴⁶⁵

Elbette Kırkpınar'ın tamamlanmasının hemen ardından, mutlaka Edirne'nin rövanşını almak isteyen pehlivanlar için bir müsabaka düzenlenmiştir. Bu güreşler genelde organizatörlere ciddi gelir kaynağı da olmuştur. Çünkü, Kırkpınar'da seyretmek istedikleri pehlivanları bir defa daha görebilmek anlamını taşıyan bu tip organizasyonlar, Kırkpınar pehlivanları tarafından da tercih edilmiştir. Dönem itibari ile bunlardan birisi de Türkiye Spor Yazarları Derneği'nin, kendisine gelir temin edebilmek için 19-20 Haziran 1971 tarihinde Dolmabahçe Stadında, saat 15.00'de düzenlediği, Kırkpınar'ın pek çok tanınan ve altın kemer sahibi pehlivanlarının (Tekirdağlı Hüseyin ve Ordulu Mustafa Bük) katıldığı bir Türkiye Yağlı Güreş Şampiyonasıdır. Ödül dağıtımı da yine Kırkpınar'daki usule uygun olarak birinci dereceden, altıncı dereceye kadar düzenlenmiştir.¹⁴⁶⁶

Bu süreç içerisinde Edirne'de, Tarihi Kırkpınar Güreşlerinin eski geleneklerinin yeniden canlandırması, var olanların devamlılığının sağlanması,

¹⁴⁶⁵ Bilal, **a.g.e.**, C.II, s.301. 1971 yılında 1 dolar 14 liradır. Buna göre 22.500 liralık Ağalık bedeli 1.607 dolara denk gelirken, 15.000 liralık ödül 1071 dolara eşittir. Karagöz, **a.g.e.**, s.10; 1971 sonunda fiyat 22,17 liraya ulaştığına göre, Aralık sonlan itibariyle 1970- 1971 artışı %13 oranındadır. **T.C. Merkez Bankası Anonim Şirketi Raporu**, "27 Nisan 1972 Tarihli Hissedarlar Genel Kuruluna Arz olunan Kırkinci Hesap Yılı Hakkında", Ankara, 1971, s.106, **Cumhuriyet Gazetesi**, "Altın Fiyatları", 15 Haziran 1971, s.7.

¹⁴⁶⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, "1971'in Başpehlivanı Bu Hafta Belli Oluyor", 16 Haziran 1971, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "Türkiye Yağlı Güreş Şampiyonası Başlıyor", 19 Haziran 1971, s.10; **Milliyet Gazetesi**, "Altın Kemer Yağlı Güreşleri 19-20 Haziran'da", 14 Haziran 1971, s.10. Dolmabahçe'ye davet edilen başpehlivanlar; Ordulu Mustafa, Sezai Kanmaz, M. Ali Yağcı, Adil Atan, İbrahim Karabacak, İrfan Atan, Babaeski Mustafa, Çolak İsmail, Gostivarlı Mülâyim, Kara Ali, Hayrabolulu Süleyman, Manisalı Rifat, Kayıkçı Ahmet, Geçkinli Yusuf olurken, Hamit Kaplan, Doğan Görkey, Celal Hacı Eyüboğlu, Gazanfer Bilge, Hüseyin Özakıncı, Süleyman Şahin'in vekili İbrahim Bodur, Muhittin Ağaoğlu, Hakkı Meriç, Hasan Vatan, Ali Rıza İstanbullu, Selim Doğramacılar, İbrahim Bildik, Uzunköprülü Mahmut Ağa, Edirneli Şükrü Ağa, Hilmi Atakan, Nurettin Manyas, Hüseyin Özakıncı gibi ağalarda davet edilmişlerdir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Bütün Başpehlivanlar, Kırkpınar Ağaları D. Bahçe'de Toplanıyor", 17 Haziran 1971, s.8; **Vatandaş Gazetesi** Sayı: 5188, "Başpehlivanlar Bugün Kozlarını M. Kemal Paşa'da Paylaşacak", 19 Haziran 1971, s.4.

kaybolmaya yüz tutan itibarın geri kazandırılması ve yağlı güreşlerin Er Meydanının, Kırkpınar'ın şanına yaraşır bir hale getirebilmesi adına 20 bin kişilik bir arena yapmak düşüncesi ile bir dernek kurulmuştur.¹⁴⁶⁷

Edirne'de derneğin faaliyetleri tartışılırken, Ankara'da TBMM'de Kırkpınar'dan iki gün sonra yapılan "Türk Güreşinin Durumuna" ilişkin toplantı da Güreş Federasyonu Başkanı eleştirilmiş, 1.500.000 lirayı güreşle ilgili nerelere harcadığının bilgisini vermesi istenmiştir. Fakat federasyon bu hususla ilgili gerekli yerlere bilgi verildiği biçiminde açıklama ile talebi geri çevirmiştir.¹⁴⁶⁸ İşte bu durumda göstermektedir ki, Türkiye'de sporu yürütmekle görevli, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün bu yıllarda yağlı güreş ile ilgili takındığı bu tavır, 600 yıllık kuralların hiçe sayılmasına, biriken sorunların çözümü adına girişimde bulunulmamasına, yağlı güreş arenasını maddi anlamda fırsat arayan organizatörlere kalmasına sebebiyet vermiştir. Organizatörleri bu dönemde devletin denetimine alınmamış olması, genelde Türk sporuna özelde yağlı güreşe ciddi zararlar vermiştir.¹⁴⁶⁹

20 Eylül 1971 tarihine gelindiğinde yine bir TBMM Genel Kurul toplantısında, Ankara Milletvekilleri Suna Kural, Kemal Ataman, Ordu Milletvekili Memduh Ekşi, Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar'ın teklifleri ile Anayasanın 88. Maddesi uyarınca, Türk güreşinin içerisinde bulunduğu kötü durumla ilgili, Meclis araştırması yapılması ve bundan önce verilen vaatlerin hiçbirinin neden yerine getirilmediğinden, "ata sporu" olan güreşin neden sahipsiz bırakıldığından söz edilmesini istemişlerdir. Ayrıca antrenör, idareci ve pehlivan çekişmesinin en üst seviyelere kadar ulaştığı, devletin bu duruma ivedilikle çözüm bulması gerektiği, disiplinli ve sistemli, güreşe gelenekselden moderne sahip çıkılmasının zaruri olduğu, eğer bu yapılmaz ise, alınan maddi, manevi yaraların artık sarılamayacağından bahsetmişlerdir.¹⁴⁷⁰

1972 yılının ilk önemli gelişmesi ise 2 Haziran tarihinde Edirne şehrinin bünyesinden değil, Güreş Federasyonunun içerisinde çıkarılan bir heyet tarafından, "Kırkpınar Komitesi"nin kurulması olmuştur. Böylece resmi anlamda federasyonun

¹⁴⁶⁷ Cumhuriyet Gazetesi, "Kırkpınar İçin Dernek Kuruldu", 1 Temmuz 1971, s.8.

¹⁴⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 3. Dön., Br: 165, C.18, 22.9.1971, s.62-63.

¹⁴⁶⁹ Cumhuriyet Gazetesi, "Bir Kırkpınar Vardı", 15 Haziran 1971, s.7.

¹⁴⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 3. Dön., Br: 164, C.18, 20.9.1971, s.23-24; TBMM Tutanak Dergisi (Millet Meclisi), 3. Dön., Br: 7, C.19, 26.11.1971, s. 7.

bünyesinde yer alan bir Kırkpınar Güreşleri masası da kurulmuştur. Komitede, Celal Atik (Başkan), İrfan Atan, Haydar Zafer, İsmet Atlı, Hasan Güngör, İbrahim Karabacak, Servet Meriç, Taştan Koçak, Selim Yetkin gibi isimler yer almış, bunlar organizasyon yetkililerini ve güreşleri yerinde takip etmek ve seçmekle görevlendirilmişlerdir.¹⁴⁷¹

Ayrıca 1972 yılında Kırkpınar'ın şenlik havasında kutlanmasından kaynaklı olarak Yarıkkışla'daki cezaevinin çevresinde yine at yarışları tertiplenmiştir. 30 binden fazla kişi yağlı güreş müsabakalarını takip etmek için Er Meydanına gelmiştir. Bu gelişmeyi aynı yılın diğer önemli olayı, bir yıl boykot alan beş iddialı başpehlivanın cezalarının devamı konusu takip etmiştir ki, Edirne Belediye Başkanı Burhan Işıkseren'in başkanlığında, 1972 yılı Kırkpınar Ağası Hamit Kaplan'ın da hazır bulunduğu toplantıda, Kırkpınar'ın itibarını ve değerini muhafazası için boykotun devamı kararın alınması, ilke olarak kabul görmüştür.¹⁴⁷²

611. Kırkpınar Şenlikleri, 5-11 Haziran 1972 Pazartesi günü, Vali Yardımcısı Adnan Ergün tarafından yapılan kısa konuşmanın ardından başlamıştır. Bu Kırkpınar Yağlı Güreşlerine rekor katılım ile 700 pehlivan gelmiştir. 610. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin başpehlivanı Hasan Şahin, Edirne'ye gelmediğinden, Er Meydanında bayrağı 1971 yılının başaltı birincisi Fehmi Özkan çekmiştir. 9-11 Haziran 1972 günleri arasında yapılan Kırkpınar Yağlı Güreşleri için 8.000 kırmızı dipli mum davetlilere gönderilmiştir. 234'e yakın pehlivan müsabakalara katılmak için başvuruda bulunmuştur. Cumartesi günü 14 pehlivan ile başlayan başpehlivanlık müsabakalarının ikinci turunda boş kura çeken Arap Mustafa doğrudan yarı finale yükselmiştir. Yarı finalde Arap Mustafa, Hulusi Yedikardeşleri, Ali Gürbüz, Turgut Kılıç'ı mağlup ederek, adlarını finale yazdırmışlardır.¹⁴⁷³ 1972 yılının en centilmen pehlivanı olarak Manisalı Erdem Özyiğit seçilmiştir.¹⁴⁷⁴

Arap Mustafa ile Turgut Kılıç arasındaki final mücadelesi oldukça sert geçmiştir. Güreşi bitirende, Arap Mustafa'nın rakibini tellerin üzerine atmak sureti ile

¹⁴⁷¹ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5473, “Güreş Federasyonu Kırkpınar İçin Özel Bir Komite Kurdu”, 3 Haziran 1972, s.1.

¹⁴⁷² **Cumhuriyet Gazetesi**, “Geçen Yıl Boykot Alan Güreşçilere Af Yok”, 8 Haziran 1972, s.8; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5476, “Kırkpınar Şenlikleri Dün Muhteşem Bir Törenle Başladı”, 6 Haziran 1972, s.1.

¹⁴⁷³ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Geçen Yılın Başpehlivanı Şahin Meydana Çıkmadı”, 9 Haziran 1972, s.8.

¹⁴⁷⁴ Yılmaz, “Dualı...”, a.g.e., s. 153.

sakatlaması olmuştur. Bu sayede Arap Mustafa, Kırkpınar'ın galibi ilan edilmiştir.¹⁴⁷⁵ Dereceye giren pehlivanlara ödülleri, Beden Terbiyesi Genel Müdür Yardımcısı Abdullah Gökpinar takdim etmiştir.¹⁴⁷⁶

Final güreşlerinden önce her zaman olduğu gibi yine gelecek yılın Kırkpınar Ağalığının ihalesi yapılmış ve Kırkpınar'ın itibar kaybı burada da somut biçimde gözler önüne serilmiştir. 612. Kırkpınar Yağlı Güreşleri Ağalığı için ortaya konan kuzuya Samsunlu Şevki Alan 10.100 lira bedel ödeyerek geçen senenin yarısı bir meblağ karşılığında sorumluluğu üzerine almıştır.¹⁴⁷⁷

Kırkpınar Şenliğine halktan yoğun talep olmuş, bu yoğunluğu karşılama da belediye hem araç hem personel anlamında yetersiz kalmış ve ciddi anlamda belediyenin bir koordinasyon sorununun olduğunu anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra Edirne Belediyesi, üç gün süren güreşler için 750 kg. zeytinyağı kullanmıştır. Ancak Kırkpınar pehlivanları verilen yağın asit oranının yüksekliğinden ve deride yaptığı tahrifattan şikâyetçi olmuşlar, yağın laboratuvarında incelenmesini, kendilerine iyi kalite yağ verilmesini talep etmişler, pehlivanların bu talebi belediye yetkililerince ivedilikle yerine getirilmiştir. Ayrıca 1972 yılı bilet fiyatları 15-10 ve 5 lira olarak belirlenmiş, Edirne Belediyesi güreşlerden 358.511 lira gelir elde etmiştir.¹⁴⁷⁸

Önceki yıl olduğu gibi 1972 yılında da Kırkpınar'dan bir hafta sonra "Türkiye Yağlı Güreş" organizasyonunun tertip edileceği kamuoyuna duyurulmuş, hazırlıklar tamamlanmış ve tertip komitesi ilk olarak Eyüp'te bulunan Kara Ahmed'in mezarını vefatından 70 yıl sonra ziyaret etmiş, ardından İstanbul Valisi Vefa Poyraz'ı ziyaret ederek, tertip ile ilgili yapılması gereken tedbirlerden söz etmişlerdir. Geçen yıl boykot aldıkları için güreşemeyen Kara Ali, Aydın Demir, Sabri Acar, Nazmi Uzun, Davut

¹⁴⁷⁵ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5480, "Üç Günlük Çetin Bir Mücadelenin Ardından Kırkpınar Başpehlivanlığını Akhisarlı Arap Mustafa Yıldız Kazandı", 12 Haziran 1972, s.1; deste küçük boyda İsmail Temiz, deste orta boyda, Halis Şahin, deste büyük boyda Mustafa Aslan, küçük orta küçük boyda Mustafa Batur, küçük orta büyük boyda Dursun Güzel, büyük orta boyda İbrahim Aslan, başaltında Mehmet Korkmaz birincilikleri almışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5480, "Kırkpınar Şenlikleri Sona Erdi", 12 Haziran 1972, s.1; Ender Bilar eserinde küçük orta küçük boy birincisinin soyadını "Batu" olarak vermiştir. Bilar, **a.g.e.**, C.II, s.307.

¹⁴⁷⁶ Bilar, **a.g.e.**, C.II, s.309.

¹⁴⁷⁷ Yılmaz, "Dualı...", **a.g.e.**, s.153; Bilar, **a.g.e.**, C.II, s. 308.

¹⁴⁷⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Pehlivanlar Zeytinyağı Kalitesini Beğenmedi", Haziran 1972, s.8; Yılmaz, "Dualı...", **a.g.e.**, s.153; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar'ın Rövanşı Bugün", 17 Haziran 1972, s.8. 1972 yılında 373,8 lira olan bir 7,2 gram Reşat altına göre Edirne Belediyesinin kazancı 950 Reşat altındır.

Yılmaz, 17-18 Haziran 1972 tarihinde saat 14.00'de Ali Sami Yen Stadyumu'nda, Türkiye Spor Yazarları Derneği'nin düzenlediği organizasyonda, İstanbullu güreş severlerin karşısına, Edirne Belediyesi'nin ve Bakanlar Kurulu'nun aldığı karara rağmen çıkmışlardır. Kara Ali güreşler başlamadan meydanı terk etmiş, Sabri Acar'ın ikinci, Turgut Kılıç'ın üçüncü olduğu mücadeleyi Nazmi Uzun başpehlivanlıkla kapatmıştır.¹⁴⁷⁹ Bunun dışında Kırkpınar'a alternatif başka yağlı güreş müsabakaları da yapılmıştır. 5-6 Ağustos 1972 tarihinde, Devlet Malzeme Ofisi'nin Matbaaspor'u tarafından tertiplenen Koca Yusuf Yağlı Güreşleridir.¹⁴⁸⁰ Ancak pehlivanların yasaklara rağmen bu kural tanımaz tavırları, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde düzen ile disiplin hususunda yaşanan sıkıntının büyüklüğünü de gözler önüne sermiştir.

Ülke genelinde hükümetler değişse de Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin içerisinde olduğu olumsuz koşullar bir türlü değişmemiştir. Üçüncü Demirel Hükümeti'nde de spor ve Kırkpınar ile ilgili olarak ikincisinden farklı bir görüş beyan edilmemişken, 35. Cumhuriyet Hükümeti'nin Başbakanı Ferit Melen'in (22/05/1972-15/04/1973) programında spor ile ilgili, "Gençlik ve Spor Sorunları" başlığı altında şu ifadelerle yer vermiştir; "Gençlik ve spor sorunlarının çözümlenmesi, bunun oluşturduğu ve oluşturacağı problemlerin çözülmesi, ihtiyaçlarının karşılanması noktasında istikrarlı, planlı bir program yürütüleceği, gençliğin spor eğitimine, bir spor hususunda uzmanlaşmalarına önem verildiği ve bu yeterli sayı ve nitelikte elemanın temin edebilmesi adına etkin bir organizasyon sağlanmasının amaçlandığı gibi milli spor dallarımızın (başta güreş olmak üzere) geliştirilmesine öncelik ve ağırlık verileceği ifade edilmiştir."¹⁴⁸¹ Ancak tüm bu söylemlerin aksine esaslı hiçbir faaliyet yapılmamış, spor kişisel becerilere ve özel girişimlere terk edilmiştir.

1973 yılı Kırkpınar'ı diğer yıllara göre biraz daha "gösteri" esasında başlamıştır. Geleneksel olarak pehlivanların hepsinin Edirne şehrine gelerek

¹⁴⁷⁹ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5481, "Yağlı Güreş Devleri Kozlarını Ali Sami Yen'de paylaşıyorlar", 13 Haziran 1972, s.4; **Cumhuriyet Gazetesi**, "611. Kırkpınar Bugün Başlıyor", 9 Haziran 1972, s.8; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Uzun: pehlivan dediğin kaçmaz, çıkar güreşir", 20 Haziran 1972, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "Türkiye Yağlı Güreş Şampiyonası Bugün Başlıyor.", 17 Haziran 1972, s.20; Cumhuriyet Gazetesi'nde Kara Mehmed olarak verilen isim Kara Ahmed olmalıdır. Çünkü, İstanbul'un Eyüp semtinde mezarı olan Kara Ahmed'dir. Kara Mehmed, Adalı Halil'in babasıdır ve Edirne'de Kırışane semtindeki evinde vefat etmiştir. Diğer yandan bir Kara Mehmed'de Hacı Kara Mehmed olarak bilinir ki, Balıkesirli'dir, memleketinde defnedilmiştir.

¹⁴⁸⁰ **Milliyet Gazetesi**, "Koca Yusuf Güreşleri Başlıyor", 5 Ağustos 1972, s.8.

¹⁴⁸¹ <http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP35.htm> (Erişim Tarihi: 26.09.2019).

meydandaki konaklama tesislerinde güreşlerden önce toplanmaları beklenirken, merkeze önemli bir kısmı hususi otomobilleri ile gelmiş, tavuk ormanına çadır kurmak sureti ile antrenmanlara başlamışlardır. Bu yaşanan durum Edirne halkı içinde bir ilk olmuştur. 1973 Kırkpınar'ına Edirne Belediyesi ayrı bir önem vermiştir ki, sebebi Cumhuriyet'in 50. Yıl kutlamalarına denk düşmüş olmasıdır.¹⁴⁸² Bu düşünceden hareketle 50. Yılı anısına, 4000 lira değerinde, 900 ayar gümüş kaplamalı bir kupa Kırkpınar başpehlivanına takdim edilmek üzere hazırlanmıştır.¹⁴⁸³

Aynı yıl içerisinde Belediye Meclisinde alınan kararla, şehir meydanına, bedesten dükkânlarının ön cephesine bakan tarafa bir park yaptırılmış ve içerisine Edirne'yi en doğru şekilde temsil edeceğine inandıkları bir heykel yerleştirilmesine karar vermişlerdir. Bu suretle ödüllü bir yarışma tertip edilmiştir. Yarışmaya gönderilen eskizler içerisinde kendisi de Edirneli olan Heykeltıraş Tankut Öktem'in, "paça kasnak" oyunu yapan pehlivan figürü başarılı bulunmuştur. Heykelin etrafına ise mimar Oral Alkan tarafından, 40 yalağı olan estetik bir havuz yapılmıştır. Bu sayede Edirne şehrine ilk defa bir Kırkpınar'ı sembolize eden anıt inşa edilmiştir.¹⁴⁸⁴

6 Haziran 1973 yılında Kırkpınar Şenliği kapsamında düzenlenen ancak bir önceki sene yapılmayan ve Türk Kadınlar Birliği tarafından, 50 çocuğun iştirakiyle, 1-5 yaş çocuklar arasında organize edilen, "Gülbüz Çocuk" müsabakası yine saat 15.00'de Orduevi bahçesinde icra edilmiş, bir yaş grubundan birinci Vildan Altıoğlu, ikinci Tamer Harteve, üçüncü Özlem Kalay, 2 yaş kız grubundan birinci Tayfun Ergülen, ikinci Şeyda Dereli üçüncü Mehmet Erpay, üç yaş grubundan Elif Selçuk birinci, Serkan Gözen ikinci, Olcay Büyükbecerden üçüncü, dört yaş grubundan birinci Murat Muratoğlu, ikinci Sim Feray Altınoğlu, üçüncü Hatun Konur, beş yaş grubundan birinci Pınar Şenveli, ikinci Aynur Günaydın, üçüncü Dilek Ayraner olmuştur. Müsabakada birinci olan çocuklara Belediye Başkan Vekili İbrahim Serez

¹⁴⁸² **Hürriyet Gazetesi**, "Geçen Yılın Başpehlivanı Çayıra Arabasıyla Geldi", 9 Haziran 1973, s.10.

¹⁴⁸³ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Görkemli Başladı", 9 Haziran 1973, s. 14; 7,2 gr ağırlığında, 1 Reşat altını 470,8 liradan satılmıştır. Buna göre 4000 lira, 8,5 adet Reşat altını değerindeydi. Bakırcı, **a.g.m.**, s.57.

¹⁴⁸⁴ Heykel 100.000 liraya mal olurken, havuz 50.000 liraya mal olmuştur. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5918, "Belediye Tarafından Yaptırılan Heykel Yerine Kondu", s.1; Yazzoğlu, **a.g.e.**, s.17.

tarafından birer altın verilirken, diğerlerine de birliğin üyelerinin katkılarıyla çeşitli hediyeler takdim edilmiştir.¹⁴⁸⁵

Kırkpınar Şenliği, 4 Haziran günü gelenekselleşen törenlerle başlamıştır. Güreşlerin başlangıcı ise 8-10 Haziran günleridir. 1973 yılında hakemlikleri Necmi Yıldız, Orhan Çakar, Mustafa Yenici, Haydar Zafer, Niyazi Güreşen, Ülfettin Çekmece yaparken, meydan hakemliği Rahmi pehlivan tarafından yürütülmüştür.¹⁴⁸⁶

612. si tertiplenen Kırkpınar Yağlı Güreşleri saat 10.00'da geleneksel törenlerle başlamış, pehlivanlar için 80.000 lira bir ödül ayrılmıştır.¹⁴⁸⁷ Bu yılın Kırkpınar'ı sönük başlamış ve sonuçlanmışsa da güreşler oldukça sert mücadeleler içerisinde geçmiştir. Baş güreşlerinin ilk turunda 18 başpehlivan mücadele vermiş, 9 tanesi ikinci tura çıkmıştır. Büyükşehirlerin hemen hiçbirinden yoğun bir seyirci katılımı görülmemiştir. Ayrıca müsabakaların ikinci günü seyirciler arasında söylenen şike hususu Trakyalı güreş severleri meydandan uzaklaşmasına sebep olmuştur. Bunda Kara Ali'nin mücadelenin 46. dakikasında Aydın Demir'e mağlup olması, Arap Mustafa'nın, Ordulu Davut'a 50. dakikada pes etmesi, yine Aydın Demir'in, Ordulu Davut ile yaptığı müsabakanın 20. dakikasında kolunun ağrıdığını bahane ederek meydanı terk etmesi, yaşananlara örnek olarak gösterilebilir.¹⁴⁸⁸

Yarı finale ulaşıldığında ise Aydın Demir, Ahmet Güneş'i mağlup etmiş, Ordulu Davut (Yılmaz) doğrudan finale yükselmişlerdir. Finallerden önce 1974 yılının Kırkpınar Ağasını belirlemek adına ortaya konan koça en yüksek bedeli 15.000 lira¹⁴⁸⁹ ile eski başpehlivanlardan Zülkûf (Ayıköz) Karabulut vermiştir. Final mücadelesini 35

¹⁴⁸⁵ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5786, "Gülbüz Çocuk Müsabakası Bugün", 6 Haziran 1973, s.1; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5787, "Gülbüz Çocuk Müsabakası Devam Ediyor", 7 Haziran 1973, s.1; **Edirne Hudut Gazetesi**, Sayı: 12604, "Kırkpınar'ın Kaybolan Kültürü Gülbüz Çocuk Yarışmaları 4" 11 Şubat 2016, s.6.

¹⁴⁸⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Törenle Başladı", 9 Haziran 1973, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar", 9 Haziran 1973, s.8.

¹⁴⁸⁷ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 5788, "612. Kırkpınar Yağlı Güreşleri Bugün Saat 10.30'da Yapılacak Merasimle Başlayacak", 8 Haziran 1973, s.1. Cumhuriyet Gazetesinde bu rakamın 100.000 lira olduğu ifade edilmiştir. **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Bugün Başlıyor", 8 Haziran 1973, s.8.

¹⁴⁸⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar'da Ordulu Davut Başpehlivan Oldu", 10 Haziran 1973, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar'da Güreşler Bugün Başlıyor", 8 Haziran 1973, s.8.

¹⁴⁸⁹ 950 gr. ekmek 200 kuruştur. **Milliyet Gazetesi**, "Üreticiler", 17 Mayıs 1973, s.9; 1 gr altın 44 liradır. Bu anlamda ağılık bedeli 348 gr. altına denk düşmektedir.

yaşındaki başpehlivan Ordulu Davut, dört rakibini de pes ettirerek kazanırken, ikinciliği Aydın Demir, üçüncülüğü Arap Mustafa kazanmıştır.¹⁴⁹⁰

24 Haziran 1973 Pazar günü birde Türklerin ilk cihan şampiyonu Kara Ahmed pehlivan namına Eyüp Şehir Stadında yağlı güreş müsabakası tertiplenmiştir. Bu güreşlerde de Kırkpınar usulü esaslar ve ödül yönetmeliği sistemi benimsenmiş, kemer dahi verilmiştir.¹⁴⁹¹ Bunun yanı sıra Ankara’da Türkiye Kızılay Derneği’nin 50. Kuruluş Yıldönümü adına derneğin Çankaya Şubesi, Cumhuriyet’in de 50. Yılı münasebetiyle hemen tüm namı Kırkpınar pehlivanlarının katılacağı bir yağlı güreş müsabakası organize etmiştir.¹⁴⁹²

1974 yılında Kırkpınar Yağlı Güreşleri ilk defa devlet televizyonundan yayınlanmıştır.¹⁴⁹³ Bunda maksat halkın Kırkpınar Yağlı Güreşlerine olan ilgisini artırabilmek ve gidemeyenlerinde kısıtlı da olsa Er Meydanında yaşananlardan haberdar olmasını sağlamaktır. 10 Haziran Pazartesi günü, saat 10.00’da Tarihi Kırkpınar Güreşleri ve Şenlikleri Haftası, geleneksel törenlerle ve dönemin Edirne Valisi Mustafa Karaer ve Belediye Başkanı Şevki Arman’ın konuşmaları ile başlamıştır. Kırkpınar’da bir hafta boyunca çalacak otuz kişilik davul-zurna ekibine 8.000 lira ödeme yapılmıştır ki, bu zamana kadar müzik ekibine verilen en yüksek ücret olmuştur.¹⁴⁹⁴ Bu arada Alpullu Şeker Fabrikasından, Kırkpınar Er Meydanına kesme şeker imal makinası getirilmiş, üretim fiyatına satışlar yapılmıştır.¹⁴⁹⁵ Kırkpınar Belediyesi ilk defa halka takip edilecek programlarla ilgili broşürler dağıtmıştır. Belediye ve Tertip Komitesi tarafından belirlenen programa göre;

¹⁴⁹⁰ Kırkpınar Güreşlerinin deste küçük boyunda Mehmet Çıtak, deste orta boyunda, Hasan Çakır, deste büyük boyunda Erdem Özyiğit, küçük orta küçük boyunda Mustafa Korkmaz, küçük orta büyük boyunda Albay Kardeş, büyük orta boyunda İbrahim Aslan, başaltında Mehmet Korkmaz birincilikleri almışlardır. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı:5792, “Kırkpınar Güreşleri Sona Erdi”, 11 Haziran 1973, s.1.

¹⁴⁹¹ **Milliyet Gazetesi**, “Kara Ahmet Kemer Güreşlerine Pek Çok pehlivan Katılacak”, 20 Haziran 1973, s.11; **Milliyet Gazetesi**, “Kara Ahmet Güreşlerinin Hazırlıkları İlerledi”, 23 Haziran 1973, s.2.

¹⁴⁹² **Milliyet Gazetesi**, “Türkiye Kızılay Derneği 50. Yıl Güreşleri Tertiplendi”, 30 Haziran 1973, s.11. Ankara’da yapılan müsabakayı Kara Ali kazanmıştır. **Milliyet Gazetesi**, “Kara Ali, Ordulu Davut’tan Rövanşını Çok Acı Aldı”, 14 Temmuz 1973, s.11.

¹⁴⁹³ **Milliyet Gazetesi**, “Televizyon Kırkpınar Güreşlerini Verecek”, 24 Mayıs 1974, s.12.

¹⁴⁹⁴ Edirne Hudut gazetesi, Sayı:1303, “Kırkpınar’da 1 Hafta Çalacak Olan Otuz Kişilik Davul-Zurna Ekibine Sekiz Bin Lira Verildi”, 16 Mayıs 1974, s.1.

¹⁴⁹⁵ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı:5786, “Kırkpınar Şenlikleri için Alpullu Fabrikasından Kesme Şeker İmal makinası Getiriliyor”, 4 Haziran 1973, s.1.

- * 10 Haziran 1974 saat 17.00’de açılış merasimi, saat 19.00 Vitrin yarışması, 19.30 Kırkpınar Sergisi (Müze binası), 19.40 Tayyip Yılmaz’ın fotoğraf Sergisi, 21.30 Folklor gösterileri ve stadyumda yapılacak eğlenceler.
- * 11 Haziran saat 10.00 Milli bisikletçilerin yarışması, 16.00’da Veterinerlik Müdürlüğü tarafından tertiplenen at yarışları, 21.30 Folklor gösterileri
- * 12 Haziran saat 15.00 Gürbüz Çocuk Müsabakası (Kız Enstitüsü), 16.30’da Özel futbol karşılaşması, 21.30’da Folklor gösterileri
- * 13 Haziran saat 16.30’da Mehter takımının iştirakiyle çeşitli eğlenceler, 21.30’da Folklor gösterileri
- * 14 Haziran saat 16.30’da Yağlı Güreş Müsabakaları açılış ve merasimi
- * 15 Haziran Yağlı Güreş Müsabakaları devamı
- * 16 Haziran Yağlı Güreş Müsabakaları devamı ve 16.00’da Başpehlivan Final Güreşleri, 19.00 kapanış. (merasim, ödül töreni)¹⁴⁹⁶

Bu yıl ayrıca Kırkpınar Şenlikleri kapsamında ilk defa “Ters Lale Festivali” tertip edilmiştir. Müsabakadan maksat halkın şenliklere olan ilgi ve alakasını artırabilmektir.¹⁴⁹⁷ Bu arada Er Meydanında belediyenin kiraladığı büfelerde kuzu çevirmesi 70 liraya satılınca, halk etin satıldığı yerde ucuz bulduğundan izdiham oluşturmıştır. Çünkü, 1 Reşat altınının 1973 yılından 1974 yılına kadar %85 zamlandığı ve 354,5 lira daha pahalıya satıldığı düşünüldüğünde, halkın alım gücünün ciddi bir oranda düştüğü, enflasyonun iki katı olduğu süreç yaşanmıştır. Bu durum Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ödül sistemini pek etkilemese de verilen ödüllerin maddi değerlerini düşürmüştür¹⁴⁹⁸

Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri kültürel etkinliği içerisinde, Edirne (Cumhuriyet) Kız Enstitüsü Müdürlüğü tarafından, Tümen Komutanlığı Bahçesi’nde, 1-6 yaş aralığında, 15 çocuğun iştirak ettiği, Gürbüz Çocuk Müsabakası tertip edilmiştir. Yapılan müsabakanın jüriliğini Çocuk Doktoru Mine Altığ, Ahmet Zafer,

¹⁴⁹⁶ **Milliyet Gazetesi**, “Tarihi Kırkpınar Şenlikleri Başlıyor”, 10 Haziran 1974, s.13; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 6093, “1974 Yılı Kırkpınar şenlikleri Haftası Bugün Törenle Başlıyor”, 10 Haziran 1974, s.1.

¹⁴⁹⁷ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 6099, “Kırkpınar ve Ters lale Festivali”, 17 Haziran 1974, s.1.

¹⁴⁹⁸ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 3397, “Pahalılıktan Yakınana Halk kilosı 70 Lira Olan Kuzu Çevirmesini Ucuz Buldu”, 18 Haziran 1974, s.1.

Diş Hekimi Tekin Sayınbaş, öğretmenler Güngör Felek, Nezahat İşleker, Ümran Arul ve Enstitü Müdürü Gülten Mayadağ ile gazeteci Tuncay Çekver yapmışlardır.

1 yaş grubunda birinci Okan Kurtulmaz, ikinci Burak Candar, 2 yaş grubunda Tamer Hartevioğlu, ikinci Taşkın Dokkur, üçüncü Sibel Önengüt, 3 yaş grubunda Murat Kızıllırmak birinci, 4 yaş grubunda Hale Anıl birinci, Elif Selçuk ikinci, Ertuğ Fişek üçüncü 5 yaş grubunda Ülkü Mecikoğlu birinci, 6 yaş grubunda Cem Selçuk birinci, Ersun Fişek ikinci, sırada yer almışlar ve çeşitli ödüller ailelerine takdim edilmiştir.¹⁴⁹⁹

20-21 Mayıs itibari ile Kırkpınar tanıtım afişleri ilk defa ofset baskı tekniği ile halkın beğenisine sunulmuştur.¹⁵⁰⁰ 14-16 Haziran 1974 günü de Sarayıçi mesire alanında güreşlere geçilmiştir ki, bu yıl müsabakalara katılmak için 300'e yakın pehlivan kayıt yaptırmıştır. Başpehlivanlık güreşlerinde 18 güreşçi kispet giymiştir.¹⁵⁰¹ Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, 1974 yılında 301 kg. zeytinyağı tüketilmiş, 150 metre şalapur bezi kullanılmıştır. Belediye ilk defa Er Meydanında görevlendirdiği personeline kumanya desteğinde bulunmuştur. Kırkpınar Yağlı Güreşlerini izlemeye 100 binin üzerinde bir seyirci katılımı da olmuştur.¹⁵⁰² Bu durumda son yıllarda hem pehlivanlar hem de halk arasında manevi değerini gözle görülür biçimde kaybetmiş olan Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin, yeniden yüksek bir ilgiye mazhar olmaya başlaması, halkın indinde Kırkpınar'ın ve yağlı güreşin bir değer kabul edildiği için önemlidir

Bunun ile birlikte ilk turda, Aydın Demir ile Sabri Acar karşı karşıya gelmiş ve 5,5 saat süren mücadelede sonuç çıkmamıştır. Hakemler bunun üzerine kura yöntemine müracaat etmiş, Sabri Acar tur atlamıştır. Davut Yılmaz, Arap Mustafa 20 dakika içerisinde yenilmiş, Nazmi Uzun, Hüseyin Yiğit'i mağlup etmiştir. Kara Ali ile İzzet Açıkbaz arasında 2,5 saat süren mücadelede galip çıkmayınca, kura yöntemi uygulanmış, Kara Ali bir üst tura çıkan isim olmuştur. Yarı finalde bir önceki turlar

¹⁴⁹⁹ **Edirne Hudut Gazetesi**, Sayı: 12604, "Kırkpınar'ın Kaybolan Kültürü Gürbüz Çocuk Yarışmaları-4-", 11Şubat 2016, s.6.

¹⁵⁰⁰ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 3368, "tarihi Kırkpınar Güreşlerine Ait Afişler Ofset Olarak Basılıyor", 21 Mayıs 1974, s.1.

¹⁵⁰¹ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 6093, "1974 Yılı Kırkpınar Şenlikleri Haftası Bugün Törenle Başlıyor", 10 Haziran 1974, s.1.

¹⁵⁰² **Edirne Hudut Gazetesi**, Sayı: 1336, "Kırkpınar Güreşlerinde Bu Yıl 301 Kg. Zeytinyağı ve 150 m. Şalapur Bezi Kullanıldı", 18 Haziran 1974, s.1.

gibi sıkı mücadelelere sahne olmuş, Davut Yılmaz ile Kara Ali müsabakası da kuraya gitmiş, Kara Ali¹⁵⁰³, Nazmi Uzun'un rakibi olmuştur. Bu mücadelede de kazanan olmayınca, pazartisine kalan müsabaka 2,5 saat sürmüş, müsabaka sonunda Nazmi Uzun pes etmiş ve Kara Ali 613. Kırkpınar'ın başpehlivanı olmuştur.¹⁵⁰⁴

Cumhuriyet'in ilanından bu yana yapılan Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, müsabakaların geç bitmesi konusunu Milliyet Gazetesi haber yapmış ve rakamı üç olarak vermiştir. Hâlbuki Kırkpınar Yağlı Güreşleri belirlenen tarihinden sekiz defa daha geç bitmiştir.¹⁵⁰⁵

Final güreşinden önce her zaman olduğu gibi 1975 yılının Kırkpınar Ağasının ihalesi yapılmış ve ortaya konan koça 27.000 lira ile en yüksek meblağı yine Zülküf (Ayıköz) Karabulut vermiştir. Bunu yanı sıra Edirne Belediyesi, Kırkpınar Yağlı Güreşleri için pehlivanların ve halkın ilgisini artırabilmenin yolunu ödüllerin yükseltilmesinde bulmuş ve birinci olan başpehlivana en yüksek ödül 15.000 lira, ikinci olana 10.000, üçüncü olana 5.000 lira verilmiştir. 614. Kırkpınar'da pehlivanlara toplamda 150.000 liralık ödül dağıtılmış, hatta Zülküf Ağa'da şahsı adına 30.000 liralık kemer takmıştır.¹⁵⁰⁶ Bunun dışında Belediye Başkanı Şevki Arman bir

¹⁵⁰³ Balkan göçmeni olan Kara Ali, İzmir'de hamallık yaparken, tesadüf eseri yağlı güreşle tanışıp, düzgün bir yaşam biçimine sahip olmasının da avantajını da kullanarak, ciddi bir kariyere sahip olmuştur. Bu tercihi sayesinde 38 yaşında yeniden başpehlivanlığa ulaşabilmiştir. Kara Ali yağlı güreşlerden kazandıkları ile doğru yatırımlar da yapmak sureti ile hatırı sayılır bir servetinde sahibi olmuştur. Halk arasında yıl içerisinde 250.000 lira ile en iyi kazanan pehlivanın Kara Ali olduğu iddiaları her zaman konuşulmuştur. Yılmaz, “**Dual...**”, a.g.e., s.157.

¹⁵⁰⁴ **Milliyet Gazetesi**, “*Kısa...Kısa...*”, 16 Haziran 1974, s. 16; **Milliyet Gazetesi**, “*Kırkpınar'da Başpehlivan Dün Belli Olamadı*”, 17 Haziran 1974, s. 8; deste küçük boyda Sabri Geçer, deste orta boyda Yunus Güler, deste büyük boyda Hasan Çakır, küçük orta küçük boyda Zeki Tosun, küçük orta büyük boyda Mustafa Batur, büyük orta boyda Mehmet Gacaroglu, başaltında İbrahim Gümüş birincilikleri paylaşmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 6099, “*Kırkpınar'da Alınan Teknik Sonuçlar*”, 17 Haziran 1974, s.1; **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 6100, “*1974 Yılı Kırkpınar Güreşleri Başpehlivanı Kara Ali Oldu*”, 18 Haziran 1974, s.1; baş güreşlerinin üçüncüsü Ordulu Davut Yılmaz, dördüncü Antalyalı Hüseyin Yiğit, beşincisi Karamürsellî İzzet Açıkbaş olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz., **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kara Ali Başpehlivan Oldu*”, 17 Haziran 1974, s.8.

¹⁵⁰⁵ 1929-1944-1953-1963-1968-1969-1971-1974 yıllarında müsabakalar pazartisine kalmıştır. Milliyet Gazetesi bunu haber haline getirmiş ve güreşlerin Cumhuriyet tarihi boyunca sadece 3 defa bir sonraki güne kaldığını beyan etmiştir. **Milliyet Gazetesi**, “*Kırkpınar'da Başpehlivan Dün Belli Olamadı*”, 17 Haziran 1974, s.8.

¹⁵⁰⁶ **Milliyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Ağası Zülküf Karabulut, Pehlivanlara 30.000 Liralık Kemer Takacak*”, 26 Mayıs 1974, s.9; **Cumhuriyet Gazetesi**, “*Kara Ali Başpehlivan Oldu*”, 17 Haziran 1974, s.8.

saat, her boyun birincilerine birer altın madalya ve Edirne şehrinin mensucat fabrikasından dereceye giren tüm pehlivanlara elbiselik kumaş hediye edilmiştir.¹⁵⁰⁷

Kırkpınar Yağlı Güreşleri için her boyda derece alan pehlivanlara dağıtılmak üzere Ankara'daki darphaneden 25 adet altın madalya getirilmiştir.¹⁵⁰⁸ 1 Amerikan dolarının 13,88 lira olduğu şartlarda, 150.000 liralık ödül, 10.807 dolara denk düşmektedir. Buna göre başpehlivana verilen ödül 1081 dolar, ağanın taktığı altın kemer 2.170 dolara gelmiştir. Bu arada Edirne Belediyesi, 613. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinden 500.000 liradan fazla gelir elde etmiştir.¹⁵⁰⁹ Kazanılan hasılat düşünüldüğünde, 7,2 gr ağırlığında, 550 adet Reşat altını kazanç sağlandığı anlaşılmaktadır.

Diğer yıllarda olduğu gibi 1974 yılında yine Kırkpınar'ın rövanşı olarak nitelendirilen Türkiye Spor Yazarları Derneği Yağlı Güreş müsabakaları İstanbul'da 14 Temmuz 1974 günü Ali Sami Yen Stadyumunda yapılmıştır.¹⁵¹⁰

1974-1975 Kırkpınar Ağası Zülcüf (Ayıköz) Karabulut, Nisan ayı sonunda Almanya'nın Ludwigshafen şehrindeki Avrupa Serbest Güreş Şampiyonasına Türk kültürünü yansıtabilmek adına yerel kıyafetlerle gideceğini, bu sayede Türk kültürünün renkli yanını göstererek Avrupa kamuoyunun dikkatini çekmeyi düşündüğünü, dönemin gazetelerine verdiği beyanatlarla açıklamış olsa da gelişmeler Karabulut'un beklediği gibi olmamıştır.¹⁵¹¹

Bu arada Ecevit Başbakanlığındaki 37. T.C. Koalisyon (CHP-MSP) Hükümeti'nde, uzun aradan sonra ilk defa Türk ata sporu güreşten ve geleneksel sporlardan bahsedilmiştir. *"Bu bağlamda gençlik başta olmak üzere beden ve ruh sağlığının gelişmesine destek olması maksadıyla gereken tüm imkânlar sağlanarak, seyir sporundan çok kitle sporuna, profesyonel spordan çok amatör spora ve hatta okullarda spora mutlak surette destek olunacaktır. Yine gençlerin okul içi ve dışı aktivitelerinde spor, izcilik, beden eğitimi, çeşitli hobilerle zamanlarını verimli*

¹⁵⁰⁷ **Vatandaş Gazetesi**, Sayı: 6100, "1974 Yılı Kırkpınar Güreşleri Başpehlivanı Kara Ali Oldu", 18 Haziran 1974, s.1.

¹⁵⁰⁸ **Edirne Gazetesi**, Sayı: 3374, "Kırkpınar Güreşlerinde Derece Alacak Pehlivanların Hepsine Altın Madalya Verilecek", 27 Mayıs 1974, s.1.

¹⁵⁰⁹ **Edirne Gazetesi**, Sayı:3399, "Belediyemiz Bu Sene Kırkpınar'dan Yarım Milyon Liradan Fazla Gelir Elde Etti", 20 Haziran 1974, s.1.

¹⁵¹⁰ **Milliyet Gazetesi**, "Ali Sami Yen Stadı'nda Bugün Yağlı Güreşler Var" 14 Haziran 1974, s.11.

¹⁵¹¹ **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Ağası Avrupa Şampiyonasını İzleyecek", 20 Şubat 1975, s.11.

değerlendirme ve gönüllü olarak toplum kalkınmasına hizmet verebilme imkânları genişletileceği ifade edilmiştir. Bunun için mutlaka güreş, atıcılık, okçuluk, binicilik ve cirit gibi geleneksel spor dalları ile jimnastik, atletizm ve yüzme gibi spor dallarına önem ve öncelik verilecektir.”¹⁵¹² şeklinde bir ifade ile ülkede bir spor seferberliğine başlandığı düşüncesini akla getirirse de bu süreçte uluslararası platformlarda beklenen başarı yine elde edilememiştir.

Ayrıca 38. T.C. Hükümeti’nin (17/11/1974-31/03/1975) başında bulunan Sadi Irmak’ın programında da yine Türk sporuna ilişkin şu ifadeler yer almıştır; “Türk sporunun milli birlik ve beraberliği güçlendirecek şekilde, yurt içinde kendisine yaygın bir uygulama alanı bulabilmesi ve bu sayede başarı ile yetişen sporcuların, ülkelerini yurt dışında şerefli bir biçimde tanıtabilmesi, ödüllendirilebilmesi için beden eğitimi ve spor hizmetlerinin disiplinli ve liyakatli şahıslar tarafından düzenlenip, desteklenmesi önemli bir kamu görevi olarak görülmektedir. İşte yapılacak bu girişimlerin sonucunda mevcut hükümet, Gençlik ve Spor Akademisinin kurulmasını sağlanacak, kuruluşu tamamlanan akademi, mevcut spor alan ve tesislerinin geniş imkânlarından ivedilikle yararlanarak, en kısa zamanda faaliyete geçirilecektir. Gençlik ve spor hizmetlerinin bilindiği üzere en önemli sorunu olan kaynağın sağlanması noktasında bunun için oluşturulacak ilgili bir vakıf ve yine buna yakın benzeri bir mâli tedbir bulunacak, söz konusu ihtiyacın devlet gelirleri dışında ek kaynaklarla teminine ve takviyesine çalışılacaktır.”¹⁵¹³ Bu ifade ile devletin spora ilişkin hizmetleri Milli bütçeden değil, vakıf ve gönüllülük esasına dayanan yollarla çözümlemeyi düşündüğü ifade edilebilir. İşte Kırkpınar Yağlı Güreşleri de kendi bünyesinde oluşturduğu ağalık düzeni ile hükümetin bahsettiği açığı kapatan bir yapıya haizdir. İşte alınan bu karar ile ağalık müessesesi daha da güçlendirilmiş, yüzyıllar öncesinden gelen pehlivan hamiliği tekrardan değer kazanmıştır.

Bu çalışmaların gölgesinde 614. Kırkpınar Şenlikleri, 9-15 Haziran 1975 tarihinde alışlagelmiş törenlerle başlamıştır. Edirne Belediyesi’nin desteğiyle hazırlanan şehir tarihinin önemli sahnelerinin canlandırıldığı kortej de halktan büyük ilgi görmüştür. Bunun yanı sıra Edirne Belediyesi, 15 kat davul-zurna ekibi

¹⁵¹² Aykın- Bilir, **a.g.m.**, s. 243-244; Dağlı-Aktürk, **a.g.e.**, s. 265-270.

¹⁵¹³ Ali Niyazi İnal, **Beden Eğitimi ve Spor Bilimi**, Nobel Yayıncılık, 2003, s.100.; Dağlı-Aktürk, **a.g.e.**, s. 292-317.

görevlendirerek, halkı ve esnafı, Kırkpınar Şenlikleri müddetince dikkat edilmesi gereken konularla ilgili uyarmıştır. Konuya ilişkin olarak şehir esnafına gelen konuklara karşı misafirperver olunması, fiyat listelerinin dükkânların görülebilecek yerlerine asılması, temizlik kurallarına uyulması, fiyatların makul seviyelerde tutulması hususu hatırlatılmıştır. Ayrıca bu yıl bir ilk gerçekleşmiş ve Perşembe günü yağlı güreşlerden önce Karakucak Güreşleri de yapılmıştır.¹⁵¹⁴

1975 yılı Kırkpınar Şenlikleri kapsamında yine Edirne (Cumhuriyet) Kız Meslek Lisesi tarafından, Tümen Komutanlığı Bahçesi'nde 11 Haziran Çarşamba günü saat 15.00'de 1-6 yaş aralığında yapılmıştır. Yarışmada 1 yaş grubunda, Şebnem Başköylü birinci, Raşit Gören ikinci, Raşit Gören üçüncü olurken, 2 yaş grubunda Orhan Kurtulmaz birinci, Bilal Gören ikinci, Ebru Ertan üçüncü, 3 yaş grubunda Şencan Centoğlu birinci, Didem Ergün ikinci, Arzu Arda üçüncü, 4 yaş grubunda Murat Kızılırmak birinci, Tayfun İşbilen ikinci 5 yaş grubunda Şule Nurergin birinci, 6 yaş grubunda Hakan Erdem birinci olmuştur.¹⁵¹⁵

614. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine 350 pehlivan kayıt yaptırmıştır. 13 Haziran'da törenlerle başlayan güreşleri Türkiye Radyo Televizyon Kurumu ilk defa canlı olarak yayınlamıştır. TRT'nin güreşleri yayınlaması, yağlı güreş organizasyonunun özellikle de Kırkpınar'ın halkın gözündeki yerini göstermesi açısından son derece önemli bir uygulamadır. Güreşler ilk gününden itibaren olaylı başlamıştır. Kırkpınar Ağası Zülküf (Ayıköz) Karabulut, Edirne Belediyesi'nin aldığı bir karar ile Sarayıcı'ne aracı ile sokulmayınca belediyenin görevli memurları ile tartışmış ve sorun karakola taşınınca protokolün bir kesimi güreşlerin açılış seremonisine katılamamıştır.¹⁵¹⁶ 1975 yılında dereceye giren veya giremeyen tüm başpehlivanlara 300, başaltı pehlivanlara 250, büyük orta pehlivanlarından desteye

¹⁵¹⁴ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 4839, "Kırkpınar Şenlikleri Korteji Güzeldi. Karakucak Güreşleri Meraklı Topluyor", 10 Haziran 1975, s.1; **Milliyet Gazetesi**, "Geleneksel Kırkpınar Güreşleri Yarın Başlıyor", 12 Haziran 1975, s. 8.

¹⁵¹⁵ **Edirne Hudut Gazetesi**, Sayı: 12605, "Kırkpınar'ın Kaybolan Kültürü Gürbüz Çocuk Yarışmaları -5-", 12 Şubat 2016, s.6.

¹⁵¹⁶ Yılmaz, "Dualı...", a.g.e., s. 160; **Cumhuriyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Bugün Başlıyor", 13 Haziran 1975, s.8; **Milliyet Gazetesi**, "Kırkpınar Güreşleri Olaylı Başladı", 14 Haziran 1975, s.10.

kadar olanlara 200 lira yolluk verilmiştir. Bu uygulama yağlı güreşleri teşvik edebilmek anlamında önemli bir uygulama olmuştur.¹⁵¹⁷

Cuma günü deste boyda olaylı başlayan güreşlerde¹⁵¹⁸, Cumartesi alt boyların ikinci tur mücadelelerle devam etmiştir. Cumartesi saat 14.00’de başlaması beklenen baş güreşlerinin kura çekimine, pehlivanlar davet edilmelerine rağmen kispetleri ile değil, sivil kıyafetleri ile hakem Kulesinin önüne başpehlivan Kara Ali’nin liderliğinde gelerek, günümüzde dahi halen sıkıntılı olan Er Meydanındaki fiziksel ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi ile ilgili taleplerini iletmışler ve bunlar gerçekleşmez ise, müsabakalara çıkmayacaklarını ifade etmişlerdir. Buna göre;

- 1- Pehlivanların konaklama sorunu mutlaka çözülmelidir.
- 2- Eski başpehlivanlar için bir tribün inşa edilmelidir.
- 3- Pehlivan tribünü genişletilmeli, soyunma odası, sıcak duş ve tuvalet sorunu çözülmelidir.
- 4- Pehlivan yollukları deste de 100 liradan 400, küçük ortada 150 liradan 500’e, büyük ortada 200’den 750’ye, başaltında 250’den 1000 liraya, başpehlivanlara da 325’den 1500 liraya¹⁵¹⁹ çıkarılması talebi gelmiştir.
- 5- Pehlivanları hakir gören saha komiserleri mutlaka değiştirilmelidir.¹⁵²⁰

Kırkpınar Ağası Karabulut ile Hakem Heyeti Başkanı Necmi Yıldız araya girerek, durumu düzeltmek istemişse de pehlivanlar seyircilerden 75 lira bilet parası alınıp, kendilerinin az bir paraya güreştirilmesini kabul edemeyeceklerini ifade ederek, taleplerinde ısrarcı olmuşlar, 4 saat süren protestolara seyircilerinde tepkisi artınca, Belediye Başkanı Şevki Arman, Meclisi toplayarak başpehlivanlarına 1000, başaltı pehlivanlarına 750 lira verebileceklerini söyleyince, başpehlivanlar sadece kendileri için değil, diğer tüm pehlivanların haklarının düzeltilmesi adına böyle bir eylemi gerçekleştirdiklerini, şimdiye kadar oldukça kötü şartlarda kol bağladıklarını beyan etmişlerdir. Hatta kispet giymeye, yıkanmaya yerlerinin olmadığını, pehlivanların

¹⁵¹⁷ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 4840, “*Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Hazırlıkları Tamamlanıyor*”, 11 Haziran 1975, s.1.

¹⁵¹⁸ **Milliyet Gazetesi**, “*Kısa...Kısa...*”, 13 Haziran 1975, s.15; **Milliyet Gazetesi**, “*Kırkpınar Güreşleri Olaylarla Başladı*”, 14 Haziran 1975, s.11-12.

¹⁵¹⁹ 1975 yılında 1 dolar = 15,30 liradır. Pehlivanlara verilen yolluk ile 21,24 dolar alınabilmekteydi. 1500 liraya yükselirse bunu karşılığı 98,038 dolar olacaktı. Bu mâli durumda devletin ekonomisinin ne kadar bozuk olduğunun anlaşılması açısından yeterli olacaktır. Karagöz, **a.g.e.**, s.10.

¹⁵²⁰ **Milliyet Gazetesi**, “*614. Kırkpınar Güreşleri İptal Edildi*”, 15 Haziran 1975, s.11.

arabaların içerisinde uyuduklarını, lokantaların dahi güreş zamanları yüksek ücretlerle menüler hazırladığını, bunun bile önünün alınmadığını söyleyerek, şikâyetlerini sürdürmüşlerdir. Tansiyonun yükselmesi üzerine araya giren Vali Karaer, pehlivanlara sahaya dönmeleri için 15 dakika vermiş, dönmemelerinin ardından da güreşleri iptal etmiştir.¹⁵²¹

Güreşlerin iptal edilmesinin ardından Edirne Belediye Başkanı Arman, Tertip Komitesi ve Hakem Heyetinin hazır bulunduğu bir toplantı yapılmış ve Göçmen Recep'e ömür boyu, Kara Ali, Turgut Kılıç, Fehmi Özkan, Süleyman Akbayır, Mustafa Yıldız'a üçer yıl, Kerim Yüksel'e iki yıl, Osman Şenel ile Kaplan Yapar'a birer yıl, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine katılmama cezası verilirken, diğer tüm pehlivanlara da ihtar verilmiştir.¹⁵²² Bu gelişme üzerine tüm yağlı güreşçiler adına basın açıklaması yapan İbrahim Aslan, Ahmet Güneş, Hikmet Uysal, İbrahim Gülfidan; Kırkpınar'da cezalandırılan yedi pehlivan affedilmezlerse, 1976 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerini boykot edeceklerini duyurmuşlardır. Bu durumda bir Kırkpınar değil, Anadolu'da tertiplenen pek çok yağlı güreş organizasyonunun da tehlikeye girmesi söz konusu olmuştur. Yaşanan gelişmenin ardından Kırkpınar'a devletin gereken önemi ivedilikle vermesi, pehlivanların taleplerinin karşılanması şart olmuştur.¹⁵²³

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde sorunlara çözüm üretmek yerine, gerilim giderek tırmandırılmıştır. Boykot yapan pehlivanların önde gelenleri İl Jandarma Komutanlığında sorguya alınmış, ifadelerini tamamlamalarının ardından, pişmanlıklarını da belirtenler serbest bırakılmıştır. Ancak bazı pehlivanların konakladıkları otellerin önünde Jandarma tarafından her ihtimale karşı nöbet dahi tutulmuştur. Yaşananların sonunda Edirne Belediyesi 75 liraya sattığı biletlerin parasını seyircilere geri ödemek zorunda kalmış, güreşlerin iptali neticesinde belediye 500.000 liranın üzerinde bir zarar ile karşı karşıya kalmıştır. Edirne esnafının ise, böyle bir olayın ardından 3.000.000 lira maddi kayıp yaşadığı ifade edilmiştir. Alman ve

¹⁵²¹ **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 4844, “*Neticeleri Pehlivanların Kazan Kaldırması Yüzünden Belediye Güreşleri İptal Etti*”, 16 Haziran 1975, s.1; **Milliyet Gazetesi**, “614. Kırkpınar Güreşleri İptal Edildi”, 15 Haziran 1975, s.11.

¹⁵²² **Edirne Sesi Gazetesi**, Sayı: 4844, “*Neticeleri Pehlivanların Kazan Kaldırması Yüzünden Belediye Güreşleri İptal Etti*”, 16 Haziran 1975, s.1; Yılmaz, “*Dualı...*”, a.g.e., s.162.

¹⁵²³ **Milliyet Gazetesi**, “*Cezalandırılan 7 Güreşçi Affedilmezse, Güreşçiler Kırkpınar'ı Boykot Edecekler*”, 17 Haziran 1975, s. 16; **Milliyet Gazetesi**, “*Tehlikeye Giden*”, 18 Haziran 1975, s.11.

Hollanda televizyon ekipleri çekim yapamadan ülkelerine dönmek zorunda kalmışlardır.¹⁵²⁴

614. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde pehlivanlarla yaşanan sorunlarda arabuluculuk yapmak yerine, olayları kışkırtan Zülküf (Ayıköz) Karabulut'un, Belediye Meclisi kararı ile ağalığı düşürülmüş, Kırkpınar'ın ilerleyen yıllarında dahi protokol ve ağalık imkânlarından istifade etmesinin yolu kapatılmıştır. Yerine 1976 yılında ağa olarak Edirne'den sembolik bir kişinin seçilmesi, yine de ağalık giysilerini giymesi ve görevi Karabulut'un yerine icra etmesi kararı alınmıştır. Bu durum ertesi yıl Kırkpınar ağasının seçimine kadar sürmüş ancak 1977 yılında ağalık seçiminin her zaman olduğu gibi açık artırma ile yapılmasına karar verilmiştir. Yeni seçilen ağanın güreşe siyaset karıştırmaması, tarafsız davranması, hak ve adaleti gözetmesi, ayıran değil, yapıcı taraf olması hususunda karar alınmıştır. Ayrıca ağa eskiden yaptığı şekilde, geleneklere uygun olarak çadırında oturması, güreşlerin tertibi hususundaki kararlarda yer alması, görüş ile önerilerini toplantılarda ifade etmesi talep edilmiştir.

¹⁵²⁵

Bunun yanı sıra Edirne Belediyesi ve Kırkpınar organizasyon komitesi yaptığı açıklama ile bir ilke daha imza atmışlardır. Belediye ve komitenin ortak açıklamasında, başta Kara Ali olmak üzere İzmitli Göçmen Recep'in aldıkları cezaların adil olmadığı, genç pehlivanların haklarını korumanın bu sporun kültüründe ve ruhunda var olduğunu, uzun zamandan beri tüm pehlivanların karşılıksız mücadele verdiklerini ancak sorunların çözümünün bulunması bir yana, daha ağır şartlara evrilmesinden duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir.¹⁵²⁶

Beyanatın ardından, Kırkpınar'da cezalı olan pehlivanlar ilk olarak 22 Haziran'da Sakarya'nın Sapanca ilçesinin Kırkpınar köyünde, ardından 24 Haziran'da İstanbul'da Eyüp Belediyesi'nin öncülüğünde Kara Ahmed Yağlı Güreşlerinde kol bağlamışlardır. Hatta Kara Ali, Sabri Acar'ı 15 dakika içerisinde pes ettirmiş,

¹⁵²⁴ Yılmaz, "Dualı...", a.g.e., s. 152.

¹⁵²⁵ **Milliyet Gazetesi**, "Edirne Belediyesi, Zülküf Karabulut'un Ağalık Unvanı Kaldırıldı", 4 Aralık 1975, s.10.

¹⁵²⁶ **Milliyet Gazetesi**, "Kara Ali: Er Meydanında Kazandığım Unvanı, Masabaşında Kimse Benden Alamaz", 22 Haziran 1975, s.11.

turnuvayı kazanmıştır.¹⁵²⁷ Buradan çıkan sonuç değerlendirildiğinde Kırkpınar'ın, yağlı güreşlerin temel kaynağı olduğu, ancak yağlı güreş için başlangıç veya bitiş noktası olmadığı ortya konmuştur. Çünkü Kırkpınar'daki cezalar genel kapsamlı olmamakta, diğer turnuvaları etkilememektedir. Hâlbuki burada beklenen, Kırkpınar'da alınan cezanın Anadolu sınırları içerisinde yapılan tüm yağlı güreş müsabakalarına tesir etmesidir. Bu durumun düzelmesi için ilk hamlelerde 614. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ardından atılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 39. Hükümeti, bir koalisyon hükümeti (31/03/1975-21/06/1977) olmasına rağmen daha gerçekçi ifadelerle programında spora yer vermiştir. Buna göre “Gençliğin modern sporların hemen her dalında faaliyet yürütmesi, ama mutlak surette hükümet tarafından da önemsenen geleneksel sporlara (yağlı güreş, cirit, binicilik, okçuluk) yönelmesinin teşvik edilmesini hedeflenmiş, konuyla ilgili olarak hazırlanan teşkilat kanunlarının şartlara uygunluğunu da temin ederek, Gençlik ve Spor Akademilerinin ihtiyaçlarının karşılanmasını ve yenilerinin ivedilikle açılmasını sağlamıştır.”¹⁵²⁸

1975 yılı Kırkpınar tarihindeki en karanlık devirlerden birisi olmuştur. Kırkpınar'ın yıllardır ötelenen sorunları, bu yıldan itibaren çözümsüzlüğe doğru gidildiğinin ilk işaretlerini pehlivanların boykotu ile vermiştir. Bu durum Türk güreşindeki sıkıntıların da gün yüzüne çıkmasında, idari ve yetkili personelin ivedilikle var olan sorunlara çözüm bulmak yolunda harekete geçmelerinde önemli bir sebep olmuştur. Yaşanan olayların ardından Gençlik ve Spor Bakanı Ali Şevki Erek kamuoyuna, Türk sporunda ve yağlı güreşinde yeni bir dönemin başladığını, özelde güreşe daha fazla önem verildiğini, bilimsel yöntemler ve milli bir ruhla yapılanma faaliyetlerinin yürütüldüğünü ifade etmiştir. Bunun yanı sıra sporcuların bu tarihten itibaren sürekli takip edildiğini, disiplinli ve sürekli antrenman programlarına tabi tutulduklarını, geleneksel sporlara devlet yatırımlarının arttığını da ifade etmiştir.¹⁵²⁹ Bu sayede devletin desteği ile geleneksel spor ve sporculara sahip çıkılmasının yolu

¹⁵²⁷ **Milliyet Gazetesi**, “Başpehlivanlar, Sapanca Kırkpınar'ında Kapışıyor”, 22 Haziran 1975, s.12; **Milliyet Gazetesi**, “Kara Ali Sabri Acar'ı Pes Ettirdi”, 24 Haziran 1975, s.11.

¹⁵²⁸ <http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP39.htm> (Erişim Tarihi: 26.09.2019).

¹⁵²⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, “Cezalandırılan 7 Güreşçi Affedilmezse, Güreşçiler Kırkpınar'ı Boykot Edecekler”, 17 Haziran 1975, s.8.

açılmıştır. Ayrıca alınan tedbirlerin ardından Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde uzun yıllar devam edecek bir huzur dönemi başlamıştır.

Bununla beraber Kırkpınar Yağlı Güreş tarihine damgasını vuran 1990'lı yılların başpehlivanı Ahmet Taşçı ile yapılan görüşmeden elde edilen sonuçlara göre, Kırkpınar Yağlı Güreşleri'ndeki sorunlar bir süre sonra yeniden başlamış ve artarak devam etmiştir. Özellikle ritüellerin yapılmadığından ve usta-çırak ilişkisinin yozlaştığından söz eden Taşçı, yaşanan sorunların ancak Kırkpınar Yağlı Güreşleri için ayrı bir federasyon kurulmasıyla çözülebileceğine işaret ederek, hakemlerin de pehlivanlar arasından seçilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵³⁰

¹⁵³⁰ 13 Temmuz 2020 tarihinde Ahmet Taşçı ile yapılan görüşme.

SONUÇ

Türk tarihinin 658 yıllık kesimine tanıklık eden Kırkpınar Yağlı Güreşleri, fiziksel gücün ve aynı seviyede yeteneğin, zarafet, hassasiyet, saygı, hoşgörü gibi insani değerlerle en üst seviye de harmanlandığı yegâne alanlardan birisidir. Kırkpınar, geçmişten gelerek günümüze değin uzanan Anadolu insanının karakterinin, sosyo-kültürel birikiminin vücut bulmuş halidir. Bu bağlamda Türk toplumunun geleneksel sporlarının en değerlisi ve “milli” sıfatını taşıyanı, aynı zamanda cesaret, güç ile dayanıklılığın sınıandığı aktivitedir.

Türk idman tarihinde saygın, geleneğinde engin ve uygulama alanında zengin bir yere sahip olan yağlı güreş, toplum hafızasında sadece bir sportif faaliyet olmanın ötesinde kültürel kimliğin dışa yansımasıdır. Ancak bilinmelidir ki, yağlı güreşlerinin başlangıcı Edirne’nin fethiyle sınırlı değildir. Ritüelleri oldukça eski olup, Türkistan coğrafyasındaki köklerine kadar uzanmaktadır. Dünya üzerinde Kuşak, Aba, Tatar, Sumo gibi adlarla anılan 479 güreş türünün 39’nun uygulama sahası bu coğrafyadır.

Türk kültür coğrafyasının da sınırlarını belirleyen geleneksel Türk yağlı güreşleri, dünya kültürel spor mirasına sirayet etmiş, üzerinde hassasiyetle durulması gereken ve bundan sonra da küreselleşmenin etkisinde değişime giderek, varlığını devam ettirecek bir organizasyondur. Geleneksel Türk yağlı güreşlerini diğer spor faaliyetlerinden ayıran temel özellik, lokal yapısını mümkün mertebe muhafaza etmeyi başaramış, törensel bir yapıda olmasıdır.

Törensel yapının en güzel örneklerinden ilki, Osmanlı’dan günümüze gelinceye kadar uygulanmış olan Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin, Hızır İlyas (Hıdırellez) zamanından üç gün önce başlatılması geleneğidir ki, bu uygulama dahi toplum üzerinde bütünleşme, paylaşma ve dinamizm gibi özelliklerin gün yüzüne çıkmasını sağlayan kültürel bir aktivitedir. Mevcut geleneklerin içerdiği dini motifler, Türklerin İslâmiyet’i benimsemesinin ardından tam manasıyla yerleşmiş olmasına rağmen, şaman inancının getirisi olan ve yine zamanımızda da devam eden bazı davranış biçimlerini de bünyesinde barındırmaktadır.

“Kırk” rakamı bu anlamda üzerinde durulması gereken bir kavramdır. “Hazırlama, tamama erme, inanma, teslim olma, olgunlaşma, ulvi yaklaşım gösterme” gibi anlamlara gelen, ayrıca büyük rakamlar arasındaki en büyüleyici olanı, destan,

masal ve efsanelerde sıklıkla karşımıza çıkan, güncel yaşamda kullandığımız, Ortadoğu ve buraya yakın coğrafyalarda yaşayan milletlerin geleneklerinde de yer tutan, çokluk ifade eden manevi bir anlamdır. Bu özelliği ile Kırkpınar sadece bir efsanenin değil, aynı zamanda bir toplumun kültürel kodlarının da vücut bulmuş halidir.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri sadece bir mücadele sporu olmayıp, toplumsal değerlerin zaman içerisinde vücut bulmuş halidir. Türklerin sahibi olduğu maddi-manevi değerleri, yapılan müsabakalar öncesinde, sırasında ve sonrasında bu mana da görebilmekte mümkündür. “Dua”, “temenna”, ”peşrev”, “kırmızı dipli mum” gibi yağlı güreş ritüellerinin, toplum kimliğinde derin bir karşılığı mevcuttur. Bu sebeple yapılan çalışmanın toplumun geniş kesimleri tarafından öğrenilmesi maksadıyla, hemen tüm kavramların üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Bu suretle, Kırkpınar yalnız bilimsel açıdan değil, toplumsal açıdan da önemli bir misyonu yerine getirmektedir.

Çalışma ile ortaya konan hususlardan bir başkası da Kırkpınar Tarihi Yağlı Güreşlerinin ritüellerinin anlatımı sırasında, en fazla “Alp” ve bununla bağlantılı “pehlivan” kelimelerinin kullanılmış olmasıdır ki, bu süreç içerisinde ifadelerin birbirleri ile kurdukları bağlantı da fark edilmiştir. Buradan hareketle, fiziksel kabiliyetleri ile ortaya çıkan, sosyal statülerinin yarattığı farklılıkla birlikte, kuvvet, beceri, zekâ gibi özellikleri de bir bünyede sembolleştiren kişilerin, toplumsal değerleri temsil etme noktasında üstlendikleri bazı roller olduğu da anlaşılmıştır. Bu anlamda doğruyu, emeğe saygıyı, büyük-küçük ayrımını, inancı, hoşgörüyü, tok gözlülüğü, mütevazılığı, azimli ve hırslı olmayı ancak şiddete karşı durmayı temsil edenler, pehlivan olarak değerlendirilmiştir.

Toplumsal misyon anlamında değerlendirildiğinde, konu içerisinde üzerinde durulan önemli hususlardan birisi de emeğe sahip çıkması beklenen, pehlivanlar arasında dengeyi kurması istenen, seyircilerle pehlivanlar arasında köprü vazifesi gören ve hak dağıtan bir kurum olan hakemliktir. Manevi anlamda yoğun bir sorumluluk beklenen hakemlik, yüzlerce yıllık bir geleneğin ana karakterleridir. Bu sebeple eski pehlivanlar veya güreşe hâkim saygın kişiler arasından seçilen hakemler, uzun yıllar içerisinde örselenen yağlı güreşle birlikte yıpranarak değer kaybına

uğramış ve sıkıntıların da odak noktası olmuştur. Araştırma içerisinde hakemlik kurumunun yeniden biçimlendirilmesi, güven açığının kapatılması, şeffaflığın tekrardan sağlanması gibi hususlarda yapılan çalışmalar özenle aktarılmıştır. Çünkü Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yaşam damarlarından olan hakemliğin varlığı, organizasyonun devamıyla doğru orantılıdır.

Bununla birlikte Kırkpınar Yağlı Güreşleri, konusu itibari ile XIV. yüzyılda başlayıp, XXI. yüzyılın başına doğru uzanan zaman dilimi içerisinde, tarihsel bilgi birikiminin de olduğu sosyo-kültürel bir olgudur. Çünkü Kırkpınar Yağlı Güreşleri bir yönüyle, Osmanlı Devleti'nin Balkan fetihlerini, devamında bölgenin yurt haline getirilmesi için sarf edilen gayretleri, aynı zamanda bölgede manevi coğrafya ikliminin oluşabilmesi adına yapılanları ve bu maddi-manevi değerlerin yağlı güreşlere sirayetini anlatan bir ritüeldir.

Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Türk tarihinde zorunlu haller hariç, yüzyıllarca kesintisiz devam eden bir spor dalıdır. Bu düşünceden hareketle, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ilk yapıldığı yerin tespiti hususundaki çalışmalar, yağlı güreş tarihinin mihenk taşının öğrenilmesi açısından da önemli bir atılım olmuştur. Konuyla ilgili kaynaklardan elde edilen bilgilerden yola çıkılarak, günümüzdeki Yunanistan sınırları içerisinde kalan Simonia (Simavna) ve çevresi bu güreşlerin yapıldığı yer olarak belirlenmiştir.

Araştırma ile ortaya konan hususlardan bir başkası da Türk güreş tarihinin en değerli somut olmayan kültürel miraslarından Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde, pehlivan yetiştirme ocağı olan tekkelerin, II. Mahmud'dan itibaren varlığını yitirmesiyle birlikte, güreşleri ve pehlivanları besleyen ana damarlarda kurumuş, usta-çırak ilişkileri kara düzen yürütülmeye başlamış, bu durumda yağlı güreş kültüründeki erozyonda beraberinde gelmiştir.

Kırkpınar'ın temel unsurlarından birisi de iktisadi yapısıdır. Özellikle pehlivanların kendilerini ispat etmeleriyle birlikte başlayan güreş müsabakası arayışı, maddi anlamda desteği de zorunlu kılınca, devreye giren ağalık kurumu, pehlivanın himaye edilmesindeki en temel unsur olarak karşımıza çıkmıştır. Bu yapı Osmanlı Devleti'nde padişahın sarayına girme, huzurunda güreşme, devletin örtülü ödeneğinden (Ceyb-i Humayun) yararlanma, devlette veya sarayda vazife almaya

kadar giden bir süreçtir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise Kırkpınar'da bu görev komisyonlar tarafından yerine getirilmiştir.

Savaş ya da iktisadi sıkıntı olan dönemlerde devlet, bu geleneksel tertibin devamı için Kırkpınar'dan faydalanan Himaye-i Etfal ve Hilâl-i Ahmer gibi kurumlardan yararlanarak, onların düzenledikleri organizasyonlarla altı asırlık, dünyanın en eski spor müsabakasının devamlılığını da sağlamıştır. Ama bu sürecin devamında devreye giren Halkevleri, kispet temininde, ödül organizasyonunda, komite üyeliğinde ya da Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tamamının tertip edilmesinde önemli görevler üstlenmiştir. Alınan bu sorumluluklar toplumun değerlerinden olan Kırkpınar organizasyonunun yaşatılması hususunda kıymetli bir yere sahiptir.

Yukarıda ifade edildiği gibi Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri, akademik anlamda işlendiği kadar sosyo-politik, sosyo-ekonomik açılardan ele alınmıştır. Özellikle Kırkpınar'ın Osmanlı Devleti'nden başlayarak gücün, heybetin temsilcisi olduğu düşünüldüğünde, hükümdarın yurtdışı seyahatlerinde yanında pehlivan götürmesi, dönemin rakip devletlerine karşı verdiği sosyo-politik cevabın en üst seviyesi olmuştur.

Bu sosyo-politik söylem, Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarında da kendini göstermiş, yeni yönetim varlığını ortaya koyabilmek adına yüzyıllardır süre gelen, "Anadolu'nun başpehlivan Kırkpınar'dan çıkar" söylemini, "Türkiye Yağlı Güreş Başpehlivanlığı" müsabakaları ile değiştirmek için harekete geçmişse de halk ritüelini bozmamış, resmi olarak yapılan müsabakalardan çıkan pehlivanları değil, Kırkpınar'dan çıkanları başpehlivan kabul etmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Kırkpınar Yağlı Güreşleri zaman zaman siyasi anlamda da gündem oluşturmıştır. Bu bağlamda, XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başlarına kadar geçen dönem içerisinde genellikle devlet, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin devamı hususunda olumlu veya olumsuz bir girişimde bulunmadığı gibi öncelikleri arasında da değerlendirmemiştir. Başka bir deyişle geçmişin mirası olan bir değer, sürekliliği için Osmanlı Devleti, onu siyasetin bir iç malzemesi olarak kullanmamışsa da benzer bir durumun Cumhuriyet döneminin hükümetleri adına söylenebilmesinin pek de mümkün olmadığı tespit edilmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında görülen bu alternatif Kırkpınar tertip etme yaklaşımı, zaman içerisinde organizasyonun da bir politika malzemesi haline gelmesinin yolunu açmıştır. Ancak politik malzeme olup olmaması durumu hariç, tek parti döneminde dahi devlet dolaylı veya doğrudan Kırkpınar'ın devamlılığını sağlamak konusunda elinden gelen çabayı sarf etmiştir. Bunun yanı sıra, 1950-1951 yılları arasında iktidarın el değiştirdiği dönemde, Kırkpınar Tertip Komitesi'nin tüm azalarının görevlerine son verilmiş olması, yerine yeni muktedirlere yakın isimlerden mürekkep bir komite kurulması ve bu yapılanların da zaman zaman siyasi tartışmaların gündem maddesini oluşturması, adı geçen organizasyonun yine siyaseten kullanılmaya devam ettiğini göstermiştir.

Ancak tüm bunlara rağmen Kırkpınar Yağlı Güreşleri toplumun gözündeki değerini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Bu tertibe verilen önemin en doğru anlaşıldığı zamanlar ise yine farklı tarihlerde, değişik yerlerde yapılan yağlı güreş müsabakalarına “Kırkpınar” adının verilmiş olmasıdır.

Bu düşünceden hareketle, araştırma sırasında fark edilen hususlardan birisi de Kırkpınar Er Meydanının muhafazası noktasında eksikliği hissedilen alt yapı ıslah yatırımları yapılmayınca, oyunlar tehir edilmiş, güreş programları sarkmış, hatta pehlivan mezarları dahi tahrip olmuştur. İşte yaşanan bu alt yapı sorunlarının ardından yerel yönetim ve tertip komitesi, 1942 yılından itibaren güreşlerin Hıdırellez zamanı yapılması takviminden vazgeçmiş ve müsabakaları ilk olarak Mayıs ayının sonuna ötelemiş, ardından iktidarın el değiştirmesi ile birlikte de güreşler Haziran ayının ortalarına taşımıştır.

Araştırma ile ortaya konan hususlardan bir başkası da Kırkpınar Yağlı Güreşlerine ilişkin yapılan yabancı yayınların içeriğinin tıpkı yerli yayınlar gibi yağlı güreş ritüellerinden, pehlivanların niteliklerinden ve özellikle de yurtdışında yaptıkları belli başlı müsabakalardan söz ediyor olmasıdır. Bu ifadeden de anlaşılaacağı üzere yurtdışı kaynaklı yapılan çalışmaların çoğunluğu da dokümanter belge niteliğini geçememiştir.

Bununla birlikte çalışmanın konuları arasında, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin alamet-i farikalarından birisi olan kemer takılması hadisesi de izah edilmiştir. Aslında bir Türk adeti olmamasına rağmen, XX. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nde ilk defa

görölmüş olan kemer hadisesinin, Kırkpınar içinde uygulanıp uygulanmadığı tam anlamıyla belli değildir. Fakat farklı yörelerde yapılan müsabakalarda verilen kemerler de savaşlar sebebiyle uzun süre takılamamıştır. Cumhuriyet döneminde ilk kemer, otuzlu yılların sonunda yeniden gündeme gelmiştir. Yalnız bu kemerde uzun soluklu olmamış hatta farklı isimler altında zaman zaman değıştirilmesi dahi düşünölmüştür. Ancak altmış yılına gelindiğinde, altına dönüştürölen kemerin kimin takacağı dahi siyasi tartışma konusu olmuştur.

Bu düşönceden hareketle, Kırkpınar Yağı Güreşlerinin uluslararası nitelik kazanması adına da zaman zaman birtakım girişimlerde bulunulduysa da bunda hiçbir zaman başarılı bir sonuç alınamamıştır. Sadece Cumhuriyet'in ilk yıllarında o da çoğunlukla Bulgaristan'dan olmak üzere katılım sağlanmıştır. Fakat bu da tertibin uluslararası addedilmesi için yeterli olmamıştır. Kırkpınar'ın, 1957 ve 1963 yıllarında uluslararası olması adına yine girişimde bulunulduysa da bu seferde klasik bir Türk organizasyonun da kaybedilecek kemerin, Türk itibarını sarsacağı düşöncesi ve alt yapısında yaşanan yetersizlikler uluslararası tertibin önündeki en önemli engel olmuştur.

Kırkpınar Yağı Güreşleri, Osmanlı döneminde savaşlar ve olağanüstü dönemlerde faaliyetlerine ara vermiş, tehir edilmiş olsa da Cumhuriyet Türkiye'sinde, askeri darbe girişimine rağmen panayır kurulmuş, güreşlerin tertibi için gereken maddi destek verilmiş, personel ihtiyacı karşılanmış, netice de yağlı güreşler planlanan zamanda yapılmıştır.

Bunun haricinde, Kırkpınar Yağı Güreşlerinin yazılı düzene dayanmayan şifahi kuralları, ilerleyen dönemlerde çıkan sorunların da ana kaynağı olmuştur. Organizasyonda yaşanan değer kayıplarının ardından pehlivanlar, çektikleri kura eşleşmelerini kabul etmeyip, rakipleri ile mücadeleleri sırasında verilen hakem kararlarını uygulamama yolunu tercih edince, yapılan hemen tüm müsabakalarda da itiraz haklarını kullanınca düzeni bozmuşlardır. Düzenin yeniden temini noktasında ilk olarak tertip komiteleri bir araya gelmiş, fakat sorun çözölmeyince, Güreş Federasyonu bünyesinde oluşturölen kurul ile sorun giderilmeye çalışılmış ama bu girişimde başarılı olamamıştır.

Kırkpınar'ın yıllardır ötelenen sorunları, 1975 yılından itibaren çözümsüzlüğe doğru gidildiğinin ilk işaretlerini pehlivanların boykotu ile vermiştir. Bu durum Türk güreşindeki sıkıntılarında gün yüzüne çıkmasında, idari ve yetkili personelin ivedilikle var olan sorunlara çözüm bulmak yolunda harekete geçmelerinde önemli bir unsur olmuştur. Yaşanan olayların ardından Gençlik ve Spor Bakanlığı, ortaya çıkan sorunlara el koymuş ve Türk yağlı güreşinde ve sporunda bilimsel yöntemler ve milli bir ruhu uygulamaya koyduklarını ifade etmiştir.

Bir başka anlamda, Kırkpınar Yağlı Güreşleri değişen çağın koşulları ile kültürel, iktisadi ve politik bir boyuta geçerek, kendisini farklı bir eksene taşımıştır. Kırkpınar Yağlı Güreşleri de küreselleşen dünya üzerinde varlığını devam ettirebilmek adına, 650 yıllık geleneklerinin bazılarını modern dünyanın dışlılarına kaptırarak kaybetmiştir. Bunun en müstesna emsallerinden birisi de pehlivanlık ruhunun yerini ödüllerin almasıyla “hileye” yönelen bir grubun ortaya çıkmasıdır.

Ayrıca, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin günümüz toplumunun birliği, dayanışması ve sosyal ilişkileri bakımından birleştirici, yöreye ve topluma dinamizm katan, manevi, iktisadi bir sorumlulukta üstlenmiştir. Edirne’de yapılan bu panayıra her sene farklı yörelerden insanlar ve pehlivanlar katılmakta, bireylerin sosyalleşmelerinde, kimliklerini ifade edebilmelerinde, güreşlerde takip edilen ritüelleri içselleştirebilmelerinde aracı olabilmektedir. Hatta seyircilere içerisinde bulundukları toplumun ahlaki değerlerini, milli ve manevi an’anelerini, bayrak, marş, mehter, kahramanlar ve sahip olunan mitlerini hatırlatması açısından da ortak bir yaşam alanı meydana getirmektedir.

Günümüze gelindiğinde, kültürel bir miras olan Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin, ülke sporu olmaktan çıkmaya başladığı, sıradan bir organizasyona dönüşme tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Bu düşüncenin ana sebebi ise seyirciler ve pehlivanlar arasında yöresel gruplaşmaların başlamış olması,¹⁵³¹ pehlivanların her yerel yağlı güreş organizasyonunda boy atlayabilmesi, güreşlerin süreye endekslenmesi ve minder güreşinde olduğu gibi puanlama sisteminin benimsenmiş olmasıyla güreş oyunlardan uzaklaşmaları, pehlivanların yağlı güreşlerinin pek çok

¹⁵³¹ Son yıllarda yağlı güreşlerde Pehlivanlar, seyirciler ve organizatörler arasında dahi “Antalyalılar”, “Karadenizliler”, Kocaelililer” tarzında gruplaşmalar olmuştur. Köse, **a.g.m.**, s. 12.

kültürel unsurunu tam olarak bilmedikleri ya da uygulamadıkları da tespitlerimiz arasında yerini almıştır. Bunun yanı sıra Kırkpınar aşanan mevcut sıkıntıların takibi noktasında en önemli görev federasyona düştüğü halde federasyonunun konuya tam anlamıyla hakimiyet kurma hususunda yaşadığı sıkıntılar da yerinde gözlemlenmiştir.

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin 659 yıllık tarihinde özüne dönmesi adına yapılacak her türden girişim, temelde kültürün yaşatılması noktasında önemli bir adım olacaktır. Bunun için Kırkpınar Yağlı Güreşleri adına yapılabilecek en kıymetli davranış, Türk ve Yunan Devletlerinin işbirliği yaparak, güreşleri eski yeri olan Simonia Köyüne taşınması dünya kamuoyunun dikkatinin yöreye çekilmesi hususunda etkin rol oynayacaktır. Ancak ilk aşamada Türk siyaset ve spor adamlarının yağlı güreşler için üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri de gerekmektedir ki, bu türden girişimlerde işin hakiki muhatapları haklı karşılıklarını alabilsinler.¹⁵³²

Kırkpınar Yağlı Güreşleri Anadolu'nun pek çok yerinde yapılan güreşlerden daha güçlü biçimde finanse edildiği gibi yerel tertip komiteleri, organizasyonun düzenlenmesi hususunda iktisadi sorunları diğer yağlı güreş organizasyonlarına nazaran daha rahat aşmaktadır. Ancak bilinmelidir ki, Anadolu'daki yağlı güreş müsabakalarında mali sorun ciddi bir sıkıntı olarak, yerel komitelerin önünde durmaktadır. Yaşanan bu sorunda yağlı güreşlerin geleceğini de tehdit etmektedir. Diğer yandan genelde yağlı güreşlerin özelde Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ileri zaman dilimlerine taşınabilmesi, Türkiye ölçeğinde yeni pehlivanların yetiştirilmesi yağlı güreş izleyicilerinin sayıca varlığına bağlıdır.

¹⁵³² Bekir Tüccar, **Edirne Gazetesi**, (Küpür Dosyası), “*Kırkpınar Eski Kırkpınar Değil*”, 01.02.2016, Almanya ve İsviçre’deki Türk derneklerinin davetlisi olarak bu ülkelere 10 kişilik yağlı güreş ekibi ile giden Güreş Federasyonu Yağlı Güreşler Yürütme Kurulu Başkanı Yaşar Kale, “*Geleneksel Türk sporunun tanıtımı için Yunanistan ve İngiltere’de de faaliyetler düzenleyeceklerini, bu sayede yağlı güreşleri belli bir sisteme oturtmak için çalışma başlattıklarını böylece yurtdışı faaliyetlerinin daha rahat olacağını Aslında yağlı güreşin ayrı bir bütçesi olması gerektiğini, hatta ileri de yağlı güreşin ayrı bir federasyonunun kurulmasının yararlı olacağını savunmuştur.*” Sinan Beratgil, **Önce Vatan Gazetesi**, “*Yağlı Güreş Mutlaka Ayrı Federasyon Olmalı*”, 9.6.2014 (Erişim Tarihi: 28.10.2018); **Anadolu Ajansı**, “*İleride Yağlı Güreşin Ayrı Bir Federasyonu Olmalı*”, 20.05.2012 (Erişim Tarihi: 28.10.2018); **TRTSPOR**, “*Yağlı Güreş Ayrı Bir Federasyon Çatısı Altında Olmalı*”, 14.07.2017 (Erişim Tarihi: 28.10.2018); **Konhaber**, “*Yağlı Güreş Federasyonunun Kurulmasını İstiyoruz*”, 20.7.2016 (Erişim Tarihi: 28.10.2018); Uzun Yıllar Kırkpınar Ağalığı yapan Seyfettin Selim’in “Kırkpınar’ın kendisine ait bir federasyonu olmalıdır.” çıkışına karşı olduğunu ifade eden Güreş Federasyonu Başkanı Musa Aydın, “Yağlı Güreşin federasyondan ayrılması doğru değil.” biçiminde açıklama yapmıştır. **Yeni Şafak Gazetesi** “*Aydın’dan Kırkpınar Ağasına Cevap*”, 25 Temmuz 2015 (Erişim Tarihi: 28.10.2018).

Bunun için Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın geleneksel yağlı güreş organizasyonlarını birlikte ele almalı, ulusal ölçekte koordinasyon ve konuya ilişkin yeni politikalar ile stratejiler geliştirmelilerdir. Güreş organizasyonlarına maddi desteğin sağlanması, tanıtma ve planlama çalışmalarının büyük yararlar sağlayacaktır.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri Anadolu'nun pek çok yerinde yapılan güreşlerden daha güçlü biçimde finanse edildiği gibi yerel tertip komiteleri, organizasyonun düzenlenmesi hususunda iktisadi sorunları diğer yağlı güreş organizasyonlarına nazaran daha rahat aşmaktadır. Ancak bilinmelidir ki, Anadolu'daki yağlı güreş müsabakalarında mali sorun ciddi bir sıkıntı olarak, yerel komitelerin önünde durmaktadır. Yaşanan bu sorunda yağlı güreşlerin geleceğini tehdit etmektedir. Diğer yandan yağlı güreşlerin geleceğe taşınması, yeni pehlivanların yetiştirilmesine ve güreş seyircisinin ilgisiyle doğru orantılıdır. Bu sebeple Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın tüm yağlı güreş organizasyonlarını birlikte ele almaları, strateji ve politika geliştirmeleri doğru bir yaklaşım tarzı olacaktır. Genel anlamda değerlendirildiğinde Kırkpınar başta olmak üzere hemen tüm yağlı güreş organizasyonlarının maddi olarak desteklenmesi, planlama ve tanıtım çabalarının ulusal ve uluslararası ölçekte koordinasyonuna da önemli bir fayda sağlayacaktır.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri başta olmak üzere geleneksel yağlı güreş müsabakalarının birçoğu uygun olmayan mekânlarda, pehlivanların ve izleyicilerin temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bir şekilde, büyük bir karmaşa içerisinde ve disiplinsiz bir ortamda yapılmaktadır. Tüm bunların dışında, Edirne'deki Er Meydanının  st  açık olması ve müsabakaların yüksek sıcaklıkların yaşandığı zaman diliminde yapılması hem pehlivanları hem izleyicileri olumsuz olarak etkilenmekte, seyir ve müsabaka kalitesini düşürmektedir.

Özellikle saha hususunda uluslararası turizmin alakasını çekmek, seyir zevkini artırmak adına saha düzeni mutlak surette değiştirilmeli ve içerisine seyirciler, idareciler hiçbir surette takım personeli alınmamalıdır. Türk tarihinin kültürel mirası olan yağlı güreşler için karakterini ve tarihsel geçmişini yansıtan bir güreş alanının olmayışı önemli bir eksiklikler.

Ayrıca Anadolu'da yağlı güreşlerin gelişebilmesi, yeni pehlivanların

yetişebilmesi adına büyük kulüplerin, altyapılardan başlayarak tesisleşme, maddi imknsızlıkların giderilmesi ve yağlı güreşin hak ettiği yere taşınabilmesi noktasında üzerine düşen pek çok görev vardır. Dünyanın ilgisinin çekilebilmesi adına başta her kesimden Türk seyircilerin ilgisinin artırılması gerekmektedir. Bunun yapılabilmesi içinde genelde yağlı güreşlere, özelde Kırkpınar'a yapılması planlanan yatırımlar olmadığı müddetçe bunun sağlanamayacağı kesindir.

KAYNAKLAR

1. ARŞİVLER

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

Osmanlı Arşivi Cevdet Evkaf (DABOA.C.EV.)
Osmanlı Arşivi Cevdet Maarif (BOA.C.MF.)
Osmanlı Arşivi Cevdet Mâliye (BOA.C.ML.)
Bab-1 Evrak Odası (B.E.O.)
Dâhiliye Nezareti İdare Kalemi (DH.İD.)
Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH.MKT.)
Dâhiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiyye Kalemi (DH. MUI.)
Dâhiliye Şifre (DH. ŞFR.)
Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiyye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi (DH.EUM. THR.)
Hariciye Nezareti Paris Sefareti (HR-SFR 04.)
Hariciye Nezareti Tahrirat (HR. TH.)
Satın Alınan Evrak Sivaslı Ali Baba Zaviyesi Evrakı (HSD. HSDSABZ.)
Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF. MKT.)
İrade Dâhiliye (İ.DH.)
İbn'ül-Emin Vakıf (İE. EV.)
İbn'ül-Emin Tasnif-i Mâliye (İE. ML.)
Mabeyn-i Hümayun İradeler Defteri (İ.MBH.)
İrade-Taltifat (İ.TAL.)
Teftişat-ı Rumeli Evrakı Konsolosluk Evrakı (TFR. I.KNS.)
Teftişat-ı Rumeli Evrakı Selanik Defteri (TFR. I.SL.)
Rumeli Teftiş Komisyonu Manastır Vilayeti (TFR. İ.MN.)
Yıldız Hususi Maruzat (Y.A.HUSC. SM)
Yıldız Esas Kalemi (Y.E.E.)
Yıldız Perakende Evrakı Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahriratı (Y.PRK. M.K.)
Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y.MTV)
Yıldız Perakende Evrakı Askeri Maruzat (Y.PRK. ASK.)
Zabtiye Nezareti Kalemi (ZB)

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Siyasi Partiler
Başbakanlık
Kızılay Arşivi

2. RESMÎ YAYINLAR

Tutanak Dergisi
Zabıt Ceridesi
T.C. Resmî Gazete
Düstur

Yerel Meclis Tutanakları
T.C. Merkez Bankası Raporları

T.C. Merkez Bankası On yedinci Hesap Yılı Hakkında İdare Meclisi ve Denetçileri Raporlarıyla Bilanço ve Kar-Zarar Hesabı, Ankara, 1949.

T.C. Merkez Bankası Hissedarlar Genel Kurulu, On dokuzuncu Hesap Yılı İdareciler ve Denetçiler Raporu, Kar ve Zarar Hesabı, Ankara, 1951.

T.C. Merkez Bankası Müdürler Kurulu ve Murakıplar Raporu, Bilanço, Kar ve Zarar Hesabı, “26 Nisan 1962 Tarihli Hissedarlar Umumi Heyetine Arz olunan Otuzuncu Hesap Yılı Hakkında”, Ankara, 1965.

T.C. Merkez Bankası Müdürler Kurulu ve Murakıplar Raporu, Bilanço, Kar ve Zarar Hesabı, “1968 37. Hesap Yılı Hakkında”, Ankara, 1969.

T.C. Merkez Bankası Anonim Şirketi Raporu, “27 Nisan 1972 Tarihli Hissedarlar Genel Kuruluna Arz olunan Kırkıncı Hesap Yılı Hakkında”, Ankara, 1971.

Türk Kızılay Kurumu

Kadıköy Hilâl-i Ahmer Şubesinin Tarihçesi ve Hülâsa-i İcraatı 1337-1338, Matbaa-i Bahriye, İstanbul, 1339.

3. SÜRELİ YAYINLAR

GAZETELER

Akşam,
Asır(Selanik)

Bu
Bursa
Ceride-i Edirne
Cumhuriyet
Demokrat İzmir
Edirne
Edirne Hudut
Edirne Millî
Edirne Postası
Edirne Serhad
Edirne Sesi
Fanatik Spor
Konhaber
Kurun
Hâkimiyet-i Milliye
Haber (Akşam Postası)
Hürriyet
Millî Gazete
Milliyet
Milliyet Aktüalite
İpsala
Resimli Gazete
Önce Vatan
Paşaeli Gazetesi
Sabah
San Francisco Call
Servet, (Fransızca)
Son Posta
Son Telgraf
Şalom
Takvim
Tan

Tasvir-i Efkâr
Tercüman-ı Hakikat
The World of Sport
The Newyork Times
Türkiye
Ulus
Vakit
Vatandaş
Vatan
Yeni Edirne
Yeni Sabah
Yeni Şafak

DERGİLER

Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi
Cem Dergisi
Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
Destan-ı Kırkpınar Dergisi
Divan Dergisi
Dünü ve Bugünü İle Toplum ve Ekonomi Dergisi
Edirne Kırkpınar Dergisi
Marmara'nın Sesi Dergisi
Milli Folklor
Milli Kültür Dergisi
Mukaddime Dergisi
Olimpiyat Dergisi
Tarih Dergisi
Tercüman Gazetesinin İlavesi Dergi
Toplumsal Tarih Dergisi
Türk Folklor Araştırmaları
Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi
Türk Dünyası Tarih Dergisi

Türk Kültürü Araştırmaları
Türk Kültürü Dergisi
Türk Güreş Vakfı Dergisi
Türkspor Dergisi
Türk Spor Kurumu Dergisi
Türk Yurdu Dergisi
Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası
Servet-i Fünun Dergisi
Spor Âlemi Dergisi
Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi
Ülkü Dergisi
Vakıflar Dergisi
YASAMA Dergisi
Yücel Dergisi
Yöre Dergisi
Zeitschrift für die Welt der Türken

4. KİTAPLAR

Abdülaziz Bey, **Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri**, Yayına Haz: Kazım Arısan-Duygu Arısan Günay, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1995.

Ağaoğlu, Ali, **Türklerde Spor Geleneği ve Kırkpınar Güreşleri**, Divan Yay., İstanbul, 1983.

Akçay, Ali İhsan, **Gönenli Yahya b. Bahşi ve Mevlid'i, Süleyman Çelebi ve Mevlid –Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri-** (Ed. Mustafa Kara-Bilal Kemikli), Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa, 2007.

Akın, Sunay, **Önce Kadın ve Çocuklar**, İş Bankası Yay., 27. Bsm., İstanbul, 2019.

Akın, Veysi, **Bir Devrin Cemiyet Adamı: Dr. Fuad Umay**, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2000.

Akın, Yiğit, **“Gürbüz ve Yavuz Evlatlar” Erken Cumhuriyet’te Beden Terbiyesi ve Spor**, İletişim Yayınları, 2004.

Ant, Metin, **Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay: 529, Sanat Eserleri Dizisi: 2, Ankara, 1982.

- , **16. yüzyılda İstanbul Kent-Saray-Günlük Yaşam**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011
- Alpman, Cemal, **Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi**, Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim Genel Müdürlüğü Yay., İstanbul, 1972.
- Ankara Himaye-i Etfal Cemiyeti Nizamname-i Esasisi**, 30 Haziran 1337.
- Arat, Reşit Rahmeti, **Eski Türk Şiiri**, 3.b., TTK Yay., Ankara.1991.
- Araz, Rifat, Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği, **Atatürk Kültür Merkezi Yayınları**, 1995.
- Arıbal, Celal Davut, **Adalı Halil Pehlivan, Yağlı Güreşte Kaideler**, Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık, İstanbul, 1955.
- Arıcı, Kadir, **Sosyal Güvenlik Dersleri**, Sargın Ofset, Ankara, 1999.
- Ashjian, Arten, **19 th Century Pionner Armenian Churchmen in America: Profiles Of The First Ten (1889-1899)**, Diocese Of The Armenian Church Of America, 1999.
- Atabeyoğlu, Cem, **Atatürk ve Spor**, Hisarbank Kültür Yayınları, İstanbul 1981.
- , **Geleneksel Türk Güreşi ve Kırkpınar**, TMOK Yay.:5, 5 Temmuz 2000.
- Atalay, Besim, **Divan-i Lûgat-it Türk Dizini “Endeks IV”**, TDK Yay., Ankara, 1986.
- Ataman, Sadi Yaver, **Eski Türk Düğünleri**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1992.
- Ateş, Ali Osman, **İslâm’a Göre Cahiliye ve Ehlî-i Kitab Örf ve Adetleri**, Beyan Yay., İstanbul 1996.
- Ateş, Toktamış, **Türk Devrim Tarihi, Filiz Kitabevi**, İstanbul,1989.
- Atlı, İsmet, **Dünya Güreşine Oyun Getiren Ustalar**, İstanbul, 1988.
- Âşiki, (Derviş) Ahmed, **Âşıkpaşazade Tarihi**, Ali Beg Neşri, İstanbul, 1332.
- Ayağ, Ali, **Türklerde Spor Geleneği ve Kırkpınar Güreşleri**, Divan Yay., İstanbul, 1983.
- Aybay, Rona, **Yurttaşlık (Vatandaşlık) Hukuku**, Aybay Yay., İstanbul, 1995.
- Aykut, Şaban, **Türkiye Başpehlivanlar Antolojisi**, Çözüm Ofset, 1991.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı, **Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri (1451-1481)**, C. III, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü, No: 69, İstanbul, 1989.

- Banarlı, Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, MEB Yayınları, C. I, İstanbul 1971.
- Bektaşoğlu, Mustafa, **Anadolu Şehirlerinin Su Yapıları**, ASKİ Genel Müdürlüğü Yay., No:4, Ankara, 2013.
- Berki, Ali Himmet, **Hukuki ve İçtimai Bakımdan Vakıflar**, Vakıflar Dergisi, S. V, Ankara, 1962.
- Bıyıklıoğlu, Tefik, **Trakya’da Milli Mücadele**, C.I, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1992.
- Biç, Hilmi, **Türk Güreşi, Yağlı Güreş**, Marmara Basımevi, İstanbul, 1944.
- Bilar, Ender, **Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanagi**, C.I, Edirne Belediye Başkanlığı Yay., No: 28, Edirne, 2017.
- , **Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanagi**, C.II, Edirne Belediye Başkanlığı Yay., No: 28, Edirne, 2017.
- , **Dr. Ratıp Kazancıgil ve Edirnesi**, Birlik Ofset, İstanbul, 2018.
- Bıyıklıoğlu, Tefik, **Trakya’da Millî Mücadele**, C.I, Türk Tarih Kurumu yay., Ankara, 1992.
- Bilgin, Oğuzhan, **Kırkpınar Deyince**, Motif Basımevi, İstanbul, 1994.
- Boniface, Pascal, **Futbol ve Küreselleşme**, Birinci Baskı, (Çev. Yerguz İsmail.), NTV Yayınları 5, İstanbul, 2007.
- Bozdağ, İsmet, **Sultan Abdülhamid’in Hatıra Dergisi**, 2. Bsk. (Diğerleriyle 15. Bsk.) Emre Yay., İstanbul, 2006.
- Bulduk, Abdulgani Fahri, **Diyarbakır Valileri**, Yay. Haz. Eyyüp Tanrıverdi-Ahmet Taşgın, Medrese Yay., İstanbul, 2007.
- Can, Fatih Mehmet, **Er Meydanı**, THY & İNFOMAG Yay., İstanbul, 2013.
- C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları: 1932-1942**, (Çalışma Talimatnamesi), Ankara, 1934.
- Çavga, Murat-Özcan Aygün, **Edirne ve Kırkpınar**, Puslu Yay., Edirne, 2013.
- Çevik, Doğanay, **Pehlivan**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2011.
- Çelebi, Evliya, **Seyahatname (Kütahya-Manisa-İzmir-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine)**, Yay. Haz. Seyit Ali Kahraman, 9. Kitap, C.I, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2011.

-----, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Yay. Haz. Yücel Dağlı- Seyit Ali Kahraman, Bsk. 1, C.IV, İstanbul, 2000.

-----, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Zuhuri Danışman Yay., C.V, İstanbul, 1970.

Çine, Hamit, **Burdur'dan Damlalar**, Uyan Matbaası, İzmir, 1989.

Corvin, Tim, **Pionners of Professional Wrestling (1860-1899)**, Archway Publishing, Bloomington, 2014.

Çubuk, Ali, **Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik**, Gazi Üniv. İİBF Yay. No: 21, Ankara, 1983.

Dağlı Nuran -Belma Aktürk, **Hükümetler ve Programları I**, 1920-1960, TBMM Kütüphane-Döküasyon ve Tercüme Müdürlüğü Yay., No:12, 1988.

Dağtaş, Lütfü, **Anadolu'da Dericilik**, Dönence Basım Yayın, 1. Bsk., İstanbul, 2007.

Delice, Halil, **Kırkpınar Türklerde Spor Anlayışı ve Kırkpınar Ruhu**, Bab-ı Ali Kültür Yay., İstanbul, 2011.

Dervişoğlu, Mehmet, **Halk Bilimi Açısından Kırkpınar Güreşleri**, Edirne Valiliği Yay., Edirne, 2014.

Diamond, Jared, **Tüfek, Mikrop ve Çelik**. Çev. Ülker İnce, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 2008.

Dilik, Sait, **Sosyal Güvenlik**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1992.

Doğan, Yıldız, **Çağlar Boyu Türklerde Spor**, Telebasım Yayıncılık, İstanbul, 2002.

Duru, Muhittin Celal, **Sosyal Yardım Prensipleri ve Tatbikleri**, Kılavuz Kitaplar, Ankara, 1939.

Durmuş, İlhami, **Türk Kültürüne Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2016.

Dursun, Fuat – Doğan, Şahin, **Yozgat Kent Tarihi Kitabı**, T.C. Yozgat İl Valiliği Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bozok Ofset, Yozgat, 2005.

Düşürgen, Çiğdem, **Eskiçağ'da Spor**, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yay., İstanbul, 1995.

Ercilasun, Ahmet Bican, **Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü (Kılavuz Kitap) I**, KB Yay., Ankara, 1991.

Erdem, Halis, **Doğuştan Günümüze Kırkpınar**, Ceren Matbaacılık, Genişletilmiş 2. Bsk., Edirne, 2010.

Erdoğan, Kutluay, **Alevilik, Bektaşilik**, İletişim Yay., İstanbul, 1993.

- Ergin, Muharrem, **Dede Korkut Kitabı**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1997.
- Ertür, Hafız, **Eski Kırkpınar**, Edirne'nin Fethinin 600. Yıldönümü Armağan Kitabı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay., Genişletilmiş 2. Bsk. Ankara, 1993.
- Ersoy, Mehmet Akif, **Safahat** Altıncı Kitap, I. Bsk. Ankara, 2012.
- Ezgü, Taner, **Burdur Folkloru** Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara, 1997.
- Faroghi, Suraiya, **Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Orta Çağdan Yirminci Yüzyıla**, Feher, Geza, **Bulgar Türklerinin Tarihi**, TTK Basımevi., Ankara, 1984.
- Tarih Vakfı Yay., 5. Basım, İstanbul 2005.
- Fişek, Kurthan, **Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi Dünya'da-Türkiye'de**, A.Ü. S.B.F. Yay., Ankara, 1980.
- , **100 Soruda Türkiye Spor Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1985.
- Feyzioğlu, Turhan, **Atatürk ve Gençlik**, Atatürkçü Düşünce, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1992.
- Gumiliev, Lev Nikolayeviç, **Hunlar**, Çev: Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul, 2013.
- Güney, Emrullah, **Antik Çağ Türkiye Kentleri**, Dicle Üniversitesi, Bilgi Yayın ve Yapım, İstanbul, 2005.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, **Yunus Emre ve Tasavvuf**, İnkılâp Yay., Ankara, 2008.
- , **Velayetname Menakıbı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli**, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1990.
- Gökçe, Cemal, **Kırkpınar Yağlı Güreşleri ve İncelikleri**, İl Basımevi, Edirne, 1950.
- Gül, Mehmet-Çebi, Mehmet- Uzun Recep –Gül, Oğuzhan, **“Devlet-i Aliyye-yi Osmaniyye’de Güreş Sporunda İz Bırakan Sultanlar: Sultan Abdülaziz Han”**, Akademisyen Kitabevi, Kayseri, 2019.
- Gümüş, Ali, **Beş Dakikalık Güreşte Teknik ve Taktik**, Kuriş Matbaası, İstanbul, 1989.
- , **Kırkpınar Güreşleri**, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yay., Ankara, 1990.
- Günay, Ünver, **Din Sosyolojisi İnsan Yayınları**, İstanbul, 2003.
- Güneş, Günver, **(1850-1922) Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Modern Sporların İzmir'e Girişi**, İzmir B.B. Kent Kitaplığı 2012.
- Gürer, Turgut, **Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer, Cepheden Meclis'e Büyük Önder ile 24 Yıl**, Gürer Yayınları, 2008.

- Grundy, Stephan, **Attila's Treasure**, A Bantam Spectra Book, New York, 1997.
- Hobsbawm, Eric, **İmparatorluk Çağı 1875-1914**, Çev. Vedat Aslan, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999.
- Hacib, Yusuf Has, **Kutadgu Bilig II**, Çev. Reşid Rahmeti Arat, TTK Basımevi, Ankara, 1998.
- Hafız Hızır İlyas Ağa, **Letaif-i Enderun ve Tarih-i Enderun 1812-1830**, Yay. Haz. Cahit Kayra, Güneş Yay., İstanbul, 1987.
- Halaçoğlu, Yusuf, **XIV.-XVII. yüzyıl Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı**, TTK Basımevi, Ankara, 1996.
- Hall, Richard C., **Balkan Savaşları 1912-1913 I. Dünya Savaşı'nın Provası**, Çev. M. Tanju Akad, Homer Kitabevi, 2003.
- Hammer, Joseph von, **Büyük Osmanlı Tarihi**, C. I ve III. , Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1989.
- Harmandalı, İhsan, **Güreş Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 1974.
- Harmancıoğlu, Mustafa- Dikmelik, Yalçın, **Ham Deri, Yapısı, Bileşimi, Özellikleri**. İzmir Ofset, İzmir, 1993.
- Hobsbawm, Eric, **Seri Üretim Gelenekler: Avrupa, 1870-1914**, (der.) Eric Hobsbawm ve Terence Ranger, **Geleneğin İcadı**, Çev. Mehmet Murat Şahin, Agora Kitaplığı, İstanbul 2006.
- İbn-i Bibi, **Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi**, Çev. M. Nuri Gençosman, Ankara, 1941.
- İbn Fadlan, **İbn Fadlan Seyahatnamesi**, (Haz. Ramazan Şeşen), Yeditepe Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2010.
- İbn-ü Hişam, **Hz. Muhammed'in Hayatı es-Siret'ün Nebiyye**, C. I, Çev. İ. Hasan-N. Çağatay), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2010.
- İnan, Abdülkadir, **Hurafeler ve Menşeleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Batıl İnanışlar Serisi No: I, Ankara, 1962.
- , **Eski Türk Dini Tarihi**, Kültür Bakanlığı, Kültür Eserleri No: 9, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1976.
- , **Makaleler ve İncelemeler II**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1. Baskı, Ankara, 1991.

-----, **Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar**, 4.Bsk., TTK Yay., Ankara, 1995.

İnan, Afet, **Atatürk'ten Hatıralar**, TTK Yay., Ankara, 1950.

İnal, Ali Niyazi, **Beden Eğitimi ve Spor Bilimi**, Nobel Yayıncılık, 2003.

Jones, Alexander, **The Jerusalem Bible**, Popular Edition with Abridged Introductions And Notes, Darton, Longman & Todd, London, 1974.

Kahraman, Atıf, **Osmanlı Devleti'nde Spor**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., No: 1697, Ankara, 1995.

-----, **Koca Yusuf, Büyük Türk Pehlivanı**, Türk Büyükleri Dizisi: 56, Kültür Bakanlığı Yay.,(828), Ankara, 1987.

-----, **“Huzur Güreşleri**, Divan Matbaası, Ankara, 1980.

-----, **Cumhuriyet'e Kadar Türk Güreşi**, C.I-II, Kültür ve Turizm Bakanlığı: 1029, Kültür eserleri Serisi: 133, Ankara, 1989.

-----, **Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi (1924-1951) Kırkpınar Güreşleri**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1997.

-----, **Sultan Mahmud'un Başpehlivanları**, Divan Matbaası, Ankara, 1970.

Kafesoğlu, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1996.

-----, **Bulgarların Kökeni**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1985.

Karahüseyinoğlu, Fatih, **Küresel Eksende Türk Sporları**, Kum Saati Yay., İstanbul, 2012.

Karabekir, Kazım, **Çocuk Davamız I**, Yay. Haz. Faruk Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000

Karagöz, Hakan, Döviz Kuru Dış Ticaret İlişkisi, **Konya Ticaret Odası Yayını**, Konya, 2009.

Karayel, M. Sami, **Yozgathı Kel Hasan**, Muallim Ahmet Halit Kitapevi, No:7, İstanbul, 1943.

-----, **Adalı Halil ve Kızılıklı Mahmut**, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1948.

Karagöz, Hakan, **Döviz Kuru, Dış Ticaret İlişkisi**, Konya Ticaret Odası, Konya, 2009.

- Kaşgarlı Mahmud, **Divan-ı Lügat-it Türk**, Çev: Besim Atalay, TTK Basımevi, Ankara, 1943.
- Kaya, Kemalettin, **Yaşayan Kırkpınar**, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1985.
- Kaynar, Ahmet Rıza, **Türkiye Başpehlivanları**, Dizerkonca Matbaası, İstanbul, 1969.
- Kazgan, Gülten, **Tanzimat'tan XXI. yüzyıla Türkiye Ekonomisi**, Altın Kitaplar Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 1999.
- Keskin, Enver, **Aba Güreşleri**, Karacan Matbaası, Ankara, 1978.
- Keten, Mustafa, **Türkiye'de Spor**, Polat Ofset, İstanbul, 1993.
- Kılıç, Ali, **Kılıç Ali'nin Anıları**, Derleyen: Hulusi Turgut, İstanbul, 2008.
- Kıranlar, Safiye, **Savaş Yıllarında Türkiye'de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2013.
- Koca, Salim, **Türk Kültürünün Temelleri 2**, 3.Bsk., Babil Yay., Ankara, 2010.
- Koloğlu, Orhan, **Müthiş Türkler**, Yavuz Yay., İstanbul, 1972.
- , **Türk Güreşi**, Yavuz Yay., İstanbul, 1972.
- Koraş, Hikmet, *"Türk Lehçelerindeki Müsterekler Üzerine"*, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 183, S. 183, Ankara, 2014.
- Köprülü, Mehmed Fuad, **Anadolu'da İslâmiyet**, Çev. Ragıp Hulusî, Yayına haz. Mehmet Kanar, İnsan Yay. İstanbul, 1996.
- Köroğlu, Gülgün, **Anadolu Uygarlıklarında Takı**, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yay., İstanbul, 2004.
- Kunter, Halim Baki, **Eski Türk Sporları Üzerine Araştırmalar**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1938.
- , **Güreş Yıllığı 1944**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1945.
- Konyalı, İbrahim Hakkı, **Konya Tarihi**, Yay. Konya, 1964.
- Köprülü, Mehmet Fuad, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, 7. Bsk., Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara, 1991.
- Köse, Murat, **Edirne-Kırkpınar ve Yağlı Güreş**, Polat Ofset, Edirne, 1990.
- Mehmed Halife, **Tarih-i Gilmani**, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1340 (1924).
- Melikoff, İrene, **Uyur İdik Uyardılar Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları**, Çev.:Turan Alptekin, Cem Yay., İstanbul, 1994.
- Moltke, Helmut Graf Von, **Türkiye'deki Durum ve Olaylar Üzerine Mahtublar**, Çev: Hayrullah Örs, S.III, Ankara, 1960.

- Nadi, Tahir, **Mevlid**, İkbâl Kitabevi, İstanbul, 1950.
- Nadiem, İhsan, **Trace of Turkey in Indian Wrestling**, Oxford University Press, London, 1968.
- Nalan Bilge, **Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları No:1095, Ankara, 1988.
- Neşri, (Mevlana) Mehmed, **Neşri Tarihi**, Yay. Haz. Mehmet Ali Köymen; TTK Basımevi, C.II, Ankara, 1987.
- Neziroğlu İrfan-Tuncer Yılmaz, **Hükûmetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri**, Ankara, 2013.
- Nutku, Özdemir, **IV. Mehmed’in Edirne Şenliği (1675)**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1987.
- Okay Cüneyd, **Meşrutiyet Dönemi’nde Savaş ve Çocuk**, Osmanlı, Cilt: 5, Toplum, Güler Eren (Ed.), Yeni Türkiye Yay., Ankara, 1999.
- Ocak, Ahmet Yaşar, **Sarı Saltık Popüler İslâm’ın Balkanlardaki Destanî Öncüsü**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2002.
- Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Program ve Nizamnamesi**, TBMM Kütüphanesi, Yer: 76-1637, Dem: 76-1616, Tanin Matbaası, İstanbul, 1332.
- Öcal Oğuz, **Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?** Geleneksel Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2009.
- Önal, Mehmet Naci, **Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleriyle Doğum, Evlenme ve Ölüm Âdetleri**, KB. Yay., Ankara, 1998.
- Öner Kamil Gökkaya, **Kıspet**, Zeytin Yayın Grubu, Çanakkale, 2014.
- Öngel, Hasan Basri, **Türk Kültür Tarihinde Spor**, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara, 2001.
- Ögel, Baheaddin, **Türklerde Devlet Anlayışı (XIII. yüzyılın Sonuna Kadar)**, Yay. Ankara, 1982.
- , **Türk Mitolojisi**, C. I, TTK Basımevi, No: 102, Ankara, 1989.
- , **Türk Kültür Tarihine Giriş**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1987
- , **Türk Kültür Tarihine Giriş VIII**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1991.
- Örnek, Sedat Veyis, **Türk Halkbilimi**, KB Yayınları, Ankara 1995.

- Öztürk, Yaşar Nuri, **Kur'an-ı Kerim Meali** (Türkçe Çeviri), Hürriyet Yay., İstanbul, 1994.
- Öztürk, Ali **Çağlar İçinde Türk Destanları**, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 2000
- Peremeci, Osman Nuri, **Edirne Tarihi**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1939.
- Pons, Paul, **La Lutte**, Pierre Lafitte & Co., Paris, 1912.
- Peçevi İbrahim Efendi, **Peçevi Tarihi I**, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1992.
- Pekolcay, Ayşe Necla, **Mevlid**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.
- Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Asım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli C. II**. (Yay.Haz: Abdulkadir Özcan-Yunus Uğur-Baki Çakır-Ahmet Zeki İzgöer), Klasik Yayınları, İstanbul, 2013.
- Remzi, Nurten, **Deliorman'da Koca Yusuf Canlanıyor**, Şumnu, 2015.
- Roux, Jean – Paul, **Altay Türklerinde Ölüm**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1999.
- Sanal, Haydar, **Mehter Musikisi, Betekâr Mehterler**, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1961.
- Sarç, Ömer Celal, **İktisadi Milliyetçilik: Yerli Malı ve Tasarruf**, Yüksek İktisat ve Ticaret Cemiyeti Yay., İstanbul, 1933.
- Sayılı, Aydın, (Önsöz), **Milli Kültür Unsurlarımız Üzerine Görüşler**, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 1999.
- Sertoğlu, Murat, **Türk Pehlivanları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1986.
- , **Bektaşilik**, Başak Yayınları, İstanbul 1969.
- Seyidoğlu, Bilge, **Erzurum Efsaneleri (Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerine Bir İnceleme)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.1985.
- Sezen, Lütfi, **Halk Edebiyatında Hamzanameler**, Kültür Bakanlığı 1287, Gençlik ve Halk Kitapları: 59, Ankara, 1991.
- Silahtar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Silahtar Tarihi**, Devlet Matbaası, C.I, İstanbul, 1928.
- Sunar, Cavit, **Melamilik ve Bektaşilik**, S. 125, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara, 1975.
- Sümer, Faruk, **Oğuzlar (Türkmenler) Tarihi, Boy Teşkilatı, Destanları**, 3. Bsk.,Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul, 1980.

- Sümer, Rıza, **Sporda Demokrasi**, Güven Matbaası, Ankara, 1988.
- , **Sporda Demokrasi 2- Örnek Olay Futbol**, Şafak Matbaası, İstanbul, 1990.
- Şaban, Aykut, **Türkiye Başpehlivanlar Antolojisi**, Çözüm Ofset, Bursa, 1991.
- Şahin, Muhammed, **Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı**, Sonçağ Yay., Ankara, 2017.
- Şavkay, Tuğrul, **Osmanlı Mutfağı**, Şekerbank Yayınları, İstanbul, 2000.
- Şefik, Eşref, **Tarihi Türk Güreşleri**, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1953.
- Şeker, Mehmet, **İslâm'da Sosyal Dayanışma Müesseseleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2003.
- Şimşek, Özcan, **Çeşitli Yollarla Akadçadan Türkçeye Geçen Kelimeler**, Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2006 Yıllığı, Ankara, 2007.
- Tantan, Saadettin, **Asırlık Çınar, İstanbul Güreş İhtisas Kulübü**, İstanbul Güreş İhtisas Vakfı Yay., İstanbul, 2015.
- Tarcan, Selim Sırrı, **Terbiye-i Bedeniyye Tarihi**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.
- Taşcıoğlu, Tülay **Türk Hamamı**, Duran Ofset, İstanbul, 1998.
- Tayga, Yunus, **Türk Spor Tarihine Genel Bakış**, Yayın No: 87, Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990.
- Tekin, Talat, **XI. yüzyıl Türk Şiiri**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1989.
- , **İslâm Öncesi Türk Şiiri**, Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı I, (Eski Türk Şiiri), 1986.
- Temizoglu, Kemal, **Ata Sporuna Yağlı Güreş ve Kırkpınar**, Mehmet Tunagür Yay., İstanbul, 1979.
- Todorov, Nicolai, **Bulgaristan Tarihi**, Çev. Veysel Atayman, Öncü Kitabevi, İstanbul, 1979.
- Tokdemir, Hayrettin, **Artvin Destanı**, Fon Matbaası, Ankara, 1978.
- Torun, Ali, **Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nameler Üzerine Bir İnceleme**, Kültür Bakanlığı Yay., No: 2109, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Başvuru Kitapları Dizisi, No: 55, Ankara, 1998.
- Tunca, Ayhan, **Edirneli Adalı Halil Pehlivanın Güreşleri ve Güreş, Yağlı Güreş, Kırkpınar**, Edirne Belediye Başkanlığı yay., No: 21, Edirne, 2016.
- Tural, Sadık, **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler 2**, Bsk., Ecdad yay., No: 7, Fikri Eserler Serisi, 2, Ankara, 1992.

- Turan, Mustafa, **Yunan Mezalimi (İzmir- Manisa-Aydın-Denizli 1919-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 1999.
- Turan, Salih, **Halk Müziğinde Oyun ve Saz Havaları, Oyunlarda Türler ve Tanımları**, C.I, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2007.
- Uluslu, Mustafa, **Kemal Atatürk'ün Yanı Başında**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Uluşkan, Seda Bayındır, **Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2010.
- Uzel, Türkan, **Bucolica'lar, Geogica'lar (Virgilius)**, Öteki Yayınevi, Ankara, 1998.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Osmanlı Devlet Teşkilatı'nda Kapıkulu Ocakları**, C.I, TTK Basımevi, Ankara, 1943.
- , **Osmanlı Tarihi**, C. I, TTK Basımevi, Ankara, 1994.
- , **Osmanlı Tarihi**, C. IV, Ksm. I, TTK Basımevi, Ankara, 1995.
- Ünsal, Artun, **Ölmez Ağacın Peşinde Türkiye'de Zeytin ve Zeytinyağı**. Yapı Kredi Yayınları 6. Baskı, İstanbul, 2007.
- Ülküsal, Müstecip, **Dobruca ve Türkler**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 2. Bsk., Ankara, 1987.
- Vergilius, **Aeneas**, Çev: İsmet Zeki Eyüboğlu, Panel Yay., C.I, İstanbul, 1995.
- Yalman, Ali Rıza, **Cenupta Türkmen Oymakları I**, Haz. Sabahat Emir, KB Yayınları, Ankara 1977.
- Yazoğlu, Alper, **Balkanlarda Türk Yağlı Güreşleri (Kırkpınar)**, C. I, Öz Ofset, İstanbul, 1993.
- Yınanç, Mükrimin Halil, **Düsturname-i Enveri**, Türk Tarih Encümeni Külliyyatı, İstanbul, 1928.
- Yınanç, Refet- Elibüyük, Mesut, **Maraş Tahrir Defterleri**, TTK Yay., Ankara, 1998.
- Yılmaz, İsmail, **Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri, Dualı Çayır'ın 90 Yılı**, Dahi Yay., İstanbul, 2018.
- Yılmaz, Tayyip, **Tarihi Kırkpınar Güreşleri**, Edirne Belediyesi Kültür Yay., Edirne, 1995.
- Yücel, Sabri, **Keçeci Ahi Baba ve Zaviyesinde Yetişen Ünlü Kişiler**, Can Yayınlar, İstanbul, 2003.
- Yücel, Hasan Ali, **Türkiye'de Ortaöğretim**, H. Ali Yücel Külliyyatı III, Ankara, 1994.

5. MAKALELER

Acar, Ahmet, “Çardak Güreşlerinin Ardından”, **Destan-ı Kırkpınar**, S.15, Eylül 2014.

-----, “Bunları Biliyor Musunuz?”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.25, 2015.

Adem, Efe, “Türk Toplumunda Mevlid Merasimlerinin Yeri ve Fonksiyonları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 24, 2009.

Agan, Halil, “Kırkpınar Nedir, Ne Değildir?”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S. 50, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., Temmuz 2019.

Ağır, Osman, “Türkiye’de Askeri darbeler karşısında Siyaset Kurumunun Tutumu”, **Kahramanmaraş Sütçü İmama Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.15, 2018.

Akalın, Şükrü Halûk, “Ebü’l-Hayr-ı Rûmî’nin Saltuk-Nâme’si”, **Türk Kültürü Araştırmaları**, C. XXXII/1-2, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz’a Armağan Sayısı, 1994.

Akbaş, Halil Emre –Bozkurt, Serdar -Yazıcı, Kübra, “Osmanlı Devleti’nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi İle Karşılaştırılması”, **Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Özel Sayı, İstanbul, Eylül 2018.

Akbulut, Dursun Ali, “Samsun’un Gazi Günü ya da 19 Mayıs Bayramı”, **Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi**, C.11, S.33, Kasım 1995.

Akıncı, Hakan, “Cumhuriyet Tarihinin İkinci Başpehlivanı”, **Destan-ı Kırkpınar**, Sayı: 9, Mart 2014.

Aksakal, Ali, “Türk Kültüründe Hıdırelez”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, S. 43, Temmuz 1993.

Aktoğu, Erden, “Doping ve Sonuç”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.5, Kasım 2013.

Aksoy, Hasan, “Eski Türk Edebiyatında Mevlidler”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C.V, S. 9. 2007.

Akyüz, Çiğdem, “Manas Destanında Alp Kadın Tipi”, **Mukaddime Dergisi**, S. I, C. I, 2010.

Akyüz, İsmail “İslâm’da Dini Pratiklerin Toplumsal Dayanılmaya Etkisi”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, S.25-I, 2014.

Algül, Hilâl, “Cumhuriyet Dönemi Spor Adamlarından: Burhan Felek”, **Atatürk Araştırma Merkezi (ATAM) Dergisi**, C. 17, S.49, Mart 2001.

Altay, Ömer, “İlk Olimpik Türk: Koç Mehmet”, **Destan-ı Kırkpınar**, S.5, Kasım 2013.

-----, “*Hayatın Er Meydanı-3*“, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, Sayı: 6, Aralık 2013.

-----, “*Herkes İçin Spor Hedefi*“, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, Sayı: 7, Ocak 2014.

Altınölçek, Semih “*Güreş Karşılaşmalarında Müziğin Yeri ve Önemi*“, **Acta Turcia Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi**, II, 1 Ocak 2010.

Aras, Kemal “*Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşunda Tekkelerin Güreş Sporuna Katkıları*“, **Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 15, Bahar 2015.

Arıkan, Yusuf-Çelik, Oktay, “*Futbolda Şiddet ve Polis*“, **Polis Bilimleri Dergisi**, C.9, S.1-4, 2007.

Arıkan, Zeki, “*Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi*“, **Atatürk Yolu Dergisi**, S.23, C.6, Ankara, 1999.

Artun, Erman, “*Çukurova’da Salavatçılık Geleneği ve Âşıkların Pehlivan Salavatlamaları*“, **Erdem Dergisi**, Türk Halk Kültürü Özel Sayısı- I, C.13, S.37, 1985.

Ataay, İsmail Durak, “*Türkiye’de Elli Yıllık Maaş ve İşçi Ücreti Uygulaması*“, **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, C.3, S.1, 1974.

Atabeyoğlu, Cem, “*Türkiye’de Futbol Tarihi: Futbol Kulüpleri Nasıl Doğdu?*“, **Toplumsal Tarih Dergisi**, S.102, İstanbul, 2002.

-----, “*Cumhuriyet Döneminde Spor Politikası*“, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C. 8, İletişim Yay., İstanbul, 1983.

-----, “*Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Spor*“, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., İstanbul, 1985.

-----, “*Güreş*“, **Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı İslâm Ansiklopedisi**, C. III, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 1994.

Ay, Eyüp, “*Bir Mekân Olarak Kutsal Mimarinin Ortaya Çıkışı, Hac İbadetinin Doğusu ve İnanç Turizmi Üzerine*“, **İslâmiyat Dergisi**, S. 3, C. 7, 2004.

Aydın, Musa, “*Yağlı Güreş Kadim Bir Geleneğimizdir*“, **Edirne Kırkpınar Dergisi**, S.3, 2017.

Aykır Alpaslan-Fatma Bilir, “*Hükümet Programları ve Spor Politikaları*“, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.22, S. 2, 2013.

Aygen, Cemal, “*Memleketimizdeki Seçimler ve Neticeleri*“, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C.17,

S.1, 1962.

Bakırcı, Fahri, “*Meclis Üyelerinin Aylık ve Diğer Ödenekleri*”, **YASAMA Dergisi**, S.3, 2006.

Balcıoğlu, Mustafa, “*Osmanlı Genç Derneklerinden İnkılâp Gençleri Derneklerine*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.15, S.43, 1999.

Barkan, Ömer Lütfi, “*İstanbul Saraylarına Ait Muhasebe Defterleri*”, **Belgeler Dergisi**, No: 228-291-377, C.IX, S. 13, TTK Basımevi, 1979.

Bars, Mehmet Emin, “*Ak Kağan Destanında Kadın Tipi*”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, S: 3/3, 2014.

(Başar), Ahmet Hamdi, “*Zavallı Misak-i İktisadi*”, **Türkiye İktisad Mecmuası**, C. II, S.15, 1 Haziran 1923.

Başaran Fatma Nur-Gürcüm, Banu Hatice “*The Yağlı Güreş Tradition in Kırkpınar And The Last Master of Kışpet Making*”, **Folk Life: Journal Of Ethnological Studies**, Volume: 49, No: 2, 2011.

Barkan, Ömer Lütfi, “*Osmanlı Devleti’nde Kolonizör Türk Dervişleri*”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.9, Ankara, 2002.

Başgöl, Özcan, “*Kırkpınar’da Güreşen Bazı Ünlü Başpehlivanlar I*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.5, Kasım 2013.

-----, “*Makarnacı Hüseyin pehlivanın Kabri Yaptırılıyor*”, **Destan-ı Kırkpınar**, S. 7, Ocak 2014.

Bayram, Banu-Özçelik, Beraat, “*Zeytinyağının Biyoaktif Bileşenleri ve Sağlık Üzerine Yararları*”, **Akademik Gıda Dergisi**, S.10, C.I, 2012.

Bayram, Mikail, “*Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) ve Fatma Bacı*”, **Osmanlı Ansiklopedisi**, C.I, Ankara, 1999.

Baytal, Yaşar, “*Demokrat Parti Ekonomi Politikaları (1950-1957)*”, **Atatürk Yolu Dergisi**, S.40, 2007.

Benekay Y.- Şeref Ercan, “*Er Meydanı Kırkpınar II*”, **Türk Folklor Araştırmaları**, S. 264, Temmuz 1971.

Benhür, Çağatay, “*14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP’nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları*”, **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Dergisi**, S.17, 2007.

- Bengisu, Orhun, “*Atatürk, Gençlik ve Spor*”, Atatürk Haftası Armağanı (10 Kasım 1989), **Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları (Dergi Kitap)**, 1989.
- Beratlıgil, Sinan, “*Onun için Her Şey Yasğlı Güreş*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.20, 2015.
- Berber, Oktay, “*Türklerde Eğlence ve Birlik unsuru Olarak Düğünler*”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S:10, Bahar, 2009.
- Bilgin, Oğuzhan, “*Kırkpınar Deyince II*”, **Yöre Dergisi**, Edirne Valiliği Yay. III, S.8, 2002.
- Bilar, Ender, “*Kispet Ustalarının Ustası Hidayet Büyüksaraç*”, **Edirne Kırkpınar Dergisi**, S.3, 2017.
- Bilgili, Ali Sinan, “*Kızıldeli (Seyyid Ali Sultan) Zaviyesi (1401-1826)*”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S.53, 2010.
- Boyras, Şeref, “*Okuntu’dan Davetiyeye Bir Dönüşümün Anatomisi*”, **Milli Folklor Dergisi**, S. 84, 2009.
- Bucak, Efkan, “*Yağlı Güreş Federasyonu Lazım!*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.2, Ağustos 2013.
- Burmov, A. “*Türkler Edirne’yi Ne Vakit Aldılar?*” Yay. Haz. H. Eren, **Belleten**, No: 49, 1949.
- Cansen, Efkan, “*Türkiye Cumhuriyeti’nin Spor Politikaları*”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 17, S. 1, Haziran 2015.
- Ceyhun, Aysel, “*Dede Korkut Kitabında Türk Kadını*”, **Milli Kültür Dergisi**, C: 5, S.44, 1984.
- Ceylan, Özlem, “*Sarayıcı Kırkpınar Tribünlerinin Hikâyesi*”, **Edirne Kırkpınar Dergisi**, S.2, 2016.
- Coşar, Nevin, “*Cumhuriyet Türkiye’sinde İktisadi Terbiye: Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti*”, **Dünü ve Bugünü İle Toplum ve Ekonomi Dergisi**, Sayı: 8, Temmuz 1995.
- Çalışkan, Vedat, “*Geleneksel Periyodik Ticaret Mekânları Olarak Panayırılar: Çanakkale Örneği*” **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.10, S. 2, Aralık 2008.

- Çelebi, Esat, “*Türkiye’de Devalüasyon Uygulamaları*”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, C.II, S. 1, Güz 2001.
- Çelik Veli Onur- Bulgu Nefise, “*Geç Osmanlı Döneminde Batılılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor*”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 24, 2010, s.140-141.
- Çetin, Atilla, “*İstanbul’daki Tekke, Zaviye ve Hangâhlar Hakkında 1199 (1784) Tarihli Önemli Bir Vesika*” **Vakıflar Dergisi**, S. 13, 1981.
- Çetin, Osman, “*Tarihte İlk Resmî Mevlid Merasimleri*”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. II, S. 2, 1987.
- Çokal, Hüseyin, “*Doping Etkisi*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.4, Ekim 2013.
- Dervişoğlu, Mehmet, “*Türk Güreşinde Kispet, Kispet Ustalığı ve Kispet Üzerine İnanışlar*”, **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8 Sayı: 16, Temmuz 2018.
- Daşdemir, Özkan, “*Davutoğlu Süleyman’ın Hikâyesinde Tevrat Kaynaklı Dönüştürmeler*”, **Turkish Studies Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 11/20, Güz 2016.
- Demirkol, Kurtuluş, “*Edirne Vilayeti Örneğinde Edirne Hapishanesi Çalışanları*”, **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**, C.6, S.1, 2017.
- Demir, Necati, “*Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Çepni Türkmenleri ile Güvenç Abdal Ocağı’nın Kuruluşu*” **Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Velî Araştırma Dergisi**, S.6, 2012.
- Develi, Hayati, “*Türkçe’de Yağmur Adları Üzerine*”, **Türk Dili Edebiyatı Dergisi**, C.57, S.57, 2017.
- Dever Ayhan -Ahmet İslâm, “*Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı*”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.4, S. 5, 2015.
- Dönmez, Beytullah, “*Cumhuriyet Dönemi Türk Güreş Tarihinde Farklı Bir Portre: Adil Candemir (1914-1989)*”, **Türk Güreş Vakfı Dergisi**, 2018.
- Durbilmez, Bayram, “*Batı Trakya Türk Halk Kültüründe Sayılar*”, **Zeitschrift für die Welt der Türken**, C.3, No: 1, 2011.
- Durmaz, Uğur, “*Türkiye’de Etimolojik Anlamını Koruyan İki Panayır: Bozcaada Aya Paraskevi ve Gökçeada Meryem Ana Panayırı*”, **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, C.10, S.20, 2017.

- Dwight, H.G., “*Constantinapol Old And New*”, Çev. Feride Doğaner, **Toplumsal Tarih Dergisi**, S. 15, Mart 1995
- Eberhard, W., “*Çin Kaynaklarına Göre Türkler ve Komşularında Spor*”, **Ülkü Dergisi**, C. 15, No: 87, 1940.
- Ergin, Feridun, “*Birinci Dünya Savaşı’nda ve Atatürk Döneminde Fiyatlar ve Gelirler*”, C.III, S.7, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 1986.
- Erginli, Zafer, “*Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunda Türk Dervişlerinin İzleri*”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. 9, Ankara, 2002.
- Ertem, Adnan, “*Osmanlı’dan Günümüze Vakıflar*”, **Divan Dergisi**, Bilim ve Sanat Vakfı Yayınları, S.6, 1999.
- Hezarfen, Ahmet, “*Demir Baba Tekkesi*”, **Cem Dergisi**, C.29, 1993.
- Hüsameddin, Hüseyin, “*Orhan Bey’in Vakfiyesi*”, **Tarih-i Osman-i Encümeni Mecmuası**, Türk Tarih Encümeni, S.17, İstanbul, 1 Eylül 1926.
- Haneman Fredick T.-İsidore Singer, “*Felix Phillip Kanitz*”, Volume: 7, **Jewish Encyclope**, Funk And Wagnalls Comp., New York, 1904.
- İlter, Murat, “*Batı Trakya’da Yaşayan Gelenek Seçek*”, **Destan-ı Kırkpınar**, S.10, Nisan 2014.
- İnalcık, Halil, “*Edirne’nin Fethi (1361)*”, **Belleten**, TTK Basımevi, 1964.
- İnbaşı, Mehmet, “*Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti*”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.9, Ankara, 2002.
- İmamoğlu Orhan-Taşmektepligil, Mehmet Yalçın “*Türk Kültüründe Spor*”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.10, C.1, 1997.
- İzeti, Metin - Otyakmaz, Hilâl, “*Arnavutluk-Kruja’daki Sarı Saltık Makamı Etrafında Gelişen İnanç ve Ritüeller*”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi**, S: 81, 2017.
- Galla, Amareswar, “*Culture and Haritage in Development*” **Humanities Research**, Vol. IX, No.1. 2002.
- Günaydın; Gökhan, “*Dünyayı Titreten Türk Koca Yusuf*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.4, 2013.
- Genç, Reşad, “*Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. yüzyılda Türk Dünyası*”, **Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.**, No: 147, Seri: A, S. IX, 1997.

Gümüş, Ali, “*Türk Güreş Tarih ve Kırkpınar*”, **Tercüman Gazetesinin İlavesi Dergi**, İstanbul, 1986.

Gümüsoğlu, Durmuş, “*Keşan’da Rüstem Baba Dergâhı*”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi**, S.53, 2010.

Güngör, Mazlum, “*Şehir ve Kırkpınar Amblemi nasıl Doğdu?*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.1, 2003.

Gürçayır, Selcan, “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Yapılan Eleştirel Bir Okuma*”, **Milli Folklor**, S.92, 2011.

Güven, Ferit Celal, “*Gömlek:*”, **Yücel Dergisi**, C. 10, S. 57, 1939.

Güven, Özbay, “*Atatürk’ün Güreş Sevgisi*”, **Marmara’nın Sesi Dergisi**, No: 33, İstanbul, Mayıs 1987.

-----, “*Türklerde Pehlivanlık*”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, No: 56, 1988.

-----, “*Atatürk ve Güreş*”, **Erdem Dergisi**, Atatürk Kültür Merkezi Yay., C. 6, S. 18, 1990.

-----, “*Türklerde Güreş Geleneği*”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, S. 55, Temmuz 1991.

-----, “*Türkiye’de Pehlivanlık Kültürü ve Kurtdereli Mehmet Pehlivan*”, **Türk Yurdu Dergisi**, S. 330, Yıl: 104, Ankara, Şubat 2015.

Güvenç, Ahmet Özgür, “*Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme*”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Dergisi**, S.41, 2009.

Gökbilgin, M. Tayyib, “*Edirne*”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.10, İstanbul, 1994.

Gölbaşı, Haydar “*Osmanlı Devleti’nde Spor Tekkeleri*”, **İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.15, Temmuz 2018.

Kanca, Osman Cenk, “*1950-1960 Arası Türkiye’de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar*”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.9, S.19, 2012.

Karaca, Faruk, “*Ölümle İlgili Davranış Örüntüleri Açısından Modern Batı ve Türk İslâm Kültürü*”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı:12, Erzurum, 1999.

- Karatepe, Selma, *Ödüllendirme Yönetimi: Örgütlerde Güdülemeye Duyarlı Bir Yaklaşım*, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C.60, S.4, 2005
- Kaya, Doğan, “Sivas’ta Salavatlamlar”, **Milli Folklor Dergisi**, S. 89, 2011.
- Keskioğlu, Osman, “Bulgaristan’da Türk Vakıfları ve Bali Efendi’nin Vakıf Paraları Hakkındaki Bir Mektubu”, **Vakıflar Dergisi**, S.9, 1969.
- Kılıç, Recep, “Federasyon Olmayı Hak Eden Spor Dalı Yağlı Güreş”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.4, Ekim 2013.
- Kiel, Michael, “Sarı Saltık ve Erken Bektaşılık Üzerine Notlar”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, S.9, 1980.
- Köse, Murat, “Bir An Önce Yağlı Güreş Federasyonu Kurulmalıdır”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.2, Ağustos 2013.
- Kunter, Halim Baki, “Türk Vakıflarının Milliyetçilik Cephesi”, **Vakıflar Dergisi**, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, TTK Basımevi, S.III, 2006.
- Küçük, Cevdet, “Abdülaziz”, **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, Ankara, 1988.
- Küçük Mehmet Alpaslan–Silik, Cemal Ersin, “Hıdırellez Kültünden Dini Ritüelli Spora: Kırkpınar Yağlı Güreşleri”, **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.4, S.1, 2018.
- Küçükaltan Derman -Adil Oğuzhan-Sudi Apak-Ebru Z. Boyacıoğlu; “Bölgesel Kalkınmada Kültürel Turizmin Etkisi: Kırkpınar Yağlı Güreşleri Örneği”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.6, S.1, Haziran 2005.
- Küpeli, Özer, “Osmanlı Devleti’nde Panayır Organizasyonları ve Gönen Hacı İsa Panayırının Tarihine Dair”, **Osmanlı Ansiklopedisi 3 (İktisat)**, Yeni Türkiye Araştırmaları Yayınları, İstanbul, 1999.
- Maden, Fahri, “Keçeci Baba Ocağı”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S.71, 2014.
- Mazıcıoğlu, Mümtaz, “Büyüme Gelişme İzlniminde Kullanılan Antropometrik Ölçüm Yöntemleri: Büyüme Takibinin Metodolojisi”, C.15, S.3, **Türk Aile Hekimleri Dergisi**, Ankara, 2011.
- Ocak, Ahmet Yaşar, “Sarı Saltuk ve Saltuk-nâme”, **Türk Kültürü Dergisi**, S.197, C. XVII, 1978.
- Oğuz, M. Öcal, “Onuncu Yılında Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri: Görünürlük, Değerlilik ve Güvenilirlik”, **Milli Folklor**, S.116, 2017.

- Oral, M. Zeki, “*Sultan Hatun Senedi*”, **Belleten**, C. XIX., S. 75, TTK Basımevi, 1955.
- Olimpiyat Dergisi**, “*Hayırlı Bir Teşebbüs: Alaturka Güreş Zengin Ananesiyle İhya Edilecek, Yeni Bir Nizamname Yapılıyor.*” S.7, 13 Haziran 1931.
- Ormancı, Nurettin “*Edirne’nin Fethine Dair, Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemelerine Dair*”, **İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, Türk Sanatı Tarihi Enstitüsü Yayınları** No: I, 1963.
- Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi**, “*Yıldız Mahkemesi*”, C. VI, Türkiye Gazetesi, İstanbul, 1993.
- Ölmez, Mehmet, “*Eski Türk Yazıtları ve Sonrası*”, **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi Dergisi**, 2008.
- Önal, Mehmet Naci, Türk Mitinin Oluşumunda Işığın Rolü, **Turkish Studies Literature and History of Turkish or Turkic**, Şinasi Tekin Hatıra Sayısı II, (Hızl. Yücel Dağlı-Yosges Dades-Selim S. Kuru), C. 31/II, 2007.
- Önal, Ahmet, *Törenler (Payitaht İstanbul’da, Osmanlı Merasimleri, Antik Çağ’dan XXI. yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., İstanbul, 2016.
- Özata Esra - Cömert, Menekşe, “*Zeytinyağı ve Sağlıklı Yaşam*”, Zeytin Bilimi, **Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Dergisi**, .2, C.6, Ankara, 2016.
- Özcan, Abdülkadir, “*Güreş*”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. 14, İstanbul, 1996.
- Özcan Mert, “*II. Abdülhamid Güreş ve Güreşçiler*”, C. 6, S. 1, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1991.
- Özdemir, Murat, “*Türk Kültüründe Pehlivanlık Kavramı*” **Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi**, C.5, S.12, 2018.
- Öztuna, Barış, “*Türk Sporcularının Sosyal Güvenliği*”, **International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)** Special Issue 3, July 2015.
- Rodoplu, Fatma, “*Türklerin Balkanlar’daki Manevi Nüfuzu olan Şeyh ve Dervişlerin Önemi: Demir Baba Örneği*”, **Balkan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, C. II (Volume), S.II, Aralık 2013.
- Sahillioğlu, Halil, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. VII, İstanbul, 1993.

- Saltık, Veli, “*Alevilikte Baş Pirlik (Serçeşme) Geleneği*”, **Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi**, Alevi-Bektaşî Kültür Enstitüsü, Sayı: 10, Wied (Almanya), 2014.
- Sansı, Beyazıt, “*Davulcusun Zurnacısın Bilene Sanatkârsın*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, Sayı: 50, Temmuz 2019.
- Sarice, Şeyhmus, “*Pehlivan Koca Yusuf’a Dair Batı Basınında Çıkan Haberlerin Muhteva Analizi*”, **Analitik Sosyal Bilimler Dergisi**, S.I, C.I, Ankara, 2018.
- Satıcı, Fethi, “*Mutlaka Ayı Bir Federasyon Olmalı*”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.3, Ağustos 2013.
- Sazak Şaduman-Aysun E. Ersen, “*Bir Kültür Endüstrisi Olarak “Kırkpınar Güreş Festivali”*”, **Trakya Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi**, 2009.
- Sivaz, Bayram Ali -Mustafa Yıldız-Murat Tekin, “*Millî Mücadele Dönemi Doğu Cephesi’nde Kurulan Eğitim Kurumlarında Uygulanan Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetleri*”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research** C.2, S.8, Yaz 2009
- Soyer, Fikret, “*Osmanlı Devleti’nde 1839 1908 Tanzimat Dönemi Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme*”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, C.24, S.I, Ankara, 2004.
- Süt, Abdülnasır, “*İslâm ve Turizm İlişkisi*”, **Turkish Studies -Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 9/11, Ankara, Güz 2014.
- Şahin, Halil İ., “*Seyyid Ali Velayetnamesi’ndeki Olağanüstülüklerle İlgili Bazı Motifler Üzerine Bir Değerlendirme*”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi**, S.53, 2010.
- Şahin, Haşim, “*Seyyid Ali Sultan*”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.37, İstanbul, 2009.
- Şerif Demir, “*Mahmud Celaleddin Paşa ve Cenazesi*”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü**, S.47, Erzurum, 2012.
- Tanfer, M. Vehbi, “*Atatürk ve Türk Gençliği*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (ATAM)**, C.6, S.18, Temmuz 1990.
- Tanman, M. Baha, “*Demir Baba Tekkesi*”, **Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi**, C.9, İstanbul, 1994.
- Tarakçıoğlu, Sait, “*Türk Sinemasında Spor*” **Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat**

Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, İzmir, 2019.

Tekin, Yasin, Mucuk, Buket Sunay, “Hakan Türkiye’de Amatör Sporcu Olmak”, **Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C. 14, S. 2, 2016.

Turan, Ahmet, *H. Muhammed’in Gençliğe ve Spor Eğitimi Konusundaki Öğütleri*, **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bülteni**, Gençlik Özel Sayısı, Mayıs 1985.

Turan, Şerafeddin, “1829 Edirne Antlaşması”, **D.T.C.F. Dergisi**, C.9, S.1-2, Ankara, 1951.

Türkmen, Mehmet, “Türklerde Geleneksel Güreşlerin Kültürel Pedagojisi”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., S.50, Temmuz 2019.

Türk Spor Kurumu Dergisi, “Gazi’den Sporcularımıza Kıymetli Bir Meslek Düsturu”, No: 7, 14 Teşrin-i Sani 1931.

-----, “Büyük Önder Güreş Müsabakalarını Takip Ettiler”, No:88, 14 Mart 1938.

Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası, 11. Yıl, S. 124, Ankara, 15 Mayıs 1932.

Uyaniker, Nursel, “Balkanlardan Anadolu’ya Türk Yağlı Güreşlerinde Usta Çırak İlişkisi”, **Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, Sonbahar Dönemi, Haziran 2016.

Uyumaz, Emine, “I. Aleaddin Keykubat Zamanında Türkiye Selçuklu Devleti’nin Elçilik İlişkileri”, **Tarih Dergisi**, S.39, 2004.

Uzun, Hakan, “Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk’ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Döneminde Kutlanması”, **Karadeniz Araştırmaları**, C.6, S.24, 2010.

-----, “Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Fırkası Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkan, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. IX, S. 20-21, 2010.

Uzun, Zekeriya, “Kırkpınar Milli Markadır”, **Destan-ı Kırkpınar**, S.17, Kasım 2014.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “III. Selim Zamanında Yazılmış Dış Ruznamesinden 1209/1791 ve 1207/1792 Senelerine Ait Vekayi” **Belleten**, C. XXXVII, S. 148, TTK Basımevi, Ekim 1973.

Yazoğlu, Alper, “Yağlı Güreşlerde Okunan Dualar”, **Destan-ı Kırkpınar Dergisi**, S.18, Aralık 2014.

Yiğit, Ahmet, “III. Ahmed Dönemi Huzur Güreşleri ve Güreşler için Yapılan Ceyb-i Humayun Harcamaları” **History Studies International Journal Of History**, Volume 6, Issue 5, September 2014.

Yıldıran, İbrahim, “Geleneksel Yağlı Güreşin Kültürel, Yapısal ve Bilimsel Açidan Modern Minder Güreşiyle Farklılıklarının Değerlendirilmesi”, **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, C. 5, S.I, 2000.

Yılmaz, Orhan, “Alevilikte Eski Türk Dini (Göktanrı İnancı) ve Şamanizmin Etkileri”, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, C. I, S. 4, Aralık 2014.

Yolalıcı, M. Emir, “1922-1923 Yıllarında Samsun’da Fiyat Hareketleri”, C.12, S. 1, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1999.

Yurk, Aybatur, “Altın Değil, Bronz Kemer”, **Edirne Kırkpınar Dergisi**, S.2, 2016.

Yurk, Kerim, “Ağa Giysileri ve Edirne Yöresi”, **Edirne Kırkpınar Dergisi**, S.3, 2017.

Zorba, Hatice Akın, “Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Spor”, **International Journal of Science Culture And Sport**, Special Issue: 1, ISSN: 2148-1148, Doi: 10.14486/IJSCS141, Temmuz 2014.

6. SEMPOZYUM VE KONGRE BİLDİRİLERİ

Ağırgan, Özlem, “Tarihsel ve Sosyolojik Açidan Kırkpınar’a Bakış”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyum Kitabı**, Edirne, 2005.

-----, “Örnekleme ile Alınan Edirne ve Kırkpınar Şiirlerinde Kırkpınar’a Ait Sembollerin Kullanılış Sıklığı ve Biçimi”, **IV. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu**, Edirne, 2008.

Arslan, Cengiz, “Spor Arkeolojisi; Antik Dönem Olimpik Güreşler ve Tarihsel Gelişim Süreçleri” **Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar-Sporlar Sempozyumu Kitabı**, Kahramanmaraş, 2017.

Ateş, Nevin Yurtsever, “Tarihi Kırkpınar Güreşleri”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2005.

Begic, Nurgül- Kayın, Heves, “Güreş Kültüründe Kispet ve Kispet Ustalığı”, **I. Uluslararası Develi-Âşık Seyreni ve Türk Kültürü Kongresi Bildiri Kitabı**, Kayseri, 2018.

Cenker, M. Emin, “Eski Kırkpınarlar”, **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2007.

Çalışkan, Vedat, “*Türkiye’de Geleneksel Panayırlar: Birbirine Bağlı Bir Sistemde çözülme ve Kültürel Fonksiyonlarda Kayıplar*”, **TÜCAUM, 30. Uluslararası Coğrafya Sempozyum** Kitabı, Ankara, 2018.

Çamlıca Cem -Mehmet Özdemir-Özden Taşgın, “*Osmanlı İmparatorluğu’nda Sporda Sosyal Güvenlik*”, **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirisi**, Edirne, 2007.

Çumralıgil, Burhan, **Osmanlı Devleti’nin 700. Kuruluş Yılı Münasebetiyle “Osmanlı’da Spor” Sempozyumu**, Kültür Bakanlığı Yay., 1999.

Dursun, Ayan, “*Spor Barışçı Olabilir mi? Bilim, Sanat, Felsefe Bağlamında Bir Varlık Alanı Olarak Spor*”, ed.: Yalçın Aköz, **Türkiye ve Olimpiyat Sempozyumu**, 17-18 Kasım 1994, İstanbul, İTÜ Yayınları, 1995.

Delice, Halil, “*Gerçek Efsane Kırkpınar*”, **I. Edirne Kültür Araştırmaları Bildirileri** (23-25 Ekim 2003), Edirne Valiliği Yay., Edirne, 2003.

Devecioğlu, Sebahattin, “*Cumhuriyetten Günümüze Türk Sporunda Ekonomi Politikaları Uygulamaları*”, **II. İktisat Tarihi Kongresi**, Elazığ, 24-25 Haziran 2010.

Emir Esra -Onur Öztürk, “*Genel Perspektiften: Osmanlı Huzur Güreşlerinde Pehlivanlara ve Duacılara Verilen İhsanlar*” **III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı**, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016.

Erler Mehmet Yavuz -Selahattin Özyurt, “*Türk Kültüründe Kadimden Günümüze Ulaşan Sosyal Örgütlere Dair Bir Misal: Salavatçılıktan Cazgırlığa*”, **Studies Of The Ottoman Domain**, C: 2, S. 2, Samsun, Şubat 2012.

Hatipler, Mustafa, “*Rumeli Türklüğünün (Yağlı) Güreş Sporunun Gelişmesine Etkileri*”, **V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2009.

Gül, Oğuzhan- Gül, Mehmet – Soygüden, Aydoğan, “*Geleneksel Yağlı Güreşler ve “Peşrev Çekme” Ritüelleri*”, **III. Uluslararası Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu**, Bışkek-Kırgızistan, 2018.

Günay, Nejla “*Osmanlı Saray Hayatında Güreş*”, **II. Uluslararası Geleneksel ve Olimpik Güreşler Sempozyum Kitabı**, Kahramanmaraş, 14-15 Eylül 2012.

Günay, Umay, “*Elazığ Masallarının Muhtevası*”, **Fırat Havzası Folklor ve Etnografya Sempozyumu**, Elazığ, 24-27 Ekim 1985.

Gürgendereli, Rifat, “*Güreş Kavramının Tarihi Metinlerdeki Kullanılışı Üzerine Bir Değerlendirme*”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2005.

Kalafat, Yaşar, “*Anadolu ve Yakın Çevresi Türk Halk İnançlarında Ölüm veya Halk İnançlarımıza Göre Yatır Ziyareti*”, **Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu**, 18-20 Aralık 1998 AKSM İstanbul, Mezarlıklar Vakfı Yayınları, İstanbul 1999.

Kaya, Yalçın, “*Yağlı Güreşlerin Membai olan Kırkpınar Yağlı Güreşlerindeki Adab ve Anlayışın Toplumsal Barışa Katkısı*”, **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2007.

Kirişoğlu Bülent-S. Tansu Altuğ, “*Kırkpınar Güreşlerinde Çalınan Güreş Müziklerinin Melodik ve Ritmik Yönden İncelenmesi ve Uygulamalı Açıklaması*”, **V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2009.

Kavuncu Sibel -Suat Söylemez-Emre Aykoç, “*Küreselleşme Sürecinde Kırkpınar Ağalığı*”, **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2007.

Kılıç, Dünder Ali, “*Osmanlı Saray Törenlerinin Üsküdar’a Yansıması*”, **Üsküdar Sempozyumu I, (Bildiriler)**, C: I, İstanbul, 23-25 Mayıs 2003.

Mutluer, Emrah “*27 Yıl Üstüste Başpehlivanlığı Kazanan Kel Aliço ve Anısına Düzenlenen İpsala Kel Aliço Pehlivan’ı Anma ve Yağlı Güreşleri Festivalinin İncelenmesi*”, **V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2009.

Özdem Mehmet -Özden Taşağın-Ahmet Bozdam, “*Türk Spor Kulüplerinin Temeli Olan Alplik, Ahilik, Vakıf ve Tekke Teşkilatları*”, **II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2007.

Özdemir, Günay- Çalışkan, Vedat, “*Geleneksel Bir Sporun Coğrafyası: Türkiye’de Yağlı Güreşler (Kırkpınar-Edirne ve Çardak-Çanakkale Güreşleri)*” **TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu**, Ankara 3-6 Ekim 2018.

Paşaoğlu, Sibel, “*Kırkpınar Güreş Havaalarında Davul-Zurna İkilisi: Formal Çalgı Öğretimi mi Yoksa Çok Yönlü Geleneksel Kültür Aktarımı mı?*”, **V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2009.

Pehlivan Z. -A Demir, “*Türk Kültüründe “Güreş” ve “Pehlivanlık” İmgesi*”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirisi**, 2005.

Polat, Cavit, “*Geleneksel Güreşlerde Kullanılan Güreş Ezgisi Harbileme ve Aksesuarlar üzerine Bir Değerlendirme*”, **Kahramanmaraş Uluslararası Karakucak ve Kısa Şalvar Güreş Sempozyumu**, Kahramanmaraş, 30 Eylül 2011.

Pulur, Atilla, “*Geleneksel Sporlar ve Ahlak*”, **Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar-Sporlar Sempozyumu Kitabı**, Kahramanmaraş, 2017.

Sağlam, Nuri, “*İsmail Habib Sevük (1892-1954)*” **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.37, İstanbul, 2009.

Sandalcı, Sema, “*Eski Yunan ve Roma Mitolojisinde Güreşin Köken İzleri*”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu**, Edirne, 2005.

Sirel Ümit-Ayşe Sirel-Esin Benian, “*Kırkpınar Güreşlerinin Başlangıç Noktası Olan “Pehlivan Mezarlığı” ve Yakın Çevresinin Düzenlenmesi Üzerine Düşünceler*”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Edirne, 2005.

Şahin, Murat -Serdar Geri, “*Türk Spor Tarihinde Aşırtmalı Aba Güreşleri*”, **II. Uluslararası Geleneksel ve Olimpik Güreşler Sempozyumu Kitabı**, Kahramanmaraş, 14-15 Eylül 2012.

-----, “*Mitolojide Güreşin İzleri: Peleus ve Atalante’nin Güreş Sahneleri*”, **IV. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirileri**, Edirne, 2-3-4-Temmuz 2009.

Tek, Recep, “*Din-Meslek İlişkisi Bağlamında Geleneksel Meslek Risaleleri Üzerine Bir Değerlendirme*”, **4. Kazan Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu**, 29 Eylül-4Ekim 2016, Ankara, s.888-898.

Tuğrul, Talip, “*Sarı Saltık’ın Tarihi ve Menkıbevî Hayatı*”, Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması Bildirisi, **Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB)**, Eskişehir, 26-28 Mayıs 2014.

Tunca, Ayhan, “*Yağlı Güreşlerin En Yaygın Oyunları*”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyum Kitabı**, Edirne, 2005.

Turan, Sibel, “*Türk Güreş Tarihinde Kırkpınar’ın Yeri ve Önemi*”, **I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Kitabı**, Edirne, 2005.

Tutkun, Erkut, “*Osmanlı’da Hami-Mahmi Sistemi*”, **Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar-Sporlar Sempozyumu Kitabı**, Kahramanmaraş, 2017.

Türkmen Mehmet-Bilal Demirhan, “*Osmanlı Güreş Tekkeleri ve Fonksiyonelliği*”, **Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Kongre Dizisi**, Bişkek-Kırgızistan, 20-22 Kasım 2015.

Türkmen Mehmet -Bilal Demirhan-Serdar Geri-Onur Öztürk, “*I.Mahmud Dönemi (1730-1754). Huzur-u Humayun’da Güreşen Pehlivanlara ve Duacılar Verilen*

İhsan-ı Şahaneler”, **III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı**, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016.

Türkmen, Mehmet, “*Osmanlı Arşiv Belgelerinde: XIV. yüzyıl Bursa Ahmed-i Da’i Mahallesi’nde İkinci Bir Güreş Tekkesi*”, **III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı**, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016.

Mehmet Türkmen, Orhan İmamoğlu, Onur Öztürk, “*Osmanlı Saraylarında Güreşçilerin İstihdamı ve Roller*”, **III Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri Sempozyum ve Oyunları Bildiri Kitabı**, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016.

-----, “*Türklerde Spor ve Oyun Kültürü*”, **Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar, Sporlar Sempozyumu Kitabı**, Kahramanmaraş, 2017.

Uçkun, Rabia, “*Saltukname’de Sarı Saltuk Gazi’ye Atfedilen Kerametler*”, Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması, **Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı**, Eskişehir, 26-28 Mayıs 2014.

Üçışık, Fehim, “*Türk Spor Yönetimindeki Gelişmeler ve Değerlendirilmesi*”, **Spor Bilimleri I. Ulusal Sempozyumu Bildirileri**, 15-16 Mart 1990 Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1990.

Yamak, Sanem, “*Meşrutiyet’in Bayramı: “10 Temmuz Id-ı Millisi”*”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, No:38, İstanbul, Mart 2008.

Yaşa, Recep, “*Türk Kültüründe Alp*”, **Kocaeli Tarih Sempozyumu**, Kocaeli Belediyesi Yayınları, Kocaeli, 2018.

Yılmaz Ali Kerim, -Ceyhun Birinci-Kürşat Acar- Fatih Karakaş; “*Osmanlı Güreş Tekkeleri ve Grek Gymnasionlarının İncelenmesi*”, **III. Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri ve Oyunları Sempozyumu**, Kahramanmaraş, 2016.

7. SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİLER

TDK Sözlüğü

Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü

Tasavvuf Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü

Ansiklopedik Sözlük

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat

Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü

Türkçenin Grameri

Mitoloji Sözlüğü (Yunan-Roma)

Farsça-Türkçe Sözlük

Türkçe’de Galatat ve Galatat Sözlükleri

Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü,

Türkçe Sözlük

Paradigma Osmanlı Tarih Sözlüğü

Antik Çağ’dan XXI. yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi

Jewish Encyclope

Osmanlı Ansiklopedisi

Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi

Türkler Ansiklopedisi

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

8. TEZLER

Arıkan, Neslihan, **Paul Pons’un “La Lutte” (Güreş) İsimli Eserinin Çevirisi ve Kritiği**, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2014.

Demir, Necati, **Danışmend-namenin Dil Özellikleri**, Selçuk Üniversitesi (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 1996.

Dervişoğlu, Mehmet, **Kırkpınar Güreşlerinin Halk Bilimsel Açısından İncelenmesi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2012, s. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Doğar, Yahya, **Türk Spor Yönetiminde Âdem-i Merkezîleşme Eğilimleri** M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1994.

Kaçmaz, İbrahim, **Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı’nın Kuruluşu ve Gelişiminde Rol Oynayan Siyasi, İdari ve Sosyal Faktörler**, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2000, (Basılmamış Doktora Tezi).

Karagöz, Seda Arıhan, **Antik Dönemde Tıp ve Bitkisel Tedavi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2003.

Özmaden, Harun, **Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922-1936)’nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları, Fonksiyonlarındaki Değişmeler ve Toplumsal Hayata**

Etkileri, Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1999, s. 5. (Basılmamış Doktora tezi).

Yıldıran, İbrahim, **Tarihi Kaynaklar Açısından Türk Spor Kültürü**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Master Tezi), Ankara, 1986.

9. ELEKTRONİK ERİŞİM KAYNAKLARI

Artun, Erman, “Çukurova’da Salavatçılık Geleneği ve Âşıkların Pehlivanları Salavattlamaları” **Çukurova Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Merkezi**, 2013. turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/27.php (Erişim Tarihi: 21.10.2018).

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43447416> (Erişim Tarihi: 14.10.2019).

Boyabat Gazetesi, “Sultan Aziz nasıl Katledildi?”, http://www.boyabatgazetesi.com/?start_from=&ucat=1&subac

Duman, Tayyip, “Osmanlılarda Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma”, **Millî Eğitim Bakanlığı Dergisi**, S. 143, Ankara, 1999, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/143/6.htm.143> (Erişim Tarihi: 12.08.2018).

Kalyoncu, Hülya, “Ehl-i Hiref-i Hassa’ Teşkilatının Osmanlı Kültür ve Sanat Yaşamındaki Yeri ve Önemi”, **International Journal of Social Science**, Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2784> Number: 33, Spring I 2015, p. 279-285, (Erişim Tarihi: 10.09.2018).

kazanderelimpoo.meb.k12.tr/meb_iys.../10072802_kazanderelmemphehlvan.pdf? (Erişim Tarihi: 26.11.2018).

Koca, Salim, “Eski Türklerde Bayram ve Festivaller”, turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/koca_eski_bayram.pdf (Erişim Tarihi: 05.10.2018).

Orhan Kurtoğlu, Lebib Divanı (İnceleme-Tenkitle, Metin-Sözlük), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55756,lebib-divanipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 24.07.2019).

Graham Noble, “The Life And Death Of The Terrible Turk”, **Journal Of Mainly Arts**, 2001, http://ejmas.com/jmanly/articles/2001/jmanlyart_noble_0501.htm (Erişim Tarihi: 21.04.2019).

Özbil, Alev, “*Kispet ve Kispet Ustalığı*”, Acta Turcica çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, Yıl:1, S. 2/2, Temmuz 2009 www.actaturcica.com (Erişim Tarihi: 03.10.2018).

<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/143/6.htm.143>; (Erişim Tarihi:02.10.2018).

www.yeminlisozluk.com/kolezyum (Erişim tarihi: 02.10.2018).

Şen, Murat, “*Tanzimat Öncesi Osmanlı Devleti’nde Sosyal Güvenlik*”, E-Akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi <http://www.e-akademi.org/makaleler/msen-1.htm.3>, S. 3, Mayıs, 2002 (Erişim Tarihi: 16.09.2018).

http://nethaberturk.blogspot.com/2010/10/hazine-kspet-ustas_07.html (Erişim Tarihi: 24.07.2019).

<https://pehlivanblog.wordpress.com/tag/keci-dikmesi/> (Erişim Tarihi: 30.11.2018).

https://www.karesi.bel.tr/statik/kurtdereli-mehmet-kimdir/?dil=tr_TR (Erişim Tarihi: 04.12.2018).

<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12929/yasayan-insan-hazinelere-ulusal-envanteri.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2019).

<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,51130/kispet-yapimciligi.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2019).

<http://alucradantarihebakis.files.wordpress.com/2019/01/koca-yusuf.pdf> (Erişim Tarihi: 22.03.2019).

<https://www.haberler.com/kirkpinar-icin-kanun-hazirligi-2125378-haberi/> (Erişim Tarihi: 25.07.2019).

<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,46920/irfan-sahin--kispet-ustasi.html> (Erişim Tarihi: 25.07.2019).

<http://www.haberturk.com/galeri/424434-63-yilda-ekmek-fiyati-ne-oldu> (Erişim Tarihi: 12.09.2019).

www.wikiwand.com/tr/Ankara_19_Mayıs_Stadyumu (Erişim Tarihi: 21.01.2019).

TRTSPOR, “*Yağlı Güreş Ayı Bir Federasyon Çatısı Altında Olmalı*”, 14 Temmuz 2017 (Erişim Tarihi: 28.10.2018).

<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP30.htm> (Erişim Tarihi: 26.09.2019).

<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP39.htm> (Erişim Tarihi: 26.09.2019).

<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP41.htm> (Erişim Tarihi: 26.09.2019).

<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP42.htm> (Erişim Tarihi: 26.09.2019).
www.afroturc.org/mustafa-yildiz (Erişim tarihi: 21.10.2019).
www.unesco.org “*Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi*” (Erişim Tarihi: 19.05.2019).
www.turkguresvakfi.org.tr “*Türk Güreş Vakfı Hakkında*” (Erişim Tarihi: 7.9.2019).
www.hudutgazetesi.com/yazar/deerlendirme (Erişim Tarihi: 17.09.2019).
www.pulvepostalar.com/spor-konulu-damgalar/#jp-carousel-1427 (Erişim Tarihi: 14.10.2019).
www.pulvepostalar.com/spor-konulu-damgalar/#jp-carousel-1443 (Erişim Tarihi: 14.10.2019).
www.pulvepostalar.com/spor-konulu-damgalar/#jp-carousel-1452 (Erişim Tarihi: 14.10.2019).
<https://www.anlikaltinfiyati.com/1972-yili-altin-fiyaatlari.com> (Erişim Tarihi: 19.12.2019).
<http://www.tgf.gov.tr/tr/index.php/tarihce-2/> (Erişim Tarihi: 05.04.2020).

10. GöRüşME

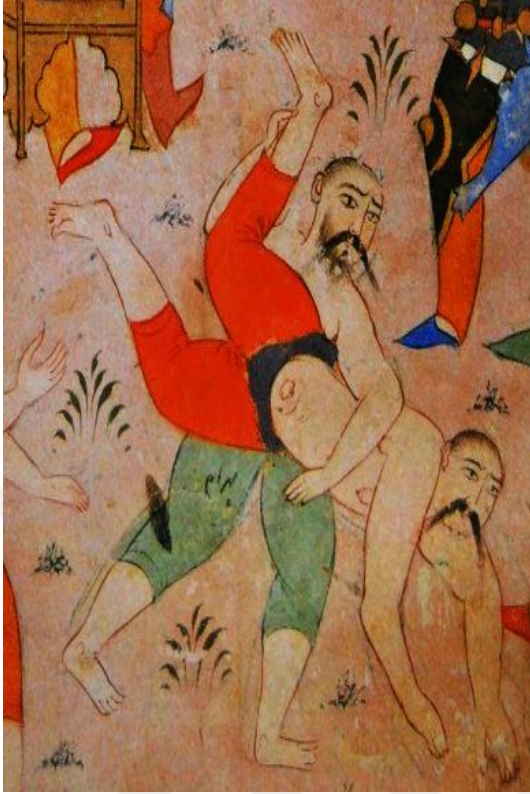
1990-1992 Yılları İlk Altın Kemerli Kırkpınar Ağası Alper Yazoğlu ile 06.07.2019 tarihinde Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneğinde yaptığım görüşme.

şükrü Kazan (Kırkpınar pehlivanı-Usta), Fezair Tatlıdil (Yağlı Güreş Yürütme Kurulu yesi) ile 16 Mayıs 2019 tarihinde yapılan görüşme.

1990-1991-1992-1993; 1995-96-97; 1999-2000 Yılları Başpehlivanı Kırkpınar şampiyonu Ahmet Taşçı ile 13 Temmuz 2020 tarihinde yapılan görüşme.

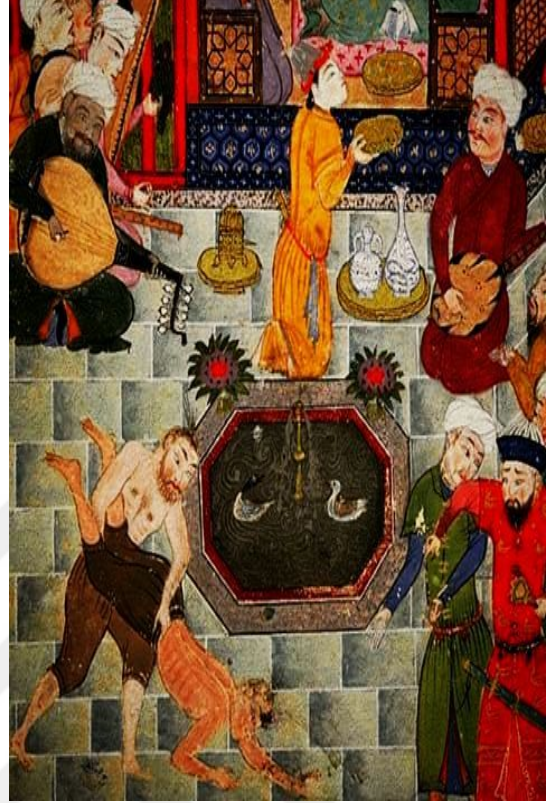
EKLER

EK-1

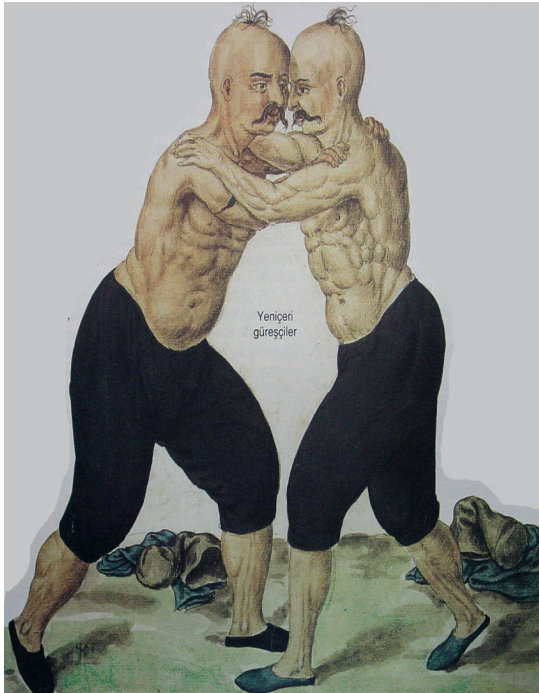
Panayır Güreşleri

EK-2

Huzur'da yağlı güreş

EK-2

Destan-ı Kırkpınar Aralık 2014 Sayı: 18

EK-3

Günümüz Kırkpınar Er Meydanı

EK-4

Kırmızı Dipli Mum Heykeli

EK-5

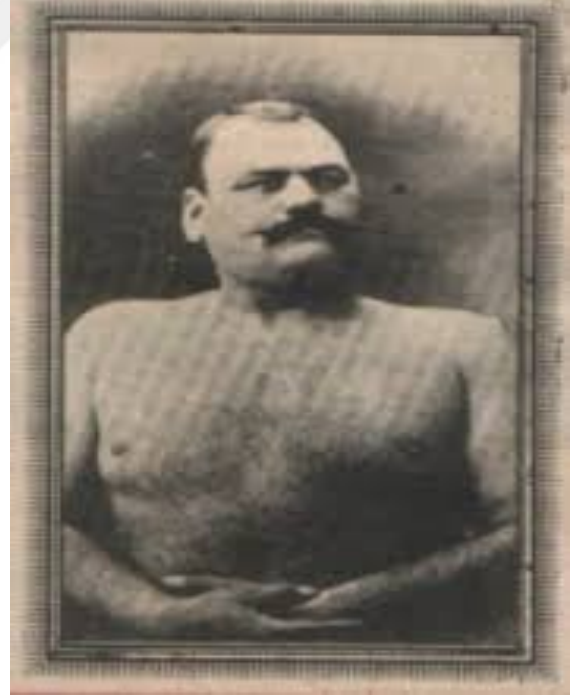
Kispet

EK-6

“Gaddar” Kel Aliço-Şamdancı Kara İbo

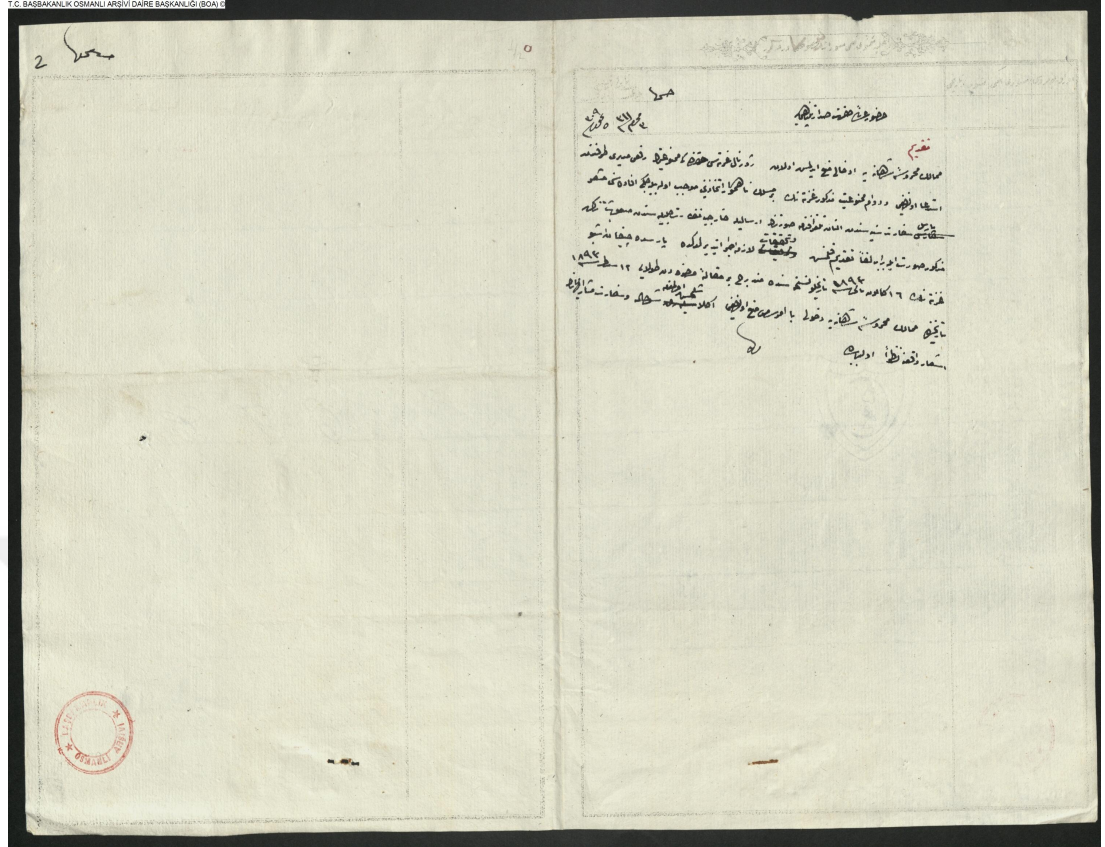
EK-7

Koca Yusuf (İsmail)

EK-8

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) C

DH.MKT.00088.00012.001

Paris'te çıkan Journal Gazetesinin baş muharrirlerinden Kont Ducratri'nin Osmanlı Devleti ve Sultanı hakkında yazdığı olumsuz makale sebebi ile mezkûr neşriyatın yurda girişi yasaklandığını belirten yazı.

EK-9

Ön sıra soldan sağa Makarnacı Hüseyin (Sakallı), Rum güreşçisi, Arnavutoglu, Ali Pehlivan oğlu Mustafa pehlivan Koca Yusuf'u Paris'e götüren Fransız güreşçisi Doublier, Arka Planda soldan ikinci Turşaoğlu Ömer Pehlivan yine bir Fransız pehlivanıyla görüldüyor (Bu resim Maşukiyet Zeki Dağın pehlivandan alındı).

EK-10

Avrupa’da Türk Pehlivanlar
Pehlivanı)

EK-11

Kara Ahmed (Cihan

EK-13

“Adalı” Abdul(Halil)- “Kurtdereli” Mehmet

EK-14

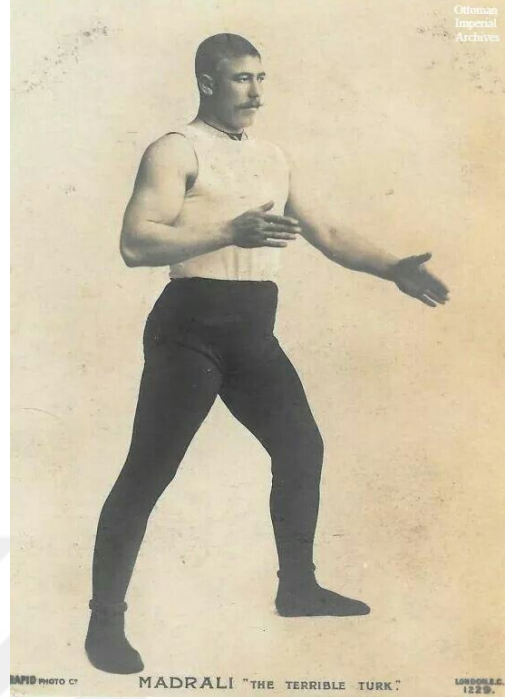

“Filiz” Nurullah ve “Kara” Osman

EK-15

EK-16

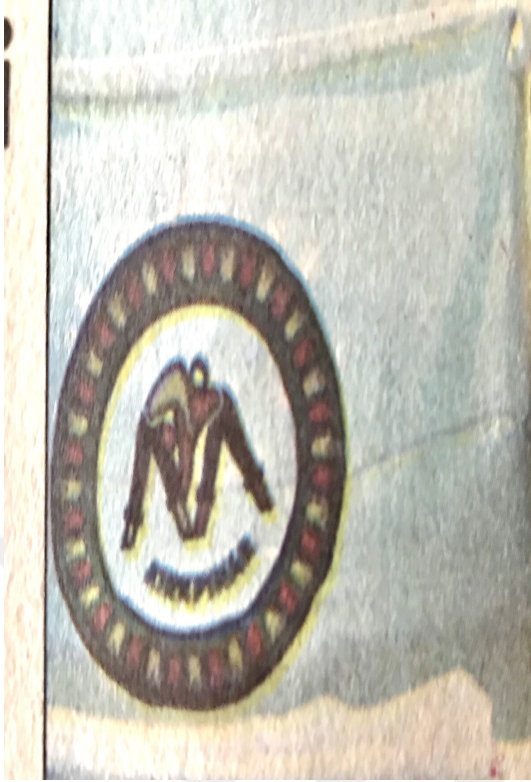
Mandıralı (Madralı) Ahmed pehlivan

EK-17

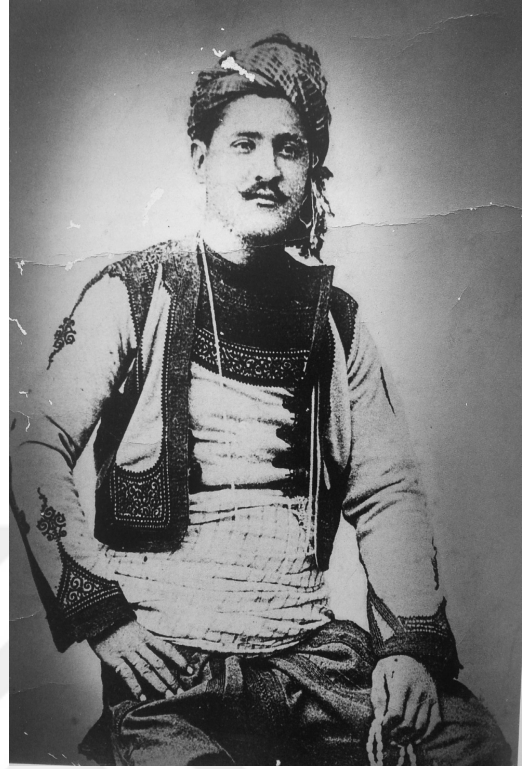
Kazım Karabekir'in yetim çocukları kispetleri ile

EK-18

1977 Kırkpınar Ağa Bayrağı

EK-19

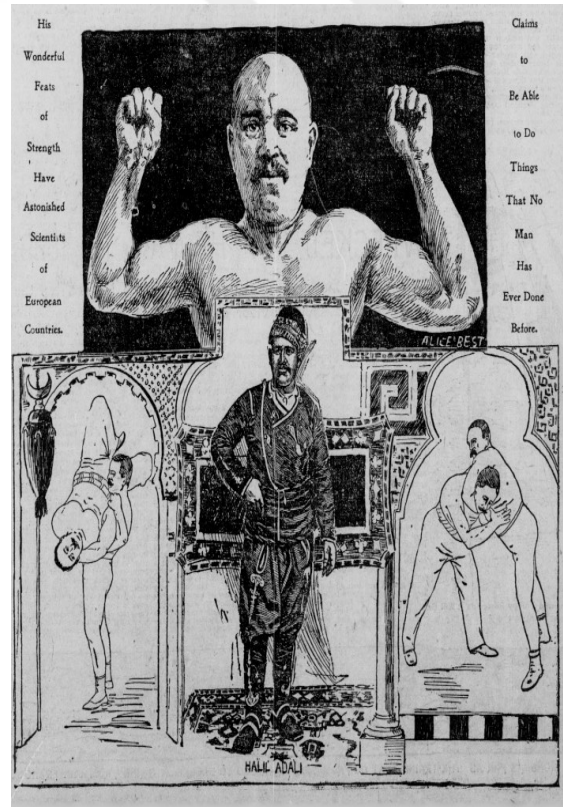
Çömlekköylü Kara Emin Pehlivan

EK-20

1952 Yılı Kırkpınar Yağlı Güreş Afişi

EK-21

San Francisco Call 6 Nov. 1898 (Adah Halil)

EK-22

24/4/1932

TÜRKİYE
HİMAYESİ ETTİFAL CEMİYETİ
ANKARA MERKEZİ
Sayı:

C. BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

Baş Vekâlet Müsteşarı Kemal Beyefendi

Muhterem beyefendi:
1932 senesi Türkiye baş pehlivanlık müsabakasına
iştirak edecek vilâyet birincisini seçmek üzere mülhakat bi-
rincilerinin iştirakile Ankara'da cemiyetimiz tarafından
bir güleş müsabakası tertip edilmiştir. 28 ve 29 nisan gün-
leri yarış meydanında cemiyetimize tahsis hakkındaki yük-
sek emirlerini diler, bu vesile ile hürmetlerimi teyit eyle-
rim, efendim.

A. A.

Himayei Ettfal Cemiyeti
Ankara Merkezi Heisi

H. A.

Rıza B. ?
25. 4. 1932

030 10 145 36M 5

Ankara'da Himaye-i Ettfal tarafından düzenlenen yağlı güreş müsabakası hakkında

EK-23

147

Dosya İşareti
281

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAHİLÂT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube:

C. BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

Numarası	
Tarihi	
Yazan memur	
Yazı tarihi	25. 4. 32
Muavin	Beyaz
Beyaz eden	25. 4. 32
Beyaz tarihi	25. 4. 32
Karşılaştıranlar	
Sadıra No.	985
Merbutatı	
Sevk tarihi	25. 4. 32
Kaydeden	
Düşünceler	

Ankara Vilâyetini

1932 senesi Türkiye baş
pehlivanlık müsabakasına iştirak
edcek vilâyet birincisini seçmek
üzere mülhakat birincilerinin
iştirakile Ankara'da tertip
edilen güleş müsabakası için
28 ve 29 nisan günlerinde yarış-
maların cemiyete tahsis Himaye-i
Ettfal Cemiyeti Ankara merkez
tarafından rica edilmesine olu-
şundan tevcihine misaade ve
cemiyete de talimatı bu şekilde
rica ederim efendim

Başvekalet
M. S.

-3-

030 10 145 36M 5

1932 yılında Ankara'da "Türkiye Başpehlivanlık" müsabakasının yapılacağına ilişkin başvekalet belge

EK-24

Kırkpınar Sigarası

EK-25

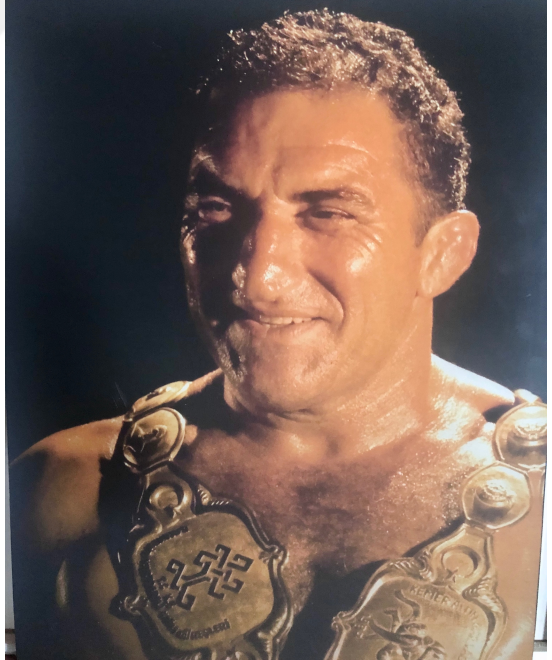
Kırkpınar Altın Kemer

EK-26

İlk altın kemerli ağı (Alper Yazoğlu)

EK-27

Kırkpınarın en fazla kürsü gören başpehlivanı

EK-28

Kırkpınar Başpehlivanı Ahmet Taşçı-Umut C. Karadoğan

EK-29

Kırkpınar Başpehlivanı Ahmet Taşçı-Umut C. Karadoğan

TABLolar
EK-1

NO	ÖDENEĞİN VERİLDİĞİ YER	ÖZEL YÖNETİM			URAY (BELEDİYE)			TOPLAM (LİRA)
		SPOR MINTIKASI EMRİNE VERİLEN ÖDENEK	SPOR KURULUŞU İÇİN TAHSİS EDİLEN ÖDENEK	DİĞER SPOR İŞLERİ İÇİN TAHSİS EDİLEN ÖDENEK	SPOR MINTIKASI EMRİNE VERİLEN ÖDENEK	SPOR KURULUŞU İÇİN TAHSİS EDİLEN ÖDENEK	DİĞER SPOR İŞLERİ İÇİN TAHSİS EDİLEN ÖDENEK	
1	Samsun ve ilçeleri	660	10952			150	500	12262
2	Eskişehir ve ilçeleri	433	3000		300			3733
3	Çorum ve ilçeleri		650				200	850
4	Zonguldak ve ilçeleri		4650	1500	800	200	100	2600
5	Ordu ve ilçeleri	600			350			950
6	İzmir	1500			1000			2500
7	Bilecik ve ilçeleri	650			200		1150	2000
8	Antalya ve ilçeleri	1500				175		1675
9	Gaziantep			400			300	700
10	Malatya		700					700
11	İçel ve ilçeleri		1100			1500		2600
12	Adana ve ilçeleri			550	750			1300
13	Kayseri ve ilçeleri				1000		120	1120
14	Burdur ve ilçeleri			100			100	200
15	Aydın ve ilçeleri	800			595	1325		2720
16	Gümüşhane ve ilçeleri				40			40
17	Sinop ve ilçeleri				380			380
18	Kocaeli ve ilçeleri	120	150		20			290
19	Isparta ve ilçeleri	127	25	38,27				189,27
20	Edirne						25	25
21	Bolu ve ilçeleri						660	660
22	Kırklareli ve ilçeleri					850		850
23	Afyon ve ilçeleri						710	710
24	Amasya ve ilçeleri						200	200
25	İstanbul ve ilçeleri			420				420
26	Denizli ve ilçeleri		75					75
	TOPLAM	6390	21302	3008,27	5435	4200	4065	45250,27

EK-2

Yıl	Tertip Sayısı	Katılan Pehlivan Sayısı	Başpehlivanlar	Başpehlivan Ödülü	Ağalık Bedeli	Ağalar	Seyirci Sayısı	Bilet Parası
1923	562.	18 (adı tespit edilebilen)	Benli Abdullah ile Geçkinli Yusuf sonuç alınamamıştır.	25 lira	-----	Komisyon (Dar'ül Eytam yararına yapılmıştır.)	-----	-----
1924	563.	-----	Arnavut Benli Abdullah	50 lira	-----	Komisyon (İsmail Habib Sevük)	-----	-----
1925	564.	10 (adı tespit edilebilen)	Geçkinli Yusuf	-----	-----	Komisyon (Tevfik Sülün) (Himaye-i Etfal yararına)	-----	-----
1926	565.	-----	Kara Emin	-----	-----	Komisyon (Tevfik Sülün) (Himaye-i Etfal yararına)	-----	-----
1927	566.	8 (adı tespit edilebilen)	Manısalı Rifat (Güreşen)	Madalya	-----	Himaye-i Etfal tarafından tertip edilmiştir. (Himaye-i Etfal yararına)	3.000-4.000 kişi	-----
1928	567.	140	Gostivarlı Mülâyim (Acar)	100 lira (namlı pehlivan katılırsa) +80 lira	-----	Abdülhadi Bey (Himaye-i Etfal yararına)	-----	-----
1929	568.	-----	Gostivarlı Mülâyim (Acar)	-----	Masraflar iki kurum tarafından karşılanıyor.	Himaye-i Etfal + Hilâl-i Ahmer Cemiyetleri	-----	-----
1930	569.	-----	Kara Ali (Acar)	-----	Masraflar iki kurum tarafından karşılanıyor.	Himaye-i Etfal + Hilâl-i Ahmer Cemiyetleri	-----	-----
1931	570.	80	Edirneli Himmet ile Çoban Mahmut berabere kalmışlardır.	-----	Masraflar iki kurum tarafından karşılanıyor.	Himaye-i Etfal + Hilâl-i Ahmer Cemiyetleri	-----	-----
1932	571.	-----	Kara Ali (Acar)	Altın madalya + Çini Vazo+500 lira+ yağ eritme makinası	Masraflar iki kurum	Himaye-i Etfal + Hilâl-i Ahmer Cemiyetleri	-----	-----
1933	572.	13 (adı tespit edilebilen)	Tekirdağlı Hüseyin	-----	Masraflar iki kurum tarafından karşılanıyor.	Himaye-i Etfal Cemiyeti	-----	-----
1934	573.	201	Tekirdağlı Hüseyin+ Mülâyim berabere	250 lira	Masraflar iki kurum tarafından karşılanıyor.	Himaye-i Etfal Cemiyeti + Hilâl-i Ahmer	7.000 Kişi+	50 kuruş 1500 lira bağış (Halkın desteği)
1935	574.	178	Tekirdağlı Hüseyin	225 lira + madalya	Masraflar ödenekler +Himaye-i Etfal	Himaye-i Etfal Cemiyeti	-----	-----
1936	575.	112	Tekirdağlı Hüseyin	Altın saat	Masraflar ödenekler +kurum	Himaye-i Etfal Cemiyeti	10.000 kişi	-----
1937	576.	-----	Tekirdağlı Hüseyin	200 lira	Masraflar ödenekler +kurum	Himaye-i Etfal Cemiyeti	-----	-----
1938	577.	130	Tekirdağlı Hüseyin	Altın Kol Saati	Masraflar ödenekler +kurum	Himaye-i Etfal Cemiyeti	10.000+	-----
1939	578.	150 +	Tekirdağlı Hüseyin	180 + Altın Kol Saati+ Kurtdereli Kemer	Masraflar ödenekler +kurum	Himaye-i Etfal Cemiyeti	10.000+	-----
1940	579.	300	Tekirdağlı Hüseyin	200 lira+Parti Gen. Sekr. Altın saat + Kurtdereli Kemer	Himaye-i Etfal'in desteği devam ediyor.	Süleyman Uran	10.000-15.000	-----

1941	580.	-----	Tekirdağlı Hüseyin	Parti Gen. Sekr. 50 lira + gümüş saat + Kurtdereli Kemer+ kupa	Himaye-i Etfal'in desteği devam ediyor.	Ahmet Ekrem Demiray	10.000 kişi +	-----
1942	581.	90-100	Tekirdağlı Hüseyin	Başpehlivanlık Kemer+ altın saat + kupa	Himaye-i Etfal'in desteği devam ediyor.	Suyolcu Mehmet (Özpınar)	-----	-----
1943	582.	-----	Babaeskili İbrahim (Erdi)	250 lira + C.H.P.den 10 köstekli saati + nakit ödül	Himaye-i Etfal'in desteği devam ediyor.	Ahmet Çardaklı	-----	10 kuruş
1944	583.	63	Hayrabolulu Süleyman (Ertaş)	500 lira+ 1 adet kıymetli saat	Himaye-i Etfal + 5821,87 kuruş partiden ödenek alınmıştır.	Uzunköprülü Kara Ahmet Bey	-----	-----
1945	584.	250	Babaeskili İbrahim (Erdi)	700 lira	Himaye-i Etfal'in desteği devam ediyor.	Bektaş Ağa	30.000+	-----
1946	585.	-----	Sındırgılı Şerif (Ünal)	1.350 lira + kispet+ altın madalya	Himaye-i Etfal'in desteği devam ediyor.+305 lira ağalık bedeli	(Geçkinli) Sarayakpınarlı Yusuf Pehlivan	10.000 + kişi	10-15 kuruş
1947	586.	150	Çolak İsmail (Atay) ile Hayrabolulu Süleyman güreşinde galip yok.	1105 lira + kispet	200 lira	Mahmut Dibek + Ahmet Tezel	10.0000 + kişi	10 kuruş (-1912 lira açık verilmiştir.)
1948	587.	-----	Kulelili Mustafa (Yenici)	400 lira + Kispet + altın madalya	Bedelsiz Edirne Halkevi düzenledi.	1947 yılında yaşanan olaylar sebebi ile ağa seçimi olmamıştır	70.000 kişi (Fiziki yetersizlik sebebi ile 35-40.000 kişi takip edebildi)	10-25 kuruş
1949	588.	200	Sındırgılı Şerif (Ünal)	400 lira + Hediye + madalya+ kispet	700 lira	B. Sezai Atakul	50.000 kişi	10-50 kuruş
1950	589.	134	Hayrabolulu Süleyman	Toplam ödül 3000 lira	425 lira	Kasım Bayraktar-Murat Şener	20.000 kişi	-----
1951	590.	205	İrfan Atan	1000 lira + toplam verilen ödül 3895 lira	250 lira	Ahmet Ekrem Demiray Murat Şener	20.000 kişi	50, 100,150 lira
1952	591.	216	Tarzan Mehmet (Yılmaz)	madalya	565 lira	Murat Şener	10.000 + kişi	-----
1953	592.	378	İrfan Atan	400 lira +altın saat (köstekli)+ 1000 lira / Menderes	253 lira	Adem Kireççi Ağalık bedelini ödemediğinden görev İbrahim Bildik'e verilmiştir.	10.000-15.000 kişi +	-----
1954	593.	200	İbrahim Karabacak	500 liralık altın saat (köstekli)+ 1000 lira / Menderes	200 lira	Yaşar Yardımcı	30.000 kişi	-----
1955	594.	120	İrfan Atan	Altın saat + 600 lira Toplam 11.000 lira pehlivanlara ödül dağıtılmıştır.	720 lira	Mehmet Çardaktan	10.000 + kişi	15.577,10 Halk+28.840 tribün+900 büfe+10.050

								işgaliye+800 kuzu
1956	595.	240	İbrahim Karabacak	Altın saat (köstekli)	750 lira	Ahmet Merter	72.000 kişi	Masraflardan sonra 42.000 lira hasılat
1957	596.	258	Hasan Acar	1200 lira + Omega altın saat (1000 lira) (köstekli)+400 lira /Menderes	800 lira	Hüseyin Özakıncı	50.000 kişi	-----
1958	597.	380	Adil Atan	2.400 lira + altın saat (köstekli) Tüm pehlivanlara toplam= 13950 lira	1200 lira	Nurettin Manyas	20.000+ kişi	-----
1959	598.	300	İbrahim Karabacak	1000 lira (Menderes)+1500 lira, Tüm pehlivanlara toplam=14050 lira	2500 lira	Ahmet Merter	30.000 + kişi	2-2,5-10 lira
1960	599.	300	İbrahim Karabacak	1.200 lira + altın madalya + altın kemer + altın saat ve toplamda tüm pehlivanlara 14.050 lira dağıtıldı.	1750 lira	Mazhar Ağılgaat yerine Salim Doğramacılar tayin edilmiştir.	10.000 + kişi	-----
1961	600.	221	Mehmet Ali Yağcı	-----	2550 lira	Hilmi Atakan	20.000 + kişi	Final zamanı Köprüden ve girişten para talebinde bulunulmamıştır.
1962	601.	260	1. ve 2. Yok, 3. Şaban Filiz	1500 lira+500 liralık altın madalya	1500 lira	Muhittin Ağaoğulları	-----	Belediye'nin kasasına biletli seyircilerden alınan ücretle birlikte 82.000 lira girmiştir.
1963	602.	286	Sezai Kanmaz	1.500 lira+ altın madalya+ altın kemer	2.250 lira	Ali Rıza Keleşoğlu	23.000 kişi biletli takip etmiştir. 30.000-40.000 kişi	Biletler tükenince kapılar açıldı.
1964	603.	450	Mehmet Ali Yağcı	1.750 lira+500+Kupa+altın madalya + altın Kol Saati + Farklı kurumlarda ödül verdi.	2.250 lira	Ali Rıza Keleşoğlu (yerine Hasan Vatan)	20.000 kişi	10 lira
1965	604.	250	Kara Ali (Çelik)	1.750 lira	1.300 lira	Mehmet Hakkı Meriç	30.000 + kişi	10 liradan, 20 liraya yükseldi. 153.000 lira toplam gelir.
1966	605.	195	Mustafa Bük	1.750 lira	1.825 lira	Gazanfer Bilge	17.000+	10 lira (170.000+ 60.000 lira=230.000 lira
1967	606.	250	Mustafa Bük	Çeşitli kurumlardan 500 + 1 tam altın + halkalı büyük vazo + Altın madalya + tam altın (G. Bilge) + gümüş kupa + fôtr şapka + masa saati + cep saati + gömlek kumaşı + 2 kg. fındık	3.066 lira	Gazanfer Bilge	-----	-----
1968	607.	350	Mustafa Bük (Altın Kemer)	40.000 lira (altın kemer)	3.100 lira	Süleyman Şahin	-----	210.000 lira hasılat
1969	608.	283	Nazmi Uzun	50.000 + altın kol saati + Banka promosyon=200.000 lira	16.600 lira	Gazanfer Bilge	50.000-120.000 kişi	360.000 lira hasılat

1970	609.	307	Aydın Demir ve Kara Ali'nin müsabakasından başpehlivan çıkmadı.	2.000 lira+400 lira+ altın kol saati (S. Demirel) + Hürriyet Gzt. 1 adet altın saat	21.500 lira	Celal Hacı Eyüpoğlu	15.000 kişi	-----
1971	610.	255	6. Hasan Şahin başpehlivan oldu.	15.000 lira ödül verildi.	30.000 lira	Doğan Görkey	10.000 + kişi	-----
1972	611.	700	Mustafa Yıldız	100.000 liralık ödül dağıtılmıştır.	22.500 lira	Hamit Kaplan	30.000 + kişi	358.511 lira hasılat (5-10-15 lira)
1973	612.	227	Davut Yılmaz	Pehlivanlara 80.000 lira ayrılmıştır. + gümüş kupa	10.100 lira	Şevki Alan	-----	-----
1974	613.	240+	Kara Ali	15.000 lira+ 30.000 altın kemer (Zülfü Karabulut'un hediyesi)+ 4.000 liralık gümüş kemer+ 1 altın madalya, Toplam ödül 200.000 liradan fazladır.	15.000 lira	Zülfü (Ayıköz)Karabulut	100.000 kişi	500.000 liradan fazla hasılat
1975	614.	350	Protestolar sebebi ile başpehlivan seçilemedi.	Yolluk ve ödül sorunu sebebiyle protestolar oldu. 15.000 lira başpehlivana verilecekti. (150.000 liralık ödül dağıtılacaktı.	27.000 lira	Zülfü (Ayıköz) Karabulut	30.000 kişi	75 lira karşılığında bilet paraları iade edildi. 500.000 lira Belediye zararı var.

EK-3

MASRAF KALEMİ	YAPILAN HARCAMA	GELİR KALEMLERİ	GELEN PARA
* Pehlivanlara verilen ödüller	4585 lira	* Genel	
* Pehlivanların yemek ve barınma masrafları	2050 lira	Sekreterlikten Ayrılan ödenek	4000 lira
* Hakem, meydancı, cazgır, yağcı ve sair masraflar	885 lira		
* Davul, zurna ve diğer müzisyenlere verilen masraflar	485 lira	* Edirne ilinden Ayrılan Ödenek	2564 lira
* Pehlivanlara verilen madalyalar	290 lira		
* Sinema makinesi kirası	150 lira		
* Zeytinyağı ve bez masrafları	217 lira		
* Tribünlerin kurulma, tamir, eksik parça, bozma ve taşıma masrafları	430 lira	* Kırklareli ilinden Ayrılan Ödenek	300 lira
* Kars, Fatih ekipleri ile elektrikçilerin yemek, barınma masrafları	140 lira		
* Selimiye'de kurulan mahya masrafı	196 lira		
* Davetlilere gönderilen mumların ve sandıkların masrafları	356 lira	* Tekirdağ ilinden Ayrılan Ödenek	
* Hoparlör kamyonunun yakacak masrafı ¹⁵³³	26 lira		200 lira
* Büyük, küçük afişlerle, giriş biletlerinin umumi masrafları	258 lira	* Kırkpınar Ağasından gelen ödenek	
* Halkevindeki 40 kispetin tamir masrafları	50 lira		420 lira

¹⁵³³ 2 Mayıs 1947 yılında Parti Genel Sekreterliği, Edirne'ye Kırkpınar'da yapılması planlanan yağlı güreş müsabakaları için seyyar bir ses sistemi göndermiştir. **BCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek 4, Sıra 1/166.**

* Ekiplere hediye edilen şeker ve ezmenin parası	45 lira		
* 4 gün boyunca meydanda hizmet eden ekibin yemek ve barınma masrafları	185 lira	* Giriş Hasılatı	1280, 50 lira
* Tribünler, sandalye, diğer malzemenin taşınma masrafları	328,50 lira		
* Toplam yapılan harcama	10676,50 lira	* Toplam	8764,50 lira
* Gelir olup tenzil edilen miktar	10676,50 – 8764,50 =	Açık miktar	kalan 1912 lira ¹⁵³⁴

¹⁵³⁴ BCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek 4, Sıra 1/102. BCA. Fon Kodu: 490.01.Kutu 1096, Gömlek 4, Sıra 1/199.